

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
17 B
18/1

D. B. M. Pazzali

D. CAECILII CYPRIANI EPISCOPI CARTHAGINENSIS ET MARTYRIS OPERA.

Quibus nuper adiecimus eiusdem carmina quædam de cruce Redemptoris atq; ad Crucifixum elegantissima, nec usquã antea impressa.

beatus uir, cuius est dominus
spes eius: & non respexit
in uanitates, & insanias falsas.

Venetiis ad signum Spei.

M D XLVII.

INDEX SEV ORDO OPERVM DIVI CAECILII CYPRIANI.

INDEX.

OPERA ADDITA EX DESCRIPTIS calamo libris, notha tamen.

DIVI CAECILII CYPRIANI EPISCOPI CARTHAGINENSIS EPISTOLARVM LIBER PRIMVS.

ARG. EPIST. SEQ.

Cæciliŋ Cypriani epiſtola ad Cornelium papā, de fidei Chriſti confeſsione congratulantis, & hortantis, ut conſtanter & firmiter ad omnem patientiam perſeueret.

EPISTOLA I.

CYPRIANVS CORNELIO FRATRI SAL.

OGNOVIMVS, *frater chariſsime, fidei ac uirtutis ueſtræ teſtimonia glorioſa, & confeſsionis ueſtræ honorem ſic exultanter accepimus, ut in meritis ac laudibus ueſtris nos quoq; participes ac ſocios computemus.* Nam *cum nobis & eccleſia una ſit, & mens iuncta, & indiuidua concordia, quis non ſacerdos in conſacerdotis ſui laudibus, tanquàm in ſuis proprijs gratuletur?* Aut *quæ fraternitas in fratrum gaudio non ubique lætetur?* Exprimi *ſatis non poteſt, quanta iſta exultatio fuerit, & quanta lætitia, cum de uobis proſpera & fortia comperiſſemus, ducem te illhic confeſsionis fratribus extitiſſe, ſed & confeſsionē ducis de fratrū conſenſione creuiſſe, ut dum præcedis ad gloriam, multos feceris gloriæ comites, & confeſſorem populum ſuaſeris fieri, dum primus paratus es pro omnibus confiteri: ut non inueniamus quid prius prædicare in uobis debeamus, utrum'ne tuam promptam & ſtabi*

Fidei unitas congratulationis cauſa.

Ducis confeſſio ſubditorū eſt conuerſio.

Episcopi uirtus adunatio fraternitatis.

lẽ fidẽ, an ĩseparabilẽ fratrũ charitatem. Virtus illhic episcopi prӕcedẽtis publicè cõprobata est, adunatio sequẽtis fraternitatis ostẽsa est dum apud uos unus aĩus & una uox est, ecclesia oĩs Ro. cõfessa est. Claruit fratres charißimi fides, quã de uobis beatus Apostolus prӕdicauit. Hanc laudem uirtutis & roboris firmitatem, iam tunc in spiritu prӕuidebat, & prӕconio futurorum merita uestra contestans, dum parentes laudat, filios prouocat: dum sic unanimes, dum sic fortes estis, magna & cӕteris fratribus unanimitatis & fortitudinis exempla tribuistis. Docuistis granditer Deum timere, Christo firmiter adhӕrere, plebem sacerdotibus in periculo iungi, in persecutione fratres à fratribus non separari, concordiam simul iunctam uinci omnino nõ posse, quicquid simul petitur à cunctis, Deum pacis pacificis exhibere. Prosilierat aduersarius terrore uiolento Christi castra turbare, sed quo impetu uenerat, eodem impetu pulsus est, & quantum formidinis & terroris attulit, tantum fortitudinis inuenit & roboris: supplantare se iterũ crediderat posse Dei seruos, & uelut tyrones & rudes, quasi minus paratos & minus cautos, solito suo more concutere. Vnum primò aggressus, ut lupus ouem secernere à grege, ut accipiter columbam ab agmine uolantium separare tentauerat. Nam cui non est aduersus omnes satis uirium, circumuenire quӕrit solitudinem singulorum. Sed retusus adunati exercitus fide pariter & uigore, intellexit milites Christi uigilare iam sobrios, & armatos ad prӕlium stare, uinci non posse, mori posse, & hoc ipso inuictos esse, quia nec mori timent, nec repugnare contra impugnantes, cum occidere innocentibus nec nocentem liceat, sed promptè & animas & sanguinem tradere, ut cum tanta in seculo malitiӕ sӕuitia grassetur, à malis & sӕuis uelocius recedatur. Quale illud fuit sub oculis Dei spectaculum gloriosum? quale in conspectu Christi & eius ecclesiӕ gaudium? Ad pugnã quam tenta=

Roma. 1.

Concordia inuicta.

Aduersarius singulos aggreditur.

Exercitus unitus dispso fortior.

Christi milites mortis contemptores.

*uerat hostis inferre, non singulos milites, sed semel tota castra prodijsse. Omnes enim constat uenturos fuisse, si audire potuissent, cum accurrerit properanter, & uenerit quisquis audiuit. Quot illi lapsi, gloriosa confeßione sunt restituti? Steterunt fortes, & ipso dolore pœnitentiæ facti ad prælium fortiores, ut appareat nuper * subitatos esse, & nouæ atq; insuetæ rei pauore trepidasse. Redisse ad se postmodum, fidem ueram & uires suas de Dei timore collectas, ad omnem patientiam constanter & firmiter roborasse, nec iam stare ad criminis ueniam, sed ad paßionis coronam. Quid ad hæc Nouatianus frater, utrum'ne iam deponit errorem, an uerò (qui dementiũ mos est) ipsis bonis & prosperis nostris plus adactus est ad furorem? & quò magis ac magis dilectionis ac fidei crescit hic gloria, illhic dissensionis & zeli crudescit insania? nec uulnus suum miser curat, sed adhuc grauius & se & suos uulnerat? in perniciem fratrum lingua sua perstrepens, & facundiæ uenenatæ iacula contorquens, magis durus secularis philosophiæ prauitate, quàm philosophiæ Dominicæ lenitate pacificus: desertor ecclesiæ, misericordiæ hostis, interfector pœnitentiæ, doctor superbiæ, ueritatis corruptor, proditor charitatis? Agnoscit'ne iam qui sit sacerdos Dei? quæ sit ecclesia & domus Christi? qui sint Dei serui, quos diabolus infestet? qui sint Christiani, quos Antichristus impugnet? Neque enim quærit illos, quos iam subegit, aut gestit euertere, quos iam suos fecit. Inimicus & hostis ecclesiæ quos alienauit ab ecclesia & foras duxit, ut captiuos & uictos contemnit, & præterit: eos pergit lacessere, in quibus Christum cernit habitare. Quanquam & si aliquis ex talibus fuerit apprehensus, non est quod sibi quasi in confeßione nominis blandiatur, cum constet si occisi eiusmodi extra ecclesiam fuerint, fidei coronam non esse, sed pœnam potius esse perfidiæ, nec in domo Dei inter unanimes habitaturos esse, quos uidemus de pa*

*alias dubitasse.

Nouatianus fidei hostis.

Nouatiani uenenata facundia.

cifica & diuina domo furore discordiæ receßisse. Hortamur *planè quantum possumus pro charitate mutua, qua nobis inuicem cohæremus, ut (quoniam prouidentia* Domini *monentis instruimur, & diuinæ misericordiæ consilijs salubribus admonemur, appropinquare iam certaminis & agonis nostri diem) ieiunijs, uigilijs, orationibus insistere cum omni plebe non desinamus.* Incumbamus *gemitibus aßiduis, & deprecationibus crebris.* H*æc sunt enim nobis arma cœlestia, quæ stare & perseuerare fortiter faciunt.* H*æc sunt munimenta spiritualia & tela diuina, quæ protegunt.* Memores *nostri inuicē simus, concordes atq; unanimes, utrobiq; pro nobis semper oremus, pressuras & angustias mutua charitate releuemus.* Et *si quis hinc nostrū prior diuinæ dignationis celeritate præcesserit, perseueret apud deū nostra dilectio, pro fratribus & sororibus nostris apud misericordiam patris nō cesset oratio.* Opto *te frater charißime semper bene ualere.*

Etiam defuncti orant pro uiuis.

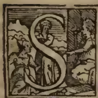
ARG. EPISTOLAE SEQ.

Epistola beati Cypriani, nonnullorūq; ēporum ad Cornelium papā, in qua docent, eos ecclesię cōmunioniq; admitti debere, qui prioribus ꝑsecutionibus ob tormentorum metum à fide defecerunt, & dolenter ac iugiter diuina postmodum solatia implorantes, pro domini sui nomine, ac pro sua salute fortiter stare & repugnare profiterentur.

EPISTOLA II.

Cypr. Liberalis, *Calydonius,* Nicomedes, *Cæcilius,* Iuni*us,* Marutius, Felix, *Successus,* F*austinus,* Fortunatus, Victor, *Saturninus, altius Saturninus,* Rogatianus, *Satius, Secūdinus, alius Saturninus,* Eutyches, *alius Saturnin.* Aurelius, *Priscus,* Herculanus, Victoricus, Quintus, Honoratus *Manthaneus,* Hortēsianus, *Gerianus,* Iābus, Donatus, Pōponius, *Polymarcus,* Demetrius, *alius* Donatus, *Priuatianus,* Fortunatus, Rogatus, *&* Monulus.

CORNELIO FRATRI SAL.

Tatueramus quidem iampridē, frater charißime, participato inuicē nobiscū consilio, ut qui in persecutionis infestatione supplantati ab aduersario & lapsi fuissent, ac sacrificijs se illicitis maculassent, agerent diu pœnitentiam plenam, & si periculum infirmitatis urgeret, pacē sub ictu mortis acciperēt. Nec enim fas erat, aut permittebat paterna pietas & diuina clementia, ecclesiam pulsantibus claudi, & dolentibus & deprecantibus spei salutaris subsidiū denegari, ut de seculo recedentes sine cōmunicatione, aut pace domini dimitterētur, cū permiserit ipse, qui legē dedit, ut ligata in terris, etiā in cœlis ligata essent: solui autē possent illbic, quæ hic prius in ecclesia soluerētur. Sed cū uideamus diem rursus alterius infestationis appropinquare cœpisse, & crebris atq; aßiduis ostēsionibus admoneamur, ut ad certamē, quod nobis hostis indicit, armati & parati simus, plebem etiam nobis diuina dignatione cōmissam exhortationibus nostris præparemus, & oēs omnino milites Christi, qui arma desiderant, & prælium flagitant, intra castra domini colligamus: neceßitate cogēte, cēsuimus, eis, qui de ecclesia domini nō recesserunt, sed pœnitentiā agere, & lamētari, ac dñm deprecari à primo lapsus sui die non destiterunt, pacem dandam esse, & eos ad præliū, quod imminet, armari & instrui oportere. Obtemperantis est nanq; ostensionibus atq; admonitionibus iustis, ut à pastoribus oues in periculo non deserantur, sed grex omnis in unum congregetur, & exercitus Domini ad certamen militiæ cœlestis armetur. Meritò enim trahebatur dolentium pœnitentia tēpore longiore, ut infirmis, si qui essent, in exitu subueniretur, quandiu quies & tranquillitas aderat, quæ differre diu plangentium lacrymas, & subuenire serò morientibus in infirmitate pateretur. At uerò nunc nō

Pax pœnitētibus morte datur.

Ecclesia pulsantibus aperienda.

Pax fortibus necessaria.

infirmis, sed fortibus pax necessaria est, nec morientibus, sed uiuentibus communicatio à nobis danda est, ut quos excitamus & exhortamur ad prælium, non inermes & nudos relinquamus, sed protectione sanguinis & corporis Christi muniamus: & cum ad hoc fiat Eucharistia, ut poßit accipientibus esse tutela, quos tutos esse contra aduersarium uolumus, munimento Dominicæ saturitatis armemus. Nam quomodo docemus aut prouocamus eos in confeßione nominis sanguinem suum fundere, si eis militaturis Christi sanguinem denegamus? Aut quomodo ad martyrij poculum idoneos facimus, si non eos ad bibendum prius in ecclesia poculum Domini iure communicationis admittimus? Interesse debet frater charißime inter eos qui uel apostatauerunt, & ad seculum, cui renuntiauerant, reuersi, gentiliter uiuunt, uel ad hæreticos transfugæ facti, contra ecclesiam parricidialia quotidie arma suscipiunt: & inter eos qui ab ecclesiæ limine non recedentes & implorantes iugiter ac dolenter diuina & paterna solatia, nunc se ad pugnam paratos esse, & pro Domini sui nomine, ac pro sua salute stare fortiter, & pugnare profitentur. Hoc in tempore pacem nos non dormientibus, sed uigilantibus damus: pacem non delicijs, sed armis damus: pacem non ad quietem, sed ad aciem damus. Si secundum quod eos audimus, fortiter steterint, & aduersarium nobiscum in congreßione prostrauerint, non pœnitet pacem conceßisse tam fortibus, immo episcopatus nostri honor grandis & gloria est, pacem dedisse martyribus, ut sacerdotes qui sacrificia Dei quotidie celebramus, hostias Deo & uictimas præparemus. Si autem, quod dominus auertat, à fratribus nostris aliquis lapsorum fefellerit, ut pacem subdole petat, & impendentis prælij tempore communicationem non præliaturus accipiat, seipsum fallit & decipit, qui aliud corde occultat & aliud uoce denunciat. Nos inquantum nobis & uidere

Eucharistia accipientibus tutela.

Pax uigilantibus datur.

& iudicare conceditur, faciem singulorum uidemus, cor scrutari & mentem perspicere non possumus. De his iudicat occultorum scrutator & cognitor citò uenturus, & de arcanis cordis atque abditis iudicaturus. Obesse autem mali bonis non debent, sed magis mali à bonis adiuuari. Nec ideo martyrium facturis pax neganda est, quia sunt quidam negaturi, cum propter hoc pax sit danda omnibus militaturis, ne per ignorantiam nostram ille incipiat præteriri, qui habet in prælio coronari. Nec quisquam dicat, qui martyrium tulit, sanguine suo baptizatur: nec pax illi ab episcopo necessaria est habituro gloriæ suæ pacem, & accepturo maiorem de Domini dignatione mercedem. Primò idoneus esse non potest ad martyrium, qui ab ecclesia non armatur ad prælium: & mens deficit, quam non recepta eucharistia erigit, & accendit. Dominus enim in Euangelio suo ait: Cum autem uos tradiderint, nolite cogitare quid loquamini: dabitur enim uobis illa hora quid loquamini: non enim uos estis qui loquimini, sed spiritus patris uestri, qui loquitur in uobis. Cum autem dicat in traditis, atque in confeßione nominis constitutis loqui spiritum patris, quomodo potest ad confeßionem paratus aut idoneus inueniri, qui non prius pace accepta receperit spiritum patris, qui corroborans seruos suos, ipse loquitur & confitetur in nobis? Tunc deinde si relictis omnibus rebus suis fugerit, & in latebris atque in solitudine constitutus in latrones fortè incurrerit, aut in febribus & in languore decesserit: non'ne nobis imputabitur quòd tam bonus miles, qui omnia sua dereliquit, & contempta domo, & parentibus, ac liberis, sequi dominum suum maluit, sine pace & sine communicatione deceßit? Non'ne nobis uel negligentia segnis, uel duritia crudelis adscribetur in die iudicij, quòd pastores creditas & cōmissas nobis oues, nec curare in pace, nec in acie uoluerimus

Faciem uidemus, cor uero non.

Scrutator cordium deus.

Eucharistia sumpta erigit.

Matth. 10.

Mar. 10.

Ezech.14 *armare? Nónne nobis ingeretur à Domino, quod per prophetam suum clamat & dicit: Ecce lac cōsumitis, & lanis uos tegitis, & quod crassum est interficitis: & oues meas non pascitis: quod infirmatum est, non confortastis: & quod male habuit, non corroborastis: & quod contribulatum est, non consolati estis: & quod errabat, non reuocastis: & quod periit, non inquisistis: & quod forte fuit, confecistis labore: & dispersæ sunt oues meæ: eò quòd non sunt pastores: & facta sunt in comesturam omnibus bestiis agri: & non fuit qui inquireret, neq; qui reuocaret. Propterea hæc dicit dominus: Ecce ego super pastores, & inquiram oues meas de manibus eorum, & auertam eos ne pascant oues meas, & iam non pascent eas: & extraham oues meas de ore eorum, & pascam eas cum iudicio.* Ne igitur quòd ore nostro pacem negamus, *quòd duritiam magis humanæ crudelitatis, quàm diuinæ & paternæ pietatis dulcedinē apponimus, oues nobis cōmissæ à domino reposcantur, placuit nobis sancto spiritu suggerente, & domino per uisiones multas & manifestas admonente (quia hostis nobis imminere prænuntiatur & ostenditur) colligere intra castra milites Christi: & examinatis singulorum causis, pacē lapsis dare, immo pugnaturis arma suggerere: quod credimus uobis quoque paternæ misericordiæ contemplatione placiturum.* Quòd si de collegis aliquis extiterit, *qui urgente certamine pacem fratribus & sororibus non putat dandam, reddet ille rationem in die iudicii* Domino, *uel importunæ censuræ, uel inhumanæ duritiæ suæ.* Nos *quod fidei, & charitati, & solicitudini congruebat, quæ erant in conscientia nostra protulimus; diem certaminis appropinquasse, hostem uiolentum citò contra nos exurgere, pugnam non talem qualis fuit, sed grauiorem multò & acriorem uenire: hoc nobis diuinitus frequenter ostenditur, de hoc nos prouidentia & misericordia domini sæpius admonere digna-*

tur, de cuius ope & pietate, qui in eum confidimus, possumus esse securi, quia qui in pace militibus suis futuram prænuntiat pugnam, dabit militantibus in congreßione uictoriam.

ARG. EPIST. SEQV.

Eiusdē ad eundē epistola hortatoria contra hæresiarchas, qui facturi sunt cū minantur ex necessitate nostra uirtutē, quatenus nobis semel moriendū sit. Ostendit preterea qualiter sacerdotalis autoritas, & potestas, diuina dignatione firmetur: & inde obortas hæreses, & nata esse schismata, quod Dei sacerdotibus obtemperare noluerint.

EPISTOLA III.

CYPR. CORNELIO FRATRI SAL.

Egi literas tuas, frater charißime, quas ꝑ Saturū fratrē nostrū acoluthum misisti, & dilectionis fraternæ, & ecclesiasticæ disciplinæ, & sacerdotalis cēsuræ satis plenas, quibus significasti Felicißimū hostē Christi, non nouū, sed iampridē ob crimina sua plurima & grauißima ostēsum, & nō tantū mea, sed & pluri morū coepiscoporū sententia condemnatū & reiectū, & à te illhic esse ab ecclesia prohibitū, & cū uenisset stipatus caterua & factione desperatorū, uigore pleno (quo episcopum agere oportet) pulsum de ecclesia esse, de qua iampridē cū suis similibus, dei maiestate & Christi dñi iudicis nostri seueritate depulsus est, ne schismatis & dißidij autor, ne pecuniæ cōmissæ fraudator, ne stuprator uirginū, ne matrimoniorū multorū depopulator, atq; corruptor, ultra adhuc sponsam Christi incorruptam, sanctā, pudicā, præsentiæ suæ dedecore, & īpudica, atq; incesta cōtagione uiolaret. Sed enim lecta alia tua epistola frater, quam primis literis subiunxisti, satis miratus sum, cum animaduertissem te minis atq; terroribus eorum qui uenerant,

Nouatianum intellige.

aliquantulum esse cõmotum, cum te (secundũ quod scripsisti) aggreßi essent cum summa desperatione comminantes, quòd si literas quas attulerant non accepisses, publicè eas recitarent, & multa turpia & probrosa, & ore suo digna proferrent. Quòd si ita res est frater, ut nequißimorum timeatur audacia, ut quod mali iure, atq; æquitate non possunt, temeritate atque desperatione perficiant, actum est de episcopatus uigore, & de ecclesiæ gubernandæ sublimi ac diuina potestate, nec Christiani ultrà aut durare, aut esse possumus, si ad hoc uentum est, ut perditorum minas atque insidias pertimescamus. Nam & gentiles & Iudæi minantur, & hæretici atq; omnes, quorum pectora & mentes diabolus obsidet, uenenatam rabiem suam quotidie furiosa uoce testantur: non tamen idcirco cedendum est, quia minantur: aut ideo aduersarius & inimicus maior est Christo, quia tantum sibi uendicat & assumit in seculo. Manere debet apud nos, frater, fidei robur immobile, & stabilis atq; incõcussa uirtus contra omnes incursus, atq; impetus oblatrantium fluctuũ, uelut petræ obiacentis fortitudine & mole debet obsistere. Nec interest unde episcopo aut terror, aut periculum ueniat, qui terroribus & periculis uiuit obnoxius, & tamen fit de ipsis terroribus ac periculis gloriosus. Neque enim solas gentilium uel Iudæorum minas cogitare & spectare debemus, cum uideamus ipsum dominũ à fratribus esse detentum, & ab eo, quem inter apostolos ipse delegerat, proditum: Inter initia quoq; mundi Abel iustum non nisi frater occiderit: Iacob fugientem persecutus sit frater infestus: & Ioseph puer uenierit uendentibus fratribus. In Euangelio etiam legimus, esse prædictum magis domesticos inimicos futuros, & qui prius copulati sacramento unanimitatis fuerint, ipsos inuicem udituros. Nihil interest quis tradat aut sæuiat, cum Deus tradi permittat, quos disponit coronari. Neq; nobis ignominia est pati à fratribus, quod passus est Christus: nec illis

[Margin notes: *Christiana fortitudo.* — *Virtus inconcussa contra incursus.* — Ioan. 18. & Marci. 14. — Matth. 10.]

gloria est facere, quod fecerit Iudas. Quæ autem sui elatio est, quæ comminantium tumens & inflata ac uana iactatio, illhic absenti minari, cum hic me habeant in potestate præsentem? Conuicia eorum quibus se & uitam suam quotidie lacerant non timemus, fustes & lapides, & gladios, quos uerbis parricidialibus iactitant, nō perhorrescimus, quod in illis est, homicidæ sunt apud Deum tales, necare tamen non possunt, nisi eis Dominus permiserit. Et cum semel nobis moriendum sit, illi tamen & odio, & uerbis, & delictis suis quotidie pereunt. Sed non idcirco frater relinquenda est nobis ecclesiastica disciplina, aut sacerdotalis soluenda censura, quoniam conuicijs infestamur, aut terroribus quatimur, cum occurrat & scriptura diuina, dicens: Ille uerò qui præsumit & contumax est uir sui iactans, nihil omnino proficiet, qui dilatauit tanquàm inferus animam suam. Et iterum: Verba uiri peccatoris ne timueritis, quia gloria eius in stercora erit & in uermes. Hodie extollitur, & cras non inuenietur, quoniam conuersus est in terram suam, & cogitatio eius peribit. Et iterum: Vidi impium exaltatum, & extolli super cedros Libani, & transiui, & ecce non erat, & quæsiui eum, & non est inuentus locus eius. Exaltatio & inflatio, & arrogans ac superba iactatio non de Christi magisterio, qui humilitatem docet, sed de Antichristi spiritu nascitur, cui exprobrat per prophetam Dominus & dicit: Tu autē dixisti in animo tuo, in cœlū ascendam, super stellas Dei ponam sedem meam. Sedebo in monte alto super montes altos in aquilonem, ascendam super nubes, & similis ero altissimo. Et addidit dicens: Tu uerò ad inferos descendes in fundamenta terræ, & qui uidebunt te, super te mirabuntur. Vnde & parem talibus pœnam scriptura diuina loco alio cōminatur, & dicit: Dies enim Domini sabaoth super omnem iniuriosum & superbum, & super omnem elatū & excelsum. De ore itaq; et de uerbis suis unusquisq; sta

Moriendum cuiq; semel.

Esaie. 14.

Esa. 5. & Abacuc. 2.

Psal. 36.

1. Malac. 2.

tim proditur, & utrum Christum in corde suo, an uerò Antichristum habeat, loquendo detegitur: secundum quod domi-
Matth.3. *nus in Euangelio suo: Progenies uiperarum, quomodo pote-*
stis bona loqui, cum sitis nequam? de abundantia enim cordis,
Luc.6. *os emittit. Bonus homo de bono thesauro emittit bonum, &*
nequam homo de nequam thesauro emittit nequam. Vnde &
diues ille precator, qui de Lazaro in sinu Abrahæ posito,
atque in refrigerio constituto implorat auxilium, cum in tor-
mentis cruciabundus flammæ cremantis ardoribus aduratur,
inter omnes corporis partes magis os eius & lingua dat pœ-
nas: quia plus scilicet lingua suâ & ore peccauerat. Nam cum
Maledici. *scriptum sit: Neq; maledici regnum dei consequentur. Et ite-*
Matth.5. *rum in Euangelio suo dominus dicat: Qui dixerit fratri suo,*
fatue: qui dixerit racha, reus erit gehennæ ignis: quomodo pos-
sunt censuram dei ultoris euadere, qui talia ingerunt non so-
lum fratribus, sed & sacerdotibus, quibus honor tantus de dei
dignatione conceditur, ut quisquis sacerdoti eius & ad tem-
Deut.17. *pus hic iudicanti non obtemperaret, statim necaretur? In Deu*
teronomio dominus deus loquitur, dicens: Et homo quicunq;
fecerit in superbia, ut non exaudiat sacerdotem aut iudicem,
quicunque fuerit in diebus illis, morietur homo ille: & omnis
populus cum audierit, timebit: & non agent impiè etiam
nunc. Item ad Samuelem, cum à Iudæis sperneretur, deus di-
1.Regum.8. *cit: Non te spreuerunt, sed me spreuerunt. Et dominus quoq;*
Luc.10. *in Euangelio: Qui audit, inquit, uos, me audit, & eum qui me*
misit: & qui reijcit uos, me reijcit: qui me reijcit, reijcit eum
Matth.8. *qui me misit. Et cum leprosum mundasset: Vade, inquit, &*
demonstra te sacerdoti. Et cum postea tempore passionis ala-
Ioan.17. *pam accepisset à seruo sacerdotis: cumq; ei dixisset, Sic re-*
spondes pontifici? aduersus pontificem dominus contumelio-
se nihil dixit, nec quicquam de sacerdotis honore detraxit,
sed innocentiam suam magis asserens & ostendens: Si male,

inquit, locutus sum, exprobra de malo: si atuem bene, quid me cædis? Item in Actibus Apostolorum. Postmodum beatus Paulus cum ei dictum esset: Sic insimulas in sacerdotem Dei maledicendo? quamuis domino iam crucifixo, sacrilegi & impij, & cruenti illi esse cœpissent, nec iam quicquam de sacerdotali honore & autoritate retinerent: tamen ipsum quamuis inane nomen & umbram quandam sacerdotis cogitans expauit: Nesciebam, fratres, inquit, quia pontifex est. Scriptum est enim: Principi plebis tuæ non maledices. Cum hæc tanta ac talia & multa alia exempla præcedant, quibus sacerdotalis autoritas & potestas diuina dignatione firmatur, quales putas eos, qui sacerdotum hostes, & contra ecclesiam catholicam rebelles, nec præmonentis domini cōminatione, nec futuri iudicij ultione terrentur? Neque enim aliunde hæreses obortæ sunt, aut nata sunt schismata, quàm inde quòd sacerdoti Dei non obtemperatur. Nec unus in ecclesia ad tempus sacerdos, & ad tempus iudex uice Christi cogitatur: cui si secundū magisteria diuina obtēperaret fraternitas uniuersa, nemo aduersum sacerdotum collegium quicquam moueret: nemo post diuinum iudicium, post populi suffragium, post coepiscoporum consensum iudicem se non iam episcopi, sed dei faceret. Nemo dißidio unitatis Christi ecclesiam scinderet: nemo sibi placens ac tumens seorsum foris nouam hæresim conderet, nisi si ita est aliquis sacrilegæ temeritatis ac perditæ mentis, ut putet sine dei iudicio fieri sacerdotem, cum dominus in Euangelio suo dicat: Nónne duo passeres asse ueneunt, & neuter eorum cadit in terram sine patris uestri uoluntate? Cum ille nec minima fieri sine uoluntate Dei dicat, existimat aliquis summa & magna, aut non sciente, aut non permittente deo in ecclesia Dei fieri, & sacerdotes, id est, dispensatores eius, non de eius sententia ordinari? Hoc est fidem non habere, qua uiuimus, hoc est Deo honorem non dare, cuius nutu & arbitrio

Actuum 23.

Exod. 22. d

Hæreses unde ortæ.

Matth. 10.

Dei nutu cuncta reguntur.

regi & gubernari omnia scimus & credimus. Planè *episcopi non de uoluntate* Dei *fiunt, qui extra ecclesiam fiunt, sed contra dispositionem & traditionem* Euangelij *fiunt: sicut ipse* Dominus *in duodecim prophetis ponit & dicit: Sibimetipsi regem constituerunt, & non per me.* Et *iterum: Sacrificia eorum tanquam panis luctus, omnes qui manducant ea, contaminabuntur.* Et per Esaiam *quoque spiritus sanctus clamat & dicit:* Væ *uobis filij desertores, hæc dicit* Dominus: *Habuistis consilium, & non per me: & fecistis conuentionem, & non per spiritum meum, adijcere peccata super peccata.* Cæterum *dico, dico enim prouocatus, dico dolens, dico compulsus, quando episcopus in locum defuncti substituitur, quando populi uniuersi suffragio in pace deligitur, quando* Dei *auxilio in persecutione protegitur, collegis omnibus fideliter iunctis, plebi suæ in episcopatu quadriennio iam probatus, in quiete seruiens disciplinæ, in tempestate proscriptus, applicato & adiuncto episcopatus sui nomine, toties ad leonem petitus, in circo, in amphitheatro dominicæ dignationis testimonio honoratus: his ipsis etiam diebus, quibus has ad te literas feci, ob sacrificia quæ de edicto proposito celebrare populus iubebatur, clamore popularium ad leonem denuo postulatus in circo: cum talis frater à quibusdam desperatis & perditis, & extra ecclesiam constitutis impugnari uidetur, apparet quis impugnet: non scilicet* Christus, *qui sacerdotes aut constituit, aut protegit: sed ille qui* Christi *aduersarius, & ecclesiæ eius inimicus: ob hoc ecclesiæ præpositum sua infestatione persequitur, ut gubernatore sublato, atrocius atque uiolentius circa ecclesiæ naufragia grassetur.* Nec *quenquam fidelem &* Euangelij *memorem, atque* Apostoli *præmonētis mandata retinentem mouere debet frater, si quidam in extremis temporibus superbi & contumaces, & sacerdotum* Dei *hostes, aut de ecclesia* Dei *recedunt, aut contra ecclesiam fa-*

Osee 8.

Esa 30.

Christus sacerdotum protector.

ciunt, quando tales nunc futuros & dominus, & apostoli eius antè prædixerint. Nec *præpositum seruum deseri à quibusdam miretur aliquis, quando ipsum* Dominum *magnalia & mirabilia summa facientem, & uirtutes factorum suorũ* Dei *patris testimonio comprobantem, discipuli sui reliquerint, & tamen ille non increpuit recedentes, ut grauiter comminatus est, sed magis conuersus ad apostolos suos dixit:*Nunquid *& uos uultis ire? seruans scilicet legem, qua homo libertati suæ relictus, & in arbitrio proprio constitutus, sibimetipsi uel mortem appetit, uel salutem.*Petrus *tamen, super quem ædificata ab eodem* Domino *fuerat ecclesia, unus pro omnibus loquens & ecclesiæ uoce respondens, ait:*Domine, *ad quem ibimus? uerba uitæ æternæ habes. & nos credimus & cognouimus, quoniam tu es filius* Dei *uiui, significans & ostendens eos qui à Christo recesserint, culpa sua perire: ecclesiam tamẽ quæ in Christum credat, & quæ semel id quod cognouerit teneat, nunquàm ab eo discedere, & eos esse ecclesiam, qui in domo* Dei *permanẽt.* Plantationem *uerò plantatam à* Deo *patre non esse uidemus, non frumenti stabilitate solidari, sed tanquàm paleas dissipantis inimici spiritu uentilari, de quibus &* Ioannes *in epistola sua dicit:*Ex *nobis exierunt, sed non fuerunt ex nobis: si enim fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum.*Item Paulus *monet nos, cum mali de ecclesia pereunt, non moueri, nec recedentibus perfidis, fidem minui.* Quid *enim, inquit, si exciderunt à fide quidam eorum, nunquid infidelitas illorum fidem* Dei *euacuauit? absit: est enim* Deus *uerax, omnis autem homo mendax.* Quod *ad nos attinet, conscientiæ nostræ conuenit, frater, dare operam, ne quis culpa nostra de ecclesia pereat. Si autem quis ultro, & crimine suo perierit, & pœnitentiam agere, atque ad ecclesiam redire noluerit, nos in die iudicij inculpatos futuros, qui consulimus sanitati: illos solos in pœnis remansuros, qui*

Liberum arbitrium.

Ioan. 6.

1. Ioan. 2.

Roma. 3.

Psal. 115.

noluerint consilij nostri salubritate sanari. Nec mouere nos *debent conuicia perditorum, quò minus à uia recta, & à certa regula non recedamus, quando & Apostolus instruit, dicens: Si hominibus placerem, Christi seruus non essem*. In*terest utrum quis homines promereri an* Deum *cupiat. Si hominibus placetur, dominus offenditur. Si uerò illud enitimur & laboramus ut poßimus* Deo *placere, & conuicia & maledicta debemus humana contemnere. Quòd autem tibi de* Fortunato *isto pseudepiscopo, à paucis & inueteratis hæreticis constituto, non statim scripsi, frater non ea res erat, quæ in notitiam tuam deberet festinatò statim, quasi magna aut metuenda perferri, maximè quando &* Fortunati *nomen iam satis nosses, qui est unus de quinque presbyteris iampridem de ecclesia profugis, & sententia coepiscoporum nostrorum multorum, & grauißimorum uirorum nuper abstentis, qui super hac re priore anno ad te literas fecerunt:* Item Felicißimum *signiferum seditionis recognosceres, qui & ipse in ijsdem coepiscoporum nostrorum factis ad te pridem literis continetur: qui non tantùm ab ijs isthic abstentus, sed abs te illhic nuper de ecclesia pulsus est. Cum hæc in notitia tua esse considerem, & pro certo haberem, memoriæ & disciplinæ tuæ scirem necessarium, non putaui celeriter & urgenter hæreticorum tibi ineptias nuntiandas*. Neq; *enim ad catholicæ ecclesiæ maiestatem pariter ac dignitatem pertinere debet, quid apud se hæreticorum & schismaticorum moliatur audacia*. Nam & *pars* Nouatiani Maxi*mum presbyterum, nuper ad nos à* Nouatiano *legatum missum, atque à nostra communicatione reiectum, nunc isthic pseudepiscopum sibi fecisse dicitur*. Nec *tamen de hoc tibi scripseram, quando hæc omnia contemnantur à nobis, & miserim tibi proximè nomina episcoporum isthic constitutorum, qui integri & sani in ecclesia catholica fratribus*

Conuicijs cedendum.
Gal. 1.
Fortunatus pseudepiscopus
Maximus presbyter.

*bus præsunt. Quod utiq; ideo de omnium nostrorum consilio tibi placuit scribere, ut erroris diluendi ac perspiciendæ ueritatis compendium fieret, & scires tu, & collegæ nostri, quibus scribere, & literas mutuo à quibus uos accipere oportet. Siquis autem præter hos, quos epistola nostra complexi sumus scribere uobis auderet, sciretis eum uel sacrificio uel libello esse maculatum, uel unum de hæreticis peruersum scilicet & profanum: Nactus tamen occasionem familiarissimi hominis & clerici, sed & per Felicianum acoluthum, quem cum Perseo collega nostro miseras, inter cætera quæ in notitiam tuam perferenda hinc fuerant, etiam de Fortunato isto tibi scripsi. Sed dum isthic Felicianus frater noster uel uento retardetur, uel accipiendis alijs epistolis à nobis detinetur, Felicissimo ad uos properante præuentus est. Ita enim scelera festinant, quasi contra innocentiam festinatione præualeant. Per Felicianū autem significaui tibi frater uenisse Carthaginem Priuatum ueterem hæreticum in Pambesitana colonia, ante multos ferè annos ob multa & grauia delicta nonaginta episcoporum sententia condemnatum, antecessorum etiam nostrorum (quod & uestram conscientiam non latet) Fabiani & Donati literis seuerissimè notatum, qui cum causam suam apud nos in concilio, quod habuimus idibus Maijs, quæ proximè fuerūt, uelle se agere diceret, nec admissus esset, Fortunatum istum pseudepiscopum dignum collegio suo fecit. Venerat etiam cum illo & Felix quidam, quem ipse extra ecclesiam in hæresi, pseudepiscopum olim constituerat. Sed & Iouinus & Maximus comites cum Priuato hæretico affuerunt, ob nefanda sacrificia & crimina in se probata, sententia nouem collegarum nostrorum condemnati, & iteratò quoque à pluribus nobis anno priore in concilio abstenti. Cum his autem quatuor iunctus est, & præpositus * Saturnicensis, qui non tantum in persecutione ipse cecidit, sed &*

Libellati & sacrificati.

Pseudepiscopi. Felix. Iouinus. Maximus. Priuatus.

* alias Quoturnicensis.

maximam partem plebis suæ sacrilega persuasione deiecit. Hi quinque cum paucis uel sacrificantibus, uel male sibi conscijs, Fortunatum sibi pseudepiscopum cooptauerunt, ut criminibus in unum conuenientibus, talis esset scilicet rector, quales illi qui reguntur. Hinc iam & cætera mendacia frater charissime potes agnoscere, quæ illhic homines desperati & perditi uentilauerunt, ut cum de sacrificatis uel hæreticis amplius quàm quinque pseudepiscopi non fuerint, qui Carthaginem uenerint, & Fortunatum sibi dementiæ suæ socium constituerint: illi tamen quasi filij diaboli & mendacio pleni, ausi sunt, ut scribis, iactare uigintiquinque episcopos affuisse: quod mendacium & isthic prius apud fratres nostros iactitabant, dicentes uigintiquinque episcopos de Numidia esse uenturos, qui sibi episcopum facerent: quo in mendacio suo posteaquam quinque solis conuenientibus naufragis, & à nobis abstentis detecti sunt atque confusi, Romam cum mendaciorum suorum merce nauigauerunt, quasi ueritas post eos nauigare non posset, quæ mendaces linguas rei certæ probatione conuinceret. Atque hæc est frater uere dementia, non cogitare nec scire quòd mendacia non diu fallant, noctem tandiu esse, quandiu illucescat dies, clarificato autem die & sole oborto, luci tenebras & caliginem cedere, & quæ grassabantur per noctem latrocinia cessare. Denique si nomina ab eis quæreres, non haberent uel quos falsò nominarent, tanta apud illos etiam malorum penuria est, ut ad eos nec de sacrificatis, nec de hæreticis uigintiquinq; colligi poßint. Et tamen ad decipiendas aures simplicium & absentium mendacio numerus inflatur, quasi & si uerus esset hic numerus, aut ab hæreticis ecclesia, aut iniustis iustitia uincatur. Nec me oportet frater paria nunc cum illis facere, & ea quæ commiserunt atque hucusque committunt meo sermone decurrere, cum considerandum sit nobis, quid proferre & scribere sacerdotes

Qualis rector, talis subditus.

Mendacia nõ diu fallunt.

Considerandũ quid scribamus.

Dei oporteat, nec tam dolor apud nos debeat, quàm pudor lo qui: & ne uidear prouocatus maledicta potius, quàm crimina & peccata congerere. Taceo itaq; *de fraudibus ecclesiæ factis: coniurationes, & adulteria, & uaria delictorum genera prætereo. Vnum illud, in quo non mea, nec hominum, sed* Dei *causa est, de eorum facinore non puto esse reticendum, quod à primo statim persecutionis die, cum recentia delinquentium facinora feruerent, & sacrificijs nefandis non tantum diaboli altaria, sed adhuc manus ipsæ lapsorum atq; ora maderent, communicare cum lapsis & pœnitentiæ agendæ intercedere non destiterunt. Clamat* Deus: *Sacrificās dijs eradicabitur, nisi Domino soli.* Et *Dominus in* Euangelio *dicit: Qui me negauerit, & ego eū negabo.* Et *alio loco indignatio & ira diuina non tacet, dicens:* Illis *fudistis libamina, & illis imposuistis sacrificia. Super hæc nō indignabor? dicit* Do*minus.* Et *intercedunt ne rogetur* Deus, *qui indignari seipse testatur.* Intercedunt *ne exoretur precibus & satisfactionibus* Christus, *qui negantem se negare profitetur.* Nos *in ipso persecutionis tempore de hoc ipso literas misimus, nec auditi sumus, consilio frequenter acto, non consensione tantum nostra: sed & comminatione decreuimus, ut pœnitentiam fratres agerent, ut pœnitentiam non agentibus nemo temere pacem daret: illi contra* Deum *sacrilegi, contra sacerdotes* Dei *impio furore temerarij, de* Ecclesia *recedentes & contra ecclesiam parricidialia arma tollentes, elaborant (ut opus suum* Diaboli *malitia consumant) ne uulneratos diuina clementia in* Ecclesia *sua curet, miserorum pœnitentiam mendaciorum suorum fraude corrumpunt, ne* Deo *indignanti satisfiat, ne* Christum Dominum *suum, qui* Christianus *esse uel erubuit, uel timuit, postmodum quærat, ne ad ecclesiam qui de ecclesia recesserat, redeat.* Datur *opera, ne satisfactionibus & lamentationibus iustis delicta redimantur, ne uulnera lacry-*

Exod. 22.
Matth. 10.
Delicta redimenda.

mis abluantur. Pax uera falsæ pacis mendacio tollitur, salutaris sinus matris, nouerca intercedente præcluditur, ne de pectore atq; ore lapsorum fletus & gemitus audiatur. Compelluntur adhuc insuper lapsi, ut linguis atque ore, quo in Capitolio antè deliquerant, sacerdotibus conuicium faciant, confessores & uirgines, & iustos quosque fidei laude præcipuos atque in ecclesia gloriosos, contumelijs & maledicis uocibus prosequuntur. A quibus quidem non tam nostrorum modestia, & humilitas & pudor cæditur, quàm illorum lapsorum spes & uita laceratur. Neq; enim qui audit, sed qui facit conuicium miser est: nec qui à fratre uapulat, sed qui fratrem cædit, in lege peccator est. Et cum nocentes innocentibus iniuriam faciunt, illi patiuntur iniuriam, qui facere se credũt. Deniq; hinc illis pertusa mens, & hebes animus, & sensus alienus est. Ira est Dei non intelligere delicta, ne sequatur pœnitentia, sicut scriptũ est: Et dedit illis Deus spiritum transpunctionis, ne reuertantur scilicet & curentur, & deprecationibus & satisfactionibus iustis peccata sanentur. Paulus apostolus in epistola sua ponit & dicit: Dilectionem ueritatis non habuerunt, ut salui fierent, ac propterea mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio, ut iudicentur omnes, qui non crediderunt ueritati, sed sibi placent iniustitia. Primus felicitatis gradus est, non delinquere: secundus, delicta cognoscere. Illhic currit innocentia integra & illibata quæ seruet: hic succedit medela, quæ sanet: quod utrunq; isti offenso Deo perdiderunt, ut & amissa sit gratia, quæ de baptismi sanctificatione percipitur, & non subueniat pœnitentia, per quam culpa curatur. An putas, frater, leuia esse apud Deum facinora, parua & modica delicta, quòd per illos non rogatur maiestas indignantis Dei? quòd non timetur ira & ignis, & dies Domini? quod imminente Antichristo, exarmatur fides militantis populi, dum tollitur timor & uigor Christi-

Gradus felicitatis.

Viderint laici hoc quomodo curent, sacerdotalibus labor maior incumbit in asserenda, propitianda, & procuranda Dei *maiestate, nequid uideamur in hac parte negligere, cum admoneat* Dominus *& dicat: Et nunc præceptum hoc ad uos est, ô sacerdotes: Si non audieritis, & si nõ posueritis in corde uestro, ut detis honorem nomini meo, dicit* Dominus*: immittam in uos maledictionem, & maledicam benedictionem uestram.* Honor ergo *datur* Deo, *quando sic* Dei *maiestas & censura contemnitur, ut cum indignari se ille & irasci sacrificantibus dicat, & cum pœnas æternas & supplicia perpetua comminetur, proponatur sacrilegis atque dicatur, ne ira cogitetur* Dei, *non timeatur iudicium* Domini, *ne pulsetur ad ecclesiam Christi, sed sublata pœnitentia, nec ulla exomologesi criminis facta, despectis episcopis atque calcatis, pax à non ueris presbyteris uerbis fallacibus prædicetur, & ne lapsi surgant, aut foris ad ecclesiam redeant, communicatio non communicantibus offeratur? Quibus etiam non satis fuit ab* Euangelio *recessisse, spem lapsis satisfactionibus & pœnitentiæ sustulisse, fraudibus inuolutos, uel adulterijs commaculatos, uel sacrificiorum funesta contagione pollutos, ne* Deum *rogarent, ne in ecclesia exomologesin criminum facerent, ab omni sensu & fructu pœnitentiæ remouisse, foris sibi extra ecclesiam & contra ecclesiam constituisse conuenticulum perditæ factionis, cùm malè sibi conscioru & Deum rogare ac satisfacere nolentium caterua conflueret. Post ista adhuc insuper pseudepiscopo sibi ab hæreticis constituto, nauigare audent, & ad* Petri *cathedram atque ecclesiam principalem, unde unitas sacerdotalis exorta est, à schismaticis & profanis literas ferre, nec cogitare eos esse* Romanos, *quorum fides,* Apostolo *prædicante, laudata est, ad quos perfidia habere non posit accessum. Quæ autem causa ueniendi & pseudepiscopum contra episcopos factum nuntiandi? Aut*

Mala. 2.

Roma. 1.

enim placet illis, quod fecerunt, & in suo scelere perseuerant, aut si displicet & recedunt, sciunt quò reuertantur. Nam cum statutum sit omnibus nobis, & æquum sit pariter ac iustum, ut uniuscuiusq; causa illhic audiatur, ubi est crimen admissum, & singulis pastoribus portio gregis sit adscripta, quam regat unusquisq; & gubernet, rationem sui actus Domino redditurus, oportet utiq; eos quibus præsumus non circuncursare, nec episcoporum concordiam cohærentem sua subdola & fallaci temeritate collidere, sed agere illhic causam suam, ubi & accusatores habere & testes sui criminis possint: nisi paucis desperatis & perditis, minor uidetur esse autoritas episcoporum in Africa constitutorum, qui iam de illis iudicauerunt, & eorum conscientiam multis delictorum laqueis * uinctam iudicij sui nuper grauitate damnarunt. Iam causa eorum cognita est: iam de eis dicta sententia est, nec censuræ congruit sacerdotum mobilis atq; inconstantis animi leuitate reprehēdi, cum Dominus dicat: Sit sermo uester, est est, non non. Si eorum qui de illis priore anno iudicauerunt, numerus cum presbyteris & diaconis computetur, plures tunc affuerunt in iudicio & cognitione, quàm sunt ijdem isti, qui cum Fortunato uidentur nunc esse coniuncti: Scire enim debes frater charissime, eum postquā pseudepiscopus ab hæreticis factus est, iam penè ab omnibus esse desertum. Nanque ij, quibus in præteritum præstigiæ obtendebantur, & uerba fallacia, quòd simul ad ecclesiā regressuri dicerentur, posteaquàm uiderunt illhic pseudepiscopum factum, frustratos & deceptos se esse didicerunt, & remeant quotidie atque ecclesiam pulsant: nobis tamen à quibus ratio Domino reddenda est, anxiè ponderantibus, & solicitè examinantibus, qui recipi & admitti ad Ecclesiam debeant. Quibusdam enim ita aut crimina sua obsistunt, aut fratres obstinatè & firmiter renituntur, ut recipi omnino non possint sine scandalo atque

Statutum.

alias, inuolutam

Matth. 5.

Rō reddenda.

periculo plurimorum. Neque enim sic putamina quædam colligenda sunt, ut quæ integra & sana sunt uulnerentur, nec utilis atque consultus est pastor, qui ita morbidas & contactas oues gregi admiscet, ut gregem totum mali cohærentis afflictatione contaminet. Non attendas numerum illorum: melior est enim unus timens, quàm mille filij impij, sicut locutus est Dominus per Prophetam, dicens: Fili, ne iocunderis in filijs impijs si multiplicentur tibi, cum non fuerit timor Dei in ipsis. O' si posses frater charißime isthic interesse nobiscū, cum praui isthic & peruersi de schismate reuertuntur, uideres quis mihi labor sit persuadere patientiam fratribus nostris, ut animi dolore sopito, recipiendis malis curandisq; consentiant. Nanq; ut gaudent & lætantur, cum tolerabiles & minus culpabiles redeunt: ita contrà fremunt & reluctantur, quoties inemendabiles & proterui, & uel adulterijs, uel sacrificijs contaminati, & post hoc adhuc insuper & superbi, sic ad ecclesiam remeant, ut bona intus ingenia corrumpant. Vix plebi persuadeo, imo extorqueo, ut tales patiantur admitti, & iustior factus est fraternitatis dolor, ex eo quòd unus atque alius, obnitente plebe, & contradicente, mea tamen facilitate suscepti, peiores extiterunt, quàm prius fuerant, nec fidem pœnitentiæ seruare potuerunt, quia nec cum uera pœnitentia uenerant. De istis uerò quid dicam, qui nunc ad te cum Felicißimo omnium criminum reo nauigauerunt legati à Fortunato pseudepiscopo mißi, tam falsas ad te literas afferentes, quàm est & ipse (cuius literas ferunt) falsus, quàm est & eius peccatorum multiplex conscientia, quàm execrabilis uita, quàm turpis, ut & si in ecclesia essent, eijci tales de ecclesia debuissent? Denique quia conscientiam suam norunt, nec nos audent adire, aut ad ecclesiæ limen accedere, sed foris per prouinciam circumueniendis fratribus, & spoliandis pererrant, & omnibus iam satis noti, atq; undiq; pro

Melius ē unus timens Deum quam mille impij.

Felicißimo pseudepiscopo insultat.

suis facinoribus exclusi, illhuc etiam ad uos nauigant. Neque enim potest illis esse frons ad nos accedendi, aut apud nos cõsistendi, cum sint acerbißima & grauißima crimina, quæ eis a fratribus ingerantur. Si iudicium nostrum uolunt experiri, ueniant. Denique siqua illis excusatio & defensio potest esse, uideamus quem habeant satisfactionis suæ sensum, quem afferant pœnitentiæ fructum, nec ecclesia isthic alicui clauditur, nec episcopus alicui denegatur, patientia & facilitas & humanitas nostra uenientibus præstò est. Opto omnes in ecclesiam regredi, opto uniuersos commilitones nostros intra Christi castra, & Dei patris domicilia concludi. Remitto omnia, multa dißimulo, studio & uoto colligendæ fraternitatis etiam quæ in Deum commissa sunt non pleno iudicio religionis examino, delictis plus, quàm oportet, remittẽdis penè ipse delinquo. Amplector prompta & plena dilectione cum pœnitentia reuertentes, peccatum suum satisfactione humili & simplici confitentes. Siqui autem sunt, qui putant se ad ecclesiam non precibus, sed minis regredi posse, aut existimant aditum sibi non lamentationibus & satisfactionibus, sed terroribus facere, pro certo habeant contra tales stare ecclesiam domini, nec castra Christi inuicta & fortia, & domino tuente munita minis cedere. Sacerdos Dei Euangelium tenens, & Christi præcepta custodiens occidi potest, uinci non potest. Suggerit & subministrat nobis exempla uirtutis ac fidei Zacharias antistes domini, qui cum terreri minis & lapidatione nõ posset, in templo Dei occisus est, clamans & identidem dicens, quod nos quoq; contra hæreticos clamamus & dicimus: Hæc dicit dominus: dereliquistis uias Domini, & Dominus derelinquet uos. Neq; enim, quia pauci temerarij & improbi, cœlestes & salutares uias Domini derelinquunt, & sancta non agentes, à sancto spiritu deseruntur, ideo & nos diuinæ traditionis nõ memores esse debemus, ut maiora esse furentium sce-

Ecclesia nulli claudenda.

Matth. 23.

2. Parali. 25.

lera, quàm sacerdotum iudicia censeamus, aut plus existimemus ad impugnãdum posse humana conamina, quàm quòd ad protegendum præualet diuina tutela. An ad hoc frater charißime deponenda est ecclesiæ catholicæ dignitas, & plebis intus positæ fidelis atq; incorrupta maiestas, & sacerdotalis quoque autoritas ac potestas, ut iudicare uelle se dicant de ecclesiæ præposito extra ecclesiam constituti? de Christiano hæretici? de sano saucij? de integro uulnerati? de stante lapsi? de iudice rei? de sacerdote sacrilegi? Quid superest, nisi ut ecclesia Capitolio cedat, & recedentibus sacerdotibus ac de altari se remouentibus, in cleri nostri sacrum uenerandumq; consessum, simulachra atq; idola cum aris suis transeant, & Nouatiano declamandi aduersum nos atq; increpandi largior & plenior materia præstetur: si mihi qui sacrificauerunt, & Christum publicè negauerunt, non tantum & sine acta pœnitentia admitti, sed adhuc insuper cœperint terroris sui potestate dominari? Si pacẽ postulant, arma deponant: si satisfaciunt, quid minantur? Aut si comminantur, sciant quia à sacerdotibus Dei non timentur. Neq; enim & Antichristus cum uenire cœperit, introibit in ecclesiam, quia minaturus est, aut armis eius & uiolentiæ cedetur, quia resistentes pereмpturum se esse profitebitur. Armant nos hæretici, dum nos putant sua cõminatione terreri, nec in pace nos deijciunt, sed magis erigunt atq; accendunt, dum ipsam pacem persecutione peiorem fratribus faciunt. Et optamus quidem, ne quod loquũtur furore, impleant crimine, ne qui uerbis perfidis & crudelibus peccãt, factis quoq; delinquant. Oramus ac deprecamur deum (quem prouocare illi & exacerbare non desinunt) ut eorum corda mitescant, ut furore deposito ad sanitatem mentis redeant, ut peccatores à delictorum tenebris pœnitentiam agnoscant, & magis petant fundi pro se preces atque orationes antistitis, quàm ipsi fundant sanguinem sacerdotis. Si autem in suo fu-

Orandũ pro inimicis.

rore permanserint, atq; in istis insidijs ac minis suis parricidialibus crudeliter perseuerauerint, nullus Dei *sacerdos sic infirmus, sic iacens & abiectus sit, imbecillitate humanæ mediocritatis ita inualidus, qui non contra hostes & impugnatores* Dei *diuinitus erigatur, cuius non humilitas & infirmitas uigore & robore* Domini *protegentis animetur.* No*stra nihil interest, aut à quo, aut quando perimamur, mortis & sanguinis præmium à* Domino *recepturi.* I*llorum flenda & lamentanda conditio est, quos sic diabolus excæcat, ut æterna gehennæ supplicia non cogitantes* A*ntichristi iam propinquantis aduentum conentur imitari.* E*t quanquam sciam frater charissime pro mutua dilectione quā debemus, & exhibemus inuicem nobis, florentissimo illhic clero tecum præsidēti, & sanctissimæ atque amplissimæ plebi legere te semper literas nostras: tamen nunc admoneo & peto, ut quod aliàs sponte atq; honorificè facis, etiam petente me facias, ut hac epistola mea lecta, siqd' illi contagiū uenenati sermonis, & pestiferæ * seminationis irrepserat, id omne de fratrum auribus & pectoribus exuatur, & bonorum integra ac syncera dilectio ab omnibus hæreticæ detractionis sordibus repurgetur.* D*eclinent autem de cætero fortiter, & euitēt dilectissimi fratres nostri uerba & colloquia eorum quorum sermo ut cancer serpit:* S*icut* A*postolus ait:* C*orrumpunt ingenia bona cōfabulationes pessimæ.* E*t iterum:* H*æreticum hominem post unam & secundā correptionē euita, sciens quia peruersus est huiusmodi & peccat, & est à semetipso damnatus.* E*t per* S*alomonem* S*piritus sanctus loquitur:* P*eruersus, inquit, in ore suo portat perditionem, & in labijs suis ignem condit.* I*tem denuo monet, dicens:* S*epi aures tuas spinis, & noli audire linguam nequam.* E*t iterum:* M*alus obaudit linguæ iniquorum, iustus autem nō intendit labijs mendacibus.* Q*uanquàm sciam illhic fraternitatē nostram, uestra scilicet prouidentia munitam, sed & sua uigi-*

Flēdi gehēnæ immemores.

Cōtagium uenenati sermonis exuēdum.

* alias contaminationis.

1 Cor 15.

Titum. 3.

Prouerb. 16.

Eccle. 28.

Prouerb. 17.

lantia satis cautam, nec capi hæreticorum uenenis posse, nec decipi, tantumq; apud illos præualere & magisteria & præcepta diuina, quantus illis in Deum timor est: tamen ex abundantia uel solicitudo nostra, uel charitas scribere ad uos ista persuasit, ut nulla cum talibus commercia copulentur, nulla cum malis conuiuia uel colloquia misceantur, simusq; ab eis tam separati, quàm sunt illi de ecclesia profugi, quia scriptum est: Si autem & ecclesiam contempserit, sit tibi tanquã ethnicus & publicanus. Et beatus Apostolus non monet tantum, sed iubet à talibus ut recedatur. Præcipimus, inquit, uobis in nomine Domini nostri IESV *Christi, ut recedatis ab oĩbus fratribus ambulantibus inordinatè, & non secundum traditionem, quàm acceperunt à nobis. Nulla societas fidei & perfidiæ potest esse. Qui cum Christo non est, aduersarius Christi est: qui unitati & paci eius inimicus est, nobiscum non potest cohærere: Si cum precibus & satisfactionibus ueniunt, audiantur: Si maledicta & minas ingerunt, respuantur. Opto te frater semper bene ualere.*

Nulla cũ malis cõmercia. *Matth. 18.* *2. Thessa. 3.* *Fidei & perfidiæ nulla societas.*

ARG. EPIST. SEQV.

Beati Cypriani quorundamq; coepiscoporũ epistola ad Felicẽ p̃sbyterũ, & Paulũ diaconũ, & plebẽ ipsis cõmissam, cõsilium petentiũ de Martiale & Basilide hęresiarchis, ĩ qua docent Deum iussisse nõ nisi ĩmaculatos & integros antistites eligi deberi: ideoq; plena diligẽtia & exploratiõe syncera oportere eos ad sacerdotiũ deligi, quos Deo cõstet fore acceptos.

EPISTOLA III. *de Martiale & Basilide.*

CYPR. CAECILIVS, PRIMVS, *Polycarpus, Nicomedes, Lucianus, Successus, Sedatus, Fortunatus, Ianuarius, Secũdinus, Pomponius, Honoratus, Victor, Aurelius, Satius, Petrus, alius Ianuarius, Saturninus, alius Aurelius, Venantius, Quietus, Rogatianus, Tenax, Felix, Fau-*

stus, Quintus, alius Saturninus, Lucius, Vincentius, Libosus, Geminius, Marcellus, Iambus, Adelphius, Victoricus, et Paulus Felici presbytero & plebibus consistentibus ad Legionem & Asturicæ, item Aelio diacono & plebi Emeritæ cõsistentibus fratribus in domino SALVTEM.

Vm in unum cõuenissemus, legimus literas uestras fratres dilectißimi, quas ad nos per Felicẽ & Sabinũ coepiscopos nostros pro fidei uestræ integritate, & pro Dei timore fecistis: Significãtes Basilidẽ & Martialẽ libellis idololatriæ cõmaculatos, & nefandorũ facinorũ cõscientia uinctos, episcopatũ gerere, & sacerdotiũ Dei administrare non oportere. Et desiderastis rescribi ad hæc uobis, & iustã pariter ac necessariã solicitudinẽ uestrã uel solatio, uel auxilio nostræ sentẽtiæ subleuari. Sed enim desiderio huic uestro nõ tam nostra cõsilia, quàm diuina præcepta respõdent, quibus iampridẽ mãdatur uoce cœlesti, & Dei lege præscribitur, quos, & quales oporteat deseruire altari, & sacrificia diuina celebrare. In Exodo nanq; ad Moysen Deus loquitur & monet, dicens: Sacerdotes qui accedunt ad Dominũ Deum, sanctificentur, ne fortè derelinquat illos Dñs. Et iterũ: Et cũ accedunt ministrare ad altare sancti, non adducent in se delictũ, ne moriantur. Item in Leuitico præcipit Dominus & dicit: Homo, in quo fuerit macula & uitium, nõ accedet offerre dona Deo. Quæ cũ prædicta uel mandata & manifesta sint nobis, præceptis diuinis necesse est obsequia nostra deseruiant, nec personam in eiusmodi accipere, aut aliud cuiquam largiri potest humana indulgentia, ubi intercedit, & legem tribuit diuina præscriptio. Neq; enim immemores esse debemus, quid ad Iudæos per Esaiam prophetam locutus sit Dominus increpans & indignans, quòd contẽptis diuinis præceptis, humanas doctrinas sequerentur: Populus iste, inquit, labijs suis ho-

Exodi. 19. Sacerdotum puritas.

Leuitici. 21.

Esa. 29. Mar. 7.

norificat me, cor uerò eorum longè separatum est à me. Sine causa autem colunt me, mandata & doctrinas hominum docentes. Quod idem Dominus in Euãgelio repetit & dicit: *Reijcitis mandatum* Dei, *ut traditionem uestram statuatis: quæ ante oculos habentes, & solicitè ac religiosè considerantes in ordinationibus sacerdotum non nisi immaculatos & integros antistites eligere debemus, qui dignè & sanctè sacrificia* Deo *offerentes, audiri in precibus poßint, quas faciunt pro plebis* Dominicæ *incolumitate, cum scriptum sit:* Deus *peccatorẽ nõ audit: sed siquis* Deum *coluerit, & uoluntatem eius fecerit, illum audit.* Propter quod plena diligentia & exploratione syncera oportet eos ad sacerdotium Dei deligi, quos à Deo constet audiri. Nec sibi plebs blandiatur, quasi immunis à cõtagione eße delicti poßit, cum sacerdote peccatore communicans, & ad iniustum atq; illicitum præpositi sui episcopatum consensum suum commodans, cum per Oseam prophetam cõminetur & dicat censura diuina: *Sacrificia eorum tanquam panis luctus, omnes qui manducant ea, contaminabuntur:* Docens scilicet & ostendens omnes omnino ad peccatum constringi, qui fuerint profani & iniusti sacerdotis sacrificio contaminati. Quod idem in Numeris manifestari inuenimus, quando Chore & Dathan & Abiron contra Aaron sacerdotem sacrificandi sibi licentiam uendicauerunt. Illhic quoq; per Moysen præcepit dominus, ut ab eis populus separetur, ne facinorosis coniunctus, eodem facinore & ipse perstringatur. *Separamini, inquit, à tabernaculis hominum istorum durißimorum, & nolite tangere ab omnibus quæ sunt eis, ne simul pereatis in peccato eorũ.* Propter quod plebs obsequens præceptis Dominicis, & Deum metuens, à peccatore præposito separare se debet, nec se ad sacrilegi sacerdotis sacrificia miscere, cum ipsa maximè habeat potestatem uel eligendi dignos sacerdotes, uel indignos recusandi. Quod & ipsum uidemus

Matth. 15. Eccl. 12. Ioan. 9. Osee 9. Num. 20. Num. 16. Sacerdos dignus eligendus.

de diuina autoritate descendere, ut sacerdos plebe præsente, sub omnium oculis deligatur, & dignus atque idoneus publico iudicio ac testimonio cõprobetur, sicut in Numeris Moysi
Num 20. præcepit Dominus, dicens: Prebende Aaron fratrem tuũ & Eleazarum filium eius, & impones eos in montem corã omni synagoga, & exue Aaron stolam eius, & indue Eleazarum filium eius, & Aaron appositus moriatur illhic. Coràm omni synagoga iubet Deus constitui sacerdotem, id est, instruit & ostendit ordinationes sacerdotales non nisi sub populi aßistẽtis conscientia fieri oportere, ut plebe præsente uel detegantur malorum crimina, uel bonorum merita prædicẽtur, & sit ordinatio iusta & legitima, quæ omnium suffragio & iudicio fuerit examinata, quod postea secundũ diuina magisteria
Actuum 1. obseruatur in Actis Apostolorum quãdo de ordinando in locum Iudæ episcopo Petrus ad plebem loquitur: Surrexit, inquit, Petrus in medio discentium, fuit autem turba in uno. Nec hoc in episcoporum tantum & sacerdotum, sed in diaconorũ ordinationibus obseruasse Apostolos animaduertimus, de quo & ipso in Actis Apostolorum scriptũ est: Et conuocauerunt, inquit, illi duodecim totam plebem discipulorum, & dixerunt eis: Quod utiq; idcirco tam diligenter & cautè cõuocata ple
Digni ordinãdi. be tota gerebatur, nequis ad altaris ministerium, uel ad sacerdotalem locum indignus obreperet. Ordinari enim nonnunq̃ indignos non secundum Dei uoluntatem, sed secundum humanam præsumptionem, & hæc Deo displicere, quæ nõ ueniant
Oseæ 8. ex legitima & iusta ordinatione, Deus ipse manifestat per Oseam prophetam, dicens: Sibimetipsi regem constituerunt, & non per me. Propter quod diligenter de traditione diuina & apostolica obseruatione seruandũ est & tenendũ, quod apud nos quoque, & ferè per prouincias uniuersas, tenetur ut ad ordinationes ritè celebrandas ad eam plebem, cui præpositus ordinatur, episcopi eiusdem prouinciæ proximi quiq; conue-

niant, & episcopus deligatur plebe præsente, quæ singulorum uitam plenißimè nouit, & uniuscuiusq; actum de eius cõuersatione perspexit. Quod & apud uos factum uidemus in Sabini collegæ nostri ordinatione, ut de uniuersæ fraternitatis suffragio, & de episcoporum qui in præsentia conuenerant, quiq; de eo ad uos literas fecerant iudicio, episcopatus ei deferretur, & manus ei in locum Basilidis imponeretur. Neque rescindere ordinationem iure perfectam potest, quòd Basilides post crimina sua detecta, & conscientiam etiam propria confeßione nudatam, Romam pergens, Stephanum collegam nostrum longe positum, & gestæ rei ac ueritatis ignarum fefellit, ut ambiret reponi se iniuste in episcopatum, de quo fuerat iuste depositus. Hæc eò pertinent, ut Basilidis nõ tam abolita sint, quàm cumulata delicta, ut ad superiora peccata eius etiam fallaciæ & circumuentionis crimen accesserit. Neque enim tam culpandus est ille, cui negligenter obreptum, quàm hic execrandus, qui fraudulenter obrepsit. Obrepere autem si hominibus Basilides potuit, Deo non potest, cum scriptum sit: Deus non irridetur. Sed nec Martiali potest profuisse fallacia, quò minus ipse quoque delictis grauibus inuolutus, episcopatum tenere non debeat, cum & Apostolus moneat, & dicat: Episcopum oportet esse sine crimine, quasi Dei dispensatorem. Quapropter (cum sicut scripsistis fratres dilectißimi, & ut Felix & Sabinus collegæ nostri asseuerãt, utq; alius Felix de Cæsaraugusta fidei cultor ac defensor ueritatis, literis suis significat) Basilides & Martialis nefando idololatriæ libello contaminati sint: Basilides insuper adhuc præter libelli maculã cum in infirmitate decumberet, in Deũ blasphemauerit, & se blasphemaße confeßus sit, & episcopatum pro conscientiæ suæ uulnere sponte deponens, ad agendam pœnitentiam conuersus sit, Deum deprecans, & satis gratulans sibi, si uel laico communicare contingeret: Martialis quoque

Episcopus plebe præsente eligendus.

Basilides episcopatu exturbatus.

Gal. 6.

Titum 1.

Martialis hæreticus & idololatra.

præter gentilium turpia & lutulenta conuiuia, in collegio diu frequentata, & filios in eodem collegio exterarum gentium more apud profana sepulchra depositos, & alienigenis consepultos, actis publicè habitis apud procuratorem Ducenarium obtemperasse idololatriæ, & Christum negasse contestatus sit: cumq; alia multa sint & grauia delicta, quibus Basilides & Martialis implicati tenentur, frustra tales episcopatum sibi usurpare conantur, cum manifestum sit eiusmodi homines nec ecclesiæ Christi posse præesse, nec Deo sacrificia offerre debere: maximè cum iampridem nobiscum & cum omnibus omnino episcopis in toto mundo constitutis, etiam Cornelius collega noster sacerdos pacificus ac iustus, & martyrio quoq; dignatione domini honoratus, decreuit huiusmodi homines ad pœnitentiam quidem agendam posse admitti: ab ordinatione autem cleri atq; sacerdotali honore prohiberi. Nec moueat uos fratres dilectißimi, si apud quosdam in nouißimis tēporibus aut lubrica fides nutat, aut Dei timor apud inreligiosos uacillat, aut pacifica concordia non perseuerat. Prænuntiata sunt hæc futura in seculi fine, & domini uoce, atq; apostolorum contestatione prædictum est, deficiente iam mundo, atq; appropinquante antichristo, bona quæq; deficere, mala uerò ac aduersa proficere: non sic tamen, quamuis nouißimis temporibus, in ecclesia Dei aut Euangelicus uigor cecidit, aut Christianæ uirtutis & fidei robur elanguit, ut non superfit portio sacerdotum, quæ minime ad has rerū ruinas, & fidei naufragia succumbat: Sed fortis & stabilis honorem diuinæ maiestatis & sacerdotalem dignitatem plena timoris obseruatione tueatur. Meminimus & tenemus, succumbentibus licet & cedentibus cæteris, Mathathiam legem Dei uindicasse fortiter: Heliam, Iudæis deficientibus atq; à religione diuina recedentibus, stetisse & certasse sublimiter: Danielem, nec solitudine religionis alienæ, nec persecutionis aßiduæ infestatione

1. Timot. 4. 2. Pet. 3.

Vindices legis diuinæ, Mathathias Helias, Daniel.

festatione deterritum, frequenter ac fortiter gloriosè dedisse martyria: tres item pueros nec armis, nec minis fractos, contra ignes Babylonios fideliter obstitisse, & uictorem regem in ipsa sua captiuitate uicisse. Viderit uel præuaricatorum numerus, uel proditorum, qui nunc in ecclesia contra ecclesiam surgere, & fidem pariter ac ueritatem labefactare cœperunt. Permanet apud plurimos syncera mens, & religio integra, & non nisi domino & Deo suo anima deuota, nec Christianã fidem aliena perfidia deprimit ad ruinã, sed magis excitat & exaltat ad gloriam, secundum quod beatus Apostolus hortatur & dicit: Quid enim si exciderunt à fide quidam eorum, numquid infidelitas illorũ, fidẽ Dei euacuauit? absit. Est enim Deus uerax, omnis autem homo mendax. Si autem omnis homo mendax est, & solus Deus uerax est: quid aliud serui, & maximè sacerdotes Dei facere debemus, nisi ut humanos errores & mendacia relinquamus, & præcepta dominica custodientes, in Dei ueritate maneamus? Quare et si aliqui de collegis nostris extiterint fratres dilectißimi, qui deificam disciplinam negligendam putant, et cum Basilide et Martiale temere communicant, conturbare fidem nostram res ista nõ debet, cum spiritus sanctus in psalmis talibus comminetur, dicens: Tu autem odisti disciplinam, & proiecisti sermones meos post te. Si uidebas furem, simul currebas cum eo, et cum adulteris portionem tuam ponebas. Consortes et participes ostendit eos alienorũ delictorum fieri, qui fuerint delinquentibus copulati. Sed et hoc idem Paulus apostolus scribit, dicens: Susurratores, detractores, Deo abhorrentes, iniuriosi, superbi iactantes sui, adinuẽtores malorum, qui cum iustitiam Dei cognouissent, non intellexerunt, quoniam qui talia agunt, morte sunt digni, non tantum qui faciunt ea, sed et qui consentiunt eas, qui hæc agunt: quoniam qui talia, inquit, agunt, morte sunt digni. Manifestat et comprobat morte dignos esse,

Roma. 3.

Psal. 49.

& ad pœnā uenire, nō tantū illos, qui mala faciunt, sed etiam eos, qui talia agētibus cōsentiunt, qui dum malis & peccatoribus, et pœnitentiā nō agētibus illicita cōmunicatione miscentur, nocentiū cōtactibus polluūtur, et dum iungūtur in culpa, sic nec in pœna separātur, pp qd' ītegritatis et fidei uestræ religiosam solicitudinē fratres dilectißimi & laudamus pariter et ꝓbamus, et quantum possumus adhortamur literis nostris, ne uos cū ꝓfanis et maculatis sacerdotib. cōicatione sacrilega misceatis, sed integrā et synceram fidei uestræ firmitatē religioso timore seruetis. Optamus uos fratres chariß. semp bñ ualere.

alias tenore.

ARG. EPIST. SEQ.

Beati Cypriani epistola ad Rogatianum & cęteros confessores, de obseruatione disciplinę & fidei Christianæ: in qua hortatur, ut sicut prima congressione aduersarium uicerunt, ita gloriam suam forti & perseueranti uirtute teneant.

EPISTOLA V.

CYPR. ROGATIANO PRESBYTEro *& cæteris confessoribus fratribus salutem.*

T iampridē uobis fratres chariß. ac fortißimi literas miserā, quibus fidei et uirtuti uestræ uerbis exultantib. cōgratularer, et nūc nō aliud in primis uox nostra complectitur, q̄ ut læto aīo frequēter ac semp gloriā uestri nominis prædicemus. Quid enim uel maius in uotis meis potest esse, uel melius, q̄ cū uideo cōfeßionis uestræ honore illuminatū gregē Christi? Nā cū gaudere in hoc oēs fratres oporteat, tñ in gaudio cōmuni maior est episcopi portio. Ecclesiæ enim gloria, præpositi gloria est. Quantū dolemus ex illis, quos potestas inimica prostrauit, tātū lætamur ex uobis, quos diabolus superare nō potuit. Hortamur autem per communē fidem, per pectoris nostri ueram

circa uos & simplicem charitatem, ut qui aduersarium prima hac cengreßione uiciſtis, gloriam ueſtram forti & perſeueranti uirtute teneatis. Adhuc in ſeculo ſumus, adhuc in acie conſtituti, de uita noſtra quotidie dimicamus, danda opera eſt, ut poſt hæc initia ad incrementa quoq; ueniatur, & conſummetur in uobis, quod iam rudimentis fœlicibus eſſe cœpiſtis. Parum eſt adipiſci aliquid potuiſſe, plus eſt quod adeptum eſt, poſſe ſeruare. Sicut & fides ipſa & natiuitas ſalutaris non accepta, ſed cuſtodita uiuificat. Nec ſtatim conſecutio, ſed conſummatio hominem Deo ſeruat. Dominus hoc magiſterio docuit, dicens: Ecce ſanus factus es, iam noli peccare, ne quid tibi deterius fiat. Puta autem illum & confeſſori ſuo dicere: Ecce confeſſor factus es, iam noli peccare, nequid tibi deterius fiat. Salomon denique & Saul, & cæteri multi, quandiu in uijs domini ambulauerunt, datam ſibi gratiam tenere potuerunt, recedente ab his diſciplina dominica, receßit & gratia. Perſeuerandum nobis eſt in arcto & in anguſto itinere laudis & gloriæ, & cum quies & humilitas, & bonorum morum tranquillitas Chriſtianis omnibus congruat ſecundum domini uocem, qui neminē aliū reſpicit, niſi humilē et quietū, & trementem ſermones ſuos, tamen magis hoc obſeruare & implere confeſſores oportet, qui exemplum facti eſtis cæteris fratribus, ad quorū mores omniū uita & actus debeat prouocari. Nam ſicut Iudei à Deo alienati ſunt, propter quos nomē Dei blaſphematur in gentibus: ita contrà Deo chari ſunt, per quorū diſciplinam nomen domini laudabili teſtimonio prædicatur, ſicut ſcriptum eſt domino præmonente & dicente: Luceat lumen ueſtrum eoràm hominibus, ut uideant opera ueſtra bona, & clarificent patrem ueſtrū, qui eſt in cœlis. Et Paulus apoſtolus dicit: Lucete ſicut luminaria in mundo. Et Petrus ſimiliter hortatur: Sicut hoſpites, inquit, & peregrini abſtinete uos à carnalibus deſiderijs, quæ militant aduerſus animā,

Nō minor eſt uirtus, quam quærere, parta tueri.

Ioan. 5.

Matth. 5.

Philip. 2.

1. Petri. 2.

conuersationem habentes inter gentes bonam, ut dum detrectant de uobis, quasi de malignis, bona opera uestra aspicientes magnificent Dominum. Quod quidem maxima pars uestrum, cum meo gaudio curat, & confeßionis ipsius honore melior facta, trãquillis & bonis moribus gloriam suam custodit & seruat: sed quosdam audio inficere numerum uestrum, & laudem praecipui nominis praua sua conuersatione destruere, quos etiam uos ipsi (utpote amatores, & conseruatores laudis uestrae) obiurgare & comprimere & emendare debetis. Cum quanto enim nominis uestri pudore delinquitur, quando alius aliquis temulentus & lasciuiens demoratur: alius in eam patriam unde extorris factus est, regreditur, ut deprehensus non iam quasi Christianus, sed quasi nocens pereat? Inflari audio aliquos, & nõ timere audio, cum scriptum sit: Noli altum sapere, sed time. Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, ne forte nec tibi parcat. Dominus noster sicut ouis ad uictima ductus est, & sicut agnus coràm tondente se sine uoce, sic non aperuit os suum. Non sum, inquit, contumax, neq; cõtradico. Dorsum meum posui ad flagella, & maxillas meas ad palmas. Faciem autẽ meam non auerti à foeditate sputorũ. Et quisquam per ipsum nunc, atq; in ipso uiuẽs, extollere se audet & superbire: immemor & factorum quae ille gesit, & mandatorum quae nobis uel per se, uel per apostolos suos tradidit. Quòd si nõ est maior domino suo seruus, qui dominum sequũtur, humiles & quieti, & taciturni uestigia eius imitentur. Quantò quisque inferior fuerit, sublimior fiat, dicẽte domino: Qui minimus fuerit in uobis, hic erit magnus. Quid deinde illud quàm uobis, execrãdum debet uideri, quod cum summo animi nostri gemitu & dolore cognouimus? Non deesse, qui Dei templa, & post confeßionem sanctificata & illustrata membra, turpi & infami concubitu suo maculent, cubilia cum foeminis promiscua iungentes, quandò

Roma. 11. Esaia 53. Ioan. 13.

*et si stuprum conscientiæ eorũ desit, hoc ipsum grande crimẽ est, q̃ illorũ scandalo in aliorum ruinas exẽpla nascantur. Cõtentiones quoq; æmulationes inter uos nullas esse oportet, cũ pacẽ suã nobis dimiserit dominus, & scriptũ sit:*Diliges pro*ximum tuum tanquam te. Si aũt mordetis & incusatis inuicẽ, uidete ne consumamini ab inuicẽ. Conuicijs etiã et maledictis quæso uos abstinete, quia neq; maledici regnũ* Dei *consequuntur, et lingua quæ Christum cõfessa est, incolumis & pura cũ suo honore seruanda est. Nã qui pacifica, & bona, et iusta secundum Christi præceptum loquitur, Christum quotidie confitetur. Seculo renuntiauimus cũ baptizati sumus, sed et nũc ue rẽ renũtiamus seculo, quãdo tentati & probati à* Deo, *nostra omnia relinquentes, dominum secuti sumus, & fide ac timore eius stamus & uiuimus. Corroboremus nos exhortationibus mutuis, & magis ac magis proficiamus in* Domino, *ut cũ pro sua misericordia pacem fecerit, quã se facturum repromittit, noui & penè mutati ad ecclesiam reuertamur, & excipiant nos siue fratres nostri, siue gentiles circa omnia correctos atque in melius reformatos, & qui admirati fuerant prius in uirtutibus gloriam, nũc admirentur in moribus disciplinã.* Opto *te frater charissime semper bene ualere.* Gal. 5.

ARG. EPIST. SEQ.

Beati Cypriani epistola ad Magnum, de his qui in lecto gratiam consequuntur, in qua ostendit, nisi quis in ecclesia & ab ecclesia catholica ordinatus fuerit, ius uitalis aquę habere non posse.

EPISTOLA VI.

CYPR. MAGNO FILIO SAL.

PRO *tua religiosa diligẽtia cõsuluisti mediocritatem nostram fili charissime, an inter cæteros hæreticos eos quoq; qui à* Nouatiano *ueniant, post profanum eius lauacrum baptizari & san*

ædificari in ecclesia catholica legitimo & uero & unico ecclesiæ baptismo oporteat. De qua re quantum fidei nostræ capacitas, & scripturarũ diuinarum sanctitas ac ueritas suggerit, dicimus omnes hereticos omnino & schismaticos nihil habere potestatis ac iuris. Propter hoc Nouatianus nec debet, nec potest excipi, quò minus ipse quoque extra ecclesiam consistens, & cõtra pacẽ ac dilectionem Christi faciens, inter aduersarios & Antichristos computetur: neq; enim Dominus
Matth.12. noster IESVS Christus cũ in Euãgelio suo testaretur, aduersarios suos esse eos qui secum nõ essent, & secum nõ colligentes gregem suum spargerẽt, aliquam hæreticorũ speciem designauit, sed omnes omnino qui secum non essent, aduersa-
Luc.11. rios suos ostendit, dicens: Qui non est mecum, aduersum me
1.Ioan.2. est. Et qui non mecum colligit, spargit. Item beatus Ioãnes Apostolus, nec ipse ullam hæresim, aut schisma discreuit, aut aliquos speciatim separatos posuit, sed uniuersos qui de ecclesia exissent, quiq; contra ecclesiam facerent, Antichristos appellauit, dicens: Audistis, inquit, quia Antichristus uenit, nunc autem Antichristi multi facti sunt. Vnde cognoscimus quia nouissima hora est, ex nobis exierunt, sed non fuerunt ex nobis. Si enim fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum. Vnde apparet aduersarios Christi Antichristos omnes esse, quos constet à charitate atq; ab unitate ecclesiæ catholicæ recessisse. Adhuc quoq; Dominus in Euangelio suo ponit, & di-
Matth.18. cit: Si uerò ecclesiam contempserit, sit tibi tanquam ethnicus & publicanus. Si autem qui ecclesiam cõtemnunt, ethnici & publicani habentur, multò magis utiq; rebelles & hostes falsa altaria, & illicita sacerdotia, & sacrificia sacrilega, & nomina adulterata fingentes inter ethnicos necesse est cõputentur, quando minora peccantes, & tantum ecclesiæ cõtemptores, ethnici & publicani sententia Domini iudicentur. Quòd autem ecclesia una sit, declarat in Cantico canticorum spiritus

sanctus ex persona Christi, dicens: Vna est columba mea, perfecta mea, una est matris suæ, electa est genitrici suæ: de qua item denuo dicit: Hortus cōclusus, soror mea, sponsa, fons signatus, puteus aquæ uiuæ. Si autem hortus cōclusus est sponsa Christi, quæ est ecclesia, patere res clausa alienis & profanis non potest. Et si fons signatus est, neque bibere inde, neque consignari potest, cui foris posito ad fontem accessus non est. Puteus quoque aquæ uiuæ si unus est, idem qui intus est, uiuificari & sanctificari foris positus ex illa aqua non potest, ex qua solis eis, qui intus sunt, usus omnis & potus cōcessus est. Quod & Petrus ostendens unam ecclesiam esse, & solos eos qui in ecclesia sint, baptizari posse, posuit & dixit: In arca Noe pauci, id est, octo animæ hominum saluæ factæ sunt per aquam, quod & uos similiter saluos faciet baptisma. probans & contestans unam arcam Noe typum fuisse unius ecclesiæ. Si potuit tunc in illo expiati & purificati mundi baptismo saluus per aquam fieri qui in arca Noe non fuit, potest & nunc uiuificari per baptisma, qui in ecclesia nō est, cui soli baptisma cōcessum est. Sed & Paulus apostolus hoc idem adhuc apertius & clarius manifestans ad Ephesios scribit, & dicit: Christus dilexit ecclesiā, & seipsum tradidit pro ea, ut eā sanctificaret purgans eā lauacro aquæ. Quòd si una est ecclesia, quæ à Christo diligitur, & lauacro eius sola purgatur, quomodo qui in ecclesia nō est, aut diligi à Christo, aut ablui & purgari lauacro eius potest? Propter quod cum sola ecclesia habeat aquā uitalē, & baptizandi atq; abluēdi hominis potestatē, qui dicit apud Nouatianū baptizari & sanctificari aliquem posse, prius ostēdat & doceat Nouatianum in ecclesia esse, aut ecclesiæ præsidere. Ecclesia enim una est, quæ una & intus esse & foris non potest. Si enim apud Nouatianum est, apud Corneliū nō fuit. Si uerò apud Corneliū fuit, qui episcopo Fabiano legitima ordinatione successit, & quem præter sa-

Cantic 6.
Ibidem 4.
1. Pet. 3.
Ephes. 5.
Ecclesia una.

cerdotij honorem martyrio quoq; dominus glorificauit, Nouatianus in ecclesia non est, nec episcopus computari potest, qui Euangelica & apostolica traditione contempta nemini succedens, à seipso ordinatus est: habere nanq; aut tenere ecclesiam nullo modo potest, qui ordinatus in ecclesia non est.

Episcopus seipsum ordinare non potest.

Foris enim non esse ecclesiam, nec scindi aduersum se aut diuidi posse, sed inseparabilis atque indiuiduæ domus unitatem tenere, manifestat scripturæ diuinæ fides, cum de sacramento paschæ & agni, qui agnus Christum designabat, scriptum sit: In domo una comedetur, non eijcietis de domo carnem foras. Quod item circa Raab, quæ ipsa quoq; typum portabat ecclesiæ, expressum uidemus, cui mandatur & dicitur: Patrem tuum & matrem tuam, & fratres tuos, & totam domum patris tui colliges ad teipsam in domum tuam, & omnis qui exierit ostium domus tuæ foras, reus sibi erit. Quo sacramento declaratur, in unã domum solam, id est, in ecclesiam uicturos, & ab interitu mũdi euasuros colligi oportere. Quisquis autem de collectis foras eiecerit, id est, si quisquam in ecclesia gratiam consecutus recesserit, et ab ecclesia exierit, reum sibi futurum, id est, ipsum sibi quòd pereat imputaturũ. Quod apostolus Paulus explanat docens, & præcipiens hæreticum uitandum esse, ut peruersum & peccatorem, & à semetipso damnatum. Hic enim qui reus sibi erit, non ab episcopo eiectus, sed spõte de ecclesia profugus, & hæretica præsumptione à semetipso damnatus. Et iccirco Dominus insinuans nobis unitatem de diuina autoritate uenientem ponit & dicit: Ego & pater unum sumus: ad quam unitatem redigens ecclesiam suam denuo dicit: Et erunt unus grex & unus pastor. Si autem grex unus est, quomodo potest gregi annumerari, qui in numero gregis non est? aut pastor haberi quomodo potest, qui manente uero pastore, & in ecclesia Dei ordinatione succedanea præsidente, nemini succedens & à seipso incipiẽs,

Vnitas ecclesiæ figuris designata.

Interpretatio.

Titum 3.

Ioan. 10.

Ibidem.

alienus fit & profanus, dominicæ pacis ac diuinæ unitatis ini micus non habitans in domo Dei*, id est, in ecclesia* Dei*, in qua non nisi concordes atq; unanimes habitant, loquente in psalmis spiritu sancto & dicente:* Deus *qui habitare facit unanimes in domo.* Deni*que unanimitatem Christianam firma sibi atq; inseparabili charitate connexam, etiam ipsa dominica sacrificia declarant.* N*am quando dominus corpus suum panem uocat de multorum granorum adunatione congestum, populum nostrum quem portabat, indicat adunatum.* E*t quando sanguinem suum uinum appellat, de botris atque acinis plurimis expressum atq; in uinum coactum, gregem item nostrum significat, commistione adunatæ multitudinis copulatum. Si* Nouatianus *huic pani dominico adunatus est, si Christi* * *po pulo & ipse commistus est, poterit uideri, & unici ecclesiastici baptismi habere gratiam posse, si eum constiterit ecclesiæ unitatem tenere.* Deniq; *quàm sit inseparabile unitatis sacramentum, & quàm sine spe sint, & perditionem sibi maximã de indignatione dei acquirant, qui schisma faciunt, & relicto episcopo, alium sibi foris pseudepiscopum constituunt, declarat in libris* Regnorum *scriptura diuina, ubi à tribu* Iuda *&* Beniamin *decem tribus scissæ sunt, & relicto rege, alterum sibi foris instituerunt, & indignatus est, inquit,* D*ominus in omne semen* I*srael, et dimouit eos, & dedit eos in direptionem donec abijceret eos à facie sua, quia dißipatus est* I*srael à domo* Dauid*, & constituerunt sibi regem* Hieroboam *filium* * Naboth. *Indignatum esse dominum dicit, & eos in perditionem dedisse, quòd ab unitate dißipati essent, atque alterum sibi regem constituissent.* Et *tanta indignatio domini extitit aduersus illos, qui schisma fecerant, ut etiam cum homo* Dei *ad* Hieroboam *missus esset, qui ei peccata sua exprobraret, atque ultionem futuram prædiceret, panem quoq; apud illos edere, & aquam bibere uetaretur.* Q*uod cum non custodisset, &*

Psal. 67.

alias, poculo

3. Reg. 12.

alias, Iobath

Contagio malorum.

contra præceptum Dei prandiſſet, ſtatim diuinæ cenſura maieſtatis percuſſus eſt, ut inde regrediens impetu ac morſu leonis in itinere necaretur. Et audet quiſquam dicere aquam baptiſmi ſalutarem, & gratiam cœleſtem communem cum ſchiſmaticis eſſe poſſe, cum quibus nec terreſtris, nec ſecularis potus debeat eſſe communis? Satiat adhuc in Euangelio ſuo Dominus, & maiorem intelligentiæ lucem manifeſtat, quòd ijdem qui ſe nunc à tribu Iuda & Beniamin ſciderant, & Hieroſolymis derelictis, Samariam ſeceſſerant, inter profanos & gentiles computarentur. Nam cum primum diſcipulos ſuos in miniſterium ſalutis mitteret, mandauit & dixit: In uiam nationum ne ieritis, & in ciuitatem Samaritanorum ne introieritis. Ad Iudæos primùm mittens, gentiles adhuc præteriri iubet. Addendo autem, & ciuitatem Samaritanorum debere omitti, ubi erant ſchiſmatici, oſtendit ſchiſmaticos gentilibus adæquari. Quòd ſi aliquis illud opponit, ut dicat eandem Nouatianum legem tenere, quam catholica eccleſia teneat, eodem ſymbolo quo & nos baptizare, eundem noſſe Deum patrem, eundem filium Chriſtum, eundem ſpiritum ſanctum, ac propter hoc uſurpare eum poteſtatem baptizandi poſſe, quòd uideatur in interrogatione baptiſmi à nobis non diſcrepare, ſciat quiſquis & hoc opponenudm putat, primum non eſſe unam nobis & ſchiſmaticis ſymboli legem, neque eandem interrogationem. Nam cum dicunt: Credis remiſsionem peccatorum, & uitam æternam per ſanctam eccleſiam? mentiuntur in interrogatione, cum non habeant eccleſiam. Tunc deinde uoce ſua ipſi confitentur remiſsionem peccatorum non dari, niſi per ſanctam eccleſiam, quam non habentes oſtendunt remitti illhic peccata nō poſſe. Quòd uerò eūdem quem & nos Deum patrem, eundem filium Chriſtum, eundem ſpiritū ſanctum noſſe dicuntur, nec hoc adiuuare tales poteſt. Nam & Chore & Dathan & Abiron cum ſacerdote Aaron & Moy

Matth. 10.

Num. 16.

se eundem Deum nouerant, pari lege & religione uiuentes, unum & uerum Deum, qui colendus atq; inuocandus fuerat, inuocabant. Tamen quia loci sui ministerium transgreßi contra Aaron sacerdotem, qui sacerdotium legitimum dignatione Dei atq; ordinatione perceperat, sacrificandi licentiam uendicarunt, diuinitus percußi pœnas statim pro illicitis conatibus penderunt, nec potuerunt rata esse, & proficere sacrificia, irreligiose & illicitè contra ius diuinæ dispositionis oblata. Thuribula quoque ipsa, in quibus incensum illicitè fuerat oblatum, ne in usu de cætero essent sacerdotibus, sed potius indignationis & ultionis diuinæ memoriam corrigendis posteris exhiberent, iussu Domini conflata atque igne purgata, in laminas ductiles producuntur, & affiguntur altari, secundum quod loquitur scriptura diuina: Memoriale, inquit, filijs Israel, ut non accedat quisquam alienigena, qui nō est ex semine Aaron, imponere incensum ante Dominum, ut non sit sicut Chore. Et tamen illi schisma non fecerant, nec foras egreßi cōtra Dei sacerdotes impudenter atq; hostiliter rebellauerant: quod nunc ecclesiam scindentes, & contra pacem atq; unitatem Christi rebelles, cathedram sibi cōstituere, & primatum assumere, & baptizandi atque offerendi licentiam uendicare conātur. Quomodo perficere quod agunt, aut impetrare aliquid illicitis conatibus de Deo possunt, qui cōtra Deum, quod eis non licet, moliuntur? Quare qui Nouatiano, siue cæteris eiusmodi schismaticis patrocinantur, frustra contendunt baptizari & sanctificari illhic aliquem salutari baptismo posse, ubi constat baptizantem baptizandi licentiam non habere. Atque ut magis intelligi posset contra eiusmodi licentiam & audaciam, quæ sit censura diuina, inuenimus in tali facinore non solum duces & autores, sed & participes pœnis destinari, nisi se à communione malorum separauerint, præcipiente Domino & dicente: Separamini à tabernaculis hominū isto-

Exod.28.

Baptismus nō nisi ab habente potestatem percipitur.

Num.16.

rum durißimorum, & nolite tangere ab omnibus quæ sunt eis, ne simul pereatis in peccato eorum, & quod comminatus per Moysen dominus fuerat, impleuit, ut quisquis à Chore se & Dathan, & Abiron non separasset, pœnas statim pro impia communione persolueret. Quo exemplo ostenditur & probatur obnoxios se Deo & culpæ & pœnæ facturos, qui se schismaticis contra præpositos & sacerdotes irreligiosa temeritate miscuerint: sicut etiam per Oseam prophetam spiritus sanctus contestatur & dicit: Sacrificia eorum tanquam panis luctus, omnes qui manducant ea, contaminabuntur. Docens scilicet & ostendens omnes omnino cum autoribus supplicio coniungi, qui fuerint eorum peccato cõmunicati. Quæ ergo apud eos merita esse circa Deum possunt, quibus supplicia diuinitus irrogantur? Aut quomodo tales iustificare & sanctificare baptizatos possunt, qui hostias sacerdotum aliena & illicita, & nullo sibi iure concessa usurpare conantur? Quos tamen ipsos non miramur pro sua prauitate contendere. Asserant necesse est singuli quiq; quod faciunt, nec uolunt uicti facilè succumbere, quamuis sciant id quod faciant non licere. Illud mirandum est, imo indignandum potius & dolendum, Christianos Antichristis aßistere, & præuaricatores fidei atque proditores ecclesiæ intus in ipsa ecclesia contra ecclesiam stare. Qui quoniam pertinaces aliàs & indociles, uel hoc tamen confitentur, quòd uniuersi siue hæretici, siue schismatici non habeant spiritum sanctum, & ideo baptizare quidem possunt, dare autem spiritum sanctum non possunt, in hoc ipso à nobis tenentur, ut ostendamus nec baptizare omninò eos posse, qui non habeant spiritum sanctum. Nam cum in baptismo unicuique peccata sua remittantur, probat & declarat in Euangelio suo dominus, per eos solos peccata posse remitti, qui habeant spiritum sanctum. Post resurrectionẽ enim discipulos suos mittens loquitur ad eos, & dicit: Sicut misit

Oseæ 9.

Pertinaces Nouatianistæ

me pater, & ego mitto uos. Hoc cũ dixisset, insufflauit, & ait Ioan.20.
illis: Accipite spiritum sanctum. Et cuius remiseritis peccata, Matth.18.
remittentur illi: & si cuius retinueritis, tenebũtur. Quo in lo
co ostẽdit, eum solum posse baptizare, & remißionẽ peccato
rũ dare, qui habeat Spiritũ sanctum. Deniq; ipsum dñm no= Qui ueri sa-
strum IESVM *Christum baptizaturus* Ioannes, *accepit* cerdotes.
antè spiritum sanctum, cũ adhuc esset in utero matris constitu
tus, ut certum esset atque manifestum, baptizare nõ posse, nisi
eos qui habeant spiritũ sanctũ. Itaque qui hæreticis siue schis=
maticis patrocinantur, respondeant nobis an habeant spiritũ
sanctum, an non habeant. Si habent, cur illhic baptizatis quã=
do ad nos ueniunt manus imponitur ad accipiendum spiritum
sanctum, cum iam utique illhic acceptus sit, ubi si fuit, quî dari
potuit? Si autem foris cuncti hæretici & schismatici nõ habẽt
spiritum sanctum, & ideo apud nos manus imponitur, ut hic
accipiatur, quod illhic nec esse, nec dari potest, manifestum est
nec remißionem peccatorũ dari per eos, quos constat spiritũ
sanctum non habere. Et idcirco secundum diuinam dispositio=
nem atque euangelicam ueritatem, ut peccatorum remißionẽ
consequi & sanctificari, ac templa Dei fieri poßint, ecclesiæ
baptismo baptizandi sunt omnes omnino, qui ab aduersarijs
& Antichristis ad Christi ecclesiam ueniunt.

ARG. EPISTOLAE SEQ.

Eiusdem epistola ad Epictetum & plebem Assuritanorum de Fortunatiano episcopo, docentis quî sacrilega sacrificia fecerunt, sacerdotium sibi uendicare non posse.

EPISTOLA VII.

CYPR. EPICTETO FRAtri *& plebi Assuris consistentibus* SALVTEM.

Fortunatianus.

Rauiter & dolenter motus sum, fratres chariss. quòd cognouerim Fortunatianum quondam apud uos episcopum post grauẽ lapsum ruinæ suæ, pro integro nunc agere uelle, & episcopatum sibi uendicare cœpisse: quæ res contristauit me: primo propter ipsum qui miser, uel diaboli tenebris in totum excæcatus, uel quorundam sacrilega persuasione deceptus (cum debeat satisfacere, & ad Dominũ exorandũ, diebus ac noctibus, lacrymis et orationibus, et precib. incumbere) audet sibi adhuc sacerdotium quod prodidit uendicare, quasi post aras diaboli accedere ad altare Dei fas sit: aut non maiorem in se iram & indignationem Domini in die iudicij prouocet, qui cũ uirtutis et fidei dux fratribus eße non potuerit, perfidiæ, et audaciæ, & temeritatis magister existat, & qui non docuit fratres in prælio fortiter stare, doceat eos qui uicti & prostrati sunt, nec rogare, cum Dominus dicat: Illis fudistis libamina, & illis imposuistis sacrificia, super hæc non indignabor? dicit Dominus. Et
Esa.57. alio loco: Sacrificans dijs eradicabitur, nisi Domino soli. Item
Esa.2. Dominus denuo loquitur, & dicit: Adorauerunt eos, quos fecerunt digiti eorũ, et curuatus est homo, et humiliatus est uir,
Apoc.13. & non relaxabo illis. In Apocalypsi quoq; legimus irã Domini cõminantis & dicentis: Siquis adorat bestiam et imaginem eius, accipiet notam in fronte sua & in manu, bibet & ipse de uino iræ Dei, misto in poculo iræ eius, & punietur igne et sulphure sub oculis sanctorum angelorum, & sub oculis agni, & fumus de tormẽtis eorum in secula seculorum ascendit, nec habebunt requiem die & nocte, qui adorauerunt bestiã & imaginem eius. Cum ergo hæc tormenta, hæc supplicia in die iræ Dominus comminetur ijs, qui diabolo obtemperant, & idolis sacrificant, quomodo se putat posse agere pro Dei sacerdote, qui obtemperauit, & seruiuit diaboli sacerdotibus? aut quo-

modo putat manum suam transferri posse ad Dei sacrificiũ & precẽ Domini, quæ captiua fuerit sacrilegio & crimini, cum in scripturis diuinis Deus ad sacrificium prohibeat accedere sacerdotes etiam in leuiori crimine constitutos, & in Leuitico dicat: Homo in quo fuerit uitium & macula, non accedat offerre dona Deo. Idem in Exodo: Et sacerdotes, & qui accedunt ad Dominũ Deum sanctificentur, ne forte derelinquat illos Dominus. Et iterũ: Et qui accedunt ministrare ad altare sanctum, non adducent in se delictum, ne moriantur. Qui ergo grauia in se delicta adduxerunt, id est, qui idolis sacrificando sacrilega sacrificia fecerunt, sacerdotium Dei sibi uendicare non possunt, nec ullam in conspectu eius precem pro fratribus facere, cum in Euangelio scriptum sit: Deus peccatorem nõ audit, sed siquis Deum coluerit, & uoluntatem eius fecerit, illum audit. Quamuis sic quorundam pectora tenebrarum ingruentium profunda caligo cæcauerit, ut de præceptis salubribus nihil lucis admittãt, semel à recto limite ueri itineris auersi per præceps & abruptum criminum suorum nocte atque errore capiantur. Nec mirum si consilia nostra, aut Domini precepta nunc abnuunt, qui Dominum negauerunt. Stipes & oblationes & lucra desiderant, quibus prius insatiabiles incubabant, & cœnis atq; epulis etiã nunc inhiant, quarum crapulam superstite in dies cruditate ructabant, nunc manifestissimè comprobantes nec antè se religioni, sed uẽtri potius & quæstui profana cupiditate seruisse. Vnde & ipsam uenisse perspicimus, & credimus de Dei exploratione censuram, ne apud altare consistere & contrectare sancta ulterius perseuerarent, pudorem incesti, fidem perfidi, religionem profani, diuina terreni, sancta sacrilegi. Quòd ne tales ad altaris impiamenta & cõtagia fratrum denuo redeant, omnibus uiribus excubandum & omni uigore nitendum, ut quantum possumus ab hac eos sui sceleris audacia retunda-

Leuitici 21.
Exodi 29.
Ioan. 9.

mus, ne adhuc agere pro sacerdote conentur, qui ad mortis extrema deiecti, ultra lapsos laicos ruinæ suæ pondere proruerunt. Si uerò apud insanos furor insanabilis perseuerauerit, & recedente spiritu sancto, profunda cæcitas in sua nocte permanserit, consilium uobis erit singulos fratres ab eorum fallacia seperare, & nequis in laqueo erroris incurrat, ab eorum contagione secernere, cum nec oblatio sanctificari illhic poßit, ubi spiritus sanctus non sit, nec cuiquam dominus per eius oblationes & preces prosit, qui dominum ipse uiolauit. Quòd si Fortunatianus, *aut immemor criminis sui per diaboli cæcitatem, aut minister & seruus diaboli factus ad decipiendam fraternitatem in hoc suo furore permanserit, uos quantum potestis elaborate, & in hac caligine diaboli sæuientis fratrum mentes ab errore reuocate, ne alienæ demētiæ facilè consentiant, ne se desperatorum delictis participes faciãt, sed teneant integræ salutis suæ tenorem, & integritatis conseruatæ à se & custoditæ perpetuum uigorem. Lapsi uero magnitudinem delicti sui cognoscētes à deprecando domino non recedant, nec ecclesiam catholicam quæ una & sola est à domino cõstituta, derelinquant, sed satisfactionibus immorantes, & domini misericordiam deprecantes ad ecclesiam pulsent, ut recipi illhuc poßint, ubi fuerunt, & ad* Christum *redeãt, à quo recesserunt.* Nec *audiant eos qui se fallaci & mortali*

Ephe.5. *circumuentione decipiũt, cum scriptum sit:* Nemo *uos decipiat inanibus uerbis: propterà enim uenit ira* Dei *super filios cõtumaciæ:* Nolite *ergo esse participes eorum.* Ergo *contumaces, &* Deum *non timẽtes, & ab ecclesia in totũ recedentes, nemo comitetur.* Quòd *si quis impatiens fuerit ad deprecandum dominum, qui offensus est, & nobis obtemperare noluerit, sed desperatos & perditos secutus fuerit, sibi imputabit cum iudicij dies uenerit.* Quomodo *enim deprecari in die illo dominum poterit, qui & ante hoc* Christum, *& nunc quoq;*

ecclesiam

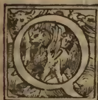
ecclesiã Christi negauit, et episcopis sanis et ĩtegris et uiuẽtib. nõ obtẽperans, comitem se et participem morientib. præbuit? Opto uos fratres chariss. ac desideratißimi semp bene ualere.

ARG. EPIST. SEQ.

Eiusdem epistola ad plebem, de quinque presbyteris schismaticis: in qua diuersarũ pericula animarũ enarrans admonet, ut qui mandatum Dei reijciunt, & traditionem suam statuere conantur, fortiter ab ipsis & firmiter respuantur.

EPISTOLA VIII.

CYPR. PLEBI VNIVERSAE SAL.

Vanquàm fratres chariss. Briccius fidelißimus, atq; integerrimus presbyter, item Ro*gatianus & Numidicus, presbyteri, confessores, & gloria diuinæ dignationis illustres, sed & diaconi boni uiri, & ecclesiasticæ administrationis per omnia obsequia deuoti, cum cæteris ministerijs, plenam uobis præsentiæ suæ diligentiã præbeãt, et exhortationibus aßiduis singulos corroborare, sed & lapsorũ mentes consilijs salubribus regere & reformare nõ desinãt: tñ ego quantũ possum admoneo, et quõ possum uisito uos literis meis, literis, inquam, fratres chariß.* Hoc *enim quorundã presbyterorũ malignitas & perfidia pfecit, ne ad uos ante diem paschæ uenire licuisset, dum cõiuratio nis suæ memores, et antiqua illa cõtra episcopatũ meũ, immo cõtra suffragium ueſtrũ &* Dei *iudiciũ uenena retinentes, instaurant ueterem cõtra nos impugnationem suã, & sacrilegas machinationes insidijs solitis denuo renouant.* Et quidẽ de Dei *prouidentia nobis hæc nec uolentibus, nec optantibus, immo & ignoscentibus & tacentibus, pœnas quas meruerant penderunt, ut à nobis non eiecti ultro se eijcerent, ipsi in se pro consciẽtia sua sentẽtiam darent, secũdum ueſtra diuina suffra-* Apostatæ.

gia coniurati & scelerati de ecclesia sponte se pelleret. Nunc apparet Felicißimi factio unde uenisset, quibus radicibus staret, & quibus uiribus hi fomenta olim quibusdam confeßoribus & hortamenta tribuebant, ne cōcordarent cum episcopo suo, nec ecclesiasticam disciplinam cum fide & quiete iuxta præcepta dominica continerēt, ne cōfeßionis suæ gloriam incorrupta & immaculata cōuersatione seruarēt. Ac ne parum fuisset corrupisse quorundam confessorum mentes, & sacerdotum Dei portionem ruptæ fraternitatis armare uoluisse, nunc se ad lapsorum perniciem uenenata sua deceptione uerterunt, ut ægros & saucios ad capienda fortia consilia per calamitatem ruinæ suæ minus idoneos & minus solidos, à medela uulneris sui auocent, & intermißis precibus & orationibus, quibus dominus longa & cōtinua satisfactione placandus est, ad exitiosam temeritatem mendacio captiosæ pacis inuitent. Sed oro uos fratres uigilate contra insidias diaboli, & pro uestra salute soliciti contra mortiferam fallaciam diligentius excubate. Persecutio est hic, alia atq; alia tentatio. Et quinq; isti presbyteri nihil aliud sunt, quàm quinq; primores illi, qui edicto nuper magistratibus fuerant copulati, ut fidem nostram obruerent, & gracilia fratrum corda ad letales laqueos præuaricatione ueritatis auerterent. Eadem nunc ratio, eadē rursus euersio per quinq; presbyteros Felicißimo copulatos ad ruinam salutis inducitur, ut non rogetur dominus, nec qui negauit Christum, eundem Christum quem negauerat, deprecetur, post culpam criminis tollatur & pœnitentia, nec per episcopos & sacerdotes Domino satisfiat, sed relictis domini sacerdotibus contra Euangelicam disciplinam noua traditio sacrilegæ institutionis exurgat, cumq; semel placuerit tam nobis, quàm confessoribus & clericis urbicis, itē uniuersis episcopis uel in nostra prouincia, uel trans mare constitutis, ut nihil innouetur circa lapsorum causam, nisi omnes in unum conue-

Felicißimi factio.

Longa satisfactio.

niremus, & collatis consilijs cum disciplina pariter & misericordia temperatam sententiam figeremus, cōtra hoc consilium nostrū rebelletur, & omnis sacerdotalis autoritas & potestas factiosis cōspirationibus destruatur. Quas nunc pœnas patior fratres charißimi, quòd ipse ad uos impræsentiarū uenire nō possum, ipse singulos aggredi, ipse uos secundum Do*mini &* Euāg*elij eius magisterium cohortari?* Non *suffecerat exilium iam biennio & à uultibus atq; ab oculis uestris lugubris separatio? dolor iugis & gemitus, qui me solū sine uobis continua lamentatione discruciat? lacrymæ diebus ac noctibus profluētes, quòd sacerdoti, quem tanto amore & ardore fecistis, necdum uos salutare, & necdum complexibus uestris inhærere cōtingat?* Accessit *hinc tabescenti animo nostro dolor maior, quòd in tanta solicitudine ac neceßitate excurrere ad uos ipse non possum, dum per minas & per insidias perfidorum cauemus, ne aduenientibus nobis tumultus illhic maior oriatur: & cum paci & tranquillitati episcopus prouidere in omnibus debeat, ipse materiam seditioni dedisse, & persecutionem denuo exacerbasse uideatur.* Hinc *tamen fratres dilectißimi, hinc admoneo pariter & cōsulo, ne perniciosis uocibus temere credatis, ne fallacibus uerbis consensum* * *fallaciæ* alias, facilè *cōmodetis, ne pro luce tenebras, pro die noctem, pro cibo famem, pro potu sitim, uenenū pro remedio, mortem pro salute sumatis.* Nec *ætas uos eorū nec autoritas fallat, qui ad duorū presbyterorum ueterem nequitiam respōdentes, sicut illi Su-* Daniel.13. *sannam pudicam corrumpere & uiolare conati sunt, sic & hi adulterinis doctrinis ecclesiæ pudicitiam corrūpere, & ueritatem* Euangelicam *uiolare conantur. Clamat & dicit* Domi*nus:* Nolite *audire sermones pseudoprophetarū, quoniam uisiones cordis eorū frustrantur eos.* Loquūtur, *sed non ab ore* Domini. Dicūt *eis qui abijciunt uerbū* Domini: Pax *erit uobis.* Pacem *nunc offerunt, qui ipsi non habent pacem.* In *ecclesia*

lapsos reducere & reuocare promittunt, qui de ecclesia recesserunt. Deus unus est, & Christus unus, & una Ecclesia, & cathedra una super petram Domini uoce fundata. Aliud altare constitui aut sacerdotium nouum fieri, præter unũ altare & unum sacerdotium non potest. Quisquis alibi collegerit, spargit. Adulterũ est, impium est, sacrilegũ est, quodcunq; humano furore instituitur, ut dispositio diuina uioletur. Procul ab huiusmodi hominũ contagione discedite, & sermones eorũ ueluti cancer & pestem fugiendo uitate, præmonente do-

Matth.15. mino & dicente: Cæci sunt & duces cæcorum: cæcus autem cæcum ducens, simul in foueam cadent. Intercedunt precibus uestris, quas nobiscũ diebus ac noctibus Domino funditis, ut eum iusta satisfactione placetis. Intercedunt lacrymis uestris, quibus cõmissi delicti crimen abluitis. Intercedunt paci, quam uere & fideliter de Domini misericordia postulatis, nec sciũt

Deut.13. scriptum esse: Et propheta ille aut somnium somnians, ille qui locutus est, ut errare te faceret à Domino Deo tuo, interficietur. Nemo uos fratres errare à Domini uia facit. Nemo uos Christianos ab Euãgelio Christi rapiat. Nemo filios ecclesiæ

Execratio in dei detractores de ecclesia tollat. Pereant sibi soli, qui perire uoluerũt. Extra ecclesiam soli remaneant qui de ecclesia recesserunt. Soli cum episcopis non sint, qui cõtra episcopos rebellarunt. Coniurationis suæ pœnas soli subeant, qui olim secundum Dei iudicia sententiã coniurationis & malignitatis suæ subire meruerunt. Monet nos Dominus in Euãgelio suo, dicẽs: Reijcitis mãdatũ

Matth.15. Dei ut traditionẽ uestrã statuatis. Qui mãdatũ Dei reijciũt, & traditionem suam statuere conantur, fortiter à uobis & firmiter respuantur. Sufficiat lapsis ruina sua. Nemo uolẽtes surgere sua circumuentione præcipitet. Nemo iacentes, pro quibus nos rogamus, ut Dei manu & brachio subleuentur, prosternat grauius & deprimat. Nemo semianimes, ut salutem suam pristinam recipiant deprecantes, ab omni spe salu-

tis auertat. Nemo nutantibus lapsus sui caligine omne itineris salutaris lumē extinguat. Instruit Apostolus, dicens: *Siquis aliter docet, & non acquiescit sanis uerbis* Domini nostri Iesu Christi, *& doctrinæ eius stupore elatus, discedat ab huiusmodi.* Et iterum dicit ipse: *Nemo uos decipiat inanibus uerbis.* Propterea enim uenit ira Dei super filios contumaciæ. Nolite ergo esse participes eorum. *Non est quod decepti inanibus uerbis, prauitatis eorum incipiatis esse participes.* Discedite à talibus quæso uos, *& acquiescite consilijs nostris, qui pro uobis quotidie cōtinuas* Domino *preces fundimus, qui uos ad ecclesiam reuocare per* Domini *clemētiam cupimus, qui de* Deo *pacem plenißimam prius matri, tum & filijs eius oramus. Cum precibus atq; orationibus nostris uestras quoq; orationes & preces iungite, cum fletibus nostris uestras lacrymas copulate.* Vitate lupos, *qui oues à pastore secernunt: uitate linguam diaboli uenenatam, qui ab initio mundi fallax semper & mendax mentitur ut fallat: blanditur, ut noceat: bona promittit, ut malum tribuat: uitam pollicetur, ut perimat. Lucent nunc quoq; uerba eius, & uenena manifesta sunt: pacem pollicetur, ne perueniri poßit ad pacem: salutem promittit, ne cui promittit, ueniat ad salutem: ecclesiam spondet, cū id agat, ut qui illi credit, in totum ab ecclesia pereat.* Nunc curandum *est fratres dilectißimi, ut qui statis fortiter perseueretis, & stabilitatem uestram gloriosam, quam in persecutione tenuistis, perpetua firmitate seruetis.* Et *si circūueniente aduersario lapsi estis, in secunda hac tentatione spei & paci uestræ fideliter consulatis, & ut uobis* Dominus *ignoscat, à sacerdotibus* Domini *non recedatis: cum scriptum sit:* Et *homo quicūq; fecerit in superbia, ut non exaudiat sacerdotem, aut iudicem, quicunq; fuerit in diebus illis, morietur homo ille.* Persecutionis *istius nouißima hæc est tentatio, quæ & ipsa citò* Domino *protegente transibit, ut repræsentet uobis post paschæ*

1. Timoth. 6.

Ephes. 5.

Diaboli insidiæ.

D 3

*diem cum collegis meis, quibus præsentibus secundum arbitrium quoq; uestrum, & omnium nostrum commune consilium (sicut semel placuit) ea quæ agenda sunt, disponere pariter & limare poterimus. Siquis autem pœnitentiam agere, & Deo satisfacere detrectans, ad *infelicißimi & satellitum eius partes concesserit, & se hæreticæ factioni coniunxerit, sciat se postea ad ecclesiam redire, & cum episcopis & plebe Christi cõmunicare non posse. Opto uos fratres charißimi semper bene ualere, & circa Domini misericordiam exorandam continuis nobiscum precibus insistere.*

*Forte legendũ Felicißimi

ARG. SEQ. EPIST.

Eiusdem epistola ad clerum & plebem Furnitanorum, commonentis nulli presbytero licere tutorem testamento constituere.

EPISTOLA IX.

CYPR. PRESBYTERIS ET DIACOnis *& plebi Furnis consistentibus* SAL.

*Rauiter cõmoti sumus ego et collegæ mei, qui præsentes aderant, & compresbyteri nostri qui nobis aßistebant, fratres charißimi, cum cognouissemus quòd Geminius Victor frater noster de seculo excedens, Geminium Faustinum presbyterum tutorem testamento suo nominauerit, cum iam pridem in concilio episcoporum statutum sit, ne quis *de clericis & Dei ministris tutorem uel curatorem testamento suo constituat, cum singuli diuino sacerdotio honorati, & cuncti in clericali ministerio constituti, non nisi altari & sacrificijs deseruire, & precibus, atq; orationibus uacare debeãt. Scriptum est enim: Nemo militãs Deo, implicat se molestijs secularibus, ut poßit placere ei cui se probauit. Quod cum de omnibus dictum sit, quantò magis molestijs & laqueis secularibus obligari non*

*aliàs, de ecclesia Dei.

2. Timot. 2. πραγματείαις.

debent, qui diuinis rebus & spiritualibus occupati, ab ecclesia recedere, & ad terrenos & seculares actus uacare non possunt? Cuius ordinationis & religionis formã Leuitæ prius in lege tenuerunt, ut cum terram diuiderent, & possessiones partirentur undecim tribus, Leuitica tribus, quæ templo & altari, & ministerijs diuinis uacabat, nihil de illa diuisionis portione percipere, sed alijs terram colentibus, illa tantum Deum coleret, & ad uictum, atq; alimentũ suum ab undecim tribubus de fructibus qui nascebantur, decimas perciperet. Quod totum fiebat de autoritate & dispositione diuina, ut qui operationibus diuinis insistebant, in nulla re auocarentur, nec cogitare aut agere secularia cogerentur. Quæ nunc ratio & forma in clero tenetur, ut qui in Ecclesia domini ad ordinationem clericalem promouentur, nullo modo ab administratione diuina auocentur, ne molestijs & negotijs secularibus alligentur, sed in honore sportulantium fratrum, tanquam decimas ex fructibus accipientes, ab altari & sacrificijs non recedant, & die ac nocte cœlestibus rebus & spiritualibus seruiant. Quod episcopi antecessores nostri religiose considerantes, & salubriter prouidentes, censuerunt ne quis frater excedens, ad tutelam uel curam clericum nominaret, ac siquis hoc fecisset, non offerretur pro eo, nec sacrificium pro dormitione eius celebraretur. Neque enim ad altare Dei meretur nominari in sacerdotum prece, qui ab altari sacerdotes & ministros suos Leuitas auocare uoluit. Et ideo Victor cum contra formam nuper in concilio à sacerdotibus datam Geminium Faustinum presbyterum ausus sit actorem constituere, nõ est quò pro dormitione eius apud uos fiat oblatio, aut deprecatio aliqua nomine eius in ecclesia frequentetur, ut sacerdotum decretũ religiose & necessariè factum seruetur à nobis. Simul & cæteris fratribus detur exẽplum, ne quis sacerdotes et ministros Dei altari eius et ecclesiæ uacan-

Leuitæ diuinis tãtum uacent.

Sportula.

Sacerdos ab altari non recedat.

Nũc maximè uocantur.

Oblatio pro defunctis.

tes ad seculares molestias deuocet. Obseruari enim *de cætero poterit, ne ultrà hoc fiat circa personam clericorum, si quod nunc factum est, fuerit uindicatum.* Opto uos fratres *charißimi semper bene ualere.*

ARG. SEQ. EPIST.

Ad Eucratium epistola de histrione, quem suadet ne sinat histrionem artem suam docere, sed ab ea ad uiam innocentię deducat.

EPISTOLA. X.

CYPR. EVCRATIO FRATRI SAL.

Ro *dilectione tua & uerecundia mutua cõsulendum me existimasti frater charißime, qd mihi uideatur de histrione quodam, qui apud uos constitutus in eiusdem adhuc artis suæ dedecore perseuerat, & magister et doctor non erudiendorum, sed perdendorũ puerorũ, id qd' male didicit, cæteris quoq; insinuat, an talis debeat cõmunicare nobiscum.* Quod *puto ego nec maiestati diuinæ, nec* Euangelicæ *disciplinæ cõgruere, ut pudor et honor ecclesiæ tam turpi & infami cõtagione fœdetur.* Nam *cũ in lege ꝓhibeantur uiri induere muliebrẽ uestem, et maledicti eiusmodi iudicentur, quantò maioris est criminis, nõ tantũ muliebria indumenta accipere, sed & gestus quoq; turpes & molles, & muliebres magisterio impudicæ artis exprimere?* Nec *excuset se qspiam, si à theatro ipse cessauerit, cum tñ hoc cæteros doceat.* Non *põt.n.uideri cessasse, qui uicarios substituit, & qui pro se uno plures succedaneos suggerit cõtra institutionẽ* Dei, *erudiens & docens quemadmodum masculus frangatur in fœminã, & sexus arte mutetur, & diabolo diuinum plasma maculanti per corrupti atq; eneruati corporis delicta placeatur.* Quòd *si penuriam talis & neceßitatem paupertatis obtẽdit, potest inter cæteros, qui alimentis ecclesiæ sustinentur, huius*

Nunc florent isti.

Neceßitas prætexitur turpitudini.

quoq; necessitas adiuuari, si tñ cõtentus sit frugalioribus & innocentibus cibis. Nec putet salario se esse redimendũ, ut à peccatis cesset, qñ hoc nõ nobis, sed sibi præstet. Cæterũ quantum uult inde quærat. Qualis quæstus est qui de cõuiuio Abrahæ, Isaac, et Iacob & hoĩes rapuit, et malè ac pniciose in seculo saginatos, ad æternæ famis ac sitis supplicia deducit? Et ideo quã tũ potes, eũ à prauitate et dedecore ad uiã innocentiæ, atq; ad spem uitæ suæ reuoca, ut sit cõtentus ecclesiæ sumptibus, parcioribus qdẽ, sed salutaribus. Quòd si illhic ecclesia nõ sufficit, ut laborãtibus præstẽtur alimẽta, poterit se ad nos trãsferre, et hic qđ sibi ad uictũ, atq; uestitũ necessarium fuerit, accipere, nec alios extra ecclesiã mortalia docere, sed ipse salutaria in ecclesia discere. Opto te frater charissime semp bene ualere.

ARG. SEQ. EPIST.

Beati Cypriani epistola, nonnullorumq; coëpiscoporum ad Pomponium de uirginibus: in qua asserunt uirgines Deo dicatas ac detectas dormisse cũ uiris, per manus obstetricum debere inspici, & quę uirgines ĩuentę fuerint, ecclesię admitti, quę uerò corruptę, ad pœnitentiam plenam duci oportere.

EPISTOLA XI.

CYPR. CAECILIVS, VICTOR, SEdulius, *Tertullus, cum presbyteris qui præsentes aderant, Pomponio fratri* SALVTEM.

Legimus literas tuas frater charissime, quas per Paconium fratrem nostrum misisti, postulans & desiderans ut tibi rescriberemus quid nobis de ijs uirginibus uideatur, quæ cum semel statum suum continenter & firmiter tenere decreuerint, detectæ sint postea in eodem lecto pariter mansisse cum masculis, ex quibus unum diaconum esse dicis. Planè easdem quæ se cum uiris dor

misse confessæ sunt, asseuerare non decet se integras esse. Circa quam rem, quoniam consilium nostrum desiderasti, scias nos ab Euangelicis & apostolicis traditionibus non recedere, quò minus fratribus & sororibus nostris cōstanter & fortiter consulatur, & per omnes utilitatis & salutis uias ecclesiastica disciplina seruetur, cum Dominus loquatur, & dicat:
Hiere.3. Et dabo uobis pastores secundum cor meum, & pascent uos
Sapien.3. pascentes cum disciplina: & iterum cum scriptum sit: Disciplinam qui abijcit, infelix est: & in Psalmo quoque spiritus
Psal.2. sanctus admoneat, & instruat, dicens: Continete disciplinam, ne forte irascatur dominus, & pereatis à uia recta, cum exarserit citò ira eius super uos. Primo igitur in loco frater charissime, & præpositis, & plebi nihil aliud elaborandum est, quàm ut qui Deum timemus, cum omni obseruatione disciplinæ diuina præcepta teneamus, nec patiamur errare fratres nostros, & pro arbitrio, & fructu suo uiuere: sed ad uitam singulis fideliter consulere, nec pati uirgines cum masculis habitare, non dico simul dormire, sed nec simul uiuere, cum &
Virginum & masculorū periculosa cohabitatio. sexus infirmus, & ætas adhuc lubrica per omnia frænari & regi debeat, ne diabolo insidianti & sæuire cupienti ad nocendum detur occasio: cum & Apostolus dicat: Nolite locum dare diabolo. Liberanda est uigilanter de periculosis locis na-
Ephes.4. uis, ne inter scopulos & saxa frangatur. Exuenda est uelociter de incendio sarcina, priusquàm flammis superuenientibus concremetur. Nemo diu tutus est periculo proximus. Nec euadere diabolum Dei seruus poterit, qui se diaboli laqueis implicauit. Intercedendum est citò talibus, ut separentur dum adhuc separari innocentes possunt, quia diuidi postmodum nostra intercessione non poterunt, posteaquàm conscientia grauissima cohæserint. Denique quàm graues multorum ruinas hinc fieri uidemus, & per huiusmodi illicitas & periculosas coniunctiones corrumpi plurimas uirgines cum summo

animi nostri dolore conspicimus. Quòd si se ex fide Christo dicauerũt, pudicè & castè sine ulla fabula perseuerent, ita fortes & stabiles præmium uirginitatis expectent. Si autem perseuerare nolunt, uel non possunt, melius est ut nubant, quàm in ignem delicijs suis cadant. Certè nullum fratribus aut sororibus scandalum faciant, cum scriptum sit: Si cibus scandalizat fratrem, non manducabo carnem in seculum, ne fratrem scandalizem. Nec aliqua putet se posse hac excusatione defendi, quòd & inspici & probari posit, an uirgo sit, cum & manus obstetricum & oculi sæpe fallantur. Et si incorrupta inuenta fuerit uirgo ex ea parte sui, qua mulier potest esse, potuerit tamen ex alia corporis parte peccasse, quæ corrũpi potest, & tamen inspici non potest. Certè ipse concubitus, ipse complexus, ipsa confabulatio et inosculatio, & coniacentium duornm turpis & fœda dormitio, quantum dedecoris & criminis confitetur? Si superueniens maritus sponsam suam iacentem cũ altero uideat, nónne indignatur & fremit? & per zeli dolorem fortaßis & gladium in manum sumit? Quia Christus Dominus & iudex noster, cum uirginem suam sibi dicatam, & sanctitati suæ destinatã iacere cũ altero cernat, quàm indignatur & irascitur? Et quas pœnas incestis eiusmodi coniunctionibus comminatur? Cuius ut gladium spiritualem, & uenturum iudicij diem unusquisq; fratrum posit euadere, omni consilio prouidere & elaborare debemus. Et cum omnes omnino disciplinam tenere oporteat, multò magis præpositos & diaconos curare hoc fas est, qui exemplum & documentum cæteris de conuersatione & moribus suis præbeant. Quomodo enim possunt integritati & continentiæ præesse, si ex ipsis incipiant corruptelæ, & uitiorum magisteria procedere? Et idcirco consultè & cum uigore fecisti frater charißime, abstinendo diaconum, qui cum uirgine sæpe mansit, sed & cæteros qui cum uirginibus dormire consueuerant. Quòd

[redacted]

Mysterium.

Virgo Deo dicata.

1. Ti. 3. & 5.

Abstinere, pro amore.

si pœnitentiam huius illiciti cõcubitus sui egerint, & à se inuicem recesserint, inspiciantur interim uirgines ab obstetricibus diligenter, & si uirgines inuentæ fuerint, accepta cõmunicatione ad ecclesiam admittantur, hac interminatione, ut si ad eosdem masculos postmodum reuersæ fuerint, aut si cũ eisdem in una domo & sub eodem tecto simul habitauerint, grauiore censura eijciãtur, nec in ecclesiam postmodum tales facilè recipiantur. Si autem de eis aliquæ corruptæ fuerint deprehensæ, agant pœnitentiam plenam, quia quæ hoc crimẽ admisit, non mariti, sed Christi *adultera est.* Et *ideo æstimato iusto tẽpore, postea exomologesi facta ad ecclesiam redeant.* Quòd *si obstinatè perseuerãt, nec se ab inuicẽ separant, sciant se cum hac sua impudica obstinatione nũquam à nobis admitti in ecclesiam posse, ne exẽplum cæteris ad ruinas delictis suis facere incipiant.* Nec *putent sibi uitæ aut salutis constare rationẽ, si episcopis & sacerdotibus obtẽperare noluerint, cũ in Deu-*

Deuter. 17. *teronomio* Dominus Deus *dicat:* Et *homo quicunq; fecerit in superbia, ut nõ exaudiat sacerdotẽ, aut iudicem, quicunq; fuerit in diebus illis, morietur homo ille, & omnis populus cum audierit, timebit, & nõ aget impiè etiam nunc.* Interfici Deus *iussit sacerdotibus suis nõ obtemperantes, iudicibus à se ad tẽ-*

Gladius spiritualis. *pus constitutis non obedientes: & tunc quidem gladio occidebantur, quando adhuc & circuncisio carnalis manebat, nunc autẽ quia circuncisio spiritualis esse ad fideles seruos* Dei *cœpit, spirituali gladio superbi & contumaces necãtur, dũ de ecclesia eijciũtur.* Neq; *enim uiuere foris possunt, cũ domus* Dei *una sit, & nemini salus esse nisi in ecclesia poßit.* Indisciplina*tos autẽ perire, dum nõ audiunt, nec obtemperãt consilijs salubribus, testatur diuina scriptura, quæ dicit:* Non *diligit indisciplinatus castigantem se.* Qui *autem oderunt correptiones, consumentur turpiter.* Ergo *ne indisciplinati consumantur & pereant, da operam frater charißime, ut quantum potes con-*

filijs salubribus fraternitatem regas, et singulis ad salutē suam cōsulas. Arcta & angusta est uia, per quam ingredimur ad uitam, sed summus & magnus est fructus cū peruenimus ad gloriam. Qui se semel castrauerūt propter regnum cœlorū, Deo *per omnia placeāt, nec sacerdotes* Dei *aut ecclesiā* Domini *cōtemnētes, scandalo se fratribus offerāt.* Et *si ad præsens à nobis contristari uidentur, nos tamen in salubri persuasione maneamus, sciētes &* Apostolū *dixisse:*Ergo *ego inimicus factus sum uobis, uerum dicēs uobis? Quòd si obtēperauerint, nobis gratißimum est. Stantes eos ad salutem pariter dignatione nostri sermonis firmabimus. Si autē quidam de peruersis obtemperare noluerint, secundum eūdem* Apostolum *dicētem: Si hominibus placerē, Christi seruus non essem: si quibusdā suadere nō possimus, ut eos uero Christo placere faciamus, nos certē (quod nostrū est) Christi* Domini *&* Dei *nostri præcepta seruātes placeamus.* Opto *te frater charißime semp bene ualere.* Gal.4.

ARG. EPISTOLAE SEQ.

Beati Cypriani epistola, quorundamq́ episcoporum ad Ianuarium, nonnullosq́ alios, de his qui ab hęreticis baptizari uidentur, in qua probat neminem baptizari foris extra ecclesiam posse, cum unū baptisma in una catholica ecclesia sit.

EPISTOLA XII.

Cypr. Liberalis, Calyd. Iunius, Primus, Cæcil. Polycarp. Nicomedes, *Felix, Marutius, Successus, Lucianus,* Honoratus, Fortunatus, *Victor,* Donatus, *Lucius, Herculanus,* Pomponius, Demetrius, *Quintus, Saturnin.* Ianuarius, *Marcus, alius Saturninus, alius* Donatus, Rogatianus, *Sedatus,* Tertullus, Hortensianus: *item alius Saturninus, Satius:* Ianuario, Saturnino, *Maximo, Victori, alio* Victori, *Caßio,* Proculo, Modiano, *Cirino, Gargilio,* Eutyciano, *alio Gargilio, alio Saturnino, Vemesiano, Nāpulo, Antoniano,* Rogatiano. Honorato, *fratribus.* SAL.

Vm simul in cōcilio essemus frates charis. legimus literas uestras, quas ad nos fecistis de his qui apud hæreticos et schismaticos baptizati uidētur, an ad ecclesiā catholicā (quæ una est) uenientes baptizari debeāt. De qua re quāquàm & ipsi illhic ueritatē & firmitatē catholicæ regulæ teneatis, tamē quoniā cōsulēdos nos pro cōmuni dilectione existimastis, sententiā nostrā nō nouā promimus, sed iā pridem ab antecessoribus nostris statutā & à nobis obseruatā, uobiscum pari *cōfeßione cōiungimus: censentes scilicet & pro certo tenentes, neminem foris baptizari extra ecclesiam posse, cum sit baptisma unū intra sanctā ecclesiā constitutū, & scriptū sit Domino dicēte: Me dereliquerūt fontē aquæ uiuæ gratis, & effoderūt sibi lacus detritos, qui nō possunt aquā portare. Et iterū diuina scriptura præmoneat & dicat: Ab aqua aliena abstine te, & à fonte aquæ alienæ ne biberis. Oportet uerò mūdari & sanctificari aquam prius à sacerdote, ut poßit baptismo suo peccata hominis qui baptizatur, abluere, quia per Ezechielē prophetam Dominus dicit: Et aspergam super uos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus immunditijs uestris, & ab omnibus simulachris uestris, & mundabo uos, & dabo uobis cor nouum, & spiritum nouum dabo uobis. Quomodo autem mundare & sanctificare aquam potest, qui ipse immundus est, & apud quem spiritus sanctus non est? cum Dominus dicat in Numeris: Omnia quæcūq; tetigerit immundus, immunda erunt. Aut quomodo baptizans dare alteri remißionem peccatorum potest, qui ipse sua peccata deponere extra ecclesiam non potest? Sed & ipsa interrogatio quæ fit in baptismo, testis est ueritatis. Nam cum dicimus: credis in uitam æternam, & remißionem peccatorum per sanctam ecclesiam? intelligimus remißionē peccatorum non nisi in ecclesia dari: apud hæreticos au

*alias, consensione

Nemo extra ecclesiam baptizandus.

Hiere. 2.

Ezech. 36.

Num. 19.

Nemo dat quod non habet.

tem ubi ecclesia non sit, non posse peccata dimitti. Itaque qui hæreticos asserunt, aut interrogationem mutent, aut uindicent ueritatem, nisi si eis & ecclesiam tribuunt, quos baptisma habere contendunt, ungi quoque necesse est eum qui baptizatus sit, ut accepto chrismate, id est, unctione esse unctus Dei, & habere in se Christi gratiam posit. Porrò autem eucharistia, & unde baptizati unguntur oleum in altari sanctificatur. Sanctificare autem non potuit olei creaturam, qui nec altare habuit, nec ecclesiam. Vnde nec unctio spiritualis apud hæreticos potest esse, cum cõstat oleum sanctificari, & eucharistiam fieri apud illos omnino non posse. Scire autem & meminisse debemus scriptum esse: Oleum peccatoris non ungat caput meum: quod antè in psalmis præmonuit spiritus sanctus, ne quis exorbitans, & à uia ueritatis exerrans, apud hæreticos & Christi aduersarios ungeretur. Sed & baptizãdo quam facere precem potest sacerdos sacrilegus & peccator? cum scriptum sit: Deus peccatorem nõ audit: sed qui eum coluerit, & uoluntatem eius fecerit, illum audit. Quis autem potest dare quod ipse non habeat? Aut quomodo potest spiritualia agere, qui ipse amiserit spiritum sanctum? Et idcirco baptizandus est & innouandus qui ad ecclesiam * rudis uenit, ut intus per sanctos sanctificetur, quia scriptum est: Sancti estote, quia et ego sanctus sum, dicit Dominus: ut qui in errorem seductus est, & foris tinctus, in baptismo uero & ecclesiastico etiã hoc ipsum deponat, quod homo ad Deũ ueniẽs, dũ sacerdotẽ quærit in sacrilegũ fraude erroris incurrit. Cæterũ probare est hæreticorum & schismaticorum baptisma, consentire in id quod illi baptizauerint. Neq; enim potest pars illhic inanis esse, & pars præualere. Si baptizare potuit, & spiritum sanctum dare poterit. Si autem spiritum sanctum dare nõ potest, quia foris cõstitutus cum sancto spiritu non est, nec baptizare uenientem potest, quando & baptisma unum sit, & spiritus sanctus

Ioan. 9.

alias, nudus

Leuit. 19. & 20.

unus, & una ecclesia à Christo Domino *nostro super petram origine unitatis & ratione fundata.* Ita *fit, ut cum omnia apud illos inania & falsa sint, nihil eorum, quæ illi gesserint, probari à nobis debeat. Quid enim potest ratum & firmum esse apud* Deum, *quod illi faciunt? quos Dominus hostes & aduersarios suos dicit, in* Euangelio *suo ponens: Qui non est mecum, aduersum me est: & qui non mecum colligit, spargit.*
Lucæ 11.
Et *beatus quoq; apostolus* Ioannes *mandata* Domini *& præcepta custodiens in epistola sua posuerit:* Audistis *quia* Antichristus *uenit, nunc autem multi antichristi facti sunt, unde cognoscimus quia nouissima hora est.* Ex *nobis exierunt, sed nõ fuerunt ex nobis: si enim fuissent ex nobis, nobiscum mansissent. Vnde nos quoque colligere & considerare debemus, an qui aduersarij sunt* Domini, *& appellati sunt antichristi, possint dare gratiam Christi. Quare qui cũ Domino sumus, & unitatem* Domini *tenemus, & secundum eius dignationem sacerdotium eius in ecclesia administramus, quæcunq; aduersarij eius & antichristi faciunt, repudiare & reijcere, & pro profanis habere debemus, & eis qui de errore & prauitate uenientes agnoscunt unius ecclesiæ ueram fidem, dare illis per omnia diuinæ gratiæ sacramẽta, & fidei ueritatem.* Opto *uos fratres charissimi semper bene ualere.*

DIVI CYPR. LIBRI PRIMI EPISTOLARVM FINIS.

DIVI

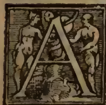
DIVI CAECILII CYPRIANI EPISCOPI CARTHAGINENSIS EPISTOLARVM LIBER II.

ARG. SEQ. EPIST.

Ad Stephanum epistola de concilio, quod habitum est super ĳs qui apud hęreticos baptizabantur, ac de presbyteris qui non debent amplius sacerdotio admitti, si semel ad sacrilega sacrificia accesserunt.

EPISTOLA I.

CYPR. ET CAETERI STEphano fratri salutem.

D QVAEDAM *disponenda ac communis concilij examinatione limanda, necesse habuimus frater charissime, conuenientibus in unũ pluribus sacerdotibus cogere & celebrare concilium, in quo quidem multa prolata atq; translata sunt. Sed de eo uel maximè tibi scribẽdum & cum tua grauitate ac sapientia confrerendum fuit, quod magis pertineat ad sacerdotalẽ autoritatẽ & ad ecclesiæ catholicæ unitatẽ, pariter & dignitatẽ, de diuinæ dispositionis ordinatione uenientẽ, eos qui sint foris extra ecclesiã tincti, et apud hæreticos et schismaticos ꝓfanæ aquæ labe maculati, quãdo ad nos atq; ad ecclesiã, q̃ una est, uenerint, baptizari oportere, eò ꝙ parũ sit eis manum imponere ad accipiendum spiritum sanctũ, nisi & ecclesiæ accipiant baptismũ. Tunc enim demũ planè sanctificari,*

& esse filij Dei possunt, si sacramento utroq; nascantur, cum
Ioan.3. scriptum sit: Nisi quis natus fuerit ex aqua & spiritu sancto,
Act.10. non potest introire in regnum Dei. Inuenimus etiam in Actis apostolorum hoc esse ab apostolis custoditū, & salutaris fidei ueritate seruatū, ut cum in domo Cornelij Centurionis super Ethnicos qui ibi aderant, fidei calore feruentes, & in Dominū toto corde credentes, descēdisset Spritus sanctus, quo adimpleti uarijs linguis Deum benedicerēt, nihilo minus tamē beatum apostolum Petrum diuini præcepti atq; Euangelij memorem præcepisse, ut baptizarētur illi ijdem, qui iam fuerant sancto spiritu pleni, ut nihil prætermissum uideretur, quò minus per omnia diuini præcepti atq; Euāgelij lege apostolica magisteria seruarent. Baptismum autem nō esse quo hæretici utuntur, nec quenquam apud eos qui Christo aduersantur, per gratiam Christi posse proficere, diligenter nuper expressum est in epistola quæ ad Quintum collegam nostrū in Mauritania cōstitutum, super ea re scripta est: Item in literis quas collegæ nostri ad episcopos in Numidia præsidentes antè fecerunt, cuius utriusq; epistolæ exempla subdidi. Addimus planè & adiungimus frater charissime, consensu & autoritate communi, ut etiam si qui presbyteri aut diaconi, qui uel in ecclesia catholica prius ordinati fuerint, & postmodum perfidi aut rebelles contra ecclesiam steterint, uel apud hæreticos à pseudepiscopis & antichristis contra Christi dispositionem profana ordinatione promoti sint, & contra altare unum atq; diuinū sacrificia foris falsa ac sacrilega offerre conati sint, eos quoq; hac cōditione suscipi cum reuertuntur, ut cōmunicent laici, & satis habeant quod admittuntur ad pacem, qui hostes pacis extiterint, nec debere eos reuertentes ea apud nos ordinationis & honoris arma retinere, quibus contra nos rebellauerint. Oportet enim sacerdotes & ministros qui altari & sacrificijs deseruiūt, integros atq; immaculatos esse, cum dominus in

Leuitico loquatur: Homo in quo fuerit macula & uitium, non accedat offerre dona Deo. Item in Exodo hæc eadẽ præcipiat & dicat: Sacerdotes qui accedũt ad Dominũ Deũ sanctificentur, ne forte derelinquat illos Dominus. Et iterũ: Et cum accedunt ministrare ad altare sancti, nõ adducent in se delictum, ne moriantur. Quod autem maius potest esse delictũ, aut quæ macula deformior, quàm aduersus Christum stetisse, quàm ecclesiam eius, quam ille sanguine suo parauit & condidit, dissipasse? quàm Euangelicæ pacis ac dilectionis oblitum, contra unanimem & concordem Dei populum hostilis discordiæ furore pugnasse? Qui & ipsi postmodũ ad ecclesiã redeunt, restituere tamen eos & secum reuocare nõ possunt, qui ab eis seducti & foris morte præuenti extra ecclesiã sine cõmunicatione & pace perierunt, quorum animæ in die iudicij de ipsorum manibus expetentur, qui perditionis autores & duces extiterunt. Et idcirco satis est talibus reuertentibus ueniam dari, non tamẽ debent in domo fidei perfidia promoueri. Nam quid bonis & innocentibus, atq; ab ecclesia non recedentibus reseruamus, si eos qui à nobis recesserint, & contra ecclesiam steterint, honoramus? Hæc ad conscientiã tuam frater charissime, & pro honore communi, & pro simplici dilectione pertulimus, credentes etiam tibi pro religionis tuæ & fidei ueritate placere, quæ & religiosa pariter & uera sunt. Cæterum scimus quosdam quod semel imbiberint nolle deponere, nec propositum suũ facilè mutare, sed saluo inter collegas pacis & concordiæ uinculo quædam propria, quæ apud se semel sint usurpata retinere. Qua in re nec nos uim cuiquam facimus, aut legem damus, cũ habeat in ecclesiæ administratione uoluntatis suæ arbitriũ liberum unusquisq; præpositus rationem actus sui Domino redditurus. Opto te frater charissime semper bene ualere.

Leuit. 21.

Quod semel imbibimus difficulter deponimus.

Vnusquisque rationem sui actus redditurus.

ARG. EPISTOLAE SEQ.

Cæcilij Cyp. epist. ad Donatũ in qua qualiter sua

conuersio fuerit enarrat, & sancti spiritus uires commemorans, mundiq; laqueos declarans ac damna. Hortatur ad placidam fidem & quietam.

EPISTOLA II.

CAECILIVS CYPR. DONATO SAL.

Epistola scholastico stylo elaboratior.

Ene admones Donate charissime: Nam & promisisse me memini, & reddendi tempestiuũ prorsus hoc tempus est, quo indulgente uindemia solutus animus in quietem solẽnes ac statas anni fatigantis inducias sortiatur. Locus etiã cũ die conuenit, & mulcendis sensib. ac fouendis ad lenes auras blandientis autumni, hortorũ facies amœna cõsentit. Hic iucũdum sermonib. diem ducere, & studentibus fabulis in diuina præcepta conscientiã pectoris erudire, ac ne eloquium nostrũ arbiter profanus impediat, aut clamor intemperans familiæ strepentis obtundat, petamus hanc sedẽ. Dant secessum uicina secreta, ubi dum erratici palmitũ lapsus nexibus pendulis per arundines baiulas repunt, uiteam porticũ frondea tecta fecerunt. Bene hic studia in aures damus, & dum in arbores & uites, quas uidemus, oblectante prospectu, oculos amœnamus, animã simul & auditus instruit, & pascit obtutus. Quanquã tibi sola nũc gratia, sola cura sermonis est. Cõtemptis uoluptariæ uisionis illecebris in me oculus tuus fixus est, tam ore, quã mente totus auditor es, & hoc amore quo diligis. Cæterũ quale uel quantũ est, quod in pectus tuum ueniat ex nobis? Exilis ingenij angusta mediocritas tenues admodum fruges parit, nullis ad copiam fœcundi cespitis culminibus ingrauescit. Aggrediar tamen facultate qua ualeo. Nam & materia dicendi facit mecum. In iudicij contentione pro rostris opulenta facundia uolubili ambitione iactetur, cum de Domino & de Deo uox est, uocis pura synceritas, nõ eloquentiæ uiribus nititur ad fidei argumenta, sed re-

Secessus studiosis aptus.

Vitea porticus.

bus. Deniq; accipe non diserta, sed fortia: nec ad audientiæ po pularis illecebram culto sermone fucata, sed ad diuinam indul gentiam prædicandam rudi ueritate simplicia. Accipe quod sentitur antequàm discitur. Nec per moras temporum longa agnitione colligitur, sed compendio gratiæ maturantis hauritur. Ego cum in tenebris atq; in nocte cæca iacerem, cumq; in salo iactantis seculi nutabundus ac dubius uestigijs oberrantibus fluctuarem, uitæ meæ nescius, ueritatis ac lucis alienus, difficile prorsus ac durum pro illis tunc moribus opinabar, quod in salutem mihi diuina indulgentia pollicebatur, ut quis renasci denuo posset, utq; in nouam uitam lauacro aquæ salutaris animatus, quod prius fuerat exponeret: corporis licet manēte cōpage, hominem animo ac mente mutaret. Quin impoßibilis, aiebam, tanta cōuersio est, ut repente ac perniciter exuatur, quod uel genuinum, situ materiæ naturalis obduruit, uel usurpatum diu senio uetustatis inoleuit. Alta hæc & profunda penitus radice sederunt. Quando parsimoniam discit, qui epularibus cœnis, & largis dapibus assueuit? Et qui pretiosa ueste conspicuus in auro atque in purpura fulsit, ad plebeium se ac simplicem cultum quādo deponit? Fascibus ille oblectatus & honoribus, esse priuatus & inglorius non potest. Hic stipatus clientum cuneis, & frequētiore comitatu officiosi agminis honestatus, pœnam putat esse cum solus est. Tenacibus semper illecebris necesse est (ut solebat) uiolentia inuitet, inflet superbia, iracundia inflāmet, rapacitas inquietet, crudelitas stimulet, ambitio delectet, libido præcipitet. Hæc egomet sæpe mecum. Nam ut ipse quàm plurimis uitæ prioris horroribus implicatus tenebar, quibus exui me posse non crederem, sic uitijs adhærentibus obsecundans eram, desperatione meliorum malis meis uelut iam proprijs ac uernaculis assluebam. Sed postquàm undæ genitalis auxilio superioris æui labe detersa, in expiatum pectus ac purum desuper se lu-

Simplex de Deo sermo, nō fucatus.

Renasci posse miratus Cyprianus.

Natura uis et cōsuetudinis.

Renatus Cyprianus nubē exuit.

men infudit, postquàm cœlitus spiritu hausto in nouum me hominem natiuitas secunda reparauit, mirum in modum protinus confirmare se dubia, patere clausa, lucere tenebrosa, facultatẽ dare, quod prius difficile uidebatur: geri posse, quod impossibile putabatur: ut esset agnoscere terrenum fuisse, quod prius carnaliter natum delictis obnoxiũ uixisset: Dei esse cœpisse, quod iam spiritus sanctus animaret. Scis ipse profecto & mecum pariter recognoscis, quid detraxerit nobis, quid'ue contulerit mors ista criminũ, uita uirtutũ. Scis ipse, nec prædico in proprias laudes. Otiosa iactatio est, quamuis non iactatum possit esse, sed gratum, quicquid nõ uirtuti hominis adscribitur, sed Dei manere prædicatur, ut iam non peccare, esse cœperit fidei, quod ante peccatum est, fuerit erroris humani. Dei est, inquam, Dei est omne quod possumus: inde uiuimus, inde pollemus, inde sumpto & concepto uigore, hic adhuc positi futurorum indicia prẹnoscimus. Sit tantum timor in nobis innocentiæ custos, ut quod in mentes nostras indulgentiæ cœlestis allapsu clemẽter Dominus influxit, in animi oblectantis hospitio iusta operatione teneatur, nec accepta securitas indiligentiam pariat, & uetus denuo hostis obrepat. Ceterũ si tu innocentiæ, si iustitiæ uiam teneas illapsa firmitate uestigij tui: si autem in Deum uiribus totis ac toto corde suspẽsus, hoc sis tantum quod esse cœpisti, tantum tibi ad licentiam datur, quantum gratiæ spiritualis augetur. Non enim (qui beneficiorum terrestrium mos est) in capessendo munere cœlesti mensura ulla uel modus est, profluens largiter spiritus nullis finibus premitur, nec coërcentibus claustris intra certa metarum spatia refrænatur. Manat iugiter, exuberat afflueter, nostrum tantum sitiat pectus & pateat. Quantũ illhuc fidei capacis afferimus, tantum inde gratiæ inundantis haurimus, Inde iam facultas datur castitate sobria, mẽte integra, uirtute syncera, uoce pura, in medulla adolescentium posse ueneno-

Dei est quod possumus.

Cœlestis muneris nulla mensura.

rum uirus extinguere, animorum desipientium labes reddita sanitate purgare, infestis iubere pacem, uiolentis quietem, ferocientibus lenitatem, immundos & erraticos spiritus qui se expugnandis hominibus immerserint, ad confessionem minis increpantibus cogere ut recedant, duris uerberibus urgere, conflictantes, eiulantes, gementes, incremento pœnæ propagantis extendere, flagris cædere, igne torrere: res illhic geritur, nec uidetur: occulta plaga, sed pœna manifesta. Ita quod esse iam cœpimus, acceptus spiritus licentia sua potitur, sed quod necdum corpus ac membra mutauimus, adhuc carnalis aspectus seculi nube cæcatur. Quantus hic animi potentatus est, quanta uis est, non tantum ipsum esse subtractum perniciosis cōtractibus mundi, ut quis expiatus & purus nulla incursantis inimici labe capiatur, sed adhuc maiorem & fortiorem uiribus fieri, ut in omnem aduersarij grassantis exercitum, imperioso iure dominetur? Atque ut illustrius ueritate patefacta diuini muneris indicia clarescant, lucem tibi ad cognitionem dabo, & malorum blandientium caligine abstersa, operti seculi tenebras reuelabo, paulisper te crede subduci in montis ardui uerticem celsiorem. Speculare inde rerum infra te iacentium facies, & oculis in diuersa porrectis, ipse à terrenis contactibus liber fluctuantis mundi turbines intuere. Iam seculi & ipse misereberis, tuiq; admonitus et plus in Deū gratus maiore lætitia, quòd euaseris, gratulaberis. Cerne tu itinera latronibus clausa, maria obsessa prædonibus, cruento horrore castrorum bella ubiq; diuisa. Madet orbis mutuo sanguine, & homicidium cum admittunt singuli crimen est, uirtus uocatur cum publicè geritur. Impunitatem sceleribus acquirit non innocentiæ ratio, sed sæuitiæ magnitudo. Iam si ad urbes ipsas oculos tuos atq; ora conuertas, celebritatem offendas omni solitudine tristiorem. Paratur gladiatorius ludus, ut libidinem crudelium luminum sanguis oblectet. Impletur in

Animi expiati potentia.

Bellū, multorū homicidiū.

* Ali. et arui na toris membrorum moles robusta.

succum cibis fortioribus corpus * et aruina assidui nidoris mē brorum moles robusta pinguescit, ut saginatus in pœnam charius pereat. Homo occiditur in hominis uoluptatem, & ut quis possit occidere peritia est, usus est, ars est. Scelus non tantum geritur, sed docetur. Quid potest inhumanius, quid acerbius dici? disciplina est, ut perimere quis possit: & gloria est, quod peremit. Quid illud oro te, quale est, ubi se feris obijciunt, quos nemo damnauit? Aetate integra, honesta satis forma, ueste pretiosa uiuentes in ultroneum funus ornantur, malis suis miseri gloriantur: pugnant ad bestias, non crimine, sed furore. Spectant filios suos patres. Frater in cauea, & soror præstò est, et spectaculi licet pretium largior muneris apparatus amplificet, ut mœroribus suis mater intersit. Hoc prob dolor mater et redimit in tā impijs spectaculis, tamq; diris sceleribus esse se nō putant oculis parricidas. Conuerte hinc uultus ad diuersi spectaculi nō minus pœnitenda cōtagia, in theatris quoque conspicies, quod tibi et dolori sit et pudori. Cothurnus est tragicus prisca facinora carmine recensere, de parricidis & incestis horror antiquus, expressa ad imaginem ueritatis actione replicatur, ne seculis transeuntibus exolescat quod aliquando commissum est. Admonetur omnis ætas audi tu fieri posse, quod aliquando factum est. Nunquàm æui senio delicta moriuntur, nūquàm crimen temporibus obruitur, nunquàm scelus obliuione sepelitur. Exempla fiunt, quæ iam esse facinora destiterunt. Tūc delectat in mimis turpitudinum magisterio uel quid domi gesserit, recognoscere, uel quid gerere possit, audire. Adulterium discitur dum uidetur, & lenocinante ad uitia publicæ autoritatis malo, quæ pudica fortasse ad spectaculum matrona processerat, de spectaculo reuertitur impudica. Adhuc deinde morum quāta labes, quæ probrorum fomenta, quæ alimenta uitiorum, histrionicis gestibus inquinari, uidere contra fœdus iusq; nascendi patientiam incestæ tur-

Cothurni tragici mala.

Epiphonema.

Histrionicis gestibus inquinātur omnia.

*pitudinis elaboratam? Euirantur mares, omnis honor & uigor sexus eneruati corporis dedecore emollitur, plusq; illhic placet quisquis uirum in fœminam magis fregerit. In laudem crescit ex crimine, & eò peritior quò turpior iudicatur. Spectatur hic proh nefas, & libenter. Quid non potest suadere qui talis est? Mouet sensus, mulcet affectus, expugnat boni pectoris conscientiam fortiorem, nec deest probri blandictis autoritas, ut auditu molliore pernicies hominibus obrepat. Exprimunt impudicam Venerem, adulterum Martem, Iouem illum suum, non magis regno quàm uitijs principem, in terrenos amores cum ipsis suis fulminibus ardentem: nunc in plumas oloris * flauescere, nunc aureo imbre defluere, nunc in puerorum pubescentium raptus ministris auibus prosilire.* alias albescere.

*Quære iam nunc an poßit esse, qui spectat, integer uel pudicus, cum deos suos quos uenerantur, imitantur. Fiunt miseris & delicta religiosa. O` si & poßis in illa sublimi specula constitutus oculos tuos inserere secretis, recludere cubiculorum obductas fores, & ad conscientiam luminum penetralia culta reserare, aspicias ab impudicis geri, quod nec aspicere poßit frons pudica. Videas quod crimẽ sit & uidere: uideas quod uitiorum furore gementes geßisse se negant, & gerere festinant: libidinibus insanis in uiros uiri proruunt. Fiunt quæ nec ipsis, nec illis possunt placere, qui faciunt. Mentior nisi alios, qui talis est, increpat, turpis turpes infamat, & euasisse se conscium credit, quasi conscientia satis non sit. Iidem in publico accusatores, in occulto rei, in semetipsos censores pariter & nocentes. Damnant foris, quod intus operantur. Admittunt libenter, quod cum admiserint, criminantur. Audacia prorsus conuitijs * faciens, & impudentia congruens impudicis. Nolo mireris quæ loquuntur huiusmodi ore illo polluto. Quicquid iam uoce delinquitur, minus est. Sed tibi post insidiosas uias, post dispersos orbe toto multiplices pugnas, post spectacula* alias fauens.

uel cruenta, uel turpia, post libidinum probra, uel lupanaribus prostituta, uel domesticis parietibus obsepta, quorum quò secretior culpa, maior audacia est. forum fortasse uideatur immune, quòd ab iniurijs lacessentibus liberum nullis malorum contactibus polluatur. Illhuc aciem tuam flecte. Plura illhic quæ detesteris inuenies, magis oculos tuos inde diuertes. Incisæ sint licet leges duodecim tabulis, et publico ære *præfixo iura præscripta sint, inter leges ipsas delinquitur, inter iura peccatur: innocētia nec illhic ubi defenditur, reseruatur. Sæuit inuicem discordantium rabies, & inter togas pace rupta forum litibus mugit insanum, hasta illhic & gladius, et carnifex præstò est, ungula effodiens, equuleus extendens, ignis exurens, ad hominis corpus unum supplicia plura quàm membra sunt. Quis inter hæc uero subueniat? Patronus? sed præuaricatur & decipit. Iudex? sed sententiam uendit. Qui sedet crimina uindicaturus admittit, & ut reus innocens pereat, fit nocens iudex. Flagrant ubiq; delicta, & paßim multiformi genere peccandi per improbas mentes nocens uirus operatur. Hic testamētum subijcit: ille falsum capitali fraude conscribit: hic arcentur hæreditatibus liberi: illhic bonis donantur alieni. Inimicus insimulat, calumniator impugnat, testis infamat, utrobiq; grassatur in mēdacium criminum prostitutæ uocis uenalis audacia, cum interim nocentes, nec cum innocentibus pereunt. Nullus de legibus metus est: de quæsitore, de iudice pauor nullus. Quod potest redimi, non timetur: esse iam inter nocentes innoxium, crimen est: malos quisquis non imitatur, offendit. Consensere iura peccatis, & cœpit esse licitum quod publicum est. Quis illhic rerum pudor? quæ esse poßit integritas? ubi qui damnent improbos desunt? Soli ibi qui damnentur occurrunt. Sed ne nos uideamur eligere fortasse peiora, & studio destruendi per ea oculos tuos ducere, quorum tristis atque auersandus aspectus ora & uultus conscientiæ melioris offendat, iam tibi illa

Fori mala.

Incisæ leges negliguntur.

alias, præfixa

Patronus præuaricator.

Iudex uenalis

Legibus nullus honor.

quæ ignorantia secularis bona opinatur, ostẽdam. Illhic etiam fugienda conspicies. Quos honores putas esse? quos fasces? quam affluentiam in diuitijs? quam potentiam in castris? in magistratu purpuræ speciem? in principatu licentiæ potestatem? Malorum blandientium u rus occultum est, & arridentis nequitiæ facies quidem læta, sed calamitatis abstrusæ illecebrosa fallacia, instar quoddam ueneni, ubi in letales succos dulcedine aspersa calliditate fallendi, sapore medicato poculum uidetur esse quod sumitur: ubi epota res est, pernicies hausta grassatur. Quippe illum uides, qui amictu clariore cõspicuus fulgere sibi uidetur in purpura. Quibus hoc sordibus emit, ut fulgeat? quos arrogantium fastus prius pertulit? quas superbas fores matutinus salutator obsedit? quot tumentium contumeliosa uestigia stipatus clientium cuneis antè præcessit, ut ipsum etiam salutantũ comes postmodum pompa præcederet, obnoxia non homini, sed potestati? Neq; enim moribus coli meruit ille, sed fascibus. Horũ deniq; uideas exitus turpes: cum anceps temporum palpator abscesserit, cum priuati latus nudum desertor assecla fœdauerit, tunc laceratæ domus plagæ conscientiam feriunt, tunc rei familiaris exhausta damna cognoscuntur, quibus redemptus fauor uulgi, & caducis atque inanibus uotis popularis aura quæsita est. Stulta prorsus & uana iactura frustrantis spectaculi uoluptatem, id parare uoluisse, quod nec populus acciperet, & perderet magistratus. Sed & quos diuites opinaris continuantes saltibus saltus, & de confinio pauperibus exclusis infinita ac sine termino rura latius porrigentes, quibus argenti & auri maximum pondus & pecuniarum ingentium uel extructi aggeres, uel defossæ strues, hos etiam inter diuitias suas trepidos cogitationis incertæ solicitudo discruciat, ne prædo uastet, ne percussior infestet, ne inimica cuiusque locupletioris inuidia calumniosis litibus inquietet. Non cibus securus somnus ue cõtingit. Suspi-

Ignorãtiæ bona opinata.

Anceps temporũ palpator.

Aura popularis.

Diuites discruciat solicitudo

rat ille in conuiuio, bibat licet gemma, & cum epulis marcidum corpus torus mollior alto sinu condiderit, uigilat in pluma. Nec *intelligit miser speciosa esse sibi supplicia: auro se alligatum teneri, & possideri magis, q̃ possidere diuitias.* Atq; ô *detestabilis cæcitas mentiũ, & cupiditatis insanæ profunda caligo, cum exonerare se possit & releuare ponderibus, pergit magis fortunis augentibus incubare, pergit pœnalibus cumulis pertinaciter adhærere.* Nulla *in clientes inde largitio est, cum indigentibus fit nulla partitio, & pecuniam suam dicunt, quam uelut alienam domi clausam solicito labore custodiunt.* Ex *qua non amicis, non liberis quicquam, non sibi denique ipsis impartiunt.* Possident *ad hoc tantum, ne possidere alteri liceat.* Et ô *nominum quanta diuersitas: bona appellant, ex quibus nullus illis, nisi ad res malas, usus est.* An *putas uel illos tutos saltem inter* * *bonorum insulas & opes largas stabili firmitate securos, quos regalis aulæ splendore fulgentes armorũ excubantium tutela circũstat?* Maior *illis, quàm cæteris metus est: tam ille timere cogitur, quàm timetur.* Exigit *pœnas pariter de potentiore sublimitas.* Sit *licet satellitum manu septus, & clausum ac protectum latus numeroso stipatore tueatur, quàm securos nõ sinit esse subiectos, tam necesse est ut non sit & ipse securus.* Antè *ipsos terret potestas sua, quos facit esse terribiles.* Arridet, *ut sæuiat: blanditur, ut fallat: illicit, ut occidat: extollit, ut deprimat.* Fœnore *quodam nocendi q̃ fuerit amplior summa dignitas & honorum, tam maior exigitur & usura pœnarum.* Vna *igitur placida & fida tranquillitas.* Vna *solida, & firma, & perpetua securitas, si quis ab his inquietantis seculi turbinibus extractus, salutaris portus statione fundatus, ad cœlum oculos tollit à terris, & ad* Domi*ni munus admissus, ac* Deo *suo mente iam proximus, quicquid apud cæteros in rebus humanis sublime ac magnum uidetur, intra suam conscientiam iacere gloriatur.* Nihil *appetere iam.*

Auro alligantur diuites.

Cæcitas diuitum.

Quærit et inuentus miser abstinet et timet uti.

alias, honorũ infulas

Regibus anxietas et metus.

Timere cogitur qui timetur.

Deo pximus nihil terrenũ appetit.

nihil desiderare de seculo potest, qui seculo maior est. Quàm *stabilis, quàm incōcussa tutela est, quàm perennibus bonis cœlestis præsidium implicantis mundi laqueis solui, in lucem immortalitatis æternæ de terrena fæce purgari, uiderit quæ in nos prius infestantis inimici pernicies insidiosa grassata sit, plus amare compellimur, quod futuri sumus, dum & scire conceditur, et damnare quod eramus.* Nec ad hoc pretijs, aut ambitu, aut manu opus est, ut hominis summa uel dignitas uel potestas elaborata mole pariatur, sed gratuitum de Deo munus, religiosa mente concipitur, & facile est, & ut sponte sol radiat, dies illuminat, fons rigat, imber irrorat; ita se spiritus cœlestis infundit, postquàm autorem suum cœlum intuens diuina cognouit, sole altior est, ac omni terrena potestate sublimior, id esse incipit quod esse se credit. Tu tantum quem iam spiritualibus castris cœlestis militia signauit, tene incorruptam, tene sobriam religiosis uirtutibus disciplinam. Sit tibi uel oratio assidua, uel lectio: nunc cum Deo loquere, nūc Deus tecum: ille te præceptis suis instruat, ille disponat: quem ille diuitem fecerit, nemo pauperem faciet. Penuria esse nulla iam poterit, cum semel pectus cœlestis sagina saturauerit. Iam tibi auro distincta laquearia, & pretiosi marmoris crustis uestita domicilia sordebunt. Cum scieris te esse excolendum magis, te potius ornandum, domum tibi hanc esse potiorem, quam Dominus insedit templi uice, in qua spiritus sanctus cœpit habitare. Pingamus hanc domum, pingamus innocentia, luminemus luce iustitiæ. Non hæc unquam procumbet in lapsum senio uetustatis, nec pigmento parietis aut auro exolescente fœdabitur. Caduca sunt, quæcunq; fucata sunt, nec fiduciam præbent possidentibus stabilem, quæ possessionis non habent ueritatem. Hoc manet cultu iugiter uiuido, honore integro, splēdore diuturno, aboleri non potest nec extingui, potest tantum in melius corpore redeunte formari. * Hoc interim breuibus

Assidua lectio uel oratio.

Caduca omnia fucata.

alias, Hæc

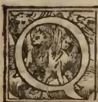
Donate chariſſime, nam etſi facilē de bonitate patientiā, mentē in Deum ſolidam, fidem tutā ſalutaris auditus oblectat, nihilq; tam tuis aurib. gratum eſt, quā quod in Deo gratum eſt, mode rari tñ dicēda debemus ſimul iuncti, et ſæpius locuturi. Et quo*niā feriata nūc quies ac tēpus eſt otioſum, quicquid inclināte iā ſole in ueſperā diei ſupereſt, ducamus hunc diē læti, nec ſit uel hora conuiuij gratiæ cœleſtis immunis. Sonet Pſalmus conuiuium ſobriū, ut tibi tenax memoria eſt, uox canora, aggredere hoc munus ex more. Magis chariſſimos paſces, ſi ſit nobis ſpiritualis auditio, prolectet aureis religioſa mulcedo.*

ARG. EPIST. SEQ.

Epiſtola beati Cypriani ad Cæciliū de ſacramento dominici calicis, docens per multas patrum ueteris teſtamenti ſimilitudines & prophetarum teſtimonia hoc antè fuiſſe ſignificatum. Nec calicem cū aqua ſine uino rectè offerri, nec uinū abſq; aqua iuxta Chriſti traditionem conſecrari poſſe.

EPISTOLA III.

CYPR. CAECILIO FRATRI SAL.

Vanq̄ ſciam frater chariſs. epiſcopos plurimos eccleſijs dominicis ī toto mūdo diuina dignatione præpoſitos, Euangelicæ ueritatis, ac dñicæ traditionis tenere rationē, nec ab eo quod Chriſtus magiſter & præcepit et geſſit, humana et nouella inſtitutione decedere: tñ quoniā quidā uel ignorāter, uel ſimpliciter in calice dñico ſanctificādo, et plebi miniſtrādo nō hoc faciūt, qđ Ieſus Chriſtus Dñs et Deus noſter ſacrificij huius autor et doctor fecit et docuit: religioſum pariter ac neceſſariū duxi de hoc ad te literas facere, ut ſiqs in iſto errore adhuc tenebatur, ueritatis luce perſpecta ad radicē atq; originē traditionis dñicæ reuertatur. Nec hoc putes frater chariſſime noſtra & humana men-

te conscribere, aut ultronea uoluntate hoc nobis audaciter assumere, cum mediocritatem nostram semper humili & uerecunda moderatione teneamus: sed quando aliquid Deo *inspirante & mandante præcipitur, necesse est* Domino *seruus fidelis obtemperet, excusatus apud omnes quòd nihil sibi arroganter assumat, qui offensam* Domini *timere compellitur, nisi faciat quod iubetur.* Admonitos *autem nos scias, ut in calice offerendo dominica traditio seruetur, neq; aliud fiat à nobis, quàm quod pro nobis* Dominus *prior fecit.* Vt *calix qui in cōmemorationem eius offertur, mistus uino offeratur.* Nam *cūdicat Christus, ego sum uitis uera, sanguis Christi non aqua est utique, sed uinū.* Nec *potest uideri sanguis eius, quo redempti & uiuificati sumus, esse in calice, quando uinū desit calici, quo Christi sanguis ostenditur, qui scripturarum omnium sacramento ac testimonio prædicatur.* Inuenimus *enim & in* Genesi *sacramētum circa* Noe *hoc idem præcucurrisse, & figuram* Dominicæ *passionis illhic extitisse, quòd uinum bibit, quòd inebriatus est, quòd in domo sua nudatus est, quòd fuit recubans nudis & patentibus fæmoribus, quòd nuditas illa patris à medio filio denotata est, & foras nuntiata, à duobus uerò maiore & minore contecta.* Et *cætera quæ necesse non est exequi, cum satis sit hoc solum complecti, quòd* Noe *typū futuræ ueritatis ostendens, non aquam, sed uinum biberit, & sic imaginem dominicæ passionis expresserit.* Item *in sacerdote* Melchisedech *sacrificij dominici sacramētum præfiguratū uidemus, secundum quod scriptura diuina testatur & dicit,* Et Melchisedech *rex* Salem *protulit panem & uinum.* Fuit *autem sacerdos* Dei *summi, & benedixit* Abraham. Quòd *autem* Melchisedech *typum Christi portaret, declarat spiritus sanctus in psalmis ex persona patris ad filium dicens:* Ante *luciferum generaui te.* Iurauit Dominus *et non pœnitebit eum, tu es sacerdos in æternum secundum ordinem* Melchisedech.

Gene. 9. Figura dominicæ paßionis.

Melchisedech typus dominici sacramenti. Gene. 14.

Psal. 109.

Qui ordo utiq; hic est de sacrificio illo ueniens & inde descendens quòd Melchisedech sacerdos Dei summi fuit, quòd panem & uinum obtulit, quòd Abraham benedixit. Nam qui *magis sacerdos* Dei *summi, quàm* Dominus *noster* Iesus Chri*stus, qui sacrificiũ* Deo *patri obtulit?* Et obtulit hoc idẽ quod *Melchisedech obtulerat, id est, panẽ & uinum, suũ scilicet corpus & sanguinem.* Et circa Abraham *benedictio illa praecedens, ad nostrum populum pertinebat.* Nam *si* Abrahã Deo *credidit, & deputatum est ei ad iustitiam: utiq; quisquis* Deo *credit & fide uiuit, iustus inuenitur, & iampridem in* Abra*ham fideli benedictus & iustificatus ostenditur, sicut beatus*
Galat. 3. Paulus *apostolus probat, dicens:* Credidit Abraham Deo, & *deputatum est ei ad iustitiam.* Cognoscitis *ergo quia qui ex fide sunt, hi sunt filij* Abrahae. Praeuidens *autem scriptura, quia*
Gene. 26. *ex fide iustificat* Deus *gentes, pronuntiauit* Abrahae, *quia benedicentur in illo omnes gentes.* Igitur *qui ex fide sunt, bene*
Matth. 3. *dicentur cum fideli Abraham: unde in* Euãgelio *inuenimus de*
Luc. 19. *lapidibus excitari, id est, de gentibus colligi filios* Abrahae. Et *cum* Zachaeum *laudaret* Dominus, *respõdit & dixit:* Salus *hodie domui huic facta est: quia & hic filius est* Abrahae. Vt *ergo in* Genesi *per* Melchisedech *sacerdotem benedictio circa* Abraham *possit rite celebrari, praecedit antè imago sacrificij in pane & uino scilicet constituta.* Quam *rem perficiens & adimplens* Dominus *panem & calicem mistum uino obtulit, & qui est plenitudo ueritatem praefiguratae imaginis adimpleuit.* Sed *& per* Salomonem *spiritus sanctus typum dominici sacrificij praemonstrat immolatae hostiae panis & uini,*
Prouerb. 9. *sed & altaris & apostolorum faciens mentionem:* Sapientia, *inquit, aedificauit sibi domum, & subdidit columnas septem.* Mactauit *suas hostias, miscuit in cratere uinum suum, & parauit mensam suam.* Et *misit seruos conuocans cum excelsa praedicatione ad craterem, dicens:* Qui *est insipiens, declinet*

ad me

ad me: & indigentibus sensu dixit: Venite *& edite de meis panibus, & bibite uinum quod miscui uobis.* Vinum *mistum declarat, id est, calicem* Domini *aqua & uino mistum prophetica uoce denuntiat, ut appareat in passione dominica id esse gestum, quod fuerat prædictum.* In benedictione *quoq; Iudæ hoc idem significatur, ubi & illhic* Christi *figura exprimitur, quòd à fratribus suis laudari & adorari haberet, quòd inimicorum dorsa cedentiũ atq; fugiẽtium manibus, quibus crucem pertulit & mortem uicit, compressurus fuisset, quodq; ipse sit leo de tribu* Iuda, *& recubet dormiens in passione, & surgat, & sit ipse spes gentium, quibus scriptura diuina adiungit & dicit:* Lauabit *in uino stolam suam, & in sanguine uuæ amictum suum.* Quando *autem sanguis uuæ dicitur, quid aliud quàm uinum calicis dominici sanguinis ostenditur?* Necnon *& apud* Esaiam *hoc idem & spiritus sanctus de* Domini *passione testatur, dicens:* Quare *rubicunda sunt uestimenta tua, & indumenta tua uelut à calcatione torcularis pleni & percalcati?* Nunquid *rubicunda uestimenta aqua potest facere? aut in torculari aqua est, quæ pedibus calcatur uel prælo exprimitur?* Vini *utique mentio est, & ideo ponitur ut* Domini *sanguis uino intelligatur.* Et *quod in calice dominico postea manifestatum est, prophetis annuntiantibus prædicatur.* Torcularis *quoque calcatio & pressura taxatur, quia quomodo ad potandum uinũ ueniri non potest, nisi botrus calcetur antè & prematur: sic nec nos sanguinem* Christi *possemus bibere, nisi* Christus *calcatus prius fuisset & pressus, & calicẽ prior biberet, quem credentibus propinaret.* Quotiescunque *autem aqua sola in scripturis sanctis nominatur, baptisma prædicatur, ut apud* Esaiam *significari uidemus:* Nolite, *inquit, priorum meminisse, & antiqua nolite reputare.* Ecce *ego facio nõua, quæ nunc orientur, & cognoscetis, & faciam in deserto uiam, & flumina in loco inaquoso adaquare genus meum ele-*

Gene. 49.

Esaiæ 63.

Esa. 43.

Figura sacramenti baptismalis.

ctum, plebem meam quam acquisiui, ut uirtutes meas annunciet. Prænũtiauit illhic per prophetam Deus, quòd apud gẽtes in locis, quæ inaquosa prius fuissent, flumina postmodum redundarent, & electum genus Dei, id est, per regenerationem baptismi filios Dei factos adaquarent. Item denuo præcanitur, & antè prædicitur, Iudæos si sitierint, & Dominũ Christum quæsierint, apud nos esse potaturos, id est, baptismi gratiam consecuturos. Si sitierint, inquit, per deserta adducet
Esa.48. illis aquam, de petra producet illis. Findetur petra, & fluet aqua, & bibet plebs mea. Quod in Euangelio adimpletur, quando Christus qui est petra, finditur ictu lanceæ in passione. Qui & admonens quid per prophetam sit antè prædictũ,
Ioan.6. clamat & dicit: Siquis sitit, ueniat & bibat. Qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina de uentre eius fluent aquæ uiuæ. Atq; ut magis possit esse manifestum, quia non de calice, sed de baptismo illhic loquitur Dominus, addidit scriptura, dicens: Hoc autem dixit de spiritu, quem accepturi erant, qui in eum credebant. Per baptisma enim spiritus sanctus accipitur, & sic à baptizatis, & spiritum sanctum consecutis ad bibendum Domini calicem peruenitur. Neminem autem moueat, quòd cum de baptismo loquatur scriptura diuina, sitire nos dicit & bibere, quando & Dominus in Euangelio dicat:
Luc.6. Beati esurientes & sitientes iustitiam, quia quod auida & sitienti cupiditate suspicitur, plenius & uberius hauritur. Sicut & al[illegible] loco ad Samaritanam mulierem Dominus Christus
Ioan.4. loq[illegible], docens: Omnis qui biberit ex aqua ista, sitiet iterũ: qui a[illegible] biberit ex aqua quam ego dedero, non sitiet in æternum. Quo & ipso baptisma salutaris aquæ significatur, quod semel scilicet sumitur, nec rursus iteratur. Cæterum in ecclesia calix Domini semper & sititur & bibitur. Nec argumentis plurimis opus est frater charissime, ut probemus appellatione aquæ baptisma significatum semper esse, & sic nos intellige-

re debere, cum Dominus adueniens baptismi & calicis manifestauerit ueritatē, qui aquam illam fidelem, aquam uitæ æternæ præceperit in baptismo dari, calicem uerò docuerit exemplo magisterij sui uini & aquæ cōiunctione misceri. Calicem etenim sub die paßionis accipiens, benedixit, & dedit discipulis suis, dicens: Bibite ex hoc omnes, hoc est enim sanguis noui testamenti, qui pro multis effundetur in remißionem peccatorum. Dico uobis, non bibam amodo ex ista creatura uitis usq; in diem illum, quo uobiscum bibam nouum uinū in regno patris mei. Qua in parte inuenimus calicē mixtum fuisse quem Dominus obtulit, & uinū fuisse, quod sanguinem suum dixit. Vnde apparet sanguinē Christi non offerri, si desit uinum calici: nec sacrificium dominicum legitima sanctificatione celebrari, nisi oblatio & sacrificium nostrum responderit paßioni. Quomodo autem de creatura uitis nouū uinū cum Christo in regno patris bibemus, si in sacrificio Dei patris & Christi uinum nō offerimus, nec calicem Domini dominica traditione miscemus? Beatus quoque apostolus Paulus à Domino electus & missus, & prædicator Euangelicæ ueritatis cōstitutus, hæc eadē in epistola sua ponit, dicēs: Dominus IESVS in qua nocte tradebatur, accepit panem & gratias egit, & fregit, & dixit: Hoc est corpus meū quod pro uobis tradetur, hoc facite & uos in meam cōmemorationē. Simili modo & calicē postquàm cœnatū est accepit, dicens: Hic calix nouū testamentum est in meo sanguine. Hoc facite quotiescūq; biberitis in meam commemorationem. Quotiescunq; enim ederitis panē istum, & calicem biberitis, mortē Domini annuntiabitis quoadusque ueniat. Quod si & à Domino præcipitur, & ab Apostolo eius hoc idem cōfirmatur & traditur, ut quotiescunq; biberimus, in cōmemorationem Domini hoc faciamus, quod fecit et Dominus, inuenimur nō obseruari à nobis quod mandatū est, nisi eadē quæ Dominus fecit, nos quoq; faciamus, & calicem

Matth. 26.

1. Corint. 11.

pari ratione miscentes à diuino magisterio non recedamus. Ab euangelicis autem præceptis omnino recedendum nō esse, & eadem quæ magister docuit & fecit, discipulos quoq; obseruare & facere debere constantius & fortius, alio in loco beatus Apostolus docet, dicens: Miror quòd sic tam citò de-
Galat.1. *mutamini ab eo qui uos uocauit in gratiam, ad aliud* Euangelium, *quod non est aliud, nisi sunt aliqui qui uos turbant, et uolunt conuertere* Euangeliū *Christi. Sed licet nos, aut Angelus de cœlo aliter annuntiet, præter quàm quod annūtiauimus uobis, anathema sit. Sicut prædiximus, & nunc iterum dico: Si quis uobis annuntiauerit præter quàm quod accepistis, anathema sit. Cum ergo neque ipse Apostolus, neque Angelus de cœlo annuntiare posset aliter aut docere, præter quàm quod semel Christus docuit, & Apostoli eius annuntiauerunt, miror satis unde hoc usurpatum sit, ut contra Euangelicam & Apostolicam disciplinam quibusdam in locis aqua offeratur in dominico calice, quæ sola Christi sanguinem non possit exprimere. Cuius rei sacramētum nec in psalmis tacet spiritus sanctus,*
Psal.22. *faciens mentionem dominici calicis, & dicens: Calix tuus inebrians perquàm optimus. Calix autem qui inebriat, utique uino mistus est.* Neque enim *aqua inebriare quenquam potest. Sic autem calix dominicus inebriat, ut &* Noe *in Genesi uinum bibens inebriatus est. Sed quia ebrietas dominici calicis & sanguinis non est talis, qualis est ebrietas uini secularis, cum diceret spiritus sanctus in psalmo: Calix tuus inebrians, addidit perquàm optimus, quòd scilicet calix dominicus sic bibentes inebriat, ut sobrios faciat, ut mentes ad spiritualem sapientiam redigat, ut à sopore isto seculari ad intellectū* Dei *unusquisq; resipiscat, & quemadmodum uino isto communi mens soluitur, & anima relaxatur, & tristitia omnis exponitur: ita & potato sanguine* Domini *& poculo salutari, exponatur memoria ueteris hominis, & fiat obliuio conuersationis*

pristinæ secularis, & mœstũ pectus ac triste, quod prius peccatis angentibus premebatur, diuinæ indulgentiæ lætitia resoluatur. Quod tunc demum potest lætificare in ecclesia Domini bibentem, si quod bibitur dominicam teneat ueritatem. Quàm uerò peruersum est, quamq; contrariũ, ut cum Dominus in nuptijs de aqua uinum fecerit, nos de uino aquam faciamus, cum sacramentum quoque rei illius admonere & instruere nos debeat, ut in sacrificijs dominicis uinum potius offeramus. Nam quia apud Iudæos defecerat gratia spiritualis, defecit & uinum. Vinea enim Domini sabaoth domus erat Israël, Christus autem docẽs & ostendens gentium populum succedere, & in locum quem Iudæi perdiderant, nos postmodum merito fidei peruenire, de aqua uinum fecit, id est, quòd ad nuptias Christi & ecclesiæ Iudæis cessantibus plebs magis gentium conflueret & conueniret, ostendit. Aquas nanq; populos significare in Apocalypsi scriptura diuina declarat, dicens: Aquæ quas uidisti, super quas sedet meretrix illa, populi, & turbæ, & gentes ethnicorum sunt & linguæ. Quod scilicet perspicimus & in sacramento dominici calicis contineri. Nam quia nos omnes portabat Christus, qui & peccata nostra portabat, uidemus in aqua populum intelligi, in uino ostendi sanguinem Christi. Quando autem in calice uino aqua miscetur, Christo populus adunatur, & credentium plebs ei, in quem credidit, copulatur & iungitur. Quæ copulatio & coniunctio aquæ & uini sic miscetur in calice Domini, ut cõmistio illa non poßit ab inuicem separari. Vnde ecclesiam, id est, plebem in ecclesia constitutam fideliter & firmiter in eo, quod credidit, perseuerantem, nulla res separare poterit à Christo quò minus hæreat semper & maneat * in diuina dilectione. Sic autẽ in sanctificando calice Domini offerri aqua sola non potest, quomodo nec uinum solum potest. Nam si uinum tantùm quis offerat, sanguis Christi incipit esse sine

Ioan 2.

Apoc. 17.

alias, indiuidua.

nobis. Si uerò aqua ſit ſola, plebs incipit eſſe ſine Chriſto. Quando autem utrunque miſcetur, & adunatione confuſa ſibi inuicem copulatur, tunc ſacramentum ſpirituale & cœleſte perficitur. Sic uerò calix Domini *non eſt aqua ſola, aut uinum ſolum, niſi utrunque ſibi miſceatur, quomodo nec corpus* Domini *poteſt eſſe farina ſola, aut aqua ſola, niſi utrunq; adunatum fuerit & copulatum, & panis unius compage ſolidatum. Quo & ipſo ſacramento populus noſter oſtenditur adunatus, ut quemadmodum grana multa in unum collecta, & commolita, & commiſta, panem unum faciunt: ſic in Chriſto qui eſt panis cœleſtis, unum ſciamus eſſe corpus, cui coniunctus ſit noſter numerus & adunatus.* Non *eſt ergo frater*
[redacted] *ter chariſsime quòd aliquis exiſtimet ſequendam eſſe quorundam conſuetudinem, ſiqui in præteritum in calice dominico aquam ſolam offerendam putauerunt. Quærendum eſt enim, ipſi quem ſint ſecuti.* Nam *ſi in ſacrificio quod Chriſtus eſt, non niſi Chriſtus ſequendus eſt, utique id nos obaudire & facere oportet, quod Chriſtus fecit, & quod faciendum eſſe*
Ioan.15. *mandauit, cum ipſe in* Euangelio *ſuo dicat: Si feceritis quod mando uobis, iam non dico uos ſeruos, ſed amicos.* Et *quòd Chriſtus debeat ſolus audiri, pater etiam de cœlo conteſtatur,*
Matth.17. *dicens:* Hic *eſt filius dilectiſsimus in quo bene ſenſi, ipſum audite. Quare ſi ſolus Chriſtus audiendus eſt, non debemus attendere quid aliquis ante nos faciendum putauerit, ſed quid, qui ante omnes eſt, Chriſtus prior fecerit.* Neque *enim hominis conſuetudinem ſequi oportet, ſed* Dei *ueritatem, cum*
Eſa.29. *per* E*ſaiam prophetam* Deus *loquatur & dicat: Sine cauſa autem colunt me, mandata & doctrinas hominum docentes.* Et *iterum* Dominus *in* Euangelio *hoc idem repetat, dicens,* Reijcitis *mandatum* Dei*, ut traditionem ueſtram ſtatuatis.*
Matth.5. *Sed & alio in loco ponit, & dicit: Qui ſolueri unũ* ex *mandatis iſtis minimis, & ſic docuerit homines, minimus uocabi-*

tur in regno cœlorum. Quòd si nec minima de mandatis dominicis licet soluere, quantò magis tam magna, tam grandia, tam ad ipsum dominicæ paßionis & nostræ redemptionis sacramentum pertinentia fas non est infringere, aut in aliud, quàm quod diuinitus institutum sit, humana traditione mutare? Nam si IESVS *Christus* Dominus *&* Deus *noster ipse est summus sacerdos* Dei *patris, & sacrificium* Deo *patri ipse primus obtulit, & hoc fieri in sui commemorationem præcepit, utique ille sacerdos uice Christi uerè fungitur, qui id quod Christus fecit, imitatur.* Et *sacrificium uerum & plenum tunc offert in ecclesia* Deo *patri, si sic incipiat offerre secundum quod ipsum Christum uideat obtulisse. Cæterum omnis religionis & ueritatis disciplina subuertitur, nisi id quod spiritualiter præcipitur, fideliter reseruetur, nisi si in sacrificijs matutinis hoc quis uereatur, nec per saporem uini redoleat sanguinem Christi. Sic ergo incipit & à paßione Christi in persecutionibus fraternitas retardari, dum in oblationibus discit de sanguine eius & cruore confundi.* Porrò *autem* Dominus *in* Euangelio *suo dicit: Qui confusus me fuerit, confundetur eum filius hominis.* Et *Apostolus quoque loquitur dicens: Si hominibus placerem, Christi seruus non essem. Quomodo autem possumus propter Christum sanguinem fundere, qui sanguinem Christi erubescimus bibere? An illa sibi aliquis contemplatione blanditur, quòd & si mane aqua sola offerri uidetur, tamen cum ad cœnandum uenimus, mistum calicem offerimus? Sed cum cœnamus, ad conuiuium nostrum plebem conuocare non possumus, ut sacramenti ueritatem fraternitate omni præsente celebremus.* At *enim non mane, sed post cœnā mistum calicem obtulit* Dominus. *Nunquid ergo dominicum post cœnam celebrare debemus, ut sic mistum calicem frequentandis dominicis offeramus? Christū offerre oportebat circa uesperam diei, ut hora ipsa sacrificij*

Confundi ponit pro erubescere.

Galat. 1.

An uespe, an mane sit celebrandum.

ostenderet occasum & uesperam mundi, sicut in Exodo *scriptum est:* Et *occident illum omne uulgus synagogæ filiorum*
Psal.114. *Israël ad uesperam.* Et *iterum in psalmis:* Eleuatio *manuum mearum sacrificium uespertinum.* Nos *autem resurrectionem* Domini *mane celebramus.* Et *quia passionis eius mentionem in sacrificijs omnibus facimus(passio est enim* Domini, *sacrificium quod offerimus)nihil aliud quàm quod ille fecit, facere debemus.*
1.Cor.11. *Scriptura enim dicit:* Quotiescunque *enim ederitis panem istum, & calicem istum biberitis, mortem* Domini *annunciabitis quoadusque ueniat.* Quotiescunque *ergo calicem in commemorationem* Domini *& passionis eius offerimus, id quod constat* Dominum *fecisse, faciamus.* Et *ideo frater charissime, siquis de antecessoribus nostris, uel ignorãter, uel simpliciter non hoc obseruauit & tenuit, quod nos* Dominus *facere exemplo & magisterio suo docuit, potest simplicitati eius de indulgentia* Domini *uenia concedi, nobis uerò non poterit ignosci, qui nũc à domino admoniti et instructi sumus, ut calicem dominicum uino mistum, secundum quod* Dominus *obtulit, offeramus.* Et *de hoc quoque ad collegas nostros literas dirigamus, ut ubiq; lex* Euangelica *& traditio dominica seruetur, & ab eo quod Christus & docuit & fecit, non recedatur.* Quæ *ultra iam contemnere, & in errore pristino perseuerare, quid aliud est quàm incurrere in obiurgationem*
Psal.49. Domini *increpantis in psalmo, & dicentis:* Ad *quid exponis iustificationes meas, & assumis testamentum meum per os tuum?* Tu *autem odisti disciplinã, & abiecisti sermones meos retro.* Si *uidebas furem, concurrebas, & inter mœchos particulam tuam ponebas.* Exponere *enim iustificationes & testamentum* Domini, *et nõ hoc idem facere quod fecit* Dominus, *quid aliud est, quàm sermones eius abijcere, & disciplinam dominicam contemnere? nec terrena, sed spiritualia furta & adulteria committere, dum quis de* Euangelica *ueritate fura=*

tur Domini *nostri uerba & facta, & corrumpit atque adulterat præcepta diuina? sicut apud* Hieremiam *scriptum est:* Hiere.23.
Quid est, inquit, paleis ad triticum? propter hoc ecce ego ad prophetas, dicit Dominus, *qui furantur uerba mea unusquisq; à proximo suo, et seducunt populum meum in mendacijs suis, & in erroribus suis.* Item *apud eundem alio loco:* Et *mœchata est, inquit, lignum & lapidem, et in his omnibus non est reuersa ad me,* Quod *furtum & adulterium ne in nos etiam cadat, cauere solicitè & timidè, ac religiosè obseruare debemus.* Nam *si sacerdotes* Dei *&* Christi *sumus, non inuenio quem magis sequi, quàm* Deum *& Christum debeamus, cum ipse in Euãgelio maximè dicat:* Ego *sum lumen mundi.* Qui Ioan.8.
me secutus fuerit, non ambulabit in tenebris, sed habebit lumẽ uitæ. Ne *ergo in tenebris ambulemus,* Christum *sequi & præcepta eius obseruare debemus, quia & ipse alio in loco mittẽs* Apostolos, *dixit:* Data *est mihi omnis potestas in cœlo & in* Matth.28.
terra. Ite *ergo & docete gentes omnes, tingentes eos, in nomine patris & filij & spiritus sancti.* Docete *eos obseruare omnia quæcunque præcepi uobis.* Quare *si in lumine* Christi *ambulare uolumus, à præceptis eius & monitis non recedamus, agentes gratias, quòd dum instruit in futurum quid facere debeamus, de præterito ignoscit quod simpliciter errauimus.* Et *quia iam secundus aduentus nobis appropinquat, magis ac magis benigna eius & larga dignatio corda nostra luce ueritatis illuminat.* Religioni *igitur nostræ congruit & timori, & ipsi loco atq; officio sacerdotij nostri frater charißime, in dominico calice miscendo & offerendo custodire traditionis dominicæ ueritatem, & quod prius apud quosdam uidetur erratum, domino monente corrigere, ut cum in claritate sua et maiestate cœlesti uenire cœperit, inueniat nos tenere quod monuit, obseruare quod docuit, facere quod fecit.* Opto *te frater charißime semper bene ualere.*

ARG. EPIST. SEQ.

Ad Moysen & Maximum epiſtola, ac cęteros cõfeſſores de cõfeſſione eorum, in qua docet quemadmodum per unius anni circulum cuncta ducuntur ad frugem, ſic per annum quo carcerem perpeſſi fuerant, ad ęternam illos meſſem ueniſſe.

EPISTOLA IIII.

CYPRIANVS MOYSI ET MAXI-*mo presbyteris, & cæteris confeſſoribus dilectißimis fratribus Salutem.*

ET cunctos uos pariter & ſingulos repræſentauit affectibus noſtris fratres chariſsimi, Celerinus adueniens fidei ac uirtutis ueſtræ comes & glorioſis congreſſoribus Dei miles. Vniuerſos uos in illo ueniente cõſpeximus, & cum de charitate circa me ueſtra dulciter ac ſæpe loqueretur, in eius ſermonibus uos audiebamus. Satis ac plurimũ gaudeo, quando nobis per tales talia proferũtur. Vobiſcũ illhic in carcere quodammodo & nos ſumus, diuinæ dignationis hortamẽta uobiſcum ſentire nos credimus, qui ſic ueſtris cordibus inhæremus. Honori *nos ueſtro charitas indiuidua connectit.*

Charitas. *Separari dilectionem ſpiritus non ſinit. Vos illhic cõfeßio, me affectio cõcludit. Et nos quidem ueſtri diebus ac noctibus memores, et quando in ſacrificijs precem cum pluribus facimus, & cum in ſeceſſu priuatis precibus oramus, coronis ac laudibus ueſtris plenã domini fauentiã poſtulamus. Sed ad reddendam uobis uicem minor eſt noſtra mediocritas. Plus uos datis quando noſtri in oratione meminiſtis, qui ſperãtes iam ſola cœleſtia & tantum diuina meditantes, ad faſtigia celſiora mora ipſa paßionis aſcẽditis, longoq́; temporũ ductu glorias ueſtras*

Confeßio beatos facit. *non ſubtrahitis, ſed augetis. Beatũ facit prima & una cõfeßio. Vos toties confitemini, quoties rogati, ut de carcere receda-*

*tis, carcerem fide & uirtute præeligitis. Tot ueſtræ laudes, quot dies: quot menſium curricula, tot incremēta meritorum. Semel uincit, qui ſtatim patitur. At qui manens ſemper in pœnis congreditur cum dolore nec uincitur, quotidie coronatur. Eant nunc magiſtratus & conſules ſiue proconſules, annuæ dignitatis inſignibus & duodecim faſcibus glorientur. Ecce dignitas cœleſtis in uobis honoris annui claritate ſignata eſt. Et iam reuertentis anni uolubilem circulum uictricis gloriæ diuturnitate tranſgreſſa eſt. Illuminabat mundum ſol oriens & luna decurrens, ſed uobis idem, qui ſolem fecit & lunam, maius in carcere lumen*fuit, & in corde de mentibus ueſtris Chriſti claritudo reſplendens, horribiles carceris atq; funeſtas pœnalis loci tenebras æterna illa & candida luce radiauit. Per uiciſſitudines menſium tranſmeauit hybernum, ſed uos incluſi tempora hyemis perſecutionis hyeme penſabatis. Succeſſit hyemi una temperies roſis læta, & floribus coronata: ſed uobis roſæ & flores de paradiſi delitijs aderant, & caput ueſtrum ſerta cœleſtia coronabant. Aeſtas ecce meſſium fertilitate fœcunda eſt, & area frugibus plena eſt, ſed uos qui gloriam ſeminaſtis, frugem gloriæ metitis. Atque in Domini area conſtituti, exuri paleas inextinguibili igne conſpicitis, ipſi ut tritici grana purgata & frumenta pretioſa, iam probati & conditi, hoſpitium carceris horreum computatis. Nec deeſt autumno ad munera fungenda temporis gratia ſpiritualis. Vindemia foris premitur, & profutura poculis in torcularibus una calcatur. Vos de Domini uinea pingues racemi, & iam maturis fructibus botri, preſſuræ ſecularis infeſtatione calcati, torcular noſtrum carcere torquente ſentitis. Vini uice ſanguinem funditis, ad paſſionis tolerantiam fortes martyrij poculum libenter hauritis. Sic apud ſeruos Dei annus euoluitur. Sic ſpiritualibus meritis, & cœleſtibus præmijs temporū uiciſſitudo celebratur. Beati ſatis qui ex uobis per hæc gloria-*

Cōſolatur in carceratos.

*alias fudit.

Exhortatur ad patientiā.

rum uestigia commeantes, iam de seculo recesserunt, confecto'q; itinere uirtutis ac fidei ad complexum & osculum Domini, Domino ipso gaudente uenerunt. Sed & uestra non minor gloria, qui adhuc in certamine constituti, & comitum glorias secuturi, pugnam diu geritis; immotaq; & inconcussa fide stabiles quotidie spectaculum Deo de uestris uirtutibus exhibetis. Quò longior uestra pugna, hòc corona sublimior. Agon unus, sed multiplici præliorum numerositate congestus. Famem uincitis, & sitim spernitis, & squallorem carceris ac receptaculi pœnalis horrorem roboris uigore calcatis. Pœna illhic subijcitur, cruciatus obteritur, nec mors metuitur, sed optatur. Quæ scilicet immortalitatis præmio uincitur, ut uitæ æternitate qui uicerit, honoretur. Quis nunc in uobis animus, quàm sublime, quàm capax pectus, ubi talia ac tanta uoluuntur? Vbi non nisi Dei præcepta & Christi præmia cogitantur, uoluntas est illhic tantum Dei, & in carne adhuc licet uobis positis, uita iam uiuitur nō præsentis seculi, sed futuri. Nunc est fratres charißimi, ut memores mei sitis, ut inter magnas atque diuinas cogitationes uestras nos quoque animo ac mente uoluatis, simq; in precibus & orationibus uestris, cum uox illa purificatione confeßionis illustris, & iugi honoris sui tenore laudabilis, ad Dei aures penetrat, & aperto sibi cœlo de subactis mundi partibus ad superna transmissa, impetrat de Domini bonitate quod postulat. Quid enim petitis de indulgentia Domini, quod non impetrare mereamini, qui sic Domini mandata seruatis, qui Euangelicam uiam syncero fidei uigore tenuistis, qui incorrupto honore uirtutis cum præceptis Domini, & cū Apostolis eius fortiter stantes nutantem multorum fidem martyrij uestri ueritate solidatis? Verè Euangelij testes, & uerè martyres Christi radicibus eius innixi, super petram robusta mole fundati, disciplinam cum uirtute iunxistis, ad timorem Dei cæteros prouo=

Pugna lōgior coronam dat sublimiorem.

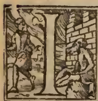
castis, martyria uestra exempla fecistis. Opto uos fortissimi ac beatissimi fratres semper bene ualere.

ARG. EPIST. SEQ.

Ad clerum & plebē epistola de quodā Aurelio ordinato lectore, in qua asserit nō fuisse necessarium iuxta morem quid ab eis de meritis eius quęrere, quoniam expectanda humana iudicia non sunt, ubi diuina suffragia pręcedunt.

EPISTOLA V.

CYPR. PRESBYTERIS ET DIACONIS, *& plebi uniuersæ Salutem.*

N ordinandis clericis fratres charissimi, solemus uos antè consulere, et mores ac merita singulorum communi consilio ponderare. Sed expectanda non sunt testimonia humana, cum præcedant diuina suffragia. Aurelius frater noster illustris adolescens, à Dño *iam probatus &* Deo *charus, est in annis adhuc nouellus, sed in uirtutis ac fidei laude prouectus. Minor in ætatis suæ indole, sed maior ī honore. Gemino hic agone certauit, bis cōfessus, et bis cōfeßionis suæ uictoria gloriosus, et quādo uicit in cursu factus extorris, et cum denuo certamine fortiore pugnauit, triūphator et uictor in prælio paßionis. Quoties aduersarius prouocare seruos* Dei *uoluit, toties fortißimus ac prōptissimus miles & pugnauit et uicit. Parum fuerat sub oculis antè paucorū, qñ extorris fiebat, congressum fuisse, meruit & in foro cōgredi clariore uirtute, ut pòst magistratus & proconsulē uinceret, & post exiliū tormenta superaret.* Nec *inuenio quid in eo prædicare plus debeam, gloriā uulnerū, an uerecundiam morū, quòd honore uirtutis insignis est, an quòd pudoris admiratione laudabilis. Ita et dignitate excelsus est, et humilitate submissus, ut appareat illum diuinitus reseruatum, qui ad eccle*

Aurelij commendatio.

Aurelij Agō.

Aurelius exēplar ecclesiasticæ disciplinæ.

alias, Vt quo modo in passione uirtutibus uicerat, ita post confessionem moribus emineret.

siasticam disciplinam cæteris esset exemplo, * quomodo serui Dei in confeßione uirtutibus uincerent, post confeßionem moribus eminerent. Merebatur talis clericæ ordinationis ulteriores gradus & incremẽta maiora, nõ de annis suis, sed de meritis æstimandus, sed interim placuit, ut ab officio lectionis inciperet, quia & nihil magis cõgruit uoci, quæ Dñm gloriosa prædicatione cõfessa est, quã celebrãdis diuinis lectionib. personare post uerba sublimia, quæ Christi martyriũ prolocuta sunt: Euangelium Christi legere, unde martyres fiunt: Ad pulpitum

Catasta, id est, compes lignea qua uinciuntur serui.

post catastam uenire: Illhic fuisse conspicuum gentilium multitudini, hic à fratribus conspici: Illhic auditum esse cũ miraculo circũstantis populi, hic cũ gaudio fraternitatis audiri. Hũc igitur fratres dilectißimi à me & à collegis, qui præsentes aderant, ordinatũ sciatis, quòd uos scio & libenter amplecti, & optare tales in ecclesia nostra quã plurimos ordinari. Et quoniam semper gaudiũ properat, nec potest moras ferre lætitia, dominico legit. Interim uobis hoc die auspicatus est pacẽ, dum dedicat lectionem. Vos orationi frequenter insistite, & preces nostras uestris precibus adiuuate, ut Domini misericordia * fauens nobis citò plebi suæ, & sacerdotem reddat incolumẽ, & martyrem cum sacerdote lectorẽ. Opto uos in Deo patre & Christo IESV semper bene ualere.

Gaudium properat.

alias, parcens

ARG. SEQ. EPIST.

Ad martyres epistola, in qua eos ad amorẽ martyrij inuitans, docet Dominum non tantum seruos in certamine spectare, sed & ipsum unà luctari, & coronare pariter & coronari.

EPISTOLA VI.

CYPR. MARTYRIBVS ET CONFESSORIBUS IESV Christi, & Domini nostri perpetuam SALVTEM.

Xulto lætus et gratulor fortiß. ac beatißimi fratres cognita fide ac uirtute uestra, in qbus mater ecclesia gloriatur, gloriata & nuper quidem cũ cõfeßione* præstante suscepta pœna est, quæ confeßores Christi fecit extorres. Cõfeßio tamẽ præsens quantò in paßione fortior, tantò clarior & maior in honore. Creuit pugna, creuit & pugnantiũ gloria. Nec retardati estis ab acie tormentorum metu, sed ipsis tormentis magis estis ad aciẽ prouocati, fortes et stabiles ad maximi certaminis pretiũ prompta deuotione prodistis. Ex quibus quosdam iam cumperi coronatos, quosdam uerò ad coronam uictoriæ proximos: uniuersos uerò, quos agmine glorioso carcer inclusit, pari ac simili calore uirtutis ad gerendum certamen animatos, sicut eße oportuit in diuinis castris milites Christi, ut incorruptam fidei firmitatem non blanditiæ decipiant, non minæ terreant, non cruciatus ac tormenta deuincant, quia maior est qui præest in nobis, quã qui in hoc mundo est. Nec plus ad deijciendũ potest terrena* pœna, quàm ad erigendum tutela diuina. Probata res est certamine fratrum glorioso, qui ad tormenta uincẽda cæteris duces facti, exemplum uirtutis ac fidei præbuerunt, congreßi in acie donec acies succumberet uicta. Quibus ego uos laudibus fortißimi prædicem fratres? robur pectoris uestri, & perseuerantiam fidei quo præconio uocis exornem? Tolerastis usq; ad consummationem gloriæ durißimam quæstionem, nec ceßistis supplicijs, sed uobis potius supplicia ceßerunt. Finem doloribus quem tormenta non dabant, coronæ dederunt.* Quæstio grauior ad hoc diu perseuerauit, non ut stantem fidem deijceret, sed ut homines Dei ad Deũ uelocius mitteret. Vidit admirata præsentiũ multitudo cœleste certamẽ, certamẽ Dei, certamen spirituale, prælium Christi, stetisse seruos eius uoce libera, mente incorrupta, uirtute diuina, telis quidem secula-

alias, per tantos.

Milites Christi nullo uincuntur tormẽto.

alias, potẽtia

Commẽdatio martyrum.

alias, Lanienа.

ribus nudos, sed armis fidei credenteis armatos. Steterūt torti torquentibus fortiores, & pulsantes ac laniantes ungulas, pulsata ac laniata membra uicerunt. Inexpugnabilem fidem superare non potuit sæuiēs diu plaga repetita, quamuis rupta compage uiscerum torquerētur in seruis Dei iam non mēbra sed uulnera. Fluebat sanguis, qui incendium persecutionis extingueret, qui flammas & ignes gehennæ glorioso cruore sopiret. O quale illud fuit spectaculum Deo, quàm sublime, quàm magnum, quàm Dei oculis sacramēto ac deuotione militis eius acceptum. Sicut scriptū est in psalmis spiritu loquente ad nos: Pretiosa in conspectu Domini mors iustorum eius: Mors sanctorum pretiosa. Psal.115. *pretiosa mors hæc est, quæ emit immortalitatem pretio sui sanguinis, quæ accepit coronam de consummatione uirtutis. Quàm lætus in illis Christus fuit, quàm libens in talibus seruis suis & pugnauit & uicit protector fidei, dans credentibus tantum, quantum se credit capere, qui sumit. Certamini suo affuit, præliatores atq; assertores sui nominis erexit, corroborauit, animauit. Et qui pro nobis mortem semel uicit, semper uincit in nobis. Cum uos, inquit, tradiderint, nolite co* Matth.10. *gitare quid loquamini. Dabitur enim uobis in illa hora quid loquamini. Non enim uos estis qui loquimini, sed spiritus patris uestri qui loquitur in uobis. Documentū rei præsens prælium exhibuit. Vox plena spiritu sancto de martyris ore prorupit, cum Mappalicus beatissimus inter cruciatus suos pro*Mappalicus martyr. *consuli diceret: Videbis cras agonem. Et quod ille cum uirtutis atq; fidei testimonio dixit, Dominus impleuit. Agon cœlestis exhibitus est. Dei seruus in agonis promissi certamine coronatus est. Hic est agon quē propheta Esaias antè promisit,* Esa.7. *dicēs: Nō pusillum uobis certamen cum hominibus, quoniam Deus præstat agonem. Et ut ostēderet quis hic agon esset futurus, addidit, dicens: Ecce uirgo in utero accipiet & pariet filium, & uocabitis nomen eius Emmanuel. Hic est agon fidei*

nostræ qua congredimur, qua uincimus, qua coronamur. Hic est agon quem nobis ostendit beatus apostolus Paulus, in quo oportet nos currere, & ad coronam gloriæ peruenire. Nescitis, inquit, quia qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, 1.Cor.9. unus tamen accipit palmam? Sic currite, ut omnes occupetis. Omnis enim qui agonizatur, in omnibus continens est, & illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam. Item suum ostendens certamen, & hostiam se domino citò futurum esse promittens ait: Ego iam delibor, & 2.Timot.4. tempus instat assumptionis meæ. Bonum agonem certaui, cursum perfeci, fidem seruaui. Iam superest mihi corona iustitiæ, quam mihi reddet Dominus in illum diem iustus iudex: nō solum autem mihi, sed & omnibus qui dilexerunt aduentum eius. Hunc igitur agonem per prophetas antè prædictum, per Dominum commissum, per apostolos gestum, Mappalicus suo & collegarum suorum nomine proconsuli repromisit, nec fefellit in promisso suo uox fidelis, pugnam, quam spopondit, exhibuit, & palmam quam meruit accepit. Istum hunc beatissimum martyrem & alios participes eiusdem congressionis, & comites, in fide stabiles, in dolore patientes, in quæstione uictores, ut cæteri quoque sectemini & opto pariter & hortor, ut quos uinculum confessionis & hospitium carceris simul iunxit, iungat etiam & consummatio uirtutis, & corona cœlestis, ut lacrymas matris ecclesiæ, quæ plangunt ruinas & funera plurimorū, uos uestra lætitia tergeatis, & cæterorum quoq; stantium firmitatem uestri exempli prouocatione solidetis. Si uos acies uocauerit, si certaminis uestri dies uenerit, militate fortiter, dimicate constanter, scientes uos sub oculis præsentis Domini dimicare, confeßione nominis eius ad ipsius gloriam peruenire. Qui non sic est, ut seruos suos tantum spectet, sed & ipse luctatur in nobis, ipse congreditur, ipse in certamine agonis nostri & coronat pariter & coro-

Hortatur ad martyrium.

Certantibus præest dominus.

natur. Quòd si ante diem certaminis nostri de indulgẽtia Dei pax superuenerit, uobis tamẽ manet uolũtas integra & conscĩetia gloriosa. Ne cõtristetur aliquis ex uobis quasi illis minor, qui ante uos tormẽta perpeßi uicto & calcato seculo ad Dominũ glorioso itinere uenerunt. Dominus scrutator est renis, & cordis arcana perspicit, & intuetur oculta. Ad coronã Dei promerẽdam sufficit ipsius testimoniũ solũ, qui iudicaturus est. Ergo utraq; res fratres dilectißimi, sublimis est pariter & illustris. Illa securior, ad Dominum nostrum uictoriæ consummatorẽ properare: hæc lætior, accepto post gloriam commeatu, in ecclesia laude florere. O beatam ecclesiam nostram, quam sic honor diuinæ dignationis illuminat, quam tẽporibus nostris gloriosus martyrũ sanguis illustrat. Erat ante in operibus fratrum candida, nunc facta est in martyrum cruore purpurea. Floribus enim nec rosæ nec lilia desunt. Certẽt nũc singuli ad utriusq; honoris amplißimã dignitatẽ. Accipiant coronas uel de operibus cãdidas, uel de sanguine purpureas. In cœlestibus castris & pax & acies habẽt flores suos, quibus milites Christi ob gloriã coronantur. Opto uos fortißimi ac beatißimi fratres semp in Domino bene ualere, et nostri meminiße.

Dominus cordis scrutator.

ARG. EPISTOLAE SEQ.

Epistola prsbyterorum & diaconorum Romæ consistentium ad beatum Cypriani, in qua illi gratias agunt, quòd ipsos consiliorum suorum & laudis participes esse uoluerit.

EPISTOLA VII.

CYPR. PAPAE PRESBYTERI ET *diaconi Romæ consistentes salutem.*

*Q*Vanquàm bene sibi conscius animus, & Euangelicæ disciplinæ uigore subnixus, & uerus sibi in decretis cœlestib. testis effectus soleat se solo Deo iudice eße cõtentus, nec alterius aut lau-

des petere, aut accusationes pertimescere, tamen geminata sunt laude cõdigni, qui cum conscientiã sciant Deo soli debere se iudici, actus tamen suos desiderant & ab ipsis suis fratribus comprobari. Quod te frater Cypriane facere non mirum est, qui pro tua uerecundia & ingenita industria consiliorum tuorũ nos nõ tam iudices uoluisti, quàm participes inueniri, ut in tuis rebus gestis laudẽ tecum, dum illas probamus, inueniremus, & tuorũ consiliorũ cohæredes, quia & affirmatores esse possemus. Idem enim omnes crederemur operati, in quo deprehenderemur eadẽ oẽs censuræ & disciplinæ consensione sociati. Quid enim magis, aut in pace tam aptum, aut in bellis persecutionis tam necessarium, quàm debitam seueritatẽ diuini uigoris tenere? quam qui remiserit, instabili rerũ cursu erret necesse est, & huc atq; illhuc uarijs & incertis negotiorum tẽpestatibus dißipetur, & quasi extorto de manibus consiliorũ gubernaculo, nauẽ ecclesiasticæ salutis illidat in scopulos, ut appareat nõ aliter saluti ecclesiasticæ cõsuli posse, nisi si qui & cõtra ipsam faciunt, quasi quidã aduersi fluctus repellãtur, & disciplinæ ipsius semper custodita ratio, quasi salutare aliquod gubernaculũ in tẽpestate seruetur. Nec hoc nobis nunc nuper cosilium cogitatũ est, nec hæc apud nos aduersus improbos modò superuenerũt repentina subsidia, sed antiqua fides disciplina legitur antiqua, quoniã nec tantas de nobis laudes Apostolus protulisset, dicẽdo: Quia fides uestra prædicatur in toto mundo, nisi iam exinde uigor iste radices fidei de tẽporibus illis mutuatus fuisset, quarum laudũ & gloriæ degenerem fuisse, maximum crimen est. Minus est enim dedecoris, nunquàm ad præconium laudis accessisse, quàm de fastigio laudis ruisse. Minus est criminis, honoratum bono testimonio non fuisse, quàm honorem bonorum testimoniorum perdidisse. Minus est, sine prædicatione uirtutum ingnobilem sine laude iacuisse, quàm exhæredem fidei factum laudes

Disciplina gubernaculũ in tempestate.

Honoris iacturam facere dedecorosum.

propriæs perdidisse. Ea enim quæ in alicuius gloriam proferuntur, nisi anxio & solicito labore seruantur, in inuidiam maximi criminis intumescunt. Hoc nos non falsò dicere superiores nostræ literæ probauerunt, in quibus uobis sententiam nostram dilucida expositione protulimus, & aduersus eos qui seipsos infideles illicita nefariorum libellorum professione prodiderunt, quasi hoc euasuri irretientes illos diaboli laqueos uiderentur, quo non minus quàm si ad nefarias aras accessissent, hoc ipso quod ipsum contestati fuerant, tenerentur, sed etiam aduersus illos qui acta fecissent, licet præsentes cum fierent non affuissent, cum præsentiam suam utique ut sic scriberentur mandando fecissent. Non est enim immunis à scelere, qui ut faceret impetrauit: nec alienus à crimine, cuius consensu, licet non à se admissum crimen, tamen publice legitur, & cum totum fidei sacramentum in confessione CHRISTI nominis intelligatur esse digestum, qui fallaces in excusatione præstigias quæri negauit, & qui uult uideri paruisse, negasse uoluit, necnon etiam contra illos quoque qui illicitis sacrificijs manus suas atque ora polluerant, pollutis antè mentibus proprijs, unde etiam sunt ipsæ manus atque ora polluta, fidem nostram consensumq; monstrauimus. Absit enim ab ecclesia Romana uigorem suum tam profana facilitate dimittere, & nisi uos seueritatis euersa fidei maiestate dissoluere, ut cum adhuc non tantum iaceant, sed & cadant euersorum fratrum ruinæ, properata nimis remedia communicationum utique non profutura testentur, & noua per misericordiam falsam, uulnera ueteribus transgreßionis uulneribus imprimantur, ut miseris ad euersionem maiorem eripiatur & pœnitentia. Vbi enim indulgentiæ poterit medicina proficere, si etiam ipse medicus inter præcepta pœnitentiæ indulget periculis, si tantummodo perit uulnus, nec sinit necessaria temporis remedia conducere cicatricem?

Libellati.

Criminis particeps est qui consentit.

Sacrificati.

Hoc non est curare, sed si dicere uerum uolumus, occidere. Quanquam confessorum quoq;, quos hic adhuc in carcerem dignitas suæ confessionis inclusit, & ad certamen Euangelicũ sua fides in confessione iam gloriosa semel coronauit, literas habeas cõspirantes cum literis nostris, quibus seueritatẽ Euangelicæ disciplinæ protulerunt, & illicitas petitiones ab ecclesiæ pudore reuocarunt. Nisi hoc fecissent disciplinæ Euangelicæ, ruina non facilè sarciretur, præsertim cũ nulli magis tam congruens esset tenorem Euangelici uigoris illibatum dignitatemq; seruare, quàm qui se excruciandos & excarnificandos pro Euãgelio furentibus tradidissent, ne martyrij honorẽ merito perdidissent, si in occasione martyrij præuaricatores Euãgelij esse uoluissent. Nam qui qd' habet, non custodit in eo ex quo illud possidet, dum id ex quo possidet, uiolat, amittit illud quod possidebat. In quo loco maximas tibi atque uberes gratias referre debemus & reddimus, quòd illorum carceris tenebras literis tuis illuminasti, quòd ad illos uenisti, quomodo introire potuisti, quòd illorũ animos sua fide & confessione robustos, tuis allocutionibus literisq; recreasti, quòd felicitates eorũ condignis laudibus prosecutus, accẽdisti ad multo ardentiorẽ cœlestis gloriæ cupiditatẽ, quòd pronos impulisti, quòd ut credimus & optamus uictores futuros uiribus tui sermonis animasti, quanquam hoc totum de fide confitentium & de diuina indulgentia uenire uideatur, tamen in martyrio suo tibi ex aliquo debitores facti esse uideantur. Sed ut ad id, unde digressus sermo uidebatur esse, rursus reuertatur, quales literas in Siciliam quoque miserimus, subiectas habebis. Quanquàm nobis differentiæ huius rei necessitas maior incumbat, quibus (post excessum nobilissimæ memoriæ uiri Fabiani) nondum est episcopus propter rerum & temporum difficultates constitutus, qui omnia ista moderetur, & eorum qui lapsi sunt, possit cum autoritate & cum consilio habere ratio-

Gratias agũt Cypriano.

nem. Quanquàm nobis in tam ingenti negotio placeat, quod & tu ipse tractasti prius, ecclesiæ pacem sustinendam, deinde sic collatione consiliorum cum episcopis, presbyteris, diaconis, confessoribus, pariter astantibus laicis, facta, lapsorum tractare rationem. Perquàm enim nobis & inuidiosum & onerosum uidetur non per multos examinare, quod per multos commissum uideatur fuisse, & unam sententiam dicere, cum tam grande crimen per multos diffusum notetur exisse, quoniam nec firmum decretum potest esse, quod non plurimorum uidebitur habuisse consensum. Aspice totum orbem penè uastatum, & ubiq; iacere deiectorum reliquias, & idcirco tam grande expeti consilium, quàm latè propagatum uidetur esse malum. Non sit minor medicina quàm uulnus est, non sint minora remedia quàm funera, ut quomodo qui ruerunt, ob hoc ruerunt, quòd cæca temeritate nimis incauti fuerunt: ita qui hoc disponere nituntur, omni consiliorum moderamine utantur, ne quod nō oportet factum, tanquam irritum ab omnibus iudicetur. Vno igitur eodemq; consilio, iisdem precibus & fletibus tam nos qui usque adhuc uidemur temporis istius ruinas subterfugisse, quàm illi qui in has temporis uidentur clades incidisse, diuinam maiestatem deprecantes, pacem ecclesiastico nomine postulemus. Mutuis uotis nos inuicem foueamus, custodiamus, armemus: oremus pro lapsis, ut erigantur: oremus pro stantibus, ut non ad ruinas usq; tententur: oremus ut qui cecidisse referuntur, delicti sui magnitudinem agnoscentes, intelligant non momentaneam neq; præproperam desiderare medicinam. Oremus ut effectus indulgentiæ lapsorum subsequatur pœnitentiam, ut intellecto suo crimine uelint nobis interim præstare patientiam, nec adhuc fluctuantem turbare ecclesiæ statū, ne interiorem nobis persecutionem ipsi incendisse uideantur, & accedat ad criminum cumulum, quòd etiā inquieti fuerunt. Maximè enim illis con=

Orationi instandū monet

gruit uerecundia, quorum in delictis damnatur mens inuerecunda. Pulsent sane fores, sed non utique confringant. Adeant ad limen Ecclesiæ, sed non utique ut transiliant. Castrorum cœlestium excubent portis, sed armati modestia, qua intelligant se desertores fuisse. Resumant precum suarum tubam, sed qua non bellicum clangant. Arment se quidem modestiæ telis, & quem negando mortis metu, fidei dimiserant clypeum, resumant, sed ut contra hostem diabolum uel nunc armati, non contra ecclesiam, quæ illorum dolet casus, armatos esse se credant. Multum illis proficiet petitio modesta, postulatio uerecunda, humilitas necessaria, patientia non otiosa. Mittat legatos pro suis doloribus lacrymas. Aduocatione fungantur ex intimo pectore prolati gemitus, dolorem probantes commissi criminis & pudorem. Immo si dedecoris admissi magnitudinem perhorrescunt, si pectoris & conscientiæ suæ letalem plagam & sinuosi uulneris altos recessus uere medica manu tractant, erubescant & petere, nisi quia maioris est rursum & periculi & pudoris, auxilium pacis non petisse. Sed hoc totum in sacramento, sed in ipsius postulationis lege temporis facto temperamento, sed postulatione demissa, sed prece subdita, quoniam & qui petitur flecti debet, non incitari, & sicut respici debet diuina clementia, sic respici debet & diuina censura, & sicut scriptum est: Donaui tibi omne debitum, quia me rogasti: sic scriptum est: Qui me negauerit coràm hominibus, negabo & ego eum coràm patre meo, & coràm angelis eius. Deus enim ut est indulgens, ita est præceptorum suorum exactor, & quidem diligens, & sicut ad conuiuia uocat, sic habitum nuptiarum non habentem ligatis manibus & pedibus extra sanctorum cœtum foras iactat. Parauit cœlum, sed parauit & tartarum. Parauit refrigeria, sed parauit etiam æterna supplicia. Parauit inaccessibilem lucem, sed parauit etiam perpetuæ noctis uastam æter-

Modestiæ tela sumenda.

Lacrymæ legati dolorũ.

Matth. 18.

Matth. 10.

namq; caliginem. Cuius temperamenti moderamen nos hic tenere quærentes diu, & quidem multi, & quidem cum quibusdã episcopis uicinis nobis & appropinquantibus, & quos ex alijs prouincijs longè positis persecutionis istius ardor eiecerat, ante constitutionem episcopi nihil innouandum putauimus, sed lapsorum curam mediocriter temperandam esse credidimus, ut interim dum episcopus dari à Deo *nobis sustinetur, in suspẽdio eorum qui foris possunt dilatione sustineri, causa teneatur: eorum autem, quorum uitæ suæ fine urgens exitus dilationem non potest ferre, acta pœnitentia & professa frequenter suorum detestatione factorum, si lacrymis, si gemitibus, si fletibus dolentis ac uerè pœnitentis animi signa prodiderint, cum spes uiuendi secundum hominem nulla substiterit, ita demum cautè & solicitè subueniri,* Deo *ipso sciẽte quid de talibus faciat, qualiter iudicij sui examinet pondera, nobis tamen anxiè curantibus, ut nec pronam nostram improbi homines laudent facilitatem, nec uerè pœnitentes accusent nostram quasi duram crudelitatem.* Optamus *te beatissime ac gloriosissime papa semper in domino bene ualere.*

ARG. SEQ. EPIST.

Epistola beati Cypriani ad Cornelium papam Romanum, de quibusdam, Nouatiano & Nouato schismaticis, ubi illorum probra cõmmemorat.

EPISTOLA VIII.

CYPRIANVS CORNELIO FRATRI *s.*

T *cum diligentia & dilectione fecisti frater charissime festinatò ad nos mittẽdo* Nicephorum *acoluthum, qui nobis & de cõfessoribus regreßis gloriosam lætitiam nuntiaret, & aduersus* Nouatiani *&* Nouati *nouas et perniciosas ad impugnandũ* Christi *ecclesiam machinas plenißimè instrueret.* Nam *cum pridie*

isthuc uenisset hæreticæ prauitatis nocens factio, ipsa iam perdita, & alios qui sibi consenserint perditura, postrò die Nicephorus *cum uestris literis superuenit, quibus & didicimus, & docere atque instruere cæteros cœpimus,* Euaristum *de episcopo iam nec laicum remansisse cathedræ & plebis extorrem, & de ecclesia Christi exulem, per alias longè prouincias oberrare, & ipsum ueritatis ac fidei naufragum factum, circa quosdam sui similes paria naufragia concitare:* Nicostratum *uerò diacono sanctæ administrationis amisso, ecclesiasticis pecunijs sacrilega fraude subtractis, & uiduarum ac populorum depositis denegatis, non tam in Africam uenire uoluisse, quàm conscientia rapinarum & criminum nefandorum illhinc ab urbe fugisse: & nunc ecclesiæ desertor ac profugus, quasi mutasse sit hominem, mutare regionem: cõfessorem se ultro iactat & prædicat, cum Christi confessor nec dici, nec esse iam possit, qui ecclesiam Christi negauit.* Nam cum Paulus *apostolus dicat:* Propter hoc relinquet *homo patrem & matrem, & erunt duo in unam carnem: Sacramentũ istud magnum est, ego autem dico in Christum & in ecclesiam: Cum hoc, inquã, beatus apostolus dicat, & Christum pariter atq; ecclesiæ unitatem indiuiduis nexibus cohærentem, sancta sua uoce testetur, quomodo potest esse cum Christo, qui cum sponsa Christi atque in eius ecclesia non est? Aut quomodo assumit sibi regendæ aut gubernandæ ecclesiæ curam, qui spoliauit & fraudauit ecclesiam Christi?* Nam de Nouato *nihil inde ad nos fuerat nuntiandum, cum magis per nos uobis debeat* Nouatus *ostendi rerum nouarum semper cupidus, auaritiæ inexplebilis, rapacitate furibundus, arrogantia & stupore superbi tumoris inflatus, semper isthic episcopis male cognitus, quasi hæreticus semper & perfidus omnium sacerdotum uoce damnatus, curiosus semper ut prodat, ad hoc adulatur ut fallat, nunquam fidelis ut diligat, fax & ignis ad con-*

Euaristus relicto episcopatu uagus.

Nicostratus desertor ecclesiæ.

Ephes. 5.

Nouatus nouarum rerum cupidus.

Nouati cura in circumueniendo.

flanda seditionis incendia, turbo & tempestas ad fidei facienda naufragia, tranquillitatis aduersarius, pacis inimicus. De=nique Nouato illhinc à nobis recedente, id est, procella & turbine recedente, ex parte illhic quies facta est, & gloriosi ac boni cōfessores, qui de ecclesia illo incitante discesserant, post=eaquàm ab urbe ille discessit, ad ecclesiam reuerterunt. Idem est Nouatus qui apud nos primum discordiæ & schismatis in=cendium seminauit, qui quosdā isthic ex fratribus ab episcopo segregauit, qui in ipsa persecutione ad auertendas fratrum mentes alia quædam persecutio nostris fuit. Ipse est, qui Fe=licißimum satellitem suum diaconum nec permittente me, nec sciente, sua factione & ambitione constituit, & cum sua tem=pestate Romæ quoque ad euertendam ecclesiam, nauigans si=milia illhic & paria molitus est, à clero portionē plebis auel=lens, fraternitatis bene sibi cohærentis & se inuicem diligen=tis concordiam scindens. Planè quoniam pro magnitudine sua debeat Carthaginem Roma præcedere, illhic maiora & gra=uiora commisit. Qui isthic aduersus ecclesiam diaconum fece rat, illhic episcopum fecit. Nec hoc quisquam miretur in tali=bus. Feruntur semp mali suo furore dementes, & posteaquam scelera fecerint, conscientia ipsa sceleratæ mentis agitantur. Nec remanere in ecclesia Dei possunt, qui deificam & eccle=siasticam disciplinam nec actus sui conuersatione, nec morum pace tenuerunt. Spoliati ab illo pupilli, fraudatæ uiduæ, pecu=niæ quoq; ecclesiæ denegatæ, has de illo exigunt pœnas, quas in eius furore conspicimus. Pater etiam eius in uico fame mor tuus, & ab eo in morte postmodū nec sepultus. Vterus uxoris calce percussus, & partione properāte in parricidium partus expressus. Et damnare nunc audet sacrificantium manus, cum sit ipse nocentior pedibus, quibus filius qui nascebatur, occi=sus est. Hanc conscientiam criminum iam pridem timebat, pro pter hoc se non de presbyterio excitari tantum, sed & cōmu=

Mali suo semper feruntur malo.

Nouati parricidium.

nicatione prohiberi pro certo tenebat. Et urgentibus fratribus imminebat cognitionis dies, quo apud nos causa eius ageretur, nisi persecutio antè uenisset, quàm iste uoto quodam euadendæ & lucrandæ damnationis excipiens, hæc omnia cōmisit & miscuit, ut qui eijci de ecclesia & excludi habebat, iudicium sacerdotum uoluntaria discessione præcederet, quasi euasisse sit pœnam, præuenisse sententiam. Circa cæteros autem fratres elaboramus, quos ab eo circumuentos dolemus, ut ueteratoris perniciosum latus fugiant, ut letales laqueos solicitantis euadant, ut de qua ille pelli diuinitus meruit, ecclesiam repetant. Quos quidem, Domino adiuuante, per eius misericordiam regredi posse confidimus. Neque enim potest perire, nisi quē constat esse periturū, cum Dn̄s in euangelio suo dicat: Omnis plantatio, quā nō plantauit pater meus cœlestis, eradicabitur. Matth. 15. *Qui plātatus nō est præceptis Dei patris et monitis, solus poterit de ecclesia ille discedere, solus episcopis derelictis cū schismaticis et hæreticis in furore manere. Cæteros uerò nobiscū adunabit Dei pr̄is misericordia, et Christi dn̄i nr̄i idulgētia, et nr̄a patiētia. Opto te frater charissime semp bn̄ ualere.*

ARG. EPIST. SEQ.

Eiusdem ad eundem Cornelium epistola.

EPISTOLA IX.

CYPR. CORNELIO FRATRI SAL.

T religiosum nobis & necessarium existimaui frater charissime ad confessores, qui illhic sunt & Nouatiani & Nouati obstinatione & prauitate seducti, de ecclesia recesserunt, literas breues facere, quibus eos pro affectione mutua cōuenirem, ut ad matrem, id est, ecclesiam catholicam reuertantur, quas literas tibi ab Ethippo diacono legi priùs mādaui, nequis aliud me scripsisse fingeret, quàm quod meis literis continetur. Mandaui

tamen eidē Ethippo à me ad uos misso, ut de tuo arbitrio rem gerat, et si easdē literas cōfessoribus putaueris esse credendas, ut eas tradat. Opto te frater charißime semper bene ualere.

ARG. EPIST. SEQ.

Eiusdem ad eundem epistola, in qua cum nequiuerit Christianæ charitatis uinculo uagātes copulare, ait eos neglexisse, & nihil temere à maledicis audire, ac ordinationem suam per se & collegas stabilire.

EPISTOLA X.

CYPR. CORNELIO FRATRI SAL.

Vod seruis Dei & maximè sacerdotibus iustis & pacificis congruebat frater charissime, miseramus nup collegas nostros Caldonium & Fortunatum, *ut non tantum persuasione literarum nostrarum, sed præsentia sua & consilio omnium uestrum eniterentur quantum possent, & elaborarent, ut ad catholicæ ecclesiæ unitatem scißi corporis membra componerent, et Christianæ charitatis uinculo copularent. Sed quoniam diuersæ partis obstinata & inflexibilis pertinacia non tantum radicis & matris sinum atq; complexum recusauit, sed etiam gliscente, & in peius recrudescente discordia episcopum sibi constituit, & contra sacramentum semel traditum diuinæ dispositionis & catholicæ unitatis, adulterum & contrarium caput extra ecclesiam fecit, acceptis literis tam tuis, quàm collegarū nostrorum, item aduentantibus bonis uiris & nobis charißimis collegis nostris Pompeio & Stephano, à quibus hæc omnia nobis cum lætitia communi asseuerata sunt firmiter & probata, secundum quod diuinæ traditionis & ecclesiasticæ institutionis sanctitas ac pariter ueritas exigebat, literas nostras ad te direximus. Sed & per prouinciā nostram hæc eadē collegis nostris singulis in notitiam perferentes, ab his quoq;*

fratres nostros cum literis dirigendos esse mandauimus. Quāquàm mens nostra & propositum iam tunc fratribus & plebi isthic uniuersæ manifestum fuisset, quando literis nuper ab utraq; parte susceptis tuas literas legimus, & episcopatus tui ordinationem singulorum auribus intimauimus. Honoris etiā *communis memores, & * grauitatis sacerdotalis, ac sanctitatis respectum tenentes, ea quæ ex diuerso in librum missum cō gesta fuerant, aceruationibus criminosis respuimus, considerantes pariter & ponderantes, quòd in tanto fratrum religioso cœtu considentibus* Dei *sacerdotibus & altari posito nec legi debeant, nec audiri. Neq; enim facilè promenda sunt, & incautè ac temere publicanda, quæ discordioso stylo audientibus scandalum moueant, & fratres longe positos ac trans mare constitutos incerta opinione confundant.* Viderint qui *uel furori suo, uel libidini seruientes, & diuinæ legis ac sanctitatis immemores, iactitare interim gestiunt quæ probare non possunt: & cum innocentiam destruere atque expugnare non ualeant, satis habent fama mendacij, & falsorum ore maculas inspergere. Certè quod præpositis & sacerdotibus congruit, danda opera est, ut talia cum à quibusdā scribuntur, per nos respuantur. Vbi enim erit quod discimus, ac docemus scriptum esse: Contine linguam tuam à malo, et labia tua ne loquātur insidiose.* Item alibi: Os *tuum abundauit malitia, & lingua tua complectebatur insidias: sedens aduersus fratrem tuū detrahebas, & aduersus filium matris tuæ ponebas scandalū.* Item quod Apostolus dicit: Omnis *sermo malus de ore uestro non procedat, sed bonus ad ædificationem fidei, ut det gratiā audientibus. Porrò hæc fieri debere ostendimus, siquando talia quorundam calumniosa temeritate conscripta sunt, legi apud nos non patimur, & idcirco frater charissime cum ad me talia aduersum te & compresbyteros tecum considentes scripta uenissent, clero & plebi legi præcepi, quæ religiosam sim*

alias, gratiæ · *Psal. 33. & 49.* · *Ephes. 4.*

plicitatem sonabant, nec ullis maledicorum & conuiciorum latratibus perstrepebant. Quòd autem scripta collegarum nostrorũ qui illhic ordinationi tuæ affuerunt desiderauimus, non ueteres mores obliti, nouum aliquid quærebamus. Nam satis erat, ut tu te episcopum factis literis nuntiares, nisi esset ex diuerso discrepans factio, quæ criminosis & calumniosis commentis suis collegarum pariter ac fratrum plurimorum turbaret mentes, & corda confunderet. Cui rei sopiendæ necessarium duximus, ut scribentium nobis inde collegarum nostrorum firma & solida autoritas pareretur. Qui moribus ac uitæ & disciplinæ tuæ condigna literarum suarum testimonia prædicantes, æmulis quoq; & rerum uel nouitate, uel prauitate gaudentibus, omnẽ ambigendi & discrepandi scrupulum sustulerunt, & secundum consilium nostrum salubri ratione liberatas in hoc fluctu æstuantium fratrum mentes, synceré ac firmiter tuum sacerdotiũ probauerunt. Hoc enim uel maximè frater & laboramus, & laborare debemus, ut unitatem à Domino, & per apostolos nobis successoribus traditam quantum possumus, obtinere curemus, & quod in nobis est palabundas & errantes oues, quas quorundam peruicax factio, & hæretica tentatio à matre secernit, in ecclesiã colligamus, illis solis foris remanentibus, qui in obstinatione sua uel furore perseuerarunt, & ad nos redire noluerunt, discretionis & separationis à se factæ, & ecclesiæ derelictæ ipsi rationem domino reddituri. Quantum uerò hic ad presbyterium quorundam & Felicißimi causam pertinet, quid hic actum sit, ut scire posses, literas ad te collegæ nostri manu sua subscriptas miserunt. Qui auditis eis quid senserint, & quid pronuntiauerint, ex eorum literis disces. Melius autem frater facies, si etiã exemplaria literarum, quæ ad te legenda pro dilectione communi per Calydonium & Fortunatum collegas nostros proximè miserã, quæ de eodẽ Felicißimo & de presbyterio eius=

Vnitas à Deo et apostolis data successoribus seruanda.

dem* ad clerum isthic, nō ad plebem scripserā, legi illhic fratribus iubeas, quæ & ordinationem & rationem rei gestæ loquantur, ut tam isthic, quàm illhic circa omnia per nos fraternitas instruatur. Exemplaria autem eadem nunc quoq; per Meßium hypodiaconum à me missum & Nicephorum acoluthū trāsmisi. Opto te frater charißime semper bene ualere.

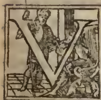
*alias, ad ecclesiam nostram & ad plebē.

ARG. EPIST. SEQ.

Ad eundem epistola de supradictis hereticis, qui Cornelium male papam creatum asserebant, uolentes alium constituere.

EPISTOLA XI.

CYPR. CORNELIO FRATRI SAL.

Venerūt ad nos frater charißime missi à Nouatiano Maximus presbyter, et Augendus diaconus, & Mecheus quidā, et Lōginus. Sed enim cum ex literis quas secū ferebāt, & ex eorū sermone atque aßeueratione Nouatianum episcopum factum comperissemus illicitè, & contra ecclesiam catholicam factæ ordinationis prauitate commoti, à communicatione eos nostra statim cohibēdos esse censuimus, refutatis interim ac retusis, quæ obstinatè ac pertinaciter asserere tentabant: nam ego & collegæ mei plurimi, qui ad me conuenerant, expectauimus aduentum collegarum nostrorum Calydonij & Fortunati, quos ad te nuper & coepiscopos nostros, qui ordinationi tuæ affuerant, legatos miseramus, ut eis aduentantibus, & rei gestæ ueritatem reportantibus, maiore autoritate & elucidata per eos probatione partis aduersæ improbitas frangeretur. Superuenerunt uerò Pompeius & Stephanus collegæ nostri, qui & ipsi quoque ad instruendos isthic nos manifesta secundum grauitatem ac fidem suam indicia ac testimonia protulerunt, ut nec necesse fuerit audiri ultrà eos qui à Nouatiano uenerant missi.

Qui cum statione inuidiosis quoque conuicijs, & clamoribus turbulentis proruerent & flagitarent, ut crimina quæ se affer re ac probare dicebant publicè à nobis, & à plebe cognoscerē tur, grauitati nostræ negauimus conuenire, ut collegæ nostri iā delecti & ordinati, & laudabili multorum sententia compro= bati, uentilari ultra famam ore maledico, & æmulantiū uoce pateremur, & qui à quibus refutati & compreßi sunt, & illi citis conatibus hæresim fecisse nudati sunt, in epistolam cōgere re longum fuit, ex Primitiuo compresbytero nostro plenißimè singula, cum ad uos uenerit, audietis. Ac ne eorū furens auda cia unquam desisteret, hic quoque in schismatis partes Christi membra distrahere. & catholicæ ecclesiæ corpus unum scinde re ac laniare nituntur, ut ostiatim per multorū domos, uel op= pidatim per quasdam ciuitates discurrentes obstinationis suæ, & erroris scißi sibi quærant comites. Quibus semel respon= sum dedimus, nec mandare desistimus, ut perniciosa dissensio= ne & concertatione deposita, impietatem esse sciant, matrem deserere: & agnoscant atque intelligant, episcopo semel facto, & collegarum ac plebis testimonio & iudicio comprobato, alium constitui nullo modo posse: proinde pacificè sibi ac fide liter consuluisse, ut si se assertores Euangelij & Christi esse cō fitentur, prius ad ecclesiā reuertantur. Opto te frater semper bene ualere.

ARG. SEQ. EPIST.

Ad eundem epistola, in qua cōgratulatur de qui busdam ad ecclesię unitatem reuersis, qui à schismati cis deprauati fuerant.

EPISTOLA XII.

CYPRIANVS CORNELIO FRATRI SALVTEM.

Et egisse

E Tegisse nos & agere fratrer charissime maximas gratias sine cessatione profitemur Deo patri omnipotēti & Christo eius Domino et Deo nostro salutari, quòd sic ecclesia diuinitus protegatur, ut unitas eius & sanctitas non iugiter, nec in totum perfidiæ & hæreticæ prauitatis obstinatione uitietur. Legimus enim literas uestras, & uoti communis amplissimum, gaudium exultanter excepimus, Maximum presbyterum & Vrbanum confessores cum Sidonio & Macario ad ecclesiam catholicam regressos esse, id est, errore deposito, & schismatico, imo hæretico furore deserto, unitatis ac ueritatis domicilium fidei sanitate repetisse, ut unde ad gloriam processerant, illhuc gloriosi redirent, ne qui Christum confeßi essent, Christi postmodū castra desererent, nec tentarent charitatis, atq; unitatis fidē, qui uicti robore & uirtute non fuerant. Ecce incolumis & immaculata laudis integritas, ecce incorrupta & solida confitentium dignitas, à desertoribus & profugis recessisse, proditores fidei & ecclesiæ catholice impugnatores reliquisse. Meritò illos reuertētes summo, ut scribitis, gaudio & clerus & plebs fraternitas omnis excepit: quoniā in confessoribus gloriam suam cōseruantibus & ad unitatem reuertentibus nemo nō socium se & participem eorum gloriæ computat. Huius rei lætitiam de nostris possumus sensibus æstimare: nam cum isthic ad literas, uestras quas de eorum cōfeßione misistis, lætus sit omnis fratrum numerus, & summa alacritate hunc nuntium cōmunis gratulationis exceperit, quid illhic ubi res ipsa & præsens lætitia sub oculis omniū gerebatur? Cum enim Dominus in Euangelio suo dicat esse summum gaudium in cœlo super peccatore pœnitentiam agente, quantò magis est gaudium & in terris pariter, & in cœlo super confessoribus ad ecclesiam Dei cum gloria sua & cum laude redeuntibus, & redeundi uiam cæteris exēplo sui fide & pro-

Vnitatem ecclesiæ seruari gaudet.

Luc. 15.

batione facientibus? Hic enim quosdam fratres nostros error induxerat, quòd sibi communicationem confessorum sequi uiderentur. Quo errore sublato, lux omnium pectoribus infusa est, & ecclesia catholica una esse, nec scindi, nec diuidi posse, monstrata est. Nec quisquam iam facilè poterit schismatici furentis uerbis loquacibus decipi, cum probatum sit, bonos & gloriosos Christi milites non potuisse diu aliena fallacia & perfidia extra ecclesiam detineri.

EPIST. LIB. SECVNDI FINIS.

DIVI CAECILII CYPRIANI EPISCOPI CARTHAGINENSIS EPISTOLARVM LIB. III.

ARG. EPIST. SEQ.

Ad Lucium papam Romanum ab exilio reuersum epistola, ubi de reditu ipsius congaudens, mirificas ei laudes commemorat,

EPISTOLA I.

CYPR. CVM COLLEGIS LVCIO FRATRI SAL.

T nuper quidē tibi frater chariß. gratulati sumus, cū te honore geminato in ecclesiæ suæ administratione confessorē pariter & sacerdotē cōstituit diuina dignatio, sed & nūc nō minus tibi et comitib. tuis atq; uniuersæ fraternitati gratulamur, q cū eadē gloria et laudib. uestris reduces uos denuo ad suos fecerit benigna dñi & larga protectio, ut pascendo gregi pastor, & gu-

bernandæ naui gubernator, & plebi regendæ rector redderetur, ut appareret relegationē uestram sic diuinitus esse dispositam, non ut episcopus relegatus & pulsus ecclesiæ deesset, sed ut ad ecclesiam maior rediret. Neq; enim in tribus pueris minor fuit martyrij dignitas, quia morte frustrata de camino ignis incolumes exierūt: aut non consummatus Daniel extitit in suis laudibus, quia qui leonibus missus fuerat ad prædam, protectus à Domino, uixit ad gloriam. In cōfessoribus Christi dilata martyria non meritum cōfeßionis minuūt, sed magnalia diuinæ protectionis ostendunt. Repræsentatum in uobis uidemus, quòd apud regem fortes, atq; illustres pueri prædicauerunt. Ipsos quidem paratos ardere flammis, ne dijs eius seruirent, aut imaginem quam fecerat, adorarent, Deum tamē quem colebant, quemq; & nos colimus, potentem esse ut eos de camino ignis eximeret, & de regis manibus ac de pœnis præsentibus liberaret. Quod inuenimus in confeßionis uestræ fide, & in Domini circa uos protectione nunc gestum, ut cum uos parati fueritis & prompti omne subire supplicium, Dominus tamen uos pœnæ subtraheret, & ecclesiæ reseruaret. Regredientibus uobis breuiata non est in episcopo confeßionis suæ dignitas, sed magis creuit sacerdotalis autoritas, ut altari Dei aßistat antistes, qui ad confeßionis arma sumenda & faciēda martyria, non uerbis plebē, sed factis cohortetur, & imminēte Antichristo paret ad prælium milites nō solū sermonis & uocis incitamēto, sed fidei & uirtutis exēplo. Intelligimus frater charißime, & tota cordis nostri luce perspicimus diuinæ maiestatis salutaria et sancta cōsilia, [unde illhic repentina persecutio nuper exorta sit, inde cōtra ecclesiā Christi & episcopū Cornelium beatum martyrem, uosq; omnes, secularis potestas] subito proruperit, ut ad cōfundendos hæreticos et retūdendos ostenderet Dominus, quæ esset ecclesia, qs episcopus eius unus diuina ordinatione delectus, qui cū episco

Lucius episcopatui restitutus.

Tēpestas ostēdit probatos.

po presbyteri sacerdotali honore coniuncti, quis adunatus & uerus Christi populus dominici gregis charitate connexus, qui essent quos inimicus lacesseret: qui econtra, quibus diabolus ut suis parceret. Neque enim persequitur & impugnat Christi aduersarius, nisi castra & milites Christi, hæreticos prostratos semel & suos factos contemnit & præterit. Eos quærit deijcere, quos uidet stare. Atque utinam nunc facultas daretur frater charissime, ut interesse illhic uobis regredientibus possemus, qui uos mutua charitate diligimus, ut aduentus uestri lætissimum fructum præsentes cum cæteris ipsi quoque caperemus. Quæ illhic exultatio omnium fratrum? qui concursus atq; complexus occurrentium singulorum? Vix oculis adhærentium potest satisfieri, uix uultus ipsi atque oculi plebis possunt uidendo satiari de aduentus uestri gaudio. Cognoscere illhic fraternitas cœpit qualis & quãta sit secutura Christo ueniente lætitia: cuius quia citò appropinquabit aduẽtus, imago iam quædam præcessit in uobis, ut quomodo Ioannes præcursor eius & præuius ueniens prædicauit Christum uenisse, sic nũc episcopo confessore Domini & sacerdote redeũte, appareat & Dominum iam redire. Vicarius uerò pro nobis ego & collegæ & fraternitas omnis has ad uos literas mittimus frater charissime, & repræsentantes uobis per epistolam gaudium nostrũ, fida obsequia charitatis exprimimus, hic quoque in sacrificijs, atque in orationibus nostris non cessantes Deo patri & Christo filio eius Domino nostro gratias agere, & orare pariter ac petere, ut qui perfectus est, atq; perficiens custodiat & perficiat in uobis confeßionis uestræ gloriosam coronam, qui & ad hoc uos fortaße reuocauit, ne gloria esset occulta, si foris essent confeßionis uestræ consummata martyria. Nam uictima quæ fraternitati præbet exemplum uirtutis & fidei, præsentibus debet fratribus immolari. Optamus te frater charissime semper bene ualere.

Iam tum expectabatur aduentus Christi.

ARG. EPIST. SEQ.

Ad Maximum & Nicostratũ epistola & de unitate, petens & rogans, ut ad ecclesię redeant unitatẽ.

EPISTOLA II.

CYPR. MAXIMO ET NICOSTRATO *& cæteris confessoribus* SAL.

Vm frequenter charißimi cognoueritis ex literis meis, quem & cõfeßionis ueſtræ honorẽ, & fraternitati cõnexæ dilectionem meo ſermone ſeruauerim, credatis quæſo, & acqeſcatis his literis meis, qbus uos & actui ac laudibus ueſtris & ſcribo, & ſimpliciter et fideliter cõſulo. Grauat enim me atq; contriſtat intolerabilis perculſi et penè proſtrati pectoris mœſtitia et pſtringit, cum uos illhic cõperiſſem cõtra eccleſiaſticã diſpoſitionẽ, contra Euangelicã *legem, contra inſtitutionis catholicæ unitatẽ epiſcopũ alium fieri cenſuiſſe. i. qd' nec fas eſt, nec licet fieri, eccleſiam alterã inſtitui, Chriſti membra diſcerpi, dñici gregis animũ & corpus unũ diſciſſa æmulatione lacerari. Qd' quæſo ut in uobis ſaltem illicitũ iſtud fraternitatis noſtræ dißidium non pſeuerat, ſed & confeßionis ueſtræ & diuinæ traditionis memores ad matrẽ reuertimini unde prodiſtis, unde ad confeßionis gloriã cũ eiuſdẽ matris exultatione ueniſtis. Nec putetis ſic uos* Euangeliũ *Chriſti aſſerere, dum uoſmetipſos à Chriſti grege et ab eius pace et cõcordia ſeparaſtis, cum magis militibus glorioſis et bonis cõgruat intra domeſtica caſtra cõſiſtere, et intus poſitos ea quæ in cõmune tractãda ſunt, agere ac prouidere. Nam cũ unanimitas et concordia noſtra ſcindi omnino nõ debeat, qa nos eccleſia derelicta et foras exire, et ad uos uenire nõ poſſumus, ut uos magis ad eccleſiã matrẽ et ad noſtrã fraternitatẽ reuertamini. qbus poſſumus hortamentis petimus et rogamus. Opto uos fratres charißimi ſemper bene ualere.*

Eccleſiæ unitatem ſeruari ſuadet.

ARG. EPIST, SEQ.

Ad Maximum presbyterum & urbanum & Sidonium & Macarium ad ecclesiam reuersos epistola mirifice gratulans, ad eorum laudem refcrēs quic quid in confessione gesserant.

EPITOLA III.

CYPR. MAXIMO PRESBYTERO, *Item Vrbano & Sidonio & Macario fratribus* SAVLVTEM.

Lectis literis uestris fratres charißimi, quas ad me de uestra regreßione, & de ecclesiastica pace, ac fraterna redintegratione fecistis, in tātum me lætatū esse cōfiteor, in quantū fuerā & antè lætatus, qn̄ cōfeßionis uestræ gloriā comperi, et militiæ uestræ cœlestem ad spūalem laudem lætabundus excepi. Nā & hæc fidei et laudis uestræ alia cōfeßio est, unam esse ecclesiā cōfiteri, nec alieni erroris uel potius prauitatis participem fieri, repetere eadē castra unde prodistis, unde ad gerendū prælium & aduersariū subigēdū fortißimis uiribus prosilistis. Illhuc enim erant de acie trophæa referenda, unde ad aciē fuerant arma suscepta, ne quos ad gloriam Christi ecclesia parasset, eosdē gloriosos Christi ecclesia non haberet. Nūc uero & uos cōgruentem fidei uestræ tenorē, atq; indiuiduæ charitatis et concordiæ legem dn̄ica pace tenuistis, et exemplum cæteris dilectionis et pacis uestro itinere fecistis, ut ecclesiæ ueritas & Euangelici sacramenti unitas, quæ à nobis tenebatur, uestro etiam consensu ac uinculo necteretur: nec confeßores Christi erroris duces fierent, qui uirtutis & honoris autores laudabiles extitissent. Viderint quantum uobis cæteri gratulētur, uel quantum apud se ipsos singuli glorientur, ego me & gratulari satis uobis, & plus cæteris in hac uestra pacifica regreßione & charitate cōfiteor: simpliciter enim quid in meo corde fuerit, debetis

Gratulatur Cyprianus, reuersis ad fidē.

audire. Dolebam uehementer, & grauiter angebar, quòd eis cõmunicare non possem, quos semel diligere cœpissem. Postquàm uos de carcere prodeuntes schismaticus, & hæreticus error excepit, sic res erat, quasi uestra gloria in carcere remansisset. Illhic enim resedisse uestri nominis dignitas uidebatur, quãdo milites Christi nõ ad ecclesiam de carcere redirent, in quem prius cum ecclesiæ laude & gratulatione uenissent. Nam etsi uidentur in ecclesia esse zizania, nõ tamen impediri debet aut fides aut charitas nostra, ut quoniam zizania esse in ecclesia cernimus, ipsi de ecclesia recedamus. Nobis tantũ mo*do laborandũ ut frumẽtum esse possimus, ut cum cœperit fru*mentum dominicis horreis condi, fructũ pro opere nostro & labore capiamus. Apostolus in epistola sua dicit: In domo autem magna non solum uasa sunt aurea & argentea, sed & lignea & fictilia, & quædam quidem honorata, quædam uerò inhonorata. Nos operam demus, & quantum possumus laboremus, ut uas aureum uel argẽteum simus. Cæterum fictilia uasa cõfringere Domino soli cõcessum est, cui & uirga ferrea data est. Esse non põt maior domino suo seruus. Nec quisquam sibi quod soli filio pater tribuit, uendicare se putet, ut ad aream uentilandam & purgandam paleam iam ferre se posse, aut à frumento uniuersa zizania humano iudicio segregare. Superba est ista obstinatio, & sacrilega præsumptio, quam sibi furor prauus assumit. Et dum dominum sibi semper quidem plusquam mitis iustitia deposcit, assumunt, de ecclesia pereunt: & dum se insolenter extollunt, ipso suo tumore excæcati, ueritatis lumen amittunt. Propter quod & nos temperamentum tenentes, & libram Domini contemplantes, & Dei patris pietatem ac misericordiam Domini cogitantes, diu multumq; tractatu inter nos habito iusta moderatione agenda librauimus, quæ omnia penitus potestis inspicere lectis libellis, quos hic nuper legeram, & ad uos quoque legendos

Suspicor fuisse scriptũ modo, quod alij uerterint in imò.

2. Timo. 2.

Ioan. 13.

pro communi dilectione transmiseram, ubi lapsis nec censura deest quæ increpet, nec medicina quæ sanet. Sed & catholicæ ecclesiæ unitatem quantum potuit, expreßit nostra mediocritas. Quem libellum magis ac magis nunc uobis placere confido, quando eum iam sic legitis, ut & probetis, & ametis. Siquidem quod nos uerbis conscripsimus, uos factis impletis, quãdo ad ecclesiam charitatis ac pacis unitate remeatis. Opto *uos fratres charißimi & desideratißimi semper bene ualere.*

ARG. EPIST. SEQ.

Ad presbyteros Romę consistentes epistola, ut curent quędam ipsius scripta plebi nota fieri.

EPISTOLA IIII.

CYPR. PRESBYTERIS ET DIAconis Romæ *consistentibus fratribus* SAL.

*Q*Vales literas ad clerum Romæ agentem fecerim, quidq́; illi mihi rescripserint, quid etiam Moyses et presbyteri, et Nicostratus, etq́ Ruffinus diaconi, & cæteri cum eis cõfeßores in custodia cõstituti, quæ ad literas meas rescripserint, ut scire poßetis fratres charißimi, exẽpla uobis legenda transmisi. Vos curate quantũ poteßtis pro diligentia uestra, ut scripta nostra, & illorũ rescripta fratribus uestris *innotescant. Sed et siqui de peregrinis episcopi collegæ mei, uel presbyteri, uel diaconi præsentes fuerint, uel superuenerint, hæc omnia de uobis audiãt. Et si exempla epistolarũ transcribere, et ad uos perferre uoluerint, facultatẽ transcriptionis accipiãt. Quãuis & Satyro lectori fratri nostro mandaui, ut singulis desiderantibus scribendi faciat potestatem, ut in ecclesiarũ statu quoquo modo interim componendo seruetur ab omnibus una fidei consensio. De cæteris uerò quæ agenda erunt, sicut et collegis meis plurimis scripsi, plenius consilio tractabimus, quando conuenire in unum, permittente Domino cœperimus.*

*alias, innotescatis.

Opto uos fratres chariſsimi ac deſideratiſsimi ſemper bene ua lere. Fraternitatem ſalutate. Valete.

ARG. EPIST. SEQ.

Ad eoſdem epiſtola, in qua commemorat quicquid tempore perſecutionis geſſerit, & à maledicis ſe expurgat.

EPISTOLA V.

CYPR. PRESBYTERIS ET DIACOnis *Romæ conſiſtentibus fratribus Salutem.*

Voniam comperi fratres chariſsimi minus ſimpliciter & minus fideliter uobis renunciari, quæ hic à nobis geſta ſunt, & geruntur, neceſſarium duxi has ad uos literas facere, quibus actus noſtri, et diſciplinæ, & diligentiæ ratio redderetur. Nam ſicut [redacted] *Domini mandata inſtruunt, ſtatim turbationis impetu primo, cum me clamore uiolento frequenter populus flagitaſſet, non tam meam ſalutem, quàm quietem fratrum publicam cogitans interim ſeceſsi, ne per inuerecundam præſentiam noſtram ſeditio quæ cœperat, plus prouocaretur. Abſens tamen corpore, nec ſpiritu, nec actu, nec monitis meis defui, quò minus ſecundum Dñi præcepta fratribus noſtris in qbus poſſem, mea mediocritate conſulerem. Et quid egerim, loquũtur uobis epiſtolæ pro tpibus miſſæ numero tredecim, quas ad uos tranſmiſi, in qbus nec clero conſiliũ meũ, nec cõfiſſoribus exhortatio, nec extorribus, quæ oportuit, obiurgatio, nec uniuerſæ fraternitati ad deprecandã Dei miſericordiam, allocutio & pſuaſio noſtra defuit, quãtũ ſecundũ legem fidei et timorem Dei Dño ſuggerente, noſtra mediocritas potuit niti. Poſteà uerò quàm & tormenta uenerunt, ſiue iam tortis fratribus noſtris, ſiue adhuc ut torquerentur incluſis, ad corroborandos & confortandos eos noſter ſermo penetrauit. Item cũ comperiſſem eos*

Tredecim epiſtolæ.

qui sacrilegis contactibus manus suas, atque ora maculassent, uel nefandis libellis, nihilo minus conscientiam polluissent, ex-
Adpro apud. *ambire ad martyres passim, confessores quoq; importuna, & gratiosa deprecatione corrumpere, ut sine ullo discrimine atq;*
Libellati. *examine singulorum darentur quotidie libellorum millia contra* Euangelij *legem, literas feci, quibus martyres & confessores consilio meo, quantum possem, ad dominica præcepta reuocarem.* Item *presbyteris & diaconis non defuit sacerdotij uigor, ut quidam minus disciplinæ memores & temeraria festinatione præcipites, qui cum lapsis communicare iam cœperant, comprimerētur.* Intercedentibus *nobis plebi ipsi quoque quantum potuimus, composuimus, & ut in ecclesiastica disciplina seruarentur, instruximus.* Postmodùm *uerò cũ quidam de lapsis, siue sua sponte, siue aliquo incitatore audaci flagitatione prorueren t, ut pacem sibi à martyribus & cõfessoribus promissam extorquere uiolento impetu niterentur, de hoc etiam bis ad clerum literas feci: & legi eis mandaui, ut ad illorum uiolentiam interim quoquo genere mitigandam, siqui libello à martyribus accepto de seculo excederent, exomologesi facta & manu eius in pœnitentiam imposita, cũ pace sibi à martyribus promissa ad* Dominum *remitterētur.* Nec *in hoc legem dedi, aut me autorem temere constitui. Sed cum uideretur & honor martyribus habendus, & eorum qui omnia turbare cupiebant, impetus comprimendus, & præterea uestra scripta legissem, quæ ad clerum nostrum per* Cremen*tum hypodiaconum nuper feceratis, ut ijs qui post lapsum infirmitate apprehensi essent, & pœnitentes communicationem desiderarent, subueniretur, standum putaui & cum uestra sententia, ne actus noster qui adunatũs esse & consentire circa omnia debet, in aliquo discreparet, planè cæterorum causas quamuis libello à martyribus accepto differri mandaui, & in nostram præsentiam reseruari, ut cùm pace à* Domino *no-*

bis data plures præpositi cõuenire in unum cœperimus, cõmu nicato etiam nobiscum consilio disponere singula & formare poßimus. Opto uos fratres charißimi semper bene ualere.

ARG. EPIST. SEQ.

Ad eosdem epistola, rogans ut his fratribus qui in carcere erant constituti, oĩs humanitas prębeatur, ac tempus eorꝫ annotetur qui diem suum obeunt.

EPISTOLA VI.

CYPR. PRESBYTERIS ET DIAconis fratribus SALVTEM.

Vanq̃ sciam uos fratres charißimi literis meis frequenter admonitos esse, ut gloriosa uoce domino confeßis, & in carcere cõstitutis omnis diligentia præbeatur, tamen identidem uobis incumbo, nequid ad curã desit ijs, quibus ad gloriam nihil deest. Atque utinam loci & gradus mei conditio permitteret, ut ipse nunc præsens esse possem, promptus & libens solenni ministerio cuncta circa fortißimos fratres nostros dilectionis obsequia complerem. Sed officium meum uestra diligentia præsentet, & faciat omnia quæ fieri oportet circa eos, quos in talibus meritis fidei ac uirtutis suæ illustrauit diuina dignatio. Corporibus etiam omnium (qui etsi torti non sunt, in carcere tamen glorioso exitu mortis excedunt) impartiatur & uigilantia & cura propensior. Neq; enim uirtus eorum aut honor minor est; quò minus ipsi quoque inter beatos martyres aggregentur. Quod in illis est, tolerauerunt quicquid tolerare parati & prompti fuerant. Qui se tormentis & morti sub oculis Dei *obtulit, passus est quicquid pati uoluit.* Non enim *ipse tormẽtis, sed tormenta ipsi defuerunt. Sicut scriptum est:*
Qui in me confessus fuerit coràm hominibus, & ego in illo Marci. 8.
confitebor coràm patre meo qui in cœlis est. Confeßi sunt. Di Lucæ. 12.

Matth.10. *cit Dominus: Qui tolerauerit usq; in finem hic saluus erit.* To*lerauerunt, & ad finem usq; incorrupta & immaculata uirtu*

Apocalyp.2. *tum suarum merita pertulerunt.* Et iterum scriptum est: *Esto fidelis usq; ad mortem, & dabo tibi coronam uitæ. Vsque ad mortem fideles & stabiles, & inexpugnabiles peruenerunt.*

*alias, accedit martyrum cõmemoratio. *Cũ uoluntati nostræ & confeßioni in carcere & uinculis* ac cidit moriendi terminus, consummata martyris gloria est.* De*niq; & dies eorum quibus excedunt annotate, ut cõmemorationes eorum inter memorias martyrum celebrare poßimus.* Quanquam Tertullus *fideliβimus & deuotiβimus frater noster inter cætera solicitudinem et curam suam cum fratribus in omni obsequio operationis impartit, qui nec illhic circa curã corporum deest, scripserit ac scribat, ac significet mihi dies qui bus in carcere beati fratres nostri ad immortalitatem gloriosæ mortis exitu transeunt, & celebrentur hic à nobis oblationes & sacrificia ob commemorationes eorum, quæ citò uobiscum*

Pauperes commendat. Domino *prosperante celebrabimus.* Pauperibus *quoq; (ut sæpe iam scripsi) cura ac diligentia uestra nõ desit, ijs tamen qui in fide stantes, & nobiscum fortiter militantes,* Christi *castra non reliquerunt: quibus quidem nunc maior à nobis dilectio et cura præstanda est, quòd nec paupertate adacti, nec persecutionis tempestate prostrati, dum* Domino *fideliter seruiunt, cæteris quoq; pauperibus exemplum fidei præbuerunt.* Opto uos *fratres chariβimi, ac desideratiβimi semper bene ualere, et nostri meminiße.* Fraternitatem *meo nomine salutate.*

ARG. EPIST. SEQ.

Ad Lucium & qui cum eo sunt epistola, de acceptis literis non mediocres gratias referens.

EPISTOLA VII.

CYPR. FRATRI ET COLLEGAE *Lucio, & qui cum eo sunt fratres omnes in* Deo SALVTEM.

Xultantibus nobis & lætantibus in Deo, quòd nos in congreßione armauerit, & in
e prælio uictores sua dignatione fecerit, super uenerunt literæ tuæ frater charißime, quas per Herennianum hypodiaconum, & Lucanum, & Maximum, & Amantium acoluthos misisti nobis, quibus lectis recepimus in uinculis laxamentum, in pressura solatium, & in neceßitate præsidium, & excitati sumus & robustius animati ad siquid amplius fuerit pœnarum. Nam ante paßionem à te sumus ad gloriam prouocati, qui prior nobis ducatum ad confeßionem nominis Christi præbuisti. Nos uerò secuti uestigia confeßionis tuæ parem gratiam tecum speramus. Nam qui prior est in cursu, prior est & ad præmium, & qui prior occupasti, de quo cœpisti, inde hoc nobis communicasti, demonstrationem scilicet & indiuiduam charitatẽ, qua semper nos dilexisti, ut quibus unus fuit spiritus in coniunctione pacis, esset precum tuarum gratia & una corona confeßionis. Acceßit autem tibi frater charißime ad confeßionis coronam retributio operum abundans mensura, quam accipies à Domino in die remunerationis, qui te nobis literis tuis repræsentasti, ut pectus illud tuũ candidum & beatum, quod semper nouimus, manifestares, & secundum latitudinem eius nobiscum laudes Deo diceres, non quantum nos meremur audire, sed quantum tu potes dicere. Tuis enim uocibus & quæ minus in nobis instructa erant & ornasti, & cõfirmasti ad sustentationem earundem paßionum, quas patienter ferimus, securi de præmio cœlesti & de corona martyrij, & de regno Dei ad prophetiam quam literis tuis spiritu sancto plenus spopondisti. Hoc totum fiet dilectißime, si nos orationibus tuis in mente habueris. Quod & te facere confido, sicut & nos utique facimus. Accepimus itaq; frater desideratißime, id quod à Quirino, & à te ipso misisti sacrificiũ ex omni opere mun-

do, sicut & Noe obtulit Deo, et delectatus est Deus in odore suauitatis, & respexit in sacrificium eius: Ita & in uestrũ respiciat, & delectetur reddere uobis huius tã boni operis mercedem. Peto autem ut literas quas ad Quirinũ fecimus, transmitti præcipias. Opto te frater charissime ac desideratissime semper bene ualere, & nostri meminisse. Saluta omnes qui tecum sunt.

ARG. EPIST. SEQ.

Ad Fidũ presbyterũ epist. de infantib. baptizãdis

EPISTOLA VIII.

CYPR. ET CAETERI COLLEgæ *qui in concilio affuerunt numero 66.*

Fido fratri Salutem.

Egimus literas tuas frater charissime, quibus significasti de Victore quodam presbytero, quòd ei antequàm pœnitentiam plenã egisset, & Domino Deo in quem deliquerat, satisfecisset, temere Therapius collega noster immaturo tempore & præpropera festinatione pacem dederit. Quæ res nos satis mouit, recessum esse à decreti nostri autoritate, ut ante legitimum, & plenum tempus satisfactionis, & sine petitu & conscientia plebis nulla infirmitate urgente, ac necessitate cogẽte pax ei concederetur. Sed librato apud nos diu consilio, satis fuit obiurgare Therapium collegam nostrum, quòd temere hoc fecerit, & instruxisse nequid tale de cætero faciat. Pacem tamen quomodocunq; à sacerdote Dei semel datam non putauimus auferẽdam, ac per hoc Victori communicationẽ sibi traditam usurpare permisimus. Quantum uerò ad causam infantium pertinet, quos dixisti intra secundum uel tertium diem quo nati sunt constitutos baptizari non oportere, & considerandam legem esse circumcisionis antiquæ, ut intra octauum

Therapius decreti transgressor.

Baptizãdi institutio.

diem eum qui natus est, baptizandum & sanctificandum non putares, longe aliud in concilio nostro omnibus uisum est. In hoc enim quod tu putabas esse faciendum, nemo consensit, sed uniuersi potius iudicauimus, nulli hominum nato misericordiam Dei & gratiam denegandam. Nam cũ Dominus in Euãgelio suo dicat: Filius hominis non uenit animas hominũ perdere, sed saluare: quantum in nobis est, si fieri potest, nulla anima perdenda est. Quid enim ei deest, qui semel in utero, Dei manibus formatus est? Nobis enim atque oculis nostris secundum dierum secularium cursum accipere qui nati sunt incrementum uidentur, cæterum quæcunq; à Deo fiunt, Dei factoris maiestate & opere perfecta sunt. Esse deniq; apud omnes siue infantes, siue maiores natu unam diuini muneris æqualitatem, declarat nobis scripturæ diuinæ fides, cum Helisæus super infantem uiduæ filium qui mortuus iacebat, ita se Deum deprecans superstrauit, ut capiti caput, & faciei facies applicaretur, & superfusi Helisæi mẽbra singulis paruuli membris & pedes pedibus iungerentur. Quæ res si secundũ natiuitatis nostræ & corporis qualitatem cogitetur, adulto & prouecto infans non poßet æquari, nec cohærere & sufficere possent parua membra maioribus. Sed illhic æqualitas diuina & spiritualis exprimitur, quòd pares, atq; æquales sint omnes homines, quãdo à Deo semel facti sunt, et poßit ætatis nostræ incrementis corporũ secundum seculũ, nõ secundum Deum habere discrimẽ, nisi & gratia ipsa, quæ & baptizatis datur, pro ætate accipientiũ uel minor, uel maior tribuitur, cum spiritus sanctus non de mensura, sed de pietate, atq; indulgentia paterna, æqualis omnibus præbeatur. Nã Deus ut personã nõ accipit, sic nec ætatem, cum se omnibus ad cœlestis gratiæ consecutionem æqualitate librata præbeat patrem. Nam & quòd uestigium infantis in primis partus sui diebus constituti, mundum nõ esse dixisti, quod unusquisq; nostrũ adhuc horreat exoscu-

Luc. 9.

Opera dei perfecta.

4. Reg. 4.

Homines pares.

Coloss. 3.

lari, nec hoc putamus ad cœlestem gloriam dandam impedimento esse oportere. Scriptum est enim: Omnia sunt munda mundis. Nec aliquis nostrum id debet horrere, quod Deus dignatus est facere. Nam etsi adhuc infans à partu nouus est, non ita est tamen ut quisquam illum in gratia danda, atque in pace facienda horrere debeat osculari, quãdo in osculo infantis unusquisq; nostrum pro sua religione ipsas adhuc recentes Dei manus debeat cogitare, quas in homine modò formato & recens nato quodammodo exosculamur, quando id quod Deus fecit amplectimur. Nam quod in Iudaica circuncisione carnali octauus dies obseruabatur, sacramentum est in umbra, atq; imagine antè præmissum, sed ueniente Christo in ueritate completum. Nam quia octauus dies *idẽ post sabbatũ primus dies futurus erat, quo Dominus resurgeret & nos uiuificaret, & circuncisionem nobis spiritualem daret, hic dies octauus, id est, post sabbatum primus & dominicus præcessit in imagine. Quæ imago cessauit postmodũ superueniente ueritate, & data nobis spirituali circũcisione. Propter quod neminem putamus à gratia consequenda impediendum esse ea lege, quæ iam statuta est, nec spiritualem circuncisionem impediri carnali circuncisione debere. Sed omnem omnino hominem admittẽdum esse ad gratiam Christi, cum & Petrus in Actibus apostolorum loquatur & dicat: Dominus mihi dixit neminem hominem cõmunem dicẽdum & immundum. Cæterum, si homines impedire aliud ad cõsecutionẽ gratiæ posset, magis adultos & prouectos, & maiores natu possent impedire peccata grauiora. Porrò autem si etiam grauißimis delictoribus & in Deum multum antè peccantibus, cum posteà crediderint, remißio peccatorum datur, & à baptismo, atque gratia nemo prohibetur, quantò magis prohiberi non debet infans, qui recẽs natus nil peccauit, nisi quòd secundum Adam carnaliter natus contagium mortis antiquæ prima natiuitate contraxit?

Titum 1.

Circuncisionis dies.

*alias, id est

Gratia nulli deneganda.

Act. 10.

Baptismus nemini denegandus.

cōtraxit? Qui ad remiſſam peccatorũ accipiendã hoc ipſo faci
lius accedit, quòd illi remitũtur nō propria, ſed aliena peccata.
Et idcirco frater chariſſ. hæc fuit in cōcilio noſtra ſentētia à
baptiſmo atq; à gratia Dei (qui omnibus miſericors & beni-
gnus & pius eſt) neminē per nos debere prohiberi. Quod cũ
circa uniuerſos obſeruandum ſit atq; retinendũ, tũ magis circa
infantes ipſos & recens natos obſeruãdũ putamus, qui hoc ip
ſo de ope noſtra ac de diuina miſericordia plus merētur, q in
primo ſtatim natiutatis ſuæ ortu plorãtes ac flētes nil aliud fa-
ciũt, q̃ deprecãtur. Optamus te frater chariſſ. ſemp bñ ualere.

ARG. SEQ. EPIST.

Ad Rogatianum epiſcopum epiſtola de diacono qui contra epiſcopum contendit, in qua docet quę ſit ſacerdotalis poteſtas, deberéq; diaconum audacię ſuę pœnitentiam agere.

EPISTOLA IX.

CYPR. ROGATIANO FRATRI SAL.

Rauiter & dolenter commoti ſumus, ego
& collegæ mei, q præſentes aderant, frater
chariſſ. lectis lr̃is tuis, qbus de diacono tuo
conqueſtus es, quòd immemor ſacerdotalis
loci tui, ac miniſterij ſui oblitus, contumelijs
& iniurijs ſuis te exacebauerit, & tu qui-
dem honorificè circa nos et pro ſolita tua humilitate feciſti, ut
malles de eo cōqueri, cũ pro epiſcopatus uigore & cathedræ
autoritate haberes poteſtatē, qua poſſes de illo ſtatim uindica-
ri: certus q collegæ tui oēs ratũ haberemus quodcũq; circa dia
conũ tuũ cōtumelioſum ſacerdotali poteſtate feciſſes, habēs cir-
ca huiuſmodi homines præcepta diuina, cũ Dñs Deus in Deu- Deut.17.
teronomio dicat: Et homo quicunq; fuerit in ſuperbia, ut non
exaudiat ſacerdotē aut iudicem, quicunq; fuerit in diebus illis,
morietur homo ille, & omnis populus cum audierit, timebit:

& non agent impie etiam nunc, & ut sciamus hanc Dei uocem cum uera & summa maiestate eius processisse ad honorandos ac uindicandos sacerdotes suos, cum aduersus Aaron
Numeri 16. *sacerdotem tres de ministris* Chore, Dathan, & Abiron *ausi sunt superbisse, & ceruicē suam extollere, & sacerdoti præposito se adæquare, hiatu terræ absorpti ac deuorati, pœnas statim sacrilegæ audaciæ persoluerunt*. Nec *soli illi, sed & cæteri ducenti quinquaginta, qui eis comites ad audaciam fuerunt, prorumpente à* Domino *igne cōsumpti sunt, ut probarentur sacerdotes* Dei *ab eo qui sacerdotes facit uindicari*. In
1. Reg. 8. *libro quoque* Regum, *cum* Samuel *sacerdos à* Iudæorum *populo ob senectutem (sicut tu modo) contemneretur, exclamauit iratus* Dominus *& dixit*: Non *te spreuerunt, sed me spreuerunt*. Et *ut hoc ulcisceretur excitauit eis* Saul *regem, qui eos iniurijs grauibus affligeret, & per omnes contumelias & pœnas superbum populum calcaret & premeret, ut contemptus sacerdos de superbo populo ultione diuina uindicaretur*. Sed *&* Salomon *in spiritu sancto constitutus, testatur & docet, quæ sit sacerdotalis autoritas & potestas, dicens*:
Eccles. 7. Ex *tota anima tua time* Deum, *& sacerdotes eius sanctifica*. Et *iterum*: Honora Deū *ex tota anima tua, & honorifica sacerdotes eius*. Quorum *præceptum memor beatus apostolus* Paulus, *secundum quod in* Actis Apostolorum *legimus*,
Actuum 23. *cum ei diceretur*: Sic *insilis in sacerdotem* Dei *maledicendo?* Respondit *& dixit*: Nesciebam *fratres quia pontifex: est scri-*
Exodi 22. *ptum est enim*: Principem *populi tui non maledices*. Dominus *etiā noster ipse* IESVS Christus *rex & iudex &* Deus *noster usque ad paßionis diem seruauit honorem pontificibus & sacerdotibus, quamuis illi nec timorē* Dei, *nec agnitionem* Christi *seruassent*. Nam *cum leprosum emundasset, dixit illi*:
Luc. 5. Vade *& monstra te sacerdoti, & offer donum*. Humilitate *ea qua nos quoq; esse humiles docuit, sacerdotem adhuc ap-*

pellabat, quem sciebat esse sacrilegum. Item sub ictu paßionis cum alapam accepisset, & ei diceretur: Sic respondes pontifici? nihil ille contumeliose locutus est in personam pontificis, sed magis innocentiam suam tuitus est, dicens: Si malè locutus sum, exprobra de malo: si autem bene, quid me cædis? Quæ omnia ab eo ideo facta sunt humiliter & patienter, ut nos humilitatis ac patiētiæ haberemus exemplum. Docuit enim sacerdotes ueros legitimè & plenè honorare, dum circa falsos sacerdotes ipse talis extitit. Meminisse autem diaconi debent, quoniam Apostolos, id est, episcopos & præpositos Dominus elegit: Diaconos autem post ascensum Domini in cœlos Apostoli sibi constituerunt episcopatus sui & ecclesiæ ministros. Quòd si nos aliquid audere contra Deum possumus, qui episcopos facit, possunt & ij contra nos audere, à quibus diaconi fiant, & ideo oportet diaconum de quo scribis, agere audaciæ suæ pœnitentiam, ut honorem sacerdotis agnoscat, & episcopo præposito suo plena humilitate satisfacere. Hæc sunt enim initia hæreticorum, & ortus atque conatus schismaticorum malè cogitantium, ut sibi placeant, ut præpositum superbo tumore contemnant. Sic de ecclesia receditur, sic altare profanum foris collocatur, sic contra pacem Christi & ordinationem atque unitatem Dei rebellatur. Quòd si ultrà te contumelijs suis exacerbauerit & prouocauerit, fungaris circa eũ potestate honoris tui, ut eum uel deponas uel abstineas. Nam si Apostolus Paulus ad Timotheum scribens dixit: Iuuentutem tuam nemo despiciat: quanto magis tibi à collegis tuis dicendum est: Senectutem tuam nemo despiciat. Et quoniam scripsisti quendam cum eodem diacono tuo se miscuisse, & superbiæ eius atque audaciæ participem esse, hunc quoque, & si qui alij tales extiterint, & contra sacerdotem Dei fecerint, uel coercere poteris, uel abstinere. Nisi quod hortamur & monemus, ut peccasse se

Ioan. 18.

Ordinis ecclesiastici series.

1. Timot. 4.

Votum sacerdote dignum. potius intelligāt & satisfaciāt, et nos propositū nostrū tenere patiantur. Magis enim optamus et cupimus cōtumelias et iniuriā singulorū clementi patientia uincere, quā sacerdotali licentia uindicare. Opto te frater charißi. semper bene ualere.

ARG. EPIST. SEQ.

Ad presbyteros & diaconos epistola, ut diligentiores sint circa ea gerenda, quę administratio religiosa deposcit.

EPISTOLA X.

CYP. PRESBYTERIS & Diaconis fratribus SAL.

Ptaueram quidē fratres charißi. ut uniuersum clerū nostrū integrū et incolumē meis literis salutarē. Sed quoniā infesta tēpestas, quæ plebē nostram ex maxima parte prostrauit, hinc quoq; addit nostris dolorib. cumulū, ut etiā cleri portionē sua strage perstringeret, oramus Dñm, ut uos, quos in cōstantia & fidei uirtute stare cognouimus, tutos quoq; in posterū per diuinā misericordiā salutemus, & quāquā causa cōpelleret, ut ipse ad uos properare & uenire deberem, primò cupiditate & desiderio uestri, quæ res in uotis meis summa est, tum deinde ut ea quæ circa ecclesiæ gubernaculū utilitas cōmunis exposcit, tractare simul & plurimorū cōsilio examinata delimare poßimus: tamē potius uisum est adhuc interim latebrā & quietē tenere respectu utilitatū aliarū, quæ ad pacē omniū nostrorū pertinent & salutem, * quarum uobis à Tertullo fratre nostro charißimo ratio reddetur, qui pro cætera sua cura, quam impensè diuinis operibus impartit, etiam huius cōsilij autor fuit, ut cautus & moderatus existerē, nec eis locis in quibus toties flagitatus & quæsitus fuissem, me temere committerem. Fretus ergo dilectione & religione uestra, quam satis noui, his lite-

alias, quorum

ris & hortor & mando, ut uos quorũ minime illhic inuidiosa & non adeò periculosa præsentia est, uice mea fungamini circa gerenda ea, quæ administratio religiosa deposcit. Habeatur interim quantũ potest pauperũ cura, sed qui tamen inconcussa fide stantes gregem Christi nõ reliquerunt, ut his ad tolerandam penuriam sumptus per uestram diligentiã suggeratur, ne quod circa fidentes tempestas nõ fecit, circa laborantes necessitas faciat. Confessoribus etiam gloriosis impartiatur cura propensior. Et quanquàm sciam plurimos ex his fratrum uoto & dilectione susceptos, tamẽ siqui sunt, qui uel uestitu, uel sumptu indigeant, sicut etiã pridem uobis scripserã, cum adhuc essent in carcere cõstituti, subministrẽtur eis quæcunq; necessaria sunt, ut sciant ex nobis, & instruantur & discant, quid secundum scripturarum magisterium ecclesiastica disciplina deposcat, humiles & modestos & quietos esse debere, ut honorem sui nominis seruent, ut qui gloriosi uoce fuerunt, sint & moribus gloriosi. Faciant se dignos, ut in omnibus Dominum promerentes, ad cœlestem coronam laudis suæ consummatione perueniant. Plus enim superest, quàm quod transactum uidetur, cum scriptum sit: Ante mortem ne laudes hominem quenquam. Et iterum: Esto fidelis usq; ad mortem, & dabo tibi coronã uitæ. Et Dominus quoq; dicat: Qui tolerauerit usq; ad finem, hic saluabitur. Imitentur Dominũ, qui sub ipso tempore paßionis non superbior, sed humilior fuit. Tunc enim discipulorũ suorum pedes lauit, dicens: Si ego laui pedes uestros magister & Dominus, & uos debetis aliorũ pedes lauare. Exemplum enim dedi uobis, ut sicut ego feci, & uos alijs faciatis. Item Pauli apostoli documenta testantur, qui post carcerem sæpe repetitum, post flagella, post bestias, circa omnia mitis & humilis perseuerauit, nec post tertium cœlum & paradisum quicquam sibi insolenter assumpsit, dicens: Neq; enim gratis panem manducauimus ab aliquo, sed

[redacted]

Eccles. 11.
Apoc. 2.
Matth. 10.
Ioan. 13.
2. Thess. 3.

in labore & fatigatione noctę et die operantes, ut nequem ue strum grauaremus. Hæc singula oro uos insinuate fratribus no stris. Et quia is exaltabitur, qui se humiliauerit, nunc est ut ma gis insidiantem aduersariũ metuant, qui fortiorẽ quenq; magis aggreditur, & acrior factus hoc ipso, quia uictus est, supe rantẽ superare conatur. Dñs faciat, ut & ego iterũ illos uide re & salutari exhortatione cõponere mentes eorũ ad seruãdũ gloriam suã poßim. Doleo enim qñ audio quosdam improbè & insolenter discurrere ad ineptias, uel ad discordias uacare, Christi membra etiã Christũ confeßa per cõcubitus illicitos in quinari, nec à diaconis, aut presbyteris regi posse: sed id agere, ut per paucorum prauos & malos mores, multorum & bono rũ confeßorũ gloria honesta maculetur: quos uereri debent, ne ipsorũ testimonio & iudicio cõdemnati ab eorũ societate pri uentur. Is enim demum confeßor illustris & uerus est, de quo postmodum nõ erubescit ecclesia, sed gloriatur. Ad id uerò qđ scripserunt mihi compresbyteri nostri Donatus & Nouatus, et Curdius, solus rescribere nil potui, cum à primordio episco patus mei statuerim nihil sine consilio uestro, & sine consensu plebis meæ priuatim sententia gerere. Sed cum ad uos per Dei gratiam uenero, tunc de ijs quæ uel gesta sunt, uel gerenda, si cut honor mutuus poscit, in commune tractabimus.

Luc. 14.

Paucorũ malitia cæteros inficit.

ARG. EPIST. SEQ.

Ad Cornelium papam epistola, de nonnullis ad ecclesiam reuersis, qui schismaticorũ uenenata astu tia circumuenti fuerant.

EPISTOLA XI.

CYPR. CORNELIO FRATRI SAL.

Q Vantam solicitudinem & anxietatem sustinui mus de his cõfeßoribus, qui dolo & malitia ho minis & callidi & ueteratoris fuerant circum uenti & penè decepti, & ab ecclesia alie

nati, tantum lætitiam adepti sumus, & Deo omnipotenti, Christo Domino nostro gratias agimus, cum eos cognito suo errore intelligamus hominis maligni uelut serpētis astutia uenenata derelicta, ad ecclesiam unde exierant: sicut ipsi ex suo corde profitentur, simplici uoluntate uenisse. Et primò quidē *fratres nostri probatæ fidei, amantes pacem, unitatem optantes, tumorem illorum, horum mollitiem nuntiabant.* Fides tamen *non idonea, ut facilè nobis credere daretur, illos penitus esse mutatos.* Postea *uerò quàm Vrbanus et Sidonius confessores ad presbyteros nostros uenerunt, affirmātes* Maximum *confessorem & presbyterum secum pariter cupere in ecclesiam redire, sed quoniam multa præcesserant ab eis designata, quæ tu quoq; episcoporum nostrorum et meis literis cognouisti, ne temere eis fides haberetur, ex ipsorum ore et confessione ista quæ per legationem mandauerant, placuit audiri. Qui cum uenissent, et à presbyteris quæ gesserant exigerentur, nouissime quod per omnes ecclesias literæ calumnijs et maledictis plenæ eorum nomine frequenter missæ fuissent, et penè omnes ecclesias perturbassent, circumuētos se esse affirmauerunt, neque in istis literis quid inesset, sciisse, tantummodo circunductos se commisisse quoque schismata, et hæresis autores fuisse, ut paterentur et manus quasi episcopatum imponi, *qui cum et cæteris fuissent exprobrarentur, aut abolerentur, et de memoria tollerentur, deprecati sunt. Omni actu ad me perlato placuit contrahi presbyterium. Affuerunt etiam episcopi quinque, qui et hodie præsentes fuerunt, ut firmato consilio, quid circa personam eorū obseruari deberet consensu omnium statueretur. Et ut motum omnium et consilium singulorum dignosceres, etiam sententias nostras placuit in notitias uestras perferri, quas et subiectas leges. His ita gestis in presbyterium uenerunt* Maximus, Vrbanus, Sidonius, *et plerique fratres qui eis se adiunxerunt, summis precibus deside-*

Forte sic legēdū, qui cū & in cæteris fuissent exprobrarētur, ut abolerētur et de memoria, &c.

Reuersi ad fidem.

rantes, ut ea quæ antè fuerant gesta, in obliuionem cederent, nullaq; eorum mentio haberetur, perinde atque si nihil esset uel commissum, uel dictum inuicem, omnibus remissis cor mũdum & purum, sequentes Euangelicã *uocem, beatos esse puros corde, quòd iam sperent* Dominum. *Quod erat consequens omnis hic actus populo fuerat insinuandus, ut & ipsos uiderent in ecclesia constitutos, quos errantes & palabundos iam uiderant & dolebant: quorum uoluntate cognita, magnus fraternitatis concursus factus est. Vna uox erat omnium gratias* Deo *agentium, gaudium pectoris lacrymis exprimentes, complectentes eos quasi hodie pœna carceris fuissent liberati.* Et *ut ipsorum propria uerba designem:* Nos, *inquiunt,* Cornelium *episcopum sanctissimæ catholicæ ecclesiæ erectum à* Deo *omnipotente &* Christo Domino *nostro scimus.* Nos *errorem nostrum confitemur. Circumuenti sumus perfidiæ loquacitate factiosa amentes. Videbamur quasi quandam communicationem cum schismatico homine habuisse. Syncera tamen mens nostra semper in ecclesia fuit, nec ignoramus unum* Deum *esse, & unum* Christum *esse* Dominum, *quem confessi sumus, unum spiritum sanctum, unum episcopum in catholica ecclesia esse debere. Ista eorum professione non moueremur, ut quod apud potestatem seculi erant confessi, in ecclesia constituti comprobarent. Quapropter* Maximum *presbyterum locum suum agnoscere iussimus. Cæteros cum ingenti populi suffragio recepimus. Omnia autem remisimus* Deo *omnipotẽti, in cuius potestate sunt omnia reseruata. Hæc igitur frater eadem hora, eodem momento ad te perscripta transmisimus, &* Nicephorum *acholutum descendere ad nauigandum festinantem, ad uos statim dimisi, ut nulla procrastinatione habita, uelut præsens in isto clero, & in isto populi cœtu* Deo *omnipotenti &* Christo *domino nostro gratias ageres. Credimus autem fore, quinimo iam pro certo confidimus, cæteros qui-*

que qui in hoc errore sunt constituti, in ecclesiam breui reuersuros, cum autores suos uiderint nobiscum agere. Has literas puto te debere frater et ad cæteras ecclesias mittere, ut omnes sciant schismatici huius & hæretici dolū & præuaricationem de die in diem euacuari.

ARG. EPIST. SEQ.

Ad eundem de quibusdam schismaticis epistola.

EPISTOLA XII.

CYPR. CORNELIO FRATRI SAL.

n *E qd minus ad pœnā futurā huius scelerati hoīs deesset, prostratus uirtutibus* Dei *(cū* Maximus *et* Lōginus, *et* Macheus *inde fuissent expulsi) denuo resurrexit, et sicut prioribus lr̄is tibi, quas* p Augendū *confessorē misi, significauerā* Nicostratū *et* Nouatū, *&* Euaristū, *&* Primum, *&* Dionysium *illò iam peruenisse. Inuigiletur ergo ut oībus coēpiscopis nostris & fratribus innotescat,* Nicostratū *multorū criminū reū, et nō solū patronæ suæ carnali, cuius rōnes gesŝit, fraudes et rapinas fecisse, uerū etiā, qd' est illi ad perpetuā pœnā reseruatū, ecclesiæ deposita nō modica abstulisse:* Euaristū *uerò autorem schismatis fuisse, & successorem plebi, cui antea præfuerat, in locū eius episcopum esse constitutum.* Maiora *uerò & grauiora hic designauit malitia & inexplebili prauitate sua, quàm quæ illhic apud suos semper exercuit, ut scias quales duces et protectores schismaticus & hæreticus lateri suo semper iunctos habeat.*

Nicostratus reus criminū.

Euaristus schismatis autor.

ARG. EPIST. SEQ.

Ad Stephanum epistola de Martiano Arelatensi episcopo heresiarcha, ut eo absteto, alius loco eius substituatur, & in refouendis Christi ouibus diligentia plena exhibeatur.

EPISTOLA XIII.

CYPR. STEPHANO FRATRI SAL.

Faustinus collega noster Lugduni cõsistens frater charißime semel atq; iterũ mihi scripsit, signãs ea quæ etiã uobis scio utiq; nũtiata tam ab eo, quã cæteris coepiscopis nostris in prouincia constitutis, q. Martianus Arelate cõsistens, Nouatiano se coniunxerit, & à catholicæ ecclesiæ ueritate atq; à corporis nostri et sacerdotij cõsensione disiunxerit, tenens hæreticæ præsumptionis durißimã prauitatem, ut seruis Dei pro eo dolentibus, & ad ecclesiã lacrymis & gemitu, & dolore pulsantibus diuinæ pietatis et lenitatis paternæ solatia et subsidia cludãtur, nec ad fouenda uulnera admittantur uulnerati, sed sine spe pacis et cõmunicationis relicti ad luporũ rapinã et prædã diaboli proijciantur. Cui rei nostrum est consulere et subuenire frater charißime, qui diuinam clementiam cogitantes, et gubernandæ ecclesiæ libram tenentes, sic censuram uigoris peccatoribus exhibemus, ut tamen lapsis erigendis, et curandis uulneratis, bonitatis et misericordiæ diuinæ medicinã nõ denegemus. Quapropter facere te oportet plenißimas literas ad coëpiscopos nostros in Gallijs constitutos, ne ultrà Martianũ peruicacẽ et superbum, et diuinæ pietatis ac fraternæ salutis inimicum collegio nostro insultare patiantur, quòd necdum à nobis uidetur abstentus, qui iam pridem iactat et prædicat quòd Nouatiano studens, et eius peruicaciam sequens, à communicatione se nostra segregauerit, cum Nouatianus ipse quẽ sequitur, olim abstentus et hostis ecclesiæ iudicatus sit, et cum ad nos in Africã legatum misisset, optans ad cõmunicationem nostram admitti, hinc à concilio plurimorum sacerdotum qui præsentes eramus, sententiam retulerit se foris esse cœpisse, nec posse à quoquam nostrum sibi cõmunicari, qui episcopo Cornelio in catholica ecclesia de Dei iudicio & cleri ac plebis suffragio ordinato profanum altare erigere, & adulteram cathedram col-

Lapsis medicina danda.

Nouatianus ecclesiæ hostis.

Antipapa.

locare, & sacrilega cōtra uerum sacerdotem sacrificia offerre tentauerit. Proinde si resipiscere, & ad sanæ mentis consilium redire uellet, ageret pœnitentiam, & ad ecclesiam supplex rediret. Quàm uanum est frater charissime, ut Nouatiano *nuper retuso & refutato, & per totum orbem à sacerdotibus* Dei *abstento, nunc adulatores adhuc nobis patiamur illudere, & de maiestate ac dignitate ecclesiæ iudicare.* Dirigantur *in prouinciam & ad plebem* Arelate *consistentem à te literæ, quibus absteto* Martiano, *alius in locum eius substituatur, & grex Christi qui in hodiernum ab illo dissipatus & uulneratus contemnitur, colligatur. Sufficiat multos illhic ex fratribus nostris annis istis superioribus excessisse sine pace, uel cæteris subueniatur qui supersunt, & diebus ac noctibus ingemiscunt, & diuinam ac paternam misericordiā deprecantes, solatium nostræ opitulationis exposcunt.* Idcirco *enim frater charissime copiosum corpus est sacerdotum cōcordiæ mutuæ glutine atq; unitatis uinculo copulatum, ut siquis ex collegio nostro hæresim facere, & gregem* Christi *lacerare & uastare tentauerit, subueniant cæteri, & quasi pastores utiles & misericordes, oues dominicas in gregem colligant. Quid enim si in mari portus aliquis munitionibus suis ruptis infestus & periculosus esse nauibus cœperit, non'ne nauigantes ad proximos portus naues suas dirigunt, ubi sit tutus & salutaris introitus, & statio secura? Aut si in uia stabulum aliquod obsideri & teneri à latronibus cœperit, ut quisquis ingressus fuerit, insidiantium illhic infestatione capiatur, non'ne commeantes, hac opinione comperta, stabula alia in itinere appetunt tutiora, ubi sint fida hospitia & receptacula commeantibus tuta? Quod necesse est: apud nos esse frater charissime debet, ut fratres nostros, qui iactati* Martiani *scopulis petunt ecclesiæ portus salutares, suscipiamus ad nos prompta & benigna humanitate, & stabulum cōmeantibus præbeamus tale, quale*

Sacerdotum corpus cur copiosum.

Stabulū pro diuersorio.

Luc. 10. est in euangelio, quo à latronibus sauciati & uulnerati suscipi, et foueri, & tutari ab stabulario poßint. Quæ est enim maior, aut melior cura præpositorum, quam diligenti solicitudine & medela salubri fouendis & conseruandis ouibus pro-
Ezec. 34. uidere? cum Dominus loquatur & dicat: Quod infirmatũ est, non confortastis: & quod male habuit, non corroborastis: & quod contribulatum est, non consolidastis: quod errauit, non reuocastis: & quod perijt, non inquisistis: & dispersæ sunt oues meæ, eò quòd non sint pastores, & factæ sunt in comesturam omnibus bestijs agri, & non fuit qui inquireret, neque qui reuocaret, propterea hæc dicit Dominus: Ecce ego super pastores, & inquiram oues meas de manibus eorum, & auertam eos, ut non pascant oues meas, & iam non pascent eas, & extraham eas de ore eorum, & pascam eas cum iudicio. Cum ergo pastoribus talibus per quos dominicæ oues negliguntur & pereunt, sic comminetur, quid nos aliud facere oportet frater chariβime, quàm colligendis & refouẽdis Christi ouibus exhibere diligentiam plenam, & curandis lapsorum uulneribus paternæ pietatis adhibere medicinã, cũ etiam
Matth. 9. Dominus in Euangelio moneat & dicat: Non est opus sanis medicus, sed male habentibus? Nam etsi pastores multi sumus, unum tamen gregem pascimus, & oues uniuersas quas Christus sanguine suo & paßione quæsiuit, colligere & fouere debemus, nec pati supplices & dolentes fratres nostros crudeliter despici, & superba quorundam præsumptione calcari, cum scriptum sit: Ille autem qui contumax est uir sui iactans, nihil omnino proficiet, qui dilatauit tanquam infernus animam suam: & eiusmodi omnes Dominus in Euangelio cul-
Luc. 16. pet & damnet, dicens: Vos estis qui iustificatis uos in cõspectu hominum, Deus autẽ dignoscit corda uestra, quoniã quod excelsum est in hominibus, execratio est in cõspectu Dei. Execrabiles & detestabiles dicit esse, qui sibi placeant, qui tumi-

di & inflati aliquid sibi arroganter assumant. Ex quibus cum Martianus esse cœperit, & se Nouatiano coniungens aduersarius misericordiæ & pietatis extiterit, sententiam nō dicat, sed accipiat, nec sic agat quasi ipse iudicauerit de collegio sacerdotum, cum ipse sit ab uniuersis sacerdotibus iudicatus. Seruandus est enim antecessorum nostrorum beatorum martyrum Cornelij et Lucij honor gloriosus, quorum memoriam cum nos honoremus, multò magis tu frater charißime honorificare & seruare grauitate & autoritate tua debes, qui uicarius & successor eorū factus es. Illi enim pleni spiritu Domini & in glorioso martyrio cōstituti dandam esse lapsis pacem censuerunt, & pœnitentia acta fructum communicationis & pacis negandum non esse literis suis signauerunt, quam rem omnes omnino ubique censuimus. Neq; enim poterat esse apud nos sensus diuersus, in quibus unus esset spiritus, & ideo manifestum est eum spiritus sancti ueritatem cum cæteris non tenere, quem uidemus diuersa sentire. Significa planè nobis quis in locum Martiani Arelatæ fuerit substitutus, ut sciamus ad quem fratres nostros dirigere & cui scribere debeamus. Opto te frater charißime semper bene ualere.

ARG. SEQ. EPIST.

Maximi, Vrbani, Sidonij, Macarij epist. ad Cyp.

CPRIANO FRATRI MAXImus, Vrbanus, Sidonius, & Macarius SAL.

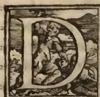
CErti sumus frater chariss. te quoq; nobiscum pari uoto congaudere, q; nos habito consilio, utilitatibus ecclesiæ et paci magis cōsulentes, omnibus rebus prætermißis, & iudicio Dei seruatis, cum Cornelio episcopo nostro pariter & cum uniuerso clero pacē fecisse, cū gaudio etiā uniuersæ ecclesiæ, prona etiam omnium charitate hoc factū his literis nostris scire certißimè debuisti. Oramus te frater charißime multis annis bene ualere.

ARG. EPIST. SEQ.

Ad clerum de quibusdam presbyteris epistola, qui temere pacē lapsis dederūt, necdum sedata persecutione, & citra conscientiam episcoporum.

EPISTOLA XIIII.

CYP. PRESBYTERIS ET DIAconis fratribus Salutem.

Iu patientiā meā tenui fratres chariss. quasi uerecundū silentiū nostrū proficeret ad qetē. Sed cū quorundā ĩmoderata et abrupta præsumptio temeritate sua & honorē martyrū, & cōfessorū pudorē, & plebis uniuersæ trāquillitatē turbare conetur, tacere ultrà non oportet, ne ad periculū & plebis pariter & nostrorū Taciturnitas nimia nocet. *taciturnitas nimia procedat. Quod enim nō periculum metuere debemus de offensa* Domini, *cum aliqui de presbyteris, nec* Euāgelij *nec loci sui memores, sed neq; futurum* Domini *iudicium, neq; nunc sibi præpositum episcopum cogitantes, quod nunquā omnino sub antecessorib. factum est, cū contumelia & contemptu præpositi totum sibi uindicent? atq; utinā nō prostrata fratrum nostrorū salute sibi omnia uindicarēt.* Contume*lias episcopatus nostri dißimulare & ferre possum, sicut dissimulaui semper & pertuli. Sed dißimulandi nunc locus nō est,* Dißimulandum nonnunquam. quando *decipitur fraternitas nostra à quibusdam uestrum, qui dum sine ratione restituendæ salutis plausibiles esse cupiunt, magis lapsis obsunt. Summum enim delictum esse quod persecutio committi coegit, sciunt ipsi etiam qui commiserūt, cum dixerit* Dominus *& iudex noster: Qui in me confessus fue-* Luc.12. *rit corā hominibus, confitebor & ego in illo corā patre meo qui in cœlis est. Qui autem me negauerit, & ego illum nega-* Mar.3. *bo.* Et iterum dicit: *Omnia peccata remittentur filijs hominū & blasphemiæ. Qui autē blasphemauerit in spiritū sanctum,*

non habet remissam, sed reus est æterni peccati. Item beatus Apostolus dixit: Non potestis calicē Domini bibere, & calicē dæmoniorum. Non potestis mensæ Domini cōmunicare, & mensæ dæmoniorum. Hæc qui subtrahit fratribus nostris, decipit miseros, ut qui possunt agentes pœnitentiam ueram Deo patri ad misericordiā precibus & operibus suis satisfacere, seducantur, ut magis pereant: & qui erigere se possunt, plus cadant. Nam cum in minoribus peccatis agant peccatores pœnitentiam iusto tempore, & secundum disciplinæ ordinem ad exomologesim ueniant, & per manus impositionem episcopi & cleri, ius communicationis accipiant, nunc crudo tempore persecutione adhuc perseuerante, nondum restituta ecclesiæ ipsius pace, ad communicationem admittuntur, & offertur nomen eorum, & nondum pœnitentia facta, nondum exomologesi finita, nondum manu eis ab episcopo, aut clero imposita, eucharistia illis datur, cum scriptum sit: Qui ederit panem, aut biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini. Sed nunc illi rei nō sunt, qui minus scripturæ legem nouerunt. Erunt autem rei, qui præsunt, & hæc fratribus non suggerunt, ut instructi à præpositis faciant omnia cum Dei timore, & cum data ab eo & præscripta obseruatione. Exponunt deinde inuidiæ beatos martyres, & gloriosos seruos Dei, cum Dei sacerdote committunt, ut cum illi memores legis nostræ ad me literas direxerint, & petierint, tunc desideria singulorum examinari, & pacem dari, cum ipsa antè mater nostra pacem de misericordia Domini prior sumpserit, & uos diuina protectio reduces ad ecclesiam suam fecerit, hi sublato honore, quem nobis beati martyres cum confessoribus seruant, contempta Domini lege & obseruatione, quam ijdem martyres & confessores tenendam mandant, ante extinctum persecutionis metum, ante reditū nostrū, ante ipsum penè martyrū excessum communicent cum lapsis

1.Cor.10.

1.Cor.11.

& offerant, & euchariſtiã tradãt. quando etiã ſi martyres p̃ calorem gloriæ minus ſcripturam cõtẽplantes contra legem Domini *plus aliquid cuperent, à preſbyteris & diaconis ſuggerentibus admoneri deberent, ſicut ſemper in præteritis factũ eſt. Caſtigare nos itaque diuina cenſura nec noctibus deſinit, nec diebus.* Præter *nocturnas enim uiſiones, per dies quoq; impletur apud nos ſpiritu ſancto puerorũ innocens ætas, quæ in extaſi uidet in oculis, & audit, & loquitur ea quibus nos* Dominus *monere & inſtruere dignatur.* Et *audietis omnia quãdo me ad uos reducẽ fecerit* Dominus, *qui ut ſederem iuſſit.* Interim *temerarij & incauti & tumidi quidam inter uos, qui hominẽ non cogitant, uel* Dominũ *timẽt, ſciẽtes quoniã ſi ultrà in iiſdem perſeuerauerint utar ea admonitione, quã* Dominus *iubet, ut interim prohibeãtur offerre, acturi et apud nos, et apud confeſſores ipſos, & apud plebem uniuerſam cauſam ſuã* Domino *permittente, cũ in ſinum matris eccleſiæ recolligi cœperimus.* De *hoc & ad martyres, & cõfeſſores ipſos, & apud plebẽ literas feci, quas utraſq; legi uobis mãdaui.* Opto *uos fratres chariſſimi ac deſideratiſſimi in* Domino *ſemper bene ualere, & noſtri meminiſſe.*

Puerorum ore nonnunquam Deus loquitur.

ARG. EPISTOLAE SEQ.

Ad martyres & confeſſores epiſtola, qui lapſis petierunt pacem dari, ut eos nominatim libello aſsignent, & cauti deſideria petentium ponderent.

EPISTOLA XV.

CYPR. MARTYRBVS ET *confeſſoribus chariſsimis fratribus* SAL.

SOlicitudo *loci noſtri, et timor* Domini *cõpellit, fortiſſimi ac beatiſſimi martyres, admonere uos literis noſtris, ut à quibus tã deuote & fortiter ſeruatur fides* Domini, *ab iiſdem quoque lex & diſciplina* Domini *reſeruetur.* Nam *cum omnes milites* Chriſti

cuſto

custodire oporteat præcepta imperatoris sui, tum uos magis præceptis eius obtemperare plus conuenit, qui exemplum cæteris facti estis & uirtutis, & timoris Dei. Et crediderã quidem presbyteros & diaconos, qui illhic præsentes sunt, monere uos & instruere plenißime circa Euãgelij legẽ, sicut & in præteritum semper sub antecessoribus nostris factũ est, ut diaconi ad carcerem cõmeantes martyrum desyderia cõsilijs suis & scripturarum præceptis gubenarent, sed nunc cũ maximo animi dolore cognosco, non tantum illhic non suggeri diuina præcepta, sed adhuc potius impediri, ut & ea quæ à uobis ipsis & circa Deum cautè, & circa sacerdotem Dei honorifice fiunt, à quibusdam presbyteris resoluãtur, qui nec timorem Dei, nec episcopi honorẽ cogitantes, cum uos ad me literas direxeritis, quibus examinari desideria uestra & quibusdam lapsis pacem dari postulastis, cùm persecutione finita conuenire in unum cum clero & recolligi cœperimus: Illi cõtra Euangelij legem, uestram quoq; honorificam petitionem ante actam pœnitentiam, ante exomologosim grauißimi atq; extremi delicti factam, ante manum ab episcopo & clero in pœnitẽtiam impositam, offerre pro illis & eucharistiam dare: id est, sanctum Domini corpus profanare audeant, cũ scriptum sit: Qui ederit panẽ, aut biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini. Et lapsis quidem potest in hoc uenia concedi. Quis non mortuus uiuificari properet? Quis nõ ad salutem suã uenire festinet? Sed præpositorũ est præceptum tenere, & uel properantes, uel ignorantes instruere, ne qui ouium pastores esse debẽt, lanij fiant. Ea enim concedere, quæ in perniciem uertant, decipere est: nec erigitur sic lapsus, sed per Dei offensam magis impellitur ad ruinam. Vel ex uobis itaq; discant, quod docere debuerãt. Petitiones & desideria uestra episcopo seruent, & ad pacem uobis petentibus dandã maturum & pacatũ tempus expectent. Ante est ut à Domino pa

Præceptis obtemperandum

1. Cor. 11.

Matth. 7.

cem mater prior sumat, tunc secundum uestra desideria de filiorum pace tractetur. Et quoniam audio fortißimi & charißimi fratres impudentia uos quorundam premi, & uerecundiam uestram uim pati, oro uos quibus possum precibus, ut Euangelij memores & considerantes, quæ & qualia in præteritum antecessores uestri martyres concesserint, quàm soliciti in omnibus fuerint, uos quoq; soliciti & cauti petentium desideria ponderetis, utpote amici Domini, & cum illo postmodum iudicaturi inspiciatis & * actum, & opera, & merita singulorum, ipsorum quoq; delictorum genera & qualitates cogitetis, ne siquid abruptè & indigne uel à uobis pmissum, uel à nobis factum fuerit, apud gentiles quoque ipsos ecclesia nostra erubescere incipiat. Visitamur & castigamur frequenter, & ut in nobis Domini mandata incorrupta & inuiolata permaneant, admonemur. Quod quidem nec illhic apud uos cessare cognosco, quò minus plurimos quoque ex uobis instruat ad ecclesiæ disciplinam diuina censura. Hoc autem totum potest fieri, si ea quæ à uobis petuntur, ne facilè tribuantur, religiosa contemplatione moderemini, intelligentes & comprimentes, easq; personas accipiẽtes in beneficijs uestris, ut aut gratificentur, aut illicitæ cogitationis nundinas aucupẽtur. De hoc ad clerum & ad plebem literas feci, quas utrasq; uobis legi mandaui. Sed & illud ad diligentiam uestram redigere & emendare debetis, ut nominatim designetis eos quibus pacẽ dari desideratis. Audio enim quosdam sic libello inseri, ut dicatur: Cõmunicet ille cum suis. Quod nunquam omnino à martyribus factum est, ut cæca petitio inuidiam nobis postmodum cumulet. Latè enim patet quando dicitur, ille cum suis, & possunt nobis uiceni, & triceni, & amplius offerri, qui propinqui & affines, & liberti ac domestici esse asseuerentur eius qui accipit libellum, & ideo peto ut eos, quos ipsi uidetis & nostis, quorum pœnitẽtiam satisfactioni proximam

affectum, forte.

1.Cor.11.

cõſpicitis, deſignetis nominatim libello, & ſic ad nos fidei ac diſciplinæ cõgruẽtes literas dirigatis. Opto uos fortiſsimi ac dilectiſs. fratres in Dño ſemp bñ ualere, & noſtri meminiſſe.

ARG. EPIST. SEQ.

Significatio ad plebem, inſinuans petitionem factam per martyres ſuper lapſis, quæ priori epiſtola continettur.

EPIST. XVI.

CYPR. FRATRIBVS IN PLE-*be conſiſtentibus* SAL.

Ngemiſcere uos & dolere ruinas fratrum noſtrorum ex me ſcio pariter & doleo, & patior ac ſentio, quod beatus Apoſtolus dicit: Quis infirmatur, inquit, & ego non infirmor? Quis ſcãdalizatur, et ego nõ uror? 2.Cor.11. *Et iterum poſuit in epiſtola ſua, dicens: Si patitur membrũ unum, cõpatiuntur & cætera membra. Et ſi* 1.Cor.12. *lætatur membrum unũ, & collætantur cætera membra. Compatior ergo & condoleo fratribus noſtris, qui lapſi, & perſecutionis infeſtatione proſtrati, & partem noſtrorum uiſcerũ ſecum trahentes, acrem dolorem nobis ſuis uulneribus intulerunt. Quibus potens eſt diuina miſericordia medelam dare, dũ tamen non putent propere nec incaute aliquid & feſtinanter gerendum, ne ſi temere pax uſurpetur, diuinæ indignationis offenſa grauius prouocetur. Fecerunt ad nos de quibuſdam beati martyres literas, petentes examinari deſideria ſua, cùm pace nobis omnibus à Domino prius data, ad eccleſiam regredi cœperimus, examinabuntur ſingula præſentibus & iudicantibus uobis. Audio quoſdã tñ de preſbyteris, nec Euangelij memores, nec qd ad nos martyres ſcripſerint cogitãtes, nec epiſcopo honorem ſacerdotij ſui & cathedræ ſeruantes, iam cum lapſis communicare cœpiſſe, offerre pro illis, & Euchariſtiam*

dare, cum oporteat ad hæc per ordinem peruenire. Nam cum in minoribus delictis, quæ non in Deum committuntur, pœnitentia agatur iusto tempore, & exomologesis fiat inspecta uita eius, qui agit pœnitentiam, nec ad communicationem uenire quis poßit, nisi prius illi ab episcopo & clero manus fuerit imposita, quantò magis in his grauißimis & extremis delictis cautè omnia & moderatè secundum disciplinam Domini obseruari oportet? Quos quidem nostri presbyteri & diaconi monere debuerant, ut commendatas sibi oues fouerent, & diuino magisterio ad uiam deprecandæ salutis instruerent. Ego plebis nostræ & quietem noui pariter & timorem in satisfactione Dei & deprecatione uigilare, nisi illos quidam de presbyteris gratificantes decepissent. Vel uos itaque singulos regite, & consilio ac moderatione uestra secundum diuina præcepta lapsorum animos tẽperate. Nemo adhuc importuno tempore acerba poma decerpat. Nemo nauem suam quassatam & perforatam fluctibus prius quàm diligenter eam refecerit, in altum denuo committat. Nemo tunicam scissam accipere & induere potest, nisi eam ab artifice perito sartam uiderit, & à fullone curatam receperit. Audiant quæso patiẽter consilium nostrũ, expectent nostrã regreßionẽ, ut cum ad uos per Dei misericordiã uenerimus, conuocati coepiscopi plures secundum Domini disciplinam & confessorum præsentiã beatorum martyrum literas, & desideria examinare poßimus. De hoc ad clerum, & ad martyres, & ad confessores literas feci, quas utrasq; legi uobis mandaui. Opto uos fratres charißimi ac desideratißimi in Domino semper bene ualere.

Oblatio pro aliis.

ARG. EPIST. SEQ.

Ad clerũ epistola propter lapsos & catechumenos, ne uacui exirent.

EPISTOLA XVII.

Cyp. Presbyteris & diaconis fratribus salutem.

Iror uos fratres charißimi ad multas epistolas meas, quas uobis frequenter misi, nihil rescripsisse, cum fraternitatis nostræ uel utilitas uel necesitas sic utiq; gubernetur, si à uobis instructi rerũ gerendarũ consiliũ limare poßimus. Quoniam tñ uideo facultatem ueniendi ad uos nondum esse, & iam æstatem cœpisse, qd' tempus infirmitatibus aßiduis et grauibus infestat, occurrendũ puto fratribus nostris, ut qui libellos à martyribus acceperunt, si incõmodo aliquo & infirmitatis periculo occupati fuerint, non expectent præsentiã nostrã, quin apud presbyterum quemcunq; præsentem, uel si presbyter repertus nõ fuerit, et urgere exitus cœperit, apud diaconũ quoq; exomologesin facere delicti sui poßint, ut manu eis in pœnitentiam imposita, ueniant ad Dñm cum pace, quam dari martyres literis ad nos factis desiderauerunt. Cæteram quoq; partem plebis quæ lapsa est, præsentia uestra fouetote: & ut à fide & misericordia Domini non deficiant, uestro solatio focillate. Neque enim deserentur ab ope & auxilio Domini, qui mites & humiles, & pœnitentiam uerè agentes in bonis opinionibus perseuerauerint, quò minus illis quoq; diuino remedio cõsulatur. Audientibus etiam siqui fuerint periculo præuenti, & in exitu constituti uigilantia uestra nõ desit, implorantibus diuinam gratiam misericordia Domini non denegetur. Opto uos fratres charißimi semper bene ualere, & nostri meminisse. Fraternitatem uniuersam meo nomine salutate, & ut nostri meminerit rogate. Valete.

Et diaconus accipit confessionem in necessitate.

ARG. EPIST. SEQ.

Ad clerũ epistola de his qui ad Eucharistiã festinãt.

EPISTOLA XVIII.

CYPR. PRESBYTERIS ET DIACOnis fratribus SALVTEM.

Egi literas uestras fratres chariſsimi, quibus ſcripſiſtis ſalubre conſilium ueſtrũ non deeſſe fratribus noſtris, ut temeraria feſtinatione depoſita, religioſam patiẽtiã Deo præbeant: ut cum in unũ per eius miſericordiam uenerimus, de omnibus ſpeciebus ſecundũ eccleſiaſticam diſciplinã tractare poſsimus: maximè cũ ſcriptum ſit: Memento unde excideris, & age pñiam. Pñiam ille autem agit, qui diuinis præceptis mitis & patiens, et ſacerdotibus Dei *obtemperãs, obſequijs ſuis & operibus iuſtis* Dominum *promeretur. Quoniam tamen ſignificaſtis quoſdã immoderatos eſſe, & ad cõmunicationem accipiendam feſtinãter urgere: & deſideraſtis in hanc rem formam uobis à me dari, ſciatis plenè ſcripſiſſe me ad hanc rem proximis literis ad uos factis. Credo ut qui libellum à martyribus acceperunt, & auxilio eorum adiuuari apud* Dñm *in delictis ſuis poſſunt, ſi premi infirmitate aliqua & periculo cœperint, exomologeſi facta, & manu eis à uobis in pœnitentiam impoſita, cum pace à martyribus ſibi promiſſa ad* Dominũ *remittantur. Cæteri uerò qui nullo libello à martyribus accepto inuidiã faciunt: quoniam non paucorum, nec eccleſiæ unius, aut unius prouinciæ, ſed totius orbis hæc cauſa eſt, expectent antè* Domini *protectione eccleſiæ ipſius publicam pacem: hoc enim & uerecundiæ & diſciplinæ & uitæ ipſi* * *omnium noſtrum cõuenientes præſente & ſtantium plebe, quibus & ipſis pro fide & timore ſuo honor habendus eſt, diſponere omnia conſilij cõmunis religione poſsimus. Cæterum quàm irreligioſum eſt, & ipſis quoq; feſtinantibus pernicioſum, ut cum extorres facti, & patria pulſi, ac bonis ſuis omnibus ſpoliati nondum ad eccleſiam redierint: quidam de lapſis cõfeſſores ipſos præuenire, & antè ad eccleſiam introire feſtinent. Qui ſi nimium properãt, habent in ſua poteſtate quod poſtulant. Largiter acies adhuc ge-*

Apoc. 2.

Pœnitẽtia agitur ſeruando Dei mãdata.

* Opinor legendum, omnium noſtrũ conueniet, ut præſente, etc.

ritur, & agon quotidie celebratur. Si cōmiſsi uere & firmiter pœnitet, & fidei calor præualet: qui differri non poteſt, poteſt coronari. Opto uos fratres *chariſsimi ſemper bene ualere, & noſtri meminiſſe.* Fraternitatem *uniuerſam meo nomine ſalutate, &, ut noſtri memores ſint, admonete.* Valete.

ARG. EPIST. SEQ.

Ad clerum epiſtola, non eſſe temere pacem dandam lapſis, & ſe ſolum idoneum ad dandū non eſſe.

EPISTOLA XIX.

CYPR. PRESBYTERIS ET DIAconis *fratribus* SALVTEM.

Ominus loqtur & dicit: Sup quē reſpiciā, niſi ſup humilem et quietū, et trementē ſermones meos? Hoc cum debemus oēs *eſſe, tum hmōi illi eſſe debent, qbus laborandū eſt, ut poſt grauem lapſum uera pnīa & humilitate tota promereri Dñm poſſint.* Esa. 66.

Legi aūt & uniuerſorum confeſſorum literas, quas uoluerunt per me collegis omnibus innoteſcere, & ad eos pacem à ſe datam peruenire. De *qbus dum apud nos ratio conſtiterit, quid poſt admiſſum egerint, quæ res cum omniū noſtrum conſilium & ſnīam ſpectet, præiudicare ego & ſolum mihi rem cōmunem uendicare non audeo.* Et *ideo inſtetur epiſtolis, quas proxime feceram: quarum exemplum collegis quoq; iam miſi, qui perſcripſerunt placere ſibi qd' ſtatuimus: nec ad uos recedendum eſſe, donec pace nobis à Dño reddita in unum cōuenire, & ſingulorum cauſas examinare poſſimus. Sed qd mihi Caly donius collega meus ſcripſerit, quidq; ei reſcripſerim, ut ſciretis, utriuſq; epiſtolæ exemplum literis meis iunxi: quod totum peto fratribus legatis, ut magis ac magis ad pœnitentiam componantur: nec delicto priori adijciant adhuc aliud delictum, dum nobis nec Euangelio ſeruire: nec ſecundum uniuerſorum*

confeſſorum literas cauſas ſuas examinare permittunt. Opto *uos fratres chariſſimi ſemper bene ualere, & noſtri meminiſſe. Fraternitatem uniuerſam ſalutate.*

ARG. EPIST. SEQ.

Ad Calydonium epiſcopum epiſtola, inſinuans quid ſuper lapſis egerit.

EPISTOLA XX.

CYPR. CALYDONIO FRATRI .S.

Ccepimus lr̃as tuas frater chariſſime ſatis ſobrias et integritatis ac fidei plenas. Nec *miramur ſi exercitatus et in ſcripturis dñi cis peritus caute oĩa et conſulte geras.* Re*cte aũt ſenſiſti circa impertitam fratribus noſtris pacẽ, quã ſibi ipſi uera pñia et dñi cæ cõfeſsionis gloria reddiderũt ſermonibus ſuis iuſtificati, qui bus ſe antè dãnauerant. Cũ ergo abluerint omne delictũ, et ma culã primã aßiſtente ſibi* Dño *poſteriore uirtute deleuerint, ia cere ultrà ſub diabolo quaſi pſtrati nõ debẽt, q extorres facti, et bonis ſuis oĩbus ſpoliati erexerunt ſe, et cũ Chriſto ſtare cœ perũt. Atq; utinã ſic et cæteri poſt lapſum pœnitẽtes in ſtatum priſtinũ reformẽtur: quos nũc urgẽtes et pacẽ temere atq; ĩpor tune extorquẽtes, qũo diſpoſuerimus ut ſcires, librũ tibi cũ epi ſtolis numero qnq; miſi: quas ad clerũ, et ad plebem, et ad mar tyres quoq; et cõfeſſores feci. Quæ epiſtolæ etiã plurimis colle gis noſtris miſſæ placuerũt, et reſcripſerũt ſe quoq; nobiſcũ in eodẽ conſilio ſecundum catholicam fidem ſtare*. Quod *ipſum etiã tu ad collegas noſtros, quos potueris, trãſmittes, ut apud omnes unus actus & una conſenſio ſecũdum* Domini *præcepta teneatur*. Opto *te frater chariſſime ſemper bene ualere.*

ARG. EPIST. SEQ.

Ad clerum Romę conſiſtentem epiſtola inſinuãs ſe ab eo de morte collegę ſui certiorem redditum.

EPISTOLA XXI.

CYPR. PRESBYTERIS ET DIACO nis Romæ consistentibus fratribus SAL.

*Vm de excessu boni uiri collegæ mei rumor apud nos incertus esset fratres charissimi, & opinio dubia nutaret, accepi à uobis literas ad me missas per * Clementē hypodiaconū: quibus plenissime de glorioso eius exitu instruerer. Et exultaui satis, q̃ pro integritate administrationis eius consummatio quoq; honesta processerit. In quo uobis quoq; plurimum gratulor, q̃ eius memoriam tam celebri & illustri testimonio prosequamini: ut per uos innotesceret nobis, quod et uobis esset circa præpositi memoriam gloriosum, & nobis quoq; fidei ac uirtutis præberet exemplum. Nam quantum perniciosa est ad sequentium lapsum ruina præpositi, in tantum contra utile est & salutare, cum se episcopus per firmamētum fidei fratribus præbet imitandum. Legi etiam alias literas, in quibus nec quis scripserit, nec ad quos scriptum sit, significāter expressum est: Et quoniam me in iisdem literis & scriptura, & sensus, & chartæ ipsæ quoq; mouerunt, nequid ex uero uel subtractum sit uel immutatum, eandem ad uos epistolam autenticam remisi, ut recognoscatis an ipsa sit quam * Clementi hypodiacono perferendam dedistis: perquàm etenim graue est, si epistolæ clericæ ueritas mendacio aliquo & fraude corrupta est. Hoc igitur ut scire possimus & scripturam & subscriptionem, an uestra sit recognoscite, & nobis quid sit in uero rescribite. Opto uos fratres charissimi semper bene ualere.*

* alias Crementium.

Præpositi uita, subditorū regula.

* alias, Crementio.

ARG. EPIST. SEQ.

Ad clerum EPISTOLA XXII.

CYPR. PRESBYTERIS ET DIAconis fratribus SALVTEM.

Equid cōſcientiam ueſtram lateret fratres chariſsimi, quid mihi ſcriptum ſit, utriuſq; epiſtolæ exemplū uobis miſi: & credo uobis id qd' reſcripſi, non diſplicere. Sed & illud ad uos perferre literis meis debui, urgente cauſa clero in urbe cōſiſtenti literas me miſiſſe: et quoniā oportuit me per clericos ſcribere: ſcio autē noſtros plurimos abſentes eſſe: paucos uerò, qui illhic ſunt, uix ad miniſteriū quotidianū opis ſufficere: neceſſe fuit nouos aliquos cōſtituere, q mitterētur. Feciſſe aūt me ſciatis lectorem Saturnū, & hypodiaconū Optatum cōfeſſorem: quos iam pridem cōmuni conſilio clero proximo feceramus, qn̄ aut Saturno die paſchæ ſemel atq; iterū lectionē dedimus: aut Optato cū preſbyteris doctorib. lectoribus doctorē audiētiū cōſtituimus, examinantes an cōgruerent illis oīa: quæ eſſe deberent in his, qui ad clerum parabantur. Nihil ergo à me abſentibus uobis nouum factum eſt: ſed quod iam pridem communi conſilio omnium noſtrum cœperat, neceſsitate urgente promotum eſt.

ARG. EPIST, SEQ.

Ad Fortunatū & cęteros epiſtola, de his qui per tormenta ſuperantur.

EPITOLA XXIII.

CYPR. FORTVNATO, HAYMO, OPTATO, Priuatiano, Donatulo & Felici fratribus S AL.

S Cripſiſtis fratres chariſsimi, q cum in Capſente ciuitate propter ordinationem epiſcopi eſſetis, pertulerit ad uos nuper frater & collega noſter, Ninum, Clementianum, Florum fratres noſtros, qui in perſecutione apprehenſi prius fuerant, & nomen Domini confeſsi uiolētiam magiſtratus & populi frementis impetum uicerant: poſtmodum cum apud proconſulē pœnis grauibus excruciarentur, ui tormentorum ſubactos eſſe,

& de gradu gloriæ, ad quam plena fidei uirtute tendebant, diuturnis cruciatibus excidiſſe, nec tamen poſt hunc grauem lapſum non uoluntate, ſed neceſſitate ſuſceptum à pœnitentia agenda per hoc triennium deſtitiſſe: de quibus conſulendum putaſtis an eos ad communicationem iam fas eſſet admittere. Et quidem quantum ad mei animi ſententiam pertinet, puto his indulgentiam Domini non defuturam, quos conſtat ſtetiſſe in acie, nomē Domini cōfeſſos eſſe; uiolentiam magiſtratuum, & populi furentis incurſum immobilis fidei obſtinatione uiciſſe, paſſos eſſe carcerem diu, inter minas proconſulis & fremitum populi circunſtantis, tormentis laniantibus ac longa iteratione cruciantibus repugnaſſe: ut quod in nouiſsima infirmitate carnis ſubactum uidetur, meritorum præcedentium defenſione releuetur: & ſit ſatis talibus gloriam perdidiſſe, nō tamen debere nos eis & ueniæ locum claudere, atq; eos à paterna pietate, & à noſtra cōmunicatione priuare, quibus exiſtimamus ad deprecandam clemētiam Domini poſſe ſufficere, quòd triēnio iugiter ac dolenter, ut ſcribitis, cum ſumma pœnitentiæ lamentatione planxerunt. Certè non puto incautè & temere his pacem committi, quos uidemus militiæ ſuæ fortitudine nec prius pugnæ defuiſſe: & ſi acies etiam denuo uenerit, gloriam ſuam poſſe reparare. Nam cum in cōſilio placuerit pœnitentiam agentibus infirmitatis periculo ſubueniri & pacem dari, debent utiq; in accipienda pace præcedere, quos uidemus non animi infirmitate cecidiſſe, ſed in prælio cōgreſſos & uulneratos per imbecillitatem carnis confeſsionis ſuæ coronam non potuiſſe perferre, maximè cum cupientibus mori non permitteretur occidi, ſed tādiu feſſos tormēta laniarent, quādiu non fidem, quæ inuicta eſt, uincerent, ſed carnem, quæ infirma eſt, fatigarent. Quoniā tamen ſcripſiſtis, ut cum pluribus collegis de hoc ipſo pleniſsimo tractem, & res tanta exigit maius & impenſius de multorum collatione conſilium, &

Veniæ uia omnibus patet

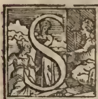
nunc omnes ferè inter paschæ prima solennia apud se cum fratribus demorãtur, cum solẽnitati celebrandæ apud suos satisfecerint, & ad me uenire cœperint, tractabo cũ singulis plenius, ut de eo quod consuluistis, figatur apud nos, & rescribatur uobis firma sententia, à multorum sacerdotum cõsilio ponderata. Opto uos fratres charißimi semper bene ualere.

ARG. EPIST. SEQ.

Ad clerum, ut curam pauperum & peregrinorũ diligentiorem habeant.

EPITOLA XXIIII.

CYPR. PRESBYTERIS ET DIAconis *fratribus charißimis* SAL.

Aluto uos fratres charißimi per D*ei grãm incolumis optãs citò ad uos uenirè, ut desiderio tã meo q̃ uestro oĩum fratrũ satisfiat.* Oportet *uos tñ paci cõmuni cõsulere, et interdũ q̃uis cũ tædio animi nr̃i deesse uobis, ne pñtia nr̃i inuidiã et uiolentiã gentiliũ puocet: et simus autores rũpẽdæ pacis, q magis qeti oĩum cõsulere debemus.* Cũ *ergo uos scripseritis rebus cõpositis me ueni re debere: aut si antè* Dñs *dignatus fuerit ostẽdere, tunc ad uos* Pauperum cõmendatio. *ueniã.* V*bi.n.mihi aut melius poßit esse?* I*nfirmorum et oĩum pauperũ curã peto diligenter habeatis: sed et peregrinis, siqui indigẽtes fuerint, sumptus suggeratis de quãtitate mea ppria, quã apud* R*ogatianum cõpresbyterũ nostrũ dimisi, quæ quantitas, ne fortè iam uniuersa erogata sit, misi eidẽ p* N*aricũ acoluthũ aliã portionẽ, ut largius et prõptius circa laborãtes fiat operatio.* opto *uos fratres charißimi semper bene ualere.*

ARG. EPIST. SEQ.

Ad martyres & cõfessores ep̃la, in qua uirtutũ suarum laudem miris prçconiis attollens: quçcunq; patiantur, mystice ad futuram gloriam interpretatur.

EPISTOLA XXV.

CYPR. NEMESIANO, FELICI, LVcio, & alteri Felici, Litteo, Polyano, Victori, Laderi, & Datiuo coepiscopis: item compresbyteris, & diaconis in metallo constitutis martyribus Dei patris omnipotentis, & IESV Christi Domini & Dei conseruatoris nostri, æternam SALVTEM.

8 Loria quidem uestra poscebat beatißimi ac dilectißimi fratres, ut ad conspectũ atq; ad complexum uestrũ uenire ipse deberẽ, nisi me quoq; ob confeßionem nominis Christi relegatum præfiniti loci termini coercerent. Sed quomodo possum repræsento me uobis, & ad uos etiam si corpore & gressu uenire nõ datur, dilectione tamen & spiritu uenio, exprimens literis animum meum, quo in istis uirtutibus & laudibus uestris lætus exulto, participem me computans uobis, etsi non paßione corporis, tamen cõsortio charitatis. An ego possum tacere, & uocem meam silẽtio premere, cum de charißimis meis tam multa & gloriosa cognoscam, quibus uos diuina dignatio honorauit, ut ex uobis pars iam martyrij sui consummatione præcesserit meritorum suorum coronam de Domino receptura, pars adhuc in carceris claustris, siue in metallis & uinculis demoretur, exhibens per ipsas suppliciorum moras corroborandis fratribus & armandis maiora documenta, ad meritorum titulos ampliores tormentorum tarditate proficiens, habitura tot mercedes in cœlestibus præmijs, quot nunc dies numerantur in pœnis? Quæ quidem uobis fortißimi ac beatißimi fratres pro merito religionis ac fidei uestræ accidisse non miror, ut uos sic Dominus ad gloriosum & sublime fastigium clarificationis suo honore prouexerit, qui semper in ecclesia eius custodito fidei tenore uiguistis, conseruantes firmiter dominica mandata. In simplicitate innocentiam, in charitate concordiã,

Dilectione & spiritu absentes coniungun tur.

Tormẽtis præmia crescunt.

Martyrũ laus

modestiam in humilitate, diligentiam in administratione, uigilantiam in adiuuandis laborantibus, misericordiam in fouendis pauperibus, in defendenda ueritate cōstantiam, in disciplinæ seueritate censuram. Ac ne aliud ad exemplum bonorum factorum deesset in uobis, etiam nunc in confeßione uocis & paßione corporis fratrum mentes ad diuina martyria prouocatis, duces uos exhibēdo uirtutis, ut dum grex pastores suos sequitur, & quod fieri à præpositis cernit, imitatur, paribus obsequiorū meritis à Domino coronetur. Quod autem fustibus cæsi prius grauiter & afflicti per eiusmodi pœnas initiastis cōfeßionis uestræ religiosa primordia, execrāda nobis ista res nō est. Neq; enim ad fustes Christianum corpus expauit, cuius est spes omnis in ligno. Sacramentū salutis suæ Christi seruus agnouit, redemptus ligno ad uitam æternam, ligno profectus est ad coronam. Quid uerò mirum si uasa aurea & argentea in metallum, id est, auri & argenti domicilium dati estis, nisi quòd nunc metallorum natura couersa est, locaq; quæ aurum & argentum dare antè cōsueuerāt, accipere cœperunt: imposuerunt quoque compedes pedibus uestris, & membra felicia ac Dei templa infamibus uinculis ligauerunt, quasi cum corpore ligetur & spiritus, aut aurum uestrum ferri cōtagione maculetur. Dicatis Deo hominibus & fidem suā religiosa uirtute tæstantibus, ornamenta sunt ista, non uincula: nec Christianorum pedes ad infamiam copulant, sed clarificant ad coronam. O' pedes feliciter uincti, qui nō à fabro, sed à Christo soluuntur. O' pedes feliciter uincti, qui itinere salutari ad paradisum diriguntur. O' pedes in seculo ad præsens ligati, ut sint semper apud Dominum liberi. O' pedes compedibus & ira aduersarij interim contabundi, sed celeriter ad Christum glorioso itinere cursuri. Quantum uult hic uel inuida crudelitas uel maligna, nexibus uos suis & uinculis teneat, citò à terris & pœnis istis ad cœlorum regna perue-

Christianorū spes in ligno.

Vincula martyrum ornamēta apud deum.

Consolatio.

*nietis. Non fouetur in metallis lecto & culcitris corpus, sed refrigerio & solatio Christi fouetur. Humi iacent fessa laboribus uiscera, sed pœna non est cum Christo iacere. Squallent sine balneis membra situ & sorde deformia, sed spiritaliter intus abluitur, quod foris carnaliter sordidatur. Panis illhic exiguus: At non in pane solo uiuit homo, sed in sermone Dei. Vestis algentibus deest: Sed qui Christum induit, & uestitus abundanter & cultus est. Semitonsi capitis capillus horrescit, sed cum sit caput uiri Christus, qualecunq; caput illud deceat necesse est, quod ob Domini nomen insigne est. Omnis ista deformitas detestabilis & * tetra gentilibus quali splendore pensabitur? Secularis hæc & breuis pœna, quàm clara & æterni honoris mercede mutabitur, cum secundum beati Apostoli uocem transformauerit Dominus corpus humilitatis nostræ conformatum corpori claritatis suæ? Sed nec in illo fratres dilectißimi aliqua potest aut religionis, aut fidei iactura sentiri, quòd illis nunc sacerdotibus Dei facultas non datur offerendi & celebrandi sacrificia diuina. Celebratis modò atque offertis sacrificium Deo & pretiosum pariter & gloriosum, & plurimum uobis ad retributionem præmiorum cœlestium profuturum, cùm scriptura diuina loquatur & dicat: Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non despicit. Hoc uos sacrificium Deo offeratis, hoc sacrificium sine intermißione die ac nocte celebratis, hostiæ facti Dei & uosmetipsos sanctas atque immaculatas uictimas exhibentes, sicut Apostolus adhortatur & dicit: Oro ergo uos fratres per misericordiam Dei, ut constituatis corpora uestra hostiam uiuam, sanctam, Deo placentem, nec configuremini seculo huic, sed transformemini in renouatione sensus, ad probandum quæ sit uoluntas Dei bona & placens, & perfecta. Hoc est enim, quod præcipue Deo placeat, hoc est, in quo maioribus meritis ad prome-*

Deut. 8. Luc. 4.

alias, fœda

Pœna breuis, quam manet merces æterna.

Oblatio.

Psal. 50.

Roma. 12.

rendam Dei uoluntatem opera nostra proueniant, hoc est quod solum Domino de beneficijs eius grandibus & salutaribus fidei ac deuotionis nostræ obsequia retribuant, prædicante in Psalmis & contestante spiritu sancto: Quid retribuam, inquit, Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo. Pretiosa in cōspectu Domini mors iustorum eius. Quis nō libēter & promptè calicem salutis accipiat? quis non appetat gaudebundus & lætus in quo aliquid & ipse Domino suo retribuat? quis non pretiosam in conspectu Dei & fortiter & cōstanter mortem excipiat, complaciturus eius oculis, qui nos in congressione nominis sui desuper spectans uolentes comprobat, adiuuat dimicantes, uincentes coronat, retributione pietatis paternæ remunerans in nobis quicquid ipse præstitit, & honorans quod ipse perfecit? ipsius enim esse quod uincimus, & quòd ad maximi certaminis palmam subacto aduersario peruenimus, declarat & docet Dominus in Euangelio suo, dicēs: Cum autem uos tradiderint, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini: dabitur enim uobis in illa hora quid loquamini. Non enim uos estis qui loquimini, sed spiritus patris uestri qui loquitur in uobis. Et iterum: Ponite in cordibus uestris non præmiditari excusare. Ego enim dabo uobis & os & sapientiam, cui non poterunt resistere aduersarij uestri. In quo quidem & credentium magna fiducia est, & culpa grauißima perfidorum, nec credere ei qui se opem suam daturum confitentibus pollicetur, nec rursus eum timere qui æternam pœnam negantibus comminatur. Quæ uos tanta omnia fortißimi ac fidelißimi milites Christi insinuastis fratribus nostris, implentes factis quod uerbis antè docuistis, futuri maximi in regno cœlorum pollicente Domino & dicente: Qui fecerit & sic docuerit, maximus uocabitur in regno cœlorum, Denique exemplum uestrum secuta multiplex plebis portio

confessa

Psal. 115.

Sua dona coronat in nobis.

Marci 13.

Luc. 21. ἀπολογεῖσθαι.

Matth. 5.

*confessa est uobiscum pariter, & * pariter coronata est, con-* *alias, confortata:*
nexa uobis uinculo fortissimæ charitatis, & à præpositis suis nec carcere, nec metallis separata. Cuius numero nec uirgines desunt, quibus ad sexagenarium fructus centenus accessit, quasq; ad cœlestem coronã gloria geminata prouexit. In pueris *quoque uirtus maior ætate annos suos confeßionis laude transcendit, ut martyrij uestri beatum gregem & sexus & ætas omnis ornaret. Qui nunc nobis dilectißimi fratres conscientiæ uictricis uigor? quæ sublimitas animi? quæ in sensu exultantia? qui triumphus in pectore, unumquẽq; uestrum stare ad promissum* Dei *præmium, de Iudicij die esse securum? ambulare in metallo, captiuo quidẽ corpore, sed corde regnante: scire* Christum *secum esse præsentem, gaudentem tolerantia seruorum suorum per uestigia & uias suas ad regna æterna gradientium?* Expectatis *quotidie læti profeßionis uestræ salutarem diem, & iam, iamq; de seculo recessuri ad martyriũ munera & domicilia diuina properatis, post has mundi tenebras uisuri candidißimam lucem, & accepturi maiorem paßionibus omnibus & conflictationibus claritatem,* Apostolo *contestante & dicente:* Non *sunt condignæ paßiones huius temporis ad superuenturam claritatem quæ reuelabitur in nobis.* Planè *quia nunc uobis in precibus efficacior sermo est, & ad impetrandum quod in pressuris petitur facilior oratio est: petite impensius, & rogate ut confeßionem omnium nostrum dignatio diuina consummet, ut de istis tenebris & laqueis mundi nos quoque uobiscum integros & gloriosos* Deus *liberet, ut qui hic charitatis & pacis uinculo copulati, contra hæreticorum iniurias & pressuras gentilium simul stetimus, pariter in regnis cœlestibus gaudeamus.* Opto *uos fratres charißimi ac dilectißimi in* Domino *bene ualere, & nostri semper & ubiq; meminisse.* Rom. 8.

Tertij *libri epistolarum finis.*

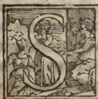
DIVI CAECILII CYPRIANI EPISCOPI CARTHAGINENSIS EPISTOLARVM LIBER IIII.

ARG. SEQ. EPIST.

Epistola beati Cypriani ad Seagrium & Rogatianum in carcere constitutos consolatoria, ut charitatis futuræ gloriam cogitantes, pressuras omnes uiriliter calcent.

EPISTOLA I.

CYPRIANVS SEAGRIO ET ROGAtiano iuniori, *& cæteris confessoribus in Domino perpetuam Salutem.*

SALVTO *uos fratres chariss. optans ipse quoq; conspectu uestro frui, si me ad uos peruenire loci conditio permitteret. Quid enim mihi optatius & lætius posset accidere, quã nũc uobis inhærere, ut cõplecteremini me manibus illis, quæ puræ & innocẽtes et dominicã fidẽ seruãtes, sacrilega obsequia respuerũt? Quid iucũdius & sublimius quã osculari nũc ora uestra, quæ gloriosa uoce Dñm confessa sunt, cõspici etiam præsentẽ oculis uestris, qui despecto seculo, conspiciendo Deo digni extiterunt? Sed quoniam huic lætitiæ interesse facultas nõ datur, has pro me ad aures & ad oculos uestros uicarias literas mitto, quibus gratulor & exhortor pariter, ut in confessione cœlestis gloriæ fortes & stabiles perseueretis, & ingressi uiam dominicæ dignationis ad accipiẽdam coronam spiritali uirtute pergatis, habẽtes Dominũ protectorem & ducẽ, qui dixit:* Matth.28. *Et ecce ego uobiscum sum omnibus diebus, usq; ad consumma*

tionem mundi. O beatum carcerem, quem illustrauit uestra præsentia, O beatũ carcerem, qui homines Dei mittit ad cœlum. O tenebras lucidiores sole ipso, & luce hac mũdi clariores, ubi modo constituta sunt Dei templa, & sanctificata diuinis cõfeßionibus membra uestra. Nec quicquam nunc uersatur in cordibus & mentibus uestris, nisi diuina præcepta & mandata cœlestia, quibus uos ad tolerantiam paßionis spiritus sanctus semper animauit. Nemo mortem cogitat, sed immortalitatem: nec temporariam pœnam, sed gloriam sempiternam, cum scriptum sit: Pretiosa est in conspectu Dei mors iustorum eius. Psal. 115. Et iterum: Sacrificium Deo spiritus cõtribulatus, cor contritum & humilitatum Deus non despicit. Et iterum ubi loquitur scriptura diuina de tormentis quæ martyres Dei consecrant, & in ipsa paßionis probatione sanctificant: Etsi coram hominibus tormenta paßi sunt, spes illorum immortalitate plena est, Et in paucis uexati, in multis bene disponentur, quoniam Deus tentauit illos, & inuenit illos dignos se: Tanquam aurum in fornace probauit illos, & quasi holocausti hostiam accepit illos, & in tempore erit respectus illorum. Sap. 3. Fulgebunt iusti, & tanquam scintillæ in arundineto discurrent, iudicabunt nationes & dominabuntur populis, & regnabit Dominus eorũ in perpetuum. Quando ergo iudicaturos uos et regnaturos cũ Christo Domino cogitatis, exultetis necesse est, & futurorum gaudio præsentia supplicia calcetis, scientes ab initio mundi sic institutũ, ut laboret isthic in seculari conflictatione iustitia, quando in origine statim prima Abel iustus occiditur: & exinde iusti quiq; & prophetæ, & Apostoli missi, quibus omnibus Dominus quoq; in se ipso cõstituit exemplum, docens ad suum regnum non nisi eos qui se per suam uiam secuti sint, peruenire, dicens: Qui amat animam suam in hoc seculo, perdet illam. Gene. 4. Ioan. 12. Et qui odit animã suam in isto seculo, in uitam æternam conseruabit illam. Iterum:

Matth.10. *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam uerò nō possunt occidere. Magis autē metuite eum qui potest & animam & corpus occidere in gehenna.* Paulus etiam nos adhortatur, ut qui ad Domini promissa uenire cupimus, imitari Dominū

Rom.8. in omnibus debeamus. *Sumus, inquit, filij* Dei: *si autem filij, & hæredes: hæredes quidē Dei, cohæredes aūt Christi, si qui dē cōpatiamur, ut sic cōmagnificemur.* Addit etiam cōparationem præsentis tēporis, & futuræ claritatis, dicens: *Non sunt condignæ passiones huius tēporis ad superuenturā claritatem, quæ reuelabitur in nobis.* Cuius claritatis gloriam cogitantes, pressuras omnes & persecutiones tolerare nos conuenit; quia etsi sunt multæ pressuræ iustorum, ex omnibus tamen liberantur, qui in Domino cōfidunt. Beatas autē fœminas saluto quæ uobiscum sunt in eadē confeßionis gloria constitutæ, quæ dominicam fidem tenētes, & sexu suo fortiores, non solum ipsæ ad coronā proximæ sunt, sed & cæteris quoq; fœminis exemplum de sua cōstantia præbuerunt. Ac nequid deesset ad gloriam numeri uestri, ut omnis uobiscum sexus & ætas esset in honore, pueros etiam uobis gloriosa confeßione sociauit di-

Ananias. gnatio diuina, repræsentans nobis tale aliquid, quale Ananias,

Azarias. Azarias & Misahel illustres pueri aliquādo fecerunt, quibus

Misahel. inclusis in camino cesserunt ignes, & refrigerium flammæ dederunt, præsente cū illis Domino, & probante quòd in cōfessores & martyres eius nihil posset gehennæ ardor operari, sed qui in Deum crederent, incolumes semper in omnibus perseuerarent. Et ut consideretis diligentius peto pro uestra religione, quæ apud illos pueros fides fuerit, quæ promereri Dominū plenius potuit. Ad omnia enim parati, sicut nos esse debemus, aiunt regi Nabuchodonosor: *Rex, non opus est nobis de hoc uerbo respondere tibi. Est enim Deus, cui nos ser-*

Dan.3. *uimus, potens eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis rex, liberabit nos, et si non, notum sit tibi quoniam*

dijs tuis non seruimus, & imaginem auream quam statuisti, non adoramus. Cum se & crederent, & pro fide sua scirent posse etiam de præsenti supplicio liberari, iactare hoc tamen & uindicare sibi noluerũt, docentes quòd non eis minor esset confeßionis uirtus sine testimonio paßionis, addiderunt posse omnia Deum facere, se tamen non in hoc fidere, ut liberari in præsenti uellent, sed illam libertatis, & securitatis æternæ gloriam cogitarent. Quam fidem nos quoq; retinentes, & die ac nocte meditantes toto corde ad Deum prompti cõtemptu præsentium futura tantummodo cogitemus, fructum regni æterni, complexum & osculum & conspectum Dei, ut sequamini in omnibus Rogatianũ presbyterum gloriosum senem, uiã nobis ad gloriam temporis nostri gloriosa uirtute & diuina dignatione faciẽtem, qui cum Felicißimo fratre nostro quieto corde semper & sobrio excipiẽs furentis populi impetũ, primũ hospitium uobis in carcere præparauit, & metator quodammodo uester, nunc quoq; uos antecedit. Quod ut cõsummetur in uobis aßiduis orationibus Dñm deprecamur: ut initijs ad summa pergentibus quos confiteri fecit, faciat & coronari. Opto uos fratres charißimi ac beatißimi in Domino semper bene ualere, & ad coronam cœlestis gloriæ peruenire.

ARG. EPIST. SEQ.

Ad Antonianum de Nouatiano schismatico epistola, in qua declarat q̃d erga lapsos egerit, ac docet neminem à pœnitentia agenda debere prohiberi.

EPISTOLA II.

CYPR. ANTONIANO FRATRI SAL.

Ccepimus primas literas tuas frater charißime, concordiã collegij sacerdotalis firmiter obstringentes, & catholicæ ecclesiæ cohærentes, quibus significasti cum Nouatiano te non cõmunicare, sed sequi cõsilium nostrum, & cum Cornelio coëpisco-

po nostro unum tenere consensum. Scripsisti etiam, ut exemplum earundem literarum ad Cornelium collegam nostrum transmitterem, ut deposita omni solicitudine iam sciret te secum, hoc est, cum catholica Ecclesia communicare. Sed enim superuenerunt postmodum aliæ literæ tuæ per Quintum compresbyterum missæ, in quibus animaduerti animum tuum Nouatiani literis motum nutare cœpisse. Nam cum & consilium & consensum firmiter tuum antè fixisses, desiderasti in his literis, ut rescriberem tibi quam hæresim Nouatianus introduxisset, uel Cornelius qua ratione Trophimo & thurificatis communicet. Quòd quidem si pro solicitudine fidei anxie curas, & rei dubiæ ueritatem solicitus exploras, reprehendenda non est in timore diuino æstuantis animi solicitudo suspensa. Quoniam tamen uideo post primam sententiam epistolæ tuæ Nouatiani literis postmodum te esse commotum: illud frater charissime primo in loco pono, graues uiros, & semel super petram robustam solida stabilitate fundatos, non dico aura leui, sed nec uento aut turbine commoueri, ne animus dubius & incertus uarijs opinionibus, uelut quibusdam uentorum incursantium flatibus, frequenter agitetur, & à proposito quoq; suo quadam leuitatis reprehensione mutetur. Quod ne apud te uel apud quenquam Nouatiani literæ faciant, ut desiderasti frater, rationem rei tibi breuiter exponam, & quidem primum (quoniam de meo quoque actu motus uideris) mea apud te & persona, & causa purganda est, ne me aliquis existimet à proposito meo leuiter recessisse. Et cum Euangelij primò uigorem & inter initia defenderim, postmodum uidear animum meum à disciplina & censura priore flexisse, ut his, qui libellis conscientiam suam maculauerint, uel nefanda sacrificia commiserint, laxandam pacem putauerim. Quod utrunque non sine librata diu & ponderata ratione à me factum est. Nam cum acies adhuc

Cyprianus se purgat.

Mutati consilij ratio.

inter manus esset, & prælium gloriosi certaminis in persecutione ferueret, toto hortatu, & pleno impetu militum uires fuerunt excitandæ, & maximè lapsorum mentes claßico quodam nostræ uocis animandæ, ut pœnitentiæ uiam non solum precibus, sed & lamentationibus sequerentur, sed (quoniam repetendi certaminis & reparandæ salutis datur occasio) ad confeßionis potius ardorem, & martyrij gloriam nostris increpiti uocibus prouocarentur. Denique cum *de quibusdam ad me presbyteri & diaconi scripsissent, eos immoderatos esse, & ad communicationem accipiendam festinanter urgere, rescribens eis in epistola mea quæ hic extat, & hoc addidi: Qui si nimium properant, habent in sua potestate quod postulant* [redacted] *tempore ipso sibi plus, quàm postulant largiente. Acies adhuc geritur, & agon quotidie celebratur. Si commißi uere & firmiter pœnitet, et fidei calor præualet, qui differri non potest, potest coronari: de eo tamen quod statuendum esset circa causam lapsorum distuli, ut cum quies & tranquillitas data esset, & episcopis in unum conuenire indulgentia diuina permitteret, tunc communicato & librato de omnium collatione consilio, statueremus quid fieri oporteret. Siquis uerò ante consilium nostrum, et ante sententiam de omnium consilio statutam lapsis temere communicare uoluisset, ipse à communicatione abstineretur. Quod etiam ad Romanum clerum tunc adhuc sine episcopo agentem, & ad confessores Maximum presbyterum, & cæteros in custodia constitutos, nunc in ecclesia cum Cornelio iunctos, plenissimè scripsi. Quod me scripsisse de eorum rescriptis poteris noscere. Nam in epistola sua ita posuerunt: Quanquàm nobis in tam ingenti negotio placeat, quod tu ipse tractasti prius sanctæ ecclesiæ pacem sustinendam, deinde sic collatione consiliorum cum episcopis, presbyteris, diaconis, confessoribus pariter ac stantibus laicis facta,*

lapsorum tractare rationem. Additum est etiam Nouatiano *tunc scribente, & quod scripserat sua uoce recitante, & presbytero Moyse, tunc adhuc confessore, nunc iam martyre subscribente, ut lapsis, infirmis, & in exitu constitutis pax daretur. Quæ literæ per totum mundum missæ, & in notitiam ecclesijs omnibus & uniuersis fratribus perlatæ sunt. Secundum quod tamen antè fuerat destinatum persecutione sopita, cum data esset facultas in unum cōueniendi, copiosus episcoporum numerus, quos integros & incolumes fides sua &* Domini tu*tela protexit, in unum conuenimus, & scripturis diu ex utraque parte prolatis, temperamentum salubri moderatione librauimus, ut nec in totum spes communicationis & pacis lapsis negaretur, ne plus desperatione deficerent, & eò quòd sibi ecclesia abdicaretur, secuti seculum gentiliter uiuerent: nec tamen rursum censura* Euangelica *solueretur, ut ad communicationem temere prosilirent, sed traheretur diu pœnitentia, & rogaretur dolenter paterna clementia, examinarentur causæ & uoluntates, et necessitates singulorum, secundũ quod libello continetur, quem ad te uenisse confido, ubi singula placitorum capita conscripta sunt.* Ac *si minus sufficiens episcoporum in* Africa *numerus uidebitur, etiam* Romæ *super hac re scripsimus ad* Cornelium *collegam nostrum, qui & ipse cum plurimis coëpiscopis habito cõsilio, in eandem nobiscum sententiam pari grauitate & salubri moderatione consensit, de quo tibi necesse fuit tunc scribere, ut scias me nihil leuiter egisse, sed secundum quod literis meis fueram antè complexus, omnia ad commune concilij nostri consilium distulisse, & nemini quidem prius me de lapsis communicasse, quando adhuc erat: unde non tantum indulgentiam, sed & coronam lapsis acciperet, postea tamen sicut collegij concordia, & colligendæ fraternitatis, ac medẽdi uulneris utilitas exigebat, necessitati temporũ succubuisse, & saluti multorũ prouidendum*

putasse, & nunc ab his non recedere, quæ semel in consilio nostro de communi collatione placuerũt, quamuis multa multorum uocibus uentilentur, & mendacia aduersus sacerdotes Dei, diaboli ore prolata, ad rumpendæ catholicæ unitatis concordiam ubique iactentur. Sed te oportet ut bonum fratrem atq; unanimẽ sacerdotem, non quid maligni atq; apostatæ dicant facilè suscipere, sed quid collegæ nostri modesti & graues uiri faciant, de uitæ & disciplinæ nostræ exemplo perpendere. Venio iamiam nunc frater charißime & ad personam Cornelij collegæ nostri, ut Cornelium nobiscum uerius noueris, non de malignorum & detrahentium mẽdacio, sed de Dei iudicio, qui eum episcopum fecit, & coëpiscoporum testimonio, quorum numerus uniuersus per totum mundum concordi unanimitate consensit. Nam quòd Cornelium charißimum nostrum Deo, & Christo et ecclesiæ eius, item cõsacerdotibus cunctis laudabili prædicatione cõmendat, nõ iste ad episcopatum subitò peruenit, sed per omnia ecclesiastica officia promotus, & in diuinis administrationibus Dominum sæpe promeritus, ad sacerdotij sublime fastigium cunctis religionis gradibus ascendit. Tum deinde episcopatum ipsum nec postulauit, nec uoluit, nec ui, ut cæteri quos arrogantiæ & superbiæ suæ tumor inflat, inuasit, sed quietus & modestus, & quales esse cõsueuerunt, qui ad hunc locum diuinitus eliguntur, pro pudore uirginalis conscientiæ suæ, & pro humilitate ingenitæ sibi & custoditæ uerecundiæ, nõ ut quidam uim fecit ut episcopus fieret, sed ipse uim passus est ut episcopatum coactus exciperet. Et factus est episcopus à plurimis collegis nostris, qui tũc in urbe Roma aderant, & qui ad nos literas honorificas, & laudabiles, et testimonio suæ prædicationis illustres de eius ordinatione miserunt. Factus est aũt Cornelius episcopus de Dei & Christi eius iudicio, de clericorum penè omnium testimonio, de plebis, quæ tunc affuit, suffragio, & de sacerdotũ an-

Cornelius gradatim ad episcopatum euectus.

alias, continẽtiæ.

tiquorum & bonorum uirorum collegio, cum nemo ante se factus esset, cum Fabiani locus, id est, cum locus Petri & gradus cathedræ sacerdotalis uacaret, quo occupato de Dei uoluntate atq; omnium nostrũ consensione firmato, quisquis iam episcopus fieri uoluerit, foris fiat necesse est, nec habeat ecclesiæ ordinationem, quia ecclesiæ non tenet unitatem, quisquis ille fuerit, multum licet de se iactans, & sibi plurimum uendicans, profanus est, alienus est, foris est. Et cum post primum secundus esse non possit, quisquis post unum, qui solus esse debeat, factus est, non iam secundus ille, sed nullus est. Tum deinde post episcopatum non exambitum nec extortum, sed de Dei, qui sacerdotes facit, uoluntate susceptum, quanta in ipso suscepto episcopatu suo uirtus? quantum robur animi? qualis firmitas fidei? quod nos simplici corde & perspicere penitus, & laudare debemus: sedisse intrepidum Romæ in sacerdotali cathedra eo tempore, quo tyrannus infestus sacerdotibus Dei fanda atque infanda comminaretur, cum multo patientius & tolerabilius audiret leuari aduersus se æmulum principem, quàm constitui Romæ Dei sacerdotem. Non'ne hic frater summo uirtutis & fidei testimonio prædicandus est? Non'ne inter gloriosos confessores & martyres deputandus, qui tantis temporibus sedit expectans corporis sui carnifices, & tyranni ferocientis ultores? qui Cornelium aduersus edicta feralia resistentem, & minas, & cruciatus, & tormenta fidei uigore calcantem, uel gladio inuaderent, uel crucifigerẽt, uel igne torrerent, uel quolibet inaudito genere pœnarum uiscera eius & membra laniarent? Etiam si maiestas Domini protegentis & bonitas sacerdotem quem fieri uoluit, factum quoq; protexit, tamen Cornelius quantum ad eius deuotionem pertinet & timorem, passus est quicquid pati potuit, & tyrannum armis, & bello postmodum uictum, prior sacerdotio suo uicit. Quòd autem quædam de illo inhonesta & maligna iactãtur,

Profanus est, qui ecclesiæ unitati derogat.

Confirmatio episcopi.

nolo mireris, cum scias hoc esse opus semper diaboli, ut seruos Dei mẽdacio laceret, et opinionibus falsis gloriosum nomẽ infamet, ut qui cõscientiæ suæ luce clarescunt, alienis rumoribus sordidentur. Explorasse autem collegas nostros scias, & uerissime comperisse nulla illum libelli, ut quidam iactitant, labe maculatum esse, sed neque cum episcopis qui sacrificauerunt, communionem sacrilegam miscuisse, sed eos demum quorum causa audita & innocentia probata sit, coniunxisse nobiscum. Nam & de Trophimo, & de quo tibi scribi desiderasti, non ita res est, ut ad te pertulit rumor & mendacium malignorũ. Nam sicut & antecessores nostri sæpe fecerunt, colligendis fratribus nostris charissimus frater noster Cornelius necessitate succubuit, & quoniam cum Trophimo pars maxima plebis abscesserat, redeunte & nunc ad ecclesiam Trophimo & satisfaciente, & pœnitentia deprecationis errorem pristinum confitente, & fraternitatem quam nuper abstraxerat cum plena humilitate & satisfactione reuocante, auditæ sunt eius preces, & in ecclesiam Domini non tam Trophimus, quàm maximus fratrum numerus qui cũ Trophimo fuerat, admissus est. Qui omnes regressuri ad ecclesiam non essent, nisi cum Trophimo comitante uenissent. Tractatu ergo illo cum collegis plurimis habito susceptus est Trophimus, pro quo satisfaciebat fratrum reditus, & restituta multorũ salus, sic tamen admissus est Trophimus, ut laicus communicet, non secundum quòd ad te malignorum literæ pertulerũt, quasi locum & sacerdotis usurpet: sed & quòd paßim communicare sacrificatis Cornelius tibi nuntiatus est, hoc etiam de apostatarum fictis rumoribus nascitur. Neq; enim possunt laudare nos, qui recedunt à nobis: aut expectare debemus ut placeamus illis, qui nobis displicentes contra ecclesiam rebelles solicitandis de ecclesia fratribus uiolenter insistunt. Quare & de Cornelio, & de nobis quæcunque iactantur nec audies facilè, nec

Mendaciũ bonis insidiatur

Trophimus ecclesiæ restitutus.

[redacted]

Non cuiq; spiritui credendũ

credes frater. Siqui enim infirmitatibus occupantur, illis, sicut placuit, in periculo subuenitur, postea tamen quàm subuentum est, & periclitantibus pax data est, suffocari à nobis non possunt, aut opprimi, aut ui de manu nostra in exitum mortis urgeri, ut quoniam morientibus pax datur, necesse sit mori eos qui acceperint pacem. Cum magis in hoc iudicium diuinæ pietatis, & paternæ lenitatis appareat, quòd qui pignus uitæ in data pace percipiunt, hoc quoque ad uitam percepta pace teneantur. Et idcirco si accepta pace commeatus à Deo *datur, nemo hoc debet in sacerdotalibus criminari, cum semel placuerit fratribus in periculo subuenire.* Nec *tu existimes*

Libellaticus. *frater charißime, sicut quibusdam uidetur, libellaticos cũ sacrificatis æquari oportere, quando inter ipsos etiam qui sacrificauerint, & conditio frequenter & causa diuersa sit.* Neque *enim æquandi sunt, ille qui ad sacrificium nefandum statim uoluntate prosiluit, & qui luctatus & congressus diu ad hoc funestum opus neceßitate peruenit:* Ille *qui & se & omnes suos prodidit, & qui ipse pro cunctis ad discrimen accedens, uxorem, & liberos, & domũ totam periculi sui perfunctione protexit:* Ille *qui inquilinos uel amicos suos ad facinus cõpulit, & qui inquilinis & colonis pepercit: frater etiam plurimos qui extorres & profugi recedebant, in sua tecta & hospitia recepit, ostendens & offerens* Deo *multas saluatas & incolumes animas, quæ pro una saucia deprecentur.* Cum *ergo inter ipsos qui sacrificauerũt, multa sit diuersitas, quæ inclementia esset, & quæ acerba duritia libellaticos cum ijs qui sacrificauerint iungere? quando is cui libellus acceptus est, dicat:* Ego *prius legeram, & episcopo tractante cognoueram non sacrificandum idolis, nec simulachra seruum* Dei *adorare debere, & idcirco ne hoc facerem quod non licebat, cum occasio libelli fuisset oblata, quẽ nec ipsum acciperem, nisi ostensa fuisset occasio, ad magistratum ueni uel alio eunte manda-*

ui Christianũ me esse, sacrificare mihi non licere, ad aras diaboli me uenire non posse, dare me ob hoc præmium, ne quod non licet faciam. Nunc tamen etiam iste qui libello maculatus est, postquàm nobis admonẽtibus didicit nec hoc facere debuisse, etsi manus pura sit, & os eius feralis cibi contagia nulla polluerint, conscientiam tamen eius esse pollutam, flet auditis nobis & lamentatur, & quod deliquerit nunc admonetur, & non tam crimine quàm errore deceptus, quòd iam de cætero instructus & paratus sit contestatur. Quorũ si pœnitentiã [redacted] respuamus habentium aliquam fiduciam tolerabilis conscientiæ, statim cum uxoribus, cum liberis, quos incolumes reseruauerant, in hæresim uel schisma diabolo inuitante rapiantur. Et adscribetur nobis in die iudicij, nec ouem sauciam curasse, & propter unam sauciam multas integras perdidisse. Et cum Dominus relictis sanis unam errantem & lapsam quæsierit, & inuentam in humeris suis ipse portauerit, nos in tantum non quærimus lapsos, sed & uenientes arcemus, & cum pseudoprophetæ gregem Christi nunc uastare & lacerare nõ desinant, occasionem canibus & lupis damus, & quos persecutio infesta non perdidit, eos nos duritia nostra & inhumanitate perdimus. Et ubi erit frater charißime quod Apostolus dicit? Omnibus per omnia placeo, non quærens quod mihi utile est, sed quod multis, ut saluẽtur. Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Et iterum: Factus sum infirmus, ut infirmos lucrarer. Et iterum: Si patitur unum membrum, compatiuntur & cætera membra: & si lætatur unum membrum, collætantur & cætera membra. Alia est philosophorũ & Stoicorum ratio frater charißime, qui dicunt omnia peccata paria esse, & uirũ grauem non facilè flecti oportere. Inter Christianos autem & philosophos plurimum distat. Et cum Apostolus dicat: Videte nequis uos deprædetur per philosophiam & inanem fallaciã, uitanda sunt quæ nõ de Dei clementia ue-

Lucæ 15.
Matth. 18.
1. Corinth. 9.
1. Cor. 4.
1. Cor. 9.
Philosophorũ rationes Christianorũ rationibus dißimiles.

niunt, sed de philosophiæ duriori præsumptione descendunt. Num. 12. De Moyse autem legis in scripturis dictum: Et fuit Moyses homo lenis nimis. Et Dominus in Euangelio suo dicit: Estote misericordes, quomodo & pater uester misertus est uestri. Et iterum: Non est opus sanis medicus, sed male habētibus. Quā potest exercere medicinam, qui dicit: eos solos curo, quibus medicus necessarius nō est? Opē nostrā, medelam nostrā uulneratis exhibere debemus. Nec putemus mortuos esse, sed magis semianimes iacere, quos persecutione funesta sauciatos uidemus. qui si in totum mortui essent, nunq̄ de eisdem postmodum confessores & martyres fierent. Sed quoniam est in illis quod pœnitentia sequente reualescat ad fidem, ad uirtutem pœnitentiæ robur, armetur, quod armari non poterit, si quis desperatione deficiat, si ab ecclesia durè & crudeliter segregatus ad gentiles se uias & secularia desideria conuertat, uel ad hæreticos & schismaticos reiectus ab ecclesia transeat. Vbi & si occisus propter nomen Christi postmodum fuerit extra ecclesiam cōstitutus, & ab unitate atq; à charitate diuisus, coronari in morte non poterit. Et ideo placuit frater charissime examinatis causis singulorum libellaticos interim admitti, sacrificatis in exitu subuenire, quoniam exomologesis apud inferos non est, nec ad pœnitentiam quis à nobis compelli potest, si fructus pœnitentiæ subtrahatur. Si prælium prius uenerit, corroboratus à nobis inuenietur ad prælium. Si uerò ante prælium infirmitas urserit, consolatio pacis & communicationis abscedit. Neque enim præiudicamus Domino iudicaturo, quò minus si pœnitentiam plenam & iustam peccatoris inuenerit, tunc ratum faciat quod à nobis fuerit hic statutum. Si uerò nos aliquis pœnitentiæ simulatione deluserit, Deus qui non deridetur, & qui cor hominis intuetur, de his quæ nos minus perspeximus, iudicet, & seruorum sententiam Dominus emendet, dum tamen nos meminisse frater

Luc. 8.
Matth. 9.

debemus scriptum esse: Frater fratrem adiuuians exaltabitur. Prouerb.18.
Et Apostolum quoque dixisse: In contemplatione habete unusquisque, ne & uos tentemini, alterutrorum onera sustinete, & sic adimplebitis legem Christi. Item quòd superbos redarguens & arrogantiam frangens in epistola sua ponat: Et qui se putat stare, uideat ne cadat. Et alio in loco dicat: Tu quis es qui iudicas alienum seruum? Domino suo stat aut cadit: stabit autem: potens est enim Deus stabilire illum. Ioannes quoque Iesum Christum Dominum aduocatum & deprecatorem pro peccatis nostris probat, dicens: Filioli mei ista scribo uobis ne delinquatis, & siquis deliquerit, aduocatum habemus apud patrem, Iesum Christum iustum, & ipse est deprecatio pro delictis nostris. Et Paulus quoque Apostolus in epistola sua posuit: Si cum adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est, multo magis nunc iustificati in sanguine illius liberabimur per illum ab ira: cuius pietatem & clementiam cogitantes, non acerbi adeo, nec duri, nec in fouendis fratribus inhumani esse debemus; sed dolere cum dolentibus, & cum flentibus flere, & eos quantum possumus auxilio & solatio nostræ dilectionis erigere, nec adeo immites & pertinaces ad eorum pœnitentiam retundendam, nec iterum soluti & faciles ad communicationem temere laxandam. Iacet enim saucius frater ab aduersario in acie uulneratus. Inde diabolus conatur occidere quem uulnerauit, hinc Christus hortatur ne in totum pereat, quem redemit. Cui de duobus aßistimus, in cuius parte stamus? utrum'ne diabolo fauemus ut perimat, & semianimem fratrem iacentem, sicut in Euangelio sacerdos & leuites præterimus? an uerò ut sacerdotes Dei & Christi, quod & Christus docuit & fecit imitantes, uulneratum de aduersarij faucibus rapimus, ut curatũ Deo iudici reseruemus? Nec putes frater charißime hinc aut uirtutem fratrum minui, aut martyria deficere, quòd lapsis laxata sit pœni

Galat.6. 1.Cor.10. Roma.14. 1.Ioan.2. Rom.5.

tentia, & quod pœnitentibus spes pacis oblata. Manet uerò fidentium robur immobile, & apud tinentes ac diligẽtes corde toto Deum stabilis & fortis perseuerat integritas. Nam & mœchis à nobis pœnitẽtiæ tempus conceditur, & pax datur, non tamen idcirco uirginitas in ecclesia deficit, aut continentiæ propositum gloriosum per aliena peccata languescit. Floret ecclesia tot uirginibus coronata, & castitas ac pudicitia tenorem gloriæ suæ seruat, nec quia adultero pœnitentia ac uenia laxatur, continentiæ uigor frangitur. Aliud est, ad ueniam stare, aliud ad gloriam peruenire: aliud mißum in carcere non exire inde, donec soluat nouißimum quadrantem, aliud statim fidei & uirtutis accipere mercedem: aliud pro peccatis longo dolore cruciatum emendarri & purgari diu igne, aliud peccata omnia paßione purgasse: aliud deniq; pendere in die iudicij ad sententiã Domini, aliud statim à Domino coronari. Et quidem apud antecessores nostros, quidam de episcopis isthinc in prouincia nostra dandam pacem mœchis non putauerunt, & in totum pœnitentiæ locum contra adulteria clauserunt, non tamen à coepiscoporum suorum collegio receßerunt, aut catholicæ ecclesiæ unitatem uel duritiæ, uel censuræ suæ obstinatione ruperunt, ut quia apud alios adulteris pax dabatur, qui non dabat, de ecclesia separaretur, manente concordiæ uinculo, & perseuerante catholicæ ecclesiæ indiuiduo sacramento, actũ suum* disponit & dirigit unusquisq; episcopus, rationem propositi sui Domino redditurus. Miror autem quosdã sic obstinatos esse, ut dandam lapsis non putent pœnitentiam, aut pœnitẽtibus existimẽt ueniam denegadam, cum scriptum sit: Memento unde cecideris, & age pœnitentiam, & fac priora opera. Quod utiq; ei dicitur, quem constat cecidisse, & quem Dominus hortatur per opera rursus exurgere, quia scriptum est: Eleemosyna à morte liberat. & nõ utiq; ab illa morte, quã semel Christi sanguis extinxit, & à qua

Virginitas flos ecclesiæ.

*alias, deponit

Apocal. 2.

Tob. 4.

à qua nos salutaris baptismi & redemptoris nostri gratia liberauit, sed ab ea, quæ per delicta postmodum serpit. Alio *item loco pœnitentiæ tẽpus datur, & pœnitentiam non agenti* Dominus *cõminatur:*Habeo,*inquit,aduersus te multa, quòd* Apoc.2.
uxorem Iezabel,*quæ se dicit propheten, sinis docere & seducere seruos meos, fornicari & mãducare de sacrificio, & dedi illi tempus, ut pœnitentiam ageret, & pœnitere noluit à fornicatione.* Ecce *mitto eam in lectum, & qui cum ea fornicati sunt, in maximam tribulationem, nisi pœnitentiam egerit ab operibus suis.* Quos *utique ad pœnitentiam* Dominus *non hortaretur, nisi quia pœnitentibus indulgentiam pollicetur.* Et in Euangelio:Dico, *inquit,uobis, sic erit gaudium in cœlo* Luc.15.
super unum peccatorem pœnitentiam agentem, quàm super nonaginta nouẽ iustos, quibus non est opus pœnitentia. Nam Sap.1.
cum scriptum sit: Deus *non fecit mortem, nec delectatur in perditione uiuorum: utiq; qui neminem uult perire, cupit peccatores pœnitentiam agere, & per pœnitentiam denuo ad uitam redire.* Ideo *& per* Iobel *prophetam clamat & dicit:* Et Iohel.2.
nunc hæc dicit Dominus Deus *noster:*Reuertimini *ad me ex* alias, uester
toto corde uestro, simulq; & ieiunio, & fletu, & planctu, & discindite corda uestra, & non uestimenta uestra, & reuertimini ad Dominũ Deum *uestrum, quia misericors & pius est, & patiens, & multæ miserationis, & qui sententiam flectat aduersus malitiam irrogatam.* In *psalmis etiam legimus censuram pariter & clementiam* Dei *comminantis simul ac parcentis, punientis ut corrigat, & cum correxerit reseruantis:* Visitabo, *inquit, in uirga facinora eorum, & in flagellis delicta eorum.* Misericordiam *autem meam non dispergam ab* Psal.88.
eis. Dominus *quoq; in* Euangelio *pietatem* Dei *patris osten-* Matth.7.
dens ait: Quis *est ex uobis homo, quem si petierit filius eius panem, lapidem porrigat illi? aut si piscem postulauerit, serpentem illi porrigat? Si ergo uos, cum sitis nequam, scitis bo-*

na data dare filijs uestris, quanto magis pater uester cœlestis dabit bona poscentibus se? Comparat hoc Dominus carnalem patrem & Dei patris æternam largamq; pietatem, quod si iste in terris nequam pater offensus grauiter à filio peccatore & malo, si tamen eundem postmodum uiderit reformatum, & depositis prioris uitæ delictis ad sobrios & bonos mores, & ad innocentiæ disciplinam pœnitentiæ dolore correctum, gaudet & gratulatur, & susceptũ quem antè proiecerat cum uoto paternæ exultationis complectitur, quanto magis unus ille uerus pater bonus, misericors & pius, immo ipsa bonitas & misericordia, & pietas lætatur in pœnitẽtia filiorum suorum, nec iram pœnitentibus, aut plangentibus & lamentantibus pœnam cõminatur, sed ueniam magis & indulgentiam pollicetur? Vnde Dominus in Euangelio beatos dicit plangentes, quia qui plangit, misericordiam prouocat: qui peruicax est & superbus, iram sibi & pœnam iudicij uenientis exaggerat. Et idcirco frater charissime pœnitẽtiam non agentes, nec dolorem delictorum suorum toto corde & manifesta lamentationis suæ professione testantes, prohibendos omnino censuimus ab spe communicationis & pacis, si in infirmitate atq; in periculo cœperint deprecari, quia rogare illos non delicti pœnitentia, sed mortis urgentis admonitio compellit: nec dignus est in morte accipere solatium, qui se non cogitauit esse moriturũ. Quod uerò ad Nouatiani personam pertinet frater charissime, de quo desiderasti tibi scribi quam hæresim introduxisset, scias nos primo in loco nec curiosos esse debere quid ille doceat, cum foris doceat. Quisquis ille est, & qualiscunq; est, Christianus nõ est, qui in Christi ecclesia non est. Iactet se, & philosophiam uel eloquentiam suam superbis uocibus prædicet, qui nec fraternam charitatem, nec ecclesiasticam unitatem tenuit, etiã quod prius fuerat amisit: nisi si episcopus tibi uidetur, qui episcopo in ecclesia à sedecim coepi-

Matth. 5.

[redacted]

Christianus nõ est qui in Christi ecclesia non est.

Nouatiano insultat Cyprianus.

scopis facto, adulter atq; extraneus episcopus fieri à deserto-ribus per ambitum nititur, & cum sit à Christo una ecclesia per totum mundum in multa membra diuisa: item episcopatus unus episcoporum multorum concordi numerositate diffusus, ille post Dei *traditionem, post connexam & ubicunque coniunctam catholicæ ecclesiæ unitatem, humanam conetur ecclesiam facere, & per plurimas ciuitates nouos* Apostolos *suos mittat, ut quædam recentia institutionis suæ fundamenta constituat, cumq; iam pridem per omnes prouinicias & per urbes singulas ordinati sint episcopi in ætate antiqui, in fide integri, in pressura probati, in persecutione proscripti, ille super eos creare alios pseudepiscopos audeat, quasi possit, aut totum orbem noui conatus obstinatione peragrare, aut ecclesiastici corporis compaginem discordiæ suæ seminatione rescindere: nesciens schismaticos semper inter initia sua feruere, incrementa uerò habere non posse, nec augere quod illicitè cœperint, sed statim cum praua sua æmulatione deficere.* Episcopatum *autem tenere non poßet, etiam si episcopus prius factus à coepiscoporum suorum corpore & ab ecclesiæ unitate descisceret, cum* Apostolus *admoneat, ut inuicem nosmetipsos sustineamus, nec ab unitate quam* Deus *constituit, recedamus, & dicat: Sustinentes inuicem in dilectione, satis agentes seruare unitatem spiritus in coniunctione pacis.* Qui *ergo nec unitatem spiritus, nec coniunctionem pacis obseruat, & se ab ecclesiæ uinculo atque à sacerdotum collegio separat, episcopi nec potestatem potest habere, nec honorem, qui episcopatus nec unitatem uoluit tenere, nec pacem.* Tum *deinde quantus arrogantiæ tumor est, quanta humilitatis & lenitatis obliuio, arrogantiæ suæ quanta iactatio, ut quis aut audeat, aut facere posse se credat, quod nec* Apostolis *conceßit* Dominus*, ut zizania à frumento putet se posse discernere, aut quasi ipsi paleam ferre & aream pur-*

Ecclesia una.

Episcopatus unus.

Non durant schismatica molimina.

Ephes. 4.

Matth. 13.

gare concessum sit, paleas à tritico conetur separare, cumq;
2. Timoth. 2. *Apostolus dicat: In domo autem magna non solum uasa aurea sunt & argentea, sed & lignea & fictilia, aurea & argentea uasa uideatur eligere, lignea uerò & fictilia contemnere, abijcere, cum non nisi die Domini uasa lignea diuini ardoris incēdio cōcrementur, & fictilia ab eo, cui data est ferrea uirga, frangantur. Aut si se renis & cordis scrutatorē constituit & iudicē, per omnia æqualiter iudicet, & cum sciat scriptum*
Ioan. 5. *esse: Ecce sanus factus es, iam noli peccare, nequid tibi deterius fiat, fraudatores & mœchos à latere atq; à comitatu suo separet, cū multò & grauior, & peior sit mœchi quàm libel-*
Adulter peior libellatico. *latici causa cùm hic necessitate, ille uoluntate peccauerit: hic existimans sibi satis esse quòd non sacrificauerit, errore deceptus sit, ille matrimonij expugnator alieni, uel lupanar ingressus ad cloacam & cœnosam uoraginem uulgi, sanctificatum corpus & Dei tēplum detestabili colluuione uiolauerit,*
1. Cor. 6. *sicut Apostolus dicit: Omne peccatum quodcunq; fecerit homo, extra corpus est, qui autem mœchatur, in corpus suū peccat. Quibus tamē & ipsis pœnitentia cōceditur, & lamētandi ac satisfaciendi spes relinquitur, secundum ipsum Aposto-*
2. Cor. 12 *lum dicentem. Timeo ne fortè ueniens ad uos lugeam multos ex ijs qui antè peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam de immunditijs quas fecerunt, & fornicationibus & libidinibus. Nec sibi in hoc noui hæretici blandiantur, quòd se dicāt idololatris nō communicare, cum sint apud illos & adulteri & fraudatores, qui teneātur idololatriæ crimine, secūdum Apo-*
Ephes. 5. *stolum dicentē: Hoc enim scitote intelligentes quia omnis fornicator, aut immundus, aut fraudator, quod est idololatria, nō habet hæreditatem in regno Christi & Dei. Et iterū: Mor-*
Coloss. 3. *tificate itaq; membra uestra quæ in terra sunt, exponentes for-*
Galat. 5. *nicationem, immunditiam, & concupiscentiā malam, & cupiditatem, quæ sunt idolorum seruitus, propter quæ uenit ira*

Dei. Nam cum corpora nostra membra sint Christi, et singuli sinus templum Dei, quisquis adulterio templum Dei uiolat, Deum uiolat, et qui in peccatis committendis uoluntatem diaboli facit, dæmonijs et idolis seruit. Neque enim mala facta de sancto spiritu ueniunt, sed de aduersarij instinctu, et de immundo spiritu natæ concupiscentiæ contra Deum facere, & diabolo seruire compellunt. Ita fit ut si peccato alterius inquinari alterum dicunt, et idololatriam delinquentis ad non delinquentem transire sua asseueratione contendunt, excusari secundum suam uocem non possint ab idololatriæ crimine, cum constet de apostolica probatione mœchos et fraudatores, quibus illi communicant idololatras esse. Nobis autem secundum fidem nostram, et diuinæ prædicationis datam formam competit ratio ueritatis, unumquenque in peccato suo reum teneri, nec posse alterum pro altero reum fieri, cum Deus præmoneat et dicat: Iustitia iusti super eum erit, et scelus scelerati super eum erit. Et iterum: Non morientur patres pro filijs, et filij non morientur pro patribus. Vnusquisque in peccato suo morietur. Quòd legentes scilicet et tenentes neminem putamus à fructu satisfactionis et spe pacis arcēdum, cum sciamus iuxta scripturarum fidem, autore et hortatore ipso Deo, et ad agendam pœnitentiam peccatores redigi, et ueniam atq; indulgentiam pœnitentibus nō denegari. Atq; ô frustrandæ fraternitatis irrisio, ô miserorum lamentantium caduca deceptio, ô hæreticæ institutionis inefficax et uana traditio, hortari ad satisfactionis pœnitentiā, et subtrahere de satisfactione medicinam, dicere fratribus nostris, plange et lacrymas funde, et diebus ac noctibus ingemisce, et pro abluendo et purgando delicto tuo largiter et frequēter operare, sed extra ecclesiam post omnia ista morieris. Quæcūq; ad pacem pertinent, facies, sed nullam pacem quā quæris, accipies. Quis nō statim pereat? qs nō ipsa desperatione deficiat? Quis non animū suum à propo

Mala à diabolo.

1. Corin. 10.

Ezec. 18.

4. Reg. 14.

Pœnitentia agenda.

Similitudinibus ostēdit ueniam pœnitētibus nō denegandam.

*sito lamentationis auertat? Operari tu putas rusticum posse, si dixeris, agrum peritia omni rusticitatis exerce, culturis diligenter insiste, sed nullam messem metes, nullam uindemiam premes, nullos olíueti tui fructus capies, nulla de arboribus poma decerpes? Vel si cui *demum usum nauium suadens dicas: Materiam de excellentibus syluis mercare frater: carinam præualidis & electis roboribus intexe clauo, funibus, uelis, ut fabricetur atq; armetur nauis, operare: sed cũ hoc feceris, fructum de actibus eius & cursibus non uidebis? Præcludere est atq; abscindere iter doloris ad pœnitendi uiam, ut cũ scripturis Dominus Deus reuertentibus ad se et pœnitentibus blandiatur, nostra duritia et crudelitate dum fructus pœnitentiæ intercipitur, pœnitentia ipsa tollatur. Quòd si inuenimus à pœnitentia agenda neminem debere prohiberi, & deprecantibus atque exorantibus Domini misericordiam secundum quod ille misericors & pius est, per sacerdotes eius pacem posse concedi, admittendus est plangentium gemitus, & pœnitentiæ fructus dolentibus non negandus. Et quia apud inferos dum confeßio non est, nec exomologesis illhic fieri potest: qui ex toto corde pœnituerint & rogauerint, in ecclesiam debent interius suscipi, & in ipsa Domino reseruari, qui ad ecclesiam suam uenturus de illis utique, quos in ea intus inuenerit, iudicabit. Apostatæ uerò & desertores, uel aduersarij & hostes & Christi ecclesiam dißipantes, nec si occisi pro nomine eius foris fuerint, admitti secundum apostolum possunt ad ecclesiæ pacem, quando nec spiritus, nec ecclesiæ tenuerunt unitatẽ. Hæc interim frater charißime pauca de multis quantum potui breuiter decucurri, quibus & desiderio tuo satisfacerem, & te magis ac magis collegij & corporis nostri societati coniungerem. Si autem tibi ueniendi ad nos opportunitas et facultas fuerit, plura in cõmunione conferre, et uberius ac plenius quæ in salutarem concordiam faciant tractare poterimus.*

*alias, dominiũ & usum.

Luc. 17.

Exomologesis, id est, confeßio à uerbo ἐξομολογέομαι, id est, confiteor.

ARG. EPIST. SEQ.

Ad Moysen & Maximum presbyteros & cęteros confessores epistola, qui in persecutionibus fidem integram seruauerunt.

EPISTOLA III.

CYPR. MOYSI ET MAXIMO PRESBYteris et cæteris confessoribus dilectißimis fratribus S AL.

Loriam fidei & uirtutis uestræ fortißimi ac beatißimi fratres, iam pridem de opinione cognoueram, lætatus satis & plurimum gratulatus, quòd uos confeßione sui nominis parauerit ad coronam Domini *nostri præcipua dignatio. Vos enim primores & duces ad nostri temporis prælium facti cœlestis militiæ signa mouistis. Vos spirituale certamen, quod nunc geri* Deus *uoluit, uestris uirtutibus imbuistis. Vos surgentis belli impetus primos immobili robore atque inconcussa stabilitate fregistis. Inde initia felicia pugnandi orta sunt, unde uincendi auspicia cœperunt. Contigit hic per tormenta consummari martyria, sed qui in congreßione præcedens exemplum uirtutis fratribus factus est, cum martyribus in honore communis est. Coronas uestras manu sertas inde huc tradidistis, & de poculo salutari fratribus propinastis. Acceßit ad confeßionis exordia gloriosa & militiæ uictricis auspicia, disciplinæ tenor, quem de epistolæ uestræ uigore perspeximus, quam modo ad collegas uestros in confeßione uobiscum* Domino *copulatos, solicita admonitione misistis, ut* Euangelij *sancta præcepta, et tradita nobis semel mādata uitalia, forti et stabili obseruatione teneantur. Ecce alius gloriæ uestræ sublimis gradus, ecce iterū cum cōfeßione geminatus promerēdi* Dei *titulus. Stare firmo gradu, et in hac acie quæ in* Euangelio *coronatur irrumpere, et præceptis* Domini *subruēdis, manus impias inferentes fidei*

Martyrū commendatio.

robore submouere, præbuisse antè initia uirtutum, nunc et mo
Matth. 28. *rum magisteria præbere. Dominus post resurrectionē mittens apostolos mādat et dicit: Data est mihi omnis potestas in cœlo et in terra. Ite ergo & docete gentes omnes, tingentes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti, docentes eos obseruare quæcunq; præcepi uobis. Et Ioannes apostolus huius mandati memor in epistola sua postmodum ponit: In hoc, inquit,*
1. Ioan. 2. *intelligimus quia cognouimus eum, si præcepta eius custodiamus: Qui dicit quoniam cognouit eum, & mandata eius non seruat, mendax est, & ueritas in illo nō est. Hæc præcepta cum custodiēda suggeritis, diuina et cœlestia mādata seruastis. Hoc est esse confessorem Dñi, hoc est esse martyrem Christi, seruare uocis suæ inuiolatam circa omnia et solidam firmitatem, nec propter Dñm martyrem fieri, & præcepta Dñi destruere conari, uti aduersus illum dignatione, quam tibi dederit armis ab illo acceptis rebellem quodāmodo fieri, hoc est Christum confiteri uelle, & Euangelium Christi negare. Lætor igitur ex uobis fortißimi ac fidelißimi fratres, & quantum gratulor martyribus isthic coronatis ob uirium gloriam, tātum gratulor pariter et uobis ob dominicæ etiam disciplinæ coronam. Dignationem suam Dominus multiplici genere largitatis infudit, bonorum militum laudes et glorias spirituales copiosa uarietate distribuit, honoris uestri participes et nos sumus, gloriam uestram nostram gloriam computamus, quorū tempora illustrauit tanta felicitas, ut ætate nostra uidere contingeret probatos seruos Dei, & Christi milites coronatos. Opto uos fortißimi ac beatißimi fratres semper bene ualere, et nostri meminisse.*

ARG. EPIST. SEQ.

Epistola ad clerum, quem docet aduersa tunc imminentia ꝑpter nimia peccata uenisse, ideoq; instanter orādum, quoniam Deus quem corripit, diligit: & cum corripit, ad hoc corripit ut emendet.

EPISTOLA IIII.

CYPR. PRESBYTERIS ET DIAconis fratribus SALVTEM.

Vanquam sentiam fratres charißimi pro timore, quē singuli debemus Deo, nos quoque illic aßiduis orationibus et enixis precibus instanter incumbere, admoneo tñ religiosam solicitudinem uestram, ut ad placandum atque exorandum Dñm non uoce sola, sed et ieiunijs, et lacrymis, et omni genere deprecationis ingemuscamus. Intelligendum est.n.et confitendum pressuræ istius tam turbidam uastitatem, quæ gregem nostrum maxima ex parte populata est adhuc, et usq; populatur, secundum peccata nostra uenisse, dum uiam Dñi non tenemus, nec data nobis ad salutem cœlestia mãdata seruamus. Fecit Dñs noster uoluntatem patris, et nos non facimus Dñi uoluntatem, patrimonio et lucro studentes, superbiam sectantes, æmulationi ac dissensioni uacantes, simplicitatis et fidei negligentes, seculo uerbis solis et non factis renuntiantes, unusquisq; sibi placentes, et omnibus displicentes. Vapulamus itaq; ut meremur, cũ scriptum sit: Seruus aũt ille qui cognoscit uoluntatem domini sui, et non paruerit uoluntati eius, uapulabit multis. Quas autem plagas, quæ uerbera non meremur, quãdo nec confessores qui exemplo cæteris ad bonos mores esse debuerant, teneant disciplinam? Itaq; dum quosdam insolenter extollit confeßionis suæ tumida et inuerecunda iactatio, tormenta uenerunt, et tormenta sine fine tortoris, sine exitu damnationis, sine solatio mortis, tormenta quæ ad coronam non facilè dimittant, sed tandiu torqueant, quandiu deijciant: nisi si aliquis diuina dignatione subtractus inter ipsa cruciamenta profecerit, adeptus gloriam non termino supplicij, sed celeritate moriendi. Hæc patimur delicto & merito nostro, sicut præmonuit diuina censura, di-

Deus placandus nõ uoce tantum, sed lacrymis, ieiunijs, &c.

Quicquid patimur, peccata nostra meruere.

Luc. 12.

Psal.88. cens: Si dereliquerint legem meam, et in iudicijs meis non ambulauerint, si iustificationes meas profanauerint, & praecepta mea non obseruauerint, uisitabo in uirga facinora eorum, & in flagellis delicta eorum. Virgas igitur & flagella sentimus, qui Deo nec bonis factis placemus, nec pro peccatis satisfacimus. Rogemus de intimo corde & de tota mente misericordiam Dei, quia & ipse addidit, dicens: Misericordiam

Ioan.16. autem meam non dispergam ab eis. Petamus & accipiemus, & si in accipiendo mora & tarditas fuerit, quoniam grauiter offendimus, pulsemus, quia & pulsanti aperitur, si modo pulsent ostium preces & gemitus & lacrymae nostrae, quibus

Oratio unanimis. insistere & immorari oportet, & si sit unanimis oratio. Nam quod magis suasit & compulit, ut has ad uos literas scriberem, scire debetis (sicut Dominus ostendere et reuelare digna

Matth.7. tus est) dictum esse in uisione: Petite & impetrabitis: tunc deinde praeceptum plebi assistenti, ut pro quibusdam personis designatis sibi peterent: In petendo autem fuisse dissonas uoces, & dispares uoluntates, et uehementer hoc displicuisse illi

Luc.11. qui dixerat: Petite & impetrabitis, quòd plebis inaequalitas discreparet, nec esset fratrum consensio una & simplex &

Psal.67. iuncta concordia, cum scriptum sit: Deus qui inhabitare facit

Actu.2. unanimes in domo. Et in actis Apostolorum legamus: Turba autem eorum qui crediderant, animo ac mente unà agebant: et Dominus sua uoce mandauerit, dicens: Hoc est mandatum

Matth.18. meum, ut diligatis inuicem. Et iterum: Dico autem uobis, quoniam si duobus ex uobis cōuenerit in terra de omni re quamcunque petieritis, continget uobis à patre meo qui in coelis est. Quòd si duo unanimes tantum possunt, quid si unanimitas apud omnes esset? Quid si secūdum pacem quam nobis Dominus dedit, uniuersis fratribus conueniret? Iampridem de diuina misericordia impetrassemus quod petimus, non tandiu in hoc salutis & fidei nostrae periculo fluctuaremus, imo uerò

nec uenissent fratribus hæc mala, si in unum fraternitas fuisset animata. Nam & illud ostensum est, quòd sederet paterfamiliâs sedente sibi ad dexteram iuuene, qui iuuenis anxius & cum quadam indignatione subtristis, maxillam manu tenens, mœsto uultu sedebat. Alius uerò in sinistra parte consistens rete portabat, quod se mittere, ut circunstantem populum caperet, minabatur, & cum miraretur quid hoc esset ille qui uidit, dictum est ei: Iuuenem qui ad dexteram sic sederet, contristari et dolere, quòd præcepta sua non seruarentur: Illum uerò in sinistra exultare, quòd sibi daretur occasio, ut à patresamiliâs potestatem sumeret sæuiendi. Hoc prius longe ostensum est, quàm tempestas uastitatis huius oriretur. Et uidemus impletum quod fuerat ostensum, ut dum Domini præcepta contemnimus, dum datæ legis mandata salutaria non tenemus, facultatem nocendi inimicus acciperet, & minus armatos, & ad repugnandum minus cautos iactu retis operiret. Oremus instanter, & assiduis precibus ingemiscamus. Nam & hoc nobis iam olim per uisionem fratres charissimi exprobratū sciatis, quòd dormitemus in precibus, nec uigilanter oremus, & Deus utique qui quem corripit, diligit, quando corripit, ad hoc corripit ut emendet, ad hoc emendat ut seruet. Excutiamus itaque et abrumpamus somni uincula, et instanter ac uigilanter oremus: sicut Paulus Apostolus præcipit, dicens: Instate orationi uigilantes in eá. Nam & Apostoli orare diebus ac noctibus non destiterunt, et Dominus quoque ipse disciplinæ magister et exempli nostri uia frequenter et uigilanter orauit, sicut in Euangelio legimus: Exijt in mōtem orare, et fuit pernoctans in oratione Dei. & utique quod orabat, orabat ille pro nobis, cum peccator ipse non esset, sed nostra peccata portaret. Adeo autem pro nobis ille deprecabatur, ut legamus in alio loco: Dixit autem Dominus ad Petrum: Ecce Satanas postulauit ut uos uexaret, quomodo triticum, ego autem roga-

Oratio. Coloss. 4. Luc. 6. Luc. 22.

ui pro te, ne deficiat fides tua. Quòd si pro nobis ac pro delictis nostris ille laborat & uigilat & precatur, quantò nos magis insistere precibus et orare, et primò ipsum Dominum rogare, tum deinde per ipsum Deo patri satisfacere debemus? Habemus aduocatum & deprecatorem pro peccatis nostris Iesum Christum dominum nostrum, si modò nos in præteritũ peccasse pœniteat, et confitentes atq; intelligentes delicta nostra, quibus nunc Deum offendimus, uel de cætero nos ambulare in uijs eius, et præcepta eius metuere spondeamus. Pater nos et corrigit et tuetur, stantes tamen in fide et in pressuris atq; in angustijs licet Christo eius firmiter adhærentes, sicut
Roma. 8. *scriptum est: Quis nos separabit à charitate Christi? pressura, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? Nihil horum potest separare credẽtes, nihil potest auellere corpori eius & sanguini cohærentes. Persecutio ista examinatio est atq; exploratio peccati nostri, excuti nos Deus uoluit & probari, sicut suos semper probauit: nec tamen in probationibus eius aliquando auxilium credentibus defuit. Deniq; ad minimum famulum suum, & in delictis licet plurimis constitutum, & dignatione eius indignum, tamen pro sua circa nos bonitate mandare dignatus est. Dic illi, inquit, securus sit, quia pax uentura est. Sed quod interim morula est, supersunt aliqui qui probentur: Sed & de uictu parco, & sobrio potu diuinis dignationibus admonemur, scilicet ne uigore cœlesti sublime iam pectus * illecebra secularis eneruet, uel ne largioribus epulis mens grauata minus ad preces orationis euigilet. Dissimulare hæc singula & apud cõscientiam meam solus occultare non debui, quibus unusquisque uestrum & instrui & regi possit. Ne ipsi utique apud uos hanc epistolam teneatis occultam, sed legendam fratribus suggeratis. Intercipere enim quibus nos Dominus admonere & instruere dignatur, eius est qui admoneri et instrui dedignatur, eius*

* alias, illecebroso poculo se.

est qui admoneri & instrui fratrem suum nolit. Probari nos à Domino nostro sciant, nec à fide; in qua in eum semel credidimus, præsentis pressuræ conflictatione deficiat. Delicta sua singuli recognoscentes, uel modo conuersationem ueteris hominis exponant. Nemo enim retro attendens, & superponens manum suam super aratrũ, aptus est regno Dei. Deniq; uxor Loth, quæ liberata contra præceptum retro respexit, quod euaserat perdidit. Attendamus non posteriora, quò diabolus reuocat, sed priora, quò Christus uocat. Oculos erigamus ad cœlum, ne oblectamentis & illecebris nos suis terra decipiat. Vnusquisque oret Dominum non pro se tantum, sed & pro omnibus fratribus, sicut Dominus IESVS orare nos docuit ubi non singulis priuatam precem mandauit, sed communi & concordi prece orare pro omnibus iussit. Si nos Dominus humiles & quietos, si nos inuicem copulatos, si circa iram suam timidos, si præsenti tribulatione correctos emendatosq; conspexerit, tutos ab inimici infestationibus exhibebit. Præcessit disciplina, sequetur & uenia. Nos tantum sine cessatione poscendi, & cum fide accipiendi simplices & unanimes Dominum deprecemur cum gemitu pariter & fletu deprecantes, sicut deprecari oportet eos, qui sint positi inter plangentium ruinas, & timentium reliquias, inter numerosam languentium stragem, & exiguam stantium paucitatẽ. Rogemus pacem maturius reddi, cito* latebris nostris & periculis subueniri. In plerisque famulis suis Dominus dignatur ostendere redintegrationem ecclesiæ suæ, securitatem salutis nostræ, post pluuias serenitatem, post tenebras lucẽ, post procellas & turbines placidam lenitatem. Pia paternæ dilectionis auxilia, diuinæ maiestatis solita magnalia, quibus & persequentium blasphemia retundatur, & lapsorum pœnitentia reformetur, & fortis & stabilis perseuerantium fiducia glorietur. Opto uos fratres charissimi semper bene ualere.

Luc 9.
Gene. 19.
Orandum pro omnibus.
alias, illecebris.
Sæpe fit expulsa nube serena dies.

includentibus maior, iacens stantibus celsior, uincientibus firmior uinctus, sublimior iudicantibus iudicatus. Et quamuis ligati neruo pedes essent, calcatus serpens & obtritus & uictus est. Lucent in corpore glorioso clara uulnerum signa, eminent & apparent in membris longa tabe consumptis expressa uestigia. Sunt magna, sunt mira, quæ de uirtutibus eius ac laudibus fraternitas audiat. Et si aliquis Thomæ similis extiterit, qui minus auribus credat, nec oculorum fides deest, ut quisquis quod audit & uidet. In seruo Dei uictoriam gloria uulnerum fecit, gloriam cicatricum memoria custodit. Nec rudis iste aut nouus est in Celerino charissimo nostro titulus gloriarum, per uestigia cognationis suæ graditur, parentibus, ac propinquis suis honore consimili diuinæ dignationis æquatur. Auia eius Celerina iampridem martyrio coronata est. Item patruus eius & auunculus Laurentius & Ignatius in castris & ipsi quondam secularibus militantes, sed ueri & spirituales Dei milites, dum diabolum Christi professione prosternunt, palmas à Domino & coronas illustri passione meruerunt. Sacrificia pro eis semper, ut meministis, offerimus, quoties martyrum passiones & dies anniuersaria commemoratione celebramus. Nec degener ergo esse, nec minor poterat, quem sic domesticis exemplis uirtutis ac fidei prouocabat familiæ dignitas & generosa nobilitas. Quòd si in familia seculari prædicationis & laudis est esse patricium, quanto maioris laudis & honoris est fieri in cœlesti prædicatione generosum? Non inuenio quem beatiorem magis dicam, utrum'ne illos de posteritate tam clara, an hunc de origine gloriosa. Ita æqualiter apud eos recurrit & commeat diuina dignatio, ut & illorum coronam dignitas sobolis illustret, & huius gloriã sublimitas generis illuminet. Hunc ad nos fratres dilectissimi cum tanta Domini dignatione uenientem testimonio & miraculo eius ipsius, qui se persecutus fuerat illustrem,

Thomæ similes increduli.

Celerina auia Celerini.

Laurentius. Ignatius.

Sacrificia pro martyribus.

quid aliud q̃ super pulpitũ, id est super tribunal ecclesiæ oportebat imponi, ut loci altioris celsitate subnixus, & plebi uniuersæ pro honoris sui claritate cõspicuus, legat præcepta euãgelij Domini, quæ fortiter ac fideliter sequitur? uox Dominũ cõfeßa in his quotidie, quæ dominus locutus est, audiatur? Viderit an sit ulterior gradus ad quẽ proficisci in ecclesia poßit. Nihil est in quo magis confeßor fratribus prosit, quàm ut dum euãgelica lectio de ore eius auditur, lectoris fidẽ quisquis audierit, imitetur. Iungendus in oratione Aurelio fuerat, cum quo & diuini honoris societate cõiunctus est, cum quo omnibus uirtutis & laudis insignibus copulatus est. Pares ambo, & uterq; cõsimiles. In quantũ gloria sublimes, in tantũ uerecundia humiles. Quantum diuina dignatione promoti, tantum sua quiete & trãquillitate summißi, et uirtutũ pariter & morum *singulis exempla præbẽtes, & cõgreßioni & paci congruentes. Illhic robore, hic pudore laudabiles. In talibus seruis letatur dominus. In eiusmodi cõfeßoribus gloriatur, quorũ secta & cõuersatio sic proficit ad præconium gloriæ, ut magisteriũ cæteris præbeat disciplinæ. Ad hoc eos Christus eße in ecclesia diu uoluit, ad hoc de media nocte subtractos, quadam dixerim resurrectione circa eos facta, incolumes reseruauit, ut dum nihil in honore sublimius, nihil in humilitate submißius à fratribus cernitur, hos eosdẽ fraternitas sectata comitetur. Hos * tamẽ lectores interim constitutos sciatis, quia oportebat lucernã super cãdelabrũ poni, unde omnibus luceat, & gloriosos uultus in loco altiore cõstitui, ubi ab omni fraternitate circũstante cõspecti incitamentũ gloriæ uidẽtibus præbeant. Cæterũ presbyterij honorẽ designaße nos illis iam sciatis, ut & sportulis ijdẽ cum presbyteris honorẽtur, & diuisiones mensuræ æquatis quãtitatibus partiantur, seßuri nobiscũ prouectis & corroboratis annis suis, quamuis in nullo minor poßit uideri ætatis indole, qui consummauit ætatem gloriæ dignate.

Celerini cum Aurelio collatio.

alias, singularia.

alias, autem

Ecclef. 26.

Sportulæ.

ARG.

ARG. EPIST. SEQ.

Ad plebem Thibari consistentem epistola hortatoria, ut mēte incorrupta, fide integra, uirtute deuota Christi confesſionem seruet.

EPISTOLA VI.

Cypr. Plebi Thibari Consistenti SALVTEM.

C ogitaueram quidem fratres dilectiſſ. atq; in uotis habebam, ſi rerum ratio ac tēporis conditio permitteret, ſecundum quod frequenter desideraſtis, ipſe ad uos uenire, & quantulacunq; mediocritas noſtra præualeret exhortationis noſtræ præſens illhic fraternitatē corroborare. Sed quoniā ſic rebus urgentibus detinemur, ut longe iſthinc excurrere, et diu à plebe, cui de diuina indulgentia præſumus, abeſſe nō datur facultas, has interim pro me ad uos uicarias literas miſi. Nam cū Dñi instruentis dignatione inſtigemur ſæpius & admoneamur, ad ueſtram quoq; conſcientiā admonitionis noſtræ ſolicitudinem perferre debemus. Scire enim debetis & pro certo credere ac tenere, 1.Ioan.2. *preſſuræ diem ſuper caput eſſe cœpiſſe, & occaſum ſeculi, atq; Antichriſti tempus appropinquaſſe, ut parati oēs ad prælium ſtemus, nec quicquā niſi gloriā uitæ æternæ, et coronā cōfeſſionis dominicæ cogitemus, nec putemus talia eſſe, quæ ueniunt, qualia fuerunt illa quæ tranſierunt. Grauior nunc & ferocior pugna imminet, ad quā fide incorrupta, et uirtute robuſta parare ſe debent milites Chriſti, cōſiderantes idcirco ſe quotidie calicē ſanguinis Chriſti bibere, ut poſſint et ipſi propter Chriſtum ſanguinē fundere. Hoc eſt enim uelle cū Chriſto inueniri, id quod Chriſtus & docuit & fecit imitari ſecundū Ioā. Apoſtolum dicentem: Qui dicit ſe in Chriſto manere, debet quō il-* 1.Ioan.2. *le ambulauit & ipſe ambulare. Item beatus Paulus apoſtolus exhortatur & docet, dicens: Sumus filij Dei. Si autem filij, &* Roma.8.

hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autẽ Christi, siquidem compatiamur ut & commagnificemur. Quæ nũc omnia consideranda sunt nobis, ut nemo quicquam de seculo iam moriente desideret, sed sequatur Christum, qui & uiuit in æternum, & uiuificat seruos suos in fide sui nominis constitutos. Venit enim tempus fratres dilectissimi, quod iampridem Dominus noster prænuntiauit, & docuit aduenire, dicens: Ve-
Ioan.16. niet hora, ut omnis qui uos occiderit, putet se officium Deo facere. Sed hæc facient, quoniam nõ cognouerunt patrem neq; me. Hæc autem locutus sum uobis, ut cum uenerit hora eorũ, memores sitis quia ego dixi uobis. Nec quisquam miretur persecutionibus nos assiduis fatigari, & pressuris angentibus frequenter urgeri, cum hæc futura in nouissimis temporibus Dominus ante prædixerit, & militiam nostram magisterio et hortamento sui sermonis instruxerit: Petrus quoq; apostolus eius docuerit, ideo persecutiones fieri, ut probemur, & ut dilectioni Dei iustorum præcedentium exemplo, nos etiam morte & passionibus copulemur. posuit enim in epistola sua,
1.Pet.4. dicens: Charissimi, nolite mirari ardorem accidentem uobis, qui ad tentationem uestram fit, nec excidatis tanquam nouum uobis contingat, sed quoties communicatis Christi passionibus, per omnia gaudete, ut & in reuelatione facta claritatis eius gaudentes exultetis. Si improperatur uobis in nomine Christi, beati estis, quia maiestatis & uirtutis Domini nomen in uobis requiescit. Quod quidem secundum illos blasphematur, secundum nos autem honoratur. Docuerunt autem nos Apostoli ea, quæ de præceptis dominicis & cœlestibus mandatis ipsi quoq; didicerunt, Domino ipso scilicet corroborante
Luc.18. te nos & dicente: Nemo est, inquit, qui relinquat domum,
Matth.19. aut agrum, aut parentes, aut fratres, aut sorores, aut uxorem, aut filios propter regnum Dei, & non recipiat septies tantum in isto tempore, in seculo autem uenturo uitam æternam. Et

iterum: Beati, inquit, eritis, cùm odio uos habuerint homines, & separauerint uos, & expulerint, & maledixerint nomini uestro, quasi nequam, propter filium hominis: gaudete in illa die & exultate, ecce enim merces uestra multa est in cœlo. Gaudere nos & exultare uoluit in persecutionibus Dominus, quia quando persecutiones fiunt, tunc dantur coronæ fidei, tunc probantur milites Dei, tūc martyribus patent cœli. Neq; enim sic nomē militiæ dedimus, ut pacem tantūmodo cogitare, & detrectare, ac recusare militiam debeamus, cum in ipsa militia primus ambulauerit Dominus, humilitatis & tolerantiæ & passionis magister, ut quod fieri docuit, prior faceret, & quod pati hortatur, prior pro nobis ipse pateretur. Sit ante oculos fratres dilectissimi, quòd qui omne iudicium à patre solus accepit, & qui uenturus est iudicaturus, iam iudicij sui & cognitionis futuræ sententiam prætulerit, prænuntians & cōtestans confessurum se corā patre suo confitentes, & negaturū negantes. Si mortē possemus euadere, merito mori timeremus. Porrò autem cum mortalem mori necesse sit, amplectamur occasionem de diuina promissione & dignatione uenientē, & fungamur exitu mortis cū præmio immortalitatis, nec uereamur occidi, quos constet quando occidimur, coronari: nec quisquam fratres dilectissimi, cum populū nostrum fugari conspexerit metu persecutionis & spargi, conturbetur, quòd collectam fraternitatem non uideat, nec tractantes episcopos audiat. Simul tūc omnes esse non possumus, quibus occidere non licet, sed occidi necesse est. Vbicunq; in illis diebus unusquisque fratrū fuerit à grege interim hac necessitate temporis corpore non spiritu separatus, non moueatur ad fugæ illius horrorem, nec recedens & latens solitudine deserti loci terreatur. Solus non est, cui Christus in fuga comes est. Solus nō est, qui templum Dei seruās ubicunq; fuerit, sine Deo non est. Et si fugientem in solitudine ac montibus latro

Luc. 6.

Persecutio fidelium coronatio.

Christi exemplo primū facere, postea docere oportet

Mors omnib. æqua, tardior, aut citior.

*oppresserit, fira inuaserit, fames ac sitis, aut frigus afflixerit, uel per maria præcipiti nauigatione properantem tempestas, aut procella submerserit, expectat militem suum Christus ubi cunque pugnantem, & persecutionis causa pro nominis sui honore morienti præmium reddit, quod daturum se in * surrectione promisit.* Nec minor est martyrij gloria, non publicè & inter multos perisse, cũ pereundi causa sit propter Christum perire. *Sufficit ad testimonium martyrij sui testis ille qui probat martyres & coronat.* Imitemur fratres dilectißimi Abel iustum, qui initiauit martyria, dum propter iustitiam primus occiditur. Imitemur Abraham *Dei amicũ, qui nõ est cõnatus ut filium uictimam suis manibus offerret, dum* Deo *fide deuotionis obsequitur.* Imitemur tres pueros, Ananiam, Azariam, & Misahelem, *qui nec ætate territi, nec captiuitate fracti, Iudæa deuicta &* Hierosolymis *captis, in ipso regno suo regem fidei uirtute uicerũt, qui adorare statuam, quam* Nabuchodonosor *rex fecerat, iußi, & minis regis & flammis fortiores extiterũt proclamantes, & fidem suam per hæc uerba testantes:* Nabuchodonosor *rex, nõ opus est nobis de hoc uerbore spondere tibi. Est enim* Deus *cui nos seruimus potens eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis rex, liberabit nos, et si non, notũ sit tibi, quia dijs tuis non deseruimus, & imaginem auream quã statuisti nõ adorabimus.* Credebant se illi secundũ fidem posse euadere, sed addiderunt, et si non, ut sciret rex illos propter Deum quem colebãt & mori posse. Hoc est enim robur uirtutis & fidei, credere & scire quòd Deus à morte præsente liberare poßit, & tamẽ mortem non timere nec cedere, ut probari potius fides poßit. Erupit per os eorũ spiritus sancti incorruptus & inuictus uigor, ut appareat, uera esse quæ in Euangelio suo Dominus edixit, dicens: *Cum autem uos apprehẽderint, nolite cogitare quid loquamini. Dabitur enim uobis in illa hora quid loquamini.*

alias, persecutione.

Abel primus martyrij autor.

Abrahami obedientia.

Ananias. Azarias. Misahel.

Daniel. 3

Deus à morte liberare põt.

Matth. 10.

Non enim uos estis qui loquimini, sed spiritus patris uestri qui loquitur in uobis. Dixit, quid loqui & respondere posimus dari nobis in illa hora diuinitus & offerri, nec nos tunc esse qui loquimur, sed spiritum Dei patris, qui cum à confitentibus non discedit, neq; diuiditur, ipse in nobis & loquitur, & coronatur. Sic & Daniel cum compelleretur adorare idolum Bel, quem tunc & rex & populus colebant, in asserendo Dei sui honorem plena fidei libertate prorupit, dicens: Nihil colo ego nisi Dominũ Deum meum, qui cõdidit cœlum & terram. Quid in Maccabæis beatorum martyrum grauia tormenta, & multiformes septẽ fratrũ pœnæ, & cõfortans liberos suos mater in pœnis, & moriens ipsa quoq; cum liberis? Non'ne magnæ uirtutis & fidei documenta testantur, & nos ad martyrij triũphum suis paßionibus adhortãtur? Quid prophetæ quos ad præscientiam futurorũ spiritus animauit? Quid Apostoli, quos Dominus elegit? Non'ne cum iusti occiduntur propter iustitiam, mori nos quoque docuerunt? Christi natiuitas à martyrijs infantũ statim cœpit, ut ob nomen eius à bimatu & infrà qui fuerant, necarẽtur. Aetas necdum habilis ad pugnã, idonea extitit ad coronam, ut * apparerent innocentes esse qui propter Christum necantur, infantia innocens ob nomen eius occisa est. Ostensum est neminem esse à periculo persecutionis immunẽ, quando & tales martyria fecerũt. Quàm uerò grauis causa sit hominis Christiani seruum pati nolle, cum passus sit prior Dominus, et pro peccatis nostris nos pati nolle, cum peccatum suum proprium ille non habens passus sit ille pro nobis? Filius Dei passus est, ut nos filios Dei faceret, & filius hominis pati non uult, ut esse Dei filius perseueret? Si odio seculi laboramus, odiũ seculi sustinuit prior Christus. Si cõtumelias in hoc mundo, si fugam, si tormenta toleramus, grauiora expertus est mundi factor & Dominus, qui & admonet, dicens: Si seculum, inquit, uos odit, mementote quo-

Daniel.14.

Maccabæi.

Prophetæ.

Apostoli.

Christi natiuitas.

* alias, appareret.

Christus passus ut nos redimeret.

niam me primo odit. Si de seculo essetis, secundum quod suum esset amaret. Sed quia de seculo non estis, & ego elegi uos de seculo, propterea odit uos seculũ. Mementote sermonis quem dixi uobis, Non est seruus maior domino suo. Si me persecuti

Discipulus ut discit faciat.

sunt, & uos persequentur. Dominus & Deus noster quicquid docuit & fecit, ut discipulus excusatus esse non poßit, qui discit & non facit. Neq; aliquis ex uobis fratres dilectißimi futuræ persecutionis metu, aut Antichristi imminentis aduentu sic terreatur, ut non Euangelicis exhortationibus, & præceptis ac monitis cœlestibus ad omnia inueniatur armatus. Venit Antichristus, sed superuenit & Christus. Grassatur & sæuit inimicus, sed statim sequitur Dominus paßiones nostras & uulnera uindicaturus. Irascitur aduersarius & minatur, sed est qui poßit de eius manibus liberare. Ille metuendus est, cuius iram nemo poterit euadere, ipso præmonente & dicente:

Matth. 10.

Ne timueritis eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Magis autẽ metuite eum qui potest & animan & corpus perdere in gehennam. Et iterum: Qui amat

Ioan. 12.

animam suam, perdet illam: & qui odit animam suam in isto seculo, in uitam æternam conseruabit illam. Et in Apocalypsi

Apoc. 14.

instruit & præmonet dicens: Siquis adorat bestiam & imaginem eius, & accipit notam in fronte sua & in manu, bibet & ipse de uino iræ Dei misto in poculo iræ eius, & punietur igne & sulphure sub oculis sanctorum angelorum, & sub oculis agni, & fumus de tormentis eorũ ascendit in secula seculorum, nec habebunt requiem die ac nocte, quicunq; adorant bestiam & imaginem eius. Ad agonem secularem & exercentur homines & parantur, & magnam gloriam computant honoris sui, si illis spectante populo, & imperatore præsente contigerit coronari. Ecce agon sublimis & magnus, & coronæ cœlestis præmio gloriosus, ut spectet nos certantes Deus, & super eos quos filios facere dignatus est, oculos suos pandens

certaminis nostri spectaculo perfruatur. Praeliantes nos & fidei congreßione pugnantes spectat Deus, spectāt angeli eius, spectat & Christus. Quanta est gloriae dignitas, quanta felicitas praeside Deo cōgredi, & Christo iudice coronari? Armemur fratres dilectißimi uiribus totis, & paremur ad agonem mente incorrupta, fide integra, uirtute deuota. Ad aciem quae nobis indicitur, Dei castra procedāt. Armētur integri, ne perdat integer quod nuper stetit. Armentur & lapsi, ut et lapsus recipiat quod amisit. Integros honor, lapsos dolor ad praelium prouocet. Armat & praeparat nos beatus Apostolus, dicens: Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus potestates & principes huius mundi harum tenebrarum, aduersus spiritus nequitiae in coelestibus. Propter quod induite tota arma Dei, ut poßitis resistere in die nequißimo: ut cū omnia perfeceritis, stetis accincti lūbos uestros in ueritate, induti loricam iustitiae, & calciati pedes in praeparatione Euāgelij pacis, assumentes scutum fidei, in quo poßitis omnia ignita iacula nequißimi extinguere, & galeam salutis, et gladium spiritus qui est sermo Dei. Haec arma sumamus, his nos tutamentis spiritualibus & coelestibus muniamus, ut in die nequißimo resistere diaboli minis et repugnare poßimus. Induamur loricam iustitiae, ut contra inimici iacula munitum sit pectus et tutum. Calciati simus Euangelico magisterio, et armati pedes, ut cum serpens calcari à nobis et obteri coeperit, mordere et supplantare non poßit. Portemus fortiter scutum fidei, quo protegente quicquid iaculatur inimicus, poßit extingui. Accipiamus quoq; ad tegmentum capitis galeam salutarem, ut muniantur aures, ne audiant edicta feralia. Muniantur oculi, ne uideant detestanda simulachra. Muniatur frons, ut signum Dei incolume seruetur. Muniatur os, ut Dominū suum Christum uictrix lingua fateatur. Armemus & dexteram gladio spirituali, ut sacrificia funesta fortiter respuat, ut eu-

Ephes. 6.

Arma Christianorum. πανοπλίαν.

charistiæ memor, qui Domini corpus accepit, in ipso Dominum suum complectatur, postmodum à Domino suo sumpturus præmium cœlestium coronarũ. O' dies ille qualis et quantus adueniet fratres dilectissimi, cum cœperit populum suum Dominus *recensere, & diuinæ cognitionis examine singulorum merita recognoscere, mittere in gehennam nocentes, & persecutores nostros flammæ pœnalis perpetuo ardore damnare, nobis uerò mercedem fidei & deuotionis exoluere. Quæ erit illa gloria, & quanta lætitia, admitti ut* Deum *uideas honorari, ut cum Christo domino* Deo *tuo salutis ac lucis æternæ gaudium capias?* Abraham, *&* Isaac, *&* Iacob, *& patriarchas omnes, & prophetas, & apostolos, & martyres salutare, cum iustis &* Dei *amicis in regno cœlorum datæ immortalitatis uoluptate gaudere, sumere illhic, quod nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascẽdit?* Maiora *enim nos accipere, quàm quod hic aut operamur, aut patimur* Apo*stolus prædicat, dicens:* Non *sunt cõdignæ passiones huius temporis ad superuenturam claritatem, quæ reuelabitur in nobis.* Cum *reuelatio illa uenerit, cum charitas super nos* Dei *fulserit, iam beati erimus, & læti dignatione* Domini *honorati.* Quàm *rei manebunt & miseri, qui* Dei *desertores aut contra* Deum *rebelles uoluntatem fecerunt diaboli, ut eos necesse sit cũ ipso simul inextinguibili igne torqueri.* Hæc *fratres dilectissimi hæreant cordibus uestris.* Hæc *sit armorũ nostrorum præparatio, hæc diurna ac nocturna meditatio, ante oculos habere, et cogitatione semper ac sensibus uoluere iniquorũ supplicia, & præmia ac merita iustorum: quid negantibus* Dominus *cõminetur ad pœnam, quid contra confitentibus promittat ad gloriam.* Si *hæc cogitantibus ac meditantibus nobis persecutionis dies superuenerint, miles Christi præceptis eius et monitis eruditus nõ expauescit ad pugnam, sed paratus est ad coronã.* Opto *uos fratres charissimi semper bene ualere.*

Iudicij dies bonis gaudio, malis gehennæ futurus.

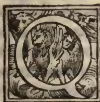
1. Cor. 2.

Roma. 8.

ARG. EPIST. SEQ.

Ad Magnũ epistola, de his qui in lecto grãm cõsequuntur, ubi insinuat, quocunq; tpe gratiam Dei perfectione nõ carere, dum ab ęgro fides nõ exulat.

EPISTOLA VII.

*Væsisti etiam frater charißime, q̃d mihi de illis uideatur, qui in infirmitate, et languore grãm Dei consequuntur, an habẽdi sint legitimi Christiani, eò q̧ aqua salutari non loti sint, sed perfusi. Qua in parte nemini uerecundia et modestia nostra præiudicat, quò minus unusquisq; quod uoluerit, sentiat, et quod senserit, faciat. Nos, quantum cõcipit mediocritas nostra, existimamus in nullo mutilari, et debilitari posse beneficia diuina, nec minus aliquid illhic poße cõtingere, ubi plena et tota fide et dantis et sumentis accipitur, quod diuinis muneribus hauritur. Neq;.n. sic in sacramento salutari delictorum cõtagia, ut in lauacro carnali & seculari sordes cutis et corporis abluuntur, ut et sapone et nitris, & cæteris quoq; adiumentis, & *dolio & piscina opus sit, quibus ablui et mundari corpusculum poßit. Aliter pectus credentis abluitur, aliter mens hominis per fidei merita mundatur. In sacramentis salutaribus neceßitate cogente, & Deo indulgentiam suam largiente totum credentibus conferũt diuina compendia. Nec quẽquam mouere debet, q̧ aspergi uel perfundi uidentur ægri, cum gratiam dominicam consequuntur, quãdo scriptura sancta per Ezechielem prophetam loquatur & dicat: Et aspergam super uos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus immunditijs uestris, & omnibus simulachris uestris, & mundabo uos, & dabo uobis cor nouum, & spiritum nouum dabo in uobis. Item in Numeris: Et homo qui fuerit immũdus usq; ad uesperam, hic purificabitur die tertio & die septimo, & mundus erit. Si autem non fuerit purifica-*

Perfunduntur apud nos, merguntur apud Anglos.

*alias, lotio

Ezech. 36.

Nume. 19.

tus die tertio & die septimo, non erit mundus, & extermina=bitur anima illa de Israël, quoniam aqua aspergnis non est super eum aspersa. Nume. 8. Et iterum: Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens: *Accipe Leuitas de medio filiorum Israël & purificabis eos. Et ita facies eis purificationem eorum, circunsperges eos aqua purificationis.* Et iterum: *A qua aspersionis purificatio est.* Vnde apparet aspersionem quoque aquæ instar lauacri salutaris obtinere, & quando hæc in ecclesia fiunt, ubi sit & dantis & accipientis fides integra, stare omnia & consummari ac perfici *eos salutari aqua & fide legitima Christi gratiam consecutos nō posse maiestate Domini & fidei ueritate. Porrò autem quòd quidam nō Christianos, sed Clinicos uocant, non inuenio unde hoc nomen assumant, nisi fortè qui plura et secretiora legerunt apud Hippocratem uel Soranum Clinicos istos deprehēderunt. Ego enim qui Clinicum de Euāgelio noui, scio paralytico illi & debili per longa ætatis curricula in lecto iacenti nihil infirmitatem suam obfuisse, quò minus ad firmitatem cœlestem plenißime perueniret. Nec tantum indulgentia dominica excitatum de grabato esse, sed ipsum grabatum suum reparatis & uegetatis uiribus sustulisse. Et idcirco quantum fide concipere & sentire nobis datur, mea sententia hæc est, ut Christianus iudicetur legitimus, quisquis fuerit in ecclesia lege & iure fidei diuinam gratiam consecutus. Aut si aliquis existimat eos nihil consecutos, eò quòd ab aqua salutari tantum perfusi sint, si inanes & uacui sunt, non decipiantur, ut si incommodum languoris euaserint, & conualuerint, non baptizentur. Si autem baptizari non possunt, qui iam baptismo ecclesiastico sanctificati sunt, cur in fide sua & Domini indulgentia scandalizantur? An consecuti sunt quidem gratiam dominicam, sed breuiore & minore mensura muneris diuini ac spiritus sancti, ut habeātur qdem Christiani, non sint tamen cæteris adæquandi? Quinimo spiritus

*alias, posse domini maiestate fidei ueritate. Porrò aūt quod quidā eos saluari aqua, & fide legitima xp̄i gratiam consecutos.

sanctus non de mensura datur, sed super credentē totus infunditur. Nam si dies omnibus æqualiter nascitur, & si sol super omnes pari & æquali luce diffunditur, quantò magis Christus sol & dies uerus in ecclesia sua lumen uitæ æternæ pari æqualitate largitur? Cuius æqualitatis sacramentum uidemus in Exodo *esse celebratum, cum de cœlo manna deflueret, & futurorum præfiguratione alimentum panis cœlestis cibum Christi uenientis ostenderet. Illhic enim sine discrimine uel sexus, uel ætatis gomor à singulis æqualiter colligebatur. Vnde apparebat Christi indulgentiam & cœlestem gratiam postmodum secuturam æqualiter omnibus diuidi sine sexus uarietate, sine annorū discrimine, sine acceptione personæ super omnem* Dei *populum spiritualis gratiam muneris infundi. Planè eadē gratia spiritualis, quæ æqualiter in baptismo à credentibus sumitur, in conuersatione atq; actu nostro postmodum uel minuitur, uel augetur, ut in* Euangelio *dominicum semen æqualiter seminatur, sed pro uarietate terræ aliud absumitur, aliud in multiformem copiam uel tricesimi, uel sexagesimi, uel centesimi numeri fructu exuberante cumulatur.* Adhuc *uerò cum singuli ad denarium uocentur, quid est ut quod à* Deo *æqualiter distribuitur, humana interpretatione minuatur? Quòd si aliquis in illo mouetur, quòd quidam de ijs qui ægri baptizantur, spiritibus adhuc immundis tentantur, sciat diaboli nequitiam pertinacem usq; ad aquam salutarem ualere: in baptismo uerò * omnes nequitiæ suæ uires amittere. Quod exemplum cernimus in rege* Pharaone, *qui diu reluctatus, & in sua perfidia demoratus, tandiu resistere potuit & præualere, donec ad aquam ueniret, quò cum uenisset, & uictus est & extinctus.* Mare *autem illud sacramentum baptismi fuisse, declarat beatus apostolus* Paulus *dicens:* Nolo enim uos ignorare *fratres, quia patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes per mare transierunt, & omnes in* Moyse *baptizati sunt in nube*

Spūs sine mensura datur. Ioan. 3. Sol æqualiter radios diffundit. Gratia Dei æqualiter distribuitur. Exod. 16. Matth. 13. *alias, omne nequitia suæ uirus. 1. Cor. 10.

& in mari. & addidit, dicens: Hæc autem omnia figuræ nostræ fuerunt. Quod hodie etiam geritur, ut per exorcistas uoce humana & potestate diuina flagelletur & uratur, ut torqueatur diabolus. Et cum exire se & hoĩes Dei dimittere sæpe dicat, & in eo tamen quod dixerit fallat, & id quod per Pharaonem prius gestum est, eodem mendacio obstinationis & fraudis exerceat: cum tamen ad aquam salutarem, atque ad baptismi sanctificationem uenitur, scire debemus & fidere quia illhic diabolus opprimitur, & homo dicatus diuina indulgentia liberatur. Nam sicut scorpij & serpentes, qui in sicco præualent, in aquam præcipitati præualere non possunt, aut sua uenena retinere: sic & spiritus nequã, qui scorpij et serpentes appellantur, et tamen per nos data à Domino potestate calcantur, permanere ultra non possunt in hominis corpore, in quo baptizato & sanctificato incipit spiritus sanctus habitare. Hoc deniq; & rebus ipsis experimur, ut necessitate urgente in ægritudine baptizati & gratiam consecuti careant immundo, quo antea mouebantur, & laudabiles ac probabiles in ecclesia uiuant, plusq; per dies singulos in augmentum cœlestis gratiæ per fidei incrementa proficiant. Et contrà sæpe nonnulli de illis qui sani baptizantur, si postmodum peccare cœperint, spiritu immundo redeunte quatiuntur, ut manifestũ sit diabolum in baptismo fide credentis excludi, si fides postmodum defecerit, regredi. Nisi si iustum quibusdam uidetur, ut illi qui extra ecclesiam apud aduersarios & Antichristos profana aqua polluũtur, baptizati iudicentur. Hi uerò qui in ecclesia baptizantur, minus indulgẽtiæ & gratiæ diuinæ consecuti esse uideantur, & tantus honor habeatur hæreticis, ut inde uenientes non interrogentur, utrum'ne loti sint an perfusi, utrum'ne Clinici sint an Peripatetici: Apud nos autẽ de integra fidei ueritate detrahatur, & baptismo ecclesiastico maiestas sua & sanctitas derogetur. Rescripsi fili charissime ad li-

Diabolus baptismo opprimitur.

Mira similitudo.

Peripatetici ab ambulando dicuntur. Clinici lecto affixi sũt: huc alludit iocus.

teras tuas quantum parua nostra mediocritas ualuit, & osten di quid nos, quantum in nobis est, sentiamus: nemini præscri bentes quò minus statuat quod putat unusquisque præpositus actus sui rationem Domino redditurus, secũdum quod beatus Apostolus Paulus in epistola sua ad Romanos scribit & dicit: Vnusquisq; nostrum pro se rationẽ dabit. Non ergo nos inui- cem iudicemus. Opto te fili charissime semper bene ualere. Roma.14.

ARG. EPIST. SEQ.

Ad Cornelium papam epistola, in qua de literis ad presbyteros missis se purgat, & cũcta ad illius di gnitatem fecisse ostendit.

EPISTOLA VIII.

CYPR. CORNELIO FRATRI SAL.

Egi literas tuas frater chariss. quas per Pri mitiuũ cõpresbyterũ nostrũ misisti, in qui bus te cõperi motũ, quod cũ de Adrumeti na colonia Polycarpi nomine ad te literæ dirigerẽtur, posteaquã nos ego & Libera lis in eundẽ locũ uenissemus, cœpissent il- lhuc ad presbyteros & diaconos literæ dirigi. Quod scire te uolumus & pro certo credere, nulla leuitate aut cõtumelia fa- ctum: sed cũ statuissemus cõplures, qui in unum cõueneramus, ut legatis ad uos coepiscopis nostris Calydonio et Fortunato missis, omnia interim integra suspẽderẽtur, donec ad nos ijdẽ collegæ nostri rebus illhic aut ad pacẽ redactis, aut ꝑ ueritate cõpertis redirent: presbyteri & diaconi in Adrumetina cõsi- stẽtes, Polycarpo coepiscopo nostro absente, ignorabant quid nobis in cõmune placuisset. At ubi nos in præsenti uenimus, cõperto cõsilio nostro, ipsi quoq; id quod & cæteri obserua- re cœperunt, ut in nulla ecclesiarum isthic consistentium con- sensio discreparet. Quidã tamẽ mẽtes nonnũquã & animos sermonib. suis turbãt, dũ aliter quædã quã se habet ueritas, nun

tiant. Nos enim singulis nauigantibus, ne cum scandalo ullo nauigarent, rationem reddidisse nos scimus, & hortatos esse, ut ecclesiæ catholicæ matricem & radicem agnoscerent ac tenerent. Sed quoniam latius fusa est nostra prouincia, habet etiam Numidiam *&* Mauritaniam *sibi cohærentes, ne in urbe schisma factum absentium animos incerta opinione confunderet, placuit ut per episcopos, retenta à nobis rei ueritate, ad comprobandam ordinationem tuam facta autoritate maiore, tum demum scrupulo omni de singulorum pectoribus excusso, per omnes omnino in prouincia ista positos literæ fierent, sicut fiunt, ut te uniuersi collegæ nostri & communicationem tuam, id est, catholicæ ecclesiæ unitatem pariter & charitatem probarent firmiter ac tenerent.* Q*uod diuinitus euenisse, & consilium nostrum prouidenter processisse gaudemus. Sic enim nunc episcopatus tui & ueritas pariter & dignitas apertißima luce & manifestißima & firmißima est confirmatione fundata, ut & ex rescriptis collegarum nostrorum, qui ad nos literas inde fecerũt, & ex relatione ac testimonijs coepiscoporũ* Pompeij, *&* Stephani, *&* Calydonij, *ac* Fortunati *ordinationis tuæ & origo necessaria, & ratio iusta, & gloriosa quoque innocentia ab omnibus nosceretur.* Q*uod ut simul cum cæteris quoque collegis nostris stabiliter ac firmiter administremus, atque ut catholicæ ecclesiæ concorditer unanimitatem teneamus, perficiat diuina protectio, ut* Dominus *qui sacerdotes sibi in ecclesia sua eligere & constituere dignatur, electos quoque, & constitutos sua uoluntate atq; opitulatione tueatur, gubernanter inspirans ac subministrans, & ad improborum contumaciam frænandam, uigorem, & ad lapsorum fouendam pœnitentiam, lenitatem.* Opto *te frater charissime semper bene ualere.*

Matrix Roma.

ARG. EPISTOLAE SEQ.

Ad Florentiũ Pupianũ epist. ubi dolẽs ꝙ temere

de obtrectatoribus crediderit, se purgat, & animi illius lenitatem ostendit.

EPISTOLA IX.

CYPR. QVI ET THASCIVS FLOrentio cui & Pupiano fratri SALVTEM.

Go te frater credideram tandē iā ad pœnitentiā conuerti, quod in præteritū tā infanda, tā turpia, tā etiā gētibus execrāda, aut audisses de nobis temere, aut credidisses. Porrò autē etiā nūc in literis tuis animaduerto te adubc esse, qui prius fueras, eadēte de nobis credere, & in eo quod credideras, pseuerare, & ne forte claritatis & martyrij tui dignitas, nostra cōmunicatione maculetur, mores nostros diligēter inquirere, & post Deū *iudicē qui sacerdotes facit, te uelle, nō dicā de me (quātus enim ego?) sed de* Dei *&* Christi *iudicio iudicare: hoc est in* Deū *nō credere, hoc est rebellem aduersus Christū & aduersus* Euāgeliū *eius existere, & cū ille dicat:* Non'ne *duo passeres asse ueneunt, & neuter eorum cadit in terram sine patris uolūtate? et probet maiestas eius et ueritas sine cōsensu & per missu* Dei *etiā minima nō fieri, tu existimes sacerdotes* Dei *sine consensu eius in ecclesia ordinari? Nā credere quòd indigni et incerti sint qui ordinātur, quid aliud est, quā credere quòd nō à* Deo, *nec per* Deū *sacerdotes eius in ecclesia cōstituātur?* An *putas esse maius de me meū, quā* Dei *testimoniū, cū* Domi*nus ipse doceat & dicat testimoniū nō esse uerū, si quis ipse de se testis existat, eò quòd unusquisq; utiq; sibi faueat, nec contra se aliquis infesta & aduersa depromat, fides uerò syncera sit ueritatis, si in prædicationibus nostris alius sit prædicator ac testis? Si testimonium, inquit, dixero de me, testimonium meum non est uerum: alius est enim qui testis est de me.* Quòd *si ipse* Dominus *qui omnia postmodū iudicaturus sit,*

Matth. 10.

Testis in propria causa nemo idoneus.

Ioan. 5.

noluit de testimonio suo sibi credi, sed maluit de iudicio ac testimonio Dei patris probari. Quanto magis hoc seruos eius obseruare oportet, qui iudicio ac testimonio Dei non probantur tantum, sed etiam gloriantur? Præualuit autem apud te contra diuinam sententiam, & contra conscientiam nostram Dei iuribus nixam, inimicorum & malignorum commētum, quasi apud lapsos & profanos, & extra ecclesiam positos, de quorum pectoribus excesserit spiritus sanctus, esse aliud possit nisi mens praua, & fallax lingua, & odia uenenata, & sacrilega mendacia, quibus qui credit, cum illis necesse est inueniatur, cum dies iudicij uenerit. Quod uerò dixisti sacerdotes humiles esse debere, quia & Dominus & Apostoli humiles fuerunt, humilitatem meam & fratres omnes, & gētiles quoq; optimè norunt & diligunt, & tu quoq; noueras & diligebas, cum adhuc in ecclesia esses, & mecum cōmunicares. Quis autem nostrum longe est ab humilitate, utrum'ne ego qui quotidie fratribus seruio, & uenientes ad ecclesiam singulos benignè & cum uoto & gaudio suscipio, an tu qui te episcopum episcopi, & iudicem iudicis ad tempus à Deo dati constituis, cum Dominus Deus in Deuteronomio dicat: Et homo quicunq; fecerit in superbia, ut non exaudiat sacerdotem, aut iudicem, quicūq; fuerit in diebus illis, morietur homo ille, & omnis populus cum audierit, timebit, & non agent impiè etiam nunc? Et iterum ad Samuelem loquitur & dicit: Non te spreuerunt, sed me spreuerunt. Et adhuc Dominus in Euāgelio, cum ei dictum esset: Sic respondes pontifici? custodiens & docens sacerdotalem honorem seruari oportere, contra pōtificem nihil dixerit, sed innocentiam suam tantummodo purgans responderit, dicēs: Si male locutus sum, exprobra de malo: si autem bene, quid me cædis? Item Beatus Apostolus, cum ei dictū esset: Sic insilis in sacerdotē Dei maledicendo? nihil cōtumeliose locutus sit aduersus sacerdotem: cum & potuerit se constan

Sacerdotes humiles.

Deutero. 17.

1. Reg. 8.

Joan. 18.

Actu 23.

cōstanter exercere aduersus eos qui Dominum crucifixissent, & qui iam Deum, & Christum, templum, & sacerdotium perdidissent. Sed quamuis in falsis & spoliatis sacerdotibus umbram tamen ipsam inanem sacerdotalis nominis cogitās dixerit: Nesciebam fratres quia pontifex est, scriptum est enim: Principem plebis tuæ non maledices: nisi si sacerdos tibi fui Exod.22. ante persecutionem, quando mecum communicabas, sed post persecutionem sacerdos esse desij. Persecutio enim te uenientem ad summam martyrij sublimitatem prouexit: me autem proscriptionis onere depressit, cum publicè legeretur: Siquis tenet uel possidet de bonis Cæcilij Cypriani episcopi Christianorum, proscribatur: ut etiam qui non credebant Deo episcopum cōstituenti, uel diabolo crederent episcopum proscribenti. Nec hoc iacto, sed dolens profero, cum te iudicem Dei constituas & Christi, qui dicit ad Apostolos, ac per hoc ad omnes præpositos qui Apostolis uicaria ordinatione succedūt: Qui audit uos, me audit: & qui me audit, audit eum qui me Luc.10. misit. Et qui reijcit uos, me reijcit, & eum qui me misit. Vnde enim schismata & hæreses obortæ sunt & oriuntur, nisi dum episcopus qui unus est, & ecclesiæ præest, superba quorundam præsumptione contemnitur, et homo dignatione Dei honoratus, ab indignis hominibus iudicatur? Quis enim hic est superbiæ tumor, quæ arrogantia animi, quæ mentis inflatio, ad cognitionem suam præpositos & sacerdotes uocare, ac nisi apud te purgati fuerimus, & sententia tua absoluti, etiam sex annis nec fraternitas habuerit episcopum, nec plebs præpositum, nec grex pastorem, nec ecclesia gubernatorem, nec Christus antistitem, nec Deus sacerdotē? subueniat Pupianus & sententiam dicat: Iudicium Dei & Christi in apertum referat, ne tantus fideliū numerus qui sub nobis accersitus est, sine spe salutis & pacis exisse uideatur, ne nouus credentium populus nullam per uos consecutus esse baptismi gratiam &

spiritus sancti iudicetur, ne tot lapsis & pœnitentibus pax data, & cõmunicatio nostra examinatione concessa iudicij sui autoritate soluatur. Annue aliquando & dignare pronuntiare de nobis, & episcopatum nostrum cognitionis tuæ autoritate firmare, ut Deus & Christus eius agere tibi gratias possint, quòd per te antistes & rector altari eorum pariter & plebi restitutus sit. Apes habent regem et iudicem, & ei fidem seruant. Latrones mancipi obsequio pleno humilitatis obtemperant. Quanto simpliciores & meliores nobis brutæ pecudes, & muta animalia; & cruenti licet ac furentes inter gladios atq; inter arma prædones? Præpositus illhic agnoscitur & timetur, quem non sententia diuina constituit; sed in quem factio perdita & nocens caterua consentit. Dixisti sanè scrupulum tibi esse tollendum de animo, in quem incidisti; sed tua mente et uoluntate sacrilega, dum incesta, dum impia, dum nefanda contra fratrem, contra sacerdotem facilè audis, et libenter credis, aliena mendacia quasi propria et priuata defendis, nec recordaris scriptum esse: Sepi aures tuas spinis, & noli audire linguam nequam. & iterum: Malus obaudit linguæ iniquorum, iustus autem non intendit labijs mẽdacibus. Quare in hunc scrupulum non inciderunt martyres spiritu sancto pleni, et ad conspectum Dei et Christi eius, paßioni iam proximi, qui ad Cyprianum episcopum literas de carcere direxerũt, sacerdotem Dei agnoscentes et contestantes ei? Quare in hunc scrupulum non inciderunt tot episcopi collegæ mei, qui uel cum de medio recesserunt, proscripti sunt, uel apprehensi in carcere et in catenis fuerunt, aut qui in exilium relegati, illustri itinere ad Dominũ profecti sunt, qui quibusdam locis animaduersi cœlestes coronas de Domini clarificatione sumpserunt? Quare in hunc scrupulum non inciderunt de plebe ista nostra quæ apud nos est, et nobis de Dei dignatione cõmissa est, tot cõfessores quæstionati et torti, & insigniũ uulne

Apes regẽ habent.

Præpositus inter prædones.

Eccl. 18.
Prouerb. 17.

rum & cicatricum memoria gloriosi? tot uirgines integræ? tot laudabiles uiduæ? ecclesiæ deniq; uniuersæ per totum mundum nobiscū unitatis uinculo copulatæ? nisi si omnes isti communicantes mecum, secundum quod scripsisti: polluto ore nostro polluti sunt, & si spem uitæ æternæ cōmunicationis nostræ contagione perdiderunt, Pupianus solus integer, inuiolatus, sanctus, pudicus, qui nobis miscere se noluit, in paradiso atq; in regno cœlorum solus habitabit. Scripsisti etiam quod ecclesia nunc propter me portionē sui in disperso habeat, cum omnis ecclesiæ populus & collectus sit & adunatus, & indiuidua concordia sibi iunctus, & soli illi foris remanserint, qui etsi intus essent, eijciendi fuerant, ne patiatur Dominus populi sui protector & tutor triticum de area sua diripi, sed sole possint paleæ de ecclesia separari, cum & apostolus dicat: Quid enim si exciderūt à fide quidam illorum? Nunquid infidelitas illorum fidem Dei euacuauit? absit. Est enim Deus uerax, omnis autem homo mendax. Et Dominus quoq; in Euangelio, cum eum loquentem discipuli derelinquerent, conuersus ad duodecim dixerit: Nunquid & uos uultis ire? Respondit ei Petrus, dicēs: Domine ad quem ibimus? uerbum uitæ æternæ habes, & nos credidimus & cognouimus, quoniam tu es filius Dei uiui. Loquitur illhic Petrus, super quem ædificanda fuerat ecclesia, docens quia & si contumax ac superba obaudire nolentium multitudo discedat, ecclesia tamen Christianorum non recedit, & illi sunt ecclesia & plebs sacerdoti adunata, & pastori suo grex adhærēs. Vnde scire debes episcopum in ecclesia esse, & ecclesiā in episcopo, & si qui cum episcopo non sint, in ecclesia non esse, & frustra sibi blandiri eos, qui pacem cū sacerdotibus Dei non habētes obrepunt, & latenter apud quosdam cōmunicare se credunt, cum ecclesia quæ catholica una est, scissa non sit neque diuisa, sed sit utiq; connexa, et cohærentium sibi inuicem sacerdotum glutino co

Pupiano insultat Cypr.

Rom. 3.

Ioan. 6.

pulata. Quamobrem frater si maiestatem Dei, qui sacerdotes ordinat, & Christi cogitaueris: si Christum qui arbitrio & nutu ac præsentia sua & præpositos ipsos, & ecclesiam cum præpositis gubernat, aliquando respexeris, si de innocentia sacerdotum non humano odio, sed diuino iudicio credideris, si temeritatis & superbiæ atq; insolentiæ tuæ agere uel serò pœnitentiā cœperis, si Deo & Christo eius quibus seruio, & quibus puro & immaculato ore sacrificia & in persecutione pariter & in pace indesinenter offero, plenißimè satisfeceris, cōmunicationis tuæ poterimus habere rationem, manente tamē apud nos diuinæ censuræ respectu & metu, ut prius Dominum meum cōsulam, an tibi pacem dari, & te ad communicationem ecclesiæ suæ admitti sua ostensione & admonitione permittat. Memini enim quid iā nobis sit ostensum, immo quid seruo obsequenti & timenti de dominicis & diuina autoritate præceptum, qui inter cætera quæ ostendere & reuelare dignatus est, & hoc addidit: Itaq; qui Christo non credit sacerdotem facienti, posteà credere incipiet sacerdotem uindicanti. Quanquàm sciam omnia ridicula & uisiones ineptas quibusdam uideri, sed utique illis qui malunt contra sacerdotes credere quàm sacerdoti: Sed nihil mirum, quando de Ioseph fratres sui dixerunt, Ecce somniator ille uenit. Nunc ergo uenite occidamus eum, & somniator posteà quod somniauerat consecutus sit, & occisores ac uenditores confusi sint, ut qui uerbis non credidissent, factis postmodum crederent. De ijs autem, quæ tu egisti uel in persecutione, uel in pace, stultum est ut uelim te iudicare, cum tu magis iudicem te nostri constitueris. Hæc pro animi mei pura conscientia, & Domini Dei mei fiducia rescripsi. Habes tu literas meas, & ego tuas: In die iudicij ante tribunal Christi utrunq; recitabitur.

Reuelatio.

Gen. 37

ARG. SEQ. EPIST.

Ad clerū de Numidico confessore p̄sbr̄o ordinato.

EPISTOLA X.

CYPR. PRESBYTERIS ET DIAconis, & plebi uniuersæ charißimis ac desideratißimis fratribus S A L.

Nuntiandum uobis fratres charißimi, quod pertineat ad communem lætitiam, & ad ecclesiæ nostræ maximam gloriam, existimaui. Nam admonitos uos & instructos sciatis dignatiõe diuina, ut Numidicus presbyter adscribatur presbyterorum Carthaginensium numero, & nobiscum sedeat in clero luce clarißima confeßionis illustris, & uirtutis ac fidei honore sublimis, qui hortatu suo copiosum martyrum numerum lapidibus & flammis necatum ante se misit. Quiq; uxorem adhærentem lateri suo cõcrematam simul cum cæteris (uel conseruatam magis dixerim) lætus aspexit. Ipse semustulatus, & lapidibus obrutus, et pro mortuo derelictus, dum postmodum filia solicito pietatis obsequio cadauer patris inquirit, semianimis inuẽtus, et refocillatus et extractus à comitibus, quos ipse præmiserat, remansit inuitus. Sed remanendi (ut uidemus) hæc fuit causa, ut eum clero nostro Dominus adiũgeret, et desolatam quorundam presbyterorum nostrorum copiam gloriosis sacerdotibus adornaret. Et promouebitur quidem, dum tempus permiserit, ad ampliorem locum religionis suæ, cum in præsentia protegente Domino uenerimus. Interim quod ostenditur fiat, ut cũ gratiarum actione suscipiamus hoc Dei munus, sperantes de misericordia Domini eiusmodi ornamenta compleri, ut redintegrato ecclesiæ suæ robore, tam mites et humiles faciat consessus nostri honore florere.

Numidicus presbyter.

DIVI CAECILII CYPRIA. EPIST. LIBRI QVARTI FINIS.

DIVI CAECILII CYPRIANI EPISCOPI CARTHAGINENSIS, VARII TRACTATVS.

ARG. TRACTATVS SEQ.

Contra Demetrianum tractatus, dicentem Christianis imputari debere omnia, quibus tunc mūdus urgebatur, ꝙ ab ipsis dīj nō colerentur. In qua obiectis se purgans demonstrat mala multiplicari ꝙ ab idololatris Deus non coleretur.

TRACTATVS PRIMVS
contra Demetrianum.

[redacted]

Blatrātem te et aduersum Deum, *qui unus et uerus est, ore sacrilego & uerbis impijs obstrepentem frequenter* Demetriane *contempseram, uerecundius ac melius existimans errātis imperitiam silentio spernere. quàm loquendo dementis insaniam prouocare*. Nec hoc *sine magisterij diuini autoritate faciebam, cum*
Prouer. 9. *scriptum sit:* In *aures imprudentis noli q́cquam dicere, ne cum*
Prouer. 23. *audierit, irrideat sensatos sermones tuos*. Et iterū:Noli *respondere imprudenti ad imprudentiā eius, ne similis fias illi: et sanctum quoq; iubeamur intra conscientiā nostram tenere, nec cōculcandum porcis et canibus exponere, loquente* Dn̄o *et dicen*
Matth. 7. *te:Ne dederitis sanctum canibus, neq; miseritis margaritas uestras ante porcos, ne conculcent ea pedibus, et conuersi elidāt uos*. N*am cum ad me sæpe studio magis contradicendi, quàm uoto discēdi uenires, et clamosis uocibus personans malles tua impudenter ingerere, quàm nostra patienter audire, ineptum uidebatur congredi tecum, cum facilius esset et leuius turbulen*

ti maris concitos fluctus clamoribus retundere, quàm tuam rabiem tractatibus coërcere. Certe et labor irritus et nullus effectus, offerre lumen cæco, sermonem surdo, sapientiam bruto: cum nec sentire brutus possit, nec cæcus lumen admittere, nec surdus audire. Hæc considerans sæpe conticui, et impatientem patientia uici, cum nec docere indocilem possem, nec impium religione comprimere, nec furentē lenitate cobibere. Sed enim cum dicas plurimos conqueri, q̃ bella crebrius surgant, quòd lues, quòd fames sæuiant: quodq; imbres & pluuias serena longa suspendant, nobis imputari, ultrà tacere nō oportet, ne iam non uerecundiæ, sed diffidentiæ esse incipiat quòd tacemus, & dum criminationes falsas contemnimus refutare, uideamur crimen agnoscere. Respondemus igitur & tibi Demetriane pariter & cæteris, quos tu forsitan concitasti, & aduersum nos odia tua maledicis uocibus seminando, comites tibi plures radicis atq; originis tuæ pullulatione fecisti, quos tamen sermonis nostri admittere credo rationem. Nam qui ad malum motus est mendacio fallente, multo magis ad bonum mouebitur, ueritate cogente. Dixisti per nos fieri, & quòd nobis debeant imputari omnia ista, quibus nunc mundus quatitur & urgetur, quòd dij uestri à nobis non colantur. Qua in parte (quia ignarus diuinæ cognitionis & ueritatis alienus es) illud primo in loco scire debes, senuisse iam mundum, non illis uiribus stare quibus prius steterat, nec uigore & robore eo ualere, quo antea præualebat. Hoc etiam nobis tacentibus, & nulla de scripturis sanctis prædicationibusq; diuinis documenta promentibus, mundus ipse iam loquitur, & occasum sui rerum labentium probatione testatur, non hyeme nutriendis seminibus tanta imbrium copia est, non frugibus æstate torrendis solita flagrantia est, nec sic * uerna de temperie sata læta sunt, nec adeo arboreis fœtibus autumna fœcunda sunt. Minus de effossis & fatigatis montibus eruuntur marmorum

Cæco lumen, surdo sermonem, sapiētiā bruto offerre labor irritus.

Refellit Demetriani susurros.

Mūdus senuit

alias, uernali

crustæ, minus argenti & auri opes suggerunt exhausta iam metalla et pauperes uenæ. ✱Breuiatur *in dies singulos, & decrescit ac deficit in agris agricola, in mari nauta, miles in castris, innocentia in foro, iustitia in iudicio, in amicitijs concordia, in artibus peritia, in moribus disciplina.* Putas *ne tu tãtam posse substantiam rei senescentis existere, quanta prius potuit nouella adhuc & uegeta iuuenta pollere?* Minuatur *necesse est quicquid fine iam proximo in occidua & in extrema deuergit. Sic sol in occasu suo radios minus claro & igneo splendore iaculatur. Sic declinante iam cursu exoletis cornibus luna tenuatur, & arbor quæ fuerat ante uiridis & fertilis, arescentibus ramis fit postmodum sterili senectute deformis.* Et *fons qui exundantibus prius uenis largiter profluebat, senectute deficiens uix modico sudore distillat.* H*æc sententia mundo data est: hæc* Dei *lex est, ut omnia orta occidant, & aucta senescant, ut infirmentur fortia, & magna minuantur, ut cum infirmata & diminuta fuerint, finiantur.* Hæc Christianis *imputas, quòd minuantur singula mundo senescente?* Quid *si & senes imputent* Christianis*, quòd minus ualeant in senectute? quòd non perinde ut prius uigeant auditu aurium, cursu pedum, oculorum acie, uirium robore, succo uiscerum, mole mẽbrorum, & cum olim ultra octingentos & nongentos annos uita hominum longæua procederet, uix nunc possit ad centenarium numerum peruenire? Canos uidemus in pueris, capilli deficiũt antequàm crescant, nec ætas in senectutem desinit, sed incipit à senectute: sic in ortu adhuc suo ad finem natiuitas properat, sic quodcunq; nunc nascitur, mundi ipsius senectute degenerat, ut nemo mirari debeat singula in mundo cœpisse deficere, cum totus ipse iam mundus in defectione sit & in fine.* Q*uòd autem crebrius bella cõntinuant, quòd sterilitas et fames solicitudinem cumulant, quòd sæuientibus morbis ualetudo frangitur, quòd humanum genus luis populatione ua-*

alias, Breuiãtur.

Omnia orta cadunt.

Vita breuitas

statur, et hoc scias esse prædictum, in nouißimis tēporibus multiplicari mala, & aduersa uariari, & appropinquante iam iudicij die, magis ac magis in plagas generis humani censuram Dei indignantis accendi. Non enim *sicut tua falsa querimonia et imperitia ueritatis ignara iactat et clamitat, ista accidunt, quòd Dij uestri à nobis non colantur, sed quòd à nobis nō colatur* Deus. Nam *cum ipse sit mundi* Dominus, *cognitor & rector, et cuncta arbitrio eius & nutu gerantur, nec quicquam fieri poßit, nisi quod aut fecerit, aut fieri ipse permiserit, utique quando ea fiunt, quæ iram* Dei *indignantis ostendunt, non propter nos fiunt, à quibus* Deus *colitur, sed delictis et meritis uestris irrogantur, à quibus* Deus *omnino nec quæritur, nec timetur, nec relictis uanis superstitionibus religio uera cognoscitur, ut qui* Deus *unus est, omnibus unus, colatur ab omnibus et rogetur.* Ipsum *denique audi loquentem, ipsum uoce diuina instruentem nos pariter ac monentem:* Dominum *Deum tuum adorabis, & illi soli seruies.* Et *iterum:* Non *erūt tibi dij alieni absq; me.* Et *iterum:* Nolite *ambulare post deos alienos, ut seruiatis eis, et ne adoraueritis eos, et ne incitetis me in operibus manuum uestrarum ad disperdendos uos.* Pro*pheta item spiritu sancto plenus contestatur et denuntiat iram* Dei, *dicens:* Hæc *dicit* Dominus *omnipotens:* Eò *quòd domus mea deserta est, uos autem sectamini unusquisque in domum suam, propterea abstinebit cœlum à rore, & terra subtrahet procreationes suas, et inducam gladium super terram, et super frumentum, & super uinum, & super oleum, & super homines, et super pecora, super omnes labores manuum uestrarum.* Item *propheta alius repetit et dicit:* Et *pluam super unam ciuitatem, et super aliam non pluam.* Pars *una compluetur, et pars super quam non pluero, arefiet.* Et *congregabuntur duæ et tres ciuitates in unam ciuitatē potandæ aquæ causa, nec satiabuntur, et non conuertimini ad me dicit Domi-*

Tempore multiplicātur mala.

Luc. 4.
Exod. 20.
Hiere. 7.
Aggæi. 1.
Amos. 4.

nus indignatur ecce Dominus & irascitur, & quòd ad Deum non conuertamini comminatur; & tu miraris aut quereris in hac obstinatione & contemptu uestro; si rara desuper pluuia descēdat, si terra situ pulueris squalleat, si uix ieiunas & pallidas herbas sterilis gleba producat, si uineam debilitet grando cadens, si oleam detruncet turbo subuertens, si fontem siccitas statuat, aërem pestilens aura corrumpat, homines morbida ualetudo consumat, cum omnia ista peccatis prouocantibus ueniant, & plus exacerbetur Deus quando nihil talia & tanta proficiant? Fieri enim ista uel ad disciplinam contumacium, uel pœnam malorum, declarat in scripturis sanctis idem Deus, dicens: Sine causa percussi filios uestros, disciplinam nō exceperunt. Et propheta deuotus ac dicatus Deo ad hæc eadē respondet & dicit: Verberasti eos, nec doluerunt; flagellasti eos, nec uoluerunt credere, nec accipere disciplinam. Ecce irrogantur diuinitus plagæ, & nullus Dei metus est. Ecce uerbera desuper & flagella non desunt, et trepidatio nulla, nulla formido est. Quid si non intercederet rebus humanis uel ista censura, quanto adhuc maior in omnibus esset audacia facinorum impunitate secura? Quereris quòd minus nunc tibi uberes fontes, et auræ salubres, et frequens pluuia, et fertilis terra obsequium præbeant, quòd non ita utilitatibus tuis et uoluptatibus elementa deseruiāt. Tu enim Deo seruis, per quem tibi cuncta deseruiunt? Tu famularis illi, cuius nutu tibi uniuersa famulātur? Ipse de seruo tuo exigis seruitium, et homo hominem parere tibi et obedire compellis, et cum sit uobis eadem sors nascendi, conditio una moriendi, corporum materia consimilis, animarum ratio communis, æquali iure, & pari lege uel ueniatur in huuc mundum, uel de hoc mundo postmodum recedatur, tamen nisi pro arbitrio tuo tibi seruiatur, nisi ad uoluntatis imperiū pareatur, imperiosus et minus seruitutis exactor flagellis uerberas, fame, siti, nuditate, frequen-

Quicquid patimur peccata nostra meruerunt.

Hiere. 2.

Hiere. 5.

Demetrianū increpat Cyprianus.

Corporū materia similis. Animarū ratio communis

ter ferro & carcere affligis & crucias, & non agnoscis Do*minum* D*eum tuum, cum sic exerceas ipse dominatum?* Meri*tò ergo incursantibus plagis non desunt* Dei *flagella nec uerbera, quæ cum nihil isthic promoueant, nec ad* Dominũ *singulos tanto cladium terrore conuertant, manet postmodum carcer æternus, & iugis flamma, & pœna perpetua, nec audietur illhic rogantium gemitus, quia nec hic* Dei *indignãtis terror auditus est, qui per prophetam clamat & dicit:* Audite *sermonem* Domini *filij Israël, quia iudiciũ* Domini *est aduersum incolas terræ, eò quòd neque misericordia, neque ueritas, neq; agnitio* Dei *est super terram, sed execratio & mendaciũ, & cædes, & furtum, & adulterium diffusum est super terram, sanguinem sanguini supermiscent. Idcirco terra lugebit cum uniuersis incolis suis, cum bestijs agri, cum serpentibus terræ, cum uolucribus & uolatilibus cœli, & deficient pisces maris, ut nemo iudicet, & nemo reuincat.* Indignari *se* Deus *dicit & irasci, eò quòd agnitio* Dei *non sit in terris, &* Deus *non agnoscitur nec timetur.* Delicta *mendaciorum & libidinum, fraudũ, crudelitatis, blasphemiarũ, impietatis et furoris* Deus *increpat & incusat, & ad innocentiam nemo conuertitur.* Fiunt *ecce quæ uerbis* Dei *antè prædicta sunt, nec quisquam fide præsentium, ut in futurum cõsulat, admonetur.* Inter *ipsa aduersa, quibus uix coartata & conclusa anima respirat, uacat malos esse, & in periculis tantis nõ de se magis, sed de altero iudicare.* Indignamini *indignari* Deum, *quasi aliquid boni malè uiuendo mereamini, quasi non omnia ista quæ accidunt, minora adhuc sint & leuiora peccatis uestris.* Qui *alios iudicas, aliquando esto & tibi iudex, conscientiæ tuæ latebras intuere, imò (quia nullus iam delinquendi uel pudor est, & sic peccatur quasi magis pro ipsis peccatis placeatur) qui perspicuus & nudus uideris à cunctis, & ipse te respice. Aut enim superbia inflatus es, aut auaritia rapax, aut iracundia sæuus,*

Osee.4.

Inuchitur in Demetrianũ.

alias, elatione *aut *alea prodigus, aut uinolentia temulentus, aut liuore inuidus, aut libidine incestus, aut crudelitate uiolentus, et miraris in penas generis humani iram* Dei *crescere, cum crescat quotidie quod puniatur? Hostem quereris exurgere, quasi & si hostis desit, esse pax inter ipsas togas possit. Hostem quereris exurgere, quasi non etsi externa de barbaris arma et pericula comprimantur, ferocius intus et grauius de calumnijs & iniurijs potentium ciuium domesticæ impugnationis tela grassentur.* D*e sterilitate aut fame quereris, quasi famem maiorem siccitas, quàm rapacitas faciat, quasi non de captatis annonarum incrementis et pretiorũ cumulis flagrantior inopiæ excrescat ardor. Quereris cludi imbribus cœlum, cum sic horrea cludantur in terris. Quereris minus nasci, quasi quæ nata sunt indigentibus præbeantur. Pestem et luem criminaris, cum peste ipsa et lue uel detecta sint, uel aucta crimina singulorum, dum nec infirmis exhibetur misericordia, et defunctis auaritia inhiat ac rapina, ijdẽ ad pietatis obsequiũ timidi, ad impia lucra temerarij: fugientes morientiũ funera, et appetentes spolia mortuorum; ut appareat in ægritudine sua miseros ad hoc forsitan derelictos esse, ne possint, dum curãtur, euadere.* N*am perire ægrum uoluit, qui censum pereuntis inuadit.* T*antus*

alias, gladiorum. **cladium terror dare non potest innocentiæ disciplinam, & inter populum frequenti strage morientem, nemo considerat se esse mortalem.* P*assim discurritur, rapitur, occupatur.* P*rædandi dissimulatio nulla, nulla cunctatio est. Quasi liceat, quasi oporteat, quasi ille qui non rapit, damnum & dispendium proprium sentiat, sic unusquisq; rapere festinat.* I*n latronibus est utcunq; scelerum aliqua uerecundia, auias fauces & desertas solitudines diligunt, et sic illhic delinquitur, ut tamen delinquentium facinus tenebris & nocte ueletur.* A*uaritia palam sæuit, et ipsa audacia sua tuta in fori luce abruptæ cupiditatis arma prostituit.* I*nde falsarij, inde uenefici, inde in me-*

[redacted]

dia ciuitate sicarij, tam ad peccandũ præcipites, quàm impunè peccantes. A nocente crimẽ admittitur, nec innocens qui uindicet, inuenitur. De *accusatore uel iudice metus nullus.* Impu*nitatẽ cõsequuntur mali, dum modesti tacẽt, timent conscij, ueneunt iudicaturi. Et idcirco per prophetam diuino spiritu & instinctu rei ueritas promitur, certa & manifesta ratio monstratur,* Dominũ *posse aduersa prohibere, sed ne ille subueniat merita peccantiũ facere.* Nunquid, *ait, non ualet manus* Domi*ni, ut saluos uos faciat, aut grauauit aurem, ut non exaudiat? Sed peccata uestra inter uos &* Deum *separãt.* Et *propter delicta uestra auertit faciem suam à uobis, ne misereatur. Peccata itaq; & delicta reputentur cõscientiæ, uulnera cogitentur, & desinet unusquisq; de domino & de nobis cõqueri, si quod patitur, intelligat se mereri. Ecce idipsum quale est, unde nobiscũ maximè sermo est, quòd nos infestatis innoxios, quòd in contumeliam* Dei *impugnatis atq; opprimitis* Dei *seruos.* Pa*rum est quòd furentium uarietate uitiorum, quòd iniquitate feralium criminum, quòd cruentarũ cõpendio rapinarũ uita uestra maculatur, quòd superstitionibus falsis religio uera subuertitur, quòd* Deus *omnino nec quæritur nec timetur, adhuc insuper* Dei *seruos & maiestati ac * nomini eius dicatos iniustis persecutionibus flagellatis. Satis non est quòd tu ipse* Do*minũ non colis, adhuc insuper eos qui colunt sacrilega infestatione persequeris.* Deum *nec colis, nec colere omnino permittis, & cum cæteri, qui non tantum ista inepta idola & manu hominis facta simulachra, sed & portẽta quædam & monstra uenerantur, tibi placeant, solus displicet* Dei *cultor.* Fumant *ubiq; in templis uestris hostiarum busta & rogi pecorum, &* Dei *altaria uel nulla sunt, uel occulta. Crocodili & cynocephali & lapides & serpentes coluntur, et* Deus *solus in terris aut non colitur, aut nõ est impune quòd colitur: innoxios, iustos, deo charos domo priuas, patrimonio spolias, catenis premis,*

Hier. 4.

Peccata separant à Deo.

Superstitione subuertitur religio.

* alias numini

Crocodilus colitur.

Christianorũ persecutor Demetrianus.

carcere includis, gladio, bestijs, ignibus punis. Saltem contentus esto dolorum nostrorum compendio ac simplici ac ueloci breuitate pœnarum. Admoues laniandis corporibus longa tormenta, multiplicas lacerandis uisceribus numerosa supplicia, nec feritas atque immanitas tua usitatis potest contenta esse tormentis, excogitat nouas pœnas ingeniosa crudelitas. Quæ hæc est insatiabilis carnificinæ rabies, quæ inexplebilis libido sæuitiæ? Quin potius elige tibi alterum de duobus: Christianum esse, aut est crimē, aut nō est. Si crimē est, cur non interficis confitentem? si crimen non est, quid persequeris innocentem? Torqueri enim debui si negarem. Si pœnā tuam metuens id quod prius fueram, & quòd Deos tuos non colueram, mendacio fallente celarem, tunc torquendus fuissem, tunc ad cōfessionem criminis ui doloris adigendus, sicut in cæteris quæstionibus torquentur rei, qui se negant crimine quo accusantur teneri, ut facinoris ueritas, quæ indice uoce non promitur, dolore corporis exprimatur. Nunc uerò cum spontè cōfitear & clamem, & crebris ac repetitis identidem uocibus Christianū me esse contester, quid tormenta admoues confitenti, & deos tuos nō in abditis & secretis locis, sed palàm, sed publicè, sed in foro ipso magistratibus & præsidibus audientibus destruēti, ut etsi parum fuerat, quod in me prius criminabaris, creuerit quod & odisse & punire plus debeas, quòd dū me Christianum celebri loco & populo circunstante pronuntio, & uos & Deos uestros clara & publica præconatione confundo, quid te ad infirmitatem corporis uertis? quid cum terrenæ carnis imbecillitate contendis? Cum animi uigore congredere, uirtutē mentis infringe, fidem destrue, disceptatione si potes uince, uince ratione. Vel si quid dijs tuis numinis & potestatis est, ipsi in ultionem suam surgant, ipsi se sua maiestate defendant. Aut quid præstare colentibus poßint, qui se de non colentibus uindicare non poßunt? Nam si eo qui uindicatur

Hoc ex Tertulliano.

pluris est ille qui uindicat, tu dijs tuis maior es. Si autē ijs quos colis maior es, nō tu illos colere, sed ab ipsis potius coli debes. Sic illos læsos ultio uestra defendit; quomodo & clausos ne pereant tutela uestra custodit. Pudeat te eos colere, quos ipse defendis, pudeat tutelam de ijs sperare, quos tu tueris. O si audire eos uelles & uidere; quando à nobis adiurantur & torquentur spiritualibus flagris; & uerborum tormentis de obsessis corporibus eijciuntur, quando eiulantes & gementes uoce humana & potestate diuina flagella & uerbera sentientes uenturum iudicium cōfitentur: Veni & cognosce esse uera, quæ dicimus. Et quia sic deos colere te dicis, uel ipsis quos colis crede, aut si uolueris & tibi credere: de te ipso loquetur audiente te, qui nunc tuum pectus obsedit, qui nunc mentem tuam ignorantiæ nocte cæcauit: uidebis nos rogari ab eis, quos tu rogas: timeri ab eis, quos tu times: quos tu adoras, uidebis sub manus nostras stare uinctos, & tremere captiuos, quos tu suspicis & ueneraris ut dominos. Certe uel sic cōfundi in istis erroribus tuis poteris, cum conspexeris & audieris deos tuos quid sint, ad interrogationes nostras statim prodere, & præsentibus licet uobis præstigias illas & fallacias suas non posse celare. Quæ ergo mentis ignauia est, imo quæ desipientium cæca & stulta dementia, ad lucem de tenebris non uenire, & mortis æternæ laqueis uinctos spem nolle immortalitatis excipere, nō metuere Deum comminantem & dicentē: Sacrificans dijs eradicabitur, nisi Domino soli? Et iterū: Adorauerunt eos quos fecerunt digiti eorum, & incuruatus est homo, & humiliatus est uir, & non laxabo illis. Quid te ad falsos deos humilias & inclinas? Quid ante inepta simulachra & figmenta terrena captiuum corpus incuruas? Rectum te Deus fecit, & cum cætera animalia prona & ad terram situ uergente depressa sint, tibi sublimis status, & ad cœlum atq; ad Deum tuum uultus erectus est. Illuc intuere, illuc

Exod. 22.
Esa. 2.

Os homini sublime dedit, cælumq; uidere iussit.

oculos tuos erige, in supernis Deum quære. Vt carere inferis possis, ad alta & cœlestia suspensum pectus attolle. Quid te in lapsum mortis cum serpente, quem colis, sternis? Quid in ruinam diaboli per ipsum & cum ipso cadis? Sublimitatem serua, qua natus es. Perseuera talis, qualis à Deo factus es. Cũ statu oris & corporis animum tuum statue. Vt cognoscere Deum poßis, te antè cognosce. Relinque idola, quæ humanus error inuenit. Ad Deum conuertere, quem si imploraueris subuenit. Christo crede, quem uiuificandis ac reparandis nobis pater misit. Lædere seruos Dei *& Christi persecutionibus tuis desine, quos læsos ultio diuina defendit*. Inde *est quòd nemo nostrum quando apprehẽditur, reluctatur, nec se aduersus iniustam uiolentiam uestram, quamuis nimius & copiosus noster populus, ulciscitur*. Patientes *facit de secutura ultione securitas*. Innocentes *nocentibus cedunt*. Insontes *pœnis & cruciatibus acquiescunt, certi & fidentes quòd inultum non remaneat quodcunque perpetimur, quantóq; maior fuerit persecutionis iniuria, tanto & iustior fiat & grauior pro persecutione uindicta*. Nec *unquam impiorum scelere in nostrum nomen exurgitur, ut non statim diuinitus uindicta comitetur*. Vt *memorias non teneamus antiquas, & ultiones pro cultoribus* Dei *sæpe repetitas, nullo uocis præconio reuoluamus, documentũ recentis rei satis est, quòd sic celeriter, quodq; in tanta celeritate sic granditer nuper secuta defensio est, ruinis regum, iacturis opum, dispendio militum, diminutione castrorum*. Nec *hoc casu accidisse aliquis existimet, aut fuisse fortuitum putet, cum iampridẽ scriptura diuina posuerit & dixerit*: Mihi *uindictam, ego retribuam, dicit* Dominus. Et *iterum spiritus sanctus præmoneat & dicat*: Ne *dixeris: ulciscar me de inimico meo: sed expecta* Dominum, *ut tibi auxilio sit*. Vnde *clarum est atq; manifestum, quia non per nos, sed pro nobis accidũt cũcta ista, quæ de* Dei *indignatione descend-*

Scelus uindicta sequitur.

Deut. 32

descendunt. Nec ideo quis putet Christianos ijs quæ accidunt, non uindicari, quòd & ipsi uideantur incursione perstringi. Pœnam de aduersis mundi ille sentit, cui & lætitia & gloria omnis in mundo est. Ille mœret & deflet, si sibi male sit in seculo, cui bene non potest esse post seculum, cuius uiuendi fructus omnis hic capitur, cuius hic solatium omne finitur, cuius caduca & breuis uita hic aliquam dulcedinem computat uoluptatum: cum isthinc recesserit, pœna iam sola superest ad dolorem. Cæterum nullus hic dolor est de incursione malorum præsentium, quibus fiducia est futurorum bonorum. Denique nec consternamur aduersis, nec frangimur, nec dolemus, neque in ulla aut rerum clade, aut corporum ualetudine mußitamus, spiritu magis quàm carne uiuentes, firmitate animi infirmitatem corporis uincimus. Per ipsa, quæ nos cruciat & fatigant, probari & corroborari nos scimus & confidimus. Putatis nos aduersa uobiscum æqualiter perpeti, cum eadem aduersa uideatis à nobis & uobis non æqualiter sustineri? Apud uos impatientia clamosa semper & querula est, apud nos fortis & religiosa patientia, quieta semper, & semper in Deum grata est, nec quicquam isthinc lætum, aut prosperum sibi uendicat, sed mitis & lenis, & contra omnes fluctuantis mundi turbines stabilis diuinæ pollicitationis tempus expectat. Quãdiu enim corpus hic permanet, commune cum cæteris sit necesse est, & corporalis conditio cõmunis, nec separari generi humano ab inuicem datur, nisi isthinc de seculo recedatur. Intra unam domum boni & mali interim continemur. Quicquid intra domum euenerit, pari sorte perpetimur, donec æui temporalis fine completo, ad æternæ uel mortis uel immortalitatis hospitia diuidamur. Non ergo idcirco compares uobis & æquales sumus, quia in isto adhuc mundo & carne constituti mundi & carnis incommoda uobiscum pariter incurrimus. Nam cum in sensu doloris sit omne quod

Patientia aduersis probatur.

Vna domus bonos & malos habet.

punit, manifestum est eum non esse participem pœnæ tuæ, quem uideas tecum æqualiter nõ dolere. Viget apud nos spei robur, & firmitas fidei, & inter ipsas seculi labentis ruinas erecta mens, & immobilis uirtus, & nunquã nisi læta patientia & de Deo suo semper anima secura, sicut per prophetam

Spe firmãtur Christiani.

spiritus sanctus loquitur & hortatur, spei ac fidei nostræ firmitatem cœlesti uoce corroborans: Ficus, inquit, non afferet fructum, & non erit generatio in uineis. Mentietur opus oli-

Abac.3.

uæ, & campi non præstabunt frumentum. Deficient à stabulo oues, & non erunt in præsepibus boues. Ego autem in Domino exultabo, & gaudebo in Deo salutari meo. Dei hominem & cultorẽ Dei subnixum spei ueritate, & fidei stabilitate fundatum, negat mundi huius & seculi infestationibus commoueri. Vinea licet fallat, & olea decipiat, & herbis siccitate morientibus æstuans campus arescat, quid hoc ad Christianos?

Paradisus Christianos inuitat.

quid ad Dei seruos, quos paradisus inuitat, quos gratia omnes & copia regni cœlestis expectat? Exultant semper in Domino, & lætantur, & gaudent in Deo suo, & mala atque aduersa mundi fortiter tolerant, dum bona & prospera futura prospectant. Nam qui exposita natiuitate terrena spiritu recreati & renati sumus, nec iam mundo, sed Deo uiuimus, non nisi cum ad Deum uenerimus, Dei munera & promissa capiemus: & tamen pro arcendis hostibus, & imbribus impetrandis, & uel auferendis uel temperandis aduersis rogamus semper, & preces fundimus. Et pro pace ac salute uestra propitiantes ac placantes Dominum diebus ac noctibus iugiter atq; instanter oramus. Nemo igitur sibi blandiatur, quòd nobis & profanis Dei cultoribus & Deo aduersantibus sit interim per æqualitatem carnis & corporis laborum secularium conditio communis, ut ex hoc opinetur non omnia ista, quæ nunc accidunt, uobis irrogari, cum de ipsius prædicatione & prophetica contestatione antè prædictum sit, uenturam super iniustos

iram Dei, *persecutiones quæ nos humanitus læderent non defuturas, sed ultiones quæ læsos diuinitus defenderent secuturas*. Et *quāta sunt quæ isthic pro nobis interim fiunt?* In *exemplum aliquid datur ut* Dei *uindicis ira noscatur: cæterū retro est iudicij dies, quem scriptura sancta denuntiat, dicēs:* Vlulate, *proximus est enim dies* Domini, *& obtritio à* Deo *aderit.* Esa. 13.
Ecce *enim dies* Domini *uenit insanabilis indignationis & iræ, ponere orbem terræ desertum, & peccatores perdere ex eo.* Et *iterum:* Ecce *dies* Domini *uenit ardens uelut clibanus ignis, eruntq; omnes alienigenæ, & omnes iniqui ut stipula, & succendet illos adueniens dies: dicit* Dominus. *Succendi & cremari alienigenas præcinit* Dominus, *id est, alienos à diuino genere & profanos spiritualiter non renatos, nec* Dei *filios factos.* Euadere *enim eos solos posse, qui renati & signo* Christi *signati fuerint, alio in loco* Dominus *loquitur, quando ad uastationem mundi & interitum generis humani* Angelos *suos mittens, grauius in ultimo cōminatur, dicens:* Ite *& cædite, & nolite parcere oculis uestris.* Nolite *misereri senioribus atq; iuuenibus, & uirgines & mulieres & paruulos interficite, ut deleantur.* Omnem *autē, super quem signum scriptum est, ne tetigeritis.* Quod *autē sit hoc signum, & qua in corporis parte positū, manifestat alio in loco* Dominus, *dicēs:* Transi *mediam* Hierusalem, *& notabis signum super frontes uirorum, qui ingemunt & mœrent propter iniquitates, quæ fiunt in medio ipsorum.* Et *quòd ad pasionem & sanguinem* Christi *pertineat hoc signum: & ille saluus atque incolumis referuetur, quisquis in hoc signo inuenitur, item* Dei *testimonio cōprobatur, dicentis:* Et *erit sanguis in signum uobis super domos, in quibus eritis, & uidebo sanguinem, & protegam uos: & non erit in uobis plaga diminutionis, cum percutiam, & conteram terram* Aegypti. Quod *autem antè occiso agno præcesit in imagine, impletur in* Christo, *secuta*

Malach. 4. Ezech. 9. Exod. 12.

postmodum ueritate. Illic percussa Aegypto, Iudaicus populus euadere non nisi sanguine & signo agni potuit: ita & cum uastari cœperit mundus & percuti, quisquis in sanguine & signo Christi inuentus fuerit, solus euadet. Respicite itaq; dum tempus est ad ueram & æternam salutem: & quia iam mundi finis in proximo est, ad Dominum Deum mentes uestras Dei timore conuertite. Nec uos delectet in seculo inter iustos & mites impotens ista & uana dominatio, cum & in agro inter cultas & fertiles segetes lolium & auena dominetur. Nec dicatis mala accidere, quia dij uestri à nobis non colantur, sed sciatis esse hanc iræ Dei censuram: ut qui beneficijs non intelligitur, uel plagis intelligatur. Deum uel serò quærite, quia iam pridem per prophetam Deus præmonens hortatur & dicit: Quærite Dominum, & uiuet anima uestra. Deum uel serò cognoscite, quia Christus adueniens hoc admonet docetq; dicens: Hæc est autem uita æterna, ut cognoscant te solum uerum Deum, & quem misisti IESVM Christum. Credite illi, qui omnino non fallit, Credite illi, qui hæc omnia futura prædixit. Credite illi, qui credentibus præmium uitæ æternæ dabit. Credite illi, qui incredulis æterna supplicia gehennæ ardoribus irrogabit. Quæ tunc erit fidei gloria, quæ pœna perfidiæ, cum iudicij dies uenerit? quæ lætitia credentium, quæ mœstitia perfidorum, noluisse isthic prius credere, & ut credant, iam redire non posse? Cremabit addictos ardens semper gehenna, & uiuacibus flammis uorax pœna: nec erit unde habere tormenta uel requiem possint aliquando uel finem. Seruantur cum corporibus suis animæ infinitis cruciatibus ad dolorem: spectabitur illic à nobis semper, qui hic nos spectauit ad tempus: & in persecutionibus factis oculorum crudelium breuis fructus perpetua uisione pensabitur, secundum scripturæ sanctæ fidem dicentis: Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur: & erunt ad ui-

Finis mũdi in proximo est.

Infelix loliũ, et steriles dominantur auena.

Amos. 5.

Ioan. 17.

Mar. 9.

sionem uniuersæ carni. Et iterum: *Tunc stabunt iusti in magna constantia aduersus eos, qui se angustiauerũt, & qui abstulerunt labores eorum*. Videntes *turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in subitatione insperatæ salutis, dicentes inter se pœnitentiam agentes, & præ angustia spiritus gementes*: Hi *sunt quos aliquando habuimus in derisum & in similitudinem improperij*. Nos *insensati uitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore*. Quomodo *ergo computati sunt inter filios* Dei, *& inter sanctos sors illorum est?* Ergo *errauimus à uia ueritatis, & iustitiæ lumen non luxit nobis, & sol non ortus est nobis*. Lassati *sumus in iniquitatis uia & perditionis, & ambulauimus solitudines difficiles, uiam autem* Domini *ignorauimus*. Quid *nobis profuit superbia? aut quid diuitiarum iactatio contulit nobis?* Transierunt *omnia illa tanquam umbra*. Erit *tunc sine fructu pœnitentia, & dolor pœnæ, & inanis ploratio, et inefficax deprecatio*. In *æternã pœnam serò credunt, qui in uitam æternam credere noluerunt. Securitati igitur & uitæ dum licet, prouidete*. Offerimus *uobis animi & consilij nostri salutare munus*. Et *quia odisse non licet nobis, & sic* Deo *plus placemus, dum nullam pro iniuria uicem reddimus, hortamur, dum facultas adest, dum adhuc aliquid de seculo superest*, Deo *satisfacere, et ad ueræ religionis candidam lucem de profundo tenebrosæ superstitionis emergere*. Non *inuidemus commodis uestris, nec beneficia diuina celamus*. Odijs *uestris beneuolentiam reddimus, & pro tormentis ac supplicijs, quæ nobis inferuntur, salutis iter demonstramus*: Credite *& uiuite, & qui nos ad tempus persequimini, in æternum gaudete nobiscum*. Quando *isthinc excessum fuerit, nullus iam locus pœnitentiæ est, nullus satisfactionis effectus*. Hic *uita aut amittitur, aut tenetur: hic saluti æternæ cultu* Dei *& fructu fidei prouidetur*. Nec *quisquàm aut peccatis retardetur, aut annis, quò minus*

Securitati consulendum.

Pœnitentiæ nullus post mortẽ locus.

ueniat ad consequendam salutem. In isto adhuc mundo manenti pœnitentia nulla sera est. Patet ad indulgentiam aditus: & quærentibus atq; intelligentibus ueritatem facilis accessus est. Tu sub ipso licet exitu et uitæ temporalis occasu pro delictis roges Deum, qui unus & uerus est, confeßionem et fidem eius agnitionis implores, uenia confitenti datur, et credenti indulgentia salutaris de diuina pietate conceditur, et ad immortalitatem sub ipsa morte transitur. Hanc gratiam Christus impartit, hoc munus misericordiæ suæ tribuit subigendo mortem tropæo crucis, redimendo credentem pretio sanguinis sui, reconciliando hominem Deo patri, uiuificando mortalem regeneratione cœlesti. Hunc si fieri potest sequamur omnes, huius sacramento et signo censeamur, hic nobis uiam uitæ aperit, hic ad paradisum reduces facit, hic ad cœlorum regna perducit, cum ipso semper uiuemus, et facti per ipsum filij Dei cum ipso semper exultabimus, ipsius cruore reparati. Erimus Christiani cũ Christo simul gloriosi, de Deo patre beati, de perpetua uoluptate lætantes semper in conspectu Dei, et agentes deo gratias semper. Neq; enim poterit nisi et lætus semper esse et gratus, qui cum morti fuisset obnoxius, factus est immortalitate securus. Amen.

Pœnitentia nulla sera est.

ARG. TRACT. II.

Tractatus beati Cypriani de habitu uirginum, cęteras mulieres ad pudicitiam & mundi cõtemptum inuitans, docensq; quantum periculi sit uel in unius transgreßione pręcepti & culpę leuioris: deinde uirginalem conuersationem instituens demonstrat quę uirginibus meditanda, quæ concupiscenda sunt.

TRACTATVS SECVNDVS, DE HABITV VIRGINVM.

Isciplina custos spei, retinaculum fidei, dux itineris salutaris, fontes ac nutrimentũ bonæ indolis, magistra uirtutis facit in Christo manere semper, ac iugiter in Deo uiuere, ad promissa cœlestia & diuina præmia peruenire. Hanc sectari salubre est, & aduersari ac negligere letale. In psalmis loqtur spiritus sanctus: Continete disciplinam, ne forte irascatur Dominus, & pereatis à uia recta, cum exarserit citò ira eius super uos. Et iterũ: Peccatori autem dixit Deus: Vt quid exponis iustificationes meas: & assumis testamentum meum per os tuum? Tu autem odisti disciplinam, & proiecisti sermones meos retro. Et denuo legimus: Disciplinam qui abijcit, infœlix est. Et de Salomone mandata sapientiæ monentis accepimus: Fili ne neglexeris disciplinam domini, ne deficeris ab eo correptus. Quem enim diligit Deus corripit. Si autem quem diligit Deus corripit, & sic corripit ut emendet, fratres quoque & maxime sacerdotes non oderunt, sed diligunt eos quos corripiunt ut emendent, cum & Deus per Hieremiam antè prædixerit, & tempora nostra significauerit, dicens: Dabo uobis pastores secundum cor meum, & pascent uos pascentes cum disciplina. Quòd si in scripturis sanctis, tam ueteribus quàm etiam nouis frequenter & ubique disciplina præcipitur, & fundamentum omne religionis ac fidei de obseruatione ac timore proficiscitur, quid cupidius appetere, quid magis uelle ac tenere nos conuenit, quàm ut radicibus fortius fixis, et domicilijs nostris super petram robusta mole solidatis, incõcussi ad procellas & turbines seculi stemus, ut ad Christi munera per diuina præcepta ueniamus, considerantes pariter ac scientes quòd templa Dei sint membra nostra, ab omni fæce cõtagionis antiquæ lauacri uitalis sanctificatione purgata, nec uiolari ea aut pollui fas sit, cum qui uiolat & ipse uioletur? Eorũ nos templorum

Disciplina.

Et hic quædã imitatus ẽ ex Tertulliano.

Psal. 2.

Ibidem. 49.

Sap. 3.

Prou. 3.

Hiere. 3.

cultores & antistites sumus. Seruiamus illi, cuius esse iam cœpimus. Paulus in epistolis suis ponit & dicit, quibus nos ad
1. Cor. 6. *curricula uiuendi per diuina magisteria formauit:* Non estis *uestri: empti enim estis magno pretio, glorificate & portate* Dominum *in corpore uestro. Glorificemus & portemus* Do*minum puro & mundo corde, & corpore, & obseruatione meliori, ut qui per sanguinem* Christi *domini nostri redempti sumus, per omnia seruitutis obsequia redemptoris imperio pareamus, demusq́; operam nequid immundum et profanum templo* Dei *inferatur, ne offensus sedem quam inhabitat, derelinquat. Sospitantis* Domini *uerba sunt & docentis, curantis pariter & monentis:* Ecce, *inquit, sanus factus es, iam no*
Ioan. 5. *li peccare, nequid tibi deterius fiat.* Dat *uiuendi morem, dat innocentiæ legem. Postquàm contulit sanitatem, nec habenis liberis & solutis uagari postmodum patitur, sed ipsis potius, sanatus quibus fuerat, mancipato grauius comminatur, quòd sit scilicet minor culpa deliquisse antè, cum necdum nosset disciplinam* Dei, *nulla sit uenia ultrà delinquere, postquam* Do*minum nosse cœpisti: et quidem hoc tam uiri quàm mulieres, tam pueri, quàm puellæ, sexus omnis atque omnis ætas obseruet, atquæ procuret pro religione & fide, quam* Domino *debet, ne quod sanctum & purum de* Domini *dignatione percipitur, minus solicito timore teneatur.* Nunc *nobis ad uirgines sermo est, quarũ quò sublimior gloria, maior & cura est.* Flos *est ille ecclesiastici germinis: decus atque ornamentum gratiæ spiritualis, læta indoles, laudis & honoris opus integrum atque incorruptum,* Dei *imago respondens ad sanctimoniam* Domini, *illustrior portio gregis* Christi. *Gaudet per illas atq; in illis largiter floret ecclesiæ matris gloriosa fœcunditas.* Quantoq́; *plus copiosa uirginitas numero suo addidit, tanto gaudium matris augescit.* Ad *has loquimur, has hortamur affectione potius quàm potestate, non quòd extremi & minimi*

et humilitatis nostræ conscij aliquid ad censuram licentiæ uindicemus, sed quòd ad solicitudinem magis cauti plus de diaboli infestatione timeamus. Neque inanis cautio est et formido uana, quæ ad salutis uiam consulit, quæ dominica & uitalia præcepta custodit, ut quæ se Christo dicauerint, & à carnali concupiscentia recedentes tam carne quàm mente se Deo deuouerint, opus suum consumment magnò præmio destinatum, nec ornari iam aut placere cuiquam nisi Domino suo studeāt; à quo & mercedem uirginitatis expectant, dicente ipso: Non omnes capiunt hoc uerbū, sed illi quibus datum est. Sunt enim spadones qui ex utero matris sunt nati, & sunt spadones qui seipsos castrauerunt propter regnum cœlorum, & sunt spadones qui castrati sunt ab hominibus. Denuo quoq; per hanc Angeli uocem continentiæ munus ostenditur, uirginitas prædicatur. Hi sunt qui cum mulieribus se non coinquinauerunt, uirgines enim permanserunt. Hi sunt qui sequuntur agnum quocunq; ierit. Neque enim masculis tantum continentiæ gratiam repromittit Dominus, et fœminas præterit, sed quoniam fœmina uiri portio est, & ex eo sumpta atque formata est, in scripturis ferè omnibus ad protoplastum Deus loquitur, quia sunt duo in carne una, & in masculo simul significatur & fœmina. Quòd si Christum continentia sequitur, et regno Dei uirginitas destinatur, quid est illis cum terreno cultu & cum ornamentis, quibus dum hominibus placere gestiunt, Dominū offendunt, non cogitantes esse prædictum, qui hominibus placent confusi sunt: quoniā Deus nihil fecit eos. Et Paulus quoq; gloriose & sublimiter prædicans dicit: Si hominibus placere uellem, Christi seruus non essem. Continentia uerò & pudicitia non in sola carnis integritate consistit, sed etiam in cultus & ornatus honore pariter ac pudore, ut secundum Apostolum, quæ innupta est, sancta sit et corpore et spiritu. Instruit nos Paulus & dicit: Cœlebs cogitat ea quæ Dei sunt, quomo-

Matth. 19.
Spadones.
Apoc. 14.
Fœmina uiri portio.
Galat. 1
1. Cor. 7.

do placeat Deo. Qui autem matrimonium contraxit, cogitat ea quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori. Sic & uirgo & mulier innupta cogitat ea quæ sunt Domini, *ut sit sancta corpore & spiritu.* Virgo non esse tantum, *sed et intelligi debet & credi, ut nemo cum uirginem uiderit, dubitet an uirgo sit. Parem se integritas in omnibus præstet, nec bonum corporis cultus infamet. Quid ornata, quid compta procedit, quasi maritum aut habeat aut quærat?* Timeat *potius placere, si uirgo est, nec periculum sui appetat, quæ ad meliora & diuina se seruat. Quæ uirum non habent, cui placere se simulent, integræ & puræ non tantum corpore, sed etiam spiritu perseuerent. Neque enim fas est uirginem ad speciem suæ formæ comi, aut de carne, et de eius pulchritudine gloriari, cum nulla sit illis magis quàm aduersus carnem colluctatio, et uincendi, aut domandi corporis obstinata certatio.* Paulus *quoq; forti ac sublimi uoce proclamat:* Mihi *autem absit gloriari nisi in cruce domini mei* Iesu *Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, et ego mundo: & uirgo in ecclesia de specie carnis atque de corporis pulchritudine gloriatur?* Addit Paulus *& dicit: Qui enim sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum uitijs et concupiscentijs.* Et *quæ se carnis concupiscentijs et uitijs renuntiasse profitetur, in ijsdem quibus renũtiauerat, inuenitur? Deprehẽderis uirgo, detegeris. Aliud te esse iactas, & aliud affectas. Maculis te concupiscentiæ carnalis aspergis, cum integritatis candidata sis, & pudoris. Clama, inquit* Esaiæ Dominus: *Omnis caro fœnum, et omnis claritas eius ut flos fœni. Aruit fœnum, & flos decidit, uerbum autẽ Domini manet in æternum.* Neminem *Christianum decet, & maxime uirginem non decet claritatem ullam cõputare carnis & honorem, sed solum appetere sermonem* Dei, *bona in æternũ mansura cõplecti. Aut si in carne sit gloriandum, tunc planè quando in nominis* Domini *confeßione cruciatur, quando fortior*

Virginibus aduersus carnẽ colluctatio

Galat. 6.

Ibidem. 5.

Esa. 40.

fœmina, uiris torquentibus inuenitur, quando ignes, aut cruces, aut ferrum, uel bestias patitur, ut coronetur. Illa sunt carnis pretiosa monilia, illa corporis ornamẽta meliora. Sed sunt Carnis monilia.
aliquæ diuites, et facultatũ ubertate locupletes, quæ opes suas præferant, et se bonis suis uti debere contendant. Sciant primò illam diuitem esse, quæ in Deo *diues est: Illam esse locupletem, quæ locuples in* Christo *est.* Bona *illa esse, quæ sunt spiritualia, diuina, cœlestia, quæ nos ad* Dominum *ducant, quæ nobiscum apud* Deum *perpetua possessione permaneant. Cæterum quæcunq; terrena sunt in seculo accepta, & hic cum seculo remansura, tam contemni debent, quàm mundus ipse contemnitur, cuius pompis et delitijs iam tunc renuntiauimus cum meliore transgreßu ad* Dominum *uenimus.* Hinc Ioannes nos 1. Ioan. 2.
*excitat & hortatur spirituali & cœlesti uoce * corroborans:* *alias, contestans.
Nolite, *ait, diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Siquis dilexerit mundum, non est charitas patris in illo, quoniam omne quod in mundo est, concupiscentia carnis, & concupiscentia oculorum & ambitio seculi, quæ non est à patre, sed ex concupiscentia seculi.* Et *mundus transibit & concupiscentia eius. Qui autem fecerit uolũtatem* Dei, *manet in æternum, quomodo et* Deus *manet in æternum.* Aeterna *igitur & diuina sectanda sunt, et omnia de* Dei *uoluntate facienda sunt, ut* Domini *nostri uestigia & magisteria diuina sectemur, qui monuit & dixit:* Non *descendi de cœlo ut faciam uoluntatem* Ioan. 6.
meam, sed uoluntatem eius qui misit me. Quòd si non est maior Domino *suo seruus, et liberatori debet obsequium liberatus, qui esse cupimus Christiani, debemus quod Christus fecit & docuit, imitari. Scriptum est enim, et legitur, et auditur, & in exemplum nostræ ecclesiæ ore celebratur: Qui dicit se* 1. Ioan. 2.
in Christo manere, debet quomodo ille ambulauit & ipse ambulare. Ambulandum *est uestigijs paribus, æmula ingreßione nitendum est.* Tunc *respondet ad fidem nominis sectator ue-*

ritatis, et credenti præmium datur, si quod creditur, et geratur. Locupletem te dicis & diuitem, sed diuitijs tuis Paulus occurrit, et ad cultum atque ornatum tuum iusto fine moderandũ, sua uoce præscribit. 1. Timo. 2. *Sint, inquit, mulieres cum uerecũdia & pudicitia componentes se: non in tortis crinibus, neque auro, neque margaritis, aut pretiosa ueste, sed ut decet mulieres promittentes castitatem per bonam conuersationem. Item* 1. Petr. 3. *Petrus ad hæc eadem præcepta consentit, et dicit: Sit in muliere non exterior ornamenti, aut auri, aut uestis cultus, sed cultus cordis. Quòd si illi mulieres quoq; admonet coërcendas, & ad ecclesiasticam disciplinam religiosa obseruatione moderandas, quæ excusare cultus suos soleant per maritum, quanto id magis obseruare uirginem fas est, cui nulla ornatus sui competat uenia, nec deriuari in alterum possit mendacium culpæ, sed sola ipsa remaneat in crimine? Locupletem te dicis & diuitem, sed non omne quod potest debet & fieri, nec desideria prolixa & de seculari ambitione nascentia ultra honorem ac pudorem uirginitatis extendi, cum scriptum sit:* 1. Corin. 6. *Omnia licent, sed non omnia expediũt. Omnia licent, sed non omnia ædificant. Cæterum si tu te sumptuosius comes, & per publicum notabiliter incedas, oculos in te iuuentutis illicias, suspiria adolescentum post te trahas, concupiscendi libidinem nutrias, peccandi fomenta succendas, ut & ipsa non pereas, alios tamen perdas, et uelut gladium te & uenenum uidentibus præbeas, excusari non potes, quasi mente casta sis & pudica. Redarguit te cultus improbus & impudicus ornatus, nec computari iam potes inter puellas & uirgines Christi, quæ sic uiuis ut possis adamari. Locupletem te dicis & diuitem, sed iactare diuitias suas uirginem non decet. Cum dicat* Sapien. 5. *scriptura diuina: Quid nobis profuit superbia, aut quid diuitiarum iactatio contulit nobis? transierunt illa omnia tanquam umbra. Et Apostolus rursum moneat & dicat:* 1. Cor. 7. *Et qui*

emunt sic sint quasi non poßidentes, & qui hoc mundo utuntur quasi non utantur, præterit enim habitus huius mundi. Petrus etiam, cui oues suas Dominus pascendas, tuendasq; cõmendat, super quem posuit & fundauit ecclesiam, aurum sibi quidem esse & argentum negat, sed se dicit gratia diuitẽ esse, fide eius & uirtute locupletem, quibus multa magnalia cum miraculo faceret, quibus ad gratiam gloriæ bonis spiritualibus abundaret. Has opes, istas diuitias poßidere nõ potest, qui se diuitem seculo magis uult esse quàm Christo. Locupletem te eße dicis & diuitem, & utendum putas ijs quæ poßidere te Deus uoluit: utere, sed ad res salutares: utere, sed ad bonas artes: utere ad illa, quæ Deus præcepit, quæ Dominus ostendit. Diuitem te sentiant pauperes, locupletem sentiant indigentes. Patrimonia tua Deo fœnera, Christum ciba, ut uirginitatis præferre gloriam liceat, ut ad Domini præmia uenire contingat, multorũ precibus exora. Commẽda illhic thesauros tuos, ubi nullus fur effodiat, quò nullus insidians graßator irrumpat. Poßeßiones tibi, sed cœlestes magis cõpara, ubi fructus tuos iuges ac perennes & ab omni contactu iniuriæ secularis immunes, nec rubigo atterat, nec grando cædat, nec sol urat, nec pluuia corrumpat. Nam delinquis & hoc ipso in Deum, si ad hoc tibi ab illo diuitias datas credis, ut illis non salubriter perfruaris. Nam & uocem homini Deus dedit, & tamen non sunt idcirco amatoria cantanda nec turpia: & ferrum esse ad culturam terræ Deus uoluit, nec homicidia sunt idcirco facienda: aut quia thura & myrrham & ignem Deus instituit, sacrificãdum est inde idolis: uel quia abundant pecudum greges in agris tuis, uictimas & hostias immolare debebis. Alioqui tentatio est patrimonium grande, nisi ad usus bonos census operetur, ut patrimonio suo unusquisque locupletior magis redimere debeat, quàm augere delicta. Ornamentorum ac uestium insignia & lenocinia fucorũ non nisi pro-

Act. 3.

stitutis & impudicis fœminis congruunt, & nullarum ferè pretiosior cultus est, quàm quarum pudor uilis est. Sic in scri pturis sanctis quibus nos instrui Dominus uoluit et moneri, describitur ciuitas meretrix, compta pulchrius et ornata, et cum ornamentis suis ac propter ipsa potius ornamenta peritura. Et uenit, inquit, unus ex septem Angelis habētibus phia

Apocal. 17.

las septem, et aggressus est me, dicens: Veni ostendam tibi damnationem meretricis magnæ sedentis super aquas multas, cum qua fornicati sunt reges terræ. Et duxit me in spiritu: et uidi mulierem sedentem super bestiam, et mulier illa amicta erat pallio purpureo & coccino, et adornata erat auro & margaritis, & lapidibus pretiosis, & ferens poculum aureum in manu sua plenum execrationis & immunditiæ, & fornicationis totius terræ. Fugiant castæ uirgines, et mulieres pudicæ incestarum cultus, habitus impudicarum, lupanarium insignia, ornamenta meretricum. Clamat etiam spiritu sancto plenus Esaias, & filias Sion auro & ueste * corruptas increpat, et obiurgat perniciosis opibus affluentes, & à Domino per seculi delitias recedentes: Exaltatæ sunt, ait, filiæ Sion, & ambulauerunt alto collo, & nutu oculorum, & incessu pedum trahentes tunicas, & pedibus simul ludentes. Humiliabit Dominus principales filias Sion, & reuelabit Dominus habitum earum, & aufert Dominus gloriam uestis illarum, & ornamenta earum, & crines, & cincinnos, & lunulas, & discriminalia, & dextralia, & armillas, & * batronatum, & specula, et annulos, et inaureis, et serica contexta cum auro et hyacintho. Et erit pro odore suauitatis pul uis, et pro cingulo reste præcingeris, et pro ornamento capitis aureo caluitium habebis. Hoc Deus culpat & denotat: hinc corruptas esse uirgines, hinc à cultu uero & diuino desciuisse pronuntiat. Exaltatæ ceciderunt: comptæ turpitudinē fœditatemq; meruerunt: serico & purpura indutæ, Christum

Comptas opinor legendum

Esa. 3.

alias, botronatum.

*induere non possunt: auro & margaritis & monilibus adornatæ, ornaměta * corporis et pectoris perdiderunt. Quis nõ id execretur et fugiat, quod alijs fuerit exitio? Quis id appetat et assumat, quod ad necem alterius pro gladio fuerit et telo? Si hausto poculo moreretur ille qui biberat, uenenum scires esse quod ille potauit. Si accepto cibo qui acceperat interiret, scires esse letale quod acceptum potuit occidere, nec ederes inde nec biberes, unde interisse alios antè conspiceres. Nunc quanta ignorantia ueri est, animi quanta dementia, id uelle quod & nocuerit semper et noceat? et putare quòd inde ipsa non pereas, unde alios perisse cognoscas? Neque enim Deus purpureas aut coccinas oues fecit, aut herbarum succis, aut conchylijs tingere et colorare lanas docuit. Nec distinctis auro lapillis et margaritis contexta serica, et numerosa compage digestis monilia instituit, quibus ceruicem quam fecit absconderet, ut operiatur illud quod Deus in homine formauit, et conspiciatur desuper id quod diabolus adinuenit. An uulnera inferri auribus Deus uoluit, quibus innocẽs adhuc infantia et mali secularis ignara crucietur, ut postea de aurium cicatricibus et cauernis pretiosa grana dependeant, et si non suo pondere, mercium quantitate? Quæ omnia peccatores et apostatæ Angeli suis artibus prodiderunt, quando ad terrena contagia deuoluti, à cœlesti uigore recesserunt. Illi et oculos circunducto nigrore fucare, et genas mendacio ruboris inficere, et mutare adulterinis coloribus crinem, et expugnare omnem oris et capitis ueritatem corruptelæ suæ inpugnatione docuerunt. Et quidem isto in loco pro timore, quem nobis fides suggerit, pro dilectione quam fraternitas exigit, non uirgines tantum aut uiduas, sed et nuptas puto et omnes omnino fœminas admonendas, quòd opus Dei et factura eius et * plastica adulterari nullo modo debeat, adhibito flauo colore, uel nigro puluere, uel rubore, aut quolibet deniq; liniaměta*

* Fortè, cordis

* alias, plasma

Gene. 1. natiua corrumpente medicamine. Dicit Deus: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinē nostram: & audet quisquam mutare & conuertere quod Deus fecit? Manus Deo inferunt, quando illud quod ille formauit, reformare & transfigurare contendunt, nescientes quia opus Dei est omne quod nascitur, diaboli quodcunq; mutatur. Siquis pingendi artifex uultum alicuius & speciem & corporis qualitatem æmulo colore signasset, & signato iam consummatoq; simulachro, manus alius asserret, ut iam formata, iam picta quasi peritior reformaret, grauis prioris artificis iniuria & iusta indignatio uideretur. Tu te existimas impune laturam tam improbæ temeritatis audaciam, Dei artificis offensam? Vt enim impudica circa homines & incesta fucis lenocinantibus non sis, corruptis uiolatisq; quæ Dei sunt, peior adultera detineris. Quòd ornari te putas, quòd putas comi, impugnatio est ista diuini operis, præuaricatio est ueritatis. Monentis Apostoli uox est: Expurgate uetus fermentum, ut sitis noua conspersio sicut estis azymi. Nam & pascha nostrum immolatus est Christus. Itaq; festa celebremus, non in fermento ueteri, neque in fermento malitiæ & nequitiæ, sed in azymis synceritatis & ueritatis. Num synceritas perseuerat & ueritas, quando quæ syncera sunt polluuntur colorum adulterijs, medicaminum fucis, in mendacium uera mutantur? Dominus tuus dicit: Non potes facere capillum unum album aut nigrum, & tu ad uincendam Domini tui uocem uis te esse potiorem? Audaci conatu & sacrilego contemptu crines tuos inficis, malo præsagio futurorum capillos iam tibi flammeos auspicaris, et peccas proh nefas, capite, id est, corporis parte meliore: & cū scriptum sit de Domino: Caput autē eius & capilli erant albi uelut lana aut nix, tu execraris canitiem, detestaris alborem, qui sit ad Domini caput similis. Non metuis oro quæ talis es, ne cū resurrectionis dies uenerit, artifex tuus te non recognoscat?

Hic locus citatur ab Augustino libro de doctrina Christia. 4. ca. 21.

1. Corinth. 5.

Matth. 5.

Apocal. 1.

scat? ad sua præmia & promissa uenientem remoueat & excludat? increpans uigore censoris & iudicis dicat: Opus hoc meum non est, nec hæc imago nostra est, cutem falso medicamine polluisti, crinem adultero colore mutasti, expugnata est mendacio facies, figura corrupta est, uultus alienus est, Deum uidere non poteris, cum oculi tibi nō sint, quos Deus fecit, sed quos diabolus infecit. Illum tu sectata es, rutilos atq; depictos oculos serpentis imitata es, de inimico tuo compta, cum illo pariter arsura. Hæc oro non cogitanda sunt Dei seruis? non die semper ac nocte metuenda? uiderint quid sibi nuptæ per placendi studium de coniugum solatio blandiantur, quos dum in excusationem suam proferunt, ad societatem criminosæ consensionis ascîscunt. Virgines certè quibus iste sermo nunc consulit, quæ se eiusmodi artibus compserint, inter uirgines non putem debere numerari, sed tanquam contactas oues & morbidas pecudes à sancto & puro grege uirginitatis arceri, ne cōtagio suo cæteras polluant, dum simul degunt, ne perdant alias, quæcunque perierunt. Et quoniam continentiæ bonum quærimus, perniciosa quæq; & infesta uitemus. Nec illa prætereo, quæ dum negligentia in usum ueniunt, contra pudicos & sobrios mores licentiam sibi de usurpatione fecerunt. Quasdam non pudet nubentibus interesse, & inter illam lasciuientium libertatem sermonum colloquia incesta miscere, audire quod non decet, quod non licet dicere, obseruare, & esse præsentes inter uerba turpia & temulenta cōuiuia, quibus libidinum fomes accenditur, sponsa ad patientiam stupri, ad audaciam sponsus animatur. Quis illi in nuptijs locus est, cui animus ad nuptias non est? Aut uoluntariæ illhic & lætæ esse quæ possunt, ubi & studia & uota diuersa sunt? Quid illhic discitur? quid uidetur? Quantum à proposito suo uirgo deficit, quando pudica quæ uenerat, impudicior discedit? Corpore licet uirgo ac mente permaneat, oculis, auribus, lingua

Homo creatoris sui oblitus.

alias meditanda

minuit illa quæ habebat. Quid uerò quæ promiſcuas balneas adeunt, quæ oculis ad libidinem curioſis pudori ac pudicitiæ corpora dicata proſtituunt, quæ cum uiros atq; à uiris nudæ uident turpiter, ac uidentur, non'ne ipſæ illecebrã uitijs præſtant? non ne ad corruptelam & iniuriam ſuã deſideria præſentium ſolicitant & inuitant? Viderit, inquis, qua illhuc mente quis ueniat, mihi tantũ reficiendi corpuſculi cura eſt & lauandi. Non te purgat iſta defenſio, nec laſciuiæ & petulãtiæ crimen excuſat. Sordidat lauatio iſta, non abluit, nec emundat membra, ſed maculat. Impudicè tu neminem cõſpicis, ſed ipſa conſpiceris impudicè. Oculos tuos turpi oblectatione nõ polluis, ſed dum oblectas alios, ipſa pollueris. Spectaculum de lauacro facis: theatra ſunt fœdiora quò conuenis: uerecũdia illhic omnis exuitur, ſimul cum amictu ueſtis honor corporis ac pudor ponitur, denotanda & contrectanda uirgnitas reuelatur. Iam nunc conſidera an cum ueſtita eſt, uerecunda ſit inter uiros talis, quæ ad inuerecundiam proficit audacia nuditatis. Sic ergo eccleſia frequẽter uirgines ſuas plangit, ſic ad infames earum ac deteſtabiles fabulas ingemiſcit, ſic flos uirginum extinguitur, honor continentiæ ac pudor ponitur, gloria omnis ac dignitas profanatur, ſic ſe expugnatus inimicus per artes ſuas inſerit: ſic inſidijs per occulta fallentibus diabolus obrepit: ſic dum ornari cultius, dũ liberius euagari uirgines uolunt, eſſe uirgines deſinunt, furtiuo dedecore corruptæ, uiduæ antequam nuptæ, non mariti ſed Chriſti adulteræ, quàm fuerant præmijs ingentibus uirgines deſtinatæ, tam magna ſupplicia pro amiſſa uirginitate ſenſuræ. Audite igitur uirgines ut parentẽ, audite quæſo uobis timentẽ pariter ac monentẽ, audite utilitatibus & commodis ueſtris fideliter cõſulẽtẽ: Eſtote tales quales uos artifex Deus fecit. Eſtote tales quales uos manus patris inſtituit. Maneat in uobis facies incorrupta, ceruix pura, forma ſyncera. Non inferantur auribus uul-

Virgines exhortatur.

nera, nec brachia includat aut colla de armillis & monilibus pretiosa catena, sint à compedibus aureis pedes liberi, crines nullo colore fucati, oculi cōspiciendo Deo *digni.* Celebrentur *lauacra cū fœminis, quarum in uos pudica lauatio est.* Nuptia*rum festa improba et cōuiuia lasciua uitentur, quorum periculosa contagio est.* Vince *uestem, quæ uirgo es, quæ* Deo *seruis: uince aurum, quæ carnem uincis et seculum.* Non *est eiusdē nō posse à maioribus uinci, et imparē minoribus inueniri.* Arcta *& angusta est uia, quæ ducit ad uitam: durus & arduus limes qui tendit ad gloriam.* Per *hūc uitæ limitē martyres pergunt, eunt uirgines, iusti quiq; gradiuntur.* Lata *& spatiosa itinera uitæ letalis: illhic illecebræ & mortiferæ uoluptates, illhic diabolus blanditur, ut fallat: arridet, ut noceat: illicit, ut occidat.* Primus *cum centeno martyrum fructus est, secundus sexagenarius uester est.* Vt *apud martyres non est carnis et seculi cōtagio, nec parua et leuis et delicata congreßio: sic & in uobis, quarum ad gratiam merces secunda est, sit et uirtus ad tolerantiam proxima.* Non *est ad magna facilis ascensus.* Quem *sudorem perpetimur, quem laborem, cum conamur ascendere colles & uertices montium? quid ut ascendamus ad cœlum?* Si *præmium pollicitationis attendas, minus est quod laboras.* Im*mortalitas perseueranti datur, perpetua uita promittitur, regnum* Dominus *pollicetur.* Seruate *uirgines, seruate quod esse cœpistis, seruate quod eritis.* Magna *uos merces manet, præmium grande uirtutis, munus maximum castitatis.* Vultis *scire quo malo careat, et quid boni teneat cōtinentiæ uirtus?* Mul*tiplicabo, inquit mulieri* Deus, *tristitias tuas, et gemitus tuos, et in tristitia paries filios, & conuersio tua ad uirum tuum, & ipse tui dominabitur.* Vos *ab hac sententia liberæ estis, uos mulierum tristitias & gemitus nō timetis: nullus uobis de partu circa filios metus, nec maritus est* Dominus. Dominus *uester et caput* Christus *est, ad instar et uicem masculi: sors uo-*

Vita uia arcta.

Præmia beatorum.

Immortalitas perseueranti datur.

Gen. 3.

bis & conditio communis est. Domini uox est illa, dicentis.
Luc.20. Filij seculi huius generant & generantur. Qui autem habuerint dignationem seculi illius & resurrectionis à mortuis, non nubunt, neque matrimonium faciunt, neq; enim incipient mori, æquales enim sunt angelis Dei, cum sint filij resurrectionis. Quod futuri sumus, iam uos esse cœpistis: uos resurrectionis gloriam in isto seculo iam tenetis: per seculum sine seculi contagione transitis. Cum castæ perseueratis & uirgines, angelis Dei estis æquales, tantum maneat et duret solita & illæsa uirginitas, et ut cœpit fortiter, iugiter perseueret. Nec monilium aut uestium quærat ornatum, sed morum. Deum spectet & cœlum, neq; oculos ad sublime porrectos ad carnis et mundi concupiscentiam deprimat, & de terrena deponat. Prima sententia crescere & generare præcepit: secunda ad continentiam suasit. Cum adhuc rudis mundus & inanis est, copia fœcunditatis generante propagamur, & crescimus ad humani generis augmentum. Cum iam refertus est orbis, et mundus impletus, qui capere continentiam possunt spadonum more uiuentes castrantur ad regnum. Nec hoc iubet dominus, sed hortatur: nec iugum necessitatis imponit, quando manet uoluntatis arbitrium liberum. Sed cũ habitationes multas apud patrem suum esse dicat, melioris habitaculi hospitia demonstrat: habitacula ista meliora uos petitis, carnis desideria castrantes maioris gratiæ præmium in cœlestibus obtinetis. Omnes quidem qui ad diuinum munus & patrimonium baptismi sanctificatione perueniunt, hominem illhic ueterem gratia lauacri salutaris exponunt, et innouati spiritu sancto à sordibus contagionis antiquæ, iterata natiuitate purgantur. Sed natiuitatis iteratæ uobis maior sanctitas et ueritas competit, quibus desideria iam carnis et corporis nulla sunt. Sola in uobis quæ sunt uirtutis et spiritus, ad gloriam remansẽrũt. Apostoli uox est, quem Dominus uas electionis suæ dixit,

Cõtinentiam suadet Deus, non iubet.

quem ad promenda mandata cœlestia Deus misit: Primus homo, inquit, de terræ limo: secūdus de cœlo. Qualis ille è limo, tales et qui de limo: & qualis cœlestis, tales et cœlestes. Quomodo portauimus imaginem eius qui de limo est, portemus et imaginem eius qui de cœlo est. Hanc imaginem uirginitas portat, portat integritas, portat sanctitas, portat et ueritas. Portant disciplinæ Dei memores, iustitiam cum religione retinentes, stabiles in fide, humiles in timore, ad omnem tolerantiam fortes, ad sustinendam iniuriam mites, ad faciendam misericordiam faciles, fraterna pace unanimes atq; cōcordes. Quæ uos singula ô bonæ uirgines obseruare, diligere, implere debetis, quæ Deo & Christo uacantes ad Dominum cui uos dicastis, & maiore & meliore parte præceditis. Prouectæ annis, iunioribus facite magisterium: minores natu præbete comparibus incitamentum: hortamentis uos mutuis excitate, æmulis de uirtute documentis ad gloriam prouocate. Durate fortiter, spiritualiter pergite, peruenite fœliciter: tantum mementote tunc nostri, cum incipiet in uobis uirginitas honorari.

1. Cor. 15.

Imagines Dei portatores.

SECVNDI TRACTATVS DE HABITV VIRGINVM FINIS.

ARG. TRACTATVS SEQ.

Tractatus beati Cypriani aduersus Nouatianum schismaticum ostendens præpositos ecclesiæ ad innocentiam simplices esse oportere, & cum simplicitate prudentes in præceptorum obseruatione aduersus occultam hostis luctam, qui plus metuendus est & cauendus cum latenter obrepit, quàm cum se aduersarium profitetur.

TRACTATVS TERTIVS DE *simplicitate prælatorum.*

Matth. 5.

VM moneat Dominus & dicat: Vos estis sal terræ: cumq; esse nos iubeat ad innocentiam simplices, & tamen cum simplicitate prudentes, quid aliud fratres dilectissimi quàm prouidere nos conuenit, et solicito corde uigilantes subdoli hostis insidias intelligere pariter & cauere, ne qui Christum sapientiam Dei patris induimur, minus sapere in tuenda salute uideamur? Neq; enim persecutio sola metuenda est, & ea quæ subruendis ac deijciendis Dei seruis aperta impugnatione grassantur. Facilior cautio est, ubi manifesta formido est. Et ad certamen animus antè præstruitur, quando se aduersarius confitetur. Plus metuendus est & cauendus inimicus, cum latenter obrepit, cum per pacis imaginem fallens occultis accessibus serpit: unde & nomen serpentis accepit. Ea est eius semper astutia, ea est circumueniendi hominis cæca & latebrosa fallacia. Sic ab initio statim mundi fefellit: & uerbis mendacibus blandiens, rudes animas incauta credulitate decepit. Sic Dominum ipsum tentare conatus, quasi obreperet rursus & falleret, latenter accessit: intellectus tamen est & retrusus, & ideo prostratus, quia agnitus atque detectus. Vnde nobis exemplum datum est, ueteris hominis uiam fugere, uestigijs Christi uincentis insistere: ne denuo incauti in mortis laqueum reuoluamur, sed ad periculum prouidi accepta immortalitate potiamur. Immortalitate autem potiri quomodo possumus, nisi ea à quibus mors expugnatur & uincitur, Christi mandata seruemus? ipso monente & dicente: Si uis ad uitam uenire, serua mandata. Et iterum: Si feceritis quod mando uobis, iam non dico uos seruos, sed amicos. Hos deniq; fortes dicit & stabiles: hos super petram robusta mole fundatos: hos contra omnes tempestates

Serpēs dictus diabolus.

Matth. 9.

Ioan. 15.

& turbines seculi immobili & inconcussa firmitate solidatos. Qui audit, inquit, uerba mea, & facit ea, similabo eum Matth. 7.
uiro sapienti, qui ædificauit domum suam super petram. Descendit pluuia, aduenerunt flumina, flauerunt uenti, & impegerunt in domum illam, & non cecidit: fundata enim fuit super petram. Verbis igitur eius insistere, quæcunq; & docuit & fecit, discere & facere debemus. Cæterum credere se in Christum quomodo dicit, qui non facit, quod Christus facere præcepit? aut unde perueniet ad præmium fidei, qui fidẽ non uult seruare mandati? Nutet necesse est & uagetur, & spiritu erroris arreptus, uelut puluis quẽ uentus excutit, uentiletur. Nec ambulando proficiet ad salutem, qui salutaris uiæ non tenet ueritatem. Cauenda sunt autem non solum quæ sunt apertè manifesta, sed & astutæ fraudis subtilitate fallentia. Quid uerò astutius, quid'ue subtilius, quàm ut Christi aduentu detectus ac prostratus inimicus (postquàm lux gentibus uenit, & sospitandis hominibus salutare lumen effulsit, ut surdi auditum spiritalis gratiæ admitterent, aperirent ad Deum oculos suos cæci, infirmi æterna sanitate reualescerent, claudi ad ecclesiam currerent, muti claris uocibus & precibus orarent) uidens idola derelicta, & per nimium credentium populum sedes suas ac templa deserta, excogitauerit nouam fraudem, ut sub ipso Christiani nominis titulo fallat incautos? Hæreses inuenit & schismata, quibus subuerteret Insidiæ diaboli.
fidem, ueritatem corrumperet, scinderet unitatem. Quos detinere non potest in uiæ ueteris cæcitate, circunscribit & decipit noui itineris errore. Rapit de ipsa ecclesia homines, & dum sibi appropinquasse iam lumini, atque euasisse seculi noctem uidentur, alias nescientibus tenebras rursus infundit, ut cum Euangelio Christi & cum obseruatione eius & lege non stantes, christianos se uocent, & ambulantes in tenebris, habere se lumen existiment, blandiente

aduersario atq; fallente, qui secundum Apostoli *uocem transfigurat se uelut angelum lucis, & ministros subornat suos uelut ministros iustitiæ, asserentes noctem pro die, interitum pro salute, desperationem sub obtentu spei, perfidiam sub prætextu fidei,* Antichristum *sub uocabulo* Christi, *ut dum uerisimilia mentiuntur, ueritatem subtilitate frustrentur.* Hoc eò fit fratres *dilectißimi dum ad ueritatis originem non reditur, nec caput quæritur, nec magistri cœlestis doctrina seruatur. Quæ si quis consideret & examinet, tractatu longo atque argumentis opus non est.* Probatio *est ad fidem facilis compendio ueritatis.* Loquitur Dominus *ad* Petrum: E*go tibi dico, inquit, quia tu es* Petrus, *& super istam petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferorum non uincent eam.* Tibi dabo *claues regni cœlorum, & quæ ligaueris super terram, erunt ligata & in cœlis: & quæcunque solueris super terram, erunt soluta & in cœlis.* Et *eidem post resurrectionē suam dicit:* Pasce *oues meas.* Et *quāuis apostolis omnibus post resurrectionem suam parem potestatem tribuat, & dicat: Sicut misit me pater, & ego mitto uos, accipite spiritum sanctum: Sicui remiseritis peccata, remittentur illi: sicui tenueritis, tenebuntur: tamen ut unitatem manifestaret, unitatis eiusdem originem ab uno incipientem sua autoritate disposuit.* Hoc erant utique *& cæteri* Apostoli, *quod fuit* Petrus, *pari consortio præditi & honoris & potestatis, sed exordium ab unitate proficiscitur, ut ecclesia una monstretur. Quam unam ecclesiam etiam in cantico canticorum spiritus sanctus ex persona* Domini *designat & dicit:* V*na est columba mea, perfecta mea, una est matri suæ, electa genitrici suæ.* Hanc *ecclesiæ unitatem qui non tenet, tenere se fidem credit? Qui ecclesiæ renititur et resistit, in ecclesia se esse confidit? quando & beatus* Paulus *apostolus hoc doceat, & sacramentum unitatis ostendat, dicens:* Vnum *corpus et unus spiritus, una spes uocationis uestræ, unus* Do-

Margin notes: *Matth.16.* — *Apostoli Petro pares.* — *Cantic.6.* — *Ephes.4.* — *Concordia.*

minus, una fides, unum baptisma, unus Deus. *Quam unitatem firmiter tenere & uindicare debemus, maxime episcopi qui in ecclesia praesidemus, ut episcopatum quoque ipsum unum atque indiuisum probemus.* Nemo *fraternitatem mendacio fallat, nemo fidei ueritatem perfida praeuaricatione corrumpat.* Episcopatus *unus est, cuius à singulis in solidum pars tenetur.* Ecclesia *una est, quae in multitudinem latius incremento foecunditatis extenditur: quomodo solis multi radij, sed lumen unum: & rami arboris multi, sed robur unum tenaci radice fundatum.* Et *cum de fonte uno riui plurimi defluunt, numerositas licet diffusa uideatur exundantis copiae largitate, unitas tamen seruatur in origine.* Auelle *radium solis à corpore, diuisionem lucis unitas non capit.* Ab *arbore frange ramum, fractus germinare non poterit.* A *fonte praecide riuum, praecisus arescet: Sic & ecclesia* Domini *luce perfusa per orbem totum radios suos porrigit, unum tamen lumen est, quod ubique diffunditur, nec unitas corporis separatur: ramos suos in uniuersam terram copia ubertatis extendit: profluentes largiter riuos latius expandit, unum tamen caput est, & origo una, & una mater foecunditatis successibus copiosa.* Illius *foetu nascimur, illius lacte nutrimur, spiritu eius animamur.* Adulterari *non potest sponsa* Christi*: incorrupta est & pudica.* Vnam *domum nouit, unius cubiculi sanctitatem casto pudore custodit.* Haec *nos* Deo *seruat, haec filios regno, quos generauit, assignat.* Quisquis *ab ecclesia segregatus adulterae iungitur, à promissis ecclesiae separatur.* Nec *pertinet ad* Christi *praemia, qui relinquit ecclesiam* Christi. Alienus *est, profanus est, hostis est.* Habere *iam nō potest* Deum *patrē, qui ecclesiam non habet matrē. Si potuit euadere, qui extra arcā* Noë *fuit: et qui extra ecclesiā foris fuerit, euadit.* Monet Dominus, *& dicit:* Qui *non est mecum, aduersus me est: & qui non mecum colligit, spargit.* Qui *pacē* Christi *et cōcordiam rumpit,*

Episcopatus unus.
Radij multi, Sol unus.
Simimitudinibus unitatem ecclesiae ꝓbat.
Arca Noe.
Matth. 12.

aduersus Christum facit. Qui alibi præter ecclesiam colligit, Christi ecclesiam spargit. Dicit Dominus: *Ego et pater unum sumus.* Et iterum *de patre & filio & spiritu sancto scriptum est: & tres unum sunt: & quisquam credit hanc unitatem de diuina firmitate uenientem, sacramentis cœlestibus cohærentē scindi in ecclesia posse, & uoluntatum collidentium diuortio separari?* Hanc unitatem, qui non tenet, Dei legem non tenet: *non tenet patris & filij fidem, uitam non tenet & salutem.* Hoc *unitatis sacramentum, hoc uinculum concordiæ inseparabiliter cohærentis ostenditur, quando in* Euangelio *tunica domini* Iesu Christi *non diuiditur omnino nec scinditur, sed sortientibus de ueste* Christi, *quis* Christum *potius indueret, integra uestis accipitur, incorrupta atque indiuidua tunica poßidetur.* Loquitur ac dicit *scriptura diuina:* De tunica *autem, que de superiore parte non consutilis, sed per totum textilis fuerat, dixerunt ad inuicem:* Non *scindamus eam, sed sortiamur de ea cuius sit.* V*nitatem ille portabat de superiore parte uenientem, id est, de cœlo & à patre uenientem, quæ ab accipiente & poßidente scindi omnino non poterat, sed totam simul & solidam firmitatem inseparabiliter obtinebat.* Poß*idere non potest indumentum* Christi, *qui scindit & diuidit ecclesiam* Christi. *Contrà denique, cum,* Salomone *moriente, regnum eius & populus scinderetur,* Achias *propheta* Ieroboam *regi obuius factus in campo, in duodecim scissuras ueštimētum suum discidit, dicens: Sume tibi decē scissuras, quia hæc dicit* Dominus: Ecce *scindo regnū de manu Salomonis, et dabo tibi decē sceptra, et duo sceptra erunt ei propter seruum meum* Dauid, *& propter* Hierusalem *ciuitatem quam elegi, ut ponam nomē meum illhic. Cum duodecim tribus* Israel *scinderentur, uestimentum suum propheta* Achias *scidit. At uero quia* Christi *populus non potest scindi, tunica eius per totum textilis & cohærens, diuisa à poßidentibus non est.* Indiui=

Ioan. 10. Ioan. 19. 3. Reg. 11.

dua, copulata, connexa ostendit populi nostri (qui Christum induimus) concordiam cohærentem. Sacramento uestis declarauit ecclesiæ unitatem. Quis ergo sic est sceleratus & perfidus, quis sic discordia furore uesanus, ut credat scindi posse, aut audeat scindere unitatem Dei? uestem Domini? ecclesiam Christi? Monet ipse in Euangelio suo, & docet, dicens: Et erit unus grex & unus pastor. Et esse posse uno in loco aliquis existimat, aut multos pastores, aut plures greges? Apostolus item Paulus hanc eandem nobis insinuans unitatem, obsecrat & hortatur, dicens: Obsecro uos, inquit, fratres per nomen domini nostri IESV Christi, ut id ipsum dicatis omnes, & non sint in uobis schismata. Sitis autem compositi in eodem sensu, & in eadem sententia. Et iterum dicit: Sustinentes inuicem in dilectione, satis agentes seruare unitatem spiritus in coniunctione pacis. Stare tu & uiuere putas posse de ecclesia recedentem? sedes sibi alias & diuersa domicilia condentem? cum dictum sit ad Raab, in qua præformabatur ecclesia: Patrem tuum, & matrem tuam, & fratres tuos, & totam domum patris tui colliges ad te ipsam in domum tuam, & erit, omnis qui exierit ostium domus tuæ foras, reus erit. Item sacramentum pascha non aliud Exodi lege contineat, quàm ut agnus, qui in figura Christi occiditur, in domo una edatur. Loquitur Deus dicens: In domo una comedetur, non eijcietis de domo carnem foras. Caro Christi & sanctum Domini eijci foras non potest, nec alia ulla credentibus præter unam ecclesiam domus est. Hanc domum hoc unanimitatis hospitium designat & denuntiat spiritus sanctus in psalmis, dicens: Deus qui inhabitare facit unanimes in domo. In domo Dei, in Ecclesia Christi unanimes habitant, concordes & simplices perseuerant. Idcirco & in columba uenit spiritus sanctus simplex animal & lætum, non felle amarum, non morsibus sæuum, non unguium laceratione uiolen-

Ioan. 10.
I. Cor. 1.
Iosue. 2.
Psal. 67.
Columba ecclesia.

tum: hospitia humana diligere, unius domus cōsortium nosse, cum generant, simul filios edere, cum commeant, uolatibus inuicem cohærere, communi conuersatione uitam suam degere, oris osculo cōcordiam pacis agnoscere, legem circa omnia unanimitatis implere. Hæc est in ecclesia noscenda simplicitas, hæc charitas obtinenda, ut columbas dilectio fraternitatis imitetur, ut mansuetudo & lenitas agnis & ouibus æquetur. Quid facit in pectore Christiano *luporum feritas? & canum rabies? & uenenum letale serpentum? & cruenta sæuitia bestiarum?* Gratulandum *est, cum tales de ecclesia separantur, ne columbas, ne oues* Christi *sæua sua & uenenata contagione prædentur.* Cohærere *& coniungi non potest amaritudo cum dulcedine, caligo cum lumine, pluuia cum serenitate, pugna cum pace, cum fœcunditate sterilitas, cum fontibus siccitas, cum tranquillitate tempestas.* Nemo *æstimet bonos de ecclesia posse discedere.* Triticū *non rapit uentus, nec arborem solida radice fundatam procella subuertit.* Inanes *paleæ tempestate iactantur, inualidæ arbores turbinis incursione euertuntur.* Hos *execratur, & percutit* Ioannes Apostolus, *dicens:* Ex *nobis exierunt, sed non fuerunt ex nobis: si enim fuissent ex nobis, mansissent nobiscum.* Hinc *hæreses & factæ sunt frequenter, & fiunt, dum peruersa mens non habet pacem, dum perfidia discordans non tenet unitatem.* Fieri *uerò hæc* Dominus *permittit & patitur, manente propriæ libertatis arbitrio, ut dum corda & mentes nostras ueritatis discrimen examinat, probatorum fides integra, manifesta luce clarescat.* Per *Apostolum præmonet spiritus sanctus & dicit:* Oportet *& hæreses esse, ut probati manifesti sint in uobis. Sic probantur fideles, sic perfidi deteguntur, sic & ante iudicij diem hic quoque iam iustorum atque iniustorum animæ diuiduntur, & à frumento paleæ separantur. Hi sunt qui se ultro apud temerarios conuenas sine diuina dispositio-*

ἐναντιώσεις.

ne præficiunt, qui se præpositos sine ulla ordinationis lege constituunt, qui nemine episcopatum dante, episcopi sibi nomen assumunt. Quos designat in psalmis spiritus sanctus, sedentes in pestilentiæ cathedra pestes & lues fidei, serpentis Psal.1.
ore fallentes, & corrumpendæ ueritatis artifices, uenena letalia linguis pestiferis euomentes. Quorum sermo, ut cancer, serpit, quorum tactus pectoribus & cordibus singulorū mortale uirus infundit, Contra eiusmodi clamat Dominus, *ab his refrænat & reuocat errantem plebem suam, dicēs:* Nolite audire sermones pseudoprobetarum, quoniam uisiones cordis eorum frustrantur eos. Loquuntur, sed non ab ore Domini. Dicunt eis, qui abijciūt uerbum Dei: Pax erit uobis, & omnibus ambulantibus in uoluntatibus suis. Omnis qui ambulat in errore cordis sui, non uenient super eum mala. Non locutus sum ad eos, & ipsi prophetauerunt. Si stetissent in substantia mea, et audissent uerba mea, et sic docuissent populum meum, conuertissem eos à malis cogitatonibus eorum. *Hos eosdem denuo* Dominus *designat & denotat, dicens:* Me dereliquerunt fontem aquæ uiuæ, et effoderunt sibi lacus detritos, qui non poßunt aquam portare. *Quum aliud baptisma præter* Baptisma unum.
unum esse non poßit, baptizare posse se opinantur. Vitæ fonte deserto, uitalis et salutaris aquæ gratiam pollicentur. Non abluūtur illhic homines, sed potius sordidantur: nec purgantur delicta, sed imo cumulantur. Non Deo natiuitas illa, sed diabolo filios generat. Per mendacium nati, ueritatis promißa non capiunt. De perfidia procreati, fidei gratiam perdunt. Ad pacis præmium uenire non possunt, qui pacem Domini discordiæ furore ruperunt. Nec se quidam uana interpretatione decipiant, quòd dixerit Dominus, Vbicunque fuerint duo aut tres collecti in nomine meo, ego cum illis sum. *Corruptores Euangelij atque interpretes falsi extrema ponunt,* Matth.18.

Ephes.4.

et superiora prætereunt, partim memores, et partim subdole corrumpentes. Vt ipsi ab ecclesia scißi sunt, ita capituli unius sententiam scindunt. Dominus enim cum discipulis suis unanimitatem suaderet & pacem: dico, inquit, uobis, quoniam si duobus ex uobis conuenerit in terra de omni re quãcunque petieritis, continget uobis à patre meo, qui in cœlis est. Vbicunque fuerint duo aut tres collecti in nomine meo, ego cum eis sum: ostendens non multitudini, sed unanimitati deprecantium plurimum tribui, Si duobus, inquit, ex uobis cõuenerit in terra. unanimitatem prius posuit, concordiam pacis antè præmisit, ut conueniat nobis fideliter & firmiter docuit. Quomodo autem potest ei cum aliquo conuenire, cui cũ corpore ipsius ecclesiæ & cum uniuersa fraternitate non conuenit? Quomodo possunt duo aut tres in nomine Christi colligi, quos constat à Christo & ab eius Euangelio separari? non enim nos ab illis, sed illi à nobis recesserunt. Et cũ hæreses et schismata postmodũ nata sint, dũ cõuenticula sibi diuersa constituunt, ueritatis caput atque orignem reliquerunt. Dominus autem de ecclesia sua loquitur, ad hos qui sunt in ecclesia loquitur, ut si ipsi concordes fuerint, si secundum quod mandauit & monuit, duo aut tres licet, collecti unanimiter orauerint, duo aut tres licet sint, impetrare poßint de Dei maiestate quod postulant: Vbicunque fuerint duo aut tres collecti in nomine meo, ego, inquit, cum eis sum, cũ simplicibus scilicet atq; pacatis, cum Deum timentibus, et Dei præcepta seruantibus. Cum his duobus uel tribus licet, esse se dixit: quomodo & cum tribus pueris in camino ignis fuit, & quia in Deum simplices, atque inter se unanimes permanebãt, flammis ambientibus medios spiritu roris animauit. Quomodo Apostolis duobus in custodia clausis, quia simplices, quia unanimes erant, ipse affuit, ipse resolutis carceris claustris, ut uerbum quod fideliter prædicabant, multitudini traderent, ad forum

Matth. 18.

Vnanimitati plurimum tribuendum.

Daniel. 3.

Actuum 5.

rursus imposuit. Quando ergo in præceptis suis ponit & dicit: Vbi fuerint duo aut tres collecti in nomine meo, ego cum eis sum: non homines ab ecclesia diuidit, qui instituit & fecit ecclesiam, sed exprobrans discordiam perfidis, & fidelibus pacem sua uoce commendans, ostendit magis esse se cum duobus aut tribus unanimiter orãtibus, quàm cum dissidentibus plurimis, plusq; impetrari posse paucorum concordi prece, quàm discordi oratione multorum. Ideo & cum orandi legem daret, addidit, dicens: Et cum steteritis ad orationem, remittite siquid habetis aduersus aliquem, ut & Mar. 11. *pater uester qui in cœlis est, remittat uobis peccata. Et ad sacrificium cum dissensione uenientem reuocat ab altari, & iubet prius concordare cum fratre, tunc cum pace redeuntem Domino munus offerre, quia nec ad Cain munera respexit Deus. Neque enim habere pacatum Deum poterat, qui cum fratre pacem per zeli discordiam non habebat. Quam sibi igitur pacem promittunt inimici fratrum? quæ sacrificia celebrare se credunt æmuli sacerdotum? an secum esse Christum cum collecti fuerint opinantur, qui extra Christi ecclesiam colliguntur? Tales etiam si occisi in confeßione nominis fuerint, macula ista nec sanguine abluitur. Inexpiabilis & grauis culpa discordiæ nec paßione purgatur. Esse martyr non potest, qui in ecclesia non est: ad regnum peruenire non poterit, qui eam quæ regnatura est derelinquit. Pacem nobis Christus dedit: concordes atque unanimes esse præcepit: dilectionis & charitatis fœdera incorrupta atque inuiolata seruari mandauit, exhibere se non potest martyrem, qui fraternam non tenuit charitatem. Docet hoc & contestatur Paulus apostolus dicens, Et si habuero fidem ita ut montes* 1. Cor. 13. *transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum. Et si in cibos pauperum distribuero omnia mea, & si tradidero corpus meum ut ardeam, charitatem autem non habeam, nihil*

Ne martyr quidem absq; charitate.

proficio. Charitas magnanima est, charitas benigna est, charitas non æmulatur, non inflatur, non irritatur, non agit perperam, non cogitat malũ, Omnia diligit, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet: charitas nunquam excidit. Nunquàm, inquit, charitas excidit: hæc enim semper in regno erit, hæc in æternum fraternitatis sibi cohærentis unitate durabit. Ad regnum cœlorum non potest peruenire discordia, nec ad præ
Ioan. 15. *mia Christi, qui dixit: Hoc est mandatum meum, ut diligatis inuicem quemadmodum dilexi uos. Pertingere non poterit ad præmium Christi: qui dilectionem Christi perfida dissensione uiolauit. Qui charitatem non habet, Deum nõ habet. Ioannis*
1. Ian. 4. *beati apostoli uox est: Deus, inquit, dilectio est, & qui in dilectione manet, manet in Deo, & Deus in illo manet. Cũ Deo manere non possunt, qui esse in ecclesia Dei unanimes noluerunt, ardeant licet flammis, & ignibus traditi, uel obiecti bestijs animas suas ponant, non erit illa fidei corona, sed pœna perfidiæ, nec religiosæ uirtutis exitus gloriosus, sed desperationis interitus. Occidi talis potest, coronari non potest. Sic se Christianum esse profitetur, quomodo & Christum diabolus*
Mar. 13. *sæpe mentitur, ipso Domino præmonente & dicente: Multi uenient in nomine meo, dicentes. Ego sum Christus, & multos fallent. Sicut ille Christus non est, quamuis fallat in nomine illius: ita nec Christianus uideri potest, qui non permanet in Euangelij eius & fidei ueritate. Nam & prophetare, & dæmonia excludere, & uirtutes magnas in terris facere, sublimis utique & admirabilis res est. Non tamen regnum cœleste consequitur, quisquis in his omnibus inuenitur, nisi recti & iusti itineris obseruatione gradiatur. Denuntiat Dominus &*
Matth. 7. *dicit: Multi dicent mihi in illo die: Domine domine, nónne in tuo nomine prophetauimus? & in tuo nomine dæmonia exclusimus? & in nomine tuo uirtutes magnas fecimus? Et tunc dicam illis: Nunquàm uos cognoui: recedite à me, qui opera-*
mini

mini iniquitatem. Iustitia opus est, ut promereri quis poßit Deum *iudicem. Præceptis eius et monitis obtemperãdum est, ut accipiant merita nostra mercedem.* Dominus in Euangelio, *cum spei & fidei nostræ uiam compẽdio breuiante dirigeret:* Dominus Deus *tuus, inquit, unus est. &:* Diliges Dominum Matth.22.
Deum *tuum de toto corde tuo, & de tota anima tuã, & de tota uirtute tua.* Hoc *primum, & secundum simile huic:* Diliges *proximum tuum tanquã te. In his duobus præceptis tota lex pendet & prophetæ. Vnitatem simul & dilectionem magisterio suo docuit, prophetas omnes & legem præceptis duobus inclusit. Quam uerò unitatem seruat, quam dilectionem custodit, aut cogitat, qui discordiæ furore uesanus ecclesiam scindit,* Copia.
fidem destruit, pacem turbat, charitatem dißipat, sacramentũ profanat? Malum *hoc fidelißimi fratres iam pridem cœperat, sed nunc creuit eiusdem mali infesta clades, et surgere & pullulare plus cœpit hæreticæ peruersitatis & schismatum uenenata pernicies: quia & sic in occasum mundi oportebat, prænuntiante per* Apostolum *nobis & præmonente spiritu* 2.Timoth.3.
sancto: In *nouißimis, inquit, diebus aderunt tempora molesta,* χαλεποί.
& erunt homines sibi placentes, superbi, tumidi, cupidi, blasphemi, parentibus inobediẽtes, ingrati, impij, sine affectione, sine fœdere, delatores, incontinẽtes, immites, bonum nõ amantes, proditores, procaces, stupore inflati, uoluptates magis quàm Deum *diligentes, habentes deformationẽ religionis, uirtutem autem eius abnegantes.* Ex *ijs sunt qui repunt in domos uiduarum, & prædantur mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur uarijs desiderijs, semper discentes, et nunquàm ad scientiam ueritatis peruenientes.* Et *quomodo* Iamnes & Mambres *restiterunt* Moysi*, sic & hi resistunt ueritati, sed ultrà nõ proficient plurimum.* Imperitia *enim eorũ manifesta erit omnibus, sicut & illorũ fuit.* Adimplentur *quæcũq; prædicta sunt, & appropinquante seculi fine hominum pariter ac*

temporum probatione uenerunt. Magis ac magis *aduersario sæuiente error fallit, extollit stupor, liuor incendit, cupiditas excæcat, deprauat impietas, superbia inflat, discordia exaspe- rat, ira præcipitat.* Nõ tamẽ nos moueat aut turbet multorum *nimia et abrupta perfidia, sed potius fidem nostram prænun- tiante rei ueritate corroboret.* Vt quidam tales cœperunt, quia *hæc antè prædicta sunt, ita cæteri fratres ab eiusmodi caueãt, quia & hæc antè prædicta sunt instruente* Domino & *dicen-*
Marci 13. *te.* Vos *autem cauete, ecce prædixi uobis omnia.* Vitate *quæ- so uos eiusmodi homines, et à latere, atq; auribus uestris perni- ciosa colloquia uelut contagium mortis arcete, sicut scriptum*
Eccle. 28. *est: Sepi aures tuas spinis, & noli audire linguam nequã.* Et
1. Cor. 15. *iterum:* Corrumpunt ingenia bona *confabulationes pessimæ.*
Matth. 15. Docet Dominus et admonet *à talibus recedendum. Cæci sunt, inquit, et duces cæcorum. Cæcus antem cæcum ducens ambo in foueam cadent.* Auersandus *talis atque fugiendus quisquis fuerit ab ecclesia separatus.* Peruersus *est huiusmodi, et pec- cat, & à semetipso damnatus.* An *esse sibi cum* Christo *uide- tur, qui aduersus sacerdotes* Christi *facit? qui se à cleri eius uel plebis societate secernit?* Arma *ille contra ecclesiam portat, contra* Dei *dispositionem repugnat, hostis altaris, aduersus sa crificium Christi rebellis, pro fide perfidus, pro religione sa- crilegus, inobsequens seruus, filius impius, frater inimicus, cõ temptis episcopis &* Dei *sacerdotibus derelictis cõstituere au det aliud altare, precem alteram illicitis uocibus facere, domi- nicæ hostiæ ueritatem per falsa sacrificia profanare, nec scire quoniam qui contra ordinationem* Dei *nititur, ob temeritatis audaciam diuina animaduersione punitur.* Sic Chore & Da-
Nume. 16. *than &* Abiron, *qui sibi contra* Moysen & Aaron *sacerdo- tem sacrificantes licentiam uẽdicare conati sunt, pœnas statim pro suis conatibus penderũt. Tertia cõpagibus ruptis in pro- fundum sinũ patuit, stantes atq; uiuentes recedẽtis soli hiatus*

*absorbuit. Nec tantum eos qui autores fuerant, Dei indignantis ira percußit, sed & cæteros ducentos quinquaginta participes eiusdem furoris & comites: qui coagulati cum ijsdem simul ad audaciam fuerant, exiens à Domino ignis properata ultione consumpsit, admonens scilicet & ostendens contra Deum fieri, quicquid improbi fuerint ad destruendam ordinatione Dei humana uoluntate conati. Sic & Ozias rex, cū turibulum ferens, & cōtra legem Dei sacrificium sibi uiolenter assumens, resistente sibi Azaria sacerdote, obtēperare nollet & cedere, diuina indignatione confusus, & lepræ uarietate in fronte maculatus est, ea parte corporis notatus, offenso Domino, ubi signantur, qui Dominū promerētur. Et filij Aaron, qui imposuerunt altari ignem alienum, quem non præceperat Dominus, in cōspectu statim Domini uindicātis extincti sunt: quos imitantur scilicet atq; sectantur, qui Dei traditione contempta alienas doctrinas appetunt, & magisteria humanæ institutionis inducunt, quos increpat Dominus & obiurgat in Euāgelio suo, dicēs: Reijcitis mādatum Dei, ut traditionem uestram statuatis: peius hoc crimen est, quàm quod admisisse lapsi uidentur, qui tamen in pœnitentia criminis constituti, Deum plenis satisfactionibus deprecantur. Hic ecclesia quæritur & rogatur: illhic ecclesia repugnatur. Hic potest necessitas fuisse: illhic uoluntas tenetur in scelere. Hic qui lapsus est, sibi tantum nocuit: illhic qui hæresim uel schisma facere conatus est, multos secum trahendo decipit. Hic animæ unius est damnū: illhic periculum plurimorum. Certe peccasse se, hic & intelligit & lamētatur & plangit: ille tumens in peccato suo, & in ipsis suis delictis placens, à matre filios segregat, oues à pastore solicitat, Dei sacramenta disturbat. Et cum lapsus semel peccauerit, ille quotidie peccat. Postremò lapsus, martyriū * primitionē consecutus potest regni promissa percipere: ille si extra ecclesiam fuerit occisus, ad ecclesiæ nō po-*

Oziaς. 2. Paral. 26. 4. Reg. 5.

Aaron filij extincti. Leuit. 10.

Marci 7.

alias, postmodum.

test præmia peruenire. Nec quisquam miretur dilectissimi fratres etiam de confessoribus quosdam ad ista procedere, inde quoq; aliquos tam nefanda quàm grauia peccare. Neq; enim confessio immunē facit ab insidijs diaboli, aut contra tentationes, & pericula, & incursus atq; impetus seculares ad hoc in seculo positū, perpetua securitate defendit: cæterum nūquàm in confessoribus fraudes & stupra, & adulteria postmodum uideremus, quæ nunc in quibusdam uidentes ingemiscimus & dolemus. Quisquis ille confessor est, Salomone maior, aut melior, aut charior non est, qui tamen quandiu in uijs Domini ambulauit, tandiu gratiam, quam de Domino fuerat consecutus, obtinuit. Postquàm dereliquit Domini uiam, perdidit &
Apocal.3. *gratiam Domini. Et ideo scriptum est: Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam. Quod utiq; Dominus non minaretur auferri posse coronam iustitiæ, nisi quia recedēte iustitia recedat necesse est & corona. Confessio exordium gloriæ*
Confeßio gloriæ exordium. *est, nō meritum coronæ, nec perficit laudem, sed initiat dignitatem, cumq; scriptum sit: Qui perseuerauerit usq; in finem,*
Matth.10. *is saluus erit: quicquid ante finem fuerit, gradus est, quo ad fastigium salutis ascenditur, non terminus, quo iam culminis summa teneatur, Confessor est, sed post confessionem periculū*
Confessor. *maius est, quia plus aduersarius prouocatus est. Confessor est, hoc magis stare debet cum Domini Euāgelio, per Euangeliū gloriam consecutus à Domino. Cui multum datur, multū quæretur ab eo, & cui plus dignitatis adscribitur, plus de illo exigitur seruitutis. Nemo per confessoris exemplum pereat. Nemo iniustitiā, nemo insolentiam, nemo perfidiam de confessoris moribus discat. Confessor est, sit humilis & quietus, sit in actu suo cum disciplina modestus, ut qui Christi confessor dicitur, Christum quem confitetur imitetur. Nam cū dicat ille:*
Luc.18. *Qui se extollit humiliabitur, & qui humiliat se exaltabitur: & ipse à patre exaltatus sit, quia se in terris sermo & uir=*

tus, & sapientia Dei *patris humiliauit, quomodo potest extollentiam diligere, qui & nobis humilitatem sua lege mandauit, & ipse à patre amplißimum nomen præmio humilitatis accepit? Confeßor est* Christi, *sed si non postea blasphemetur maiestas & dignitas* Christi. Lingua *Christum confessa non sit maledica, non sit turbulenta, non conuicijs & litibus perstrepens audiatur: non contra fratres &* Dei *sacerdotes post uerba laudis serpentis uenena iaculetur. Cæterum si culpabilis & detestabilis postmodum fuerit, si confeßionem suam mala conuersatione prodiderit, si uitam suam turpi fœditate maculauerit, si ecclesiam denique, ubi confeßor factus est, derelinquens et unitatis concordiam scindens, fidem primam perfidia posteriore mutauerit, blandiri sibi per confeßionem non potest quasi electus ad gloriæ præmium, cum ex hoc ipso magis creuerint merita pœnarum.* Nam *&* Iudam *inter* Apo*stolos* Dominus *elegit, & tamen* Iudas *dominum postmodum prodidit.* Non *tamen idcirco* Apo*stolorum fides & firmitas cecidit, quia proditor* Iudas *ab eorum societate defecit: sic & hic non statim confeßorum sanctitas, & dignitas comminuta est, quia quorundam fides fracta est:* Beatus Apostolus *loquitur in epistola sua, dicens:* Quid *enim si exciderunt à fide quidam illorum, nunquid infidelitas illorum fidem euacuauit? absit.* Est *enim* Deus *uerax, omnis autem homo mendax. Stat confeßorum pars maior & melior in fidei sue robore, & in legis ac disciplinæ dominicæ ueritate.* Nec *ab ecclesiæ pace discedunt, qui se in ecclesia gratiam consecutos de* Dei *dignatione meminerunt, atqui hoc ipso ampliorem consequuntur fidei suæ laudem, quòd ab eorum perfidia segregati, qui iuncti confeßionis consortio fuerunt, à contagio criminis recesserunt, uero illuminati* Euangelij *lumine, pura & candida* Domini *luce radiati, tam sunt in cõseruanda* Chri*sti pace laudabiles, quàm fuerunt in diaboli congreßione ui-*

Iudas proditor.

Roma. 3.

ctores. Opto equidem dilectißimi fratres & consulo pariter & suadeo, ut si fieri potest, nemo de fratribus pereat, & consentientis populi corpus unum gremio suo gaudens mater includat. Si tamen quosdam schismatum duces, & dissensionis autores, in cæca & obstinata dementia permanentes, non potuerit ad salutis uiam consilium salubre reuocare: cæteri tamen uel simplicitate capti, uel errore inducti, uel aliqua fallentis astutiæ calliditate decepti, à fallaciæ uos laqueis soluite, uagantes gressus ab erroribus liberate, iter rectum uiæ

2.thessa.3. cœlestis agnoscite. Contestantis Apostoli uox est: Præcipimus uobis, inquit, in nomine domini IESV Christi, ut recedatis ab omnibus fratribus ambulantibus inordinatè, & non secundum traditionem quam acceperunt à nobis. Et iterum dicit:

Ephes.5. Nemo uos decipiat inanibus uerbis. Propterea enim uenit ira Dei super filios contumaciæ. Nolite ergo esse participes eorum. Recedendum est à delinquentibus, uel imo fugiendum, ne dum quis male ambulantibus iungitur, & per itinera erroris & criminis graditur, à uia ueri itineris exerrans, pari

Vnitas. crimine et ipse teneatur. Vnus Deus est & Christus unus, ecclesia eius una, fides una, & plebs in solidam corporis unitatem cōcordiæ glutino copulata. Scindi unitas non potest, nec corpus unum dißidio compaginis separari, diuulsis laceratione uisceribus in frusta discerpi. Quicquid à matrice discesserit, seorsum uiuere & spirare non poterit: substantiam salutis

Psal.33. amittit. Monet nos spiritus sanctus & dicit: Quis est homo qui uult uitā, & amat uidere dies optimos? Contine linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur insidiose. Declina à

Pax quærenda. malo & fac bonū, quære pacem & sequere eam. Pacem quærere debet & sequi filius pacis, à dissensionis malo continere linguam suam debet, qui nouit & diligit uinculum charitatis. Inter sua diuina mādata & magisteria salutaria paßioni iam

Ioan.14. proximus Dominus addidit, dicēs: Pacē dimitto uobis, pacem

meam do uobis. Hanc nobis hæreditatem dedit, dona omnia suæ pollicitationis & præmia in pacis conseruatione promisit. Si cohæredes Christi sumus, in Christi pace maneamus. Si filij Dei sumus, pacifici esse debemus. Beati, inquit, pacifici, quoniam ipsi filij Dei uocabuntur. Pacificos esse oportet Dei filios, corde mites, sermone simplices, affectione concordes, fideliter sibi unanimitatis nexibus cohærentes. Hæc unanimitas sub apostolis olim fuit. Sic nouus credentium populus Domini mandata custodiens charitatem suam tenuit, probat scriptura quæ dicit: Turba autē eorum qui crediderant, anima & mente una agebant. et iterum: Et erant perseuerantes unanimes in oratione cum mulieribus, et Maria quæ fuerat mater Iesu, & fratribus eius. Et ideo efficacibus precibus orabant, ideo impetrare cum fiducia poterant quodcunq; de Domini misericordia postulabant. In nobis uerò sic unanimitas diminuta est, ut & largitas operationis infracta est. Domos tunc & fundos uenundabant, et thesauros sibi in cœlo reponentes, distribuenda in usus indigentium pretia apostolis offerebāt. At nūc de patrimonio nec decimas damus, et cum uendere iubeat Dominus, emimus potius et augemus. Sic in nobis emarcuit uigor fidei, sic credentium robur elanguit. Et idcirco Dominus tempora nostra respiciens in Euangelio suo dicit: Filius hominis cum uenerit, putas inueniet fidem in terra? Videmus fieri quod ille prædixit. In Dei timore, in lege iustitiæ, in dilectione, in opere fides nulla est. Nemo futurorum metum cogitat, diem Domini, et iram Dei, et incredulus uentura supplicia, et statuta perfidis æterna tormenta nemo considerat. Quod metueret conscientia nostra si crederet, quia non credit omnino, nec metuit. Si autem crederet, et caueret. Si caueret, euaderet. Excitemus nos quantum possumus dilectissimi fratres, & somno inertiæ ueteris abrupto, ad obseruanda & gerenda Domini præcepta uigilemus. Simus tales quales esse nos

Matth. 5.
Act. 4.
Act. 1.
Taxat auaritiam.
Luc. 18.
Fides rara.
Vigilandum est.

ipse præcepit dicens: Sint lumbi uestri accincti, & lucernæ ardentes, & uos similes hominibus expectantibus dominũ suum quando ueniat à nuptijs, ut cum uenerit et pulsauerit, aperiant ei. Beati serui illi, quos adueniens dominus inuenerit uigilantes. Accinctos nos esse oportet, ne cum expeditionis dies uenerit, impeditos & implicitos apprehendat. Luceat in bonis operibus nostrum lumen & fulgeat, ut ipsum nos ad lucem claritatis æternæ de hac seculi nocte perducat. Expectemus soliciti semper & cauti aduentum Domini repentinum, ut quando ille pulsauerit, euigilet fides nostra uigilantiæ præmium de Domino receptura. Si hæc mandata seruentur, si hæc monita & præcepta teneantur, opprimi dormientes diabolo fallente non possumus. Serui uigiles Christo dominante regnabimus.

ARG. TRACT. QVARTI.

Tractatus quartus beati Cypriani, q idola dij nõ sint, nec ab his regna defendi, quę acceptum tempus certo fine custodiunt, & unum uerum Deum esse & dominum omnium, quem christiani colunt.

TRACTATVS QVARTVS *de Idolorum uanitate.*

Idololatriæ origo.

Vòd idola dij non sint, et q unus Deus sit, & q credentibus datum sit, deos non esse quos colit uulgus, hinc notum est. Reges olim fuerunt qui ob regalem memoriã coli apud suos postmodũ etiam in morte cœperunt: inde illis instituta templa, inde ad defunctorũ uultus per imaginẽ detinendos expressa simulachra. Nam et immolabant hostias, et dies festos dando honores celebrabant: Inde posteris facta sunt sacra, quæ primitus fuerãt assumpta solatia. Nã ut uideamus an stet hæc apud singulos ueritas, Melicertes et Leucothea præcipitantur in maria, & fiunt postmodũ maris numina. Castor et Pollux alternis moriũtur,

Melicertes, Leucothea. Castor, Pollux.

ut uiuāt. Aesculapius ut in Deū resurgat, fulminatur. Hercules ut hominem exuat, Oeteis ignibus concrematur. Apollo Admeti pecora pauit. Laomedōti muros Neptunus instituit, nec mercedē operis infelix structor accepit. Antrum Iouis in Creta uisitur, & sepulchrum eius ostenditur, & ab eo Saturnum fugatum esse manifestum est: Inde Latium de latebra eius nomen accepit. Hic literas imprimere, hic signare numos in Italia primus instituit, unde ærarium Saturni uocitatur. Nam & rusticitatis hic cultor fuit, inde ferens falcē pingitur: hunc fugatum hospitio Ianus excepit, de cuius nomine Ianiculum dictum est, & mensis Ianuarius institutus est: Ipse bifrons exprimitur, quòd in medio constitutus annū incipientem pariter & recedentem spectare uideatur. Mauri uerò manifeste reges colunt, nec ullo uelamento hoc nomen obtexūt: Inde per gentes & prouincias singulas uaria deorum religio mutatur, dū non unus ab omnibus Deus colitur, sed propria cuique maiorum suorum cultura seruatur: hoc ita esse Alexander magnus insigni uolumine ad matrem suam scribit, metu suæ potestatis proditum sibi à *pijs hominibus, à sacerdote secretū, quòd maiorum regum memoria seruata sit, inde colendi & sacrificandi ritus inoleuerit. Si autem aliquando dij nati sunt, cur non hodie quoq; nascuntur? nisi forte Iupiter senuit, aut partus in iunone defecit. Cur uerò deos putas pro Romanis posse, quos sæpius uideas nihil pro suis aduersus eorum arma ualuisse? Romanorum autem uernaculos deos nouimus: est Romulus peierante Proculo deus factus, et Picus, et Tyberinus, & Pilumnus, & Consus, quem deum fraudis, uelut consiliorum deum coli Romulus uoluit, postquàm in raptum Sabinarum perfidia peruenit. Deam quoq; Cloacinam Tatius adinuenit & coluit, Pauorem Hostilius atq; Pallorem, mox à nescio quo Febris dedicata, & Acca & Flora meretrices, hi dij Romani. Cæterum Mars Thracius, & Iupiter Creticus, &

Aesculapius. Hercules. Apollo. Neptunus. Saturnus falcifer. Iupiter. Latium. Ianus bifrons. Mauri regum suorum cultores. Alexander. *alias dijs. Dij Romanorum. Romulus. Picus. Tyberinus. Consus. Cloacina. Pauor. Febris. Acca. Flora. Mars. Iupiter.

Iuno. Diana. Idea. Iuno uel Argiua, uel Samia, uel Pœna, & Diana Taurica, & deorum mater Idea, & Aegyptia portenta non numina, quæ utique siquid potestatis habuissent, sua ac suorum regna seruassent. Planè sunt apud Romanos & uicti penates, quos Aeneas profugus aduexit. Est & Venus calua, multò hic turpius calua, quàm apud Homerum uulnerata. Regna autem nō

Imperij uicißitudo. merito accidunt, sed sorte uariantur. Cæterum imperium antè tenuerunt & Assyrij, & Persæ: & Græcos & Aegyptios regnaße cognouimus. Ita uicibus potestatum Romanis quoq; ut & cæteris imperandi tempus obuenit. Cæterum si ad originem redeas, erubescas. Populus de sceleratis & nocentibus

Asylum. congregatur, & asylo constituto facit numerum impunitas criminum. Nunc ut rex ipse principatum habeat ad crimina, fit Romulus parricida. Atq; ut matrimonium faciat, rem concordiæ per discordiam auspicatur. Rapiunt, ferociunt, fallunt ad copiam ciuitatis augendam. Nuptiæ sunt illis rupta hospi-

Alias, ciuilia. tij fœdera, & cum soceris bella crudelia. Est et gradus summus in Romanis honoribus consulatus. Sic consulatum cœpisse

Cōsulatus uidemus ut regnum. Filios interficit Brutus, ut crescat de suffragio sceleris commendatio dignitatis. Non ergo de religionibus sanctis, nec de auspicijs, aut augurijs Romana re-

Regulus. gna creuerunt, sed acceptum tempus certo fine custodiunt.

Mancinus. Paulus. Cæsar. Cæterum et Regulus auspicia seruauit, et captus est: et Mancinus religionem tenuit, & sub iugum missus est. Pullos edaces habuit Paulus, et tamen apud Cannas cæsus est. C. Cæsar ne ante brunam in African nauigia transmitteret, augurijs et auspicijs retinentibus spreuit, eò facilius et nauigauit & uicit. Horum autem omnium ratio est illa quæ fallit et decipit, & præstigijs cæcantibus ueritatem, stultum et prodigum uulgus inducit. Spiritus insynceri et uagi, qui postequā terrenis uitijs immersi sunt et à uigore cœlesti, terreno contagio recesserunt, non desinunt perditi perdere, & depra-

uati errorem prauitatis infundere. Hos & poëtæ dæmonas norunt, & Socrates instrui se, & regi ad arbitrium dæmonis prædicabat, & magis inde est ad perniciosa uel ludicra potentatus, quorum tamen præcipuus Sosthenes formā ueri Dei negat conspici posse, & angelos ueros sedi eius dicit aßistere. In quo & Plato pari ratione consentit, & unum Deum seruans, cæteros angelos uel dæmonas dicit. Hermes quoq; Trismegistus unum Deum loquitur, eumq; incomprehensibilē atq; inæstimabilem confitetur. Hi ergo spiritus sub statuis atque imaginibus *consecratis delitescunt. Hi afflatu suo uatum pectora inspirant, extorum fibras animant, auium uolatus gubernant, sortes regūt, oracula efficiunt, falsa ueris semper inuoluunt. Nam & falluntur & fallunt, uitam turbant, somnos inquietant, irrepentes etiam spiritus corporibus occulta mentis terrent, membra distorquent, ualetudinem frangunt, morbos lacessunt, ut ad cultum sui cogant, ut nidore altarium & rogis pecorum saginati, remißis, quæ cōstrinxerant, curasse uideantur. Hæc est de illis medela, cum ipsorum cessat iniuria nec aliud his studium est, quàm à Deo homines auocare, et ad superstitionem sui ab intellectu ueræ religionis auertere, & cum sint ipsi pœnales, quærere sibi ad pœnam comites, quos ad crimen suum fecerunt errore participes. Hi tamen adiurati per Deum uerum nobis statim cedunt & fatentur, & de obsessis corporibus exire coguntur. Videas illos nostra uoce & oratione occultè flagellis cædi, igni torqueri, incremēto pœnæ propagantis extendi, eiulare, gemere, deprecari unde ueniant, & *quando discedant, ipsis etiā qui se colant audientibus confiteri, & uel exiliunt statim, uel euanescunt gradatim, prout fides patientis adiuuat, aut gratia curantis aspirat. Hinc uulgus in odium nostri nominis cogunt, ut nos odisse incipiant homines antequàm nosse, ne cognitos aut imitari poßint, aut damnare non poßint. Vnus igitur omniū Dominus Deus,

Socrates dæmone usus.

Sosthenes.

Plato.

Trismegistus.

*alias, cōsecrati.

Beneficia tyrannorum.

*quò legendū arbitror.

Odium ante notitiam.

Deus unus.

Neq; enim illa sublimitas potest habere consortem, cum sola omnem teneat potestatem. Ad diuinum imperiũ etiam de terris mutuemur exemplum. Quando unquam regni societas aut cum fide cœpit, aut sine cruore desijt? Sic Thebanorum germanitas rupta, et permanens rogis dissidentibus etiam in morte discordia: & Romanos geminos unum non capit regnum, quos unum uteri cepit hospitium. Pompeius & Cæsar affines fuerunt, nec tamen necessitudinis fœdus in æmula potestate tenuerunt. Nec hic tu de homine mireris, cũ in hoc omnis natura consentiat. Rex unus est apibus, & dux unus in gregibus, et in armentis rector unus, multò magis mũdi unus est rector, qui uniuersa quæcunquæ sunt uerbo iubet, ratione dispensat, uirtute consummat. Hic enim uideri non potest, uisu clarior est. Nec comprehendi, tactu purior est. Nec æstimari, sensu maior est. Et ideo sic Deum dignè eum æstimamus, dum inæstimabilem dicimus. Quod uerò templũ habere possit Deus, cuius templũ totus est mũdus, & cũ homo latius maneat intra unã ædiculã, uim tantæ maiestatis includat? In nostra dedicandus est mente, in nostro consecrandus est pectore. Nec nomen Dei quæras, Deus nomen est illi. Illhic uocabulis opus est, ubi proprijs appellationum insignibus multitudo dirimenda est. Deo qui solus est, Dei uocabulũ totũ est. Ergo unus est, et ubique totus diffusus est. Nam et uulgus in multis Deum naturaliter confitetur, cum mens et anima sui autoris et principis admonetur. Dicit frequenter audimus, ô Deus, & Deus uidet, et Deo cõmendo, & Deus mihi reddet, & quod Deus uult, et si Deus dederit. At quæ est hæc summa delicti, nolle agnoscere quẽ ignorare nõ possis? Quòd uerò & Christus sit, & quomodo per ipsum nobis salus uenerit, sic est ordo, sic ratio. Iudæis primum erat apud Deum gratia, sic olim iusti erant, sic maiores eorũ religionibus obediebant. Inde illis & regni sublimitas floruit, & generis magnitudo prouenit. Sed illi negli-

Regnum socij impatiens.

Apibus rex unus: Gregibus dux unus

Deus unus ubique.

Christus quomodo salutis autor.

gentes disciplinæ, superbi postmodum facti & fiducia patrum inflati, dum diuina præcepta cōtemnunt, datam sibi gratiam perdiderunt. Quàm fuerit illis profana uita, quæ cōtracta sit uiolatæ religionis offensa, ipsi quoque testantur, qui etsi uoce tacent, exitu confitentur. Dispersi & palabundi uagantur, soli & cœli sui profugi per hospitia aliena iactantur. Necnō Deus antè prædixerat fore, ut uergēte seculo, & mundi fine iam proximo, ex omni gente & populo & loco cultores sibi allegeret Deus multò fideliores, qui indulgētiam de diuinis muneribus haurirent, quam acceptam Iudæi contemptis religionibus perdidissent. Indulgentiæ igitur huius & gratiæ arbiter & magister sermo & filius Dei mittitur, qui per prophetas omnes illuminatur & doctor humani generis prædicabatur. Hic est uirtus Dei, hic ratio, hic sapiētia eius & gloria, hic in uirginem illabitur, * carnem spiritu sancto cooperante induitur. Deus semper cum homine miscetur, hic Deus noster, hic Christus est, qui mediator duorum hominem induit, quem perducat ad patrem. Quod homo est, esse Christus uoluit, ut & homo posit esse quod Christus est. Sciebāt & Iudæi Christū esse uenturū. Nam hoc illis semper prophetis monentibus annūtiabatur. Sed significato duplici eius aduentu, uno, qui exercitio & exemplo hominis fungeretur: altero, qui Deum fateretur, non intelligendo primum aduentum, qui in paßione præcesßit occultus, unum tantum credunt qui erit in potestate manifestus. Quod autem hoc Iudæorum populus intelligere nō potuit, delictorum meritū fuit. Sic erāt sapientiæ et intelligētiæ cæcitate mulctati, ut qui uita indigni essent, haberent uitam ante oculos, nec uiderent. Itaque cum Christus secundum à prophetis prædicta, uerbo & uocis imperio dæmonia de hominibus excuteret, paralyticos restringeret, leprosos pugraret, illuminaret cæcos, claudis gressum daret, mortuos rursus animaret, cogeret sibi elemēta famula-

Iudæi uagabundi.

alias, carne spiritus sanctus induitur.

Deus homo.

Christus prænuntiatus.

Miracula Christi prædicta.

ri, seruire uentos, maria obedire, inferos cedere, unũ qui exercitio & exemplo hominis fungeretur, alterum qui Dominum fateretur non intelligendo. Iudæi qui illum crediderant hominem tantum, de humilitate carnis & corporis existimabant,

alias, magnum *magnum diligentia potestatis. Hunc magistri eorum atque primores, hoc est, quos & doctrina ille & sapientia reuincebat, accensa ira & indignatione prouocata, postremò detentum Pontio Pilato, qui tunc ex parte Romana Syriam procurabat, tradiderunt, crucem eius & mortem suffragijs uiolentis ac pertinacibus flagitantes. Hoc eos facturos & ipse prædixerat, & prophetarum omnium testimonium sic antè præcesserat, oportere illum pati, non ut sentiret mortem, sed ut uinceret: & cum passus esset, denuo ad superos regredi, ut uim diuinæ maiestatis ostenderet. Fidem itaque rerum cursus impleuit. Nam & crucifixus, præuento carnificis officio spiritum sponte dimisit, & die tertio rursus à mortuis sponte

Resurrectio. surrexit. Apparuit discipulis suis talis ut antè fuerat, & agnoscendum se uidentibus præbuit, simul uictus & substantiæ corporalis firmitate conspicuus ad dies quadraginta remoratus est, ut denuo ad præcepta uitalia instrui possent &

Ascensio. discerent quæ docerent. Tunc in cœlum circunfusa nube sublatus est, ut hominem quem dilexit, quem induit, quem à morte protexit, ad patrem uictor imponeret: Iam uenturus è cœlo ad pœnam diaboli, & censuram generis humani, ultoris uigore & iudicis potestate: per orbem uerò discipuli magistro & Deo monente diffusi præcepta Dei in salutem darent, ab errore tenebrarum ad uiam lucis adducerent: cæcos & ignaros ad agnitionem ueritatis ocularent. Ac ne esset probatio minus solida, & de Christo delicata confeßio, per tormenta, per cruces, per multa pœnarum genera tentantur. Dolor qui ueritatis testis est admouetur, ut Christus Dei filius qui hominibus ad uitam datus creditur,

non tantū præconio uocis, sed & paßionis testimonio prædicaretur. Hūc igitur comitamur, hunc sequimur, hūc habemus itineris ducem, lucis principem, salutis autorē, cœlū pariter et patrē quærētibus et credētibus pollicentē. Quod est Christus erimus Christiani, si Christum fuerimus secuti.

DIVI CAECILII CYPRIANI EPISCOPI CARTHAGINENSIS VARII SERMONES.

ARG. SERMONIS SEQ.

Sermo primus de eleemosyna, ad pietatis & misericordię opera inuitans, asseuerās iustitiæ & misericordię operibus pietatē diuinā mortalib. subuenire.

SERMO PRIMVS DE *Eleemosyna.*

VLTA *& magna sunt fratres charissimi beneficia diuina, quibus in salutem nostram* Dei *patris &* Christi *larga & copiosa clementia & operata sit, & semper operetur, quòd conseruandis ac uiuificandis nobis pater filium misit, ut reparare nos posset, quodq́; filius missus esse & hominis filius uoluit, ut nos filios Dei faceret.* Humiliauit *se, ut populum, qui prius iacebat, erigeret.* Vulneratus *est, ut uulnera nostra sanaret. Seruiuit, ut ad libertatem seruientes extraheret.* Mori *sustinuit, ut moriens immortalitatem mortalibus exhiberet. Multa hæc sunt & magna diuinæ misericordiæ munera. Sed adhuc qualis prouidentia illa & quanta clementia Christi est, quòd nobis salutari ratione prospicitur, ut homini qui redem-* Christi immortalis beneficia.

ptus est reseruando plenius consulatur? Nam cum Dominus *adueniens sanasset illa quæ* Adam *portasset uulnera, & uenena serpentis antiqua curasset, legem dedit sano, & præcepit ne ultrà peccaret, nequid peccati grauius eueniret.* Coarctati *eramus, & in angustum innocentiæ præscriptione cõclusi, nec habebat quid fragilitatis humanæ infirmitas atq; imbecillitas faceret, nisi iterum pietas diuina subueniens, iustitiæ & misericordiæ operibus ostensis, uiam quandam tuendæ salutis aperiret, ut sordes postmodum quascunq; cõtrahimus eleemosynis abluamus.* Loquitur *in scripturis spiritus sanctus & di-*

Tob.4. *cit:*Eleemosynis *& fide delicta purgantur: non utiq; illa delicta quæ fuerant antè contracta: nam illa Christi sanguine &*

Eccle.3. *sanctificatione purgantur.* Item *denuo dicit: Sicut aquà extinguit ignem, sic eleemosyna extinguit peccatum.* Hic *ostenditur quoque & probatur, quia sicut lauacro aquæ salutaris gehennæ ignis extinguitur, ita eleemosynis atque operationibus iustis delictorũ flamma sopitur.* Et *quia semel in baptismo remissa peccatorum datur, aßidua & iugis operatio, baptismi instar imitata,* Dei *rursus indulgentiã largitur.* Hoc et in Euangelio Dominus *docet: nam cũ denotarẽtur discipuli eius quòd*

Luc.11. *ederent, nec prius manus lauissent, respondit, & dixit:* Qui *fecit quod intùs est, fecit & quod foris est: uerum date eleemosynam, & ecce munda sunt omnia uobis. docens scilicet & ostendens nõ manus lauandas esse, sed pectus & sordes intrinsecus potius quàm extrinsecus diluendas. uerum qui purgauerit quod est intus, cum quoq; id, quod est foris, repurgasse, & emundata mente, cute quoq; mundum esse cœpisse & corpore.* Porrò *autem monens & ostendens unde mundi & purgati esse poßimus, addidit eleemosynas esse faciendas.* Miseri*cors docet ac monet misericordiã fieri.* Et *qa seruare quærit, quos magno redemit, post baptismi gratiam sordidatos docet denuo posse purgari.* Agnoscamus *itaq; fratres charißimi*

diuinæ

diuinæ indulgentiæ munus salubre, et emundandis purgandisq; peccatis nostris, qui sine aliquo conscientiæ uulnere esse non possumus, medelis spiritualibus uulnera nostra curemus. Nec quisquam sic sibi blandiatur de puro, atque immaculato corde, ut innocentia sua fretus medicinam nō putet esse adhibendam uulneribus, cum scriptum sit: Quis gloriabitur castum se habere cor, aut quis gloriabitur mundū se esse à peccatis? Et iterum in epistola sua Ioannes ponat & dicat: Si dixerimus quia peccatum non habemus, nosmetipsos decipimus, & ueritas in nobis non est. Si autē confeßi fuerimus peccata nostra, fidelis & iustus est Dominus, qui nobis peccata dimittat. Si autem nemo esse sine peccato potest, & quisquis se inculpatum dixerit, aut superbus, aut stultus est, quàm necessaria, quàm benigna est clementia diuina? quæ cum sciat non deesse sanatis quædam postmodum uulnera, dedit curandis denuo sanandisq; uulneribus remedia salutaria. Nunquam deniq; fratres charißimi admonitio diuina cessauit, nunquàm tacuit, quò minus in scripturis sanctis tam ueteribus, quàm nouis semper & ubiq; ad misericordiæ opera Dei populus prouocaretur, & canente atque exhortante spiritu sancto quisquis ad spem regni cœlestis instruitur, facere eleemosynas iuberetur. Mandat & præcipit Esaiæ Deus: Exclama, inquit, in fortitudine, & noli parcere, sicut tuba exalta uocem tuam, & nuntia plebi meæ peccata eorum, & domui Iacob facinora eorum. Et cum peccata eis sua exprobrari præcepisset, cumq; eorum facinora pleno indignationis impetu protulisset, dixissetq; eos, nec, si orationibus & precibus, & ieiunijs uterentur, satisfacere pro delictis posse, nec, si in cilicio & cinere uoluerentur, iram Dei posse lenire: in nouißima tamen parte demonstrans solis Deum eleemosynis posse placari, addidit, dicens: Frange esurienti panem tuum, & egenos sine tecto induc in domum tuam. Si uideris nudum, uesti eum, &

[Margin notes: 1. Ioan. 1. — Esa. 58. — Ibidem.]

domesticos seminis tui non despicies. Tunc *erumpet temporaneum lumen tuum, & uestimēta tua citò orientur, & præibit ante te iustitia, & claritas* Dei *circundabit te.* Tunc *exclamabis, &* Deus *exaudiet te, dum adhuc loqueris dicet tibi:* Ecce *adsum.* Remedia *propitiando* Deo *ipsius* Dei *uerbis data sunt, quid deberent facere peccantes, magisteria diuina docuerunt.* Operationibus *iustis* Deo *satisfieri, misericordiæ meritis peccata purgari, & apud* Salomonem *legimus:* Conclude *eleemosynam in sinu pauperis, & hic pro te exorabit ab omni malo.* Et *iterum:* Qui *obturat aures ne audiat imbecillum, & ipse inuocabit* Dominū, *et non erit qui exaudiat eum.* Neq; *enim promereri misericordiam* Domini *poterit, qui misericors ipse non fuerit, aut impetrabit de diuina pietate aliquid in precibus, qui ad precem pauperis nō fuerit humanus.* Quod *item in psalmis spiritus sanctus declarat & probat, dicens:* Beatus *qui intelligit super egenum, & pauperem, in die mala liberabit eum* Dominus. Quorum *præceptorū memor* Daniel, *cum rex* Nabuchodonosor *aduerso somnio territus æstuaret, pro auertendis malis ac mitigandis diuina ope impetranda remedium dedit, dicens:* Propterea rex *consilium meū placeat tibi, et peccata tua eleemosynis redime, & iniustitias tuas miserationibus pauperum, & erit* Deus *parcens peccatis tuis.* Cui *rex non obtemperans, aduersa quæ uiderat, & infesta perpessus est, quæ euadere & uitare potuisset, si peccata sua eleemosynis redemisset.* Raphael *quoq;* Angelus *paria testatur, et ut eleemosyna libēter ac largiter fiat hortatur, dicēs:* Bona *est oratio cum ieiunio & eleemosyna, quia eleemosyna à morte liberat, & ipsa purgat peccata.* Ostendit *orationes nostras ac ieiunia minus posse, nisi eleemosynis adiuuentur.* Deprecationes *solas parum ad impetrandum ualere, nisi factorum & operum accessione satientur.* Reuelat Angelus *& manifestat, & firmat eleemosynis petitiones nostras efficaces*

Peccatorū remedia.

Eccles. 29.

Prouerb. 21.

Psal. 40.

Danielis 4.

Raphael Angelus.

Deprecationes sine opere par ui sunt momēti.

fieri, eleemosynis uitam de periculo redimi, eleemosynis animas à morte liberari. Nec sic fratres chariſsimi iſta proferimus, ut non quod Raphael Angelus dixit, ueritatis teſtimonio comprobemus. Sic in Actibus Apoſtolorum facti fides poſita eſt, & quòd eleemoſynis non tantum à ſecunda, ſed à prima morte animæ liberentur, geſtæ & impletæ rei probatione cõpertum eſt. Tabita operationibus iuſtis & eleemoſynis præſtandis plurimum dedita, cum infirmata eſſet & mortua, ad cadauer exanime Petrus accitus eſt, qui cum impigrè pro apoſtolica humanitate ueniſſet, circunſteterunt eum uiduæ flentes & rogãtes, pallia & tunicas, & omnia illa quæ prius ſumpſerant indumenta monſtrantes, nec pro defuncta ſuis uocibus, ſed ipſius operibus deprecantes. Senſit Petrus impetrari poſſe, quod ſic petebatur, nec defuturum Chriſti auxilium uiduis deprecãtibus, quando eſſet in uiduis ipſe ueſtitus. Cum itaq; genibus nixus oraſſet, & uiduarum ac pauperum idoneus aduocatus legatas ſibi preces ad Deum pertuliſſet, conuerſus ad corpus, quod in tabula iam lotum iacebat, Tabita, inquit, exurge in nomine IESV Chriſti. nec defuit Petro quò minus ſtatim ferret auxilium, qui in Euangelio dari dixerat quicquid fuiſſet eius nomine poſtulatum. Mors itaque ſuſpenditur, & ſpiritus redditur, & mirantibus ac ſtupentibus cunctis, ad hanc denuo lucẽ rediuiuum corpus animatur. Tantum potuerũt miſericordiæ merita, tantum opera iuſta ualuerunt. Quæ laborantibus uiduis largita fuerat ſubſidia uiuendi, meruit ad uitam uiduarum petitione reuocari. Itaq; in Euãgelio Dominus doctor uitæ noſtræ, & magiſter ſalutis æternæ uiuificans credentium populum, & uiuificatis cõſulens in æternum, inter ſua diuina mandata & præcepta cœleſtia nihil crebrius mandat & præcipit, quàm ut inſiſtamus eleemoſynis dandis, nec terrenis poſſeſsionibus incũbamus, ſed cœleſtes theſauros potius recondamus. Vendite, inquit, res ueſtras Actuum 9.

Luc.12. *& date eleemosynam*. Et iterum: Nolite uobis *thesauros condere super terram, ubi tinea & comestura exterminat, & ubi fures effodiunt, & furantur: Thesaurizate autem uobis thesauros in cœlo, ubi neque tinea, neque comestura extermi- nat & ubi fures non effodiunt, nec furantur: Vbi enim fuerit thesaurus tuus, ibi erit & cor tuum*. Et cum obseruata lege
Matth.19. *perfectum & consummatum uellet ostendere: Si uis, inquit, perfectus esse, uade & uende omnia tua, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo & ueni sequere me*. Item alio loco negotiatorem cœlestis gratiæ, & comparatorem salutis æternæ, distractis omnibus rebus suis, pretiosam margaritam, hoc est, uitam æternam Christi cruore pretiosam, de quantita-
Ibidem 13. te patrimonij sui dicit debere mercari: *Simile est, inquit, regnum cœlorum homini negotiatori quærenti bonas margaritas. Vbi autem inuenit pretiosam margaritam, abijt et uendidit omnia quæcunque habuit, & emit eam*. Eos denique & Abrahæ filios dicit, quos in iuuandis alendisque pauperibus
Luc.19. operarios cernit. Nam cum Zachæus dixisset: *Ecce dimidium ex substantia mea do egenis, & sicui quid fraudaui, quadruplum reddo: respondit* IESVS *& dixit: Quia salus hodie huic domui facta est, quoniam & hic filius est Abrahæ*. Nam si Abraham credidit Deo, & reputatum est ei ad iustitiam: utique qui secundum præceptum Dei eleemosynam facit, Deo credit: & qui habet fidei ueritatem, seruat Dei timorem: qui autem Dei timorem seruat, in miserationibus pauperum Deum cogitat. Operatur enim ideo, quia credit, quia scit uera esse, quæ prædicta sunt uerbis Dei, nec scripturā sacram posse mētiri: arbores infructuosas, id est, steriles homines, excidi & in ignem mitti, misericordes autem ad regnum uocari. Quia & in alio loco operarios & fructuosos, fideles appel-
Ibid.16. lat, infructuosis uerò & sterilibus fidem derogat, dicens: *Si in iniusto mammona fideles nō fuistis, quod est uerum quis cre-*

det uobis? Et si in alieno fideles non fuistis, quod est uestrum quis dabit uobis? Si uereris & metuis, ne si operari plurimum cœperis, patrimonio tuo larga operatione finito ad penuriam forte redigaris, esto in hac parte intrepidus, esto securus. Finiri non potest unde in usus Christi impenditur, unde opus cœleste celebratur. Nec hoc tibi de meo spondeo, *sed de scripturarum sanctarum fide, et diuinæ pollicitationis autoritate promitto.* Loquitur per Salomonem spiritus sanctus, et dicit: *Qui dat pauperibus, nunquam egebit: qui autem auertit oculos suos, in magna penuria erit: ostendens misericordes, atque operantes egere non posse, magis parcos & steriles ad inopiam postmodum deuenire.* Item beatus Apostolus Paulus do*minicæ inspirationis gratia plenus: Qui administrat, inquit, semen seminanti, et panem ad edendum præstabit, et multiplicabit seminationem uestram, et augebit incrementa frugum iustitiæ uestræ, ut omnibus locupletemini. Et iterum, administratio huius officij non tantum supplebit ea quæ sanctis desunt, fide, sed et abundabit per multas gratiarum actiones in* Dominum. *Quoniam dum gratiarũ actio ad* Deum *pro eleemosynis, atque orationibus nostris pauperum oratione dirigitur, census operatis* Dei *retributione cumulatur.* Et Dominus *in* Euangelio *iam tunc eiusmodi hominum corda considerans, et perfidis, atque incredulis præscia uoce denuntians contestatur, & dicit:* Nolite *cogitare dicentes: quid edemus, aut quid bibemus, aut quid uestiemur? hæc enim nationes quærunt. Scit autem pater uester, quia omnium horum indigetis. Quærite primum regnum* Dei *et iustitiam eius, et hæc omnia apponentur uobis. Eis omnia apponi dicit & tradi, qui regnum & iustitiam* Dei *quærunt.* Eos enim Dominus *cum iudicij dies uenerit, ad percipiendum regnum dicit admitti, qui fuerint in ecclesia eius operati.* Metuis *ne patrimonium tuum forte deficiat, si operari ex eo largiter cœperis: & nescis mi-*

Prouerb. 28.

2. Corin. 9.

Matth. 6.

Ibidem.

ser, quia dum times ne res familiaris fortè deficiat, uita ipsa & salus deficit: & dum nequid de rebus tuis minuatur attendis, nõ respicis quòd ipse minuaris, amator magis mammonæ, quàm animæ tuæ, ut dum times ne pro te patrimonium tuum perdas, ipse pro patrimonio tuo pereas. Et ideo bene

1. Timo. 6. Apostolus clamat & dicit: Nihil intulimus in hunc mundum, uerum nec auferre possumus: habentes autem exhibitionem & tegumentum, his contenti simus. Nam qui uolunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in muscipulas, & in desideria multa & nociua, quæ mergunt hominem in perditionem,

Cupiditas radix malorum. & in interitum: Radix enim omnium malorum cupiditas est, quam quidam appetentes naufragauerunt à fide, & inseruerunt se doloribus multis. Metuis ne patrimonium tuum fortè deficiat, si operari ex eo largiter cœperis? quando enim factum est, ut iusto possent deesse subsidia, cum scriptum sit:

Prouer. 10. Non occidet fame Dominus animam iustam? Helias in solitudine

3. Reg. 17. coruis ministrantibus pascitur. Et Danieli in lacu ad leonum

Danie. 14. prædam iussu regis incluso, prandium diuinitus apparatur: & tu metuis ne operanti, & Deum promerenti desit alimentum? quando ipse in Euangelio ad exprobrationem eorum, quibus

Math. 6. mens dubia est, & fides parua, contestetur, & dicat: Aspicite uolatilia cœli, quoniam non seminant, neque metunt, neque colligunt in horrea, & pater uester cœlestis alit illa, non ne uos pluris estis illis? Volucres Deus pascit, & passeribus alimenta diurna præstantur, & quibus nullus diuinæ rei sensus est, eis nec potus, nec cibus deest. Tu Christiano, tu Dei seruo, tu operibus bonis dedito, tu Domino suo charo aliquid putas defuturum? Nisi si putas quia qui Christum pascit, à Christo ipse non pascitur: aut eis terrena deerunt, quibus cœlestia &

Christianus dici non meretur, qui Christo nõ credit. diuina tribuuntur. Vnde hæc incredula cogitatio? & unde impia & sacrilega ista meditatio? quid facit in domo fidei perfidum pectus? quid qui Christo omnino non credit, appel-

latur & dicitur Christianus? Pharisæi tibi magis congruit nomen. Nam cum Dominus in Euangelio de eleemosynis disputaret, & ut nobis amicos de terrestribus lucris prouida operatione faceremus, qui nos postmodũ in tabernacula æterna susciperent, fideliter et salubriter præmoneret, addidit post hæc scriptura, dicens: Audiebant autem hæc omnia Pharisæi qui erant cupidißimi, & irridebant. Quales nunc quosdam in ecclesia uidemus, quorum præclusæ aures et corda cæcata nullum de spiritualibus ac salutaribus monitis lumen admittunt, de quibus mirari non oportet, quòd contemnant in tractatibus seruum, quando à talibus ipsum Dominum uideamus esse contemptum. Quid tibi istis ineptis & stultis cogitationibus plaudis, quasi metu & solicitudine futurorum ab operibus retarderis? quid umbras & præstigias quasdam uanæ excusationis obtendis? Confitere immo quæ uera sunt, & quia scientes non potes fallere, secreta & abdita mentis exprome. Obsederunt animum tuum sterilitatis tenebræ, & recedente inde lumine ueritatis, carnale pectus alta & profunda auaritiæ caligo cæcauit: pecuniæ tuæ captiuus & seruus es: catenis cupiditatis & uinculis alligatus es, & quem iam soluerat Christus, denuo uinctus es: seruas pecuniam, quæ te seruata non seruat: patrimonium cumulas, quod te pondere suo onerat, nec meministi quid Deus responderit diuiti exuberantium fructuum copiam stulta exultatione iactanti: Stulte, inquit, hac nocte expostulatur anima tua à te: quæ ergo præparasti, cui erunt? quid diuitijs tuis solus incubas? quid in pœnam tuam patrimonij tui pondus exaggeras, ut quò locupletior seculo fueris, pauperior Deo fias? Reditus tuos diuide cum Domino Deo tuo: fructus tuos partire cum Christo, fac tibi ex possessionum terrestrium prouentu Christum participem, ut & ille te sibi faciat regnorũ cœlestium cohæredem. Erras & falleris quisquis te in seculo diuitẽ credis. Audi in Apocalypsi domini tui

Luc. 16.

Immo pro potius sæpe usurpat.

Pecuniæ seruus.

Luc. 12.

uocem, eiusmodi homines iustis obiurgationibus increpantem:
Apocal.3. Dicis, *inquit, diues sum, & ditatus sum, et nullius rei egeo, & nescis quia tu es miser, et miserabilis, et pauper, et cæcus, et nudus es. Suadeo tibi emere à me aurum ignitum de igne, ut sis diues, et uestiaris uestem albam, et non appareat in te fœditas nuditatis tuæ, et collyrio inunge oculos tuos, ut uideas. Qui ergo locuples ac diues es, eme tibi à Christo aurum ignitum, ut sordibus tuis tanquam igne decoctis, esse aurum mundum poßis, si eleemosynis et iusta operatione purgeris.* Eme *tibi albam uestem, ut qui secundum* Adam *nudus fueras, et horrebas antè deformis, indumēto Christi candido uestiaris.* Et *quæ matrona locuples et diues es, unge oculos tuos non stibio diaboli, sed collyrio Christi, ut peruenire ad uidendum* Deum *poßis, dum* Dominum *& operibus bonis & moribus promerearis. Cæterum quæ talis es, nec operari in ecclesia potes.* Egentem *enim et pauperem non respexerunt oculi tui superfusi nigroris tenebris & nocte cæcati.* Locuples *& diues dominicum celebrare te credis, quæ corbonam omnino non respicis, quæ in dominicum sine sacrificio uenis, quæ partem de sacrificio, quod pauper obtulit, sumis.* Intuere *in* Euangelio *uiduam præceptorum cœlestium memorem, inter ipsas pressuras et angustias egestatis operantem, in gazophylacium duo, quæ sola sibi minuta fuerant, mittentem.* Quam *cum animaduerteret* Dominus *& uideret, non de patrimonio, sed de animo opus eius examinans, et considerans non quantum, sed*
Luc.21. *ex quanto dedisset, respondit & dixit:* Amen dico uobis, *quoniam uidua ista plus omnibus misit in dona* Dei. Omnes *enim isti ex eo quod abundat illis, miserunt in dona* Dei: *hæc autem de inopia sua omnem quemcunque habuit uictum, misit.* Multum *beata mulier et gloriosa, quæ etiam ante diem iudicij meruit iudicis uoce laudari.* Pudeat *diuites sterilitatis atque infelicitatis suæ: uidua et inops, uidua in opere inuenitur.* Cumq;

Diuitū ex probratio.

uniuersa quæ dantur, pupillis et uiduis conferantur, dat illa quam oportebat accipere, ut sciamus quæ pœna diuitem sterilem maneat, cum hoc ipso documento operari etiam pauperes debeant. A*tque ut intelligamus hæc omnia* Deo *dari, & cum quisq; hæc facit,* D*eum promereri,* C*hristus illud* Dei *dona appellat, et in dona* Dei *uiduam duos quadrantes misisse significat, ut magis ac magis posit esse manifestum, quia qui miseretur pauperis,* D*eo fœnerat. Sed nec illa res fratres charissimi à bonis operibus & iustis refrænet & reuocet* C*hristianũ, quòd excusari se posse aliquis existimet beneficio filiorum, quando impensis spiritualibus* C*hristũ cogitare, qui accipere se professus est, debeamus, nec cõseruos liberis nostris, sed* Dominum *præferamus, ipso instruente & monente:* Q*ui diligit, inquit, patrem aut matrẽ super me, non est me dignus: & qui diligit filium aut filiam super me, non est me dignus.* Item *in* Deuteronomio *ad corroboratiõnẽ fidei & dilectionẽ* Dei *paria conscripta sunt:* Q*ui dicunt, inquit, patri aut matri, non noui te, et filios suos non cognouerunt, hi custodierũt præcepta tua, et testamentum tuum seruauerũt.* Nam *si* D*eum toto corde diligimus, nec parẽtes nec filios* Deo *præferre debemus.* Q*uod &* Ioannes *in epistola sua ponit, charitatẽ* Dei *apud eos non esse, quos uidemus operari in pauperes nolle:* Q*ui habuerit, inquit, substantiam mundi, & uidit fratrẽ suum desiderantem, & clauserit uiscera sua ab eo, quomodo charitas* Dei *manet in eo? Si enim* D*eus eleemosynis pauperum fœneratur, & cum datur minimis,* C*hristo datur, non est quòd quis terrena cœlestibus præferat, nec diuinis humana præponat. Sic uidua illa in tertio* Regnorum *libro, cum in siccitate, & fame consumptis omnibus de modico farinæ & oleo, quod superfuerat, fecisset subcinericium panem, quo assumpto, moritura cum liberis esset, superuenit* Helias, *& petit sibi prius ad edendum dari, tunc quod superfuisset inde illam cum filijs*

Matth. 10.

Deuter. 33.

1. Ioan. 3.

3. Reg. 17

suis uesci. Nec obtemperare illa dubitauit, aut Heliæ filios mater infame & egestate præposuit. Fit imo in conspectu Dei, quod Deo placeat prompte ac libenter quod petebatur, offertur: nec de abundantia portio, sed de modico totum datur, et esurientibus liberis alter prius pascitur, neq; in penuria & fame cibus ante quàm misericordia cogitatur, ut dum in opere salutari carnaliter uita contemnitur, spiritualiter anima reseruetur. Helias itaq; typum Christi gerens, & quòd illa pro misericordia uicem singulis reddat ostendens, respondit & dixit: Hæc dicit Dominus, fidelia farris non deficiet, & capsaces olei non minuetur, usq; in diem, quo dabit Dominus imbrem super terram. Secūdum diuinæ pollicitationis fidem multiplicata sunt uiduæ & cumulata, quæ præstitit, & operibus iustis ac misericordiæ meritis augmenta & incrementa sumentibus, farris & olei uasa completa sunt. Nec filijs abstulit mater quod Heliæ dedit, sed magis contulit filijs quod benignè et piè fecit. Et illa nondum Christum sciebat, nondum præcepta eius audierat, non cruce & paßione eius redempta, cibum & potū pro sanguine rependebat, ut ex hoc appareat, quantū in ecclesia peccet qui se & filios Christo anteponēs diuitias suas seruat, nec patrimonium copiosum cum indigentiū paupertate communicat. Sed enim multi sunt in domo liberi, & retardat te numerositas filiorū, quò minus largiter bonis operibus insistas: atqui hoc ipso operari amplius debes, quò multorum pignorū pater es, plures sunt pro qbus Deum depreceris. Multorum delicta redimenda sunt, multorum precandæ conscientiæ, multorum animæ redimendæ. Vt in hac uita seculari alendis sustinendisq; pignoribus quo maior est numerus, hòc maior est & sumptus: ita & in uita spirituali atq; cœlesti, quò amplior fuerit pignorum copia, esse & operum debet maior impensa. Sic & Iob sacrificia numerosa pro liberis offerebat, quantusq; erat in domo pignorum numerus, tantus dabatur

Helias typus Christi.

Filiorum numerus liberalitatem et eleemosynas minuit.

Deo & numerus hostiarum. Et quoniam quotidie deesse non potest, quod peccetur in conspectu Dei, sacrificia quotidiana non deerant, quibus possent peccata tergeri, probat scriptura diuina dicens: Iob homo uerus & iustus habuit filios septem, Iob.1 *& filias tres, et emundabat illos, offerens pro eis hostias Deo secundum numerum illorum, & pro peccatis eorum uitulum unum. Si ergo uerè filios tuos diligis, si eis exhibes plenam, & paternam dulcedinem charitatis, operari magis debes, ut filios tuos Deo iusta operatione commendes. Nec eum liberis tuis cogites patrem, qui & temporarius, & infirmus est: sed illum pares, qui æternus & firmus filiorum spiritualium pater est. Illi aßigna facultates tuas, quas hæredibus seruas: ille sit liberis tuis tutor, ille curator, ille contra omnes iniurias seculares diuina maiestate protector. Patrimonium Deo creditum nec respublica eripit, nec fiscus inuadit, nec calumnia aliqua forensis euertit. In tuto hæreditas ponitur, quæ Deo custode seruatur. Hoc est charis pignoribus in posterum prouidere, hoc est futuris hæredibus paterna pietate consulere, secundum fidem scripturæ sanctæ dicentis: Iunior fui, etenim senui,* Psal.36. *& nunquam uidi iustum derelictum, neq; semen eius egens pane. Tota die miseretur & commodat, semen eius in benedictione erit. Et iterum: Qui conuersatur sine uituperatione &* Prouer.20. *in iustitia, beatos post se filios relinquet. Præuaricator itaq; et proditor pater es, nisi filijs tuis fideliter consulas, nisi conseruandis eis religiosa & uera pietate prospicias. Qui studes terreno magis quàm cœlesti patrimonio filios tuos diabolo magis commendare, quàm Christo, bis delinquis, et geminum crimen admittis, & quòd nòn præparas filijs tuis Dei patris auxilium, & quòd doces filios patrimonium plus amare, quàm Christum. Esto potius liberis tuis pater talis, qualis Tobias* Tob.14. *extitit. Da utilia & salutaria præcepta pignoribus, qualia ille filio dedit: manda filijs tuis, quod & ille filio mandauit dicẽs:*

Patrimonium Deo credẽdũ.

Thobiæ præcepta ad filium

Et nunc fili mando tibi: serui Deo in ueritate, & fac coràm illo quod illi placet, & filijs tuis manda ut faciant iustitiam, & eleemosynas, & sint memores Dei, & benedicant nomen eius omni tempore. Et iterum: *Omnibus diebus uitæ tuæ fili dilectißime Deum in mente habe, & noli præterire præcepta eius. Iustitiam fac omnibus diebus uitæ tuæ, & noli ambulare uiam iniquitatis, quoniam agente te in ueritate, erit respectus operum tuorum. Ex substantia tua fac eleemosynam, & noli auertere faciem tuam ab ullo paupere: Ita fiet ut nec à te facies Dei auertatur. Prout habueris fili, sic fac eleemosynam: si tibi fuerit copiosa substantia, plus ex illa fac: & si exiguum habueris, ex hoc ipso exiguo communica. Et ne timueris cum facis eleemosynam, præmium bonum reponis tibi in diem necessitatis. Quia eleemosyna à morte liberat, & non patitur ire in gehennam. Munus bonum est eleemosyna omnibus qui faciunt eam coràm summo Deo.* Quale munus est fratres dilectißimi, cuius editio Deo spectante celebratur? Si in gentilium munere grande & gloriosum uidetur, proconsules uel imperatores habere præsentes, et apparatus ac sumptus apud munerarios maior est, ut poßint placere maioribus: quanto illustrior muneris & maior est gloria, Deum & Christum spectatorem habere? Quanto isthic & apparatus uberior, et sumptus largior exhibendus est, ubi ad spectaculum conueniunt cœlorum uirtutes, conueniunt Angeli omnes, ubi munerario non quadriga uel consulatus petitur, sed uita æterna præstatur, nec captatur inanis & temporalis fauor uulgi, sed perpetuum præmium regni cœlestis accipitur? Atq; ut pigros & steriles & cupiditate numaria nihil circa fructum salutis operãtes magis pudeat, ut plus conscientiam sordidam dedecoris ac turpitudinis suæ rubor cædat, ponat unusquisq; ante oculos suos diabolum cum seruis suis, id est, cũ populo proditionis & mortis in medium prosilire, plebem Christi præ=

Tob. 4.

Tob. 12.

Eleemosynæ fructus.

*sente & iudicante ipso cōparationis examine prouocare, dicentem:*Ego pro *istis, quos mecū uides, nec alapas accepi, nec flagella sustinui, nec crucē pertuli, nec sanguinē fudi, nec familiam meam pretio paßionis & crucis redemi, sed nec regnum coeleste illis promitto, nec ad paradisum restituta immortalitate denuo reuoco, & munera mihi, quàm pretiosa, quàm grādia, quàm nimio & longo tempore quæsita sumptuosißimis apparatibus comparant, rebus suis uel obligatis in muneris apparatione, uel uenditis, ac nisi * editio honesta succeßerit, conuicijs ac sibilis eijciuntur, & furore populari nonnūquam penè lapidantur? Tuos tales munerarios Christe demonstra, illos diuites, illos copiosis opibus affluētes, an in ecclesia præsidente & spectante te eiusmodi munus edant, oppignoratis uel distractis rebus suis, imo ad coelestes thesauros mutata in melius poßeßione translatis? In istis muneribus hominum caducis, atq; terrenis nemo pascitur, nemo uestitur, nemo cibi & potus solatio sustinetur, cuncta inter furorem edentis, & spectantis errorem prodiga & stulta uoluptatum frustrantium uanitate depereunt.* Illhic in *pauperibus tuis tu uestiris, & pasceris, tu æternam uitam operantibus polliceris, & uix tui meis pereuntibus adæquantur, qui à te diuinis mercedibus & præmijs coelestibus honorantur. Quid ad hæc respondemus fratres charißimi? Sacrilega sterilitate & quadam tenebrarū nocte coopertas diuitum mentes, qua ratione defendimus? qua excusatione purgamus qui zabuli seruis minores sumus, ut Christo pro pretio paßionis & sanguinis, uicem nec in modicis rependamus?* Præcepta *nobis ille dedit: quid facere seruos suos oporteret instruxit, operantibus præmium pollicetur, & sterilibus supplicium comminatur: sententiam suam protulit, quid iudicaturus sit, & antè prædixit. Quæ potest excusatio esse cessanti? quæ defensio sterili? nisi quòd non faciente seruo quod præcipitur,* Dominus *faciet quod minatur: qui &*

alias, editor honestus.

Operantibus præmium.

Otiosis supplicium.

dicit: Cum uenerit filius hominis in gloria sua, & omnes Angeli cum eo, tunc sedebit in throno gloriæ suæ, & colligentur ante eum omnes gentes, & segregabit eos abinuicem quemadmodum pastor segregat oues ab hœdis, & statuet oues ad dextram, hœdos autem ad sinistram: tunc dicet rex ijs, qui ad dexteram suam erunt: Venite *benedicti patris mei, percipite quod uobis paratum est regnum ab origine mundi:* E*suriui enim, & dedistis mihi manducare: sitiui, & dedistis mihi potum: hospes fui, & adduxistis me: nudus, & uestistis me: infirmus, & uisitastis me: in carcere fui, & uenistis ad me. Tunc responderũt ei iusti dicentes:* Domine *quando te uidimus esurientem, & pauimus: sitientem, & potauimus: quando te uidimus hospitem, & adduximus, nudum, & uestiuimus: quando autem te uidimus infirmum, & in carcere, & uenimus ad te? Tunc respondens rex dicet eis:* Amen *dico uobis, quandiu fecistis uni horum ex fratribus meis minimis, mihi fecistis. Tũc dicet ijs qui ad sinistram eius erunt:* D*iscedite à me maledicti in ignem æternum, quem parauit pater meus diabolo & Angelis eius,* E*suriui enim, & non dedistis mihi manducare, sitiui, & non potastis me, hospes fui, & non adduxistis me, nudus, & non uestistis me, infirmus & in carcere, & non uisitastis me.* T*unc respondebunt & ipsi, dicentes,* D*omine quando te uidimus esurientem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, & nõ ministrauimus tibi?* Et *respondebit illis,* Amen *dico uobis, quandiu uni ex minimis istis non fecistis, neq; mihi fecistis.* Et *ibunt iniusti in ambustionem æternam, iusti autem in uitam æternam.* Q*uid potuit nobis maius Christus edicere? quomodo magis potuit iustitiæ ac misericordiæ nostræ operam prouocare, quàm quòd præstari id dixit sibi, quicquid egenti præstatur & pauperi? & se dixit offendi, nisi egenti præstetur & pauperi, ut qui respectu fratris in ecclesia non mouetur, uel* Christi *contem-*

platione moueatur: & qui non cogitat in labore & egestate conseruum, uel Dominũ cogitet in ipso illo quem despicit constitutum. Et *idcirco fratres chariβimi quibus metus pronus in* Deum *est, & spreto calcatoq; iam mundo ad superna & diuina animus erectus est, fide plena, mente deuota, operatione cõtinua promerẽdo,* Domino *obsequiũ præbeamus: demus* Christo *uestimenta terrena, indumenta cœlestia recepturi.* Demus *cibum & potum secularem, cum* Abraham, Isaac *&* Iacob *ad conuiuium cœleste uenturi: ne parum metamus, plurimum seminemus. Securitati ac saluti æternæ, dum tempus est, consulamus,* Paulo *Apostolo admonente & dicente:* Ergo *dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei.* Bonum *autem facientes non deficiamus, tempore enim suo metemus.* Cogitemus *fratres chariβimi quid sub* Apostolis *fecerit credentium populus, quando intra ipsa primordia maioribus uirtutibus mens uigebat, quando credẽtium fides nouo adhuc fidei calore feruebat, domicilia tunc & prædia uenundabant, et dispensandam pauperibus facultatem libenter ac largiter* Apostolis *offerebant, terreno patrimonio uendito, atq; distracto, fundos illhuc trãsferentes, ubi fructus caperent possessionis æternæ: illhic cõparantes domos, ubi inciperẽt semper habitare.* Talis *tunc fuit in operibus cumulus, qualis in dilectione consensus, sicut legimus in* Actibus Apostolorum: Turba *autem eorum qui crediderant anima ac mente una agebant, nec fuit inter illos discrimen ullum, nec quicquam suum iudicabant ex bonis quæ eis erant, sed fuerunt illis omnia communia.* Hoc *est natiuitate spirituali uere* Dei *filios fieri, hoc est lege cœlesti æquitatem* Dei *patris imitari.* Quodcũq; *enim* Dei *est, in nostra usurpatione commune est, nec quisquàm à beneficijs eius ac muneribus arcetur, quò minus omne humanum genus bonitate ac largitate diuina æqualiter perfruatur: sic æqualiter dies illuminat, sol radiat, im-*

Saluti consulendum.

Gal. 6.

Act. 4.

Apostolis omnia communia.

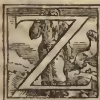
ber rigat, uentus aspirat, & dormientibus somnus unus est, stel larum splendor ac lunæ cõmunis est. Quo æqualitatis exẽplo, qui possessor in terris redtus ac fructus suos cum fraternitate partitur, dum largitionibus gratuitis communis ac iustus est, Dei *patris imitator est. Quæ illa erit fratres charißimi operantium gloria, quàm grandis, & summa letitia, cum populum suum* Dominus *cœperit recensere, & meritis atq; operibus nostris præmia promissa retribuere, pro terrenis cœlestia, pro temporalibus sempiterna, pro modicis magna præstare, offerre nos patri, cui nos sua sanctificatione restituit, æternitatem nobis immortalitatemq; largiri, ad quam nos sanguinis sui uiuificatione reparauit, reduces ad paradisum denuo facere, regna cœlorum fide & ueritate suæ pollicitationis aperire?* Exhortatio. *Hæc hæreant firmiter sensibus nostris, hæc intelligantur plena fide, hæc corde toto diligantur, hæc indesinentium operum magnanimitate redimantur. Præclara & diuina res fratres charißimi, salutaris operatio, solatium grande credentium, securitatis nostræ salubre præsidium, munimentum spei, tutela fidei, medela peccati, & res posita in potestate facientis, res graudis & facilis, sine periculo persecutionis corona pacis, uerum* Dei *munus et maximum, infirmis necessarium, fortibus gloriosum, quo Christianus adiutus præ se effert gratiam spiritualem, promeretur* Christum *iudicem,* Deũ *cõputat debitorem.* Ad *hanc operum salutariũ palmam libenter ac promptè certemus, oẽs in agone iustitiæ* Deo *& Christo spectante curramus, et qui seculo ac mundo maiores esse iam cœpimus, cursum nostrum nulla seculi ac mũdi cupiditate tardemus. Si expeditos, si celeres, si in hoc operis agone currẽtes, dies nos uel reditionis, uel persecutionis inuenerit, nusquã* Dñs *meritis nostris ad præmium deerit.* In *pace coronam uincentibus candidam pro operibus dabit, in persecutione purpuream pro paßione geminabit.* Amen.

ARG.

ARG. SERMONIS SEQ.

Sermo eiusdē secūdus de zelo & liuore, in quo latentes inimici insidias detegens, unde zelus & quā do & quomodo cœperit ostēdit, & multiplicē eius perniciem demonstrat.

SERMO SEC. DE ZELO ET LIVORE.

Elare quod bonū uideas, et inuidere melioribus, leue et modicum apud quosdā crimē uidetur fratres chariss. dumq; existimatur leue esse et modicū, nō timetur, dū nō timetur, cōtemnitur, dū cōtemnitur, nō facilè uitatur, et fit cæca et occulta pernicies, quæ dū minus perspicitur, ut caueri à prouidētibus possit, improuidas mentes latenter affligit. Porrò autē Dominus prudentes es*se nos iussit, & cauta solicitudine uigilare præcepit, ne aduersarius uigilans semp, et semp insidiās qū in pectus obrepat, de scintillis conflet incēdia, de paruis maxima exaggeret, et dum remissis et incautis leniore aura et flatu molliore blāditur, procellis ac turbinibus excitatis ruinas fidei et salutis ac uitæ naufragia moliatur. Excubandū est itaq; fratres dilectiss. atq; omnibus uiribus elaborandum, ut inimico sæuienti, et iacula sua in omnes corporis partes, quibus percuti et uulnerari possumus, dirigenti, solicita et plena uigilantia repugnemus, secundū quod* Petrus *quoq; apostolus in epistola sua præmonet et docet, dicens, Sobrij estote et uigilate, quia aduersarius uester zabulus tanquam leo rugens et aliquid deuorare quærēs, circuit.* 1.Pet.5. *Circuit ille nos singulos, et tanquam hostis, clausos obsidens muros, explorat, et tentat, an sit aliqua pars membrorū minus stabilis et minus fida, cuius aditu ad interiora penetretur. Offert oculis formas illices et faciles uoluptates, ut uisu destruat castitatē.* Diaboli uersutia. *Aures p canorā musicā tētat, ut sonus dulciori auditu soluat et molliat Christiani uigorē. Linguā ad cōuiciū, puo*

cat, manus iniurijs lacessentibus ad petulantiam cædis insti-gat: ut fraudatorem faciat, lucra opponit iniusta: ut animam pe-cunia capiat, ingerit perniciosa compendia: honores terrenos promittit, ut cœlestes adimat: ostendit falsa, ut uera subripiat. Et cum latēter non potest fallere, exertè atq; apertè minatur, terrorē turbidæ persecutionis intētans, ad debellādos Dei ser-uos inquietus semper, & semper infestus. In pace subdolus, in persecutione uiolentus. Quamobrem fratres dilectißimi con-tra omnes diaboli uel fallaces insidias, uel apertas minas sta-re debet instructus animus & armatus, tam paratus semper ad repugnandum, quàm est ad impugnandum semper paratus inimicus. Et quoniam frequentiora sunt tela eius, quæ latenter obrepunt, magisq; occulta & clandestina iaculatio, quò mi-nus perspicitur, hòc grauius & crebrius in uulnera nostra grassatur, ad hec quoq; intelligenda et depellenda uigilemus, ex quibus est zeli & liuoris malum. Quod si quis penitus in-spiciat, inueniet nihil magis Christiano cauendum, nihil cau-tius prouidendum, quàm ne quis inuidia & liuore capiatur: ne quis fallentis inimici cæcis laqueis implicatus, dum zelo fra-ter in fratris odia cōuertitur, gladio suo nescius ipse perima-tur: quod ut colligere plenius. & manifestius perspicere poßi-mus, ad caput eius atq; originem recurramus. Videamus ergo unde zelus & quando et quomodo cœperit. Facilius enim ma-lum tam perniciosum à nobis uitabitur, si eiusdem mali origo & magnitudo noscatur. Hinc diabolus inter initia statim mū-di & perijt primus, & perdidit. Ille angelica maiestate sub-nixus, ille Deo acceptus & charus postquā hominem ad ima-ginem Dei factum conspexit, in zelum maleuolo liuore proru-pit, non prius alterum deijciens instinctu zeli, quàm ipse zelo antè deiectus, captiuus antequàm capiens, perditus antequam perdēs, dum stimulāte liuore homini gratiā datæ immortalita-tis eripit, ipse quoq; id qd' prius fuerat, amisit. Quale malū est

Inuidia uitanda.

Inuidiæ origo

*fratres charißimi, quo angelus cecidit, quo circumueniri & subuerti alta illa & præclara sublimitas potuit, quo deceptus est qui decipit? Exinde inuidia grassatur in terris, dum liuore *paritur, magistro perditionis obsequitur, dum zabulum qui zelat, imitatur. Sicut scriptũ est: Inuidia autẽ zabuli mors introiuit in orbem terrarũ. Imitantur ergo illũ qui sunt ex parte eius. Hinc deniq; nouæ fraternitatis prima odia, hinc parricidia nefanda cœperunt, dum Abel iustum Cain zelat iniustus, dum bonum malus inuidia & liuore persequitur. Tantum ualuit ad consummationẽ facinoris æmulationis furor, ut nec charitas fratris, nec sceleris immanitas, nec timor Dei, nec pœna delicti cogitaretur. Iniustè oppressus est, qui iustitiam primus ostenderat, odia perpessus est, qui odisse non nouerat, occisus est impiè, qui moriens nõ repugnabat. Et quòd Esau fratri suo Iacob inimicus extitit, zelus fuit. Nam quia ille benedictionẽ patris acceperat, hic in odiũ persecutionis facibus liuoris exarsit. Et quod Ioseph fratres sui uendiderunt, causa uendendi de æmulatione descendit, postquã id quod sibi in uisionibus prosperum fuerat ostensum, simpliciter ut fratribus frater exposuit, in inuidiam maleuolus animus erupit. Saul quoq; rex ut Dauid odisset, ut persecutionibus sæpe repetitis innocentẽ, misericordẽ, mitem, lenitate patientem necare cuperet, quid aliud quàm zeli stimulus prouocauit? quia Goliad interfecto, & opere ac dignatione diuina tanto hoste deleto populus admirans in laudes Dauid prædicationis suffragio prosilijt, Saul simultatis atq; insectationis furias de liuore concepit. Et ne longũ faciã singulos recensendo, pereuntis simul populi attendamus interitũ. Iudæi nónne inde perierunt, dum Christo malunt inuidere quàm credere? Obtrectantes magnalibus, quæ ille faciebat, zelo excæcante decepti sunt, nec ad diuina noscenda cordis oculos aperire potuerunt. Quæ nos considerantes fratres charißimi, contra tantam mali perniciem*

alias, periturus. Sap. 2. Gen. 4. Gene. 27. & 37. 1. Reg. 18. Ibidem 17.

uigilanter & fortiter dicata Deo & uegetata pectora nostra muniamus. Aliorum mors proficiat ad nostram salutem, imprudentium pœna prouidentibus confert sanitatem. Non est autem quod aliquis existimet malum istud una specie cõtineri, aut breuibus terminis & angusto fine cõcludi. Latè patet zeli multiplex & fœcunda pernicies, radix est omnium malorum, & fons cladium, seminarium delictorum, materia culparum. Inde odium surgit, animositas inde procedit, auaritiam zelus inflammat, dum quis nõ potest suo esse contentus uidẽs alterum ditiorem. Ambitionem zelus excitat, dum cernit quis alium in honoribus altiorem, zelo excæcante sensus nostros, ac in ditionem suam mentis arcana redigente, Dei timor spernitur, magisterium Christi negligitur iudicij dies non prouidetur. Inflat superbia, exacerbat sæuitia, perfidia præuaricatur, impatientia concutit, furit discordia, ira feruescit. Nec se potest iam cohibere, nec regere qui factus est potestatis alienæ. Hinc dominicæ uinculum pacis rumpitur, hinc charitas fraterna uiolatur, hinc adulteratur ueritas, unitas scinditur, ad hæreses atq; schismata prosilitur, dum obtrectatur sacerdotibus, dum episcopis inuidetur, dum quis aut queritur non se potius ordinatum, aut dedignatur alterum ferre præpositum. Hinc recalcitrat, hinc rebellat de zelo superbus, de æmulatione peruersus, animositate & liuore non hominis, sed honoris inimicus. Qualis uerò est animi tinea, aut quæ cogitationum tabes pectoris quãta rubigo, zelare in altero uel uirtutem eius, uel felicitatẽ, id est, odisse in eo uel merita propria, uel beneficia diuina, in malũ proprium bona aliena conuertere, illustrium prosperitate torqueri, aliorũ gloriam facere suã pœnam, & uelut quosdam pectori suo admouere carnifices, cogitationibus & sensibus suis adhibere tortores, qui se intestinis cruciatibus lacerent, qui cordis secreta maleuolẽtiæ ungulis pulsent, non cibus talibus lætus, non potus potest esse iu=

Inuidia radix omnium malorum.

cundus, suspiratur semper & gemitur, & doletur. Dumq; ab inuidis nunquam liuor exponitur, diebus ac noctibus pectus obsessum sine intermißione laniatur. Mala cætera habent terminum, & quodcunq; delinquitur, delicti consummatione finitur: in adulterio cessat facinus perpetrato stupro: in latrone conquiescit scelus homicidio admisso: et prædoni rapacitatem statuit possessa præda, et falsario modum imponit impleta fallacia: zelus terminum nō habet, permanens iugiter malum, et sine fine peccatum est. Quantoq; ille cui inuidetur successu meliore profecerit, tantò inuidus in maius incendium liuoris ignibus inardescit. Hinc uultus minax, toruus aspectus, pallor in facie, in labijs tremor, stridor in dentibus, uerba rabida, effrænata conuicia, manus ad cædis uiolentiam promptæ, etiam si gladio interim uacuæ, odio tamen furiosæ mētis armatæ. Et idcirco spiritus sanctus dicit in psalmis. Nolite zelare bene ambulantem in uia sua. Et iterum. Obseruabit peccator iustū & stridebit ad eum dentibus suis. Deus autem irridebit eum, quoniam prouidet quia ueniet dies eius. Hos beatus Paulus Apostolus designat et denotat, dicens. Venenum aspidum sub labijs eorum, & os eorum maledictione et amaritudine plenum est. Veloces ad effundendum sanguinem pedes eorum: contritio et calamitas in uijs eorum, qui uiam pacis non cognouerunt, nec est timor Dei ante oculos eorū. Multò malum leuius, & periculum minus est, cum membra gladio uulnerantur. Facilior cura est, ubi plaga perspicua, et citò ad sanitatem medela subueniente perducitur uulnus quod uidetur: zeli uulnera obstrusa sunt & occulta: nec remedium cura medentis admittunt, qui se intra conscientiæ latebras cæco dolore clauserunt. Quicunq; es inuidus & malignus, uideris quàm sis eis, quos odisti, insidiosus, perniciosus, infestus, nullius magis, quàm tuæ salutis inimicus es. Quisquis ille est quem zelo persequeris, subterfugere & uitare te poterit: tu te fugere

Inuidia sine termino.

Psal. 36.

Roma. 3.

Psal. 13. & 139.

Inuidia uulnus occultū.

non potes: ubicunq; fugeris, aduersarius tuus tecum est hostis semper in pectore tuo est, pernicies intus inclusa est, ineluctabili catenarum nexu ligatus & uinctus es, zelo dominante captiuus es, nec solatia tibi ulla subueniunt. Perseuerans malum est, hominem persequi ad Dei *gratiam pertinentem: calamitas sine remedio est, odisse felicem.* Et *idcirco, fratres dilectissimi, huic periculo cõsulens* Dominus, *nequis zelo fratris in laqueum zabuli incurreret, cum eum discipuli interrogassent quis inter illos maior esset:* Qui *fuerit, inquit, minimus in omnibus uobis, hic erit magnus.* Amputauit *omnem æmulationẽ responso suo, omnem causam & materiam mordacis inuidiæ eruit & abscidit.* Discipulo Christi *zelare non licet, non licet inuidere.* Exaltationis *apud nos non potest esse contentio, de humilitate ad summa crescimus, didicimus unde placeamus: denique et* Apostolus *instruens et docens, ut qui illuminati* Christi *lumine tenebras nocturnæ conuersationis euasimus, in factis atque operibus luminis ambulemus, scribit et di*
Roma. 13. *cit:* Nox *transiuit, dies autem appropinquauit: abijciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis, tanquàm in die decenter ambulemus: non in comessationibus & ebrietatibus: non in concupiscentijs et impudicitijs: nõ in certaminibus & zelo.* Si *recesserunt de pectore tuo tenebræ: si nox inde discussa est: si caligo detersa est: si illuminauit sensus tuos splendor diei: si homo lucis esse cœpisti, quæ sunt* Christi *sequere: quia lux & dies* Christus *est.* Quid *in cœli tenebras ruis? quid te nubilo liuoris inuoluis? quid inuidiæ cæcitate omne pacis & charitatis lumen extinguis? quid ad zabulum, cui renuntiaueras, iterum redis? quid* Cain *similis existis?* Homicidij *nanq; facinore constringi eum quisquis zelauerit, & odio fratrem suum habuerit, declarat* Ioannes Apostolus *in*
1. Ioan. 3. *epistola sua, dicens.* Qui *fratrem suum odit, homicida est: & scitis quia omnis homicida non habet uitam se manentem.*

Et iterum: Qui dicit se esse in luce, & fratrem suum odit, in tenebris est usque adhuc, & in tenebris ambulat, & non scit quò eat: quoniam tenebræ excæcauerunt oculos eius. Qui 1.Ioan.2. *odit, inquit, fratrem suum, in tenebris ambulat, & non scit quò eat: uadit enim nescius in gehennam, ignarus & cæcus præcipitatur in pœnam, recedens scilicet à Christi lumine, monentis & dicentis: Ego sum lux mundi: qui me secutus* Ioan.8. *fuerit, non ambulabit in tenebris, sed habebit lumen uitæ. Sequitur autem Christum, qui præceptis eius insistit, qui per magisterij eius uiam graditur, qui uestigia eius atque itinera sectatur, qui quod Christus & fecit & docuit, imitatur: secundum quod Petrus quoque hortatur et monet, dicens: Christus* 1.Petr.2. *passus est pro nobis, relinquens nobis exemplum ut sequamur uestigia eius. Meminisse debemus quo uocabulo Christus plebem suam appellet, quo titulo gregem suum nuncupet: oues nominat, ut innocentia Christiana ouibus æquetur: agnos uocat, ut agnorum naturam simplicem simplicitas mentis imitemur. Quid sub uestitu ouium lupus latitat? quid gregem Christi, qui Christianum se mentitur, infamat? Christi nomen induere, & non per Christi uiam pergere, quid aliud quàm præuaricatio est diuini nominis, quàm desertio itineris salutaris: cum & ipse doceat & dicat eum ad uitam uenire,* Matth.19. *qui mandatum seruauerit, & eum esse sapientem, qui uerba eius audierit & fecerit? doctorem quoque eum maximum in regno cœlorum uocari, qui fecerit & sic docuerit: tunc prædicanti profuturam, quod bene atque utiliter prædicatum fuerit, si id quod ore promitur, factis sequentibus impleatur? Quid uerò insinuauit crebrius discipulis suis Dominus? quid inter salutaria monita & præcepta cœlestia custodienda seruandáque magis mandauit, quàm ut eadem dilectione qua discipulos ipse dilexit, nos quoque inuicem diligamus? Quomodo autem uel pacem Domini, uel charitatem tenet, qui intercedente ze-*

lo nec pacificus potest esse, nec charus? Ideo & apostolus Paulus cum pacis & charitatis merita depromeret, cumq; asseueraret firmiter, & doceret, nec fidem sibi, nec eleemosynas, nec passionem quoq; ipsam confessionis & martyrij profuturam, nisi charitatis fœdera integra atque inuiolata seruasset, adie-
1.Cor.13. cit, & dixit: Charitas magnanima est, charitas benigna est, charitas non zelat. Docens scilicet & ostendens eum posse charitatem tenere, quisquis magnanimus & benignus, & à zelo et liuore alienus est. Item alio loco cum moneret, ut homo iam sancto spiritu plenus natiuitate cœlesti Dei filius factus non ni-
1.Cor.3. si spiritualia et diuina sectetur, ponit & dicit: Et ego quidem fratres nõ potui uobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus, quasi infantibus in Christo. Lac uobis potum dedi, non cibum: nondum enim poteratis, sed neque adhuc potestis: adhuc enim estis carnales: ubi enim in uobis zelus & contentio & dissensiones sunt, non ne carnales estis, & secundum hominem ambulatis? Obterenda sunt fratres charissimi uitia & peccata carnalia, & terreni corporis infesta labes spirituali uigore calcanda: ne dum iterum ad ueteris hominis conuersationem reuoluimur, letalibus laqueis implicemur, Apostolo
2.Cor.10. hoc idem prouidenter & salubriter præmonēte: Itaq;, inquit, fratres non secundum carnem uiuamus. Si enim secundum carnem uixeritis, mori incipietis. Si autem spiritu opera carnis mortificaueritis, uiuetis: quotquot enim spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei. Si filij Dei sumus, si templa eius esse iam cœpimus: si accepto spiritu sancto, sanctè & spiritualiter uiuimus, si de terris oculos ad cœlum sustulimus, si ad superna & diuina plenũ Deo Christo pectus ereximus, non nisi quæ sunt Deo & Christo digna faciamus: sicut & Apostolus ponit &
Coloss.3. dicit: Si consurrexistis, inquit, cum Christo, quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est in dextera Deì sedēs: quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram. Mortui enim estis, & uita ue-

stra abscondita est cum Christo in Deo: cum aũt Christus apparuerit uita uestra, tunc & uos apparebitis cum ipso in gloria. Qui ergo in baptismo secundũ hominis antiqui peccata carnalia et mortui & sepulti sumus, qui regeneratione cœlesti Christo consurreximus, quæ sunt Christi & cogitemus pariter & geramus: sicut idem Apostolus docet rursus & monet, dicens: Primus homo de terra limo, secundus homo de cœlo: qualis ille de limo, tales & qui de limo: & qualis cœlestis, tales & cœlestes. Quomodo portauimus imaginem eius qui de limo est, portemus & imaginem eius qui de cœlo est. Imaginem autem cœlestem portare non possumus, nisi in eo quod esse iam cœpimus, Christi similitudinem præbeamus: hoc est enim mutasse quod fueras, & cœpisse esse quod non eras, ut in nobis diuina natiuitas luceat, ut ad Deum patrem deifica disciplina respõdeat, ut honore & laude uiuẽdi Deus in homine clarescat, ipso hortante & monente, & eis qui se clarificant, uicem mutuam pollicente: Eos, inquit, qui clarificant me, clarificabo, & qui spernit me, spernam. Ad quam clarificationem formãs nos & præparãs Dominus & filius Dei similitudinem Dei patris insinuans in Euangelio suo dicit: Audistis quia dictum est: Diliges proximum tibi, & odio habebis inimicum tibi: Ego autem dico uobis, diligite inimicos uestros, & orate pro eis, qui uos persequuntur, ut sitis filij patris uestri, qui in cœlis est: qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos et iniustos. Si hominibus lætum est et gloriosum filios habere consimiles: et tunc magis generasse delectas, si ad patrem liniamentis paribus soboles subcisiua respondeat: quantò maior in Deo patre lætitia est, cum quis sic spiritualiter nascitur, ut actibus eius et laudibus diuina generositas prædicetur? Quæ iustitiæ palma est, quæ corona, esse te talẽ, de quo Deus non dicat: Filios generaui et exaltaui, ipsi autem spreuerunt me: collaudet te potius Christus et inuitet ad præmium

1. Cor. 15.

Ioan. 12.

Leui. 19

Matth. 5.

Matth. 25. dicens: Venite benedicti patris mei, percipite regnũ quod uobis paratum est ab origine mundi. His meditationibus corroborandus est animus, fratres dilectissimi, eiusmodi exercitationibus contra omnia diaboli iacula firmandus. Sit in manibus diuina lectio, in sensibus dominica cogitatio. Oratio iugis omnino non cesset. Salutaris operatio perseueret. Spiritualibus semper actibus occupemur, ut quotiescunq; inimicus accesserit, quoties adire tentauerit, et clausum aduersus se pectus inueniat & armatum. Non enim Christiani nominis corona una est, quæ tempore persecutionis accipitur. Habet & pax coronas suas, quibus de uaria & multiplici congressione uictores prostrato & subacto aduersario coronamur. Libidinem subegisse, continentiæ palma est. Contra iram, contra iniuriam repugnasse, corona patientiæ est. De auaritia triumphus est, pecuniam spernere. Laus est fidei, fiducia futurorum mundi aduersa tolerare. Et qui superbus in prosperis non est, gloriam de humilitate consequitur. Et qui ad pauperum fouendorum misericordiam pronus est, retributionem thesauri cœlestis adipiscitur. Et qui zelare non nouit, quiq; unanimis & mitis fratres suos diligit, dilectionis & pacis præmio honoratur. In hoc uirtutum stadio quotidie currimus, ad has iustitiæ palmas & coronas sine intermissione temporis peruenimus: ad quas ut tu peruenire etiam possis, qui fueras zelo & liuore possessus omnẽ illam malitiam, qua prius tenebaris, abijce, ad uiam uitæ æternæ uestigijs salutaribus reformare. Euelle de pectore tuo spinas & tribulos, ut te dominicum semen fertili fruge locupletet, ut diuina & spiritualis seges in copiam fœcũdæ messis exuberet. Venena fellis euome, discordiarum uirus exclude, purgetur mens quam serpentinus liuor infecerat. Amaritudo omnis, quæ intus insederat, Christi dulcedine leniatur. Si de sacramento crucis & cibum sumis & potum, lignum quod apud Mara profecit in imagine ad saporis dulcedinem, tibi

Corona Christianorum uaria.

in ueritate proficiat ad mulcendi pectoris lenitatem. Nec ad medelam prosperandæ ualetudinis labores, unde uulneratus fueras, inde curare. Ama eos quos antè oderas, dilige illos quibus iniustis obtrectationibus inuidebas. Bonos imitare, si potes: si sectari non potes, collætare certè & gratulare melioribus: fac te illis adunata dilectione participem, fac te consortio charitatis & fraternitatis uinculo cohæredem. Dimittentur tibi debita, quãdo tu ipse dimiseris. Accipientur sacrificia tua, cum pacificus ad Deum ueneris. Sensus atq; actus tui diuinitus dirigentur, quando ea quæ diuina & iusta sunt cogitaueris, sicut scriptum est: Cor uiri cogitat iusta, & à Deo dirigentur gressus eius. Prouerb. 16. *Habes autem multa quæ cogites. Paradisum cogita, quò Cain non redit, qui zelo fratrem suum peremit.* Genes. 4. *Cogita cœleste regnum, ad quod non nisi concordes atq; unanimes Dominus admittit. Cogita quòd filij Dei hi soli possint uocari, qui sint pacifici, qui natiuitate cœlesti & lege diuina ad similitudinem Dei patris & Christi respondent adunati. Cogita sub oculis nos Dei stare, spectante ac iudicante ipso conuersationis ac uitæ nostræ curricula decurrere, peruenire nos tunc demum posse, ut eum uidere contingat, si ipsum nunc uidentem delectemus actibus nostris, si nos dignos gratia eius et indulgentia præbeamus, si placituri semper in regno, in hoc mundo antè placeamus.*

ARG. SERMONIS SEQ.

Sermo tertius eiusdem diui Cypriani de bono patientiæ, in quo à Christo incipiens & per sanctorum exempla discurrens, docet quàm sit utilis patientia & necessaria uniuersis, & maximè Christianis, qui diabolo impugnante plus quatiuntur.

SERMO TERTIVS
de bono patientiæ.

E patientia locuturus, fratres dilectißimi, et utilitates eius et cōmoda prædicaturus, unde potius incipiā, quàm qd' nunc quoq; ad audientiam uestram patientiam uideo esse necessariam, ut nec hoc ipsum quod au ditis et discitis, sine patientia facere poßi= tis. Tunc enim demum sermo et ratio salutaris efficaciter disci tur, si patienter quod dicitur audiatur. Nec inuenio, fratres di lectißimi, inter cæteras cœlestis disciplinæ uias, quibus ad con sequenda diuinitus præmia spei ac fidei nostræ secta dirigitur, quid magis sit uel utilius ad uitā, uel maius ad gloriam, quàm ut qui præceptis dominicis obsequio timoris ac deuotionis in= nitimur, patientiam maxime tota obseruatione tueamur: hanc se sectari philosophi quoq; profitentur, sed tam illhic patiētia falsa est, quàm et sapientia falsa est. Vnde enim uel sapiens esse uel patiens poßit, qui nec sapientiam, nec patientiam Dei no= uit, quando de ijs qui sibi sapere in mundo uidentur, ipse mo=
Esa. 29. neat et dicat. Perdam sapientiam sapientium, et prudentiā pru dentium reprobabo. Item beatus apostolus Paulus plenus spi= ritu sancto, et uocandis formandisq; gentibus missus, conteste=
Coloss. 2. tur et instruat, dicens. Videte nequis uos deprædetur per phi= losophiā et inanē fallaciam, secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi, et non secundum Christum, quia in
1. Cor. 3. ipso inhabitat omnis plenitudo diuinitatis. Et alio loco. Nemo se, inquit, decipiat. Siquis putat sapientem se esse in uobis, mun do huic stultus fiat, ut sit sapiens. Sapientia huius mundi, stulti tia est apud Deum. Scriptum est enim. Reprehēdam sapientes
Iob. 5. in astutia eorū. Et iterum. Cognouit Dn̄s cogitationes sapien=
Psal. 93. tium quia stultæ sunt. Quare si sapientia illhic uera nō est, esse non potest nec et uera patientia. Nam si patiens ille est qui hu milis et mitis est, philosophos autem nec humiles uidemus es= se nec mites, sed sibi multum placentes, et hoc ipso quòd sibi

placeant Deo displicentes: apparet non esse illhic uerã patientiam, ubi sit insolens affectatæ libertatis audacia, & exerti ac seminudi pectoris inuerecunda iactantia. Nos autem, *fratres charissimi, qui philosophi non uerbis, sed factis sumus, nec uestitu sapientiam, sed ueritate præferimus, qui uirtutum magis conscientiam quàm iactantiam nouimus, qui non loquimur magna, sed uiuimus quasi serui & cultores* Dei, *patientiam quam magisterijs cœlestibus discimus, obsequijs spiritualibus præbeamus.* E*st enim nobis cum* Deo *uirtus ista cõmunis:* In*de patientia incipit: inde claritas eius & dignitas caput sumit.* Orig*o & magnitudo patientiæ* Deo *autore procedit.* Di*ligenda res homini quæ* Deo *chara est.* B*onum quod amat diuina maiestas, cõmẽdat.* Si Dominus *nobis &* Deus *pater est, sectemur patientiã* D*ei pariter et patris: quia & seruos oportet esse obsequentes, & filios non decet esse degeneres.* Q*ualis uerò in* Deo *& quanta patientia, quod in contumeliã suæ maiestatis & honoris instituta ab hominibus profana templa, & terrena figmenta, & sacra sacrilega patientißimé sustinens, super bonos & malos æqualiter facit diem nasci & lumen solis oboriri, & cum imbribus terram rigat, nemo à beneficijs eius excluditur, quò minus iustis similiter & iniustis discretas pluuias largiatur.* Videmus *inseparabili æqualitate patientiæ nocentibus & innoxijs, religiosis & impijs, gratias agentibus & ingratis* D*ei nutu tempora obsequi, elementa famulari. spirare uentos, fontes fluere, grandescere copias messium, fructus mitescere uinearũ, exuberare pomis arbusta, nemora frondescere, prata florere.* E*t cum crebris ĩmo continuis exacerbetur offensis* D*eus, indignationem suam temperat, & præstitutũ semel retributionis diem patiẽter expectat. Cumq; habeat in potestate uindictam, mauult diu tenere patientiam, sustinens scilicet clementer & differens, ut si fieri potest, multum malitia protracta aliquando mutetur, & homo in erro-*

Philosophi Deo displicentes. *ab honesto*

Patientiæ origo à Deo.

Bonis ac malis sol exoritur.

Vindictã differt Deus.

rum & scelerum contagione uolutatus uel serò ad Dominum
Ezech.18. *conuertatur, ipso monente & dicente.* Nolo mortem morien=
Malach.3. *tis, quantum ut reuertatur & uiuat.* Et iterum: Reuertimini
Iohel.2. *ad me, dicit* Dominus. *Et iterum:* Reuertimini *ad* Dominum
Deum uestrum, quoniam misericors & pius est, & patiens et multæ miserationis, & qui sententiā flectat aduersus malitias irrogatas. Quod item Apostolus Paulus commemorans, &
Rom.2. *peccatorem ad pœnitētiam reuocans, proponit & dicit.* Aut
nunquid opulentiam bonitatis eius & sustentionis & longanimitatis contemnis, ignorans quoniam patientia & bonitas Dei *ad pœnitentiam te adducit? Tu autem secundum duritiam tuam & cor impœnitens, thesaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicij Dei, qui reddet unicuiq; secundum opera sua.* Iustum *iudiciū* Dei *dixit esse, quia serum est, quia diu multumq; differtur, ut homini ad uitam longa* Dei *patientia consulatur. Tunc repræsentatur pœna impio & peccatori, quando iam non potest pœnitentia prodesse peccanti, atq; ut plenius intelligere possimus, fratres dilectissimi, quia patiētia* Dei *res est, & quisquis lenis & patiens & mitis est,* Dei *patris imitator est, cum in Euāgelio suo* Dominus *præcepta in salutem daret, & diuina monita depromens ad perfe-*
Leuit.19. *ctum discipulos erudiret, posuit & dixit:* Audistis quia dictū
Matth.5. *est:*Diliges *proximum tuum, & odio habebis inimicū tuum.*
Ego *autē dico uobis:*Diligite *inimicos uestros, & orate pro eis, qui uos persequuntur, ut sitis filij patris uestri qui in cœlis est, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Si enim dilexeritis eos qui uos diligunt, quam mercedem habebitis? nónne hoc & publicani faciūt?*Et *si salutaueritis fratres uestros tantum, quid amplius facietis? nónne ethnici idipsum faciunt?* Estote *itaq; uos perfecti, sicut pater uester cœlestis perfectus est. Sic pfectos dixit fieri* Dei *filios, sic cōsummari ostendit & docuit cœlesti nati=*

uitate reparatos, si patientia Dei patris maneat in nobis, si similitudo diuina, quam peccato Adam perdiderat, manifestetur & luceat in actibus nostris. Quæ gloria est similẽ Deo fieri, qualis & quanta felicitas habere in uirtutibus, quod diuinis laudibus posit æquari? Nec hoc fratres dilectißimi Iesus Christus & Dominus Deus noster tantũ uerbis docuit, sed adimpleuit & factis. Et quia ad hoc descendisse se dixerat, ut uoluntatem patris faceret, inter cætera admirabilia suarum uirtutum, quibus indicia diuinæ maiestatis expreßit, paternam quoque patientiam tolerantiæ tenore seruauit: omnes deniq; actus eius ab ipso statim aduentu patientia comite signantur, quod primum de illa sublimitate cœlesti, ad terrena descẽdens, nõ aspernatur Dei filius carnem hominis induere, ut cũ peccator ipse nõ esset, aliena peccata portaret. Immortalitate interim posita fieri se & mortalem patitur, ut innocens pro nocentium salute perimatur. Dominus baptizatur à seruo, et remissam peccatorum daturus, ipse non dedignatur lauacro regenerationis corpus abluere: diebus quadraginta ieiunat, per quem cæteri saginantur: esurit, & famem sentit ut qui in fame sermonis et gratiæ fuerant, cœlesti pane saturarentur. Cum diabolo tentante congreditur, & inimicum tantum uicisse contentus, nil ultra uerba conatur. Discipulis non ut seruis dominica potestate præfuit, sed benignus & mitis fraterna eos charitate dilexit. Dignatus est etiam pedes apostolorũ lauare, ut dum circa seruos talis esset dominus, exẽplo suo doceret, qualis circa cõpares & æquales debeat esse conseruus. Nec mirandũ quòd circa obedientes talis extiterit, qui Iudam potuit usq; ad extremum longa patientia sustinere, cibum cum inimico sumere, hostem domesticũ scire, nec palàm ostendere, traditoris osculum non recusare. In Iudæis uerò tolerãdis æquanimitas quãta & quanta patientia? incredulos ad fidem suadẽdo flectere, obsequio ingratos fouere, cõtradicẽtibus respondere leniter,

Patientia Christi.

Aequanimitas

superbos sustinere clementer, humiliter persequentibus cedere, prophetarum interfectores & aduersum Deum semper rebelles usq; ad crucis & passionis horā uelle colligere: sub ipsa autem passione & cruce, priusquam ad crudelitatem necis & effusionē sanguinis ueniretur, quæ cōuiciorum probra patienter audita, quæ cōtumeliarū tolerata ludibria? ut insultantium sputamina patienter exciperet, qui sputo suo cæci oculos paulo antè formasset: & cuius in nomine nunc à seruis eius zabulus cū angelis suis flagellatur, flagella ipse pateretur: coronaretur spinis, qui martyres floribus coronat æternis: palmis in faciem uerberaretur, qui palmas ueras uincētibus tribuit: spoliaretur ueste terrena, qui indumento immortalitatis cæteros uestit: cibaretur felle, qui cibū cœlestem dedit: aceto potaretur, qui poculū salutare propinauit. Ille innocens, ille iustus, immo innocentia ipse, & ipse iustitia, inter facinorosos deputatur, & testimonijs falsis ueritas premitur, iudicatur iudicaturus, & Dei sermo ad uictimam tacēs ducitur. Et cum ad crucē Domini confundantur sydera, elemēta turbētur, cōtremiscat terra, nox diem claudat, Sol ne Iudæorum facinus aspicere cogatur, & radios & oculos suos subtrahat, ille non loquitur, nec mouetur, nec maiestatem suā sub ipsa saltem passione profitetur, usq; ad finē perseueranter ac iugiter tolerantur omnia, ut consummetur in Christo plena & perfecta patientia. Et post ista adhuc interfectores suos, si conuersi ad eum fuerint, suscipit, & patientia sua salutari ad conseruandos benignus & patiens ecclesiam suam nemini claudit, illos aduersarios, illos blasphemos, illos nominis sui semper inimicos, si pœnitentiā delicti agant, si admissum facinus agnoscāt, non solum ad indulgētiam criminis, sed ad præmium regni cœlestis admittit. Quid potest patientius, quid benignius dici? uiuificatur Christi sanguine etiam qui effudit sanguinē Christi, talis est Christi ac tanta patientia, quæ nisi tanta ac talis existeret, Paulum

quoq;

quoq; Apostolum ecclesia non haberet. Quòd si & nos fratres charissimi, in Christo sumus, si ipsum induimus, si ipse est salutis nostræ uia, qui Christum uestigijs salutaribus sequimur, per Christi exempla gradiamur, sicut Ioannes Apostolus instruit dicens: Qui dicit se in Christo manere, debet quomodo ille ambulauit, & ipse ambulare. Item Petrus, super quem ecclesia Domini dignatione fundata est, in epistola sua ponit & dicit. Christus passus est pro nobis, relinquens uobis exemplum ut sequamini uestigia eius, qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius, qui cum malediceretur, non remaledicebat: cum pateretur, nõ comminabatur. Tradebat se iudicanti se iniuste. Inuenimus denique & patriarchas, & prophetas, & iustos omnes qui figuram Christi imaginẽ præeunte portabant, nihil magis custodisse in laude uirtutum suarum, quàm quòd patientiam forti & stabili æquanimitate tenuerunt. Sic Abel originem martyrij & passionem iusti hominis initians primus & dedicans, aduersus fratrem fratricidam non resistit nec reluctatur, sed humilis & mitis patienter occiditur. Sic Abraham Deo credẽs et radicem ac fundamentum fidei primus instituens, tentatus in filio non dubitat neque cunctatur, sed præceptis Dei tota patientia deuotionis obsequitur. Et Isaac ad hostiæ dominicæ similitudinem præfiguratus, quando à patre immolandus offertur, patiens inuenitur. Et Iacob fugatus à fratre, de domo sua patienter excedit, & maiore patientia postmodum supplex adhuc magis impium & persecutorem muneribus pacificis ad concordiam reuocat. Ioseph uenũdatus à fratribus & relegatus nõ tantum patienter ignoscit, sed & gratuita frumenta uenientibus largiter & clementer impartit. Moyses ab ingrato & perfido populo contemnitur frequẽter, et penè lapidatur, et tamẽ lenis et patiens pro eisdem Deũ deprecatur. In Dauid uerò ex quo secundũ carnẽ Christi natiuitas oritur, quã magna & mira &

Marginal notes: 1. Ioan. 2. — 1. Pet. 2. — Gen. 4. — Gene. 22. — Gen. 32.

Christiana patientia, habuisse in manu sæpe, ut Saul regem persequentem se, & interficere cõcupiscentem, posset occidere, & tamen subditum sibi & traditũ maluisse seruare, nec rependisse inimico uicem, sed occisum adhuc insuper & uindicasse? Tot deniq; *prophetæ interfecti, tot martyres gloriosis mortibus honorati, qui omnes ad cœlestes coronas patientiæ laude uenerũt.* Neq; *enim potest accipi dolorum et paßionum corona, nisi præcedat in dolore & paßione patientia. Quàm sit autem patientia utilis & necessaria, fratres dilectißimi, ut manifestius & plenius poßit nosci,* Dei *sententia cogitetur, quam in origine statim mundi & generis humani Adam præcepti immemor & datæ legis trãsgressor accepit, tũc sciemus quàm patientes in isto seculo esse debeamus, qui sic nascimur,*

Gene. 3. *ut pressuris isthic & cõflictationibus laboremus. Quia audisti, ĩquit, uocẽ mulieris tuæ, et mãducasti ex illa arbore, de qua sola præceperam tibi ne manducares, maledicta terra erit in omnibus operibus tuis.* In *tristitia & gemitu edes ex ea omnibus diebus uitæ tuæ. Spinas & tribulos eijciet tibi, & edes pabulum agri.* In *sudore uultus tui edes panẽ tuum, donec reuer-*

Homo cinis. *taris in terram, de qua sumptus es, quia terra es, & in terram ibis.* Huius *sententiæ uinculo colligati omnes & constricti sumus, donec morte expuncta de isto seculo recedamus.* In *tristitia & gemitu simus necesse est omnibus diebus uitæ nostræ.* Edamus *panẽ necesse est cũ sudore et labore.* Vnde *unusquisq; cum nascitur, & hospitio huius mundi excipitur, initiũ sumit à lacrymis: & quãuis adhuc omnium nescius et ignarus, nihil aliud nouit in illa ipsa prima natiuitate, quàm flere, prouidẽtia naturali lamentatur.* Vitæ *mortalis anxietates, & labores & procellas mundi, quas ingreditur, in exordio statim suo ploratu uel gemitu rudis anima testatur.* Sudatur *enim quãdiu isthic uiuitur & laboratur.* Nec *sudantibus et laborantibus possunt alia magis quã patiẽtiæ subuenire solatia, quæ cũ apta sint &*

necessaria in isto mundo uniuersis, tum magis nobis qui diabolo impugnãte plus quatimur, qui in acie quotidie stãtes inueterati & exercitati hostis colluctationibus fatigamur, quibus præter uarias & assiduas tẽtationũ pugnas & in persecutionum quoq; certamine patrimonia relinquẽda sunt, subeundus carcer, portandæ catenæ, animæ impendendæ, gladius, bestiæ, ignes, cruces, omnia deniq; tormentorũ ac pœnarũ genera fide & uirtute patiẽtiæ perferẽda, Domino ipso instruẽte & dicẽte: Hæc locutus sum uobis, ut in me pacẽ habeatis, in seculo autem pressurã habebitis, sed fidite quoniã ego uici mundũ. Si autẽ qui diabolo & mundo renuntiauimus, pressuras & infestationes diaboli & mũdi crebrius ac uiolẽtius patimur, quãtò magis patiẽtiam debemus tenere, qua adiutrice & comite omnia infesta toleremus? Domini & magistri nostri salutare præceptũ est: Qui tolerauerit, inquit, usq; ad finem, hic saluus erit. Et iterũ: Si permãseritis, inquit, in uerbo meo, uerè discipuli mei eritis, & cognoscetis ueritatem, & ueritas liberabit uos. Tolerandũ & perseuerandum est, fratres dilectißimi, ut ad spem ueritatis & libertatis admißi, ad ueritatem & libertatem ipsam peruenire poßimus: quia hoc ipsum quòd Christiani sumus, fidei & spei res est: ut autẽ spes & fides ad fructum sui poßint peruenire, patiẽtia opus est. Non enim præsentem gloriã sequimur, sed futurã, sed quod Apostolus Paulus monet, dicens: Spe saluati sumus. Spes autem quæ uidetur nõ est spes. quod enim uidet quis, quid sperat? Si autem quod non uidemus speramus, per patiẽtiam expectamus, propterea expectatio & patientia necessaria est, ut id quod esse cœpimus, impleamus, & quod credimus & speramus, Deo præstãte capiamus. Denique alio in loco idem Apostolus iustos & operantes, & fœnoris diuini incremento cœlestes thesauros sibi recondentes, ut patientes quoq; sint, instruit & docet, dicens: Ergo dum tempus habemus, operemur quod bo-

Ioan. 16. Matth. 10. Ioan. 8. Rom. 8 Galat. 6.

a necessaria (manuscript note)

*num est ad omnes, maximè uerò ad domesticos fidei. Bonum autem facientes nō deficiamus, tēpore enim suo metemus. Ad monet nequis impatiens in operatione deficiat, nequis tentationibus aut auocatus, aut uictus, in medio laudis & gloriæ itinere desistat, & pereant præterita, dum quæ cœperāt desinunt esse perfecta. Sicut scriptum est: Iustitia iusti non liberabit eum in quacunq; die exerrauerit. Et iterum: Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuā: quæ uox adhortatur patiēter & fortiter perseuerare, ut qui ad coronam & laudem iam proximam nititur, durante patiētia coronetur. Patientia autem, fratres dilectissimi, nō tantum bona custodit, sed & repellit aduersa. Spiritui sancto fauens, & cœlestibus ac diuinis cohærens, contra facta carnis & corporis, quibus anima expugnatur & capitur, uirtutū suarū propugnaculo reluctatur. Inspiciamus denique pauca de multis, ut de paucis intelligantur & cætera. Adulteriū, fraus, homicidium, mortale crimen est. Sit fortis & stabilis in corde patiētia, & nec adulterio sanctificatū corpus & Dei templum polluitur, nec iustitiæ dicata innocētia cōtagione fraudis inficitur, nec post gustatam Eucharistiam manus gladio & cruore maculantur. Charitas fraternitatis uinculū est, fundamentū pacis tenacitas ac firmitas unitatis, quæ & spe & fide maior est, quæ & opera & martyria præcedit, quæ nobiscū semper æterna apud Deum in regnis cœlestibus permanebit. Tolle illi patiētiam, & desolata nō durat. Tolle sustinendi tolerādiq; substātiā, et nullis radicibus ac uiribus perseuerat. Apostolus deniq; cū de charitate loqueretur, tolerantiam & patientiam illi iunxit. Charitas magnanima est, charitas benigna est, charitas non æmulatur, non inflatur, non irritatur, non cogitat malum, omnia diligit, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. Ostēdit inde illam *perseuerare ut tenaciter possit, qui norit omnia sustinere. Et alio in loco: Sustinētes, inquit, inuicē in dilectione satis agen-*

Ezech. 33. Apocal. 3. Charitas. 1. Cor. 13.

*alias, pseuerare posse, quòd norit omnia sustinere.

tes, seruate unitatē spiritus in cōiunctione pacis: probauit nec unitatē seruari posse, nec pacē, nisi se inuicē fratres mutua tolerantia foueant, et concordiæ uinculum patientia intercedente custodiant: quid deinde, ut nō iures neq; maledicas, ut tua ablata nō repetas, ut accepta alapa & alterā maxillam uerberanti præbeas, ut fratri in te peccanti non tantum septies, sed septuagies septies, sed omnia omnino peccata dimittas, ut diligas inimicos tuos, ut pro aduersarijs & persecutoribus precem facias? Non poteris ista perferre, nisi tolerantiæ & patientiæ teneas firmitatē, qd' factum uidemus in Stephano, qui cum à Iudæis ui & lapidibus necaretur, non sibi uindictam, sed interfectoribus ueniam postulabat, dicēs. Domine ne statuas illis hoc peccatū. Actuum.7. *Sic esse oportuit primum martyrem Christi, qui martyres secuturos gloriosa morte præcurrens, nō tantū dominicæ passionis prædicator esset, sed & patientißimæ lenitatis imitator. Quid dicam de ira, de discordia, de simultate, quæ in Christiano esse non debent? sit patientia in pectore, & hæc illhic locū habere nō possunt: aut si adire tētauerint, citò discedent exclusa, ut domiciliū pacificū perseueret in corde, Deum ubi pacis delectet habitare. Admonet deniq; Apostolus et docet dicens. Nolite cōtristari spiritum sanctū Dei, in quo signati estis in diem redemptionis. Omnis amaritudo, et ira, & indignatio, & clamor, et blasphemia auferantur à uobis. Si enim Christianus à furore & contentione carnali tanquam de maris turbinibus excessit, & tranquillus ac lenis in portu Christi esse iam cœpit, nec iram aut discordiam debet intra pectus admittere, cui nec malum pro malo reddere licet, nec odisse. Nec non ad uaria quoq; carnis incōmoda, & crebros corporis durosq; cruciatus, quibus humanū genus quotidie fatigatur & patitur, patientia necessaria est. Nam cum in illa prima trāsgreßione præcepti firmitas corporis cum īmortalitate discesserit, & cum morte infirmitas uenerit, nec poßit firmitas* Patiētia omnibus necessaria

recipi, nisi cum recepta & immortalitas fuerit, oportet in hac fragilitate atq; infirmitate corporea luctari semper & cõgredi, quæ luctatio & congreßio nõ nisi patientiæ uiribus potest sustineri. Examinandis autẽ nobis atq; explorãdis diuersi importantur labores, & multiplex tentationum qualitas irrogatur, de iacturis facultatũ, de ardoribus febriũ, de cruciatu uulnerum, de amißione charorũ. Nec aliud magis iniustos discernit & iustos, quàm quòd in aduersis per impatientiam queritur et blasphemat iniustus, patientia iustus probatur, sicut scriptum est: In dolore sustine, & in humilitate tua patientiã habe, quoniã igne probatur aurum atq; argentũ. Sic Iob examinatus est & probatus est, ad summũ fastigium patiẽtiæ laudis uirtute prouectus. Quãta aduersus eum iacula zabuli emissa? quãta admota tormẽta? iactura rei familiaris infligitur, numerosæ sobolis orbitas irrogatur, diues in cẽsu dominus, & in liberis pater ditior, nec dominus repentè, nec pater est: accedit uulnerum uastitas, & tabescentes ac defluentes artus, uermiũ quoque edax pœna consumit. At nequid omnino remaneret, quod nõ Iob in suis tentationibus experiretur, armat zabulus & uxorẽ illo antiquo nequitiæ suæ usus ingenio, quasi omnes per mulierem decipere poßet & fallere, quod fecit in origine: nec tamen Iob grauibus ac densis conflictationibus frangitur, quò minus inter illas angustias & preßuras suas Dei benedictio uictrice patientia prædicetur. Tobias quoq; post iustitiæ & misericordiæ suæ opera magnifica, luminũ amißione tentatus, in quantũ patienter cæcitatem pertulit, in tantũ granditer Deũ patiẽtiæ laude ꝑmeruit. Atq; ut magis, fratres dilectißimi, patiẽtiæ bonũ luceat, quid mali ecõtrario impatientia importet, consideremus. Nam ut patientia bonum Christi est, sic econtra impatientia zabuli malum: & sicut in quo habitat & manet Christus, patiens inuenitur, ita impatiẽs semper existit, cuius mentem zabuli nequitia poßidet. Exordia denique ipsa

Eccles. 2.

Iob patientia probatus.

Tobias cæcitatem pertulit.

e contrario

Impatientia.

uideamus. Zabulus hominem ad imaginem Dei factum impatienter tulit, inde & perijt primus & perdidit. Adam contra præceptum cœleste cibi letalis impatiens, in mortem cecidit, nec acceptam diuinitus gratiam patientia custode seruauit, & ut fratrem Cain perimeret, sacrificij eius & muneris impatiens fuit: & quòd Esau de maioribus ad minora descendit, primatus suos per impatientiam lentis amisit. Quid Iudaicus populus circa beneficia diuina perfidus & ingratus? non'ne quòd à Deo primum recessit, impatientiæ crimen fuit? dum Moysi cum Deo loquentis moras non potest ferre, profanos deos ausus est postulare, ut itineris sui duces nuncuparet caput bubulũ, et terrestre figmentũ: nec unquã ab eadẽ impatientia destitit, quo minus semper docilitatis & diuinæ admonitionis impatiens prophetas suos et iustos quosque perimendo ad crucem quoq; & sanguinẽ Domini prosiliret. Impatiẽtia etiã in ecclesia hæreticos facit, & ad Iudæorũ similitudinẽ contra Christi pacẽ et charitatem rebelles ad hostilia & furiosa odia compellit. Et ne longũ sit singulatim recensere omnia, omnino quæ patiẽtia ædificat ad gloriã, impatiẽtia destruit ad ruinam. Quare fratres dilectißimi & bonis patientiæ & impatientiæ malis diligenter expensis, patientiã per quã in Christo manemus, ut uenire cũ Christo ad Deũ poßimus, plena obseruatione teneamus, quæ copiosa et multiplex nõ angusto fine cõcluditur, nec breuibus terminis coërcetur. Late patet patientiæ uirtus, & ubertas eius ac largitas, de unius quidem nominis fonte proficiscitur, sed exundãtibus uenis per multa gloriarum itinera diffunditur, nec proficere aliquid in actibus nostris potest ad consummandã laudẽ, nisi inde cõsummationis accipiat firmitatẽ. Patientia est, quæ nos Deo & cõmendat et seruat: Ipsa est, quæ iram tẽperat, quæ linguam frænat, mentem gubernat, pacẽ custodit, disciplinã regit, libidinis impetũ frangit, tumoris uiolentiam comprimit, incendium simultatis extinguit,

Adam impatiens.

Cain impatiens.

Esau impatiens.

peroratio

Patientiæ cõmendatio.

coërcet potentiam diuitum, inopiam pauperum refouet: tuetur in uirginibus beatam integritatem, in uiduis laboriosam castitatem, in coniunctis & maritatis indiuiduam charitatem: facit humiles in prosperis, in aduersis fortes, contra iniurias & contumelias mites, docet delinquentibus citò ignoscere: si ipse delinquas, diu & multum rogare: tentationes expugnat, persecutiones tolerat, paßiones & martyria consummat. Ipsa est quæ fidei nostræ fundamenta firmiter ponit: ipsa est quæ incrementa spei sublimiter prouehit: ipsa actum dirigit, ut tenere poßimus uiam Christi, dum per eius tolerãtiam gradimur: ipsa efficit, ut perseueremus filij Dei, dum patientiã patris imitamur. Et quoniam plurimos scio fratres dilectißimi, uel pondere iniuriarum ingentium, uel dolore de ijs qui aduersum se grassantur & sæuiunt, uindicare uelociter cupere, nec illud in extrema parte reticendum est, ut in istis fluctuantis mundi turbinibus, & Iudæorum siue gentilium & hæreticorum quoq; persecutionibus constituti, patienter expectemus ultionis diẽ, nec ad uindictam doloris nostri querula festinatione properemus, cum scriptum sit. Expecta me, dicit Dominus, in diem re-

Soph.3. surrectionis meæ in testimonium, quoniam iudicium meum est ad congregationes gentium, ut excipiam reges, & effundam super eos iram meam. Expectare nos iubet Dominus & futuræ ultionis diem forti patientia sustinere: qui & in Apocalypsi loquitur dicens. Ne signaueris uerba prophetiæ libri hu-

Apoc.22. ius, quia iam tempus in proximo est, ut & ij qui perseuerant nocere, noceant, & qui in sordibus est, sordescat adhuc: iustus autem adhuc iustior fiat, similiter & qui sanctus est, sanctior. Ecce uenio citò, & merces mea mecum est, reddere unicuique secundum facta sua. Vnde etiam clamantes martyres, & ad uindictam suam dolore erumpente properãtes, expectare adhuc iubentur, & temporibus consummandis implendisq; martyribus præbere patientiam. Et cum aperuisset, inquit, agnus

Apoc.6

quintum sigillum, uidi sub ara Dei *animas occisorum propter uerbum* Dei *& martyrium suum, & clamauerunt uoce magna, dicentes.* Quousque Domine *sanctus & uerus non iudicas & uindicas sanguinem nostrum de ijs qui in terris inhabitant:* Et *datæ sunt eis singulæ stolæ albæ, & dictum est eis ut requiescerent breui adhuc tempore, donec impleatur numerus conseruorum & fratrum eorum, quiq; postea occiderentur exemplo ipsorum.* Quando *autem ueniet sanguinis iusti diuina uindicta, declarat per* Malachiam *prophetam spiritus sanctus, dicẽs.* Ecce *dies Domini uenit ardens quasi clibanus, eruntq; alienigenæ & omnes iniqui stipula, & succendet illos adueniens dies, dicit* Dominus: *qđ item legimus in psalmis, ubi* Dei *iudicis prædicatur aduentus censuræ suæ maiestate uerendus:* Deus *manifestus ueniet,* Deus *noster, & non silebit.* Ignis *in conspectu eius ardebit, & in circuitu eius procella nimia, aduocabit cœlum desursum, & terram deorsum, ut separent populum suum.* Colligite *illi iustos eius, eos qui disponunt testamentum eius in sacrificijs: & annuntiabunt cœli iustitiam eius, quoniam* Deus *iudex est.* Nam *&* Esaias *eadem prænuntiat dicẽs.* Ecce *enim* Dominus *sicut ignis ueniet, et sicut procellæ currus eius, retribuere in ira uindictam: in igne enim* Domini *iudicabuntur, et gladio eius uulnerabuntur.* Et *iterum.* Dominus Deus *uirtutum prodibit & comminuet bellum, excitabit certamen, et clamabit super inimicos suos cum fortitudine:* Tacui *tacui, nunquid semper tacebo?* Quis *autẽ est hic qui tacuisse prius dicit, & non semper tacebit? utiq; ille, qui sicut ouis ad uictimam ductus est, & sicut agnus coràm tondente se sine uoce non aperuit os suum: utique ille, qui non clamauit, neque in plateis uox eius audita est: utique ille, qui non fuit contumax neque contradixit, cum dorsum suum poneret ad flagella, & maxillas ad palmas, faciem suam non auertit à fœditate sputorum: utique ille, qui cum accusaretur à sa-*

Malach. 4.
Psal. 49.
Esa. 66.
Ibidem. 42.
Esa. 53.

cerdotibus et senioribus nihil respondit, & admirante Pilato patientißimum silentium tenuit. Hic est qui cum in paßione ta cuerit, in ultione postmodũ non tacebit. Hic est Deus noster, id est, non omnium, sed credentium fidelium Deus, qui cum in secundo aduentu uenerit manifestus, non silebit: nam cum in humilitate prius fuerit occultus, ueniet in potestate manifestus. Hunc expectemus iudicem fratres dilectißimi, iudicem & uindicem nostrũ, ecclesiæ suæ populum et ab initio mundi iustorũ omnium numerum secum pariter uindicaturum: qui ad uindictam suam nimiũ festinat et properat, consideret quia necdum uindicatus est ipse, qui uindicat. Pater Deus præcepit filiũ suũ adorari, & apostolus Paulus diuini præcepti memor ponit &

Philip. 2. *dicit. Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, ut sit super omne nomen, ut in nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestiũ, terrestrium, et infernorũ: & in Apocalypsi angelus Ioanni uo*

Apoc. 19. *lenti adorare se resistit et dicit: Vide ne feceris, quia conseruus tuus sum & fratrum tuorum. Iesum dominum adora. Qualis dominus Iesus, & quanta patientia, ut qui in cœlis adoratur, necdum uindicetur in terris? Huius patientiam fratres dilectissimi in persecutionibus et paßionibus nostris cogitemus. Huius aduentui plenum expectationis obsequiũ præbeamus. Nec defendendi ante Dominum serui irreligiosa & inuerecunda festinatione properemus. Insistamus potius et elaboremus, et toto corde uigilantes, atq; ad omnem tolerantiam stabiles dominica præcepta seruemus, ut cum illa iræ & uindictæ dies uenerit, non cum impijs & peccatoribus puniamur, sed cum iustis & Deum timentibus honoremur. Amen.*

ARG. SERMONIS SEQ.

Sermo quartus beati Cypriani de mortalitate, ad amorem relinquendi hãc uitam exhortans, & ostendẽns hoc quod sine ullo discrimine cum iniustis iusti moriuntur, non esse putãdum bonis & malis in-

teritum esse communem, quoniam ad refrigerium iusti uocantur, ad supplicium rapiuntur iniusti.

SERMO IIII. DE MORTALITATE.

Tsi apud plurimos uestrûm fratres dilectissimi mens solida est, et fides firma, et anima deuota, quæ ad præsentis mortalitatis copiam non mouetur, sed tanquã petra fortis & stabilis turbidos impetus mundi, & uiolentos seculi fluctus frangit potius, ipsa nec frangitur, & tentationibus non uincitur, sed probatur: tamẽ quia animaduerto in plebe quosdam uel imbecillitate animi, uel fidei paruitate, uel dulcedine secularis uitæ, uel sexus mollitie, uel, quod maius est, ueritatis errore minus stare fortiter, nec pectoris sui diuinum atque inuictum robur exerere, dißimulanda res non fuit nec tacenda, quò minus quantum nostra mediocritas potest, uigore pleno & sermone de dominica lectione concepto, delicatæ mentis ignauia comprimatur, & qui homo Dei & Christi esse iam cœpit, Deo & Christo dignus habeatur. Agnoscere enim se debet fratres dilectißimi, qui Deo militat, qui positus in cœlestibus castris diuina iã sperat, ut ad procellas & turbines mundi trepidatio nulla sit in nobis, nulla contatio, quando hæc uentura prædixerit Dominus, prouide uocis hortatu instruens & docens, & præparans atq; corroborans ecclesiæ suæ populum ad omnem tolerantiam futurorum, bella & fames, et terræmotus et pestilentias per loca singula exurgere prænuntiauit & docuit. Et ne inopinatus nos & nouus rerum insistantium metus quateret, magis ac magis in nouißimis temporibus aduersa crebrescere, antè præmonuit. Fiunt ecce quæ dicta sunt, & quando fiunt quæ antè prædicta sunt, sequentur & quæcunque promissa sunt, Domino ipso pollicente & dicente: Cum autem uideritis hæc omnia fieri, scitote quoniam in proximo est re-

Ignauia mentis qualiter cõprimenda.

Luc. 21.

gnum Dei. Regnum Dei fratres dilectißimi esse cœpit in proximo, præmiū uitæ & gaudium salutis æternæ, & perpetua lætitia & possessio paradisi nuper amissa, mundo transeunte iam ueniunt, iam terrenis cœlestia, et magna paruis, & caducis æterna succedunt. Quis hic anxietatis & solicitudinis locus est? quis inter hæc trepidus & mœstus est, nisi cui spes & fides deest? Eius est enim mortem timere, qui ad Christum nolit ire: eius est ad Christum nolle ire, qui se non credit cū Christo incipere regnare. Scriptum est enim iustum fide uiuere. Si iustus es & fide uiuis, si uere in Deum credis, cur nō cū Christo futurus, & de domini pollicitatione securus, quòd ad Christum uoceris, amplecteris, & quòd zabulo careas, gratularis?

Symeon. Symeon denique ille iustus, qui uere iustus fuit, qui fide plena Dei præcepta seruauit, cum ei diuinitus respōsum fuisset, quòd

Luc. 2. non antè moreretur, quàm Christum uidisset, & Christus infans in templum cum matre uenisset, agnouit in spiritu natum esse iam Christum, de quo sibi fuerat antè prædictum, quo uiso, sciuit citò se esse moriturū. Lætus itaq; de morte iam proxima, et de uicina accersione securus, accepit in manibus puerum, & benedicēs Deum exclamauit & dixit: Nunc dimittis seruum tuum Domine, secundum uerbum tuum in pace, quoniam uiderunt oculi mei salutare tuū: Probans scilicet & contestans tunc esse seruis Dei pacem, tunc liberam & tranquillā quietem, quando de istis mundi turbinibus extracti, sedis & securitatis æternæ portū petimus, quando expuncta hac morte ad immortalitatem uenimus. Illa est enim nostra pax, illa fida tranquillitas, illa stabilis & firma & perpetua securitas. Cæterum quid aliud in mundo, quàm pugna aduersus diabolum quotidie geritur? quàm aduersus iacula eius & tela conflictationibus aßiduis dimicatur? Cum auaritia nobis, cum impudicitia, cum ira, cum ambitione congreßio est, cum carnalibus uitijs, cum illecebris secularibus aßidua, & iugis, & molesta

Vltima semp Expectāda dies homini est, diciq; btūs Ante obitū nemo supremaq; funera debet.

Hostes homīs

luctatio est. Obsessa mens hominis & undique zabuli infesta-tione uallata, uix occurrit singulis, uix resistit. Si auaritia prostrata est, exurgit libido: si libido compressa est, succedit ambitio: si ambitio cõtempta est, ira exasperat, inflat superbia, uinolentia inuitat, inuidia concordiã rumpit, amicitiã zelus abscindit. Cogeris maledicere, quod lex diuina prohibet: compelleris iurare quod non licet. Tot persecutiones animus quotidie patitur, tot periculis pectus urgetur, & delectat hic inter zabuli gladios diu stare, cum magis concupiscendum sit & optandum, ad Christũ subueniente uelocius morte properare, ipso instruente nos & dicente: Amen amen dico uobis, quoniam uos plorabitis & plangetis, seculũ autem gaudebit: uos tristes eritis, sed tristitia uestra in lætitiam ueniet. Quis non ad lætitiã uenire festinet? quis nõ tristitia carere optet? Quãdo autem in lætitiã ueniat nostra tristitia, Dominus denuo ipse declarat dicens: Iterum uidebo uos, & gaudebit cor uestrum, & gaudiũ uestrũ nemo tollet à uobis. Cum ergo uidere Christum gaudere sit, nec poßit eße gaudium nostrũ nisi cum uiderimus Christum, quæ cæcitas animi, quæ'ue dementia est, amare pressuras & pœnas, & lacrymas mundi, & non festinare potius ad gaudiũ, quod nunq̃ poßit auferri? Hoc autem fit fratres dilectißimi, quia fides deest, quia nemo credit futura eße quæ promittit Deus, qui uerax est, cuius sermo credẽtib. æternus & firmus est. Si tibi uir grauis & laudabilis aliquid polliceretur, haberes utiq; pollicẽti fidem, nec te falli ac decipi ab eo crederes, quẽ stare in sermonibus atq; in actibus suis scires: nunc Deus tecum loquitur, & tu mẽte incredula perfidus fluctuas? Deus tibi de hoc mundo recedẽti immortalitatẽ pollicetur atq; æternitatẽ, & tu dubitas? hoc est Deũ omnino nõ nosse, hoc est Christum credẽtiũ magistrũ peccato incredulitatis offendere, hoc est in ecclesia constitutũ fidẽ in domo fidei non habere. Quantum prosit exire de seculo, Christus ipse salutis

Ioan. 16.

atq; utilitatis nostræ magister ostēdit, qui cum discipuli eius contristarentur, quòd se iam diceret recessurum, locutus est ad eos, dicens: Si me dilexissetis, gauderetis, quoniam ad patrem

Ioan. 14. *uado: docens & ostendens, cum chari quos diligimus de seculo exeunt, gaudendum potius q̄ dolendum. Cuius rei memor*

Philipp. 1. *beatus apostolus Paulus in epistola sua ponit & dicit: Mihi uiuere Christus est, & mori lucrum. Lucrum maximum computans iam seculi laqueis non teneri, iam nullis peccatis & uitijs carnis obnoxium fieri, exemptum pressuris angentibus, & uenenatis diaboli faucibus liberatum, ad lætitiam salutis æternæ Christo uocante proficisci. At enim mouet quosdam quòd æqualiter cū gentibus nostros morbi istius ualetudo corripiat, quasi ad hoc crediderit Christianus, ut & immunis à contactu malorum, mundo & seculo feliciter perfruatur, & non omnia hic aduersa perpessus ad futuram lætitiam reseruetur. Mouet quosdam quòd sit nobis cum cæteris mortalitas ista communis. Quid enim nobis in hoc mundo non commune cum cæteris, quandiu adhuc secundum legem primæ natiuitatis manet caro ista communis? Quoadusq; isthic in mundo*

Carne hic æquamur, separamur spiritu

sumus, cum genere humano carnis æqualitate coniungimur, spiritu separamur. Itaq; donec corruptiuum istud induat incorruptionem, & mortale hoc accipiat immortalitatē, & spiritus nos perducat ad Deum patrem, quæcunq; sunt carnis incommoda, sunt nobis cum humano genere communia. Sic cū statu sterili terra ieiuna est, neminem fames separat: sic cū incursione hostili ciuitas aliqua possessa est, omnes simul captiuitas uastat. Et quando imbres nubila serena longa suspendunt, omnibus siccitas una est. Et cum nauem scopulosa saxa confringunt, nauigantibus naufragium sine exceptione commune est. Et oculorum dolor, & impetus febrium & omnium ualetudo membrorum cum cæteris communis est nobis, quandiu portatur in seculo caro ista cōmunis. Quinimmo si qua cō

ditione, si qua lege crediderit Christianus, noscat & teneat, sciat plus sibi, quàm cæteris in seculo laborandum, cui magis sit cum diaboli impugnatione luctandum. Docet & præmonet scriptura diuina, dicens: Fili, accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia & in timore, & præpara animam tuam ad tentationem. Et iterum: In dolore sustine & in timore, & in humilitate patientiam habe, quoniam igne probatur aurum similiter & argentum. Sic Iob post rerum damna, post pignorum funera, uulneribus quoq; & uermibus grauiter afflictus, non uictus est, sed probatus: qui in ipsis conflictationibus suis et doloribus patientiam religiosæ mentis ostendens ait: Nudus exiui ex utero matris, nudus etiã ibo sub terram: Dominus dedit & Dominus abstulit: sicut Domino uisum est, ita et factum est, sit nomen Domini benedictum. Et cum eum uxor sua cõpelleret, ut ui doloris impatiẽs aliquid aduersus Deum querula & inuidiosa uoce loqueretur, respondit & dixit: Tanquam una ex insipientibus mulieribus locuta es. Si enim bona suscepimus de manu Domini, quare mala non toleremus? In his omnibus quæ contigerunt Iob, labijs suis nihil peccauit in conspectu Domini. Itaq; illi testimonium perhibet Dominus, dicens. Animaduertisti puerũ meum Iob? nõ est similis illi quisquã in terris, homo sine querela, uerus Dei cultor. Et Tobias post opera magnifica, post misericordiæ suæ multa et gloriosa præconia, cæcitatem luminum passus, timens & benedicens Deum in aduersis, per ipsam corporis sui cladem creuit ad laudem, quem & ipsum uxor sua deprauare tentauit, dicens. Vbi sunt iustitiæ tuæ? ecce quæ pateris. At ille circa timorẽ Dei stabilis & firmus, et ad omnem tolerãtiam passionis fide religionis armatus, tentationi uxoris inualidæ in dolore non cessit, sed magis Deum maiore patientia promeruit, quẽ postmodũ Raphael collaudat & dicit. Opera Dei reuelare & confiteri honorificũ est, nã quãdo orabas tu et Sara nurus tua, ego ob-

Eccle. 2.
Iob 1.
Iob 2.
Tob. 2.

tuli memoriam orationis uestræ in cõspectu claritatis Dei. Et cum sepelires mortuos simpliciter, & quia non es cunctatus exurgere & derelinquere prandium tuum, & abisti & condidisti mortuum, et missus sum tentare te. Et iterum: Me misit Deus curare te, & Saram nurum tuã: ego enim sum Raphael unus ex septem angelis sanctis qui aßistimus & conuersamur ante claritatẽ Dei. Hanc tolerantiam iusti semper habuerunt, hanc Apostoli disciplinã de Domini lege tenuerunt, non mussitare in aduersis, sed quæcunq; in seculo accidunt, fortiter & patienter excipere. Cum Iudæorum populus hinc semper offenderit, quòd aduersus Deum frequentius murmuraret, sicut testatur in Numeris Dominus Deus, dicens: Desinat murmuratio eorum à me, & non morientur. Murmurandum non est in aduersis, fratres dilectißimi, sed patienter & fortiter quicquid acciderit sustinendum, cum scriptum sit: Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritũ & humiliatum Deus non despicit: In Deuteronomio quoq; moneat spiritus sanctus per Moysen & dicat: Dominus Deus tuus uexabit te, & famem iniijciet tibi, & cognoscetur in corde tuo si bene custodieris præcepta eius, siue non. Et iterũ: Tentat uos Dominus Deus uester, ut sciat si diligitis Dominum Deum uestrum ex toto corde uestro, & ex tota anima uestra. Sic Abraham Deo placuit, qui ut Deo placeret, nec amittere filium timuit, nec gerere parricidium recusauit. Qui filium non potes lege & sorte mortalitatis amittere, quid faceres, si filium iubereris occidere? Ad omnia te facere paratum timor Dei et fides debet. Sit licet rei familiaris amißio, sit de infestantibus morbis assidua membrorum & cruenta uexatio, sit de uxore, de liberis, de excedentibus charis funebris et tristis auulsio, non sint tibi offendicula ista, sed prælia: nec debilitẽt aut frangant Christiani fidem, sed potius ostendant in colluctatione uirtutẽ, cum cõtemnenda sit omnis iniuria malorum præsentium, fiduciã futurorum

Marginalia: Nume. 20. — Psal. 50. — Deut. 8. — Gen. 22. — Exhortatio ad patiẽtiam.

turorum bonorum. Nisi præcesserit pugna, non potest esse uictoria, cum fuerit in pugnæ congreßione uictoria, tunc datur uincentibus & corona: nam gubernator in tempestate dignoscitur, in acie miles probatur. Delicata iactatio est, cum periculum non est: conflictatio in aduersis probatio est ueritatis. Arbor quæ alta radice fundata est, uentis incumbentibus non mouetur: & nauis quæ forti compage solidata est, pulsatur fluctibus nec foratur: & quando area fruges terit, uentos grana fortia & robusta contemnunt, inanes paleæ flatu portante rapiuntur. Sic et Apostolus Paulus, post naufragia, post flagella, post carnis & corporis multa & grauia tormenta, non uexari sed emendari se dicit in aduersis, ut dum grauius affligitur, uerius comprobetur: Datus est mihi, inquit, stimulus carnis meæ Angelus Satanæ, qui me collaphizet, ut non extollar, propter qd' Dominũ ter rogaui, ut discederet à me, & dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea, nam uirtus in infirmitate perficitur. Quando ergo infirmitas uel imbecillitas & uastitas aliqua grassatur, tunc uirtus nostra perficitur: tunc fides si tentata perstiterit, coronatur, sicut scriptum est. Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis. Hoc denique inter nos & cæteros interest, qui Deum nesciunt, quòd illi in aduersis queruntur & murmurant: nos aduersa non auocant à uirtutis & fidei ueritate, sed corroborãt in dolore. Hoc quod nunc corporis uires solutus in fluxũ uenter euiscerat, quòd in faucium uulnera conceptus medullitus ignis exæstuat, quòd aßiduo uomitu intestina quatiũtur, quòd oculi ui sanguinis inardescũt, quòd quorundam pedes uel aliquæ membrorum partes contagio morbidæ putredinis amputantur, quòd per iacturas & damna corporum prorumpente languore uel debilitatur incessus, uel auditus obstruitur, uel cæcatur aspectus, ad documentũ proficit fidei. Contra tot impetus uastitatis & mortis inconcußi animi uirtutibus congre

2.Cor.12.

Eccl.27.

di, quanta pectoris magnitudo est? & quanta sublimitas, inter ruinas humani generis stare erectum, nec cum eis, quibus spes in Dominum nulla est, iacere prostratum? Gratulari magis oportet, & temporis munus amplecti, quòd dum nostram fidem firmiter promimus, & labore tolerato ad Christum per angustam Christi uiam pergimus, præmium uitæ & fidei ipso iudicante capiamus. Mori planè timeat, sed qui ex aqua & spiritu non renatus, gehennæ ignibus mancipatur: mori timeat, qui nō Christi cruce & paßione censetur: mori timeat, qui ad secundam mortem de hac morte transibit: mori timeat, quem de seculo recedentem perennibus pœnis æterna flamma torquebit: mori timeat, cui hoc mora longiore confertur, ut cruciatus eius & gemitus interim differatur. Multi ex nostris in hac mortalitate moriuntur, hoc est, multi ex nostris de seculo liberantur. Mortalitas ista ut Iudæis & gentibus & Christi hostibus pestis est, ita Dei seruis salutaris excessus est. Hoc quod sine ullo discrimine generis humani cum iniustis & iusti moriuntur, non est quod putetis bonis & malis interitum esse communem. Ad refrigerium iusti uocantur, ad supplicium rapiūtur iniusti: datur uelocius tutela fidentibus, perfidis pœna. Improuidi & ingrati sumus fratres dilectißimi ad diuina beneficia, nec quid nobis cōferatur agnoscimus. Excedūt ecce in pace tutæ cum gloria sua uirgines, ueniētis Antichristi minas & corruptelas & lupanaria non timentes: pueri periculum lubricæ ætatis euadunt, ad continentiæ atque innocentiæ præmium feliciter perueniunt: tormēta iam non timet delicata matrona, metum persecutionis, & manus cruciatusq́; carnificis moriendi celeritate lucrata. Pauore mortalitatis & temporis accenduntur tepidi, constringuntur remißi, excitantur ignaui: desertores compelluntur, ut redeant: gentiles coguntur, ut credant: uetus fideliū populus ad quietē uocatur: ad aciem recens & copiosus exercitus robore fortiore colligitur, pu-

Mors quibus timenda.

gnaturus sine metu mortis cum prælium uenerit, qui ad militiam tempore mortalitatis accedit. Quid deinde illud *fratres dilectissimi, quale est, quàm pertinens, quàm necessariũ, quòd pestis ista & lues, quæ horribilis & feralis uidetur, explorat iustitias singulorum, & mentes humani generis examinat, an infirmis seruiant sani? an* propinqui cognatos pie diligant? *an misereantur seruorum languentium domini? an deprecantes ægros non deserant medici? an feroces uiolentiam suam comprimant? an rapaces auaritiæ furentis insatiabilem semper ardorem uel metu mortis extinguant? an ceruicem flectant superbi? an audaciam leniant improbi? an pereuntibus charis uel sic aliquid diuites largiantur & donent sine hærede morituri?* Vt *nihil aliud mortalitas ista contulerit, hoc* Christianis & Dei *seruis plurimum præstitit, quòd martyrium coepimus libenter appetere, dum mortem discimus non timere.* Exercitia *sunt nobis ista, non funera, dant animo fortitudinis gloriam, contemptu mortis præparant ad coronam. Sed fortasse aliquis opponat & dicat:* Hoc me ergo in *præsenti mortalitate contristat, quòd qui paratus ad confeßionem fueram, & ad tolerantiam paßionis toto me corde & plena uirtute deuoueram, martyrio meo priuor, dum morte præuenior.* Primo *in loco non est in tua potestate, sed in* Dei *dignatione martyrium: nec* potes *te dicere perdidisse, quod nescis an merearis accipere: tunc deinde* Deus *scrutator renum & cordis, & occultorum contemplator & cognitor uidet te, & laudat, & comprobat, & qui perspicit apud te paratam fuisse uirtutem, reddet pro uirtute mercedem.* Nunquid Cain cum Deo *munus offerret iam peremerat fratrem? & tamen parricidium mente conceptum* Deus *prouidus antè damnauit: ut illhic cogitatio mala, & perniciosa conceptio* Deo *prouidente, prospecta est: ita & in* Dei *seruis, apud quos confeßio cogitatur, & martyrium mente concipitur, animus ad bonum deditus* Deo *iudice*

Obiectio

coronatur. Aliud est martyrio animũ deesse, aliud animo defuisse martyrium. Qualem te inuenit Deus cum uocat, talem pariter & iudicat, cum ipse testetur & dicat: Et sciẽt omnes ecclesiæ quòd ego sum scrutator renis et cordis. nec enim sanguinem uestrum quærit Deus, sed fidem: nam nec Abraham, nec Isaac, nec Iacob occisi sunt, & tamen fidei ac iustitiæ meritis honorati inter patriarchas primi esse meruerũt. Ad quorum conuiuium cõgregatur quisquis fidelis & iustus & laudabilis inuenitur. Meminisse debemus uoluntatem nos non nostram, sed Dei facere debere, secundum quod nos Deus quotidie iussit orare. Quàm præposterum est, quamq; peruersum, ut cum Dei uoluntatẽ fieri postulemus, quando euocat nos & accersit de hoc mundo Deus, non statim uoluntatis eius imperio pareamus. Hoc nitimur & reluctamur, & peruicacium more seruorum ad conspectum Domini cum tristitia & mœrore perducimur, exeuntes isthinc necessitatis uinculo, nõ obsequio uolũtatis, & uolumus ab eo præmijs cœlestibus honorari, ad quem uenimus inuiti? Quid ergo rogamus & petimus, ut adueniat regnum cœlorum, si captiuitas terrena delectat? Quid precibus frequenter iteratis rogamus & poscimus, ut acceleret dies regni, si maiora desideria & uota potiora sunt seruire isthic diabolo, quàm regnare cum Christo? Deniq; ut manifestius diuinæ prouidentiæ indicia clarescerẽt, quòd Dominus præscius futurorum suis consulat ad ueram salutẽ: cum quidam de collegis & consacerdotibus nostris iam infirmitate defessus, & de appropinquante morte solicitus cõmeatum sibi precaretur, astitit deprecanti & iam penè morienti iuuenis honore & maiestate uenerabilis, statu excelsus, & clarus aspectu, & quem aßistentem sibi uix posset humanus aspectus oculis carnalibus intueri, nisi quòd talem uidere iam poterat de seculo recessurus. Atque ille non sine quadam animi & uocis indignatione infremuit, & dixit: Pati ti-

Qualis quis inuenitur, talis iudicatur.

Visio.

metis, exire non uultis, quid faciam uobis? Increpantis uox est & monentis, qui de persecutione solicitus, de accersione securis non consentit ad præsens desiderium, sed consulit in futurum. Audiuit frater noster et collega moriturus, quod cæteris diceret. Nam qui moriturus audiuit, ad hoc audiuit, ut diceret: audiuit non sibi ille, sed nobis. Nam quid disceret iam recessurus? didicit imo nobis remanentibus, ut dum sacerdotem qui commeatum petebat increpitum esse comperimus, quid cũctis expediat agnosceremus. Nobis quoq; ipsis minimis & externis quoties reuelatum est, quàm frequenter atq; manifeste de Dei dignatione præceptum est, ut cõtestarer aßiduè, et publicè prædicarem, fratres nostros non esse lugendos accersione dominica de seculo liberatos, cum sciam non eos amitti, sed præmitti, recedentes præcedere, ut proficiscentes et nauigantes desiderari eos debere, nõ plangi: nec accipiendas esse hic atras uestes, quando illi ibi indumenta alba iam sumpserint: occasionem dandam non esse gentilibus, ut nos merito ac iure reprehendant, quòd, quos uiuere apud Deum dicimus, ut extinctos & perditos lugeamus, & fidem, quam sermone & uoce depromimus, cordis et pectoris testimonio reprobemus. Spei nostræ ac fidei præuaricatores sumus: simulata, ficta, fucata uidentur esse quæ dicimus. Nihil prodest uerbis proferre uirtutem, et factis destruere ueritatẽ. Improbat deniq; Apostolus Paulus & obiurgat & culpat, siqui contristentur in excessu suorũ: Nolumus, inquit, ignorare uos fratres de dormiẽtibus, ut non contristemini sicut & cæteri, qui spem non habent. Si enim credimus quia IESVS mortuus est et resurrexit, sic et Deus eos qui dormierunt in Christo, adducet cum illo. Eos contristari dicit in excessu suorum, qui spem non habent. Qui autẽ spe uiuimus, et in Deum credimus, & Christum passum esse pro nobis, et resurrexisse confidimus in Christo manẽtes, & per ipsum atq; in ipso resurgentes, quid aut ipsi recedere

Gaudendum morte potius quàm flendũ.

1. Thessa. 4.

isthinc de seculo nolumus, aut nostros recedentes quasi perditos plāgimus ac dolemus, ipso Christo domino ac Deo nostro
Ioan.11. *monente & dicente: Ego sum resurrectio, qui credit in me licet moriatur, uiuet: et omnis qui uiuit et credidit in me, nō morietur in æternum. Si in Christum credimus, fidem uerbis & promissis eius habeamus, et non moriemur in æternū, ad Christum cum quo & uicturi & regnaturi semper sumus, læta securitate ueniamus. Quod interim morimur, ad īmortalitatem morte transgredimur: nec potest uita æterna succedere, nisi hinc contigerit exire: non est exitus, sed transitus, & temporali itinere decurso ad æterna transgressus. Quis non ad meliora festinet? Quis non mutari & reformari ad Christi speciem, & ad cœlestis gratiæ dignitatem uenire citius exoptet?*
Philip.3. *Paulo apostolo prædicante: Nostra autem conuersatio, inquit, in cœlis est, unde & dominum expectamus Iesum Christum, qui transformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ. Tales nos futuros & Christus dominus pollicetur, quādo ut cum illo simus, et cum illo in æternis sedibus uiuamus, atq; in regnis cœlestibus gaudeamus, pa-*
Ioan.17. *trem precatur pro nobis: Pater quos mihi dedisti, uolo ut ubi ego fuero, et ipsi sint mecum, et uideant claritatē quam mihi dedisti prius quàm mundus fieret. Venturus ad Christi sedem, ad regnorū cœlestium claritatem, lugere non debet nec plangere, sed potius secundum pollicitationē Domini, secundum fidem ueritatis; in profectione sua & translatione gaudere. Sic*
Enoch Deo placuit. *deniq; inuenimus & Enoch translatum esse, qui Deo placuit. Sic in Genesi testatur & loquitur scriptura diuina: Et placuit*
Genesis.5. *Enoch Deo, & non est inuentus postmodum, quia Deus illum transtulit. Hoc fuit placuisse in cōspectu Dei, de hac cōtagione seculi meruisse transferri. Sed et per Salomonem docet spiritus sanctus, qui Deo placeant, maturius hinc eximi et citius liberari, ne dum in isto mundo diutius immorantur, mundi con*

tactibus polluantur: Raptus est, inquit, ne malitia mutaret intellectum eius, placita enim erat Deo anima eius: propter hoc properauit educere eum de media iniquitate. Sic & in psalmis ad Dominũ properat spirituali fide Deo sua anima deuota, sicut scriptum est: Quam dilectißimæ habitationes tuæ Deus uirtutũ, desiderat & properat anima mea ad atria Dei. Eius est in mundo diu uelle manere, quẽ mũdus obiectat, quẽ seculũ blandiens atq; decipiens, illecebris terrenæ uoluptatis inuitat. Porrò cum mũdus oderit Christianum, quid amas eum qui te odit, & non magis sequeris Christũ qui te redemit et diligit? Ioannes in epistola sua clamat & loquitur: & ne carnalia desideria sectantes mundum diligamus, hortatur: Nolite, inquit, diligere mundum, neq; ea quæ in mundo sunt. Siquis dilexerit mundũ, nõ est charitas patris in illo: quia omne quod in mũdo est, cõcupiscentia carnis est, & cõcupiscentia oculorũ, & ambitio seculi quæ non est à patre, sed ex cõcupiscentia mũdi, & mundus transibit et concupiscentia eius: qui autẽ fecerit uoluntatẽ Dei, manet in æternum, sicut & Deus manet in æternum. Porrò fratres dilectißimi, mẽte integra, fide firma, uirtute robusta, parati ad omnẽ uoluntatẽ Dei simus: pauore mortis excluso ĩmortalitatem quæ sequitur, cogitemus. Hoc nos ostendamus esse quod credimus, ut neq; charorũ lugeamus excessum: & cum accersionis propriæ dies uenerit, incunctanter & libenter ad Dominũ ipso uocãte ueniamus. Quod cum semper fuerit faciẽdũ Dei seruis, nũc fieri multo magis debet corruẽte iam mundo. & malorum infestantiũ turbinibus obsesso, ut qui cernimus cœpisse iam grauia, & scimus imminere grauiora, lucrũ maximũ cõputemus; si isthinc uelocius recedamus. Si in habitaculo tuo parietes uetustate nutarent, tecta desuper tremerẽt, domus iam fatigata, iam lassa ædificijs senectute labẽtibus, ruinã proximã minaretur, non ne omni celeritate migrares? Si te nauigãte turbida & procellosa tẽpestas fluctibus ui-

Sap. 4.

Psal. 83.

1. Ioan 2.

uenti excitatis, prænuntiaret futura naufragia, non'ne portum uelociter peteres? Mundus ecce nutat & labitur, & ruinam sui non iam senectute rerum, sed fine testatur: & tu non Deo gratias agis, non tibi gratularis quòd exitu maturiore subtractus, ruinis & naufragijs, & plagis imminentibus exuaris? Considerandum est fratres dilectißimi, & identidem cogitandum, renuntiasse nos mundo, & tanquam hospites & peregrinos hic interim degere. Amplectamur diem, qui aßignat singulos domicilio suo, qui nos isthinc ereptos, & laqueis secularibus exutos paradiso restituit, & regno cœlesti. Quis non peregre constitutus properet in patriam regredi? Quis non ad suos nauigare festinans, uentum prosperum cupidius optaret, ut uelociter charos liceret amplecti? Patriam nostram paradisum computamus, parentes nostros patriarchas habere iam cœpimus: quid non properamus & currimus, ut patriã nostram uidere, ut parentes salutare possimus? Magnus illhic nos charorum numerus expectat, parentum, fratrũ, filiorum, frequens nos & copiosa turba desiderat, iam de sua immortalitate secura, & adhuc de nostra incolumitate solicita. Ad horum conspectum & complexũ uenire, quanta & illis & nobis in commune lætitia est? qualis illhic cœlestium regnorum uoluptas sine timore moriendi, & cũ æternitate uiuẽdi? quàm summa & perpetua felicitas? illhic Apostolorũ gloriosus chorus: illhic prophetarum exultantium numerus: illhic martyrũ innumerabilis populus, ob certaminis & paßionis uictoriam coronatus: triumphantes illhic uirgines, quæ concupiscentiam carnis & corporis continentiæ robore subegerũt: remunerati misericordes, qui alimentis & largitionibus pauperum iustitiæ opera fecerunt, qui dominica præcepta seruantes ad cœlestes thesauros terrena patrimonia transtulerunt. Ad hos fratres dilectißimi auida cupiditate properemus, ut cum his citò esse poßimus, ut citò ad Christum uenire contingat, optemus.

Mundus mutat.

Hanc cogitationē nostrā Deus uideat, hoc propositū mētis & fidei dominus Christus aspiciat, daturus eis gloriæ suæ ampliora præmia, quorum circa se fuerint desideria maiora. Amen.

ARG. SERMONIS SEQ.

Sermo quintus eiusdē de lapsis & coronatis iam martyribus uel ad uitā seruatis, docens Deū familiā suā hoc examine ꝓbare uoluisse, quia traditam diuinitus disciplinā pax lōga corruperat. Deinde multa de corpore xp̄i miracula enarrās ad pn̄iam hortat̄.

SERMO QVINTVS DE LAPSIS.

Ax ecce dilectissimi fratres ecclesiæ reddita est, & qđ difficile nuper incredulis, ac perfidis impossibile uidebatur, ope atq; ultione diuina securitas nostra reparata est. In lætitiam mentes redeunt, & tempestate pressuræ ac nube discussa, tranquillitas ac serenitas refulserunt. Dandæ laudes Deo, & beneficia eius ac munera cum gratiarū actione celebranda, quis agere grãs nostra uox nec in persecutione cessauerit. Neq;.n.tantum inimico licere potest, ut non qui Dn̄m toto corde, et anima, et uirtute diligimus, benedictiones eius et laudes semp et ubiq; cū gloria prædicemus. Exoptatus uotis oı̄bus dies uenit, et post longæ noctis horribilem tetramq; caligıнē. *Dei luce radiatus mūdus eluxit. Confessores præconio boni nominis claros, et uirtutis ac fidei laudibus gloriosos, lætis cōspectibus intuemur, sanctis osculis adhærentes, desideratos diu inexplebili cupiditate cōplectimur.* Adest militū Christi cohors candida, *qui psecutionis urgentis ferociam turbulentā stabili congressione fregerunt, parati ad patientiā carceris, armati ad tolerantiā mortis, repugnastis fortiter seculo, spectaculum gloriosum præbuistis* Deo, *secuturis fratribus fuistis exēplo.* Religiosa uox Christū *locuta est, in quē se semel credidisse cōfessa ē.* Illustres manus q̄

Serenitas discussa nube refulget.

Confessorum cōmendatio.

non nisi diuinis operibus assueuerant, sacrificijs sacrilegis restiterunt. Sanctificata ora cœlestibus cibis post corpus & sanguinem Domini, profana contagia & idolorum reliquias respuerunt, ab impio sceleratoq; uelamine, quo illhic uelabantur sacrificantium capita captiua, caput uestrum liberum mansit. Frons cum signo Dei pura, diaboli coronam ferre nõ potuit, coronæ se domini reseruauit. Quàm uos læto sinu excipit mater ecclesia de prælio reuertentes. Quàm beata, quàm gaudẽs portas suas aperit, ut adunatis agminibus intretis, de hoste prostrato trophæa referentes. Cum triumphantibus uiris & fœminæ ueniunt, quæ cum seculo dimicantes sexum quoq; uicerunt. Veniunt & geminata militiæ suæ gloria uirgines, & pueri annos suos uirtutibus transeuntes. Necnon & circunstantiũ cætera multitudo uestram gloriam sequitur, proximis & penè cõiunctis laudis insignibus uestigia uestra comitatur. Eadem & illis synceritas cordis, eadem fidei tenacis integritas. Inconcußis præceptorum cœlestium radicibus nixos, & Euangelicis traditionibus roboratos, nõ præscripta exilia, nõ destinata tormenta, non rei familiaris damna & corporis supplicia terruerunt. Explorandæ fidei præfiniebantur dies. Sed qui seculo renũtiasse se meminit, nullum seculi diem nouit. Nec tempora terrena iam computat, qui æternitatẽ de Deo sperat. Nemo fratres nemo hanc gloriam mutilet, nemo incorruptam stantium firmitatem maligna obtrectatione debilitet, cum dies negantibus præstitutus excessit, quisquis professus intra diem non est, Christianum se esse confessus est. Primus est uictoriæ titulus, gentilium manibus apprehensum, Dominum cõfiteri. Secundus ad gloriã gradus est, cauta seceßione subtractu Domino reseruari. Illa publica, hæc priuata confeßio est. Ille iudicem seculi uincit, hic contentus Deo suo iudice, conscientiam puram cordis integritate custodit. Illhic fortitudo promptior, hic solicitudo securior. Ille appropinquante hora sua iam ma-

Victoriæ gradus.

turus inuentus est, hic fortasse dilatus est, qui patrimonio derelicto idcirco secessit, quia non erat negaturus, cõfiteretur utiq; si fuisset & ipse detentus. Has martyrum cœlestes coronas, has confessorum glorias spirituales, has stantium fratrum maximas eximiasq; uirtutes mœstitia una contristat, quòd auulsam nostrorum uiscerum partem uiolentus inimicus populationis suæ strage deiecit. Quid hoc loco faciam dilectißimi fratres fluctuãs uario mẽtis æstu? Quid aut quomodo dicam? Lacrymis magis quàm uerbis opus est ad exprimendum dolorem, quo corporis nostri plaga deflenda est, quo populi aliquãdo numerosi multiplex lamẽtanda iactura est. Quis enim sic durus ac ferreus, quis sic fraternæ charitatis oblitus, qui inter suorũ multiformes ruinas & lugubres ac multo squallore deformes reliquias constitutus, siccos oculos tenere præualeat? nec erumpente statim fletu prius gemitus suos lacrymis quàm uoce depromat? Doleo fratres doleo uobiscum, nec mihi ad leniendos dolores meos integritas propria & sanitas priuata blanditur, quando plus pastor in gregis sui uulnere uulneretur. Cum singulis pectus meum copulo, mœroris et funeris pondera luctuosa participo. Cum plangentibus plango, cum deflentibus defleo, cum iacẽtibus iacere me credo. Iaculis illis grassantis inimici mea mẽbra simul percussa sunt, sæuientes gladij per mea uiscera transierunt. Immunis & liber à persecutionis incursu fuisse non potest animus. In prostratis fratribus et me prostrauit affectus. Habenda tamen est fratres dilectißimi, ratio ueritatis, nec sic mentem et sensum persecutionis infestæ tenebrosa caligo debet cæcasse, ut nihil remanserit lucis et luminis, unde diuina præcepta perspici poßint. Sed cladis causa cognoscitur, & medela uulneris inuenitur, Deus probare familiã suã uoluit. Et quia traditã nobis diuinitus disciplinã pax longa corruperat, iacentẽ fidem, et penè dixerim dormientem censura cœlestis erexit: cumq; nos pro peccatis

Veritatis ratio habenda.

Fides dormiẽs censura cœlesti erigitur.

nostris amplius pati meremur, clementissimus Dominus *sic cuncta moderatus est, ut hoc omne quod gestũ est, exploratio potius quàm persecutio uideretur. Studebant augendo patrimonio singuli, & obliti quid credentes aut sub* Apostolis *antè fecissent, aut semper facere deberent, insatiabili cupiditatis ardore ampliandis facultatibus incubabant.* Non *in sacerdotibus religio deuota, non * in ministerijs fides integra, non in operibus misericordia, nõ in moribus disciplina. Corrupta barba in uiris, in fœminis forma fucata.* Adulterati *post* Dei *manus oculi, capilli mẽdacio colorati.* Ad *decipienda corda simpliciũ callidæ fraudes, circumueniendis fratribus subdolæ uoluntates.* Iungere *cum infidelibus uinculum matrimonij, prostituere cum gentilibus membra Christi.* Non *iurare tantum temere, sed ad hoc etiam peierare. Præpositos superbo tumore contemnere, uenenato sibi ore maledicere.* Odijs *pertinacibus inuicem dissidere.* Episcopi *plurimi, quos et ornamento esse oportet cæteris et exemplo, diuina procuratione contempta, procuratores rerum secularium fieri, derelicta cathedra, plebe deserta, per alienas prouincias oberrantes negotiationis quæstuosæ nundinas aucupari.* Esurientibus *in ecclesia fratribus habere argentum largiter, uelle fundos insidiosis fraudibus rapere, usuris multiplicantibus fœnus augere.* Quid *non perpeti tales pro peccatis eiusmodi mereremur? cum iam pridem præmonuerit ac dixerit censura diuina:* Si *dereliquerint legem meam, et in iudicijs meis non ambulauerint, si iustificationes meas profanauerint, et præcepta mea non seruauerint, uisitabo in uirga facinora eorum, et in flagellis delicta eorum. Prænuntiata sunt ista nobis et antè prædicta. Sed nos datæ legis et obseruationis immemores, id egimus per nostra peccata, ut dum* Domini *mandata contemnimus, ad correctionem delicti et probationem fidei remedijs seuerioribus uenire mus.* Nec *saltem serò cõuersi ad* Domini *timorem sumus, ut.*

Inuersa oĩa
** ministris*

Psal. 88.

hanc correctionem nostram probationemq; diuinam patienter subiremus. Ad prima *statim uerba minantis inimici, maximus fratrum numerus fidem suam prodidit, nec prostratus est persecutionis impetu, sed uoluntario lapsu se ipse prostrauit.* *Quid, oro, inauditum, quid nouum uenerat, ut uelut incognitis atq; inopinatis rebus exortis Christi sacramentum temeritate præcipiti solueretur?* Nónne *hæc & prophetæ antè, & apostoli postmodum nuntiauerunt?* Nónne *iustorum pressuras, & gentilium semper iniurias pleni spiritu sancto prædicauerunt?* Nónne *fidem nostram semper armans &* Dei *seruos cœlesti uoce corroborans, dicit scriptura diuina:* Dominũ Deut. 9.
Deum tuum adorabis, & illi soli seruies? Nónne *iram diuinæ indignationis ostendens, & pœnæ metum præmonens denuo dicit?* Adorauerunt *eos quos fecerunt digiti eorum, & curuatus est homo, & humiliatus est uir, & non laxabo illis.* Et ite Esa. 2.
rum Deus *loquitur dicens: Sacrificans dijs eradicabitur, nisi* Exodi 22.
Deo *soli.* In Euangelio *quoq; postmodum* Dominus *in uerbis doctor, & consummator in factis, docens quid fieret, et faciẽs quodcunq; docuisset: quicquid nunc geritur et geretur, nónne antè præmonuit?* Nónne *& negantibus æterna supplicia, & salutaria confitentibus præmia antè constituit?* Exciderunt *quibusdam, proh nefas, omnia, & de memoria recesserunt.* Non *expectauerunt saltem, ut interrogati negarent, ut thus accenderent apprehensi.* Ante *aciem multi uicti, sine congressione prostrati, nec hoc sibi reliquerunt, ut sacrificare idolis uiderentur inuiti.* Vltro *ad forum currere, ad mortem sponte properare, quasi hoc olim cuperent, quasi amplecterentur occasionẽ datam, quã semper optassent.* Quot *illhic à magistratibus uespera urgente dilati sunt? quot ne eorum differretur interitus etiam rogauerunt?* Quam *uim potest talis obtendere, qua crimen suum purget, cum uim magis ipse fecerit ut periret?* Nónne *quando ad Capitolium sponte uentum est,*

*quando ultro ad obsequium diri facinoris accessum est, labauit gressus, caligauit aspectus, tremuerunt uiscera, brachia conciderunt? Non sensus obstupuit, sermo hæsit; lingua defecit? Stare illhic potuit Dei seruus, & loqui & renũtiare Christo, qui iam diabolo renuntiarat & seculo? Non ara illa, quò moriturus acceßit, rogus illi fuit? Non illi altare, quòd fœtore retro fumare ac redolere conspexerat, uelut funus & bustum uitæ suæ horrere ac fugere debebat? Quid hostiam tecũ miser, quid uictimã immolaturus uel supplicaturus imponis? Ipse ad aras hostia, uictima ipse uenisti. Immolasti illhic salutem tuam, spem tuam. Fidem tuam funestis illis ignibus concremasti. Ac multis proprius interitus satis nõ fuit. Hortamentis mutuis in exitiũ populus impulsus est, mors inuicem letali poculo propinata est. Ac nequid deesset ad criminis cumulum, infantes quoque parentum manibus uel impositi uel attracti. Amiserunt paruuli, quod in primo statim natiuitatis exordio fuerant consecuti. Nónne illi cum iudicij dies uenerit dicent: Nos nihil fecimus, nec derelicto cibo & poculo Dei ad profana contagia sponte properauimus, perdidit nos aliena perfidia, parentes sensimus parricidas: Illi nobis ecclesiam matrem, illi patrem Deum negauerunt, ut dum parui & improuidi, & tanti facinoris ignari, per alios ad consortium criminum iungimur, aliena fraude * moreremur? Nec est, proh dolor, iusta aliqua & grauis causa, quæ tantum facinus excuset. Relinquenda erat patria, & patrimonij facienda iactura. Cui enim nascenti atque morienti non relinquenda quandoque patria, & patrimonij sui facienda iactura est? Vt Christus non relinquatur, salutis ac sedis æternæ iactura timeatur. Clamat ecce per prophetam spiritus sanctus: Discedite, discedite, exite inde, & immundum nolite tangere. Exite de medio eius, mundamini qui fertis uasa Domini: & qui sunt uasa domini ac templum Dei, ne immundum tangere, &*

alias, caperemur.

Esa. 52.

feralibus cibis pollui uiolariq; cogantur, non exeunt de medio nec recedunt? Alibi quoque uox auditur è cœlo, præmonens quid Dei seruos facere conueniat, dicens: Exi de ea populus *meus, ne particeps sis delictorũ eius, & ne perstringaris plagis eius. Qui exit & cedit, delicti particeps nõ fit. Plagis uerò & ipse constringitur, qui socius criminis inuenitur. Et ideo Dominus in persecutione secedere & fugere mandauit, atq; ut id fieret et docuit & fecit. Nam cum corona de Dei dignatione descendat, nec poßit accipi nisi fuerit hora sumendi, quisquis in Christo manens interim cedit, non fidem denegat, sed tempus expectat. Qui autem cum non secederet cecidit, remansit negaturus. Dissimulanda fratres ueritas non est, nec uulneris nostri materia & causa reticenda. Decepit multos patrimonij sui amor cæcus: nec ad recedendum parati, aut expediti esse potuerunt, quos facultates suæ uelut compedes ligauerunt. Illa fuerunt remanentibus uincula, illæ catenæ, quibus & uirtus retardata est, & fides pressa, et mens uincta, & anima præclusa: ut serpenti terram, secundum Dei sententiam deuoranti, præda & cibus fierẽt, qui terrestribus inhærerent. Et idcirco Dominus bonorũ magister, & præmonens in futurum: Si uis, inquit, perfectus esse, uade, uende omnia tua, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlis, & ueni sequere me. Si hoc diuites facerent, per diuitias non perirent, thesaurum in cœlo reponentes, hostem nunc & expugnatorem domesticum non haberent: esset in cœlo cor, & animus & sensus, si thesaurus esset in cœlo. Nec uinci à seculo posset, qui unde uinceretur in seculo non haberet: sequeretur Dominũ solutus & liber, ut Apostoli & sub Apostolis multi, & nonnulli sæpe fecerunt, qui & rebus suis & parentibus derelictis, indiuiduis Christo nexibus adhæserunt. Sequi autem Christum quomodo poßunt, qui patrimonij uinculo detinentur? aut quomodo cœlum petunt, & ad sublimia & alta*

Apoc. 18.

Matth. 19.

conſcendunt, qui terrenis cupiditatibus degrauantur? poßidere ſe credunt, qui potius poßidentur, cenſus ſui ſerui, nec ad pecuniam ſuam domini, ſed magis pecuniæ mancipati. Hoc tempus, hos homines Apoſtolus denotat, dicens. Qui autē uolunt diuites fieri, incidunt in tentationem & muſcipulas, & deſideria multa, & nocentia, quæ mergunt hominem in perditionem & interitum. Radix enim omnium malorum eſt cupiditas, quam quidam appetentes errauerunt à fide, & inſeruerunt ſe doloribus multis. Dominus autem quibus nos præmijs ad contemptum rei familiaris inuitat? Parua hæc & exigua huius temporis damna, quibus mercedibus penſat? Nemo eſt, inquit, qui relinquat domum, aut agrum, aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut filios, propter regnū Dei, & non recipiat ſepties tantum in iſto tempore, in ſeculo autem uenturo uitam æternam. Quibus cognitis, & de Domini pollicētis ueritate compertis, non tantum timenda non eſt eiuſmodi, ſed et optanda iactura, ipſo denuo Domino prædicante et monente. Beati eritis cum perſecuti uos fuerint, & ſeparauerint uos, & expulerint, & maledixerint nomini ueſtro ut nequā propter filium hominis. Gaudete in illa die & exultate, ecce enim merces ueſtra multa eſt in cœlis. Sed tormēta poſtmodum uentura erant, & cruciatus graues reluctantibus imminebant. Queri de tormentis poteſt, qui per tormenta ſuperatus eſt, & excuſationem doloris obtendere, qui uictus eſt in dolore. Poteſt rogare talis, & dicere. Certare quidem fortiter uolui, & ſacramenti mei memor deuotionis ac fidei arma ſuſcepi, ſed me in congreßione pugnantem cruciamenta uaria & ſupplicia longa uicerūt. Stetit mens ſtabilis, & fides fortis, & cum torquentibus pœnis immobilis diu anima luctata eſt, ſed cum durißimi iudicis recrudeſcēte ſæuitia iam fatigatum nunc flagella ſcinderent, nunc contunderent fuſtes, nunc equuleus extenderet, nunc ungula effoderet, nunc flamma torreret, caro

me

Pecuniæ mancipati.

1. Timot. 6.

Cupiditas radix malorū.

Mat. 10.

Matth. 5.

me in colluctatione deseruit, infirmitas uiscerũ cessit, nec animus sed corpus in dolore defecit. Potest citò proficere ad ueniam causa talis. Potest eiusmodi excusatio esse miserabilis. Sic hic Casto & Aemilio aliquando dominus ignouit. Sic in prima congreßione deuictos, uictores in secundo prælio reddidit, ut fortiores ignibus fierent, qui ignibus antè ceßissent, & unde superati essent, inde superarent. Deprecabantur illi non lacrymarum miseratione, sed uulnerum, nec sola lamentabili uoce, sed laceratione corporis & dolore. Manabat pro fletibus sanguis, & pro lacrymis cruor semiustulatis uisceribus defluebat. Nunc uerò quæ uulnera ostendere uicti possunt? quas plagas hiantium uiscerum? quæ tormenta membrorum, ubi non fides congressa cecidit, sed congreßionem perfidia præuenit? Nec excusat oppreßum neceßitas criminis, ubi crimen est uoluntatis. Nec hoc eò dico, ut fratrum causas onerem, sed ut magis fratres ad precem satisfactionis instigem. Nam cum scriptum sit, qui uos felices dicunt, in errorem uos mittunt, & semitas pedum uestrorum turbant. Qui peccãtem blandimentis adulantibus palpat, peccandi fomitem subministrat, nec comprimit delicta ille, sed nutrit. At qui consilijs fortioribus redarguit simul atque instruit fratrem, promouet ad salutem. Quos diligo, inquit dominus, redarguo & castigo. Sic oportet Dei sacerdotem non obsequijs decipientibus fallere, sed remedijs salutaribus prouidere. Imperitus est medicus, qui tumentes uulnerum sinus manu parcente contrectat, & in altis receßibus uiscerum uirus inclusum, dum seruat, exaggerat. Aperiendum uulnus est & secandum, & putredinibus amputatis medela fortiore curandum. Vociferetur & clamet licet, & conqueratur æger impatiens per dolorem, gratias aget postmodum, cum senserit sanitatem. Emersit enim, fratres dilectißimi, nouum genus clãdis, & quasi parum persecutionis procella sæuierit, acceßit ad cumulum sub misericor-

Corpus non animus ĩ martyrio deficit.

Apoc. 3.

Medicus imperitus.

diæ titulo malum fallens & blanda pernicies. Contra Euan*gelij uigorem, contra* Domini *ac* Dei *legē temeritate quorundam laxatur incautis communicatio. Irrita & falsa pax, periculosa dantibus, & nihil accipiētibus profutura.* Nō *quærunt sanitatis patientiam, nec ueram de satisfactione medicinam. Pœnitentia de peccatoribus exclusa est, grauißimi extremiq́ delicti memoria sublata est.* O*periuntur morientium uulnera, & plaga letalis altis & profundis uisceribus infixa, dißimulato dolore contegitur. A diaboli aris reuertentes, ad sanctum* Domini *sordidis & infectis nidore manibus accedunt. Mortiferos idolorū cibos adhuc penè ructantes, exhalantibus etiamnum scelus suum faucibus & contagia funesta redolentibus,* Domini *corpus inuadunt, cum occurrat scriptura diuina & clamet & dicat:* Omnis *mundus manducabit carnē, & anima quæcunq; manducauerit ex carne salutaris sacrificij, quod est* Domini, *& immunditia eius super ipsum, & peribit anima illa de populo suo:* Apostolus *item testetur & dicat:* Non *potestis calicem* Domini *bibere & calicem dæmoniorum, non potestis mensæ* Domini *communicare & mensæ dæmoniorū.* Idem *cōtumacibus & peruicacibus comminetur & denūtiet, dicens:* Quicūq; *ederit panem, aut biberit calicem* Domini *indignè, reus erit corporis & sanguinis* Domini. *Spretis his omnibus atq; contemptis, uis infertur corpori eius & sanguini eius.* Plus *modo in* Dominum *manibus atque ore delinquunt, quàm cum* Dominum *negauerunt. Ante expiata delicta, ante exomologesin factam criminis, ante purgatam conscientiā sacrificio & manu sacerdotis, ante offensam placatā indignantis* Domini *& minantis, pacē putant esse, quam quidā uerbis fallacibus uenditant.* Non *est pax illa, sed bellum.* Nec *ecclesiæ iungitur qui ab* Euangelio *separatur. Quid iniuriam beneficium uocāt? quid impietatē uocabulo pietatis appellant? quid eis qui flere iugiter, & rogare* Dñm *suum debent, intercepto*

Pax dantibus periculosa.

Leuit. 17.

1. Cor. 10.

1. Cor. 11.

pœnitentiæ lamentatione communicare se simulant? Hoc *sunt eiusmodi lapsis, quod grando frugibus, quod turbidum sydus arboribus, quod armētis pestilens uastitas, quod nauigijs sæua tempestas.* Solatium *æternæ spei adimunt, arborem à radice subuertunt, sermone morbido ad letale contagium serpunt, na uem ad scopulos, ne in portum perueniat, illidunt.* Non conce*dit pacem facilitas ista, sed tollit: nec cōmunicationem tribuit, sed impedit ad salutem. Persecutio est hæc alia, et alia tentatio, per quam subtilis inimicus impugnandis adhuc lapsis occulta populatione grassatur, ut lamentatio conquiescat, ut dolor sileat, ut delicti memoria uanescat, comprimatur pectorum gemitus, statuatur fletus oculorum, ne* Dominum *grauiter offensum longa & plena pœnitentia deprecetur, cum scriptum sit. Memento unde cecideris, & age pœnitentiam.* Ne*mo se fallat, nemo decipiat.* Solus Dominus *misereri potest.* Apoc.2. Deo propriū misereri.
Veniā *peccatis, quæ in ipsum commissa sunt, solus potest ille largiri qui peccata nostra portauit, qui pro nobis doluit, quē* Deus *tradidit pro peccatis nostris.* Homo Deo *esse non potest maior, nec remittere aut donare indulgentia sua seruus potest, quod in dominum delicto grauiore commissum est, ne adhuc lapso & hoc accedat ad crimen, si nesciat esse prædictum: Maledictus homo qui spem habet in homine.* Dominus *orandus est, dominus nostra satisfactione placandus est, qui negantem negare se dixit, qui omne iudicium de patre solus accepit.* Credimus *quidem posse apud iudicem plurimum ualere martyrum merita & opera iustorum, sed cum iudicij dies uenerit, cum post occasum seculi huius & mundi ante tribunal Christi populus eius adstiterit.* Cæterum *si quis præpropera festinatione temerarius remissionem se cunctis dare putat posse, aut audet domini præcepta rescindere, non tantùm nihil prodest, sed & obest lapsis.* Prouocasse *est iram, nō seruasse sententiam, nec misericordiam prius* Dei *deprecan*

Hier.17. Dominus orādus.

dam putare, sed cõtempto Domino de sua facilitate præsumere. Sub ara Dei animæ occisorum martyrum clamant magna
Apoc. 6. *uoce dicẽtes: Quousq; Domine sanctus & uerus non iudicas & uindicas sanguinem nostrum de his qui in terris inhabitant? & requiescere ac patientiam adhuc tenere iubentur: & quenquam posse aliquis existimat remittendis paßim donandisq; peccatis bonum fieri contra iudicẽ uelle, aut prius quàm uindicetur, ipse alios posse defendere? Mandant aliquid martyres fieri? si iusta, si licita, si non contra ipsum dominũ à Dei sacerdote facienda sunt, si obtemperantis facilis & prona consensio, si petentis fuerit religiosa moderatio. Mandant aliquid martyres fieri? Sed si scripta non sunt in Domini lege quæ mãdant, antè est ut sciamus illos de Deo impetrasse, quod postulant, tunc facere quod mandant. Neq; enim statim uideri potest de diuina maiestate cõcessum, quod fuerit humana pollicitatione promissum. Nam & Moyses pro peccatis populi petit, nec tamen peccãtibus ueniam, cum petisset, accepit: Precor, ait, Domine, deliquit hic populus delictũ grande, & nunc*
Exod. 32. *si dimittis eis delictũ dimitte: sin autem, dele me de libro quem scripsisti. Et dixit Dominus ad Moysen: Siquis deliquit ante me, deleam eum de libro meo. Ille amicus Dei, ille facie ad faciem locutus cum Deo, quod petijt impetrare non potuit, nec Dei indignantis offensam sua deprecatione pacauit. Hiere-*
Hier. 1. *miam Deus laudat & prædicat, dicens: Prius quàm te formarem in utero, noui te, & prius quàm exires de uulua, sanctificaui te, & prophetam in gentibus dedi te: & idem pro peccatis populi deprecanti frequentius & oranti: Noli, ait, ora-*
Ibidem 7. *re pro populo hoc, & noli postulare pro eis in prece & oratione, quia non exaudiam in tempore in quo inuocabunt me, in tempore afflictionis suæ. Quid uerò iustius Noe, qui cum*
Gen. 6. *repleta esset terra peccatis, solus inuentus est iustus in terris?*
Daniel. 3. *Quid gloriosius Daniele? Quid ad facienda martyria in fi-*

dei firmitate robustius? in Dei dignatione fœlicius? qui toties & cum confligeret uicit, & cum uinceret superuixit? Quid Iob in operibus promptius, in tentationibus fortius, in dolore patientius, in timore submißius, in fide uerius? Nec his tamen, si rogarent, concessurum se Deus dixit. Cum propheta Ezechiel pro delicto populi deprecaretur: Terra, inquit, quæcunque peccauerit mihi ut delinquat delictum, extendam manum meam super eam, & obteram stabilimentum panis, & immittam in eam famem, & auferam ab ea hominem & pecora. Et si fuerint tres uiri ij in medio eius, Noë, Daniel, & Iob, non liberabunt filios neque filias, ipsi soli salui erunt. Adeò non omne quod petitur, in præiudicio petentis, sed in dantis arbitrio est. Nec quicquam sibi usurpat & uindicat humana sententia, nisi annuat & censura diuina. In Euangelio Dominus loquitur, dicens: Qui me confeßus fuerit coràm hominibus, & ego confitebor eum coràm patre meo qui in cœlis est. Qui autem me negauerit, & ego negabo eum. Si se negantem non negat: nec confitentem confitetur. Non potest Euangelium in parte cõsistere, & in parte nutare. Aut utrũq; oportet ut ualeat, aut utrũque uim ueritatis amittat. Si negantes rei criminis non erunt, nec confitentes præmium uirtutis accipient. Porrò si fides quæ uicerit, coronatur, neceße est, ut uicta perfidia puniatur. Ita martyres aut nihil poßunt, si Euangelium solui potest: aut si Euangelium non potest solui, contra Euangelium facere non poßunt, qui de Euangelio martyres fiunt. Nemo, fratres dilectißimi, infamet martyrũ dignitatem, nemo eorum glorias destruat, & coronas. Manet incorruptæ fidei robur incolume, nec dicere aliqd aut facere contra Christum potest, cuius & spes, & fides, & uirtus, et gloria omnis in Christo est. Vt ab episcopis cõtra mandatum Dei fiat, autores esse nõ poßunt, qui ipsi Dei mãdata fecerũt. An quisquam maior Deo, aut diuina bonitate clementior, qui aut infectũ ue-

Iob. 1. Ezech. 14. Mat. 8. Luc 12. Matth. 10.

lit, quod passus est Deus fieri, aut quasi illi minus potestatis ad protegendam ecclesiam suam fuerit, auxilio nos suo putet posse seruari? nisi hæc ignaro Deo gesta sunt, aut non permittente illo omnia ista ueniunt, cum doceat indociles, & admoneat immemores scriptura diuina, quæ loquitur, dicens: Quis dedit in direptionem Iacob & Israel eis qui prædabātur eum? non ne Deus cui peccauerunt, & nolebant in uijs eius ambulare, neq; audire legem eius? Et superduxit super eos iram animationis suæ. Et alibi testatur ac dicit: Nunquid non ualet manus Dei ut saluos faciat? Aut grauauit aurem ut non exaudiat? sed peccata uestra inter uos & Deum separāt, et propter delicta uestra auertit faciem à uobis, ne misereatur. Delicta potius nostra reputemus, actus nostros & animi secreta uoluentes, cōscientiæ merita pōderemus. Redeat in cor nostrum, non ambulasse nos in uijs Domini, & abiecisse legē Dei. præcepta eius & monita salutaria nunquam seruare uoluisse, quid de eo boni sentias? Quem timorē fuisse apud eum, quam fidem credas, quem corrigere nec metus potuit, nec persecutio ipsa reformauit? Alta & erecta ceruix, nec quia cecidit, inflexa est. Tumens animus & superbus, nec quia uictus est, fractus est. Iacens stantibus, & integris uulneratus minatur, & quod non statim Domini corpus inquinatis manibus accipiat, aut ore polluto Domini sanguinē bibat, sacerdotibus sacrilegus irascitur. Atq; ô tuā nimiā furiose demētiam: Irasceris ei, qui abs te auertere iram Dei nititur: ei minaris, qui pro te Domini misericordiā deprecatur: qui uulnus tuū sentit, quod ipse non sentis: qui pro te lacrymas fundit, quas ipse forsitan non fundis. Oneras adhuc crimen et cumulas. Et cum sis ipse implacabilis ad antistites dei, putas circa te dominum posse placari? Accipe potius & admitte quæ loquimur: Quid surdæ aures salutaria præcepta non audiūt, quæ monemus? Quid cæci oculi pœnitentiæ iter non uident, quod ostendimus? Quid perculsa &

Esa. 42. Esa. 59. Exhortatio.

alienata mens remedia uitalia non percipit, quæ de scripturis cœlestibus & discimus & docemus? Aut si incredulis quibusdam minor fides est futurorum, uel præsentibus terreantur. Ecce eorum, qui negauerunt, quæ supplicia conspicimus, quos eorum tristes exitus flemus? Nec hic esse sine pœna possunt, quamuis necdum pœnæ dies uenerit. Plectuntur interim quidam, quo cæteri corrigantur. Exempla sunt omnium, tormenta paucorum. Vnus ex his qui sponte Capitolium negaturus ascendit, postquàm Christum negauit, obmutuit. Pœna inde cœpit, unde cœpit & crimen, ut nec rogare iam posset, qui uerba ad precandam misericordiam non haberet. Alia in balneis cõstituta (hoc enim crimini eius & malis deerat, ut ad balneas statim pergeret, quæ lauacri uitalis gratiam perdidisset) illhic ab immundo spiritu immunda correpta cecidit, laniauit dentibus linguam, qua fuerat uel pasta impie uel locuta. Postquàm sceleratus cibus sumptus est, in perniciem suam rabies oris armata est. Ipsa sui carnifex extitit, nec diu superesse postmodum potuit, doloribus uentris & uiscerum cruciata defecit. Præsente ac teste me ipso accipite quid euenerit. Parentes fortè fugientes dum trepidi minus consulunt, sub nutricis alimento paruulam filiam reliquerunt, relictam nutrix detulit ad magistratus. Illi ei apud idolum quò populus confluebat, quòd carnem necdum posset edere per ætatem, panem mero mistum, quod tamen & ipsum de immolatione pereuntium supererat, tradiderunt. Recepit filiam postmodum mater. Sed facinus puella commissum tam loqui & iudicare non potuit, quàm nec intelligere prius potuit, nec arcere. Ignoratione igitur obreptum est, ut sacrificantibus nobis eam secum mater inferret. Sed enim puella mista cũ sanctis, precis nostræ & orationis impatiens, nunc ploratu concuti, nunc mentis æstu fluctuabunda iactari, uelut tortore cogente quibus poterat indicijs cõscientiam facti in simplicibus adhuc annis rudis

Puella à demone possessa.

anima fatebatur. Vbi uerò solennibus adimpletis calicem diaconus offerre præsentibus cœpit, & accipientibus cæteris locus eius aduenit, faciem suam paruula instinctu diuinæ maiestatis auertere: os labijs obturantibus premere, calicem recusare. Perstitit tamen diaconus, & reluctanti licet de sacramento calicis infudit. Tunc sequitur singultus & uomitus. In corpore atq; ore uiolato eucharistia permanere non potuit. Sanctificatus in domini sanguine potus, de pollutis uisceribus erupit. tanta est potestas domini, tãta maiestas. Secreta tenebrarũ sub eius luce detecta sunt, sacerdotem Dei nec occulta crimina fefellerunt. Hoc circa infantem, quæ ad loquendum alienũ circa se crimen necdum habuit ætatẽ. At uerò ea quæ ætate prouecta, & in annis adultioribus constituta sacrificantibus latenter obrepsit, non cibum, sed gladium sibi sumens, & uelut quædam uenena letalia intra fauces & pectus admittens, angi & anima exæstuante concludi postmodum cœpit. Et pressuram non iam persecutionis, sed delicti sui passa, palpitans et tremens concidit. Impunitum diu non fuit nec occultum dissimulatæ conscientiæ crimen, quæ fefellerat hominem, Deum sensit ultorem. Et cum quædam arcam suam, in qua Domini sanctum fuit, manibus indignis tentasset aperire, igne inde surgente deterrita est, ne auderet attingere. Et quidam alius & ipse maculatus sacrificio à sacerdote celebrato, partẽ cum cæteris ausus est latenter accipere, sanctum Dei edere & contrectare non potuit, cinerem ferre se apertis manibus inuenit, documento unius ostẽsum est, Dominum recedere, cum negatur: nec immerentibus ad salutem prodesse quod sumitur, cum gratia salutaris in cinerẽ sanctitate fugiente mutetur. Quàm multi quotidie immundis spiritibus adimplentur, quàm multi usq; ad insaniam mentis excordes dementiæ furore quatiuntur? Nec necesse est ire per exitus singulorum, cum per orbis multiformes ruinas tam delictorum pœna sit uaria, quàm delin-

Miraculum.

quentium multitudo numerosa. Vnusquisque consideret non quid alius passus sit, sed quid pati & ipse mereatur. Nec euasisse se credat, si eum interim pœna distulerit, cum timere plus debeat, quem sibi Dei iudicis censura seruauit: ne sibi quo minus agant pœnitentiam blandiantur, qui & si nefandis sacrificijs manus non contaminauerunt, libellis conscientiam polluerunt. Et illa professio denegantis contestatio est Christiani quod fuerat abnuentis, fecisse se dixit quicquid alius faciendo commisit. Cumq; scriptum sit: Nō potestis duobus dominis seruire, seruiuit seculari domino qui obtēperauit eius edicto. Magis obaudiuit humano imperio quàm Deo. Viderit an minore uel dedecore, uel crimine apud homines publicauerit quod admisit. Deum tamen iudicem subterfugere & uitare non poterit, cum dicat spiritus sanctus in psalmis: Quod est imperfectum meum, uiderunt oculi tui, & in libro tuo omnes scribentur. Et iterum: Homo uidet in facie, Deus in corde. Ipse quoq; Dominus præmoneat & præstruat dicens: Et sciēt omnes ecclesiæ quia ego sum scrutator renis & cordis. Perspicit ille abdita et secreta, atq; occulta cōsiderat. Nec Dei oculos potest aliquis euadere dicentis: Ego Deus approximans, et nō Deus de longinquo. Si absconditus fuerit homo in abditis, ego ergo non uidebo eum? Non'ne cœlum & terram ego impleo? Videt ille corda & pectora singulorum, & iudicaturus non tantum de factis, sed & de uerbis et de cogitationibus nostris: omnium mentes uoluntatesq; conceptas in ipsis adhuc clausi pectoris latebris intuetur. Deniq; quando & fide maiore & timore meliore sunt, qui quamuis nullo sacrificij aut libelli facinore constricti, quoniam tamen de hoc uel cogitauerunt, hoc ipsum apud sacerdotes Dei dolenter & simpliciter confitentur, exomologesin conscientiæ faciunt, animi sui pondus exponunt, salutarem medelam paruis licet & modicis uulneribus exquirunt, scientes scriptum esse: Deus non deridetur. Deri-

Matth. 6. Psal. 138. 1. Reg. 16. Hiere. 17. Deo omnia manifesta. Galat. 6.

deri & circumueniri Deus non potest, nec astutia aliqua fallente deludi. Plus imo delinquit, qui secūdum hominem Deum cogitans, euadere se pœnam criminis credit, si non palàm crimen admisit. Christus in præceptis suis dicit: Qui confusus me fuerit, confundet eum filius hominis. Et Christianum se putat, qui Christianus esse aut confunditur, aut ueretur? Quomodo potest esse cum Christo, qui ad Christum pertinere aut erubescit, aut metuit? Minus planè peccauerit non uidendo idola, nec sub oculis circunstantis atque insultantis populi sanctitatem fidei profanando, non polluendo manus suas funestis sacrificijs, nec sceleratis cibis ora maculando. Hoc eò proficit, ut sit minor culpa, non ut innocens conscientia. Facilius potest ad ueniam criminis peruenire, non est tamen immunis à crimine. Nec cesset in agenda pœnitentia atque in Domini misericordia deprecanda, ne quod minus esse in qualitate delicti uidetur, in neglecta satisfactione cumuletur. Confiteantur singuli quæso uos fratres delictum suum, dum adhuc qui deliquit in seculo est, dum admitti confeßio eius potest, dum satisfactio & remißio facta per sacerdotes apud dominum grata est. Conuertamur ad dominum mente tota, & pœnitentiam criminis ueris doloribus exprimentes, Dei misericordiam deprecemur. Illi se anima prosternat. Illi mœstitia satisfaciat. Illi spes omnis incumbat. Rogare quáliter debeamus dicit ipse: Reuertimini, inquit, ad me ex toto corde uestro, simulq; & ieiunio & fletu & planctu, & scindite corda uestra & non uestimenta. Ad dominum toto corde redeamus. Iram & offensam eius ieiunijs, fletibus, planctibus, sicut admonet ipse, placemus. Lamentari eum putamus, ex toto corde, ieiunijs, fletibus, planctibus dominum deprecari, qui ex primo criminis die lauacra cū fœminis quotidie celebrat, qui epulis affluētibus pastus, et sagina largiore distentus, cupiditates suas postridie eructat, nec cibos suos et potus cū pauperū neceßitate cōmunicat?

Qui hilaris & lætus incedit, quomodo mortem suam deflet? Cumq; scriptum sit, non corrumpetis effigiem barbæ uestræ, barbam uellit & faciem suam comit. Et placere nunc cuiquam studet, qui Deo displicet? An illa ingemiscit & plangit, cui uacat cultum pretiosæ uestis induere, nec indumentum Christi quod perdidit cogitare? accipere pretiosa ornamenta, & monilia elaborata, nec diuini & cœlestis ornatus damna deflere? Tu licet indumēta peregrina et uestes sericas induas, nuda es. Auro te licet & margaritis gemmisq; cōdecores, sine Christi decore deformis es. Et quæ capillos tuos inficis, uel nūc in doloribus desine. Et quæ nigri pulueris ductu oculorū liniamēta depingis, uel nunc lacrymis oculos tuos ablue. Siquem de tuis charis mortalitatis exitu pdidisses, ingemisceres dolēter & fleres, facie inculta, ueste mutata, neglecto capillo, uultu nubilo, ore deiecto indicia mœroris ostēderes. Animā tuā misera perdidisti, spiritualiter mortua superuiuere hic tibi, & ipsa ambulans funus tuum portare cœpisti, & non acriter plangis, non iugiter ingemiscis? Non te uel pudore criminis, uel continuatione lamentationis abscondis? Ecce peiora adhuc peccandi uulnera, ecce maiora delicta, peccasse, nec satisfacere: deliquisse, nec delicta deflere. Ananias, Azarias, Misahel illustres ac nobiles pueri, quò minus exomologesin Deo facerent, nec inter flammas & camini exæstuantis incendia quieuerunt. Bene sibi licet conscij, & dominum fidei ac timoris obsequio sæpe promeriti, humilitatem tamē tenere & domino satisfacere nec inter ipsa gloriosa uirtutum suarum martyria destiterunt. Loquitur scriptura diuina: Stās, inquit, Azarias precatus est, & aperuit os suum, et exomologesin faciebat Deo simul cum sodalibus suis in medio ignis. Daniel quoq; post fidei atq; innocentiæ suæ multiplicē gratiam, post dignationem domini circa uirtutes ac laudes suas sæpe repetitam, ieiunijs adhuc promereri Deum nititur, in sacco & in cinere uolutatur: exomo-

Deformis quisq; sine Dei decore.

Daniel. 3.

Daniel. 9. logesin faciens dolenter & dicens: Domine Deus magnus & fortis, & metuendus, qui seruas testamentum & miserationes eis qui te diligunt & conseruant imperia tua, peccauimus, facinus admisimus, impij fuimus, trãsgressi sumus, ac deseruimus præcepta tua & iudicia tua, non audiuimus uerba puerorum tuorum prophetarũ, quæ locuti sunt in nomine tuo super reges nostros & omnes gentes, & super omnem terram. Tibi Domine gloria, tibi iustitia, nobis autem confusio. Hæc mites, hæc simplices, hæc innocẽtes in promerenda Dei maiestate fecerunt: & nunc satisfacere, & Dominũ deprecari detrectant, qui Dominum negauerunt? Quæso uos fratres acquiescite salubribus remedijs, consilijs obedite melioribus, cum lacrymis nostris uestras lacrymas iungite, cum nostro gemitu uestros gemitus copulate. Rogamus uos, ut pro uobis Deum rogare possimus, preces ipsas ad uos prius uertimus, quibus Deũ pro uobis ut misereatur, oramus. Agite pœnitentiã plenã, dolentis ac lamentantis animi probate mœstitiam: nec uos quorundam moueat aut error improuidus, aut stupor uanus, qui cum teneantur in tam grandi crimine, percussi sunt animi cæcitate, ut nec intelligant delicta, nec plangant. Indignantis Dei maior hæc plaga est, sicut scriptum est: Et dedit illis Deus spiritũ transpunctionis. Et iterum: Delectum ueritatis nõ receperũt, ut salui fierent, ac propterea mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio, ut iudicentur omnes qui non crediderunt ueritati, sed sibi placeant in iustitia. Iniuste sibi placentes, & transpunctæ mentis alienatione dementes Dei præcepta contemnunt, medelam uulneris negligunt, agere pœnitentiam nolũt. Ante admissum facinus improuidi, post facinus obstinati: nec prius stabiles, nec postmodum supplices: quando debuerant stare, iacuerunt: quando iacere & prosternere se Deo debent, stare se opinantur. Pacem sibi ultro nemine dante sumpserunt, falsa pollicitatione seducti, et apostatis ac perfidis

Esaia. 6.
2. Thess. 2.

iuncti errorē pro ueritate sumpserunt. Communicationem nō communicantium ratam ducunt, hominibus contra Deum credunt, qui cōtra homines Deo non credunt. Eiusmodi homines quantum potestis effugite, perniciosis contactibus adhærētes salubri cautione uitate. Sermo eorum sicut cancer serpit: colloquiū uelut cōtagum transilit: noxia & uenenata persuasio persecutione ipsa peius interficit: illhic superest pœnitētia quæ satisfaciat. Qui autē pœnitētiam criminis tollunt, satisfactionis uiam claudunt. Ita fit ut dum temeritate quorundam uel promittitur salus falsa, uel creditur, spes ueræ salutis adimatur. Vos uerò fratres, quorum timor in Deum pronus est, & in ruina licet animus cōstitutus mali sui memor est, pœnitētes ac dolentes peccata uestra perspicite, grauißimum conscientiæ crimen agnoscite, ad intelligentiam delicti uestri oculos cordis aperite, nec desperantes misericordiam domini, nec tamen iā ueniam uendicantes. Deus quantum patris pietate indulgens semper & bonus est, tantum iudicis maiestate metuendus est. Quàm magna deliquimus, tam granditer defleamus. Alto uulneri diligens & longa medicina non desit: pœnitentia crimine minor non sit. Putas'ne tu dominum citò posse placari, quem uerbis perfidis abnuisti, cui patrimoniū præponere maluisti, cuius templum sacrilega contagione uiolasti? Putas facilè eum misereri tui, quē tuum non esse dixisti? Orare oportet impensius & rogare, diem luctu transigere, uigilijs noctes ac fletibus ducere, tempus omne lacrymosis lamētationibus occupare, stratos solo adhærere cineri, in cilicio uolutari & sordibus: post indumentū Christi perditum, nullum iam uelle uestitum: post diaboli cibum malle ieiunium: iustis operibus incumbere, quibus peccata purgantur: eleemosynis frequenter insistere, quibus à morte animæ liberantur: quod aduersarius auferebat, Christus accipiat: nec teneri iam nec amari patrimonium debet, quo quis & deceptus & uictus est. Pro hoste ui-

Sermo malorum sicut cancer.

Deus misericors.

tanda res, pro latrone fugienda, pro gladio metuenda poßidentibus & uendenda. Ad hoc tantum profuerit quod remansit, ut inde crimẽ & culpa redimatur. Incũctanter & largiter fiat operatio: census omnis in medelam uulneris erogetur, opibus & facultatibus nostris qui de nobis iudicaturus est, Domino fœneretur. Sic sub Apostolis fides uiguit, sic primus credentium populus Christi mandata seruauit: prompti erant, largi erant, distribuendum per Apostolos totum dabant, et non talia delicta redimebant. Si precem toto corde quis faciat, si ueris pœnitentiæ lamentationibus & lacrymis ingemiscat, si ad ueniam delicti sui Dñm iustis & continuis operibus inflectat, misereri talium potest, qui & misericordiam suam protulit dicens: Cum conuersus ingemueris, tunc saluaberis, & scies ubi

Ezech. 33. *fueris.* Et iterum: Nolo mortem peccatoris, dicit Dominus, *quantum ut reuertatur & uiuat.* Et Iohel propheta *pietatem*

Iohel. 2. *Dñi Dño ipso monente, declarat:* Reuertimini, *inquit, ad* Dominum Deum *uestrum, quoniam misericors & pius est, et patiens, & multæ miserationis, & qui sententiam flectat aduersus malitiam irrogatam.* Potest *ille indulgentiam dare, sententiam suam potest ille deflectere.* Penitẽti, *operanti, roganti potest clementer ignoscere: potest acceptũ ferre, quicquid pro talibus & petierint* Martyres, *& fecerint sacerdotes: uel si quis plus eum suis satisfactionibus mouerit, si eius irã, si indignantis offensam iusta deprecatione placauerit.* Dat *ille arma rursum, quibus uictus armetur, reparat & corroborat uires, quibus fides instaurata uegetetur.* Repetet, *& certamen suũ miles iterabit, in acie prouocabit hostem, & quidem factus ad prælium fortior post dolorem.* Qui *sic* Deo *satisfecerit, qui pœnitentia facti sui, qui pudore delicti plus uirtutis & fidei de ipso lapsus sui dolore conceperit, exauditus & adiutus à* Dño, *quam contristauerat nuper, lætam faciet ecclesiam, nec iam solam* Dei *ueniam merebitur, sed coronam.*

ARG. SERMONIS SEQ.

Sermo sextus eiusdẽ de oratione dominica, scilicet, Pater noster: in quo docet qua potissimũ oratione uti, & qualiter ad eã accedere, & quo gestu corporis & mõ uocis cõueniat, q se Xpianũ esse asserit.

SERMO SEXTVS DE oratione dominica.

Vuãgelica præcepta, fratres dilectiss. nihil sunt aliud quã magisteria diuina, fundamẽta ædificandæ spei, fundamẽta corroborandæ fidei, nutrimenta fouendi cordis, gubernacula dirigẽdi itineris, præsidia obtinendæ salutis: quæ dum dociles credentiũ mẽtes in terris instruunt, ad cœlestia regna perducunt. Multa & per prophetas seruos suos dici Deus uoluit & audiri: sed quãto maiora sunt quæ filius loquitur, quæ Dei sermo, qui in prophetis fuit, propria uoce testatur? non iam mandans ut paretur uenienti uia, sed ipse ueniens & uiam nobis aperiens & ostendens, ut qui in tenebris mortis errãtes improuidi et cæci prius fuimus, lucis gratia illuminati, iter uitæ, duce & rectore Domino teneremus. Qui inter cætera salutaria sua monita et præcepta diuina, quibus populo suo cõsuluit ad salutẽ, etiã orãdi ipse formam dedit, ipse quid precaremur monuit & instruxit. Qui fecit uiuere, docuit & orare, benignitate scilicet qua & cætera dare et conferre dignatus est, ut dum prece et oratione quã filius docuit, apud patrẽ loquimur, facilius audiamur. Iam prædixerat horã uenire, quãdo ueri adoratores adorarẽt patrẽ in spiritu et ueritate, et impleuit qd' ante promiserat, ut q spiritũ et ueritatẽ de eius sanctificatione percepimus, de traditione quoq; eius uere et spiritaliter adoremus. Quæ enim põt magis spiritualis esse oratio, q̃ quæ à Christo nobis data est, à quo nobis et spiritus sanctus missus est? Quæ uera magis apud patrẽ precatio, q̃ quæ à filio qui est ueritas, de eius ore prolata

Oratio dominica cæteris anteferenda.

dicente: Quid cogitatis nequam in cordibus uestris? & alio loco: Et scient omnes ecclesiæ, quia ego sum scrutator renis & cordis. Quod Anna in primo Regnorũ libro ecclesiæ typum portans custodit & seruat, quæ Dominum non clamosa petitione, sed tacite & modeste intra ipsas pectoris latebras precabatur. Loquebatur prece occulta, sed manifesta fide: loquebatur nõ uoce, sed corde: quia sic sciebat Deum audire, & impetrauit efficaciter quod petijt, quia fideliter postulauit. declarat scriptura diuina, quæ dicit: Loquebatur in corde suo, & labia eius mouebantur, & uox eius non audiebatur, et exaudiuit eam deus. Item legimus in psalmis, dicite in cordibus & in stratis uestris, & transpungimini. Per Hieremiam quoq; hæc eadem spiritus sanctus suggerit & docet, dicens: In sensu autem tibi debet adorari deus. Adorans autem fratres dilectißimi nec illud ignoret, quemadmodum in tẽplo cũ pharisæo & publicanus orauerit, non alleuatis impudenter ad cœlum oculis, nec manibus insolenter erectis, pectus suũ pulsans, & peccata intus inclusa cõtestans, diuinæ misericordiæ implorabat auxilium. Et cũ sibi Pharisæus placeret, sanctificari hic magis meruit, qui sic orauit, qui spem salutis non in fiducia innocentiæ suæ posuit, cum innocẽs nemo sit, sed peccata confessus humiliter orauit, & exaudiuit orantem qui humilibus ignoscit. Quæ dominus in Euangelio suo ponit & dicit. Homines duo ascenderunt in templum adorare, unus pharisæus & alter publicanus. Pharisæus cũ stetisset, talia apud se precabatur: Deus gratias tibi ago, quia non sum sicut cæteri homines iniusti, raptores, adulteri, quomodo & publicanus iste: ieiuno bis in sabbato, decimas do de omnibus quæcunq; poßideo. Publicanus autem de longinquo stabat, & neque oculos uolebat ad cœlum leuare, sed percutiebat pectus suum, dicens: Deus propitius esto mihi peccatori. Dico uobis, descendit hic iustificatus magis in domũ suam, quàm ille Pharisæus. Quia

Luc 5. Hier. 17. Anna typus ecclesiæ. 1. Reg. 1. Psal. 4. Hier. 29. Orandi adorãdiq; modus. Innocẽs nemo Luc. 18. Matth. 23.

omnis qui se extollit, humiliabitur, & qui se humiliauerit exaltabitur. Quae nos fratres dilectißimi de diuina lectione discentes, postquàm agnouimus ad orationem qualiter accedere debeamus, cognoscamus, docente domino, & quid oremus.
Orandū quid Sic, inquit, orate: Pater noster qui es in coelis. Sanctificetur nomen tuum. Adueniat regnum tuum. Fiat uoluntas tua, sicut in coelo & in terra. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Et remitte nobis debita nostra, sicut & nos remittimus debitoribus nostris. Et ne patiaris induci nos in tentationem: sed libera nos à malo. Amen. Ante omnia pacis doctor, atque unitatis magister singulatim noluit, & priuatim precem fieri, ut quis, cum precatur, pro se tantum precetur. Non dicimus pater meus, qui in coelis es: nec, panem meum da mihi hodie. Nec dimitti sibi tantum unusquisq; delicta postulat, aut ut in tentationem non inducatur, atq; à malo liberetur, pro se solo rogat. Publica est nobis, & communis oratio: & quando oramus, non pro uno, sed pro populo toto oramus, quia totus populus unum sumus. Deus pacis & concordiae magister, qui docuit unitatem, sic orare unum pro omnibus uoluit, quomodo in uno omnes ipse portauit. Hanc orationis legem seruauerunt tres pueri in camino ignis inclusi, consonantes in prece, & spiritus consensione concordes. Quod declarat scripturae diuinae fides, et cum docet quomodo orauerint tales, dat exemplum quod imitari in precibus debeamus, ut tales esse poßimus. Tunc, inquit, illi tres quasi ex uno ore hymnum canebant, & benedicebant Dominum. Loquebantur quasi ex uno ore, & nondum illos Christus orare docuerat, & idcirco orantibus fuit impetrabilis & efficax sermo, quia promerebatur dominum pacifica, & simplex, & spiritualis oratio: sic & apostolos cum discipulis post ascensum domini inuenimus orasse. Erant, inquit, perseuerantes omnes unanimes in oratione cum mulieribus, & Ma-

Oratio sit cōmunis, & publica.

Dan.3.

Act.1.

ria, quæ fuerat mater IESV, *& fratribus eius. Perseuerabãt in oratione unanimes, orationis suæ & instantiam simul, & cõcordiam declarantes. Quia deus, qui inhabitare facit unanimes in domo, non admittit in diuinam & æternam domum, nisi apud quos est unanimis oratio. Qualia autem sunt fratres dilectißimi orationis dominicæ sacramenta, quam multa, quàm magna breuiter in sermone collecta, sed in uirtute spiritualiter copiosa? ut nihil omnino prætermissum sit, quod non in precibus, atque orationibus nostris cœlestis doctrinæ compendio comprehendatur. Sic, ait, orate:* Pater *noster qui es in cœlis. Homo nouus renatus, & deo suo per gratiã eius restitutus, pater primo in loco dicit, quia filius esse iã cœpit.* In *sua, inquit, propria uenit, & sui eum non receperunt. Quotquot eum receperunt, dedit illis potestatem, ut filij dei fierent, qui credunt in nomine eius. Qui ergo credidit in nomine eius, & factus est dei filius, hinc debet incipere, ut & gratias agat, & profiteatur se dei filium, dum nominat patrem sibi esse in cœlis* Deum: *contestetur quoque inter prima statim natiuitatis suæ uerba renuntiasse se terreno & carnali patri, & patrem solum nosse se & habere cœpisse, qui sit in cœlis, sicut scriptum est: Qui dicunt patri & matri, non noui te, & filios suos non agnouerunt, hi custodierunt præcepta tua, & testamentum tuum seruauerunt.* Item Dominus *in* Euangelio *suo præcepit, ne uocemus nobis patrem in terra, quòd sit scilicet nobis unus pater qui est in cœlis.* Et *discipulo, qui mentionem defuncti patris fecerat, respondit: Sine, mortui mortuos suos sepeliant: dixerat enim patrẽ suum mortuum, cum sit credentium pater uiuus.* Nec *hoc solum, fratres dilectißimi, animaduertere, & intelligere debemus, quòd appellemus patrem, qui sit in cœlis: sed coniungimus & dicimus: pater noster, id est, eorũ qui credũt, eorũ qui per eum sanctificati, & gratiæ spiritualis natiuitate reparati, filij* Dei

[Margin: Psal. 67. — Matth. 6. — Ioan. 1. — Deute. 33. — Matth. 23. — Matth. 8.]

esse cœperunt. Quæ uox etiam Iudæos perstringit, & percutit, qui Christum sibi per prophetas annunciatũ, & ad se prius missum non tantũ spreuerũt infideliter, sed & crudeliter necauerunt. Qui iam nõ possunt patrẽ Deũ uocare, cùm Dominus eos cõfundat, & redarguat, dicens: Vos de diabolo patre Ioan. 8. *estis, & cõcupiscẽtias patris uestri uultis facere. Ille enim homicida fuit ab initio, & in ueritate non stetit: quia ueritas non est in illo. Et per Esaiam prophetam Deus clamat indignans:* Esa. 1. *Filios genui & exaltaui: ipsi autem me spreuerunt. Agnouit bos possessorẽ suum, & asinus præsepe domini sui: Israel autem me non cognouit, & populus me nõ intellexit. Væ gens peccatrix, populus plenus peccatis, semen nequam, filij scelesti. Dereliquistis Dominũ, & in indignationẽ misistis illũ sanctum Israel. In quorũ exprobrationẽ Christiani quando oramus, pater noster dicimus, quia noster esse cœpit, & Iudæorum, qui eum reliquerũt, esse desijt: nec peccator populus potest esse filius, sed quibus remissa peccatorũ datur, eis filiorum nomẽ adscribitur, eis et æternitas repromittitur, Domino ipso* Ioan. 8. *dicente: Omnis qui facit peccatũ, seruus est peccati. Seruus autem non manet in domo in æternum, filius manet in æternum. Quanta autem Domini indulgentia, quanta circa nos dignationis eius et bonitatis ubertas, qui sic nos uoluerit orationem celebrare in cõspectu Dei, ut Deum patrẽ uocemus, & ut est Christus dei filius, sic & nos dei filij nuncupemur. Quod nomen nemo nostrum in oratione auderet attingere, nisi ipse nobis sic permisisset orare. Meminisse itaq; fratres dilectissimi & scire debemus, quia quando Deũ patrem dicimus, quasi filij dei agere debemus, ut quomodo nos nobis placemus de deo patre, sic sibi placeat & ille de nobis. Conuersemur quasi dei templa, ut deum in nobis constet habitare. Nec degeneret actus noster à spiritu, ut qui cœlestes & spirituales esse cœpimus, non nisi spiritualia & cœlestia cogitemus, & aga-*

mus, qui et ipse Deus dixit: Eos qui clarificant me, clarificabo, & qui me spernit, spernetur. Beatus quoq; Apostolus in epistola sua posuit: Non estis uestri, empti enim estis pretio magno, clarificate & portate Deum in corpore uestro. Post hoc dicimus: Sanctificetur nomen tuum: non quòd optemus Deo, ut sanctificetur orationibus nostris, sed quòd petamus ab eo, ut nomen eius sanctificetur in nobis. Cæterum à quo Deus sanctificatur, qui ipse sanctificat? Sed quia ipse dixit: Sancti estote, quoniam ego sanctus sum: ideo petimus & rogamus, ut qui in baptismo sanctificati sumus, in eo, quod esse cœpimus, perseueremus: & hoc quotidie deprecamur. Opus est enim nobis quotidiana sanctificatione, ut qui quotidie delinquimus, delicta nostra sanctificatione assidua repurgemus. Quæ autem sit sanctificatio, quæ nobis de Dei dignatione confertur, Apostolus prædicat, dicens: Neq; fornicarij, neq; idolis seruientes, neq; adulteri, neq; molles, neq; masculorũ appetitores, neq; fures, neq; fraudulenti, neq; ebriosi, neq; maledici, neq; raptores regnũ Dei cõsequentur. Et hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed iustificati estis, sed sanctificati estis in nomine domini Iesu Christi, & in spiritu Dei nostri. Sanctificatos nos dicit in nomine domini Iesu Christi, & in spiritu Dei nostri. Hæc sanctificatio ut in nobis permaneat oramus, & quia Deus, & iudex noster sanato à se & uiuificato comminatur iam non delinquere, nequid ei deterius fiat, hanc continuis orationibus precem facimus, hoc diebus ac noctibus postulamus, ut sanctificatio & uiuificatio, quæ de Dei gratia sumitur, ipsius protectione seruetur. Sequitur in oratione. Adueniat regnum tuum. Regnum etiam Dei repræsentari nobis petimus, sicuti & nomen eius, ut in nobis sanctificetur, postulamus. Nam Deus quãdo nõ regnat, aut apud eum quãdo incipit, quod & semper fuit, & esse non desinit? Nostrũ regnũ petimus aduenire à Deo nobis repromissum, Christi sanguine

1.Reg.2. 1.Cor.6. Sanctificetur nomen tuum. Leuit.20. Delinquimus quotidie. 1.Cor.6.

& paßione quæsitum, ut qui in seculo antè seruiuimus, postmodum Christo dominante regnemus, sicut & ipse pollicetur
Matth. 25. & dicit: Venite benedicti patris mei, percipite regnum quod uobis paratum est ab origne mundi. Potest uerò fratres dilectißimi & ipse Christus esse regnum Dei, quem uenire quoti die cupimus: cuius aduentus ut citò nobis repræsentetur, optamus. Nam cum resurrectio ipse nostra sit, qui in ipso resurgimus, sic & regnũ Dei potest ipse intelligi quia in illo regna-
Regnũ cœleste turi sumus. Bene autem regnum Dei petimus, id est, regnum
Terrestre. cœleste, quia est & terrestre regnum. Sed qui renuntiauit iam seculo, maior est & honoribus eius & regno, & ideo qui se Deo & Christo dedicat, non terrena, sed cœlestia regna desiderat. Continua autem oratione & prece opus est, ne excidamus à regno cœlesti, sicut Iudæi, quibus hoc promissum
Matth. 8. prius fuerat, exciderunt, domino manifestante & probante: Multi, inquit, uenient ab Oriente & Occidente, & recumbent cum Abraham, Isaac, & Iacob in regno cœlorum, Filij autem regni expellentur in tenebras exteriores: illhic erit ploratio & stridor dentium. Ostendit quia antè filij regni Iudæi erant, quãdo & filij Dei esse perseuerabãt. Postquàm cessauit circa illos nomen paternum, cessauit & regnum. Et ideo Christiani, qui in oratione appellare patrem Deum cœpimus, nos & ut regnum dei nobis ueniat oramus, addimus quoq; et dicimus: Fiat uoluntas tua, sicut in cœlo, et in terra: non ut deus faciat quod uult, sed ut nos facere poßimus, quod deus uult. Nam deo quis obsistit, quò minus quod uelit faciat? Sed quia nobis à diabolo obsistitur, quò minus per omnia noster animus, atque actus deo obsequatur, oramus et petimus, ut fiat in nobis uoluntas dei, quæ ut fiat in nobis, opus est dei uoluntate, id est, ope eius et protectione, quia nemo suis uiribus fortis est, sed dei indulgentia et misericordia tutus est. Denique et deus infirmitatem hominis, quem portabat, ostendens ait:

Pater, si fieri potest, transeat à me calix iste. Et exemplum discipulis suis tribuens, ut non uoluntatem suam, sed Dei faciat, addidit, dicens: Veruntamen non quod ego uolo, sed quod tu. Et alio loco dicit: Non descẽdi de cœlo, ut faciam uoluntatem meã, sed eius qui me misit. Quòd si filius obaudiuit, ut faceret patris uoluntatẽ, quãto magis seruus obaudire debet, ut faciat Dei uoluntatẽ? sicut in epistola sua Ioãnes quoq; ad faciendam Dei uoluntatẽ hortatur & instruit, dicẽs: Nolite diligere mundum, neq; ea quæ in mundo sunt. Siquis dilexerit mundũ, non est dilectio patris in illo. Quia omne quod in mundo est, concupiscentia carnis est, & concupiscẽtia oculorum, & ambitio seculi, quæ nõ est à patre, sed ex cõcupiscentia mundi, & mundus trãsibit & cõcupiscẽtia eius. Qui autẽ fecerit uoluntatem Dei, manet in æternum, quomodo et Deus manet in æternum. Qui in æternũ manere uolumus, Dei qui æternus est, uolũtatẽ facere debemus. Voluntas autẽ Dei est, quã Christus et docuit et fecit: Humilitas in cõuersatione, stabilitas in fide, uerecundia in uerbis, in factis iustitia, in opibus misericordia, in moribus disciplina, iniuriam facere non nosse, et factam tolerare posse, cum fratribus pacem tenere, Deum toto corde diligere, amare in illo quod pater est, timere quod Deus est, Christo nihil omnino præponere, quia nec nobis ille quicquam præposuit, charitati eius inseparabiliter adhærere, cruci eius fortiter ac fidenter aßistere, quando de eius nomine & honore certamen est, exhibere in sermone cõstantiam, qua confitemur: in quæstione fiduciã, qua cõgredimur: in morte patientiã, qua coronamur: hoc est cohæredem Christi uelle esse, hoc est præceptum Dei facere, hoc est uoluntatem patris adimplere. Fieri autem petimus uoluntatem Dei, ut in cœlo & in terra, quod utrunque ad consummationem nostræ uoluntatis pertinet, & salutis. Nam cum corpus è terra, & spiritũ poßideamus è cœlo, ipsi terra et cœlum sumus, & in utroq;, id est, corpore et spiritu,

Matth. 26.

1. Ioan. 2.

Voluntas Dei

Sicut in cœlo & in terra.

Colluctatio carnis, et spiritus. *ut Dei uoluntas fiat, oramus. Est enim inter carnē & spiritum colluctatio, & discordantibus aduersus se inuicem quotidiana congreßio, ut non quæ uolumus ipsa faciamus, dum spiritus cœlestia & diuina quærit, caro terrena & secularia concupiscit: & ideo petimus impense inter duo ista ope & auxilio Dei concordiam fieri, ut dum & spiritu, & carne uoluntas Dei geritur, quæ per eum renata est, anima seruetur. Quod*

Galat.5. *aperte, atq; manifeste apostolus Paulus sua uoce declarat: Caro, inquit, concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Hæc enim inuicem aduersantur sibi, ut non quæcunq; uultis ipsa faciatis. Manifesta autē sunt facta carnis, quæ sunt, adulteria, fornicationes, immunditiæ, spurcitiæ, idololatria, ueneficia, homicidia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, animositates, prouocationes, simultates, dissensiones, hæreses, inuidiæ, ebrietates, comessationes, et his similia, quæ prædico uobis sicut prædixi, quoniā qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt. Fructus autem spiritus est charitas, gaudium, pax, magnanimitas, fides, mansuetudo, continentia, castitas. Et idcirco quotidianis imo cōtinuis orationibus hoc precamur, & in cœlo & in terra uoluntatē circa nos Dei fieri: quia hæc est uoluntas Dei, ut terrena cœlestibus cedant, spiritualia & diuina præualeant. Potest etiam sic intelligi fratres dilectißimi, ut quoniam mandat, & monet Deus etiā inimicos diligere, & pro ijs quoque qui nos persequuntur orare, petamus & pro illis qui adhuc terreni sunt, & necdum cœlestes esse cœperūt, ut & circa illos uoluntas Dei fiat, quam Christus hominē conseruando, & redintegrādo perfecit. Nam cum discipuli ab eo*

Matth.5. *non iam terreni appellentur, sed sal terræ, & Apostolus pri-*

1.Cor.15. *mum hominem uocet de terræ limo, secundum uerò de cœlo, merito & nos, qui esse debemus patri Deo similes, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos, sic monente Deo oramus, & petimus, ut precem*

pro omnium salute faciamus. Vt quomodo in cœlo, id est, in nobis per fidem nostram uoluntas Dei facta est, ut essemus de cœlo: ita & in terra, hoc est, in illis credentibus fiat uoluntas Dei, ut qui adhuc sunt prima natiuitate terreni, incipiant esse cœlestes ex aqua & spiritu nati. Procedente oratione postulamus, & dicimus: Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Quod potest spiritaliter & simpliciter intelligi, quia & uterque intellectus utilitate diuina proficit ad salutem. Nam panis uitæ Christus est, & panis hic omnium non est, sed noster est: & quomodo dicimus pater noster, quia intelligentium & credentium pater est: sic & panem nostrum uocamus, quia Christus noster, qui corpus eius contingimus, panis est. Hunc autem panem dari nobis quotidie postulamus, ne qui in Christo sumus, & eucharistiam quotidie ad cibum salutis accipimus, intercedente aliquo grauiore delicto, dum abstenti & non communicantes à cœlesti pane prohibemur, à Christi corpore separemur, ipso prædicante & monente: Ego sum panis uitæ, qui de cœlo descendi. Siquis ederit de hoc pane, uiuet in æternum. Panem autem, quem ego dedero, caro mea est pro seculi uita. Quando ergo dicit in æternum uiuere, siquis ederit de eius pane, ut manifestum est eos uiuere, qui corpus eius attingunt, & eucharistiam iure communicationis accipiunt: ita contrà timendum est, & orandum, ne dum quis abstentus separatur à Christi corpore, procul remaneat à salute, comminante ipso & dicente: nisi ederitis carnem filij hominis, & biberitis sanguinem eius, nõ habebitis uitam in uobis. Et ideo panem nostrum, id est, Christum dari nobis quotidie petimus, ut qui in Christo manemus & uiuimus, à sanctificatione & corpore eius non recedamus. Potest uerò & sic intelligi, ut qui seculo renuntiauimus, & diuitias eius & pompas fidei gratia spiritualis abiecimus, cibum nobis tantùm petamus & uictum, cum instruat dominus & dicat: Qui non renuntiauè

Panẽ nostrũ quotidianũ: interpretatio.

Ioan. 6.

Alia interpretatio.

Luc 14.

rit omnibus, quæ sunt eius, nō potest meus discipulus esse. Qui autem Christi cœpit esse discipulus, secundum uocem magistri sui renuntians omnibus, diurnum debet cibum petere, nec in longum desideria petitionis nostræ extendere, ipso iterum

Matth. 6. *domino præscribente & dicente:* Nolite in crastinum cogitare: *crastinus enim dies ipse cogitabit sibi. Sufficit diei malitia sua.* Meritò ergo Christi discipulus uictum sibi in diem postulat, qui de crastino cogitare prohibetur: quia & cōtrarium sibi fit, & repugnans, ut quæramus in seculo diu uiuere, qui petimus regnum Dei ueIociter aduenire. Sic & beatus Apostolus monet, formans & corroborans spei nostræ ac fidei fir-

1. Timo. 6. *mitatem:* Nibil, inquit, intulimus in hunc mundū, uerum neq; auferre quid possumus: Habentes itaq; exhibitionem, & tegumentum, his contenti simus. Qui autem uolunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & muscipulas diaboli, & desideria multa & nocentia, quæ mergunt hominem in perditionem, et

Cupiditas malorum radix. *in interitum.* Radix enim omnium malorū est cupiditas, quam quidam appetentes naufragauerunt à fide, & inseruerunt se doloribus multis. *Docet non tantum contemnendas, sed & periculosas esse diuitias, illhic esse radicem malorum blandientium, cæcitatem mentis humanæ occulta* deprædatione fallen-*

*alias, deceptione. *tium. Vnde & diuitem stultum seculares copias cogitantē, & se exuberantiū fructuum largitate iactantem redarguit Deus,*

Luc. 12. *dicēs:* Stulte hac nocte expostulatur anima tua: quæ ergo parasti cuius erunt? *Lætabatur stultus in fructibus nocte moriturus, et cui uita iam deerat, uictus abundantiam cogitabat. Contrà autem dominus perfectum, & consummatum docet fieri,*

Matth. 19. *qui omnibus suis uenditis, atque in usum pauperum distributis thesaurum sibi condit in cœlo. Eum dicit posse se sequi, & gloriam dominicæ paßionis imitari, qui expeditus & succinctus nullis laqueis rei familiaris inuoluitur, sed solutus ac liber, facultates suas ad dominū antè præmissas ipse quoq; comi*

tatur. Ad quod ut poßit unusquisq; nostrum parare se, sic discit orare, et de orationis lege qualis esse debeat noscere. Neque enim deesse quotidianus cibus potest iusto, cum scriptum sit: Non occidit dominus *fame animam iusti. Et iteru:* Iunior *fui & senui, & non uidi iustum derelictum, neque semen eius quærens panem:* Item dominus *promittat et dicat:* Nolite *cogitare dicentes: Quid edemus, aut quid bibemus, aut quid ue stiemur? hæc enim nationes quærunt. Scit autem pater uester quia horu omniu indigetis. Quærite primum regnum & iustitiam dei, et hæc omnia apponentur uobis. Quærentibus regnum et iustitiam dei, omnia promittit apponi. Nam cum sint dei omnia, habenti dominum nihil deerit, si deo ipse non desit, Sic* Danieli *in leonem lacu iussu regis incluso, prandium diuinitus procuratur, & inter feras esurientes, et parcentes homo dei pascitur. Sic alitur* Helias *in fuga, et in solitudine coruis ministrantibus, et uolucribus cibum sibi apportantibus in persecutione nutritur. Atque ô humanæ malitiæ detestanda crudelitas: feræ parcunt, aues pascunt, homines insidiantur & sæuiunt. Post hæc & pro peccatis nostris deprecamur, dicentes:* Et *remitte nobis debita nostra, sicut et nos remittimus debitoribus nostris. Post subsidium cibi petitur et uenia delicti, ut qui à deo pascitur, in deo uiuat, nec tantum præsenti & temporali uitæ, sed et æternæ consulatur, ad quam uenire potest, si peccata donentur: quæ debita dominus appellat. sicut in* Euangelio *suo dicit:* Remisi *tibi omne debitum, quia me rogasti. Quàm autem necesse, quàm prouidenter et salubriter admonemur, quòd peccatores sumus, qui pro peccatis rogare compellimur, ut dum indulgentia de deo petitur, conscientiæ suæ animus recordetur.* Nequis *sibi quasi innocens placeat, et se extollendo plus pereat, instruitur et docetur peccare quotidie, dum quotidie pro peccatis iubetur orare. Sic denique et* Ioannes *in epistola sua monet, dicens:* Si di-

Prouer. 10.
Psal. 36.
Matth. 6.
Daniel. 14.
3. Reg. 17.
Remitte nobis debita.
Matth. 18.
1. Ioan. 1.

xerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos decipimus, & ueritas in nobis non est. Si autem confeßi fuerimus peccata nostra, fidelis et iustus est dominus, qui nobis peccata dimittat. In epistola sua utrunque complexus est, quòd & rogare pro peccatis debeamus, & impetremus indulgentiam cum rogamus. Ideo & fidelem dixit dominum ad dimittenda peccata, fidem pollicitationis suæ reseruantem. Quia qui orare nos pro debitis & peccatis docuit, paternam misericordiam promisit, & ueniam secuturam. Adiunxit planè & addidit legem, certa nos conditione & sponsione constringens, ut sic nobis dimitti debita postulemus, secundum quod & ipsi debitoribus nostris dimittimus: scientes impetrare non posse, quod pro peccatis petimus, nisi & ipsi circa debitores nostros paria fecerimus. Idcirco & alio in loco dicit: In qua mēsura mensi eritis, in ea remetietur uobis. Et qui seruus post dimissum sibi à domino omne debitū, cōseruo suo noluit ipsi dimittere, in carcerē religatur. Quia indulgere conseruo suo noluit, quod sibi à domino indultū fuerat, amisit. Quæ adhuc fortius Christus in præceptis suis maiore cēsuræ suæ uigore prædixit: Cū steteritis, inquit, ad orationē, remittite, siqd habetis aduersus aliquē, ut & pater uester qui in cœlis est, remittat peccata uobis: si autem uos non remiseritis, neq; pater uester qui in cœlis est, remittet peccata uobis. Excusatio tibi nulla in die iudicij superest, cum secundum tuam sententiam iudiceris, & quod feceris hoc & ipse patiaris. Pacificos enim et cōcordes, atq; unanimes esse in domo sua Deus præcipit, et quales nos fecit natiuitate secūda, tales uult renatos perseuerare, ut qui filij dei esse cœpimus, in dei pace maneamus, & quibus spiritus unus est, unus sit & animus, & sensus: sic nec sacrificium Deus recipit. Dißidentem ab altari reuertentem prius fratri reconciliari iubet, ut pacificis precibus & Deus poßit esse pacatus. Sacrificium Deo maius est pax nostra, et fraterna concordia,

Matth. 7.

Mar. 11.

& de unitate patris & filij & spiritus sancti plebs adunata. Neque enim in sacrificijs, quæ Abel & Cain primi obtulerunt, munera eorum Deus, sed corda intuebatur, ut ille placeret in munere, qui placebat in corde. Abel pacificus & iustus, dum Deo sacrificat innocenter, docuit & cæteros quando ad altare munus offerunt, sic uenire cum timore Dei, cum simplici corde, cum lege iustitiæ, cum concordiæ pace. Meritò ille dum in sacrificio dei talis esset, postmodum sacrificium deo factus est, ut martyrium primus ostendens, initiaret & sanguinis sui gloria dominicam passionem, qui & iustitiam habuerat, & pacem: tales deniq; à domino coronantur. tales in die iudicij cum domino uindicabuntur. Cæterum discordans & dissidens, & pacem cum fratribus non habens, secundum quod beatus Apostolus, & scriptura sancta testatur, nec si pro nomine Christi occisus fuerit, crimen dissensionis poterit euadere, quia sicut scriptum est: Qui fratrem suum odit, homicida est, nec ad regnum cœlorum peruenit, ut cum deo uiuat homicida. Non potest esse cum Christo, qui imitator Iudæ maluit esse, quàm Christi. Quale delictum est, quod nec baptismo sanguinis potest ablui? Quale crimen est, quod martyrio non potest expiari? Illud quoque necessariè admonet dominus, ut in oratione dicamus: Et ne patiaris nos induci in tentationem. Qua in parte ostenditur nihil contra nos aduersarium posse, nisi deus antè permiserit, ut omnis timor noster & deuotio, atque obseruatio ad deum conuertatur, cum in tentationibus nostris nihil malo liceat, nisi potestas inde tribuatur, probat scriptura diuina, quæ dicit: Venit Nabuchodonosor rex Babyloniæ in Hierusalem, & expugnabat eam, & dedit eam deus in manu eius. Datur autem potestas aduersus nos malo, secundũ nostra peccata, sicut scriptum est: Quis dedit in direptionem Iacob & Israel eis, qui prædantur illum? nónne deus cui peccauerunt, & nolebant

Gen. 4.

1. Ioan. 3.

Ne nos inducas in tentationem.

4. Reg. 24.

Esaiæ 42.

in uijs eius ambulare, neque audire legem eius, & superduxit super eos iram animationis suæ? Et iterum: Salomone peccante, & à præceptis et à uijs Domini recedente sic positum est: excitauit Dominus satā ipsi Salomoni. Potestas uerò aduersus nos dupliciter datur, uel ad pœnam cum delinquimus, uel ad gloriam cum probamur: sicuti de Iob factum uidemus manifestante Deo & dicente: Ecce omnia quæcunque habet, in manus tuas do, sed ipsum caue ne tangas. Et Dominus in Euangelio loquitur tēpore passionis: Nullam haberes, inquit, aduersum me potestatem, nisi data tibi esset desuper. Quando autem rogamus, ne in tentationem incidamus, admonemur infirmitatis & inbecillitatis nostræ, dum sic rogamus, nequis se insolenter extollat, nequis sibi superbè, atq; arroganter aliquid assumat, nequis aut confeßionis, aut paßionis gloriam suam ducat, cum Dominus ipse humilitatem docēs dixerit: Vigilate & orate, ne ueniatis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma: ut dum præcedit humilis et summissa confeßio, & datur totum Domino, quicquid suppliciter cum timore & honore Dei petitur, ipsius pietate præstetur. Post ista omnia in consummatione orationis uenit clausula, uniuersas petitiones & preces nostras collecta breuitate concludens. In nouißimo enim ponimus: Sed libera nos à malo: comprehendentes aduersa cuncta, quæ contra nos in hoc mūdo molitur inimicus, à quibus potest esse fida, & firma tutela, si nos Deus liberet, si deprecantibus, atque implorantibus opem suam præstet. Quando autem dicimus: libera nos à malo, nihil remanet quod ultrà adhuc debeat postulari, cum semel protectionem Dei aduersus malum petamus, qua impetrata contra omnia, quæ diabolus & mundus operātur, securi stamus & tuti. Quis enim ei de seculo metus est, cui in seculo Deus tutor est? Quid mirū, fratres dilectißimi, si oratio talis est, quā Deus docuit, qui magisterio suo omnē precē nostrā

3.Reg.11. Iob.1. Ioan.19. Marc.14. Sed libera nos à malo.

salutari sermone breuiauit? Hoc iam per Esaiam prophetam fuerat ante prædictum, cum plenus spiritu sancto de Dei maiestate ac pietate loqueretur: Verbum consummans, inquit, et breuians in iustitia, quoniã sermonem breuitatum faciet Deus in toto orbe terræ. Nam cum Dei sermo dominus noster Iesus Christus omnibus uenerit, & colligens doctos pariter & indoctos, omni sexui, atque ætati præcepta salutis ediderit, præceptorum suorum fecit grande compendium, ut in disciplina cœlesti discentium memoria non laboraret, sed quod esset simplici fidei necessariũ, uelociter disceret. Sic cum doceret quid sit uita æterna, sacramentum uitæ magna & diuina breuitate complexus est, dicens: Hæc est autẽ uita æterna, ut cognoscant te solum & uerum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Item cum de lege & prophetis præcepta prima, & maiora decerperet: Audi, inquit, Israel, dominus Deus tuus dominus unus est. &, Diliges dominum Deum tuũ de toto corde tuo, & de tota anima tua, & de tota uirtute tua: hoc est primum, & secundum simile huic: Diliges proximum tuum tanquam te. In his duobus præceptis tota lex pendet & prophetæ. Et iterum: Quæcunq; uolueritis ut faciant uobis homines bona, ita & uos facite illis. Hæc est enim lex & prophetæ. Nec uerbis tantum, sed & factis Dñs orare nos docuit, ipse orans frequenter, & deprecans, & quid facere nos oportet exẽpli sui contestatione demonstrans, sicut scriptum est: Ipse autem fuit secedẽs in solitudine & adorans. Et iterum: Exiuit in montem orare, & fuit pernoctãs in oratione Dei. Quòd si ille orabat, qui sine peccato erat, quanto magis peccatores oportet orare? Et si ille per totam noctẽ iugiter uigilans continuis precibus orabat, quãto nos magis in frequẽtanda oratione debemus nocte uigilare? Orabat aũt Dñs, & rogabat nõ pro se: q̃d enim pro se innocẽs precaretur? sed pro delictis nostris, sicut et ipse declarat cũ dicit ad Petrũ: Ecce satanas expetiuit, ut uos uexa-

Esa. 10. Ioan. 17. Deut. 6. Matth. 7. Luc. 9. Matth. 14 Mar. 6. Luc. 22.

ret quomodo triticum, ego autem rogaui pro te, ne deficiat fides tua. Et postmodum pro omnibus patrem deprecatur, dicens: Ioan. 17. *Non pro his autē solum rogo, sed & pro his qui credituri sunt per uerbum ipsorum in me, ut omnes unum sint, sicut tu pater in me & ego in te, ut & ipsi in nobis sint. Magna Domini propter salutem uestram benignitas pariter & pietas, ut non contentus quòd nos sanguine suo redimeret, adhuc pro nobis amplius & rogaret. Rogantis autem desiderium uidete quod fuerit, ut quomodo unū sunt pater & filius, sic & nos in ipsa unitate maneamus, ut hinc quoq; poßit intelligi quantum delinquat, qui unitatem scindit & pacem, cum pro hoc & rogauerit Dominus, uolēs scilicet plebem suā unire, cum sciret ad regnum Dei discordiam non uenire. Quando autem stamus ad orationem, fratres dilectißimi, uigilare &* Cogitatio carnalis abijcienda *incumbere ad preces toto corde debemus. Cogitatio omnis secularis & carnalis abscedat, nec quicquam tunc animus, quàm id solum cogitet quod precatur. Ideo et sacerdos ante orationem præfatione præmissa, parat fratrum mentes dicendo, sursum corda, ut dum respondet plebs, habemus ad Dominū, admoneatur nihil aliud se, quàm Dominū cogitare debere.* Sursum corda. *Claudatur contra aduersarium pectus, & soli Deo pateat, nec ad se hostem Dei, tempore orationis adire patiatur: obrepit enim frequēter & penetrat, & subtiliter fallens preces nostras à Deo auocat, ut aliud habeamus in corde, aliud in uoce, cum intentione syncera Dominū debeat non uocis sonus, sed animus & sensus orare. Quæ autem segnitia est alienari & capi ineptis cogitationibus & profanis, cum Dominum deprecaris, quasi sit aliud quod magis debeas cogitare, quàm quod cum Deo loquaris? Quomodo te audiri à Deo postulas, cum te ipse nō audias? Vis esse Deū memorem tui cum rogas, cum tu ipse memor tui non sis? hoc est ab hoste in totū non cauere, hoc est quando oras Dominum, maiestatem Dei neglig ētia orationis*

offende

offendere, hoc est uigilare oculis, & corde dormire, cum debeat Christianus, & cum dormit oculis, corde uigilare. Sicut scriptum est ex persona ecclesiæ loquētis in Cantico canticorum: Ego dormio, & cor meum uigilat. *Quapropter solicite & caute Apostolus admonet dicens:* Instate orationi uigilantes in ea. *Docens scilicet & ostendens eos impetrare quod postulans de Deo posse, quos Deus uideat in oratione uigilare.* Canti. 5. Coloss. 4.
Orantes autem non infructuosis, nec nudis precibus ad Deum ueniamus. Inefficax petitio est, cum precatur Deū sterilis oratio. Nam cum omnis arbor non faciens fructum excidatur, & in ignem mittatur: utique & sermo non habens fructum promereri Deum nō potest, qui nulla operatione fœcundus est. Et ideo scriptura diuina instruit dicens: Bona est oratio cum ieiunio & eleemosyna. *Nam qui in die iudicij præmiū pro operibus & eleemosynis redditurus est, hodie quoq; ad orationē cum operatione uenięti benignus auditor est. Sic deniq; Cornelius centurio cum oraret meruit audiri:* Fuit faciens multas eleemosynas in plebem & semper orans Deum, huic circa horam nonam oranti astitit Angelus testimoniū reddens sui operis & dicens: Corneli, orationes tuæ & eleemosynæ ascenderunt ad memoriā coràm Deo. *Citò orationes ad Deum ascendunt, quas ad Deum merita nostri operis imponunt. Sic & Raphael Angelus Tobiæ oranti semper, & semper operanti testis fuit dicens:* Opera Dei reuelare & confiteri honorificū est. Nam quando orabas ut & Sara, ego obtuli memoriam orationis uestræ in conspectu claritatis Dei. Et cum sepelires tu mortuos simpliciter, & quia nō es cunctatus exurgere & derelinquere prandium tuum, & abisti condidisti mortuum, & missus sum tentare te, & iterum misit me Deus curare te, & Saram nurū tuā. Ego enim sum Raphael unus ex septem Angelis iustis, qui aßistimus & conuersamur ante claritatem Dei. *Per Esaiam quoque Dominus admonet & docet similia*
Tob. 12. Cornelius centurio. Act. 10. Raphael Angelus.

contestans, Solue, inquit, omnem nodum iniustitiæ, resolue suffocationes impotentium commerciorum. Dimitte quassatos in requiem, & omnem consignationem iniustam dissipa. Frange esurienti panem tuum, & egenos sine tecto induc in domum tuam. Si uideris nudum uesti, & domesticos seminis tui non despicies. Tunc erumpet temporaneum lumen tuum, & uestimenta tua citò orientur, & præibit ante te iustitia, & claritas Dei circūdabit te. Tunc exclamabis & Deus exaudiet te, dum adhuc loqueris, dicet, ecce adsum. Adesse se promittit, & audire & protegere se eos dicit, qui iniustitiæ nodos de corde soluentes, & eleemosynas circa domesticos Dei secundū eius præcepta facientes, dum audiunt quod Deus præcepit fieri, ipsi quoq; à Deo merētur audiri. Beatus Apostolus Paulus in necessitate pressuræ adiutus à fratribus, opera quæ fiunt, sacrificia Dei dixit esse, Saturatus sum, inquit, recipiens ab Epaphrodito ea quæ à nobis missa sunt, odorem suauitatis, sacrificio accepto & placente Deo. Nam quando quis miseretur pauperis, Deo fœnerat, & qui dat minimis, deo donat, spiritualiter deo suauitatis odorem sacrificat. In orationibus uerò celebrādis inuenimus obseruasse cum Daniele tres pueros, in fide fortes, et in captiuitate uictores, horam tertiam, sextam, nonam, sacramēto scilicet trinitatis, quæ in nouissimis temporibus manifestari habebat. Nam & prima hora in tertiam ueniens, consummatum numerum trinitatis ostendit. Itemq; ad sextam quarta procedens, declarat alteram trinitatē. Et quando à septima nona completur, per ternas horas trinitas perfecta numeratur, quæ horarum spatia iampridem spiritualiter determinātes adoratores dei statutis & legitimis ad precē temporibus seruiebant, & manifesta postmodum res est, sacramentū olim fuisse, quod antè sic iusti precabātur. Nam super discipulos hora tertia descendit spiritus sanctus, qui gratiam dominicæ promissionis impleuit. Item Petrus ho*

[Margin: * alias, cogitationem.]

[Margin: Philip. 4.]

ra sexta in tectum superius ascendens signo pariter & uoce Dei monentis instructus est, ut omnes ad gratiā salutis admitteret, cum de emundandis gentilibus antè dubitaret. Et dominus hora sexta crucifixus, ad nonam peccata nostra sanguine suo abluit, & ut redimere & uiuificare nos posset, tunc uictoriam suam paßione perfecit. Sed nobis, fratres dilectiß. præter horas antiquitus obseruatas orandi, nunc & spatia & sacramēta creuerūt. Nam & mane orandū est, ut resurrectio domini matutina oratione celebretur, quod olim spiritus sanctus designabat in psalmis, dicens. Rex meus & Deus meus, quoniam ad te orabo domine mane, & exaudies uocem meā, manè aßistam tibi, & cōtemplabor te. Et iterum per prophetam loquitur dominus. Diluculo uigilabunt ad me dicentes. Eamus & reuertamur ad dominum Deum nostrū. Recedente item sole ac die cessante necessariò rursum orandū est: Nā quia Christus sol uerus, & dies uerus est, sole ac die seculi recedente, quando oramus & petimus ut super nos lux denuo ueniat, Christi precamur aduentum, lucis æternæ gratiā præbiturum. Christum aūt diem dictū, in psalmis declarat spiritus sanctus. Lapis, inquit, quē reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli, à domino factus est, & est admirabilis in oculis nostris. Iste est dies quem fecit dominus, ambulemus et iucūdemur in eo. Item quòd sol appellatus sit, Malachim propheta testatur, dicēs. Vobis autem qui timetis nomen domini, orietur sol iustitiæ, & in alis eius cūratio est. Quòd si in scripturis sanctis sol uerus & dies uerus est Christus, hora nulla à Christianis excipitur, quo minus frequenter ac semper deus debeat adorari, ut qui in Christo, hoc est, in sole & in die uero sumus, insistamus per totum diem precibus & oremus, & quādo mundi lege decurrēs uicibus alternis nox resoluta succedit, nullum de nocturnis tenebris esse orātibus damnum potest, quia filijs lucis & nocte dies est. Quando enim sine lumi

Mane orandū

Psal. 5.

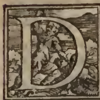
Orandum uesperi.

Psal. 117.

Malach. 4.

ne est, cui lumen in corde est? Aut quomodo sol ei & dies non est, cui sol & dies Christus est? Qui autem in Christo, hoc est,
Luc. 2. *in lumine semper sumus, nec noctibus ab oratione cessemus. Sic Anna uidua sine intermissione rogans semper & uigilans perseuerabat in promerendo Deo: sicut in Euangelio scriptum est: Non recedebat, inquit, de templo, ieiunijs & orationibus seruiens nocte ac die. Viderint uel gẽtiles, qui necdũ illuminati sunt: uel Iudæi, qui deserto lumine in tenebris remanserunt. Nos, fratres dilectissimi, qui in Domini luce semper sumus, qui meminimus & tenemus quid esse accepta gratia cœperimus, computemus noctem pro die. Ambulare nos credamus semper in lumine, non impediamur à tenebris quas euasimus: nulla sint horis nocturnis precum damna, nulla orationum pigra & ignaua dispendia. Per Dei indulgentiam recreati spiritualiter et renati, imitemur quod futuri sumus, habituri in regno sine interuentu noctis solum diem. Sic nocte quasi in lumine uigilemus oraturi semper, & acturi gratias Deo: hic quoq; orare & gratias agere non desinamus.*

D. CAECILII CYP. LIBELLVS VNVS AD FORtunatum de exhortatione martyrij, XII. capitibus distinctus, ex quibus plenius summariũ noscitur argumentum.

Esiderasti Fortunate charissime nobis, ut quoniã pressurarũ et persecutionũ põdus incumbit, et in fine atq; in consummatione mundi Antichristi tempus infestum appropinquare iam cœpit, ad præparandas & corroborandas fratrum mentes de diuinis

scripturis hortamenta componerem, quibus milites Christi ad spirituale et cœleste certamen animarē. Obtemperandum fuit desiderio tuo tam necessario, ut quantum sufficit nostra mediocritas auxilio diuinæ inspirationis instructa, quasi arma ac munimēta quædam pugnaturis fratribus de præceptis diuinis promerentur. Parum est enim quod Dei plebē classico nostræ uocis erigimus, nisi credentiū fidē, ac dicatam Deo deuotamq; uirtutem diuina lectione firmemus. Quid autē potius ac maius curæ nostræ ac solicitudini congruit, quàm ut cōmissum nobis diuinitus populū et exercitum in castris cœlestibus constitutū, aduersus diaboli tela & iacula exhortationibus assiduis præparemus? Neque enim idoneus potest esse miles ad bellum, qui non exercitatus in campo prius fuerit. Aut qui agonisticā coronā quærit adipisci, in stadio coronabitur, nisi usum et peritiam uiriū antè meditetur. Aduersarius uetus est et hostis antiquus, cū quo prælium gerimus. Sex millia annorū plenè cōplentur, ex quo hominē diabolus impugnat. Omnia iam genera tentandi et artes atq; insidias deijciendi usu ipso uetustatis edidicit. Si imparatū inuenerit Christi militē, si rudem, si non solicitū ac toto corde uigilantē, circūuenit nesciū, fallit incautum, decipit imperitū. Si uerò quis dominica præcepta custodiens et fortiter Christo adhærens contra eum steterit, uincatur necesse est, quia Christus quē confitetur inuictus est. Ac ne in longū sermonē meum extenderem, frater charissime, et audientē uel legentem styli latioris copia fatigarem, cōpendium feci, ut propositis titulis quos quis et nosse debeat et tenere, capitula dominica subnecterem, et id quod proposueram diuinæ lectionis autoritate solidarē, ut non tam tractatum meū uidear tibi misisse, quàm materiam tractantibus præbuisse, quæ res in usum singulis proficit utilitate multorū. Nam si confectam et paratā iam uestem darem, uestis esset mea, qua alius uteretur, & forsan non pro habitudine staturæ et corporis res alteri

Miles inexercitatus bello inutilis.

Diabolus longo usu doctus

Christi miles inuictus.

facta minus cõgruens haberetur. Nunc *uero de agno, per quẽ redempti ac uiuificati sumus, lanam ipsam et purpuram misi, quam cum acceperis, tunicã tibi pro uoluntate cõficies, et plus ut in domestica tua atque in propria ueste lætaberis: et cæteris quoque ut conficere et ipsi pro arbitrio suo possint, quod misimus exhibebis, ut uetere illa nuditate contecta perstrant omnes induměta* Christi, *cœlestis gratiæ sanctificatione uestiti.* Necnon *et illud consilium, frater charissime, utile et salubre prospexi, in exhortatione tam necessaria, quæ martyres faciat, amputandas esse uerborum nostrorum moras et tarditates, atq; ambages sermonis humani subtrahendas, ponẽda illa sola, quæ* Deus *loquitur, quibus seruos suos ad martyriũ* Christus *hortatur.* Præcepta *ipsa diuina uelut arma pugnantibus suggerenda sunt.* Illa *sint militaris tubæ hortamenta, illa pugnantibus classica.* Inde *aures erigantur, inde instruan tur mentes, inde & animi et corporis uires ad omnẽ passionis tolerantiam roborentur.* Nos *enim qui domino permittente primum baptisma credentibus dedimus, ad aliud quoque singulos præparemus, insinuantes et docentes hoc esse baptisma in gratia maius, in potestate sublimius, in honore pretiosius, baptisma in quo* Angeli *baptizant, et in quo* Deus *et* Christus *eius exultant, baptisma post quod nemo iam peccat, baptisma quod fidei nostræ incremẽta consummat, baptisma quod nos de mundo recedentes statim* Deo *copulat.* In *aquæ baptismo percipitur peccatorum remissa, in sanguinis corona uirtutum.* Amplectenda *res est et optanda, et omniũ postulationum nostrarum precibus expetenda, ut qui serui* Dei *sumus, simus et amici.*

Præcepta Dei arma christianorum.

Baptisma.

CAPVT PRIMVM.

IN *exhortandis itaq; ac præparãdis fratribus nostris, et fidei ac uirtutis firmitate ad præconium dominicæ cõfessionis, atq; ad prælium persecutionis et passionis armãdis, primo in loco dicen-*

dum est, idola deos non esse, quæ sibi homo facit. Neque enim *quæ fiũt, factore suo et fabricatore maiora sunt, aut protegere & seruare quenquã possunt quæ ipsa de templis suis pereunt, nisi ab homine seruentur. Sed nec elementa colenda esse, quæ homini secundũ dispositionẽ & præceptũ* Dei *seruiũt.* II.

Destructis idolis & elementorum ratione monstrata, ostendendum dominum solum colendum esse. III.

Tunc addendum quæ comminatio Dei *sit aduersus eos, qui idolis sacrificant.* IIII.

Præterea docendum non facile ignoscere Deum *idololatris.* V.

Et q, sic idololatriæ indignetur Deus, *ut præceperit etiam eos interfici, qui sacrificare et seruire idolis suaserint.* VI.

Subiungendum post hæc q, redempti ac uiuificati Christi *sanguine nihil* Christo *præponere debeamus, quia nec ille quicquam nobis præposuerit, & ille propter nos mala bonis prætulerit, paupertatem diuitijs, seruitutem dominationi, mortem immortalitati.* Nos *contrà in paßionibus nostris paupertati seculari, paradisi diuitias & delicias præferamus, dominatum et regnum æternum temporariæ seruituti, immortalitatem morti,* Deum *& Christum diabolo &* Antichristo. VII.

Insinuandum quoque, ne erepti de faucibus diaboli & de laqueis seculi liberati, si in angustijs & pressuris esse cœperint, egredi denuo ad seculum uelint & perdant quod euaserint. VIII.

Insistendum potius esse & perseuerandum in fide & ueritate, & cœlestis ac spiritalis gratiæ consummatione, ut ad palmam & coronam poßit perueniri. IX.

Ad hoc enim pressuras et psecutiones fieri ut pbemur. X.

Nec timendas esse iniurias, & pugnas persecutionum, quia maior est Dominus *ad protegendum, quàm diabolus ad impugnandum.* XI.

Ac ne expauescat aliquis et cõturbetur ad pressuras et persecutiones, quas patimur in isto mundo, probandum antè prædictum esse, q nos mundus odio habiturus esset, & q persecutiones aduersum nos excitaret, ut ex hoc ipso quod hæc fiant, manifesta sit fides diuinæ pollicitationis in mercedibus et præmijs postmodum secuturis. Nec nouum *quid accidat Christianis quando ab initio mundi boni laborauerint, et oppreßi atq; occisi sint iusti ab iniustis.* XII.

In *nouißima parte ponendum est, quæ spes et quæ merces maneat iustos et martyres post conflictationes huius temporis & paßionis: & q plus accepturi simus in paßionis remuneratione, quàm quod hic sustinemus in ipsa paßione.*

CAPITVLVM PRIMVM.

Vod idola dij non sint, & q nec elementa uice Dei *colenda sint, in psalmo.cxiij.*Ido*la gentium argentum & aurum, opus manuum hominum.* Os *habent et non loquentur, oculos habent et non uident.* Aures *habent & non audiunt, neq; enim est spiritus in ore ipsorum. Similes illis fiant homines qui faciunt ea.*Item

Psal.113.

Sap.15. *in Sapientia Salomonis:* O*mnia idola nationum æstimauerunt deos, quibus neq; oculorum usus est ad uidendum, neq; aures ad percipiendum spiritum, neq; aures ad audiendum, nec digiti in manibus ad tranctandum, sed et pedes eorum pigri ad ambulandum.* Homo *enim fecit illos, et qui spiritum mutuatus est finxit illos.*Nemo *aũt sibi similem homo poterit* Deum *fingere: cum sit enim mortalis, mortuũ fingit manibus iniquis.* Me*lior aũt ipse ijs quos colit, quoniam ipse quidem uixit, illi nunquã.*Item *in* Exodo: *Nõ facies tibi idolum, nec cuiusquam si-*

Exod.20.

Sap.13. *militudinem.*Item *apud Salomonem de elementis:*Neq; *opera attendentes agnouerũt quis esset artifex, sed aut ignẽ, aut spiritum, aut citatũ aërem, aut gyrum stellarum, aut nimiã aquam,*

aut solem, et lunam deos putauerunt. Quorum si propter specie hoc æstimauerũt, sciant quanto ijs Dñs sit speciosior: aut si uirtutes et opera eorum mirati sunt, intelligant ab ipsis, quoniam qui hic constituit fortia fortior est illis. II.

Quòd Deus solus colendus sit, in Deuteronomio: *dominum* Deum *tuũ adorabis, et illi soli seruies.* Item in Exod. *Non erunt tibi dij alij absq; me. Item illhic: Videte quia ego sum, & non est* Deus *præter me. Ego interimam et uiuere faciam, percutiam & ego sanabo, & non est qui eripiat de manibus meis. Item in* Apocalypsi: *Et uidi alium* Angelum *uolantem in medio cœli, habentem* Euangelium *æternum, ut annuntiaret super terram, & super omnes nationes, & tribus, et linguas, et dicentem uoce magna:* Metuite *potius* Deum, *& date illi claritatem, quoniam uenit hora iudicij eius, & adorate eum qui fecit cœlum & terram, mare & omnia quæ in eis sunt. Sic et dominus in euangelio commemorationem facit primi & secundi præcepti dicẽs:* Audi Israël, *dominus* Deus *tuus dominus unus est: Et diliges dominum* Deum *tuum de toto corde tuo, & de tota anima tua, & de tota uirtute tua. Hoc primum & secundum simile huic:* Diliges *proximum tuum tanquam te.* In *his duobus mãdatis tota lex pendet & prophetæ. Et iterum:* Hæc *est autem uita æterna, ut cognoscant te solum uerum* Deum: *et quem misisti Iesum Christum.* III.

Deut. 32. Exod. 20. Deut. 6. Apoc. 14. Matth. 22. Ioan. 17.

Quæ cõminatio Dei *sit aduersus eos qui idolis sacrificant: in* Exodo: *Sacrificans dijs eradicabitur, nisi Deo soli. Item in* Deuteronomio: *Sacrificauerunt dæmonijs & non* Deo. *Item apud* Esaiam: Adorauerunt *eos quos fecerunt digiti eorum, & curuatus est homo, & humiliatus est uir, & non laxabo illis. Et iterum:* Illis *fudistis libamina, & illis imposuistis sacrificia. Super hæc non indignabor dicit dominus? Item* Hieremias: Nolite *ambulare post deos alienos ut seruiatis eis, & ne adoraueritis eos, & ne incitetis me in operibus manuũ ue-*

Exod. 22. Deut. 32. Esa. 2. Hiere. 7.

Apoc.14. *strarum ad desperdendos uos.* Item in Apocalypsi: *Siquis adorat bestiam & imagnem eius, & accipiet notam in fronte sua aut in manu, bibet & ipse de uino iræ* Dei *misto in poculo iræ eius, & punietur igne & sulphure sub oculis sanctorum* Angelorum, *& sub oculis agni, & fumus de tormentis eorum in secula seculorum ascendet.* Nec *habebunt requiem die ac nocte, quicunque adorauerint bestiam & imagnem eius.* IIII.

Exod.32. Non *facilè ignoscere* Deum *idololatris.* Moyses *in* Exodo *pro populo rogat nec impetrat.* Precor, *ait,* Domine, *deliquit hic populus delictum grande: fecerunt sibi deos aureos, & nunc si dimittis illis delictum grande, dimitte: sin autem, sine me, et dele de libro quem scripsisti.* Et *dixit* Dominus *ad* Moysen. *Siquis delinquit ante me, deleam eum de libro meo.* Item *cum* Hieremias *pro populo deprecaretur,* Dominus *ad eum*

Hiere.7. *loquitur, dicens:* Et *tu noli orare pro populo hoc, & noli postulare pro ipsis in prece et oratione, quia nō exaudiam illum in tempore quo inuocabunt me, in tēpore afflictionis suæ.* Ezechiel *quoque hanc eandem denuntiat indignationem de eis qui*

Ezech.14. *in* Deum *delinquunt.* Et *fuit, inquit, uerbum* Domini *ad me dicens:* Fili *hominis, terra quæcūq; peccauerit mihi, ut delictum delinquat, extendam manum meam super eam, & obteram stabilimentum panis, & immittam in ea famem, & auferam de ea hominem & pecora.* Et *si fuerint tres uiri in medio eius,* Noë, Daniel, *&* Iob, *non liberabunt filios neq; filias, ipsi soli*

1.Reg.2. *salui erunt.* Item *in* Regum *primo libro. Si delinquendo peccet uir aduersus uirum, orabunt pro eo* Dominum. *Si autem in* Deum *peccet homo, quis orabit pro eo?* V.

Quòd *sic idololatriæ indignetur* Deus, *ut præceperit etiā eos interfici, qui sacrificare et seruire idolis suaserint,* In Deu-

Deute.13. *teronomio:* Quòd *si rogauerit te frater tuus, aut filius tuus, aut filia tua, aut uxor tua, quæ est in sinu tuo, aut amicus*

tuus, qui æqualis est animæ tuæ, latenter dicēs: Eamus et seruiamus dijs alienis, dijs gentium: non consenties ei, & non exaudies eum, & non parcet oculus tuus super eum, & non celabis eum, & annuntians annuntiabis de illo. Manus tua erit super eum in primis interficere eum, et manus omnis populi postremo, et lapidabunt eum et morietur, quoniam quæsiuit auertere te à domino Deo tuo. Et iterum loquitur dominus et dicit: *Nec ciuitati parcendum etiam si uniuersa consenserit ad idololatriam: aut si audieris in una ex ciuitatibus quas dominus Deus tuus dabit tibi inhabitare te illhic, dicentes. Eamus & seruiamus dijs alienis, quos non nosti. Interficiens eos necabis omnes qui sunt in ciuitate cæde gladij, & incendes ciuitatem igni, & erit sine habitaculo in æternum. Non reædificabitur etiam nunc ut auertatur Deus ab indignatione iræ suæ. Et dabit tibi misericordiam & miserebitur tui, & multiplicabit te, si exaudieris uocem domini Dei tui, & obseruaueris præcepta eius. Cuius præcepti & uigoris* 1. Machab. 2. *memor Mathathias interfecit eum qui ad aram sacrificaturus accesserat. Quòd si ante aduentum Christi circa Deum colendum, & idola spernenda hæc præcepta seruata sunt, quanto magis post aduentum Christi seruanda sunt, cum ille ueniens non uerbis tantum nos hortatus sit, sed & factis, post omnes iniurias et contumelias passus quoq; et crucifixus, ut nos pati & mori exemplo suo doceret, ut nulla sit homini excusatio pro se non patienti, cum passus sit ille pro nobis, & cum ille passus sit pro alienis peccatis, multo magis pro peccatis suis pati unumquenque debere?* Et ideo in Euangelio comminatur & dicit: *Quicunque confessus me fuerit coràm homini-* Matth. 10. *bus, & ego confitebor eum coràm patre meo qui est in cœlis: Qui autem negauerit me coràm hominibus, & ego negabo eum coràm patre meo qui est in cœlis.* Item apostolus Paulus. *Si enim commorimur, inquit, et conuiuemus. Si toleramus &* 2. Timo. 2.

conregnabimus. Si negamus, & ipse negabit nos. Item Ioan-
1.Ioan.2. *nes: Qui negat filium, nec patrem habet. Qui confitetur fi-
lium, & filium & patrem habet. Vnde nos ad contemptum
mortis hortatur dominus & corroborat, dicens:* Nolite time
*re eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occi-
dere. Magis autem metuite eum, qui potest animam & cor-*
Ioan.12. *pus occidere in gehennam. Et iterum: Qui amat animã suam,
perdet eam, & qui odit animam suam in isto seculo, in uitam
æternam conseruabit illam.* VI.

*Quòd redempti et uiuificati Christi sanguine nihil Chri-
sto præponere debeamus:* In Euangelio dominus loquitur &
Matth 10. *dicit: Qui diligit patrem aut matrem plus quàm me, non est
me dignus: Et qui diligit filium aut filiam super me, non est me
dignus. Et qui non accipit crucem suam & sequitur me, non*
Deut.33. *est me dignus. Sic & in* Deuteronomio *scriptum est: Qui di-
cunt patri aut matri, non noui te, & filios suos non agnoue-
runt, hi custodierunt præcepta tua, et testamentum tuum ser-*
Roma.8. *uauerunt.* Item *apostolus* Paulus: *Quis nos, inquit, separabit
à charitate Christi, pressura, an angustia, an persecutio, an fa-
mes, an nuditas, an periculum, an gladius? Sicut scriptum est:*
Psal.43. *Quia propter te occidimur tota die, æstimati sumus ut oues ui
ctimæ, sed in his omnibus superamus ꝓpter eum qui nos dile-*
1.Cor.6. *xit. Et iterum:* Nõ *estis uestri, empti enim estis pretio magno,
glorificate & portate* Deum *in corpore uestro. Et iterũ:* Pro
omnibus mortuus est, ut qui uiuunt iam non sibi uiuant, sed ei
2.Cor.5. *qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit.* VII.

*Ereptos de faucibus diaboli & de laqueis seculi liberatos
non debere denuo ad seculum reuerti, ne perdant quod euase-
rint:* In Exodo Iudaicus *populus ad umbram nostri & imagi-
nem præfiguratus, cum* Deo *tutore & uindice euasisset* Pha-
*raonis atq; Aegypti, id est, diaboli & seculi durißimam ser-
uitutem, circa* Deum *perfidus & ingratus, aduersus* Moysen

mussitat, respiciens solitudinis ac laboris incommoda, & non intelligens libertatis ac salutis beneficia diuina, reuerti quærit ad Aegyptum, hoc est, ad seculi seruitutem, unde fuerat abstractus, cum magis fidere in Deum deberet & credere, quoniam qui à diabolo & seculo liberauit populum suum, proteget liberatum: Quid hoc nobis, inquiunt, fecisti eijciendo nos Exod.14. *de Aegypto? Melius erat nobis seruire Aegyptijs, quàm mori in solitudine hac. Et dixit Moyses ad populum: State fidentes & uidete salutem quæ est à Domino, quam nobis faciet hodie. Dominus ipse pugnabit pro uobis & uos tacebitis. Quod nos admonens in Euangelio suo Dominus & docens ne ad zabulum rursus & ad seculum quibus renuntiauimus & unde euasimus, reuertamur, dicit: Nemo retro attendens* Luc.9.& 17 *& superponēs manum suam in aratrum aptus est regno Dei. Et qui in agro est, non reuertatur retro. Memores estote uxoris Loth. Ac nequis aliqua uel cupiditate rerum uel suorum dulcedine retardetur, quo minus Christum sequatur addidit & dicit: Qui non renuntiat omnibus quæ sunt eius, non potest meus esse discipulus.*

VIII.

Insistendum esse & perseuerandum in fide & uirtute, & cœlestis & spiritualis gratiæ consummatione, ut ad palmam & ad coronam poßit perueniri: In Paralipomenon: Dominus uobiscum est, quandiu & uos estis cum ipso. Si autem dereliqueritis eum, derelinquet uos. Item apud Ezechielem: Iustitia iusti non liberabit eum in quacunque die exerrauerit. Item Dominus in Euangelio loquitur & dicit. Qui perseuerauerit Matth.10. *usq; in finem, hic saluus erit. Et iterum: Si manseritis in uerbo* Ioan.8. *meo, uerè discipuli mei eritis, & cognoscetis ueritatem, & ueritas liberabit uos. Præmonens quoq; nos semper paratos esse debere, & expeditos in procinctu firmiter stare, adiecit & dicit: Sint lumbi uestri præcincti, & lucernæ ardentes, & uos* Luc.12. *similes hominibus expectantibus Dominum suum quando re-*

2.Paral.15. Ezech.33.

uertatur à nuptijs, ut cum uenerit & pulsauerit aperiant ei. Felices serui illi, quos adueniens dominus inuenerit uigilantes. Item beatus Apostolus *ut fides nostra proficiat & crescat, & ad summa perueniat hortatur*, dicens: Nescitis *quoniam qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, unus tamē accipit coronam? Sic currite ut apprehendatis*. Et illi *quidem ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam*.

1. Cor. 9.

2. Tim. 2. Et iterum: Nemo militans Deo, *implicat se molestijs secularibus, ut possit placere ei cui se probauit. Sed & si certauerit quis non coronabitur, nisi legitimè pugnauerit*. Et iterū: Oro

Rom. 12. *autem uos fratres per misericordiam* Dei, *ut constituatis corpora uestra hostiam uiuentem, sanctam*, Deo placentē, *& ne configuremini seculo huic, sed transformemini in renouatione spiritus ad probandum quæ sit uoluntas* Dei *bona, & placens*

Roma. 8. *& perfecta*. Et *iterum: Sumus filij* Dei: *si autem filij, & hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi. Siquidem cōpatiamur ut & commagnificemur*. In Apocalypsi *eadem loquitur diuinæ prædicationis hortatio, dicēs*: Tene *quod*

Apoc. 5. *habes, ne alius accipiat coronam tuam*. Quod *exemplum per seuerandi & permanendi designatur* in Exodo: *ubi* Moyses *ad superandum* Amalech, *qui figuram portat diaboli, in signo*

Amalech figura diaboli. Exod. 17. *& sacramento crucis alleuat supinas manus*. Nec *uincere aduersarium potuit, nisi postquàm stabilis in signo alleuatis iugiter manibus perseuerauit*. Et *factum est, inquit, cum leuabat* Moyses *manus, præualebat* Israel. Vbi *autem submiserat manus, inualescebat* Amalech. Et *accepto lapide supposuerūt sub eo, & sedebat super eum*. Et Aaron & Vr *sustentabant manus eius hinc & inde, et factæ sunt manus* Moysi *stabiles usq; in occasum solis*. Et *fugauit* Iesus Amalech *& omnem populum eius*. Et *dixit* Dominus *ad* Moysen: *Scribe hoc, ut sit in memoria, in libro, & da in aures* Iesu, *quoniam deletione delebo memoriam* Amalech *sub cœlo*.

IX

Ad hoc enim pressuras & persecutiones fieri ut probemur: in Deuteronomio: Tentat uos Dominus Deus uester, ut sciat si diligitis eum ex toto corde uestro, & ex tota anima uestra, & ex tota uirtute uestra. Et iterum apud Salomonem: Deut.13. *Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis. Paulus quoq; paria testatur, ac loquitur, dicens: Gloriamur in spe claritatis Dei. Non solum autem, sed & gloriamur in pressuris, scientes quoniam pressura tolerantiam operatur, tolerantia autem probationē, probatio autem spem, spes autē non confunditur, quia dilectio Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis. Et Petrus in epistola sua ponit, & dicit: Charissimi nolite mirari ardorem accidentē uobis, qui ad tentationem uestram fit, nec excidatis tanquam nouum aliquid uobis contingat. Sed quotiescunq; cōmunicatis Christi passionibus, per omnia gaudete, ut & in reuelatione facta claritatis eius gaudentes exultetis. Si improperatur uobis in nomine Christi, beati estis, quia maiestatis & uirtutis Domini nomen requiescit in uobis, quod quidem per illos blasphematur, per nos autem honoratur.* X.

Eccl.27. Roma.5. 1.Pet.4.

Timendas non esse iniurias & pœnas persecutionum, & ne expauescat quis ad pressuras & persecutiones quas patitur in hoc mundo, quia maior est Dominus ad protegēdum, quàm zabulus ad impugnandum. Ioannes in epistola sua ponit & dicit: Maior est qui in uobis est quàm qui in isto mundo. Item in Psalmo: Non metuam quid mihi faciat homo, Dominus mihi auxiliator est. Et iterum: Isti in equis, nos autem in nomine Domini Dei nostri magnificabimus. Ipsi obligati sunt & ceciderunt, nos autem surreximus & erecti sumus. Et adhuc fortius docens & ostendens spiritus sanctus castra zabuli non timenda, & si bellum nobis hostis indixerit, in ipso magis bello spem nostram consistere, & congressione illa iustos ad diuinæ sedis & salutis æternæ præmium

1.Ioan.4. Psal.117. & 19.

Psal.26. peruenire, in psalmo ponit & dicit: Si directa in me fuerint castra, non timebit cor meum. Et si exurrexerit super me bellum, in illud ego sperabo. Vnam petij à Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini per omnes dies uitæ meæ. Item in Exodo declarat scriptura diuina pressuris multiplicari nos potius & augeri dicens: Quantoq; eos deprimebant, tanto plures fiebant & inualescebant magis. Et in Apocalypsi protectio diuina promittitur in passionibus nostris: Nihil, inquit, horum timeas, quæ passurus es. Nec alius securitatem nobis pollicetur & protectionem, quàm qui & per Esaiam prophetam loquitur dicens: Noli timere quia ego te redemi, & uocaui te in nomine tuo, meus es tu. Et si pertransieris per aquam, tecum sum, & flumina te non inundabunt. Et si pertransieris per ignem, ignis non comburet te, quoniam ego Dominus Deus tuus sum, qui te saluum facio. Qui & in Euangelio promittit auxilium diuinum Dei seruis in persecutionibus non defuturum, dicens: Cum autem uos tradiderint, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini: dabitur enim uobis in illa hora quid loquamini: Non enim uos estis qui loquimini, sed spiritus patris uestri qui loquitur in uobis. Et iterum. Ponite in cordibus uestris non præmeditari excusare, ego enim dabo uobis os & sapientiam, cui non poterũt resistere aduersarij uestri. Sic & in Exodo ad Moysem contantem & ad populum trepidantem Deus loquitur dicens. Quis dedit os homini? & quis fecit mutum? & quis surdum? & quis uidentem & cæcum? non ne ego Dominus Deus? Et nunc perge, & ego aperiam os tuum, & instruam te quid loquaris. Nec difficile est Deo aperire os hominis deuoti sibi, & confessori suo inspirare constantiam & fiduciam loquendi, qui in Numeris aduersus Balaam prophetam etiam asinam fecit loqui. Quare in persecutionibus nemo cogitet quod periculum diabolus importet, sed consideret quod auxilium

Marginal references: Exodi 1. — Apoc.2. — Esa.43. — Matth.10. — Mar.13. — Luc.21. — Exod.4. — Num.22 — 2.Pet.2.

lium Deus præstet, nec mentem labefaciat humana infestatio, sed corroboret fidē diuina protectio, quādo unusquisq; secundum dominica promissa & fidei suæ merita tātum accipiat de Dei ope, quantum se credit accipere, nec sit quod omnipotens præstare non poßit, nisi accipiētis fides caduca defecerit. XI.

Antè prædictū esse quòd nos mundus odio habiturus esset, & quòd persecutiones aduersus nos excitaret, & quòd nihil nouum Christianis accidat, cum ab initio mundi boni laborauerint, & opprešsi atque occisi sint iusti ab iniustis, Dominus in Euangelio præmonet & prænuntiat, dicens: Si mundus uos odit, scitote quoniā me primò odijt. Si de mūdo essetis, mūdus quod suum esset, amaret. Sed quia de mundo non estis, & ego elegi uos de mundo, propterea odit uos mundus. Mementote sermonis quem dixi uobis: Nō est seruus maior domino suo, Si me persecuti sunt, & uos persequētur. Et iterum: Veniet hora ut omnis qui uos occiderit, putet se officiū Deo facere. Sed hoc facient, quoniam non cognouerunt patrē neque me. Hæc autem locutus sum uobis, ut cum uenerit hora, eorū memores sitis, quia ego dixi uobis. Et iterum: Amen amen dico uobis, quia plorabitis & plangetis, seculū autem gaudebit: uos tristes eritis, sed tristitia uestra in lætitiam ueniet. Et iterum: Hæc locutus sum uobis, ut in me pacē habeatis, in seculo autē pressuram. Sed fidite qnoniam ego uici seculum. Et iterū cum à discipulis suis interrogaretur de signo aduentus sui & cōsummationis mundi, respondit & dixit: Cauete nequis uos fallat, multi enim uenient in nomine meo dicētes: Ego sum Christus: & multos fallent. Incipietis autē audire bella & auditus bellorū, uidete, nolite tumultuari: oportet enim hæc fieri, sed nōdum est finis. Exurget autē gens super gentem, & regnum super regnū, & erunt fames & terræmotus & pestilentiæ per loca. Omnia autē ista initia parturitionum sunt. Tunc tradent uos in tribulationē & interficient uos, et eritis odibiles omni-

Ioan. 15.

Ian. 16.

Luc. 21.
Mar. 13.
Matth. 24.

bus gentibus propter nomem meum. Et *tunc scandalizabuntur multi, & se inuicem tradent & odient inuicem.* Et *multi pseudoprophetæ exurgent & seducent multos, & eò quòd facinus abundet, & refrigescet charitas multorum. Qui autẽ tolerauerit usq; in finẽ, hic saluus erit.* Et *prædicabitur* Euan*gelium istud regni per totum orbem terræ in testimonium omnibus gentibus, & tunc ueniet finis.* Cum *autem uideritis*

Daniel.9. *abominationem uastationis, quæ dicta est per* Danielem *prophetam, stantem in loco sancto, qui legit intelligat, tunc qui in* Iu*dæa sunt fugiant in montes, & qui in tecto est non descendat tollere quicquam de domo: & qui in agro est, non conuertatur retro auferre uestimentum suum.* V*æ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus.* Or*ate autem ne fiat fuga uestra hyeme, neq; sabbato.* Erit *autem tunc pressura magna, qualis non fuit ab initio mundi usq; nũc, sed neq; fiet: & nisi breuiati essent dies illi, non esset salua omnis caro: propter electos autem breuiabuntur dies illi.* Tunc *si quis dixerit uobis:* Ecce *hic est Christus, aut ecce illhic, nolite credere. Surgent enim pseudochristi & pseudoprophetæ, & dabunt signa magna & prodigia ad errorem faciendum, si fieri potest, & electis.* Vos *autem cauete, ecce prædixi uobis omnia. Si ergo dixerint uobis:* Ecce *in solitudine est, nolite exire: ecce in cubiculis, nolite credere. Sicut enim coruscatio quæ exit ab oriente & paret usq; ad* Occidentem, *ita erit & aduentus filij hominis.* V*bi fuerit corpus, illhic colligentur aquilæ.* Continuò *autem post pressuram dierum illorum sol tenebrascet, & luna non dabit lumẽ suum, et stellæ cadent de cœlo, & uirtutes cœlorum mouebuntur.* Et *tunc apparebit signum filij hominis in cœlo, & lamentabuntur se omnes tribus terræ, & uidebũt filium hominis uenientem in nubibus in uirtute magna & claritate.* Et *mittet angelos suos cum uirtute magna & claritate, & cum tuba magna.* Et *colligent electos eius à quatuor*

uentis à summis cœlorum usq; ad summitates eorum. Nec *noua aut repentina hæc sunt, quæ nunc accidunt Christianis, cum boni & iusti semper & Dei lege innocentiæ ac ueræ religionis timore deuoti, per pressuras & iniurias & graues ac multiformes infestationum pœnas angusti itineris difficultate gradiantur. Sic in origine statim mundi Abel iustus à fratre primus occiditur, & Iacob fugatur, & Ioseph uenundatur, & David misericordem, Saul rex persequitur, & Heliam maiestatem Dei constanter ac fortiter asserentem rex Achab opprimere conatur. Zacharias sacerdos interficitur in medio templi & altaris, ut illhic hostia ipse fiat, ubi Deo hostias immolabat. Tot deniq; martyria iustorum sæpe celebrata, tot edita in posterum fidei & uirtutis exempla. Tres pueri Ananias, Azarias, Misahel ætate cõpares, dilectione cõcordes, fide stabiles, uirtute cõstantes, flammis ac pœnis urgẽtibus fortiores, soli se Deo seruire, solum nosse, solum colere proclamant, dicentes. Nabuchodonosor rex non opus est nobis de hoc uerbo respondere tibi. Etenim Deus cui nos seruimus, potens est nos eripere de camino ignis ardentis, & de manibus tuis rex liberare nos. Quod si noluerit, notum sit tibi, quia dijs tuis nõ seruiemus, & statuam auream quã statuisti, non adoramus. Et Daniel Deo deuotus & sancto spiritu plenus exclamat et dicit. Nihil colo ego nisi dominum meum, qui cõdidit cœlũ et terram. Tobias quoque sub regali licet ac tyrannica seruitute, sensu tamen ac spiritu liber confeßionem suam Deo seruat, & uirtutẽ maiestatemq; diuinam sublimiter prædicat, dicẽs. Ego in terra captiuitatis meæ confitebor illi, & ostendam uirtutẽ eius in natione peccatrice. Quid uerò in Machabæis septem resfrat natalium pariter & uirtutum sorte consimiles, septenarium numerum sacramento perfectæ consummationis implentes? sic fratres septẽ in martyrio cohærẽtes, ut primi in dispositione diuina septem dies annorum septem millia continen-*

Angusta bonorum uia. Gen. 4. 1. Reg. 14. 3. Reg. 19. Matth. 23. Dan. 3. Dan. 14. Tob. 13. Machab. 1

tes, ut septem spiritus & angeli septem qui assistunt & conuersantur ante faciem Domini, & lucerna septiformis in taber-
Apoc. 1. naculo martyrij, & in Apocalypsi septem candelabra aurea,
Prouerb. 9. & apud Salomonē columnæ septē, super quas ædificat domū sapiētia: ita & isthic septem fratrum numerus, ecclesiarū septē numerū sui quantitate cōplexus, secundū quod in primo Regum libro legimus, sterilem septem peperisse. Et apud Esaiam
Esa. 4. Septē mulieres unū hominē apprehendunt, cuius inuocari super se nomen exposcunt. Et Apostolus Paulus qui huius legitimi numeri & certi meminit, ad septem ecclesias scribit. Et in Apocalypsi Dominus mādata sua diuina & præcepta coele-
Apoc. 1. stia ad septem ecclesias & earundē angelos dirigit, qui nunc iste in fratribus numerus inuenitur, ut consummatio legitima impleatur. Cum septem liberis planè copulatur & mater origo & radix, quæ ecclesias septem postmodum peperit, ipsa prima & una super petram Domini uoce fundata. Nec uacat quod in passionibus, sola cū liberis mater est. Martyres enim qui se Dei filios in passione testantur, iam non nisi Deo patre censentur, sicut in Euangelio docet, dicens: Ne uocaueritis uo-
Matth. 23. bis patrē super terram: unus est enim pater uester qui in cœlis est. Quæ uerò ediderunt confeßionū præconia, quàm præclara, quàm magna documenta fidei præbuerunt? Rex Antiochus infestus, imo in Antiocho Antichristus expressus, ora
2. Mach. 7. martyrum gloriosa & spiritu confeßionis inuicta contagio suillæ carnis maculare quærebat, & cùm flagellis grauiter uerberasset, ac nihil promouere potuisset, sartagines iusit igniri: quibus ignitis & accensis, eum qui primus locutus fuerat, & magis regem uirtutis & fidei constantia prouocauerat, admoueri præcepit & frigi, producta & execta prius lingua quæ confessa Deum fuerat. Quod martyrium gloriosius contigit: lingua enim confessa nomen Dei prior ad Deum debuit ipsa proficisci. Pòst in secundo excogitatis acrioribus

pœnis, antequàm cætera membra torqueret, cutē capitis cum capillis detraxit, odio ſcilicet certo. Nam cū caput uiri Chriſtus ſit, & caput Chriſti Deus, qui caput laniabat in martyre, Deum & Chriſtum perſequebatur in capite. At ille martyrio ſuo fidens, & reſurrectionis ſibi præmium de Dei remuneratione promittens exclamauit & dixit: Tu quidē * impotens ex hac præſenti uita nos perdis, ſed mundi rex defunctos pro ſuis legibus in æternā uitæ ſurrectionē ſuſcitabit. Tertius linguā poſtulatus citò protulit: nam penam linguæ execandæ iam didicerat à fratre contemnere, manus quoq; amputandas cōſtanter extendit, multū beatus genere iſto ſupplicij, cui contigit extenſis manibus ad pœnam paſsionis dominicæ inſtar imitari. Nec nō & quartus pari uirtute tormēta contemnens, & ad retundendum regem cœleſti uoce reſpondens exclamauit & dixit: Potius eſt ab hominibus morti datos expectare ſpem à Deo, iterū ſuſcitandos ab eo in uitā æternā: Tibi enim reſurrectio ad uitā nō erit. Quintus præter q̃ carnificinā regis & duros uarioſq; cruciatus fidei uigore calcabat, ad præſcientiā quoq; & notitiam futurorum ſpiritu diuinitatis animatus prophetauit regi, & indignationem Dei, & ultionē uelociter proſecuturā. Poteſtatem, inquit, inter homines habens, cū ſis corruptibilis, facis quod uis. Noli autē putare genus noſtrum à Deo derelictum eſſe. Suſtine & uide magnam poteſtatem eius, qualiter te & ſemen tuum torquebit. Quale illud leuamentum fuit martyrij, quàm magnū, quàm grande ſolatiū? In cruciatibus ſuis non tormenta propria cogitare, ſed tortoris ſui ſupplicia prædicare? In ſexto uerò non uirtus ſola, ſed humilitas prædicanda eſt, nihil ſibi martyrem uindicaſſe, nec cōfeſsionis ſuæ honorem ſuperbis uocibus uentilaſſe, peccatis potius ſuis adſcripſiſſe, quod perſecutionem à rege pateretur, Deo uerò dediſſe quod poſtmodum uindicaretur. Docuit eſſe martyres uerecundos de ultione fidere, & nihil in paſsione

* alias, quia potens es.

iactare. Noli, inquit, frustra errare, nos enim propter nosmetipsos hoc patimur peccantes in Deum nostrũ. Tu autẽ ne te existimes impune futurum aggressus pugnare cũ Deo. Admirabilis quoque mater, quæ nec sexus infirmitate fracta, nec multiplici orbitate cõmota, morientes liberos spectauit libenter, nec pœnas illas pignorum, sed & glorias cõputauit, tam grande martyriũ Deo præbens uirtute oculorũ suorũ, quàm præbuerunt filij eius tormentis & paßione membrorũ. Cùm sex punitis & occisis superesset unus ex fratribus, cui rex diuitias & potentatus & multa pollicebatur, ut crudelitas eius aut feritas, uel unius subacti solatio foueretur, & peteret ut ad filium deijciendum secum deprecaretur & mater. Deprecata est illa, sed ut decebat martyrum, matrem, ut decebat legis & Dei memorem, ut decebat filios suos nõ delicatè sed fortiter diligentem. Deprecata est enim, sed ut Deum cõfiteretur, deprecata est ne à fratribus suis frater in consortio laudis & gloriæ separaretur, tunc se septem filiorum computãs matrem, si sibi cõtingeret septem Deo peperisse nõ seculo. Armans itaq; eum & corroborans, & feliciore tunc partu filium generans: Fili, inquit, miserere mei, quæ te in utero mensibus nouem portaui, & lac triennio dedi, & alui, & in ætatem istam perduxi. Oro fili aspicias cœlũ & terram, & omnibus quæ in eis sunt aspectis intelligas, quia ex nihilo fecit illa Deus & hominum genus. Itaq; fili ne timeas carnificem istum, sed dignus fratribus effectus, excipias mortẽ, ut in illa miseratione cum fratribus tuis te recipiam. Magna laus matris in exhortatione uirtutis, sed maior in Dei timore & in fidei ueritate, quòd nihil sibi aut filio de sex martyrum honore promisit, nec fratrum precem profuturã credidit ad negantis salutem. Persuasit potius participem fieri paßionis, ut in iudicij die posset cũ fratribus inueniri. Post hæc liberis suis commoritur & mater: neq; enim aliud iam decebat, quàm ut quæ martyres pepererat &

fecerat, in consortio illis gloriæ iungeretur, & quos ad Deum præmiserat, ipsa quoque sequeretur. Ac nequis uel libelli, uel alicuius rei oblata sibi occasione qua fallat, amplectatur decipientium malum munus, nec Eleazarus tacendus est, qui cum sibi à ministris regis offerretur facultas, ut accepta carne qua liceret sibi uesci, ad circumueniendum regem simularet se edere, quæ de sacrificijs atque illicitis cibis ingerebãur, consentire ad hanc fallaciam noluit, dicens, nec ætati suæ, nec nobilitati conuenire id fingere, quo cæteri scandalizarentur, & in errorem inducerentur, existimãtes & Eleazarum nonaginta annos natum ad morem alienigenarum relicta & prodita Dei lege transisse, nec tanti esse lucrari breuia uitæ momenta, ut offenso Deo incurreret æterna supplicia. Atq; illhic excruciatus diu & in extremo iam constitutus, cum inter uerbera & tormenta moreretur, ingemiscens ait. Domine qui sanctam habes scientiam, manifeste tu scis, quia cum possim à morte liberari, durissimos dolores corporis tolero flagellis uapulans, animo autem propter tui ipsius metum libenter hoc patior. Syncera prorsus fides & uirtus integra ac satis pura, non regem Antiochum cogitasse, sed Deũ iudicẽ, & scisse proficere sibi ad salutẽ non posse, si hominem derideret ac falleret, cũ Deus qui cõscientiæ nostræ iudex est, & solus timendus est, nec derideri posit omnino nec falli. Si igitur & nos dicati Deo ac deuoti uiuimus, si supra ipsa iustorum antiqua & sancta uestigia iter facimus, per eadem documenta pœnarum, per eadem passionum martyria pergamus, hoc ampliorem gloriam cõputantes temporis nostri, quòd cum uetera exempla numerentur, exuberante postmodum uirtutis ac fidei copia, numerari non possunt martyres Christiani, testante Apocalypsi & dicente. Post hæc uidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, ex omni gente, & ex omni tribu & populo & lingua stantes in cõspectu throni & agni, & erãt amicti stolis

Eleazarus.

2. Mach. 6.

Apoc. 7.

albis, & palmæ fuerunt in manibus eorum, & magno clamore dicebant: Salus Deo *nostro sedenti super thronū & agno, & respondit unus ex senioribus dicens:* Hi qui *amicti sunt stolis albis, qui sunt & unde uenerūt?* Et *dixi ei:*Domine *mi scis. & ait mihi:* Hi *sunt qui uenerunt ex magna tribulatione, & lauerunt stolas suas, & candidas eas fecerūt in sanguine agni: propter hoc sunt in cōspectu throni* Dei, *& seruiunt ei die ac nocte in templo eius. Quòd si tantus ostenditur & probatur* Christianorum *martyrum populus, nemo difficile uel arduum putet esse martyrem fieri, quando uideat martyrum populum non posse numerari.* XII.

Quæ spes & merces maneat iustos & martyres post conflictationes huius temporis & paßiones per Salomonem spiritus sanctus ostendit & præcinit dicens: Et *si coràm hominibus tormenta paßi sunt, spes eorū immortalitate plena est.* Et *si in paucis uexati, in multis bene disponentur, quoniam* Deus *tentauit illos, & inuenit eos dignos se.* Tanquam *aurū in fornace probauit illos, & quasi holocausta hostiæ accepit illos, & in tempore erit respectus illorum.*Iudicabunt *nationes, & dominabuntur populis, & regnabit dominus eorum in perpetuum.*Item *apud eundem uindicta nostra describitur, & persequentium nos atque insistantium pœnitentia prædicatur:* Tunc *stabunt iusti, inquit, in magna constantia aduersus eos, qui se angustiauerunt, & qui abstulerunt labores eorum.* Videntes *turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in subitatione insperatæ salutis, dicentes inter se pœnitentiam habentes, & præ angustia spiritus gementes:* Hi *sunt quos aliquando habuimus in derisum & in similitudinem improperij.* Nos *insensati uitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore.* Quomodo *ergo computati sunt inter filios* Dei, *& inter sanctos sors illorū est?* Ergo *errauimus à uia ueritatis, & iustitiæ lumen non luxit nobis, & sol non ortus est*

Sap. 3.

Sapien. 5.

nobis:. Lassati sumus in iniquitatis uia & perditionis, & ambulauimus solitudines difficiles, uiam autem Domini ignorauimus. Quid nobis profuit superbia, aut quid diuitiarum iactatio cõtulit nobis? transierunt omnia illa tanquam umbra. Item *in psalmo. 115. pretium & merces passionis ostenditur. Pretiosa, inquit, est in conspectu domini mors sanctorũ eius.* Item *in psalmo. 125. tristitia conflictationis & lætitia retributionis exprimitur: Qui seminant, inquit: in lacrymis, in gaudio metent. Ambulantes ambulabant & flebant mittentes semina sua. Venientes autem uenient in exultatione, tollentes gremia sua. Et iterum in psalmo. 118.* Beati *qui immaculati sunt in uia, qui ambulant in lege* Domini. Beati *qui scrutantur martyria eius, in toto corde exquirunt eum. Item dominus in* Euangelio, *ultor ipse persecutionis nostræ & remunerator passionis:* Beati *eritis, inquit, qui persecutionem passi fueritis propter iustitiam, quia ipsorum est regnum cœlorum. Et iterum.* Beati *eritis cum odio uos habuerint homines, & separauerint uos, & expulerint, & maledixerint nomini uestro quasi nequam propter filium hominis: Gaudete in illo die & exultate, ecce enim merces uestra multa est in cœlis.* Et *iterum. Qui perdet animam suam propter me, hic saluabit.* Nec *solos animaduersos & interfectos pollicitationis diuinæ manent præmia, sed etiam si ipsa passio fidelibus desit, fides tamen integra atq; inuicta perstiterit, & contemptis ac relictis suis omnibus Christum se sequi Christianus ostenderit, ipse quoque à Christo inter martyres honoratur, pollicente ipso & dicente:* Nemo *est qui relinquat domum, aut agrum, aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut filios propter regnum* Dei, *& non recipiat septies tantum in isto tempore, in seculo autem futuro uitam æternam.* Item in Apocalypsi *hoc idem loquitur:* Vidi, *inquit, animas occisorum propter nomen* Iesu *& sermonem* Dei. *& cum primo loco posuisset occisos, addidit dicens:* Et

Matth. 5.

Luc. 18.

Apoc. 20.

quicunque imaginem bestiæ non adorauerunt, nec acceperunt inscriptionem in fronte aut in manu sua, quos uniuersos à se in eodem loco simul uisos coniungit & dicit: Et uixerunt & regnauerunt cum Christo. Viuere omnes dicit & regnare cum Christo, non tantum qui occisi fuerint, sed & quique in fidei suæ firmitate & Dei timore perstantes, imaginem bestiæ non adorauerunt, neque ad funesta eius & sacrilega edicta consenserunt. Plus nos accipere in paßionis mercede, quàm quod hic
2. Cor. 12. sustinemus in ipsa paßione, probat beatus apostolus Paulus, qui dignatione diuina usque in tertium cœlum atque in paradisum raptus, audisse se inenarrabilia testatur, qui occulta fide Iesum Christum uidiße se gloriatur, qui id quod & didicit &
Rom. 8. uidit maioris conscientiæ esse ueritate profitetur. Non sunt, inquit, condignæ paßiones huius temporis ad superuenturam gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Quis ergo non omnibus uiribus elaboret ad tantam claritatē peruenire, ut amicus Dei fiat, & cum Christo statim gaudeat? ut post tormenta & supplicia terrena, ad præmia diuina perueniat? si militibus secularibus gloriosum est, ut hoste deuicto redeant in patriam triumphantes: quanto potius & maius est, deuicto zabulo ad paradisum triumphantes redire, & unde Adam peccator eiectus est, illhuc prostrato eo, qui antè deceperat, trophæa uictricia reportare? offerre Deo acceptißimum munus, incorruptam fidem & uirtutem mentis incolumem, laudem deuotionis illustrem? comitari eum, cum uenire cœperit uindictam de inimicis recepturus, lateri eius aßistere, cum sederit iudicaturus? cohæredem Christi fieri? angelis coæquari? cum patriarchis, cum apostolis, cum prophetis cœlestis regni poßeßione lætari? Has cogitationes quæ persecutio potest uincere, quæ poßunt tormenta superare? Durat fortis & stabilis religiosis meditationibus fundata mēs, & aduersus omnes diaboli terrores & minas mundi animus immobilis perstat, quem

futurorum fides certa & solida corroborat. Clauduntur oculi in persecutionibus terræ, sed patet cœlum: minatur Antichristus, sed dominus Christus tuetur: mors infertur, sed immortalitas sequitur: occiso mundus eripitur, sed restituto paradisus exhibetur: uita temporalis extinguitur, sed æterna reparatur. Quanta est dignitas & quanta securitas, exire hinc lætũ, exire inter pressuras & angustias gloriosum, claudere in momento oculos, quibus homines uidebantur & mundus, & aperire eosdem statim ut Deus uideatur & Christus, tam uelociter migrandi quanta uelocitas ut terris repentè subtraharis, & in regnis cœlestibus reponaris? Hæc oportet mente contemplari et cogitatione, hæc die ac nocte meditari: Si talem persecutionis dies Christi militem inuenerit, uinci nõ poterit uirtus ad præmium prompta. Vel si accersitio antè peruenerit, sine præmio non erit fides quæ erat ad martyrium parata. Sine damno temporis merces Deo iudice reditur, in persecutione militia, in pace conscientia coronatur. Amen.

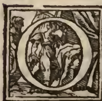
Libelli de exhortatione martyrij.

FINIS.

D. CYPRIANI ADVERSVS IVDAEOS LIBER PRIMVS

ad Quirinum, cuius argumentũ subscripta epistola continet.

CYPR. QVIRINO FILIO SAL.

Btemperandũ fili charissime desiderio tuo spirituali, impẽsissima petitione diuina magisteria poscenti, quibus nos dominus per scripturas sanctas erudire dignatus est & instruere, ut à tenebris erroris abducti, & luce eius pura & candida luminati, uiam uitæ per sacramenta salutaria teneamus. Et *quidem sicut petisti, ita à nobis sermo compositus, & libellus compendiosa breuitate digestus est, ut quæ scribantur non copia latiore diffunderem, sed quantum mediocritas memoriæ suggerebat, excerptis capitulis & annexis necessaria quæq; colligerem, quibus non tam tractasse, quàm tractantibus materiam præbuisse uideamur. Sed et legentibus breuitas huiusmodi plurimum prodest, dum nõ intellectum legentis & sensum liber longior spargit, sed subtiliore compendio, id quod legitur, tenax memoria custodit.* Complexus *sum uerò libellos duos pari æqualitate* * *moderatos:* Vnum *quo ostendere nixi sumus* Iudæos *secundum quæ fuerant antè prædicta, à* Deo *recessisse, & indulgentiam* Domini, *que sibi & pridem data, & in posterum promissa fuerat, perdidisse: successisse uerò in eorum locum* Christianos *fide* Dominum *promerentes, & de omnibus gentibus ac de toto orbe uenientes.* Item *libellus alius continet* Christi *sacramentũ, quòd idem uenerit qui secundum scripturas annunciatus est, & gesserit ac perfecerit uniuersa, quibus intelligi & cognosci posse prædictus est: quæ legenti tibi interim prosunt ad prima fidei liniamenta formãda.* Plus *roboris tibi dabitur,*

*alias, moderatus.

& magis ac magis intellectus cordis operabitur scrutanti scripturas ueteres ac nouas plenius, & uniuersa librorum spiritualium uolumina perlegenti. Nam nos nunc de diuinis fontibus impleuimus modicum, quod tibi interim mitteremus. Bibere uberius et saturari copiosius poteris, si tu quoq; ad eosdem diuinæ plenitudinis fontes nobiscũ pariter poturus accesseris. Opto te fili charißime semper bene ualere.

CAPVT PRIMVM.

Libellus primus, Iudæos in offensam Dei grauiter deliquisse, quòd Dominum dereliquerint, & idola secuti sint.

2 Item quòd prophetis nõ crediderint, & eos interfecerint.

3 Antè prædictum quòd dominum neq; cogniturі, neq; intellecturi, neq; recepturi essent.

4 Quòd scripturas sacras intellecturi Iudæi non essent, intelligi autẽ haberẽt in nouißimis temporibus posteaquàm Christus uenisset.

5 Nihil posse Iudæos intelligere de scripturis, nisi prius crediderint in Christum.

6 Quòd Hierusalem perdituri essent, et terram quam acceperunt relicturi.

7 Item quòd essent amissuri lumen domini.

8 Quòd circuncisio prima carnalis euacuata sit, & secunda spiritualis repromissa sit.

9 Quòd lex prior quæ per Moysen data est, cessatura eẽt.

10 Quòd lex noua dari deberet.

11 Quòd dispositio alia & testamentum nouũ dari haberet.

12 Quòd baptisma uetus cessaret, & nouum inciperet.

13 Quòd iugum uetus euacuaretur, & iugũ nouũ oriretur.

14 Quòd pastores ueteres cessaturi essent, et noui inciperẽt.

15 Quòd domus & templum Dei Christus futurus esset, et cessasset templum uetus, nouumq; cœpisset.

16 Quòd sacerdotium uetus cessaret, & nouus sacerdos ue-

niret, qui in æternum futurus esset.

17 Quòd propheta alius sicut Moyses promissus sit, scilicet, qui testamētū nouū daret, et qui magis audiri deberet.

18 Quòd duo populi prædicti sint, maior, et minor, id est, uetus Iudæorum, & nouus qui esset ex nobis.

19 Quòd ecclesia, quæ prius sterilis fuerat, plures filios habitura esset ex gentibus quàm quot synagoga antè habuisset.

20 Quòd gentes magis in Christum crediture essent.

21 Quòd panem & calicem domini & omnem gratiam eius amissuri essent Iudæi, nos uerò accepturi, & q. Christianorum nouum nomen benediceretur in terris.

22 Quòd ad regnum cœlorum magis gentes quàm Iudæi perueniant.

23 Quòd solo hoc Iudæi accipere ueniam possint delictorum suorum, si sanguinem Christi occisi baptismo eius abluerint, & in ecclesiam transeuntes præceptis eius obtemperauerint.

LIBRI PRIMI CAP. I.

Vdæos in offensam Dei grauiter deliquisse quòd Dominum reliquerint, & idola secuti sint, in Exodo populus ad Aaron: Exurge & fac nobis deos qui nos præcedant, q. Moyses uir hic, qui nos eiecit de Aegypto, quid ei acciderit, non scimus. Itē illhic Moyses ad dominum: Precor te domine, deliquit populus hic delictum grande: fecerunt sibi deos aureos & argenteos, & si dimittis eis, dimitte: sin autē, dele me de libro quem scripsisti. Et dixit Dominus ad Moysen: Siquis deliquerit ante me, delebo illum de libro meo. Item in Deuteronomio: Sacrificauerūt dæmonijs & non Deo. Item in libro Iudicum: Et fecerunt filij Israël malignū cōtra Dominū Deum patrū suorum, qui eie[cit]

Exod. 32.
Deut. 32.
Iud. 2.

eos de terra Aegypti, & secuti sunt deos gentium, qui circa illos sunt, & ostenderūt Deum, et seruierūt Baal. Item illhic: Et adiecerunt filij Israël iterū facere malignum cōtra Dominum. Et seruierūt Baal & dijs alienigenarum, & reliquerunt Dominum, & non seruierunt illi. Derelictus est Iuda; & abominatio facta est in Israël & in Hierusalem, quoniam profanauit Iudas sancta domini, in quibus dilexit & affectauit deos alienos. Exterminabit Dominus hominem qui facit hæc, & humilis efficietur in tabernaculis Iacob apud Malachiel. II.

Quòd prophetis nō crediderint & eos interfecerint, apud Hieremiam Dominus dicit: Misi ad uos seruos meos prophetas, ante lucem mittebam, & non audiebatis me, neq; intendebatis auribus uestris, dicens: Conuertatur unusquisq; à uia sua mala, & à nequißimis affectionibus uestris à seculo & usque in secula. Nolite ambulare post deos alienos ut seruiatis eis, et ne adoraueritis, & ne incitetis me in operibus manuū uestrarum ad dispergendos uos, & non audistis me. Item in Regum libro tertio Helias ad Deum: Aemulando æmulatus sum dominum Deum omnipotentem, quia dereliquerūt te, altaria tua demolierunt, & prophetas tuos interfecerunt gaudio, & remansi ego solitarius, & quærunt auferre animam meam. Item in Esdra: Desciuerunt à te & abiecerunt legem tuam post dorsum suum, & prophetas tuos interfecerunt, qui obtestabantur eos, ut reuerterentur ad te. III.

Hier. 7.

3. Reg. 19.

Quòd dominū neq; cognituri, neq; intellecturi, neq; recepturi essent, apud Esaiam. Audi cœlum, & præbe aurē terra, quoniā Dominus locutus est: Filios generaui & exaltaui ipsi autē me spreuerūt. Agnouit bos possessorē suū & asinus præsepe domini sui, Israël autē non cognouit, & populus me non intellexit. Væ genti peccatrici, populo pleno peccatis, *semini nequā, filij scelesti reliquistis dominū, & in indignationem misistis illū sanctū Israël. Item apud eūdem dominus dicit: Va-

Esa. 1.

*alias, semē.

de & dic populo isti: Aure audietis & non intelligetis, & uidentes uidebitis, & non uidebitis. Incrassaui enim cor populi *huius, & auribus grauiter audierunt, & oculos suos concluserunt, ne forte uideāt oculis, et auribus audiant, & corde intelligāt, et reuertantur, et curem illos.* Item apud Hieremiā domi-

Hier. 2. *nus dicit: Me dereliquerūt fontē aquæ uiuæ, et effoderunt sibi lacus detritos qui nō poterūt aquā portare.* Item apud eundē:

Ibid. 20. et. 8. *Ecce sermo* Domini *factus est eis in maledictū, nō uolunt illū.* Itē apud eūdem dominus dicit: Cognouit tempus suū turtur et *hirundo, ruris passeres custodierūt tēpora introitus sui: populus autē meus non cognouit iudicium domini. Quomodo dicetis, sapiētes sumus, & lex domini nobiscum est? Incassum facta est mœchatura falsa, scribæ cōtusi sunt, sapiētes trepidauerunt, & capti sunt, quia uerbum* Dei *reprobauerūt.* Item apud Salomonem: *Quærunt me mali & non inuenient: odio enim habuerūt sapientiā, sermonē autem domini nō receperūt.* Item in

Psal. 27. et. 13. *psalmo:* Redde *eis retributionē eorū, quoniā nō intellexerunt in operibus domini.* Item in Psalmo: Non *cognouerunt neque intellexerūt, in umbra deambulabunt.* Item in Euangelio secun-

Ioan. 1. *dum* Ioannem: *In sua propria uenit, et sui eum non receperūt. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem ut filij* Dei *fierent, qui credunt in nomen eius.* IIII.

Quòd scripturas sacras Iudæi *intellecturi non essent, intelligi autem haberent in nouissimis temporibus, posteaquàm*

Esa. 29. *Christus uenisset: apud* Esaiam: *Et erunt uobis hi omnes sermones sicut sermones libri, qui signatus est, quem si dederis homini scienti literas ad legendum, dicet:* Non *possum legere, signatus est enim. Sed in illa die audient surdi sermones libri, & qui in tenebris, & qui in nebula sunt, oculi cæ-*

Hier. 23. *corum uidebunt.* Item *apud* Hieremiam: *In nouissimis diebus*

Dan. 12. *cognoscetis ea.* Item apud Danielem: Muni *sermones, & signa librum adusque tempus consummationis, quo addiscant*

multi

multi, & impleatur agnitio, quoniam cum fiet dispersio, cognoscent omnia hæc. Paulus ad Corinthios in epistola prima: Nolo enim uos ignorare fratres, quia patres nostri omnes sub nube fuerunt. Item in epistola ad Corinthios secunda: Obtusi sunt sensus eorũ usq; ad hunc diem, hoc eodem uelamento in lectione ueteris testamenti manente, quod non reuelatur, qui in Christo euacuatur, & usque in hodiernum, siquando legitur Moyses, uelamentum est super cor eorum. Mox autẽ ut cõuersus est ad Dominũ, aufertur uelamentum. In Euangelio dominus post resurrectionẽ: Isti sunt sermones, quos locutus sum ad uos, cum adhuc essem uobiscum, quia oportet adimpleri omnia scripta in lege Moysi & prophetis, & psalmis de me. Tunc adaperuit illis sensum, ut intelligerent scripturas, & dixit illis: Quia scriptum est Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die, & prædicare in nomine eius pœnitentiã & remissam peccatorũ usq; in omnes gentes. V. Luc. 24.

Nihil posse Iudæos intelligere de scripturis, nisi crediderint in Christum, apud Esaiam: Et si non credideritis, neque intelligetis. Vnde Dominus in Euangelio: Si enim non credideritis quia ego sum, moriemini in peccatis uestris. Fide autem stare iustitiam, & illhic esse uitam, prædictum est apud Abacuc: Iustus autem ex fide mea uiuet: tamen Abraham pater gentium credidit. In Genesi: Credidit Abraham Deo, & deputatum est ei ad iustitiam. Item Paulus ad Galatas: Abraham credidit Deo, & deputatum est ei ad iustitiam. Cognoscitis ergo, quia qui ex fide sunt, hi sunt filij Abrahæ. Prouidens autem scriptura quia ex fide iustificat gentes Deus, prænuntiat Abrahæ quia benedicentur in illo omnes gentes. Igitur qui ex fide sunt, benedicti sunt cum fideli Abraham. VI. Esa. 7. Ioan. 8. Abac. 2. Gen. 15. Galat. 3.

Quòd Hierusalem perdituri essent, & terram quam acceperant relicturi apud Esaiam: Terra uestra deserta, ciuitates uestræ igni exustæ, regionẽ uestram in conspectu uestro alie- Esa. 1.

ni comedent eam, & deserta & subuersa à populis alienis derelinquetur filia Sion, sicut casa in uinea, & sicut custodiarium in cucumerario, quasi ciuitas quæ expugnatur. Et nisi Dominus sabaoth reliquisset nobis semen, quasi Sodoma fuissemus, & quasi Gomorra similaremus. Item in Euãgelio Do-

Matth. 23. minus dicit: Hierusalem Hierusalem quæ occidis prophetas, & lapidas missos ad te, quoties uolui colligere filios tuos, sicut gallina pullos sub alas, & noluisti? Ecce relinquetur uobis domus uestra deserta. VII.

Quòd essent amissuri lumen Domini: apud Esaiam, Veni-

Esa. 2. te ambulemus in lumine Domini, dimisit enim populum suum

Ioan. 1. domum Israel. Item in Euangelio: Fuit lumen uerum, quod illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum. In hoc mundo fuit, & mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognouit. Item illhic? Qui non crediderit, iam iudi-

Ioan. 3. catus est, quia non crediderit in nomine unici filij Dei. Hoc autem est iudicium, quoniam lux uenit in seculum, & magis dilexerunt tenebras, quàm lumen. VIII.

Quòd circuncisio prima carnalis euacuata sit, & secũda spiritualis repromissa sit: apud Hieremiã: Hæc dicit Dominus uiris Iuda, & qui habitant Hierusalem: Renouate inter uos nouitatem, & ne seminaueritis in spinis, circuncidite Deo uestro uos, & circũcidite præputiũ cordis uestri, ne exeat sicut ignis ira mea, & exurat, & non sit qui extinguat. Item Moy-

Deut. 30. ses dicit: In nouißimis diebus circuncidet Deus cor tuum, & cor seminis tui, ad Dominum Deum amandum. Item apud Iesum Naue. Et dixit Dominus ad Iesum. Fac tibi cultellos petrinos nimis acutos, & abcide & circuncide secundò filios

Coloss. 2. Israel. Item Paulus ad Colossenses: Circuncisi estis circuncisione non manufacta in expoliationẽ carnis, sed in circuncisione Christi. Itẽ quòd Adam primus à Deo factus incircũcisus, & Abel iustus, & Enoch qui Deo placuit & translatus est.

Et Noe qui terris omnibus ob delicta pereũtibus solus in quo humanum genus seruaretur electus est: ut Melchisedech sacerdos, secundum cuius ordinem Christus repromissus est, tũc quòd illud signaculum seminis non proficit. Signo autem Domini omnes signantur. IX.

Quòd lex prior quæ per Moysen data est, cessatura esset: apud Esaiam: Tunc manifesti erunt qui signant legẽ, ne discedant. Et dices: Expecto Deum qui auertit faciem suam à domo Iacob, & fidens ero in illum. Item in Euangelio: Omnes prophetæ & lex usq; ad Ioannem prophetauerunt. X. Matth.11.

Quòd lex noua dari haberet: apud Michæam. Quoniam lex de Sion proficiscetur, & sermo Domini ab Hierusalem. Et iudicabit inter plurimos populos, & reuincet, & deteget ualidas nationes. Item apud Esaiam: De Sion enim procedet lex, & uerbum Domini de Hierusalẽ, & iudicabit inter gentes. Item in Euangelio secundum Matthæum: Ecce uox de nube dicens: Hic est filius meus dilectus in quo bene sensi, ipsum audite. XI. Mich.4. Esa.2. Matt.3.

Quòd dispositio alia & testamentum nouum haberet dari: apud Hieremiam. Ecce ueniunt, dicit Dominus, & consummabo in domum Israel, domum Iuda testamentum nouum. Non secundum testamentum quod disposui patribus eorum in diem qua apprehendi manus eorum, ut educerem eos de terra Aegypti, quia non permanserunt in testamento meo, & ego neglexi eos dicit Dominus. Quia hoc testamẽtũ quod disponam domui Israel post dies illos dicit Dominus. Deus leges meas in sensum illorum scribam illa, & ero illis in Deũ, & ipsi erunt mihi in plebem, & non docebunt unusquisque fratrem suum, dicentes. Dignosce Dominum, quia omnes sciẽt me à minimo usq; ad maximũ eorũ, quia propitius ero iniquitatibus eorũ, et peccatorũ eorũ nõ ero memor amplius. XII. Hiere.23.

Quòd baptisma uetus cessaret & nouum inciperet: apud

Esa.43. *Esaiam*: *Nolite priora meminisse, & antiqua nolite reputare. Ecce facio noua quæ nunc orientur, & cognoscetis, & faciam in deserto uiam, & flumina in loco inaquoso adaquare genus humanum, electam plebem meam quam acquisiui, ut uirtutes meas exponeret*. Item apud eundem: *Si sitierint per deserta adductis illis findetur petra, & fluet aqua & bibet plebs mea.*

Matth.3. Item in Euangelio secundum Matthæum Ioannes dicit: *Ego uos quidem baptizo in aqua & in pœnitentia: qui uenit post me fortior me est, cuius nõ sum idoneus calciamenta portare. Ipse uos baptizabit spiritu sancto & igne*. Item secundũ Ioan-

Ioan.3. nem: *Nisi quis natus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Quod enim natum est de carne, caro est: & quod natum est ex spiritu, spiritus est.* XIII.

Quòd iugum uetus euacuaretur, & iugum nouum daretur: in Psalmo:

Psal.2. *Ad quid tumultuatæ sunt gentes, & populi meditati sunt inania? Astiterunt reges terræ & principes collecti sunt in unum aduersus Dominum, & aduersus Christum eius. Disrumpamus uincula eorum, & abijciamus à nobis iu-*

Matth.11. *gum eorum*. Item secundum Matthæum Dominus dicit: *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego uos requiescere faciam. Tollite iugum meum super uos, & discite à me quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris. Iugum enim meum bonũ est, & sarcina mea*

Hier.30. *leuis*. Apud Hieremiam: *In illa die contribulabo iugum à ceruice illorum, & uincula illorum disrumpam, & non operabuntur alijs, sed operabuntur Domino Deo, & Dauid regem suscitabo ipsis.* XIIII.

Quòd pastores ueteres cessaturi essent & noui inciperent: apud Ezechielem: *Propterea hoc dicit Dominus: Ecce ego super pastores, & inquiram oues meas de manibus eorum, & auertam eos, ut nõ pascant oues meas, & iam non pascent eas, & extraham oues meas de ore eorum, et pascam eas cum*

iudicio. Apud Hieremiam Dominus dicit: *Et dabo uobis pa-* Hier.3.& 31.
stores secundum cor meum, & pascent uos pascentes cum di-
sciplina. Item apud Hieremiam: *Audite uerbum* Domini *gen-*
tes, & nuntiate in insulis quae longe sunt, dicite: Qui disper-
git Israel congregabit illum, & custodiet sicut pastor gre-
gem suum. Quia *eruit* Dominus Iacob, *& eruit de manu for-*
tioris illius. XV.

Quòd domus & templum Dei *Christus futurus esset, &*
cessasset templum uetus nouumq; coepisset: Regum *secundo:*
Et *fuit uerbũ* Domini *ad* Nathan dicens: Vade *& dic seruo*
meo Dauid: *Haec dicit Dominus:* Tu *non aedificabis mihi do-*
mum ad habitandum, sed erit cum impleti fuerint dies tui, &
dormieris cum patribus tuis, suscitabo semen tuum post te, qui
erit de utero tuo, & parabo regnum eius, hic aedificabit do-
mum nomini meo, & erigam thronum eius in secula, & ego
ero ei in patrem, & ipse erit mihi in filium, & fidem conse-
quetur domus eius, & regnum eius usque in secula in conspe- Mar.13.
ctu meo. Item in Euangelio *Dominus dicit:* Non *relinquetur*
in templo lapis super lapidem qui nõ dissoluatur, & post tri-
duum aliud excitabitur sine manibus. XVI.

Quòd sacrificium uetus euacuaretur, & nouum celebrare-
tur: apud Esaiam: *Quid mihi multitudinem sacrificiorum ue-* Esa.1.
strorũ dicit Dominus? *Plenus sum.* Holocausta *& pinguami-*
na agnorum, & sanguinem taurorum & hircorũ nolo. Quis
enim exquisiuit ista de manibus uestris? Item *in* Psalmo *qua-*
dragesimo nono: Non *edam carnes taurorum, aut sanguinem*
hircorum bibam. Sacrifica Deo *sacrificium laudis, & redde*
altissimo uota tua. Inuoca *me in die pressurae, & eruam te &*
clarificabis me. Item in Psalmo *eodẽ: Sacrificiũ laudis clarifi-*
cabit me, & illhic uia est, in qua ostendam illi salutare Dei. Itẽ
in Psalmo *quarto: Sacrificate sacrificiũ iustitiae, & sperate in* Malach.1.
Deum. Itẽ apud Malachiam: *Non est uoluntas mihi circa uos,*

dicit Dominus, *& sacrificium acceptum non habebo ex manibus uestris. Quoniam à solis ortu & usque in occasum clarificatum est nomen meum apud gentes, & in omni loco odores incensi offerent nomini meo, & sacrificium mundum, quoniam magnum est nomen meum apud gentes, dicit* Dominus. XVII.

Psal. 109. Quòd sacerdotium uetus cessaret, & nouus sacerdos ueniret, qui in æternum futurus esset: in Psalmo: Ante luciferum genui te. Iurauit Dominus & non pœnitebit eum, tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Item in Regum primo Deus ad Heli sacerdotem. Et suscitabo mihi sacerdotē fidelem, qui omnia quæ sunt in corde meo faciet, & ædificabo ei domum fidelem, & transibit in conspectu Christorū meorum omnibus diebus, & erit qui remanserit in domo tua, ueniet adorare in obolo pecuniæ & pane uno. XVIII.

1. Reg. 2.

Quòd propheta alius sicut Moyses promissus sit, scilicet qui testamentum nouum daret, & qui magis audiri deberet; in Deuteronomio Deus ad Moysen. Et dixit Dominus ad me: Prophetam excitabo eis de fratribus eorum sicut & te. Dabo uerbum meum in ore eius, & loquetur ad eos ea quæ præcepero. Et quisquis non audierit quæ loquetur propheta ille in nomine meo, ego uindicabo. De quo & Christus in Euangelio secundum Ioannem. Scrutamini scripturas, in quibus putatis uos uitam æternam habere, hæ sunt quæ testimonium perhibent de me, & non uultis uenire ad me, ut uitam habeatis. Nolite putare quia ego uos accuso apud patrem, est qui uos accuset Moyses, in quem uos speratis. Si enim credidissetis Moysi, crederetis & mihi, de me enim ipse scripsit. Si autem illius scripturis non creditis, quomodo uerbis meis credetis? XIX.

Deut. 18.

Ioan. 5.

Quòd duo populi prædicti sint maior & minor, id est, uetus Iudæorum, & nouus qui est ex nobis futurus, in Genesi.

Et dixit dominus Rebeccæ: Duæ gentes in utero tuo sunt, & duo populi de utero tuo diuidentur, & populus populum superabit, & maior seruiet minori. Item apud Osee: Vocabo nõ populum meum, populum meum, & non dilectum, dilectum: Erit enim quo loco dicetur non populus meus, illo loco uocabuntur filij Dei uiui. Gen.25. Osee 2.

XX.

Quòd ecclesia quæ prius sterilis fuerat, plures filios habitura esset ex gentibus, quàm quot synagoga antea habuisset: apud Esaiam: Iocundare sterilis, quæ non paris, erumpe & exclama quæ nõ parturis, quia multi filij desertæ magis quàm eius quæ habet uirum. Dixit enim dominus. Dilata locum tabernaculi tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende. Noli parcere, longas fac mensuras tuas, & palos tuos confirma. Adhuc in dexteram tuam & in sinistram extende, & semen tuum poßidebit gentes, & ciuitates desertas inhabitabit. Noli timere quia reuinces. Neq; reuerearis, quia maledicta es, quoniam confusionem æternam obliuisceris. Sic & Abrahæ, cum de ancilla natus esset prior filius, Sara sterilis diu mansit, & serò in senecta de pollicitatione peperit filium Isaac, qui fuit typus Christi. Sic & Iacob accepit uxores duas, maiorẽ Liam oculis infirmioribus in typum synagogæ, minorem speciosam Rachel in typum ecclesiæ, quæ & sterilis diu mansit, & posteà peperit Ioseph, qui & ipse fuit typus Christi. & in Regum primo legitur Helcana uxores duas habuisse, Fenennam cum filijs, & Annam sterilem, ex qua nascitur Samuel, non secundum ordinem generandi, sed secundum dei miserationem & promißionem cum illa orasset in templo, & natus Samuel typus fuit Christi. Item in Regum primo. Sterilis septem peperit, & quæ plurimos haberet filios infirmata est. Filij autẽ sunt ecclesiæ septẽ. Vnde & Paulus septẽ dona spiritus scripsit, & Apocalypsis ecclesias septem ponit, ut seruetur septenarius numerus, ut dies septẽ, quibus dominus mun- Esa.54. Apoc.1.

dum fecit, ut Angeli septem qui aßistunt & cõuersantur ante faciem Dei, sicut Raphael Angelus *dicit in* Tobia: *& lucerna septiformis in tabernaculo testimonij, & oculi* Domini, *qui mundum speculantur, & lapis cum oculis septem ut* Zacharias *dicit, & spiritus septem & candelabra in* Apocalypsi *septem, & columnæ septem super quas ædificauit domum sapientia apud* Salomonem. XXI.

Quòd gẽtes in Christũ magis crediturae essent: in Genesi: Gen. 12. Et *dixit* Dominus *ad* Abrahã: Exi *de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & uade in illam terrã, quam tibi ostendero, & faciã te in gentẽ magnam, & benedicam te, & magnificabo nomẽ tuum, & eris benedictus, & benedicã* Gen. 27. *qui te benedixerit, & maledicam qui te maledixerit, & benedicẽtur in te omnes tribus terræ. de hoc ipso in* Genesi: Et *benedixit* Isaac Iacob: Ecce *odor filij mei sicut odor agri pleni, quem benedixit* Dominus. Et *det tibi* Deus *de rore cœli, & à fertilitate terræ multitudinẽ frumenti, uini & olei, & seruiẽt tibi gentes, & adorabũt te principes, & eris* Dominus *fratris tui, & qui maledixerit tibi, sit maledictus, & qui benedixerit* Gen. 48. *tibi, sit benedictus.* De *hoc ipso in* Genesi: Vt *uidit autẽ* Ioseph *quoniã posuit pater suus manũ dexterã super caput* Effraim, *graue illi uisum, et apprehẽdit* Ioseph *manũ patris sui auferre à capite* Effraim *ad caput* Manasse. Dixit *autẽ* Ioseph *ad patrẽ suũ:* Nõ *sic pater, hic est primitiuus meus, superpone dexterã tuã super caput eius.* Ipse *autẽ noluit, et dixit:* Scio *fili scio, & hic erit in populũ, et hic exaltabitur, sed frater eius iunior maior illo erit, & semẽ eius erit in multitudinẽ gentiũ.* Itẽ *in* Gen. 49. Genesi: Iuda *te laudabũt fratres tui, manus tuæ super dorsum inimicorum tuorum.* Adorabunt *te filij patris tui, catulus leonis* Iuda *de frutice fili mi ascẽdisti, recubans obdormisti uelut leo, & uelut catulus leonis.* Quis *excitabit illum?* Non *deficiet princeps de* Iuda, *& dux de femoribus eius, quoadusque.*

ueniant deposita illi, & ipse erit spes gentium. Deligans ad *uitem pullum suum, & ad ilicem pullum asinæ suæ.* Lauabit in *uino stolam suam, et in sanguine uuæ amictum suum.* * Formi dolosi oculi eius à uino, & candidi dentes eius magis, quàm lac. Inde in Numero de populo nostro scriptum est: Ecce populus quasi populus leoninus consurget. In Deuteronomio: Eritis gentes in caput, incredulus autē populus in caudā. Audite uocē tubæ, & dixerunt: Non audiemus. Propter hoc audient gentes, & qui pascent pecora in eis. In Psalmo decimo septimo: Constitues me in caput gentium. Populus quem non cognoui seruiuit mihi, in auditu oris obediuit mihi. De hoc ipso apud Hieremiam Dominus dicit: Prius quàm te formarem in utero noui te, & prius quàm exires de uulua sanctificaui te, et prophetam in gentibus posui te. Item apud Esaiam: Ecce posui illum testem nationibus. Manifestaui principem et imperatorem gentibus. Item apud eundem: Gentes quæ non nouerunt te, inuocabunt te: & populi qui ignorabunt te, ad te confugient. Item apud eundem: Et erit in illa die radix Iesse, qui surgens imperabit omnibus gentibus, et in illum gentes sperabunt, & erit requies eius honor. Item apud eundem: Terra Zabulon & terra Neptalim uia maris, & qui maritima inhabitatis, & trans Iordanem gentium populus ambulans in tenebris, uidete lumen magnum qui habitatis in regione umbræ mortis. Lumen lucebit super uos. Item apud eundē: Sic dicit dominus Deus Christo meo domino, cuius tenui dexteram, ut exaudiant eum gentes. Fortitudinem tuam disrumpet, & in illum gentes sperabunt, & ciuitates concludentur. Item apud eundem: Venio colligere omnes gentes & linguas, & uenient & uidebunt claritatem meam, & dimittam super eos signum, & mittam ex eis conseruatos in gentes, quæ longe sunt, quæ non audierunt nomen meum, neq; uiderunt gloriam meam, & nuntiabunt claritatē meam inter gentes. Item

Diuersa lectio, legēdum opinor formosi.

Deutero.28.

Hiere.1.

Esa.55.

Ibid.11.

Ibid.9.

Esa.66.

apud eundem: Et in omnibus his non sunt conuersi, igitur extollet signum in gentes, quæ sunt longe, et attrahet illas à summo terræ. Item: Quibus non est nuntiatum de eo, uidebunt, & qui non audierũt, intelligent. Item: Manifestus sum eis, qui me non quærunt, inuentus sum ab eis, qui me non interrogabant. Esa. 65.

Dixi, ecce sum genti, quæ non inuocauit nomẽ meum. De hoc ipso in Actis apostolorum Paulus, Vobis primum oportuerat indicari uerbum Dei: sed quia expulistis illud, nec uos dignos uitæ æternæ iudicastis, ecce cõuertimus nos ad gentes, sic enim dixit per scripturas Dominus: Ecce lucem posui te inter gentes, ita ut sis in saluationem usq; ad fines terræ. Actu. 13.

XXII.

Quòd panem & calicem Christi, et omnem gratiam eius amissuri essent Iudæi, nos uerò accepturi, & quòd Christianorum nouum nomen benediceretur in terris: apud Esaiam sic dicit Dominus: Ecce qui seruiũt mihi, manducabũt, uos autẽ esurietis. Ecce qui seruiunt mihi, bibent, uos autẽ sitietis: qui mihi seruiunt, lætabuntur, uos aũt cõfundemini: & seruos meos uocabo nomine alio, quod benedicetur in terra. Itẽ illhic, Igitur extollet signum in gentes, quæ sunt longe, & attrahet illas ab extremo terræ. Et ecce cito leuiter adueniẽt, non esurient neq; sitient. Item illhic: Ecce itaq; dominator dominus Sabaoth auferet à Iudæa, et ab Hierusalẽ ualentẽ & ualidũ, ualentiam panis, & ualentiã aquæ. Item in psalmo tricesimo tertio, Gustate & uidete quoniã Dominus dulcis est. Felix est uir, qui sperat in eum. Timete Deum omnes sancti eius, quoniã nõ est inopia eis qui eum metuũt. Diuites eguerunt & esurierunt: qui autem inquirunt Dominum, non egebunt omni bono. Item in Euangelio secundum Ioannem Dominus dicit, Ego sum panis uitæ, qui ueniet ad me, non esuriet, et qui in me crediderit, nõ sitiet unquàm. Item illhic ipse, Siquis sitit, ueniat et bibat. Qui credit in me, flumina de uentre eius fluent aquæ uiuæ. Item illhic ipse: Nisi ederitis carnem filij hominis, & biberitis eius san-

Esa. 65. Ioan 6. Ibidem. 7. Ibidem. 6.

guinem, non habebitis uitam in uobis. XXIII.

Quòd ad regnum cœlorum magis gentes quàm Iudæi *per uenıant, in* Euangelio Dominus *dicit: Multi ueniēt ab oriente & occidente, et recumbent cum* Abraham *et* Isaac *et* Iacob *in regno cœlorum. Filij aūt regni exibūt in tenebras exteriores: Illhic erit ploratio & stridor dentium.* XXIIII.

Quòd solo hoc Iudæi *accipere ueniam poßint delictorum suorum, si sanguinem* Christi *occisi baptismo eius abluerint, & in ecclesiam eius transeuntes præceptis eius obtemperauerint: apud* Esaiam Dominus *dicit:* Iam *non relaxabo peccata* Esa.1. *uestra. Cum extenderitis manus, auertam faciem meam à uobis, & si multiplicaueritis preces, non exaudiam uos, manus enim uestræ sanguinis plenæ. Lauamini, mundi estote, auferte nequitias ab inimicis uestris, à conspectu oculorum meorū, cessate à nequitijs uestris.* Discite *bonum facere, exquirite iudicium, conseruate eum qui iniuriam patitur, iudicate pupillo, & iustificate uiduam, et uenite disputemus.* Item Dominus *dicit:* Et *si fuerint peccata uestra ut phœniceum, ut niuem exalbabo: & si fuerint quasi coccinum, ut lanam inalbabo: & si uolueritis, & audieritis me, bona terræ edetis. Si autem nolueritis, et non audieritis me, gladius uos cōsumet.* Os *enim* Domini *locutum est ista.*

LIBRI PRIMI FINIS.

LIBRI SECVNDI CAPVT. I.

Christum primogenitum esse, et ipsum esse sapiētiam Dei, *per quem omnia facta sint.*

2 *Quòd sapientia* Dei *Christus, et de sacramento incarnationis eius, et paßionis, et calicis, et altaris, et apostolorum qui misi prædicauerunt.*

3 *Quòd idem sit sermo* Dei.

4 *Quòd Christus idem manus et brachium* Dei *est.*

5 *Quòd idem angelus et* Deus *Christus.*

6 *Quòd Christus Deus uenturus esset illuminator & salua tor generis humani.*

7 *Quòd cum à principio filius Dei fuisset, generari denuo haberet secundum carnem.*

8 *Quòd hoc futurum esset signũ natiuitatis eius, ut de uirgi ne nasceretur homo & Deus, hominis & Dei filius.*

9 *Quòd et homo et Deus et Christus ex utroq; genere con cretus ut mediator esse inter nos & patrem poßit.*

10 *Quòd semine Dauid secundum carnem nasci haberet.*

11 *Quòd in Bethleem.*

12 *Quòd humilis in primo aduentu suo ueniret.*

13 *Quòd ipse sit Christus, quem Iudæi occisuri essent.*

14 *Quòd ipse dictus sit ouis & agnus, qui occidi haberet, & de sacramento paßionis.*

15 *Quòd idem & lapis dictus sit.*

16 *Quòd deinde idẽ lapis mõs fieret, et impleret totũ orbẽ.*

17 *Quòd in nouißimis tẽporibus idẽ mons manifestaretur, sup quẽ gẽtes uenirẽt, et in quẽ iusti quiq; ascẽderent.*

18 *Quòd ipse sit sponsus, ecclesiam sponsam habens, de qua filij spiritualiter nascerentur.*

19 *Quòd cruci illum fixuri essent Iudæi.*

20 *Quòd in paßione crucis et signo uirtus omnis sit et ptãs.*

21 *Quòd in hoc signo crucis salus sit omnibus qui in fron= tibus notantur.*

22 *Quòd in medio die in paßione eius tenebræ futuræ eẽnt.*

23 *Quòd à morte non uinceretur, nec apud inferos reman= surus esset.*

24 *Quòd ab inferis tertia die resurgeret.*

25 *Quòd cum resurrexisset, acciperet à patre omnem pote= statem, & potestas eius æterna sit.*

26 *Quòd perueniri non poßit ad Deum patrem, nisi per fi= lium eius Iesum Christum.*

27 Quòd ipse iudex uenturus sit.

28 Quòd ipse sit rex in æternum regnaturus.

29 Quòd ipse sit & iudex & rex.

LIBER SECVNDVS ADVERSVS IVDAEOS. CAP. I.

Hristum primogenitũ esse, et ipsum esse sapientiã Dei, per quem omnia facta sint, in prouerbijs: Dñs condidit me initium uiarũ suarũ, in opera sua ante secula fundauit me in principio antequam terrã faceret, et antequàm abyssos constitueret, ꝓduceret fontes aquarũ, antequàm mõtes collocarentur, ante omnes colles genuit me Dñs. Fecit regiones & inhabitabilia, et fines inhabitabiles sub cœlo. Cum pararet cœlum, aderam illi, & cũ secerneret suam sedem. Cũ super uentos ualidas faceret desuper nubes, et cum confirmatos ponebat fontes sub cœlo, quando fortia faciebat fundamenta terræ, eram penes illũ disponens, ego erã cui adgaudebat. Quotidie autem iocundabar ante faciem eius in omni tpe, cum lætaretur orbe perfecto. Item apud eundẽ in Ecclesiastico: Ego ex ore altissimi prodij ante omnẽ creaturam. Ego in cœlis feci, ut operaretur lumen indeficiens, & nebula texi oẽm terram. Ego in altis habitaui, & thronus meus in columna nubis. Gyrum cœli circuiui, & profundum abyssi penetraui, & in fluctibus maris ambulaui, & in omni terra steti. In omni populo & in omni gente primatum tenui, & oĩum excellentiũ et humilium corda propria uirtute calcaui. Spes omnis in me uitæ et uirtutis. Trãsite ad me omnes qui concupiscitis me. Item in psalmo octogesimooctauo: Et ego primogenitũ ponam illum altissimũ apud reges terræ. In æternũ seruabo illi misericordiã meã, et testamentũ meũ fidele ipsi. Et ponam in seculum seculi semen eius. Si dereliquerint filij eius legem meã, & in iudicijs meis nõ ambulauerint, uisitabo

Prouer. 8.

Eccle. 24.

in uirga eorum facinora, & in flagellis delicta eorum. Misericordiam autem meam nõ dispergam ab eis. Item in Euangelio
Ioan. 17. secundũ Ioannẽ Dominus dicit: Hæc est autem uita æterna, ut cognoscãt te solum Deum uerũ dominũ, et quem misisti Iesum Christũ. Ego te clarificaui in terra, opus perfeci quod dedisti mihi ut faciam ea. Nũc tu clarifica me apud teipsum claritate quã habui apud te, prius quam mundus fieret. Item Paulus ad
Coloss. 1. Colossenses: Qui est ergo imago Dei inuisibilis & primogenitus totius creaturæ. Item illhic: Primogenitum à mortuis ut fieret in omnibus ille primatum tenens. Item in Apocalypsi:
Apoc. 21. Ego sum alpha & ω mega, initium ac finis. Ego sitienti dabo de fonte aquæ uiuæ gratis. Quòd idem sit & sapientia &
1. Cor. 1. uirtus Dei, Paulus ad Corinthios: Quoniam Iudæi signa desiderant, & Græci prudentiam quærunt, nos autem prædicamus Iesum crucifixum, Iudæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam, ipsis autem uocatis Iudæis et Græcis Christum Dei uirtutem & Dei sapientiam. II.

Quòd sapientia Dei Christus, & de sacramento incarnationis eius, et paßionis, et calicis, et altaris, et apostolorum qui
Prouerb. 9. mißi prædicauerunt, apud Salomonem in Prouerbijs: Sapientia ædificauit sibi domum, & subdidit columnas septem. Mactauit suam hostiam, miscuit in cratera uinum suum, & parauit suam mensam, & misit seruos suos cum excelsa prædicatione ad craterẽ, dicẽs: Qui est insipiens, declinet ad me. Et egentibus sensu dixit: Venite edite de meis panibus, & bibite uinũ quod miscui uobis. Derelinquite stultitiam, et quærite prudentiam, & corrigite scientiæ intelligentiam. III.

Quòd Christus idem sit sermo Dei, in psalmo quadragesimo quarto: Eructauit cor meum sermonem bonum, dico ego opera mea regi. Item in psalmo tricesimosecundo: Sermone Dei cœli firmati sunt, et spiritu oris eius omnis uirtus eorum. Item apud Esaiam: Verbum consummans & breuians in iu-

stitia, quoniam sermonem breuiatum faciet Deus *in toto orbe terræ.* Item *in psalmo centesimosexto*: *Misit sermonem suum, & curauit illos.* Item *in* Euangelio *secundum* Ioãnem: *In principio fuit sermo, & sermo erat apud* Deum, *&* Deus *erat sermo. Hic erat in principio apud Deum, omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil quod factum est. In ipso uita erat, & uita erat lux hominum, & lux lucet in tenebris, & tenebræ illam non comprehenderunt.* Item *in* Apocalypsi: *Et uidi cœlum apertum, & ecce equus albus, & qui sedebat super eum, uocabatur fidelis & uerus, æquum iustumq; iudicans, & præliaturus, eratq; coopertus ueste conspersa sanguine, & dicitur nomen eius sermo* Dei. IIII. Ioan. 1. Apoc. 6.

Quòd Christus idẽ manus et brachiũ Dei *sit, apud* Esaiã: *Nunquid non ualet manus* Dei, *ut saluos faciat? aut generauit aurem ut nõ exaudiat? Si peccata uestra inter uos &* Deũ *separant, & propter peccata uestra auertit faciem suam à uobis ne misereatur, manus enim uestræ inquinatæ sunt sanguine, & digiti uestri in peccatis. Labia autem uestra locuta sunt facinus, & lingua uestra iniustitiam meditatur.* Nemo *loquitur uera, neq; est iudicium uerum.* Fundunt *in uanis et loquuntur inania, qui parturiunt dolorem, & pariunt facinus.* Item *apud eundem sic dicit* Dominus: *Cœlum mihi thronus, et terra suppedaneum pedum meorum. Quam mihi domum ædificabitis? aut quis locus ad requiem mihi? omnia enim ista fecit manus mea.* Item: Domine Deus *altum est brachium tuum, & nun sciebant: cum cognouerint autem, confundentur.* Item: Reuelauit Dominus *brachium suum sanctum in conspectu omnium gentium, uidebunt omnes gentes & ipsa suprema terræ salutem à* Deo. V. Esa. 50. et. 57. Esa. 52. Psal. 97.

Quòd idem angelus et Deus *Christus, in* Genesi *ad* Abraham: *Et uocauit eum angelus* Domini *de cœlo, & dixit illi:* Abraham, Abraham. *Ille autẽ dixit:* Ecce ego. Et *dixit*: Noli Gene. 22.

imponere manum tuam super puerũ, neq; feceris illi quicquam. Nunc enim cognoui quoniam times Deum tuum, & non pepercisti filio tuo dilectissimo propter me. Item illhic ad Iacob:
Gene.31. Et dixit mihi angelus in somnis: Ego sum quem uidisti in loco Dei, ubi unxisti mihi titulum lapideum, & uouisti mihi uotum.
Exod.15. tum. Item in Exodo: Deus autem praeibat eos, die quidem per columnam nubis, ostendens illis iter, nocte autem in columna ignis. Item illhic: Promouit autem angelus Dei, qui praecedebat exercitum filiorum Israël. Item: Ecce ego praemitto angelum meum ante faciem tuam ad custodiendum te in itinere, ut te inducat in terram quam tibi praeparaui. Obserua enim & obaudi eũ, ne fueris inobaudiẽs, & nõ deerit tibi, nomen enim
Ioan.5. meum in illo est. Vnde ipse in Euangelio dicit: Ego ueni in nomine patris mei, & non recepistis me. Cũ alius uenerit in nomine suo, illum accipietis. Et iterũ in psalmo. 117. Benedictus est qui uenit in nomine domini. Quòd Deus Christus, in Gene
Gene.35. si: Dixit autem ad Iacob: Exurge et ascende in locum Betheli, & habita illhic, et fac illhic altare Deo, qui tibi apparuit cum
Esa.45. fugeres à facie Esau fratris tui. Item apud Esaiam: Sic dicit Dominus Sabaoth: Fatigata est Aegyptus, negotiatio Aethiopum & Sabaim uiri alti ad te transgredientur, & tui erũt serui, & postea ambulabunt uincti cõpedibus, & adorabunt uincti compedibus. Et interpretabũtur quoniam in te Deus est, et non est alius Deus praeter te. Tu enim es Deus, & non sciebamus: Deus Israël saluator. Cõfundẽtur et reuerebuntur omnes qui aduersantur tibi, & cadent in confusione. Item apud eun-
Esa.40. dem: Vox clamãtis in deserto, parate uiam domino, rectas facite semitas Dei nostri. Omnis riuus ĩplebitur, et omnis mons & collis humiliabitur, & erũt omnia tortuosa in directũ, & aspera in campum, & uidebit omnis claritas dominum, & uidebit omnis caro salutare Dei: quoniã dominus locutus est. Itẽ
Baruch.3. apud Baruch: Hic Deus noster & non deputabitur alius absq; illo:

illo, qui inuenit omnem uiam prudentiæ, & dedit eam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo. Post hæc in terris uisus est, & cum hominibus cõuersatus est. Item apud Zachariã Deus dicit. *Et transibunt per mare angustum, & percutient in mari fluctus, & arefacient omnes altitudines fluminum, & confundentur omnes iniuriæ Assyriorum, & sceptrum Aegypti auferetur, & confortabo eos in domino deo ipsorum, & in nomine eius gloriabuntur, dicit dominus.* Item apud * Moysen dicit dominus. *Non faciam iuxta iram indignationis meæ, non sinam deleri Effrem, quoniã deus ego sum, & non homo in te sanctus; & non introibo in ciuitatem, post Deum ibo.* Item in Psalmo 44. *Thronus deus in secula seculorum, uirga æquitatis, uirga regni tui. Dilexisti iustitiam & odisti iniquitatem, propterea unxit te deus deus tuus oleo exultationis super participes tuos.* Item in Psal. 45. *Vacate et cognoscite quoniã ego sum Deus. Exaltabor in gentibus, & exaltabor in terra.* Item in Psalmo octogesimoprimo. *Non cognouerunt neque intellexerunt, in umbra deambulabunt.* Item in Psalmo sexagesimoseptimo. *Cantate deo, psallite nomini eius, uiam facite illi qui ascendit in occasu, deus nomen illi.* Item in Euangelio secundum Ioannem. *In principio fuit sermo, & sermo erat apud deum, et deus erat sermo.* Item in eodem dominus ad Thomam. *Inijce huc digitum tuum, & uide manus meas, & noli esse incredulus, sed fidelis. Respondit Thomas et dixit illi. Dominus meus & deus meus. Dixit illi Iesus. Quoniam uidisti, et credidisti. Beati qui non uiderunt, & crediderunt.* Item Paulus ad Romanos. *Optabam ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus cognatis meis secundum carnẽ, qui sunt Israelitæ, quorum adoptio, & claritas, & testamentum, & legis cõstitutio, & famulatus, et promissiones, quorum patres, ex quibus Christus secũdum carnem, qui est super omnia * benedictus in secula.* Item in Apocalypsi. *Ego sum alpha, & ω*

Zach. 10.
alias, Osea. 11
Ioan. 1. & 20.
Rom. 9.
Mirum est in exemplaribus etiã uetustissimis non addi, Deus, cum sit apud Graecos.
Apoc. 22.

mega, initium & finis. Ego sitienti dabo de fonte aquæ uiuæ gratis, qui uicerit, poßidebit ea, & eorum hæreditatē, & ero eius Deus, & ille erit mihi filius. Item in psalmo octogesimo primo: Deus stetit in synagoga deorum, in medio autem deos discernens. Et iterū illhic. Ego dixi dij estis, & filij altißimi omnes. Vos autem sicut homines moriemini. Quòd si iusti qui fuerint, & præceptis diuinis obtēperauerint, dij dici poßunt, quanto magis Christus Dei filius? Sicut ipse in Euāgelio dicit

Ioan.10. secundum Ioannem: Nónne est scriptum in lege; quoniam dij estis? Si illos dixit deos, & non poterit solui, quem pater sanctificauit & misit in seculum, uos dicitis: quoniā blasphemas: quia dixi, filius Dei sum? Si non facio facta patris, nolite mihi credere: & si non uultis mihi credere, factis credite, & cognoscite quoniam in me est pater, & ego in illo. Item in Euange-

Matth.1. lio secundum Matthæum: Et uocabis nomen eius Emmanuel,

Emmanuel. quod est interpretatum nobiscum Deus.

VI.

Quòd Christus Deus uenturus esset illuminator & saluator generis humani, apud Esaiam: Confortamini manus reso-

Esa.35. lutæ et genua debilia: & hortamini, qui estis pusillanimes, nolite metuere. Deus noster iudiciū retribuet, ipse ueniet, & saluos nos faciet. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum audient. Tunc saliet claudus sicut ceruus, & plana erit lingua mutorum, quia rupta est in deserto aqua, & riuus in terra sitienti. Item illhic: Non senior neq; angelus, sed ipse Dominus liberabit illos, qui diligit eos, & parcet, & ipse redimet eos. Itē illhic: Ego Dominus Deus uocaui te in iustitia, ut teneam manum tuam & cōfortabo te, & dedi in testamentum generis mei, in lumē gentium, aperire oculos cæcorū, producere de uinculis uinctos, & de domo carceris sedentes in tene-

Esa.42. bris. Ego dominus deus, hoc nomen mihi est, claritatem meam alteri non dabo, neq; uirtutes meas sculptilibus. Item in psal-

Psal.24. mo: Vias tuas domine ostende mihi, et semitas tuas edoce me

quia tu es Deus saluator meus. Vnde in Euangelio secundum Ioannem Dominus dicit: Ego sum lumen mundi, qui me secutus fuerit, non ambulabit in tenebris, sed habebit lumen uitæ. Ioan. 8.
Item secundum Matthæũ: Gabriel angelus ad Ioseph: Ioseph fili David, ne metueris assumere Mariam uxorem tuã. Quod enim ex illa natum fuerit, de spiritu sancto est. Pariet autem filium, & uocabis nomen eius Iesum. Hic enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Item secundum Lucam: Et Zacharias impletus est spiritu sancto & prophetauit, dicens: Benedictus Dominus Deus Israel, qui prospexit redemptionẽ populo suo, & excitauit uobis cornu salutis in domo Dauid pueri sui. Item illhic: Angelus ad pastores: Ne timueritis: ecce enim annuntio uobis, quoniam natus est uobis hodie saluator, qui est Christus Iesus in ciuitate Dauid. Matth. 1. Luc. 1.

VII.

Quòd cũ à principio filius Dei fuisset, generari denuo haberet secundum carnem: In psalmo 11. Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Item in Euangelio: Et factum est, ut audiuit salutationẽ Mariæ Elisabeth, exultauit infans in utero eius, & impleta est spiritu sancto, & exclamauit uoce magna, et dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus uentris tui. Et unde hoc mihi, ut ueniat mater Domini mei ad me? Item Paulus ad Galatas: At ubi aduenit adimpletio tẽporis, misit Deus filium suum factum de muliere. Item in epistola Ioannes: Omnis spiritus, qui confitetur Iesum Christum in carne uenisse, de Deo est: qui autem negat eum in carne uenisse, de Deo non est, sed de Antichristi spiritu. Luc. 1. Galat. 4. 1. Ioan. 4.

VIII.

Quòd hoc futurum esset signum natiuitatis eius, ut de uirgine nasceretur homo & Deus, hominis & Dei filius, apud Esaiã: Et adiecit Dominus loqui ad Achaz: Pete tibi signũ à Domino Deo tuo in altitudinem sursum, et in altitudinem de- Esa. 7.

orsum. Et dixit Achaz: Non petam, & non tentabo Dominū Deum meū. Et dixit: Audi itaq; domus Dauid, non pusillū uobis certanē cum hominibus, quoniam Deus præstat agonem. Propter hoc dabit Deus ipse uobis signū: Ecce uirgo in utero accipiet, & pariet filiū, & uocabis nomē Emmanuel. Butyrum & mel manducabit, ut sciat reprobare malū & eligere bonū. Hoc semē dixerat Deus de muliere procedere, quod calcaret caput diaboli in Genesi. Tunc dixit Deus ad serpentem:

Gen. 3. Quid tu hoc fecisti? Maledictus tu ab omni pecore, & ab omni genere bestiarū terræ. Pectore tuo et uentre repes, et erit tibi terra cibus omnibus diebus uitæ tuæ. Et ponā inimicitiam inter te & mulierem. & inter semen tuū & semen eius, ipse tuū obseruabit caput, & tu obseruabis calcaneū eius. IX.

Ipse refertur ad Christum.

Quòd homo et Deus Christus ex utroq; genere cōcretus, ut mediator esse inter nos & patrē posset, apud Hieremiam:

Hier. 17. Et homo est, & quis cognoscet eum? Item in Numeris: Orie-

Num. 24. tur stella ex Iacob, & exurget homo ex Israel. Itē illhic: Procedet homo ex semine eius, & dominabitur multarum gentium, & exaltabitur *ipsum regnum, & augebitur regnum

alias, gog eius, & Deus duxit eum in Aegyptum, quasi claritas unifor-mis ei et edet carnes inimicorum suorum, & crassitudines illorum emedullabit, & balistis suis cōfiget inimicū. Recubans requieuit quasi leo, & quasi catulus leonis. Quis suscitabit eum? qui benedicūt te, benedicti sunt, et qui maledicūt te, male-

Esa. 61. dicti sunt. Itē apud Esaiā. Spiritus Domini super me, propter quod unxit me, bene nuntiare pauperibus misit me, curare cō tribulatos corde, prædicare captiuis remissionem, & cæcis uisum, uocare annum Domino acceptabilem & diem retributionis. Vnde in Euangelio Gabriel ad Mariam. Spiritus sanctus

Luc. 1. superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit te, quapropter hoc quod nascetur sanctum, uocabitur filius Dei. Item

1. Cor. 15. in epistola Pauli ad Corinthios priore. Primus homo de terræ

limo, secundus homo de cœlo, qualis ille e limo, tales & qui de limo, & qualis cœlestis, tales & cœlestes, quomodo portauimus imaginem eius qui de limo est, portemus & imaginem eius qui de cœlo est. X.

Quòd ex semine David *secundum carnem nasci haberet, in* Regum *secundo. Et fuit uerbum domini ad* Nathan *dicēs.* Vade *& dic seruo meo* David. *Hæc dicit dominus.* Non *tu* 2.Reg 7.
ædificabis mihi domum ad habitandum, sed erit cum impleti fuerint dies tui, & dormieris cum patribus tuis, suscitabo semen tuum post te, qui erit de utero tuo, & parabo regnum eius. Hic *ædificabit domum nomini meo, & erigam thronum eius usque in seculum.* Et *ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium, & fidem consequetur domus eius, & regnum eius usque in seculum in conspectu meo.* Item *apud* Esaiam,
Et *exibit uirga de radice* Iesse, *& flos de radice eius ascendet,*
& requiescet super eum spiritus domini, spiritus sapiētiæ & Esa.11.
intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & implebit eum spiritus timoris domini. Item *in psalmo.* Iurauit *deus ipsi* David *in ueritate, & nō reprobauit eū,*
de fructu uētris tui ponam super thronum tuum. Itē *in* Euan= Psal.131.
gelio secundum Lucam. Et *dixit angelus ad illam.* Ne *timeas*
Maria, *inuenisti enim gratiam apud deum.* Ecce *concipies in* Luc.1.
utero, & paries filiū, & uocabis nomē eius IESVM. *Hic erit magnus, & filius altissimi uocabitur, et dabit illi dominus deus thronum* David *patris sui, & regnum* Iacob *in secula,*
& regni eius non erit finis. Item *in* Apocalypsi. Et *uidi librū* Apoc.5.
in dextera dei sedentis super thronum, scriptum intus & retro, signatum signis septem, & uidi angelum fortem prædicantem uoce magna. Quis *dignus est accipere librum, et aperire signa eius?* Nec *quisquam poterat, neq; in cœlo, neq; super terram, neq; sub terra aperire librū, neq; prospicere eum.* Et *ego flebam multum quòd nemo dignus repertus esset qui*

aperiret librũ, aut uideret illum. Et *unus de senioribus dixit mihi*, Ne *fleueris, ecce uicit leo de tribu* Iuda, *radix* Dauid, *aperire librum, & soluere septem signa eius*. XI.

Mich. 5. *Quòd in* Bethleem *nasceretur, apud* Michæã: Et *tu* Bethleem Effrata *non exigua es, ut constituaris in millibus* Iuda, *ex te mihi procedit, qui sit princeps apud* Israel, *& possessiones eius à principio à diebus seculi*. Item *in* Euangelio. Et

Matth. 2. *cum* Iesus *natus esset in* Bethleem *in diebus* Herodis *regis, ecce magi ab* Oriente *aduenerunt* Hierosolymã *dicentes*. Vbi *est qui natus est rex* Iudæorum? Vidimus *enim stellam eius in* Oriente, *& uenimus cũ muneribus adorare illum*. XII.

Quòd humilis in primo aduentu suo ueniret, apud Esaiã: Domine *quis credidit auditui nostro? & brachium domini cui*

Esa. 53. *reuelatum est?* Annuntiauimus *coràm ipso sicut pueri, sicut radix in terra sitienti*. Non *est figura ei neq; claritas, & uidimus illum & non habuit figuram neq; speciem*. Sed *figura eius sine honore, et deficiens præter cæteros homines*. Homo *in plaga positus & sciens ferre imbecillitatem, quia aduersa est facies eius, inhonoratus est, & nõ est computatus*. Hic *peccata nostra portat, & pro nobis dolet, & nos putauimus esse illũ in dolore, & in plaga, & in uexatione: ipse autẽ uulneratus est propter facinora nostra, & infirmatus est propter peccata nostra*. Doctrina *pacis nostræ super illũ, & liuore eius sanati sumus*. Oẽs *sicut oues errauimus, homo uia sua errauit*.

Ibidem 53. Et *dominus tradidit illũ pro peccatis nostris, & ipse propter eà q, uexatus est, nõ aperuit os suum*. Itẽ *apud eundẽ*: Nõ *sum contumax neq; contradico, dorsum meũ posui ad flagella, & maxillas meas ad palmas, faciẽ autẽ nõ auerti à fœditate sputorũ, & fuit* Deus *auxiliator meus*. Itẽ: Nõ *clamabit, neq; au-*

Esa. 42. *diet quis in plateis uocem eius*. Arundinem *quassatam nõ confringet, & linum fumigans nõ extinguet, sed in ueritate proferet iudicium*. Fulgebit *& non quassabitur quoadusque ponat*

iudicium in terra, & in nomine eius gentes credent. Item in Psal.21. Ego autem sum uermis, et non homo, maledictum hominum & abiectio populi. Omnes qui uidebant me, despiciebāt me, & locuti sunt labijs, et mouerunt caput, Sperauit in domino, eripiat eum, saluum faciat eum, quoniam uult eum. Itē illhic. Aruit uelut testa uirtus mea, et lingua mea adglutinata est faucibus meis. Psal.21. Item apud Zachariam: Et ostendit mihi dominus Iesum sacerdotem illum maximum stantem Zach.3. ante faciem angeli domini, et diabolus stabat ad dexterā eius aduersari ei. Et Iesus erat indutus ueste sordida, & stabat ante faciem ipsius angeli, & respondit, & ait ad eos qui stabant ante faciem eius dicens: Auferte uestimēta sordida ab eo, & induite eum mutatorijs, & imponite cidarim mundam super caput eius, & dixit ad eum: Ecce abstuli iniquitates tuas. Item Paulus ad Philippenses: Qui in figura Dei constitutus, Philip.2. nō rapinam arbitratus est esse se æqualē Deo, sed semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens in similitudinem hominū factus, & habitu inuentus ut homo. Humiliauit se factus obediens usq; ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod est super omne nomē, ut in nomine Iesu omne genu flectatur cœlestium, terrestrium, & infernorum, & omnis lingua cōfiteatur, quia Dominus Iesus Christus in gloria Dei patris est. XIII.

Quòd ipse sit Iesus Christus, quem Iudæi occisuri essent, in Sapientia Salomonis. Circumueniamus iustum, quoniā in- Sap.2. suauis est nobis, & contrarius est operibus nostris, & exprobrat nobis peccata legis. Promittit se scientiam Dei habere, et filium Dei se nominat. Factus est nobis in traductione cogitationum, grauis est nobis etiam ad uidendum, quoniam dissimilis est alijs uita illius, & mutatæ sunt uiæ illius, tanquā nugaces æstimati sumus ab illo, & continet se à uijs nostris quasi ab immunditijs, & præfert nouissima iustorum, & gloriatur

patrem se habere Deum. Videamus ergo si sermones illius ueri sint, & tentemus quæ uentura sunt illi. Contumelia & tormento interrogemus illum, ut sciamus reuerētiam illius. Morte turpissima condemnemus eum. Hæc cogitauerunt, & errauerunt, excæcauit enim illos malitia ipsorum, & nescierunt

Esa.57. sacramenta Dei. Item apud Esaiā: Videte quomodo iustus perit, & nemo intelligit, & uiri iusti tolluntur, & nemo recognoscit. A facie enim iniustitiæ salutatus est iustus, & erit in pace sepultura eius. De hoc ipso antè prædictum est in Exodo; Innocentem & iustum non occides. Item in Euangelio:

Exod.23. Iudas pœnitentia ductus, sacerdotibus & senioribus dixit,

Matt.27. peccaui tradens sanguinem iustum. XIIII.

Quòd ipse dictus sit ouis & agnus, qui occidi haberet, et de sacramento passionis, apud Esaiam. Sicut ouis ad uictimam

Esa.53. adductus est, & sicut agnus coràm tondentibus eum, sine uoce, sic non aperuit os suum. In humilitate iudicium eius sublatum est, natiuitatē eius quis enarrabit? Quoniam auferetur à terra uita eius, à facinorib. populi mei adductus est ad mortem, & dabo malos pro sepultura eius, & ipsos diuites pro morte eius, quia facinus non fecit, neque insidias ore suo, propterea ipse confitetur multos, & fortium diuidet spolia, propterea quòd tradita est ad mortem anima eius, & inter facinorosos deputatus est. Et ipse peccata multorum pertulit, & propter facinora illorum traditus est. Item apud Hiere-

Hiere.11. miam: Domine significasti mihi & cognoscam, tunc uidi meditationes eorum. Ego sicut agnus sine malitia productus sum ad uictimam, in me cogitauerunt cogitatum, dicentes. Venite, mittamus lignum in panem eius, & fraudemus à terra uitam eius, & non erit in memoria nomen eius amplius. In

Exod.12. Exodo Deus ad Moysen. Accipiant singuli ouem per domum tribuum, ouem sine uitio, perfectum masculū anniculū, & erit uobis. Ab agnis & hœdis accipietis, & occident il-

lum omne uulgus filiorum Israel ad uesperam, & accipient de sanguine eius, et ponent super duos postes, & super limen in domibus, in quibus edent eum in ipsis, & edent carnes istas no cte assatas igni, & azyma cum lactucis agrestibus edent. Non edetis de eis cruda, neq; cocta in aqua, sed assata igni, caput cũ pedibus & interaneis, nihil derelinquẽtes ex his mane, & ossa non confringetis ex eo. Quæ autẽ relicta fuerint ab eo usq; in mane, igni crementur. Sic autem comedetis eum, Lumbi uestri præcincti, & caligæ uestræ in pedibus uestris, & edetis eũ festinanter, quia pascha Domini est. Item in Apocalypsi, Et uidi in medio throni, & quatuor animalium, & in medio seniorum agnum stantem quasi occisum, habẽtem cornua septẽ, et oculos septem, qui sunt septem spiritus Dei missi per orbem terræ. Et uenit & accepit librum de dextera sedentis in throno. Et cum accepisset librum, quatuor animalia, et uigintiquatuor seniores prostrauerũt se antę agnum, habentes singuli aureas citharas plenas odoramẽtis supplicationum, quæ sunt orationes eorum, & cantauerunt nouum canticum dicentes. Dignus es Domine accipere librum & aperire signa eius, quoniam occisus es, & emisti nos de sanguine tuo ex omni tribu & lingua, et populo, et natione: et eos regnum Deo nostro, sacerdotesq; fecisti, et regnabunt super terram. Item in Euangelio. Altera die uidit Ioannes Iesum uenientem ad se, & ait, Ecce qui aufert peccata mundi. XV. Apoc. 5. Ioan. 1.

Quòd idẽ lapis dictus sit, apud Esaiam sic dicit Dominus, Ecce ego mitto in fundamenta Sion lapidem pretiosum, summum angularem honoratũ, et qui crediderit in eum, non confundetur. Item in psalmo, Lapis quem reprobauerunt ædificãtes, hic factus est in caput anguli. A domino factus est iste, et est mirabilis in oculis nostris. Iste dies quem fecit dominus, exultemus et iocundemur in eo. O domine salua igitur, ô domine dirige igitur, benedictus est qui uenit in nomine domi- Esa. 28. Psal. 117.

Zach.3. ni. Item apud Zachariam: Ecce ego adduco puerum meum, ortus nomẽ ei est, quoniam lapis, quem dedi ante faciem Iesu, super ipsum unum septem oculi sunt. Item in Deuteronomio:
Deut.27. Et scribes super lapidem omnem legem hanc manifeste nimis.
Iosue.24. Item apud Iesu Naue: Et accepit lapidem magnum, & statuit eum illhic cõtra Dominũ, & ait Iesus ad populum: Ecce lapis iste erit uobis in testimoniũ, quòd audieritis omnia quæ dicta sunt à Domino, quanta locutus est ad uos hodie: erit ipse uobis in testimoniũ in nouißimo dierũ, quãdo recesseritis à Deo ue-
Actu.4. stro. Item in actibus apostolorum Petrus, Principes populi, et seniores Israël ecce nos interrogamur hodie à uobis super benefacto hominis infirmi in quo iste saluatus est. Sit uobis omnibus notum & omni populo Israël, quia in nomine Iesu Christi Nazareni quem uos crucifixistis, quẽ Deus suscitauit à mortuis, in illo ipse in conspectu uestro sanus astitit, in alio autem nullo. Hic est lapis qui contemptus est à uobis ædificantibus, qui factus est in caput anguli. Non est enim nomen aliud sub
Gene.28. cœlo, in quo oportet saluari nos. Hic est lapis in Genesi, quem ponit Iacob ad caput suum, quia caput uiri Christus, & dormiens uidit scalam ad cœlum pertingentem in qua constitutus erat Dominus, & angeli ascendebant, & descendebant, quem lapidem consecrauit & unxit, sacramento unctionis Christum
Exod.17. significans. Hic est lapis in Exodo, super quem sedit Moyses in cacumine collis, quando Iesu Naue contra Amalech dimicauit, & sacramento lapidis, & stabilitate seßionis Amalech superatus est ab Iesu, id est, diabolus à Christo uictus est. Hic
1.Reg.4. est lapis magnus in Regum primo, super quem posita est arca testamenti, quando eam ab Allophy remissam & redditam
1.Reg.17. in plaustro boues reportauerunt. Item hic est lapis in Regum, quo Dauid frontem Goliæ percußit & occidit, significans diabolum & seruos eius inde prosterni, uicta scilicet ea capitis parte quam signatam non habent. Quo signo nos tuti sem-

per sumus, & uiuimus. Hic est lapis, quem cum alienigenas Ysraël uicisset, statuit Samuel, & appellauit nomen eius Abenezer, id est, auxiliator. XVI.

Quòd deinde idem lapis mons fieret, & impleret totā terram, apud Danielem: Ecce imago nimis magna, & contemplatio eius imaginis metuenda & elata stabat contra te, cuius caput fuit ex auro bono, pectus & brachia eius argentea, uenter & femur ærea, pedes autē ex parte ferrei, ex parte autem fictiles, quoadusque abscissus est lapis de monte sine manibus concidentium, & percußit imaginem super pedes ferreos & fictiles & comminuit eos minutatim, & factum est simul ferrum & testa, & æramentum, & argentum, & aurum facta sunt minuta quasi palea, aut puluis in area æstate, & uentilauit illa uentus, ita ut nihil remanserit ex illis, & lapis qui percußit imaginem, factus est mons magnus, & impleuit totam terram. XVII. Dan. 2.

Quòd in nouißimis temporibus idem mōs manifestaretur, super quem gentes uenirent, & in quem iusti quique ascenderent, apud Esaiam: Et erit in nouißimis temporibus manifestus mons domus Domini super uerticem montium, & exaltabitur super colles, & uenient super illum omnes gentes, & ambulabunt multi & dicent: Venite ascendamus in montem Domini, & in domum Dei Iacob, & nūtiabit nobis uiā eius, & ambulabimus in illa. De Sion enim procedet lex, & uerbum Domini ab Hierusalem, & iudicabit inter gentes, & redarguet populum multum, & condient gladios suos in aratra, & lanceas suas in falces, & iam non discent pugnare. Item in psalmo: Quis ascendet in montē Domini, & quis stabit in loco sancto eius? Innocens manibus & mundus corde, qui non accepit in uano animam suam, & non subdole iurauit proximo sibi: iste accipiet benedictionem à Domino, et misericordiam à Deo salutari. XVIII. Esa. 2. Psal. 23.

Quòd ipse sit sponsus ecclesiam habens sponsam, de qua filij spiritualiter nascerentur, apud Iohel: Canite tuba in Sion,

Iohel. 2. *sanctificate ieiunium, & indicite curationem, aggregate populum, sanctificate ecclesiam, excipite maiores natu, colligite paruulos lactentes, procedat sponsus de cubili suo, & sponsa de*

Hiere 16. *thalamo suo.* Item apud Hieremiam, *Et auferam de ciuitatibus Iuda, & de quadriuijs* Hierusalem *uocem lætantium, & uocem gaudentium, uocem sponsi, & uocem sponsæ.* Item in

Psal. 18. *psalmo, Et ipse uelut sponsus egrediens de thalamo suo. Exultauit ut gigas uiam currere, à summo cœli egreßio eius, et decursio eius usque ad summum eius, & non est qui lateat à ca-*

Apoc. 21. *lore eius.* Item in Apocalypsi, *Veni ostendam tibi nouam nuptam uxorem agni, & duxit me in spiritu in montem magnũ, & ostendit mihi ciuitatem sanctam* Hierusalem *descendentem de cœlo, à Deo habentem claritatem Dei,* Item in Euangelio,

Ioan. 3. *Vos mihi testes estis, quoniam dixi eis, qui mißi sunt ab Hierosolymis ad me, quia non sum Christus, sed quoniam missus sum ante illum. Qui enim habet sponsam, sponsus est. Amicus autem sponsi est, qui stat & audit eum, & gaudio gaudet propter uocem sponsi. Huius rei mysterium ostensum est apud Iesu* Naue, *quando iussus est excalciare se, quòd scilicet sponsus non ipse esset.* Erat enim in lege, *ut quisquis nuptias recusa-*

Mos uetus. *ret, calciamentum deponeret, calciaretur uerò ille qui sponsus futurus esset. Et factum est cum esset* Iesus *in agro* Iericho, *circunspexit oculis, & uidit hominem stantem ante faciem suam,*

Iosue. 5. *& frameam tenentem in manu eius, & dixit.* N*oster es, an aduersariorum? Ille autem dixit.* E*go sum dux uirtutis* Domini, *nunc adueni.* Et Iesus *cecidit ad terram, & ait illi.* Domine *quid imperas famulo tuo? & ait dux uirtutis* Domini. *Solue calciamentum de pedibus tuis, locus enim in quo stas, terra*

Exod. 3. *sancta est.* Item in Exodo Moyses *iubetur calciamentum deponere, quòd nec ipse sponsus esset. Et apparuit angelus* Do-

mini in flamma ignis de rubo,& uidit quoniam rubus arderet igni,& non cremabatur. Et dixit Moyses: Transiens *uidebo hoc grande uisum,cur utiq; non crematur rubus.* Vt *uidit autem quoniam accedit uidere,uocauit eum dominus* Deus *de rubo,dicens:*Moyses Moyses. *Qui dixit:Quid est? & dixit,*Ne *accesseris huc, nisi solueris calciamentum de pedibus tuis, locus enim in quo stas, terra sancta est.* Et *dixit ei,* Ego *sum* Deus *patris tui,*Deus Abrahã,Deus *Isaac,*Deus Iacob. Hoc *autem manifestum est in* Euangelio *secundum* Ioannem.Et *respondit illis* Ioãnes:Ego *quidem baptizo in aqua,in medio autem uestri stat,quẽ uos nescitis,ipse est enim de quo dixi:* Post *me ueniens homo ante me factus est,cuius non sum dignus corrigiam calciamenti soluere.* Item in Euangelio *secundum* Lucam.*Sint lumbi uestri præcincti,& lucernæ ardentes,et uos similes hominibus expectantibus dominum suum,quãdo ueniat à nuptijs,ut cum uenerit et pulsauerit,aperiant ei.* Felices *serui illi, quos adueniens dominus inuenerit uigilantes.* Item in Apocalypsi:*Regnauit dominus* Deus *omnipotẽs, gaudeamus & exultemus, & demus ei gloriæ claritatem,quoniam uenerunt nuptiæ agni,& uxor eius se præparauit.* XIX.

Ioan.1. Luc.12. Apoc.19.

Quòd crucifixuri illum essent Iudæi, *apud* Esaiam: Expandi *manus meas tota die ad plebem contradicentem,& contumacem mihi, qui ambulant uias non bonas,sed post peccata sua.*Item *apud* Hieremiam: Venite *& mittamus lignum in panem eius, & eradamus à terra uitam eius.*Item in Deuteronomio, Et *erit pendens uita tua ante oculos tuos, ac timebis die ac nocte, & non credes uitæ tuæ.*Item *in psalmo:*Et *foderunt manus meas,& pedes meos,dinumerauerunt omnia ossa mea.* Ipsi *autem contemplati sunt, & uiderunt me, diuiserunt sibi uestimenta mea, & super uestem meam sortem miserunt.* Tu *autem domine ne elongaueris auxilium tuum: in auxilium meũ attende.*Libera *à gladio animam meam,et de manu canis*

Esa.65. Hiere.11. Deut.28. Psal.21.

unicam meam. Salua me ex ore leonis, & à cornibus unicornis humilitatem meam. Enarrabo nomẽ tuum fratribus meis,
Psal.118. in medio ecclesiarũ laudabo te. Item in psalmo: Confige clauis
Psal.140. de metu tuo carnes meas. Item in psalmo: Alleuatio manuum mearum sacrificium uespertinũ. De quo sacrificio Sophonias
Sopho.1. dicit: Metuite à facie domini Dei, quoniã propè est dies eius, quia apparuit Dominus sacrificiũ suum, sanctificauit electos
Zach.12. suos. Item apud Zachariã: Et intuebuntur me, in quem transfi
Psal.76. xerunt. Item in psalmo: Exclamaui ad te tota die, Domine
Num.23. extendi ad me manus meas. Item in Numeris: Non quasi homo suspenditur, neq; quasi filius hominis patitur. Vnde in euã
Ioan.3. gelio Dominus dicit: Sicut Moyses exaltauit serpentẽ in eremo: ita exaltari oportet filiũ hominis, ut omnis qui crediderit in filium, habeat uitam æternam. XX.

Quòd in passione crucis & signo uirtus omnis sit & po-
Abac.3. testas, apud Abacuc: Texit cœlos uirtus eius, & laudis eius plena est terra, & splendor eius ut lux erit, cornua in manibus eius erunt. Et illhic constabilita est uirtus gloriæ eius, & cõstituet dilectionem ualidam, ante faciem suam ibit uerbum, & procedet in campos secundum gressus suos. Item apud
Esa.9. Esaiam: Ecce natus est nobis puer, datus est nobis filius, cuius imperium super humerum eius, & uocatum est nomen eius magnæ cogitationis nuntius. Hoc signo crucis & Amalech
Exod.17. uictus est ab Iesu per Moysen. In Exodo dicit Moyses ad Iesum: Elige tibi uiros & exi, & constitue cum Amalech in crastinum: Ecce ego stabo in cacumine collis, et uirga Dei in manu mea. Et factum est cum leuabat manum Moyses præualebat manus Israël. Vbi autem submiserat manus, inualescebat manus Amalech: sed manus Moysi erant graues, & accepto lapide supposuerunt sub eo, & sedebat super eum, & Aaron & Vr sustentabant manus eius hinc & inde, & factæ sunt manus Moysi stabiles usque in occasum Solis, & fugauit

Iesus Amalech et omnem populum eius. Et dixit Dominus ad Moysen, Scribe hoc, ut sit memoriale in libro, & da in aures eius, quoniam deletione deleam memoriam Amalech de sub cœlo.

XXI.

Quòd in hoc signo salus sit omnibus, qui in frontibus notantur, apud Ezechielem dicit Dominus: Transi mediam Hierusalem, et notabis signum super frontes uirorum qui ingemunt & mœrent ob iniquitates quæ fiunt in medio eorum. Item illhic: Vadite & cædite, et nolite parcere oculis uestris, nolite misereri: Seniores, & iuuenes, & uirgines interficite, ut perdeleantur. Omnem autem super quem signum scriptum est, ne tetigeritis, et ab ipsis sanctis meis incipite. Item in Exodo Deus ad Moysen: Et erit is sanguis in signo uobis super domos, in quibus ibi eritis, et uidebo sanguinem, et protegam uos, et non erit in uobis plaga diminutionis, cum percutiam terram Aegypti. Item in Apocalypsi: Et uidi agnum stantem in montem Sion, et cum eo. 144. millia, et habebant nomen eius, et nomen patris eius scriptum in frontibus suis. Item illhic: Ego sum alpha et ω mega, primus et nouißimus, initium et finis. Felices eos qui faciunt præcepta eius, ut sint postes eorum super lignum.

Ezech. 9.

Exod. 12.

Apoc. 14.

Apoc. 22.

XXII.

Quòd medio die in paßione eius tenebræ futuræ essent, apud Amos: Et erit in illo die, dicit Dominus, sol occidet meridie, et obtenebrabitur dies lucis, et conuertam dies festos uestros in luctum, et omnia cantica uestra in lamentationem. Item apud Hieremiam: Et territa est quæ parit, et tæduit animа eius. Subijt sol, cum adhuc medius dies esset; confusa est et maledicta, reliquos eorum in gladio dabo, in conspectu inimicorum suorum. Item in euangelio: A sexta autem hora tenebræ factæ sunt per totam terram, usque ad horam nonam. Item in psalmo uicesimonono: Domine abstraxisti ab inferno animam meam.

Amos. 8.

Hiere. 15.

Matth. 27.

XXIII.

Quòd à morte uindicaretur, nec apud inferos remansurus esset, in psalmo. 15. Non *derelinques animam meam apud inferos, neque dabis sanctum tuum uidere interitum.* Item *in psalmo tertio.* Ego *dormiui, & somnum cepi, & resurrexi, quoniam dominus auxiliator mihi.* Item *secundum* Ioannem: Nemo *aufert animam meam à me, sed ego pono eam, & potestatem habeo iterum sumendi eam.* Hoc *enim mandatum accepi à patre meo.*

XXIIII.

Osee 6. *Quòd ab inferis tertio die resurgeret, apud Osee:* Viuificauit *nos post biduum die tertio.* Item *in* Exodo: Et *dixit* Dominus *ad* Moysen, Descende, *& testificare populo, et sanctifica illos hodie, et cras, et lauent uestem suam, et sint parati in perendinum diem, die enim tertio descendet* Dominus *in mõtem* Syna. Item *in euangelio,* Progenies *nequam adultera signum quærit, et signum non dabitur ei nisi signum* Ionæ *prophetæ.* Quomodo *enim fuit* Ionas *in uentre ceti tribus diebus et tribus noctibus, ita erit filius hominis in corde terræ.*

Exo. 19.

Luc. 11.

XXV.

Dan. 7. *Quòd cum resurrexisset, acciperet à patre omnem potestatem, & potestas eius æterna sit, apud Danielem:* Videbam *in uisu noctis, & ecce in nubibus cœli quasi filius hominis ueniens, uenit usque ad ueterem dierum, & stetit in conspectu eius, & qui assistebant obtulerunt ei, & data est ei potestas regia, & omnes reges terræ, & genus omnis claritatis seruient ei, et potestas eius æterna, quæ non auferetur, & regnum eius non corrumpetur.* Item *apud* Esaiam, Nunc *exurgã, dicit* Dominus, *nũc clarificabor, nunc exaltabor, nũc uidebitis, nũc intelligetis, nunc confundemini, uana erit fortitudo spiritus, uos ignis consumet.* Item *in psalmo.109.* Dixit Dominus *domino meo, sede ad dexteram meam, quoadusq; ponam inimicos tuos suppedaneum pedum tuorum.* Item *in* Apocalypsi: Et *conuersus respexi, ut uiderem uocem, quæ mecũ loquebatur, et uidi septem candelabra aurea, et in medio candelabrorum*

Esa. 33.

Apoc. 1.

rum

rum similem filio hominis uestitum podere, & erat præcinctus supra mamillas zona aurea. Caput autem & capilli eius erant albi uelut lana aut nix, & oculi eius uelut flāma ignis, et pedes eius aurichalco similes, sicut de fornace ignis, ut sonus aquarum multarum, & habebat in dextera sua septē stellas, & ex ore eius gladius utraq; parte acutus exibat, & facies eius splendebat ut sol in uirtute sua. Et cum uidissem eum, *cecidi ad pedes eius tanquam mortuus, et posuit super me dexteram suam, dicens.* Noli timere, *ego sum primus et nouissimus, & uiuus qui fueram mortuus, & ecce sum uiuens in secula seculorum, et habeo claues mortis et infirorum.* Item in Euangelio dominus post resurrectionem discipulis dicit. *Data est mihi omnis potestas in cœlo et in terra, ite ergo et docete omnes gentes, tingentes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti, docentes eos obseruare omnia quæcunque præcepi uobis.* Matth.28.

XXVI.

Quòd peruenire ad deum patrē non posit, nisi per filium eius Christum Iesum, in Euangelio: Ego *sum uia, et ueritas et uita, nemo uenit ad patrem nisi per me.* Item illhic: Ego *sum ostium, per me qui introierit, saluabitur.* Itē illhic: Multi *prophetæ & iusti cupierunt uidere quæ uidetis, et non uiderunt, et audire quæ auditis, et non audierunt.* Item illhic: *Qui credit in filium, habet uitam æternam. Qui dicto non audiens est in filium, non habet uitam, sed ira dei manebit super eum.* Itē Paulus ad Ephesios: Et *cum uenisset annuntiauit uobis pacem qui longe, et pacē ijs qui prope, quia per ipsum habemus accessum ambo in uno spiritu ad patrē.* Item ad Romanos: Oēs *enim peccauerunt, & egent claritate dei, iustificantur aūt dono ipsius & gratia per redemptionē quæ est in* Christo Iesu. Item in epistola Petri apostoli: *Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, iustus pro iniustis, ut nos offerret deo.* Item *illhic: In hoc enim & mortuis prædicatum est, ut suscitentur.*

Ioan.14.
Matth.13.
Ioan.3.
Ephes.2.
Rom.3.
1.Pet.3.

Ee

1.Ioan.2. Item in epistola Ioannis: Qui negat filium, neq; patrem habet: qui confitetur filium, & patrem habet. XXVII.

Malach. Quòd ipse iudex uenturus sit, apud Malachiam: Ecce dies uenit ardens uelut clibanus, eruntq; omnes alienigenæ, & omnes iniqui stipula, & succēdet illos aduenies dies, dicit Dominus. Item in Psalmo quadragesimonono: Deus deorum Dominus locutus est, & uocauit terram. A solis ortu usq; ad occasum, ex Sion species decoris eius. Deus manifeste ueniet, deus noster & non silebit. Ignis ante eum ardebit, & in circuitu eius procella nimia. Vocauit cœlum sursum & terram, ut separaret populum suum. Colligite illi iustos eius, eos qui disponunt testamentum eius in sacrificijs, & annuntiabunt cœli iustitiam eius, quoniam deus iudex est. Item apud Esaiā: Dominus deus uirtutum prodibit, & comminuet bellum. Excitabit certamen, et clamabit super inimicos eius cū fortitudine. Tacui, nunquid semper tacebo? Item in Psal. sexagesimoseptimo. Exurgat deus, & dißipentur inimici eius, & fugiant qui oderunt eum à facie eius. Quomodo deficit fumus, deficiant, quomodo tabescit cera à facie ignis, sic pereant peccatores à facie Dei. Et iusti iocundentur, & exultent in conspectu dei. Psallite nomini eius, uiam facite illi, qui ascendit in occasum, deus nomen illi. Turbabuntur à facie eius patres orphanorū & iudices uiduarum. Deus in loco sancto suo, Deus qui inhabitare facit in domo unanimes, producens uinctos in uirtute, similiter eos qui habitant in monumentis. Deus cū transires, prodires in cōspectu populi tui, in transeundo in eremū. Item in Psal. 81. Exurge deus & iudica terram, quoniam tu exterminabis in omnibus gentibus. Item in Euāgelio secūdum Matthæū: Quid nobis & tibi fili Dauid? Quid huc uenisti ante tēpus punire nos? Item secundū Ioannē: Nihil pater iudicat, sed omne iudiciū filio dedit, ut omnes honorificent filium sicut honorificant patrem, qui nō honorificat filiū, nō honorificat pa-

Esa. 42. (margin)
Matth. 8. (margin)
Ioan. 5. (margin)

trem qui eum misit. Item in epistola Pauli ad Corinthios secunda. *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut reportet unusquisque sui corporis propria, secundũ quæ egit, siue bona siue mala.* 2.Cor.5.

XXVIII.

Quòd ipse sit rex in æternũ regnaturus, apud Zachariã: *Dicite filiæ Sion. Ecce rex tuus uenit tibi, iustus & saluans, mitis, sedẽs super asinum indomitum.* Item apud Esaiã. *Quis nuntiabit uobis quia ignis ardet? quis nuntiabit uobis locum æternum? Ambulans in iustitia, & manus abstinens à muneribus, grauans aures ut non audiat iudiciũ sanguinis, & comprimens oculos suos, ne uideat iniustitiam, hic habitabit in alta spelunca petræ fortis. Panis illi dabitur, & aqua eius fidelis, regem cum claritate uidebitis.* Item apud Malachiam: *Rex magnus sum ego, dicit dominus, & nomen meum illustre est apud gentes.* Item in psalmo 2. *Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum eius, nuntians præceptum eius.* Item in psalmo 20. *Commemorabuntur & conuertentur ad dominum omnes termini terræ, & adorabunt in cõspectu tuo omnes patriæ gentium, quoniam domini est regnum, & ipse dominabitur gentium.* Item in psalmo 23. *Auferte portas principes uestras, & extollimini portæ æternales, & introibit rex gloriæ & claritatis, dominus fortis in prælio. Auferte portas principes uestras, & extollimini portæ æternales, & introibit rex claritatis, dominus uirtutum, ipse est rex claritatis.* Item in psalmo 43. *Eructauit cor meum sermonem bonũ, dico ego opera mea regi. Lingua mea calamus scriptoris acuté scribentis, decoris specie super filios hominum. Effusa est gratia in labijs tuis, propterea benedixit te deus in secula. Accingere ense tuo ad femur potentissime. Decori & speciei tuæ intende, & dirige, & regna propter ueritatẽ & mansuetudinẽ et iustitiam.* Item in psal. 4. *Rex meus et deus meus, quoniã ad te orabo domine mane, exaudies uocẽ meam, mane*

Zach.9. Esa.33. Malach.1.

aßistam tibi & contẽplabor te. Item in psal. 95. Dominus regnauit, exultet terra, iucundentur insulæ multæ. Item in psal. 44. Aßistit regina ad dexteram tuam in ueste inaurata. Audi filia, & uide, & inclina aurem tuã, & obliuiscere populi tui, & domus patris tui. Quoniam desiderauit speciem tuam rex, quia ipse est Dominus Deus tuus. Item in psalmo septuagesimosecundo: Deus autem rex noster ante seculum operatus est salutem in medio terræ. Item in Euangelio secundum Mattheum: Cum Iesus natus esset in Bethleem Iudæ in diebus Herodis regis: ecce magi ab Oriente uenerunt Hierosolymam, dicentes: Vbi est qui natus est rex Iudæorum? Vidimus enim stellam eius in Oriente, & uenimus adorare eum. Item secundum Ioannem dixit Iesus: Regnum meum non est de isto seculo: si de hoc seculo esset regnum meum, ministri mei turbarentur, ne traderer Iudæis. Nunc autem regnum meum non est hinc. Dixit Pilatus: Ergo rex es tu? Respondit Iesus: Tu dicis, quoniam rex sum: Ego in hoc natus sum, & in hoc ueni in seculum, ut testimonium perhibeam ueritati. Omnis qui est de ueritate audit uocem meam. XXIX.

Matth. 2.

Ioan. 18.

Quòd ipse sit & iudex & rex, in psalmo 70. Deus iudicium tuum regi da, & iustitiam tuam filio regis. Iudicare populum tuum in iustitia. Itẽ in Apocalypsi: Et uidi cœlum apertum, & ecce equus albus, & qui sedebat super eum uocabatur fidelis & uerax, equum iustum qui prædicat & præliatur. Oculi autem eius erant tanquã flamma ignis, & super caput eius diademata multa, & portabat nomẽ scriptum, nemini alij nisi ipsi soli notũ: Et erat coopertus ueste aspersa sanguine, & dicitur nomẽ eius uerbũ Dei. & exercitus qui sunt in cœlo sequebantur eũ in equis albis induti byßino mundo, & de ore eius exibat gladius utraq; parte acutus, ut de eo percuteret natiões, quas ipse pacturus est in uirga ferrea, & ipse calcabit torcular uini iræ Dei omnipotentis, habet etiã in ueste, & in

Apoc. 19.

femore suo nomen scriptum, rex regũ & Dominus dominantium. Item in Euangelio: *Cum uenerit filius hominis in claritate sua, & omnes angeli cum eo, tũc sedebit in throno claritatis suæ, & colligentur ante eum omnes gentes, & segregabit illos ab inuicem, quemadmodum pastor segregat oues ab hœdis, & statuet oues ad dexteram suam, hœdos autem ad sinistram. Tunc dicet rex eis, qui ad dexteram eius erunt:* Venite *benedicti patris mei, percipite regnum quod uobis paratum est ab origine mundi: esuriui enim, & dedistis mihi mãducare: sitiui, & potastis me: hospes fui, et abduxistis me: nudus, & texistis, infirmus fui, et uisitastis me, in carccere, et uenistis ad me.* Tunc *respondebunt iusti dicentes,* Domine *quando te uidimus esurientem, & pauimus? sitientem, & potauimus? quando te uidimus hospitem, & abduximus? nudum, & uestiuimus? quando autem te uidimus infirmari, & in carcere, & uenimus ad te?* Et *respondens rex dicet eis:* Amen *dico uobis, quandiu fecistis uni horum ex fratribus meis minimis, mihi fecistis. Tunc dicet ijs, qui ad sinistram eius erunt:* Discedite *à me maledicti in ignem æternum, quem parauit pater meus diabolo & angelis eius, esuriui enim, & nõ dedistis mihi manducare, sitiui, & non potastis me, hospes fui, & non abduxistis me, nudus, & non uestistis me, infirmus, & in carcere, & non uenistis ad me. Tunc respondebunt & ipsi dicentes:* Domine *quando te uidimus esurientem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, & non ministrauimus tibi?* Et *respondebit illis.* Amẽ *dico uobis, quãdiu nõ fecistis uni ex minimis his, neq; mihi fecistis, & adibũt isti in ambustionẽ æternã, iusti autẽ in uitã æternã.* Matth. 25.

LIBRI SECVNDI FINIS.

AD QVIRINVM LIBER TERTIVS.

CYPR. QVIRINO FILIO SAL.

R O fide ac deuotione tua, quam Domino Deo *exhibes fili charißime, petisti ut ad instruendum te excerperem de scripturis sanctis quædã capitula, ad religiosam sectæ nostræ disciplinã pertinentia: lectionis diuinæ succinctam diligentiam quærẽs, ut animus* Deo *deditus, non longis aut multis librorum uoluminibus fatigetur, sed eruditus breuiario præceptorum cœlestiũ habeat ad fouendam memoriam suam salubre & grande compendium.* Et *quia tibi plenum dilectionis obsequium debeo, feci quod petisti, ut laborem semel, ne tu semper laborares.* Quantum *potuit itaq; mediocritas nostra complecti, collecta sunt à me quædam præcepta dominica & magisteria diuina, quæ esse facilia & utilia legentibus poßint, dum in breuiariũ pauca digesta, et uelociter perleguntur, & frequẽter iterantur.* Opto *te fili charißime semper bene ualere.*

CAPITVLA TERTII LIBRI.

1 De *bono opere & misericordia.*

2 In *opere & eleemosynis, etiam si per mediocritatem minus fiat, ipsam uoluntatem satis esse.*

3 A*gapen & dilectionem fraternam religiose & firmiter exercendam.*

4 I*n nullo gloriandum, quando nostrum nihil sit.*

5 H*umilitatem & quietem in omnibus tenendam.*

6 B*onos quoq; & iustos plus laborare sed tolerare debere, quia probantur.*

7 N*on contristandum spiritum sanctum, quem accepimus.*

8 I*racundiam uincendam esse ne cogat delinquere.*

9 I*nuicem se fratres sustinere debere.*

10 *In deum solum fidendum, & in ipso gloriandum.*
11 *Eum qui fidem consecutus est, exposito priore homine, cœlestia tantũ & spiritualia cogitare debere, nec attendere ad seculum cui iam renuntiauimus.*
12 *Non iurandum.*
13 *Non maledicendum.*
14 *Nunquàm mussitandum, sed circa omnia quæ accidunt, benedicendum deum.*
15 *Ad hoc tentari homines à Deo ut probentur.*
16 *De bono martyrij.*
17 *Minora esse quæ in seculo patimur, quàm sit præmium quod promissum est.*
18 *Dilectioni Dei & Christi nihil præponendum.*
19 *Voluntati non nostræ, sed Dei obtemperandum.*
20 *Fundamentũ, & firmamentũ spei, & fidei esse timorem.*
21 *Non temere de altero iudicandum.*
22 *Accepta iniuria remittendum, & ignoscendum.*
23 *Vicem malis non reddendam.*
24 *Non posse ad patrem peruenire, nisi per Christum.*
25 *Ad regnum dei nisi baptizatus, & renatus quis fuerit, peruenire non posse.*
26 *Parum esse baptizari, & Eucharistiã accipere, nisi quis factis & opere perficiat.*
27 *Baptizatum quoque gratiam perdere, quam consecutus sit; nisi innocentiam seruet.*
28 *Nõ posse in ecclesia remitti ei, qui in dominũ deliquerit.*
29 *De odio nominis antè prædictum.*
30 *Quod quis deo uouerit citò reddendum*
31 *Eum qui non crediderit, iam iudicatum esse.*
32 *De bono uirginitatis & continentiæ.*
33 *Nihil patrem iudicare, sed filium, & patrem ab eo non honorificari, à quo non honorificetur filius.*

59 De idolis quæ gentiles deos putant.
60 Ciborum concupiscentiam nimiam non appetendam.
61 Possidendi concupiscentiam et pecuniã non appetendam.
62 Matrimonium cum gentilibus non iungendum.
63 Grauius delictum est fornicationis.
64 Quæ sint carnalia, quæ mortem parant: & quæ spiritualia, quæ ad uitam ducant.
65 Omnia delicta in baptismo deponi.
66 Disciplinam Dei in ecclesiasticis præceptis obseruãdam.
67 Prædictum, quòd disciplinam sanam aspernaturi essent.
68 Recedendũ ab eo q inordinate, et contra disciplinã uiuat.
69 Non in sapientia mundi nec in eloquentia esse regnũ Dei, sed in fide crucis & uirtute conuersationis.
70 Parentibus obsequendum.
71 Patres quoq; asperos esse circa filios non oportere.
72 Seruos cũ crediderĩt plus dñis carnalibus seruire debere.
73 Item dominos mitiores esse debere.
74 Viduas probatas quasq; honorandas.
75 Suorum & maximè fidelium curam plus unumquenque habere debere.
76 Maiorem natu non temere accusandum.
77 Peccantem publicè obiurgandum.
78 Cum hæreticis non loquendum.
79 Innocentiam fidenter petere, & impetrare.
80 Nihil licere diabolo in homine, nisi Deus permiserit.
81 Mercedem mercenario citò reddendam.
82 Non augurandum.
83 Circum in capite non habendum.
84 Non uellendum.
85 Surgendum cum episcopus aut presbyter ueniat.
86 Schisma non faciendum, etiam summa fide & in eadem traditione permaneat qui recedit.

87 Fideles simplices cum prudentia esse debere.
88 Fratrem non circumueniendum.
89 Subitò uenire finem mundi.
90 Vxorē à uiro nō recedere, aut si recesserit īnuptā manēt.
91 Tantum unumquenq; tentari, quantum potest sustinere.
92 Non quicquid licet esse faciendum.
93 Prædictum quòd hæreses futuræ essent.
94 Cum timore & honore eucharistiam accipiendam.
95 Bonis conuiuendum, malos autem uitandos.
96 Factis, non uerbis operandum.
97 Et ad fidem & ad consecutionem properandum.
98 Catechumenum peccare non debere.
99 Iudicium secundum tempora futurum, uel æquitatis ante legem, uel legis post Moysen.
100 Gratiam Dei gratuitam esse debere.
101 Spiritum sanctum in igne frequenter apparuisse.
102 Correptionem quoq; bonos libenter audire debere.
103 À multiloquentia temperandum.
104 Non mentiendum.
105 Frequēter emēdādos q delinquūt ī domestico ministerio.
106 Iniuria accepta patientiam tenendam, & ultionem Deo relinquendam.
107 Non detrahendum.
108 Non esse proximo insidiandum.
109 Infirmos uisitandos.
110 Susurrones maledictos esse.
111 Sacrificia malorum acceptabilia non esse.
112 Grauius iudicari de his qui in hoc seculo plus habuerint potestatis.
113 Viduam & pupillos protegi oportere.
114 Dum in carne est quis, exomologesin facere debere.
115 Adulationem perniciosam esse.

116 *Plus ab eo diligi Deũ, cui in baptiſmo plura peccata dimit tuntur.*
117 *Fortem congreßionem eſſe aduerſus diabolum, et ideo for titer nos ſtare debere, ut poßimus uincere.*
118 *De Antichriſto quòd in homine ueniat.*
119 *Graue fuiſſe iugum legis, quòd à nobis abiectum eſt: et le ue eſſe iugum domini, quod à nobis ſuſceptum eſt.*
120 *Orationibus inſiſtendum.*

DIVI CAECILII CYPRIANI
ad Quirinum, liber tertius. CAP. I.

E bono opis et miſericordiæ, apud Eſaiã: Eſa.58.
Exclama, inquit, in fortitudine, et noli par cere, ſicut tuba exalta uocem tuã, adnuntia plebi meæ peccata ipſorũ, et domui Iacob facinora eorũ. Me de die in diem quærunt, et cognoſcere uias meas cõcupiſcunt, quaſi plebs quæ iuſtitiam fecerit, et iudicium nõ deſeruerit. Poſtulãt me nunc iudicium iuſtum, et appropinquare Deo concupiſcũt dicentes: Quid quia ieiunauimus, et non uidiſti: humiliauimus animas noſtras, & non cognouiſti? In diebus enim ieiunij inue niuntur uoluntates ueſtræ: aut enim ſubiectos uobis ſubpungi tis, aut ad iudicia & lites ieiunatis, aut proximos cæditis pu gnis, ut quid mihi ieiunatis? ut hodie audiatur uox ueſtra in cla more? Non hoc ieiunium ego elegi, niſi humiliet homo ani mam ſuam. Et ſi contorſeris quaſi circulum collum tuum, & ſaccum et cinerem ſubſtraueris, nec ſic uocabitur ieiunium ac ceptum. Non tale ieiuniũ elegi, dicit dominus: ſed ſolue omnẽ nodum iniuſtitiæ, reſolue ſuffocationes impotentium cõmer ciorum. Dimitte quaſſatos in requiem, & omnem conſigna tionẽ iniuſtam dißipa. Frange eſurienti panem tuum, & ege nos ſine tecto induc in domum tuam. Si uideris nudum, ueſti, & domeſticos ſeminis tui non deſpicies. Tunc erũpet tem

poraneum lumen tuum, & uestimenta tua citò orientur. Et *præibit ante te iustitia, & claritas* Dei *circundabit te. Tunc exclamabis, et* Deus *exaudiet te. Dum adhuc loqueris dicet:*
Iob.29. *ecce adsum.* De hoc ipso apud Iob: *Conseruaui egenum de manu potentis, & pupillo, cui non erat adiutor, auxiliatus sum. Os uiduæ benedixit me, cũ essem oculus cæcorum, pes quoq; claudorum ego essem, & inualidorũ pater.* De hoc ipso apud
Tob.2. Tobiam: Et dixi Tobiæ filio meo: *Vade et adduc quemcunq; pauperem inueneris ex fratribus nostris, qui tamen in mente habet* Deum *ex toto corde suo, hunc adduc et manducabit pariter meum prandium hoc. Sustineo te fili donec uenias.* Item illhic: *Omnibus diebus uitæ tuæ fili* Deum *in mente habe, & noli præterire præcepta eius. Iustitiam fac omnibus diebus uitæ tuæ, & noli ambulare uiam iniquitatis: quoniam agente te ex ueritate, erit respectus operum tuorum.* Ex *substantia tua fac eleemosynam, & noli auertere faciem tuam ab ullo paupere, ita fiet ut nec à te auertatur facies* Dei. *Quomodo habueris fili, sic fac. Si tibi fuerit copiosa substantia, plus ex illa fac eleemosynam. Si enim exiguum habueris, ex hoc ipso exiguo communica.* Et *ne timueris, cum facis eleemosynam: præmium bonum repones, repones tibi in diem necessitatis, quoniam eleemosyna à morte liberat, et non patitur ire in tenebris. Munus bonum est eleemosyna omnibus qui faciunt eam coràm summo* Deo. *De hoc ipso apud Salomonem in* Parœ-
Prouer.19. *mijs: Qui pauperi miseretur,* Deo *fœneratur.* Item illhic: *Qui dat pauperi, nunquam indigebit. Qui autem auertit oculum*
Prouer.15. *suum, in multa penuria erit.* Item illhic: Eleemosynis *& fide peccata purgantur.* Item illhic: *Si esurierit inimicus tuus, ciba eum, si sitierit, potabis eum: hoc enim faciens, carbones uiuos*
Eccle.3. *superfundes in caput eius.* Itẽ illhic: *Sicut aqua extinguit ignẽ, sic & eleemosyna extinguit peccatum.* De hoc ipso in Parœ-
Prouerb.3. *mijs: Ne dixeris, abi & reuertere, cras ego dabo, cum possis*

continuò benefacere: non enim scis quid contingat sequenti die. Item illhic: Qui obturat aures suas ne audiat imbecillem, Prouer. 21.
& ipse inuocabit Deũ, & nõ erit qui exaudiat eum. Itẽ illhic: Qui conuersatur sine uituperatione in iustitia, beatos filios relinquit. Apud eundem in Ecclesiastico: Fili si habes, bene fac Eccle. 14.
tecũ, & Deo dignas oblationes offer, memorare quoniã mors nõ tardat. Item illhic: Conclude eleemosynam in corde pauperis, & hæc pro te orabit ab omni malo. De hoc in psalmo. 31. misericordiam & postero prodesse: Iunior fui, etenim senui, et non uidi iustum derelictum, nec semen eius quærens panẽ. Tota die miseretur & fœneratur, et semen eius in benedictione est. De hoc ipso in psalmo. 40. Beatus qui intelligit super egenum, & pauperẽ, in die malo liberabit illum Deus. Item in psalmo. 111. Distribuit, dedit pauperibus, iustitia eius manet in æternũ. De hoc ipso apud Oseæ: Misericordiam uolo: quàm Oseæ. 6.
sacrificium, & agnitionẽ Dei plus quàm holocaustomata. De hoc ipso in euangelio κατὰ Matthæũ: Beati qui esuriunt, et si Matth. 5.
tiunt iustitiam, quia ipsi saturabuntur. Item illhic: Beati misericordes, quia ipsi misericordiã cõsequentur. Item illhic: Thesaurizate uobis thesauros in cœlo, ubi neq; tinea, neq; comestura exterminat, & ubi fures non effodiunt, et furantur. Vbi enim fuerit thesaurus tuus, illhic erit & cor tuũ. Item illhic: Simile Matth. 13.
est regnũ cœlorũ homini negotianti, quærenti bonam margaritam: ubi autem inuenerit pretiosam margaritam, abijt & uẽdidit omnia quæ habuit & emit eam. Etiam modicũ opus prodesse. Item illhic: Et qui potauerit unũ ex minimis istis calicẽ Matth. 10.
aquæ frigidæ in nomine discipuli, amẽ dico uobis, non peribit merces eius. Nemini negandam eleemosynã. Item illhic: Omni Luc. 6.
poscenti da, et ab eo qui uoluerit mutuari, ne auertaris te. Item illhic: Si uis ad uitam uenire, serua mandata. Dicit illi, quæ? et Matth. 19.
dicit Iesus: Non occides, non mœchaberis, non falsam testimoniũ dices. Honora patrem et matrem, et diliges proximum tibi

tanquam te. Dicit illi iuuenis: Omnia ista obseruaui: Quid adhuc mihi deest? Dicit illi Iesus: Si uis perfectus esse, uade & uende omnia tua, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo, & ueni sequere me. Item illhic: Cum uenerit filius hominis in maiestate sua, & omnes angeli cum eo, tunc sedebit in throno claritatis suæ, & colligentur ante eum omnes gentes. Et segregabit illos ab inuicẽ, quemadmodum segregat pastor oues ab hœdis. Et statuet oues ad dexteram suam, hœdos autem ad sinistram. Tunc dicet rex eis, qui ad dexteram suam sunt: Venite benedicti patris mei, percipite regnũ quod uobis paratum est ab origne mundi. Esuriui enim, & dedistis mihi manducare. Sitiui, & potastis me. Hospes fui, & adduxistis me. Infirmatus fui, & uisitastis me. In carcere fui, & uenistis ad me. Tunc respondebunt ei iusti dicẽtes: Domine quando te uidimus esurientẽ, & pauimus, sitientem, et potauimus? Quãdo te uidimus hospitẽ, & adduximus: nudum, et uestiuimus? Quãdo autẽ te uidimus infirmũ, & in carcere, & uenimus ad te? Respõdens rex dicit: Amẽ dico uobis, quàm diu fecistis uni horũ ex fratribus meis minimis, et mihi fecistis. Tũc dicet illis, qui à sinistris eius sunt: Discedite à me maledicti in ignem æternum, quem præparauit pater meus diabolo & angelis eius. Esuriui enim & non dedistis mihi manducare. Sitiui & non potastis me. Hospes fui, & non adduxistis me. Nudus fui & non uestistis me. Infirmus & in carcere & non uisitastis me. Tunc respondebunt & ipsi dicẽtes: Domine quando te uidimus esurientẽ, aut sitientẽ, aut hospitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, & nõ ministrauimus tibi? Et respondebit illis: Amen dico uobis, quàm diu non fecistis uni ex minimis his, neq; mihi fecistis. Et ibũt isti in ambustionẽ æternam: Iusti autem in uitam æternam. De hoc ipso in euangelio κατὰ Lucam: Res uestras uendite, et date eleemosynam. Item
Luc. 12. et. 11. illhic: Qui fecit quod est intus, fecit quod & foris est. Verum-

tamen date eleemosynam, & ecce uobis omnia sunt munda. Item illhic, Ecce dimidium ex substantia mea do egenis, & si Luc.19.
cui quid fraudaui quadruplum reddo. Dixit autem Iesus, quia salus hodie domui huic facta est, quoniam & ipse filius est Abrahæ. *De hoc ipso ad Corinthios secunda, Vestra abun-* 2.Cor.8.
dantia illorum inopiam suppleat, ut & illorũ abundantia nostræ inopiæ sit supplementum, ut sit æqualitas, sicut scriptum est, Qui multum habuit, non abundauit, & qui modicum, non Exod.16.
indiguit. Item illhic, Qui parcè seminat, parcè & metet. Qui 2.Cor.9.
seminat in benedictionem, de benedictione metet. Vnusquisq; autem sicut corde proposuit, non quasi ex tristitia, uel ex necessitate. Hilarem enim datorem diligit Deus. *Item illhic, Sicut scriptum est, Distribuit, dedit pauperibus, iustitia eius ma-* Psal.111.
net in æternum. Item illhic, Qui autem administrat semen seminanti, & panem ad edendum præstabit. Et multiplicabit semen uestrum, & augebit incremẽta frugum iustitiæ uestræ, ut in omnibus locupletemini. Item illhic, Administratio huius officij non tantum suppleuit ea quæ sanctis desunt, sed & abundauit per multarum gratiarum actionem in Deum. *De hoc ipso in epistola* Ioannis, *Qui habuerit substantiam mun-* 1.Ioan.3.
di, & uiderit fratrem suum desiderantem, & clauserit uiscera sua ab eo, quomodo charitas Dei *manet in illo? De hoc ipso in euangelio* κατὰ Lucam, *Cum facis prandium aut cœnam, no-* Luc.14.
li uocare amicos tuos, neq; fratres, neq; uicinos, neque diuites, ne forte & illi reinuitent te, & fiat retributio tibi, Sed cum facis epulum, uoca pauperes, debiles, cæcos & claudos, & beatus eris, quoniam non habent retribuere tibi. Retribuetur enim tibi in resurrectione iustorum. II.

In opere & eleemosynis, etiam si per mediocritatẽ minus fiat, ipsam uoluntatem satis esse: in epistola Pauli ad Corinthios secunda, Si uoluntas prompta est, secundum quodcunq; habuerit, acceptabile est, non secundum quod non habuerit, 2.Cor.8.

neq; sit alijs refrigerium, uobis pressura.

III. Agapen & dilectionem fraternam religiose & firmiter exercendam: apud Malachiam: Non'ne Deus unus condidit nos? Non'ne pater est unus omnium nostrum? Quid utique dereliquistis unusquisque fratrem suum? De hoc ipso κατὰ Ioannem, Pacem remitto uobis, pacem meam do uobis. Item illhic, Hoc est mandatum meum ut diligatis inuicem, quemadmodum dilexi uos. Maiorem hac charitatem nemo habet, quam ut animam suam quis ponat pro amicis suis. Item illhic, Beati pacifici, quoniam ipsi filij Dei uocabuntur. Item illhic, Amen dico uobis, quoniã si duobus ex uobis cõuenerit in terra de omni re, quamcunq; petieritis, continget uobis à patre meo qui in coelis est. Vbicunq; enim fuerint duo aut tres collecti in nomine meo, ego cum eis sum. De hoc ipso ad Corinthios prima, Et ego quidem fratres nõ potui uobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus. Quasi infantibus in Christo, lac uobis potum dedi, non escam. Dum enim anhuc pusilli eratis, non poteratis, sed neq; nunc potestis. Adhuc enim estis carnales. Vbi enim inuocatis æmulationes & dissensiones, non'ne carnales estis, et secundum hominem ambulatis? Item illhic, Et si habuero fidem ita ut montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil proficio. Et si distribuero omnia mea, et si tradidero corpus meum ut ardeam, charitatem autem nõ habeam, nihil proficio. Charitas magnanima est. Charitas benigna est. Charitas non æmulatur. Charitas non agit perperàm, non inflatur, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniustitiam, conlætatur autem in ueritate. Omnia diligit, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. Charitas nunquàm excidet. De hoc ipso ad Galatas, Diliges proximum tibi tanquam te. Si autẽ mordetis, et incusatis inuicem, uidete ne consumamini ab inuicem. De hoc ipso in epistola Ioannes, In hoc apparent filij Dei, et filij diaboli. Omnis qui non

Malach. 2. | Ioan. 14. | 1. Corin. 3. | Galat. 5. | 1 Ioan. 3.

non est iustus, non est de deo, & qui non diligit patrem suum & matrem suam, qui enim fratrem suum odit, homicida est, & scitis quia omnis homicida non habet in se uitam æternam. Item illhic. Siquis dixerit, quoniam diligit deum, & fratrem suum odit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum quem uidet, deum quem non uidet, quomodo potest diligere? De hoc ipso in Actibus Apostolorum. Turba autem eorum qui crediderant, anima ac mente una agebant, nec fuit inter illos discrimen ullum, nec quicquam suum iudicabant ex bonis quæ eis erant, sed fuerunt illis omnia communia. De hoc ipso in Euangelio κατὰ Matthæum. Si obtuleris munus tuum ad altare, & illhic recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque illhic munus tuum ante altare, & uade prius reconciliari fratri tuo, et tunc ueniens offeres munus tuum ad altare. Item in epistola Ioannis. Deus charitas est, & qui manet in charitate, in deo manet, & deus in eo. Item illhic. Qui dicit se in luce esse et fratrem suum odit, mendax est, & in tenebris ambulat usque adhuc. IIII.

Act.4. Matth.5. 1.Ioan.4.

In nullo gloriandum quando nostrum nihil sit: in Euangelio κατὰ Ioannem: Nemo potest quicquam accipere, nisi datum illi fuerit de cœlo. Item in epistola Pauli ad Corinthios prima. Quid enim habes quod non acceperis? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? Item in βασιλέων libro 1. Nolite gloriari neque loquamini elata, nõ procedat magniloquentia ex ore uestro, quia deus scientiarum dominus. Item illhic: Inualidus factus est arcus potentum, & infirmi accincti sunt uirtute. De hoc ipso in Machabæis. Iustum est subditum deo esse, & mortalem non paria deo sentire. Item illhic, Et uerba uiri peccatoris ne timueris, quia gloria eius in stercore erit, & in uermes. Hodie extolletur, & cras non inuenietur, quoniam conuersus est in terram suam & cogitatio eius peribit.

Ioan.19. 1.Corin 5. 1.Reg.2. 2.Mach.9.

Esa.66. Humilitatem & quietē in omnibus tenendam, apud Esaiā sic dicit dominus Deus. Cœlum mihi thronus, et terra scabellum pedum meorum. Quam mihi sedem ædificabitis, aut quis locus ad requiem mihi? Omnia enim ista fecit manus mea, et sunt omnia mea. Et super quem aspiciam alium, nisi super humilem & quietum, & timentem sermones meos? De hoc ipso

Matt. 5. in Euangelio κατὰ Matthæum. Beati mites, quoniam ipsi hæ

Luc. 9. reditabunt terrā. De hoc ipso κατὰ Lucā. Qui minimus fuerit in omnibus uobis, hic erit magnus. Itē illhic: Qui se extollit humiliabitur, & qui se humiliauerit exaltabitur. De hoc

Rom. 11. ipso ad Romanos. Noli altum sapere, sed time. Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, ne forte nec tibi parcat. De hoc ipso in psalmo tricesimotertio. Et humiles spiritu saluabit.

Rom. 13. Item ad Romanos: Reddite omnibus quæ debentur: cui tributum, tributum: cui uectigal, uectigal: cui timorem, timorem, cui honorem, honorem. Nemini quicquam debeatis, nisi

Matth. 23. ut inuicem diligatis. Item in Euangelio κατὰ Matthæum. Deligunt primum recumbēdi locum in cœnis, & primam sessionem in synagogis, & salutationes in foro, & uocari ab hominibus rabbi. Vos autem ne uocaueritis rabbi. Vnus est enim uobis magister. Item in euangelio κατὰ Ioannem. Non est ser

Ioan. 13. uus maior domino suo, neq; Apostolus maior eo qui se misit. Hæc scientes beati eritis, si feceritis ea. Item in psalmo 81. Humilem & pauperem iustificate.

VI.

Bonos quoq; & iustos plus laborare, & tolerare debere,

Eccl. 27. quia probantur, apud Salomonem. Vas figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis. Item in psalmo quinquagesimo. Sacrificiū deo spiritus contribulatus, cor contritū & humiliatum Deus non spernet. Item in psalmo trigesimo tertio. Proximus est Dominus contribulato corde, & humiles spiritu saluabit. Item illhic: Multa flagella iustorum, et ex omnibus illis liberauit illos dominus. De hoc ipso apud Iob. Nu-

dus exiui de utero matris meæ, nudus ego ibo sub terram. Dominus dedit, dominus abstulit, sicut domino placuit, ita factum est, sit nomen Domini benedictum. In his omnibus quæ contigerunt ei, nihil peccauit Iob labijs suis in conspectu Domini. De hoc ipso in Euangelio κατὰ Matthæum. Beati plangentes, quoniam ipsi consolabuntur. Item κατὰ Ioannem. Hæc locutus sum uobis, ut in me pacem habeatis, in seculo autem pressuram habebitis, sed fidite, quoniam ego uici mundum. De hoc ipso ad Corinthios secunda. Datus est mihi stimulus carnis meæ, Angelus satanæ, qui me colaphizet, ne extollar. Propter quod ter Dominum rogaui, ut discederet à me. Et dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea. Nam uirtus in infirmitate perficitur. De hoc ipso ad Romanos. Gloriamur in spe claritatis Dei. Non solum autem, sed & gloriamur in pressuris, scientes quoniam pressura tolerantiam operatur, tolerantia probationem, probatio autem spem. Spes autem non confundit, quia dilectio dei infusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis. De hoc ipso κατὰ Matthæum. Quàm lata & spatiosa uia est quæ ducit ad interitum, & multi sunt qui intrant per eam. Quàm arcta & angusta uia est, quæ ducit ad uitam, & pauci sunt qui eam inueniunt. De hoc ipso in Tobiam: Vbi sunt iustitiæ tuæ? ecce quæ pateris. Item in Sapientia Salomonis. In locis impiorum gemunt iusti, in illorum autem perditionem abundabunt iusti.

Iob 1. Matth. 5. Ioan. 16. 2. Cor. 12. Rom. 5. Matth. 7. Tob. 2. Eccl. 3.

VII.

Non contristandum spiritum sanctum, quem accepimus: apud Ephesios. Nolite contristare spiritũ sanctum dei, in quo signati estis, in die redemptionis. Amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemiæ auferãtur à uobis. Ephes. 4.

VIII.

Iracundiam uincendam esse, ne cogat delinquere: apud Salomonem in Parœmijs: Melior est uir patiens forti. Qui enim iracundiam contemnit, melior est, quã qui urbem capit. Item Prouerb. 16.

illhic: *Imprudens in eadem die nuntiat iram suam, abscondit autem inhonorationem suam astutus. de hoc ipso ad* Ephe-
Ephe 4. *sios*: *Irascimini & nolite peccare. Sol non occidat super ira-*
Matth. 5. *cundiam uestram. Item in* Euangelio κατὰ Matthæum: *Audistis quia dictum est antiquis, non occides: qui autem occiderit, reus erit iudicio.* Ego *autem dico uobis, quia omnis qui irascitur fratri suo sine causa, reus erit iudicio.* IX.

Gal. 6. *Inuicem se fratres sustinere debere, ad* Galatas: *In contemplationem habentes unusquisque, ne & uos contentemini. Alterutrum onera sustinete, & sic adimplebitis legem Christi.* X.

In deum solum fidendum esse & in ipso gloriandum, apud
Hiere. 9. Hieremiam: *Non glorietur sapiens in sapientia sua, nec glorietur diues in diuitijs suis, & fortis in fortitudine sua, sed in hoc glorietur qui gloriatur, intelligere & nosse quoniam ego sum deus, qui facio misericordiam, & iudicium, & iustitiam super terram, quoniam in his est uoluntas mea, dicit dominus.* De *hoc in psalmo quinquagesimoquarto*: *In domino speraui non timebo quid faciat mihi homo. Item illhic*: *Non nisi deo soli subdita est anima mea. Item in psalmo centesimo decimoseptimo*: *Non metuam quid faciat mihi homo, dominus mihi auxiliator est. Item illhic*: *Bonũ est confidere in dominũ, quàm fidere in hominem. Bonum est sperare in dominũ, quàm spe-*
Daniel. 3. *rare in principibus.* De *hoc ipso apud* Danielem: *Responderunt autem Sidrac, Misac. & Abdenago* Nabuchodonosor *regi*: *Rex non opus est nobis de hoc sermone respondere tibi. Est enim deus cui nos seruimus, potens eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis liberabit nos.* Et *si non: notum tibi sit rex, quia dijs tuis non seruimus, & imaginẽ aureã*
Hiere. 17. *quam statuisti, non adoramus. Item apud* Hieremiam: *Maledictus homo qui spem habet in homine, & benedictus homo, qui fidet in domino, & erit in deum spes eius.* De *hoc*

ipso in Deuteronomio: Dominum Deum tuum adorabis, & Deut.6.
illi soli seruies. De hoc ipso ad Romanos: Et coluerunt & ser Rom.1.
uierunt creaturæ relicto creatore, propter quod & tradidit
illos Deus in paßiones ignominiæ. De hoc ipso apud Ioannẽ:
Maior est qui in uobis est, quàm qui in hoc mundo. XI.

Eum qui fidem assecutus est exposito priore homine, cœlestia tantum & spiritualia cogitare debere, nec attendere ad seculum, cui iam renuntiauimus, apud Esaiam: Quærite Dominum, & cum inueneritis inuocate eum. Cum autem appropinquauerit uobis, relinquat impius uias suas, & uir facinorosus cogitationes suas, & conuertatur ad Dominum, & misericordiam consequetur, quia in multũ remittet peccata uestra. De hoc ipso apud Salomonem: Vidi uniuersa opera quæ facta sunt sub sole, & ecce omnia uanitas. De hoc ipso in Exodo: Sic autem comedetis illum: Lumbi uestri præcincti, & calciamenta uestra in pedibus uestris, & baculi uestri in manibus uestris, & edetis eum festinanter, pascha Domini est. De hoc ipso in Euãgelio κατὰ Matthæũ: Nolite cogitare dicẽtes, quid edemus, aut bibemus, aut quid uestiemur? hæc enim nationes inquirunt. Scit autẽ pater uester, quia horum omnium indigetis. Quærite primùm regnũ Dei, & iustitiam eius, & omnia ista apponentur uobis. Item illhic: Nolite cogitare in crastinũ. Crastinus enim dies ipse cogitabit sibi. Sufficit diei malitia sua. Item illhic: Nemo retro attẽdens & superponens manum suam super aratrum, aptus est regno Dei. Item illhic: Aspicite uolatilia cœli, quoniã non seminant, neq; metunt, neq; colligũt in horrea, & pater uester cœlestis pascit illa. Non uos pluris estis illis? de hoc ipso κατὰ Lucam: Sint lumbi uestri accincti, & lucernæ ardentes. Et uos similes hominibus expectantibus dominum suum quando ueniat à nuptijs, & cum uenerit & pulsauerit, aperiant illi. Felices serui illi, quos adueniens dominus inuenerit uigilantes. De hoc ipso apud Matthæũ: Vul-

Esa.55. Eccl.1. Exod 12. Matth.6. Luc.12. Matth.8.

pes foueas habent, & uolucres cœli diuersoria, filius autẽ hominis non habet ubi caput suũ inclinet. Item illhic: *Qui nõ renũtiat omnibus, quæ sunt eius, nõ potest meus discipulus esse.*

1.Cor.6. De hoc ipso ad Corinthios 1. *Non estis uestri, empti enim estis pretio magno, clarificate, & portate Deũ in corpore uestro.* Item illhic: *Tempus collectum: superest ergo ut qui habent uxores quasi non habentes sint, & qui plangunt quasi non plangentes, & qui gaudent quasi non gaudentes, & qui emũt quasi non ementes, & qui poßident quasi non poßidentes, & qui hoc mundo utuntur quasi nõ utantur. Præteribit enim fi-*

1.Cor.15. *gura huius mundi.* Item illhic. *Primus homo de terræ limo, secundus homo de cœlo, Qualis ille è limo, tales & qui è limo: & qualis cœlestis, tales & cœlestes. Quomodo portauimus imaginẽ eius qui de limo est, portemus & imaginem eius qui*

Philip.2. *de cœlo est.* De hoc ipso ad Philippenses: *Omnes sua quærũt, & non quæ sunt Christi, quorum finis est interitus, quorum Deus est uenter, & gloria in confusionem eorum qui terrena sapiunt. Nostra autem conuersatio in cœlis est, unde & saluatorem expectamus Dominũ nostrum* IESVM *Christũ, qui*

Gal.6. *tranformauit corpus humilitatis nostræ, conformatum corpori claritatis suæ.* De hoc ipso ad Galatas: *Mihi autẽ absit gloriari, nisi in cruce domini nostri* IESV *Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.* De hoc ipso ad

2.Tim.2. Timotheum: *Nemo militans deo obliget se molestijs secularibus, ut poßit placere ei cui se probauit. Sed & si certauerit quis, nõ coronabitur, nisi legitime pugnauerit.* De hoc ipso ad

Coloss.2. Colossenses: *Si mortui estis cum Christo ab elementis mundi, quid tanquam uiuentes in mundo uana sectamini?* Item de hoc ipso: *Si uerè resurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est in dextera dei sedens: quæ sursum sunt sapite, non quæ terrena sunt. Mortui enim estis, & uita uestra abscondita est cum Christo in deo. Cum autem Christus ap-*

paruerit uita uestra, tunc & uos cum eo apparebitis in glo- ria. De hoc ipso ad Ephesios: Exponite prioris couersationis Ephes. 4.
ueterem hominem qui corrumpitur secundum concupiscentias deceptionis. Innouamini autem *spiritu sensus uestri, & induite nouum hominem, qui secundum* Deum *constitutus est in iustitia, & sanctitate & ueritate*. De hoc ipso in epistola Petri: *Quasi hospites & aduenæ; & peregrini abstinete uos* 1 Pet. 2.
à carnalibus desiderijs, quæ militant aduersus animam: conuersationem autem habentes inter gentes bonam, ut dum uniuersi detrectant de uobis, quasi de malignis, bona opera uestra aspicientes magnificent Deum. De hoc ipso in epistola Ioannis: *Qui dicit se in Christo manere, debet quomodo ille* 1. Ioan. 2.
ambulauit, & ille ambulare. Item illhic: Nolite diligere mundum, *neque ea quæ in mundo sunt. Siquis dilexerit mundum, non est charitas patris in illo. Quoniam omne quod in mundo est, concupiscentia carnis est, & concupisentia oculorum, & ambitio seculi, quæ non est à patre; sed ex concupiscentia seculi & mundus transibit & concupiscentia eius. Qui autem fecerit uoluntatem* Dei *patris manet in æternum, quomodo &* Deus *manet in æternum*. Item in epistola Pauli ad Corinthios prima: Expurgate *uetus fermentum; ut sitis noua* 1. Cor. 5.
conspersio, sicut estis azymi. Nam *& pascha nostrum immolatus est Christus*: Itaque *festa celebremus non in fermento ueteri, neque in fermento malitiæ & nequitiæ; sed in azymis synceritatis & ueritatis*. XII.

Non iurandum, apud Salomonem: Multum iurans reple- Eccl. 23.
bitur iniquitate, & non discedet à domo eius plaga, & si uanè iurauerit non iustificabitur. De hoc ipso κατὰ Matthæum:
Dico uobis non iurare in toto. S it autem sermo uester, est est, Matth. 5.
non non. De hoc ipso in Exodo: Non accipies nomen do- Exod. 20.
mini Dei tui in uanum. XIII.

Non maledicendum, in Exodo. Non malidices, neque prin Exo. 22.

cipi populi tui detraxeris. Item in psalmo tricesimosecundo. Quis est homo qui uult uitam, & cupit uidere dies bonos? Contine linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum. De hoc ipso in Leuitico. *Et locutus est dominus ad Moy-*
Leuit.24. *sen, dicens: Produc eum foras, qui maledixerit, extra castra, et imponent omnes qui audierint, manus suas super caput eius, & lapidabit eum omnis synagoga filiorũ Israel.* De
Ephes.4. *hoc ipso in epistola Pauli ad Ephesios. Omnis sermo malus de ore uestro non procedat, sed bonus ad ædificationem fidei,*
Rom.12. *ut det gratiam audientibus.* De hoc ipso ad Romanos. *Benedicentes, non maledicentes.* De hoc ipso in Euangelio κατὰ
Matth.5. & 12. *Matthæum: Qui dixerit fratri suo fatue, reus erit in gehennã ignis.* De hoc ipso κατὰ Matthæum. *Dico autem uobis quia omne uerbum otiosum quod locuti fuerint homines, reddent pro eo rationem in die iudicij. De sermonibus enim tuis iustificaberis, & de sermonibus tuis condemnaberis.* XIIII.

Nunquàm mußitandum, sed circa omnia quæ accidunt, benedicendum deum, apud Iob. *Dic uerbum aliquod in deum*
Iob 2. *& morere. At ille intuitus eam dixit. Tanquam una ex ineptis mulieribus locuta es. Si bona accipiamus de manu domini, mala cur non tolerabimus? In his omnibus quæ acciderunt, nihil peccauit Iob labijs suis in conspectu domini.* Item illhic. *Animaduertisti in puerũ meum Iob? nõ enim similis est illi quisquam in terris, homo sine querela, uerus dei cultor, abstinẽs se ab omni malo.* De hoc ipso in psalmo tricesimotertio. *Benedicam domininũ omni tempore, semper laus eius in*
Num.11. *ore meo.* Item in Numeris. *Desinat murmuratio eorum à me,*
Act.16. *& non morientur.* Item in Actibus Apostolorum. *Circa autem mediam noctem Paulus & Silas orantes gratias agebant deo, audiebant autem eos uincti.* Item in epistola Pauli ad
Philipp.2. *Philippenses. Omnia autem pro delectatione facite, sine murmurationibus & reputationibus, ut sitis sine querela, & im-*

maculati filij Dei. XV.

Ad hoc tentari homines à Deo ut probentur: in Genesi, Et tentauit Deus Abraham, & dixit ad illum, Accipe filium tuũ unicum quem diligis Isaac, & uade in terram, impones illum ibi in holocaustum hostiam, in unum ex montibus, de quo dixero tibi. De hoc ipso in Deuteronomio, Tentat dominus Deus uester uos, ut sciat, si diligitis dominũ Deum uestrum ex toto corde uestro, & ex tota anima uestra. De hoc ipso in Sapientia Salomonis, Et si coràm hominibus tormẽta passi sunt, spes eorum immortalitate plena est, & in paucis uexati, in multis bene disponentur, quoniam Deus tentauit illos, et inuenit eos dignos se. Tanquam aurum in fornace probauit illos, & quasi hostiæ holocausta accepit illos, et in tẽpore erit respectus illorum. Iudicabunt nationes, & dominabuntur populis, & regnabit dominus eorum in perpetuum. De hoc ipso in Machabæis: Abraham non ne & in tentatione inuentus est fidelis, & deputatum est ei ad iustitiam? XVI.

Gene. 22. Deut. 13. Sapien. 3. 1. Mach. 2.

De bono martyrij, in Sapiẽtia Salomonis, Liberat de malis animam martyr fidelis. Item illhic, Tunc stabunt iusti in magna constantia aduersus eos qui se angustiauerunt, & qui labores eorum diripuerũt. Videntes turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in subitatione insperatæ salutis, dicentes inter se pœnitentiam habentes, & per angustiam spiritus gementes, Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum & in similitudinẽ improperij. Nos insensati uitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore. Quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos sors illorum est? Ergo errauimus à uia ueritatis, & iustitiæ lumen non luxit nobis, & sol non est ortus nobis. Lassati sumus in uia iniquitatis & perditionis, & ambulauimus solitudines difficiles, uiam autẽ domini ignorauimus. Quid nobis profuit superbia, aut quid diuitiarum iactatio contulit nobis? transierunt omnia

Prouer. 14. Sapien. 5.

ista sicut umbra. De hoc ipso in psalmo.115. Pretiosa in con-
Psal.115. *spectu domini mors sanctorum eius*. Item illhic, *Qui seminãt in lacrymis, in gaudio metent. Et ambulantes ambulabant, & plorabant mittentes semina sua. Venientes autem uenient, in exultatione colligentes gramina sua*. De hoc ipso in euan-
Ioan.12. gelio κατὰ Ioannem, *Qui amat animam suam perdet illam, et qui odit animam suam in isto seculo, in uitam æternam inue-*
Matth.10. *niet illam*. Item illhic, *Cum autem tradiderint uos, nolite cogi tare quid loquamini: non enim uos estis qui loquimini, sed spi-*
Ioan.16. *ritus patris uestri, qui loquitur in uobis*. Item illhic: *Veniet hora, ut omnis qui interficit uos, arbitretur obsequiũ se Deo facere. Sed & hoc facient, quoniam non cognouerunt patrem*
Matth.5. *neq; me*. De hoc ipso apud Matthæum, *Beati qui persecutionem paßi fuerint propter iustitiam, quoniã ipsorũ est regnum cœlorum*. Item illhic, *Ne timueritis eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Magis autem metuite eum, qui potest animam, & corpus perdere in gehẽnam*. Item illhic, *Quicunq; me confeßus fuerit coràm hominibus, & ego confitebor illum coràm patre meo qui in cœlis est. Qui autem me negauerit coràm hominibus, & ego negabo eum coràm patre meo qui in cœlis est. Qui autem sustinuerit usq; in finẽ,*
Luc.6. *hic saluus erit*. De hoc ipso κατὰ Lucã, *Beati eritis cum oderint uos homines, & separauerint uos, & expulerint, & maledixerint nomini uestro quasi nequam propter filium hominis. Gaudete in illa die, & exultate, ecce enim merces uestra*
Luc.18. *multa est in cœlis*. Item illic, *Amen dico uobis, nemo est, qui relinquat domum, aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut filios propter regnum Dei, & non recipiat septies tantum in isto tempore, in seculo autem futuro uitam æternam*. De hoc
Apoc.6. ipso in Apocalypsi: *Et cum aperuissem quintum signum, uidi sub ara Dei animas occisorum propter uerbum Dei, & martyrium suum, & clamauerunt magna uoce dicentes:*

Quousq; domine uerus & sanctus, non iudicas, & uindicas sanguinem nostrum de his qui in terris inhabitant? Et datæ sunt eis singulis stolæ albæ, & dictum est eis, ut quiescerēt adhuc breui tempore, donec impleatur numerus conseruorum, & fratrum eorum, quiq; postea occidētur exemplo ipsorum. Item illhic, *Post hæc uidi turbā multam, quam dinumerare ex his nemo poterat, ex omni gente, & ex omni tribu, & ex omni populo & lingua, stantes in conspectu throni, & in conspectu agni, & erant amicti stolis albis, & palmæ fuerunt in manibus eorū, et magno clamore dicebāt: Laus Deo nostro sedēti super thronū, & agno. Et respondit unus de senioribus, dicens mihi, Qui amicti sunt stolas albas, qui sunt & unde uenerūt? Et dixi ei, Domine mi tu scis. Et ait mihi, Hi sunt qui uenerunt de tribulatione magna, & lauerūt stolas suas, & candidas eas fecerunt in sanguine agni, ideo sunt in cōspectu throni Dei, & seruiūt ei diebus & noctibus in tēplo eius. Et is qui sedet in throno habitabit super eos, neque esurient, neque sitient unquā, sed neq; sol super eos cadet, neq; ullū æstum patientur. Quoniā agnus qui in medio throni est, reget eos, & deducet eos ad fontē aquæ uiuæ, & absterget Deus omnem lacrymam ex oculis eorū.* Item illhic: *Qui uincet dabo illi edere ex omni ligno uitæ, quod est in paradiso Dei mei.* Item illhic: *Esto fidelis usq; ad mortem, & dabo tibi coronam uitæ. Beati erunt, qui uigilabunt, & seruabunt uestimēta sua, ne nudi ambulent, & uideant turpitudinem suā.* De hoc ipso ad Timotheum in secunda: *Ego iam delibor, & tempus instat assumptionis, bonum* certamen certaui, cursum perfeci, fidem seruaui, iam superest mihi corona iustitiæ, quam mihi reddet dominus in illo die iudex iustus: non solum autem mihi, sed & omnibus qui dilexerunt aduentum eius.* De hoc ipso ad Romanos: *Sumus filij Dei: si autem filij, & hæredes Dei, cohæredes autem Chri*

Apoc. 7.

Apoc. 2.

2. Timo. 4.

*alias, agonē

Roma. 8.

sti. Siquidem compatiamur, & commagnificemur. De hoc ipso psalmo centesimo decimooctauo, Beati qui immaculati sunt in uia, & qui ambulant in uijs domini. Beati qui perscrutantur martyria eius. XVII.

Minora esse quæ in seculo patimur, quàm sit præmium
Roma.8. *quod promissum est, in epistola* Pauli ad Romanos: Non *sunt condignæ paßiones huius temporis, ad superuenturam claritatem, quæ reuelabitur in nobis.* XVIII.

Deute.6. D*ilectioni* D*ei et Christi nihil præponendum, in* D*eutero nomio,* D*iliges dominum* D*eum tuum de toto corde tuo, &*
Matth.10. *de tota uirtute tua.* In *euangelio* κατὰ Matthæum, Q*ui amat patrem, aut matrem super me, non est me dignus: & qui amat filium aut filiam super me, non est me dignus, & qui non accipit crucem suam, et sequitur me, non est meus discipulus.* Item
Roma.8. *in epistola* Pauli *ad* Romanos, Q*uis nos separabit à charitate* Christi, *pressura, an angustia, an persecutio, an fames, an nudi*
Psal.43. *tas, an periculum, an gladius? sicut scriptum est,* Q*uoniam causa tui occidimur tota die, deputati sumus ut oues uictimæ, sed in his omnibus superuincimus, propter qd' dilexit nos.* XIX.

V*oluntati non nostræ, sed* D*ei obtemperandum, in euan*
Ioan.6. *gelio* κατὰ Ioannem: Non *descendi de cœlo, ut faciam uoluntatem meam, sed uoluntatem eius qui me misit.* De *hoc ipso*
Matth.26. κατὰ Matthæum, *Pater, si fieri potest, trãseat à me calix iste, ueruntamen non quod ego uolo, sed quod tu.* Item *in prece quotidiana,* F*iat uoluntas tua sicut in cœlo & in terra.* Item
Matth.7. κατὰ Mathæum, Non *omnis qui dicit mihi domine domine, introibit in regnum cœlorum, sed is qui facit uoluntatem patris mei qui in cœlis est, ipse introibit in regnum cœlorũ.* Item
Luc.12. κατὰ *Lucam:* I*lle autem seruus qui cognoscit uoluntatem domini sui, et non paruerit uoluntati eius, uapulabit multis.* Item
1.Ioan.2. *in epistola* Ioannis: Q*ui autem fecerit uoluntatem* D*ei, manet*

in æternum, quomodo & ipse manet in æternum. XX.

Fundamentum & firmamentum spei, & fidei esse timorẽ, in psalmo centesimo decimo, Initium sapientiæ timor Domini. *De hoc ipso in sapientia Salomonis:* Initium sapientiæ, Eccle.1
metuere dominum. In Parœmijs eiusdem, *Beatus est homo* Prouerb.28.
qui ueretur omnia per metum. De hoc ipso apud Esaiam,
Et super quem alium respiciam, nisi super humilem, & quie- Esa.66.
tum, & trementem sermones meos? De hoc ipso in Genesi,
Et uocauit eum angelus domini de cœlo, & dixit illi, Abra- Gene.22.
ham. Ille autem dixit, Ecce ego. *Et dixit,* Noli inijcere manum tuam in puerum, neq; feceris illi quicquam. *Nunc enim cognoui, quoniam times Deum tuum, & non pepercisti filio tuo dilectissimo propter me. Item in psalmo secundo:* Seruite domino in timore, & exultate cum tremore. *Item in psalmo tricesimotertio:* Timete dominum omnes sancti eius, quoniam non est inopia eis qui eum metuunt. *Item in psalmo decimooctauo,* Timor domini castus perseuerans in secula seculorum. XXI.

Non temere de altero iudicandum, in euangelio κατὰ *Lu-*
cam, Nolite iudicare, ne iudicemini: nolite condemnare, ne cõ- Luc.6.
demnemini. De hoc ipso ad Romanos: Tu quis es qui iudicas Roma.14.
alienũ seruum? domino suo stat, aut cadit: stabit autem, potens
enim Deus statuere eum. Et iterum, Quare in excusatione es* * alias, inex
ô homo? in quo enim iudicas alium, teipsum cõdemnas, eadem cusabilis.
enim agis quæ iudicas. Speras autem tu qui iudicas eos qui mala agunt, et eadem facis, quia ipse es fugiens iudicium Dei?
Item in epistola ad Corinthios prima, Et qui se sperat stare, 1.Cor.10.
uideat, ne cadat. Et iterum: Siquis se putat scire aliquid, dum non sit quemadmodum oporteat. XXII.

Accepta iniuria remittendum & ignoscendum, in euange-
lio in prece quotidiana: Remitte nobis debita nostra, sicut & Matth.6.
nos remittimus debitoribus nostris. Item κατὰ *Marcum: Et* Mar.11.

cum steteritis ad orationem, remittite siquid habetis aduersus aliquem, ut & pater uester qui in cœlis est, remittat uobis pec
Ibidem.4. cata uestra. Item illhic, In qua mensura mensi fueritis, in ea remetietur uobis.

XXIII.

Vicem malis non reddendam, in epistola Pauli ad Roma
Roma.12. nos, Nemini malum pro malo reddentes. Item illhic, Noli uinci à malo, sed uince in bono malum. De hoc ipso in Apo
Apoc. 22 calypsi: Et dixit mihi, ne signaueris uerba prophetiæ libri huius, quia iam tempus in proximo est, & hi qui perseuerant nocere, noceant, & qui in sordibus est, sordescat: iustus autem adhuc iustiora faciat, similiter & sanctus sanctiora. Ecce uenio citò, & merces mea mecum est, reddere unicuiq; secundum facta sua.

XXIIII.

Non posse ad patrem peruenire, nisi per filium eius Iesum
Ioan.14. Christum, in euangelio κατὰ Ioannem, Ego sum uia, ueritas,
Ioan. 10. & uita: nemo uenit ad patrē nisi per me. Item illhic, Ego sum ianua, per me siquis introierit, saluabitur.

XXV.

Ad regnū Dei, nisi baptizatus, et renatus quis fuerit, per
Ioan.3. uenire non posse, in euangelio κατὰ Ioannem, Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Quod enim natum est de carne, caro est: & quod
Ibid.6. natum est ex spiritu, spiritus est. Item illhic, Nisi ederitis carnem filij hominis, & biberitis sanguinem eius, non habebitis uitam in uobis.

XXVI.

Parum esse baptizari, & Eucharistiam accipere, nisi quis factis, & opere perficiat, in epistola Pauli ad Corinthios,
1.Cor.9. Nescitis quia qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, unus tamen accipit palmam? Sic currite, ut occupetis: & illi quidem, ut corruptibilem coronam accipiant, nos uerò incor
Matt. 3.et.7. ruptam. In euangelio κατὰ Matthæum, Omnis arbor non faciens fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Item illhic: Multi mihi dicent in illa die: Domine domine, non'ne in

nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia exclusimus, & in tuo nomine uirtutes magnas fecimus? Et tunc dicam illis: Nequaquam uos uidi, recedite à me qui operamini iniquitatem. Item illhic, *Luceat lumen uestrum coràm homi nibus, ut uideant bona opera uestra, & clarificent patrem uestrum qui in cœlis est.* Item Paulus ad Philippenses, *Lucete sicut luminaria in mundo.* Matth.5. Philip.2.

XXVII.

Baptizatum quoq; gratiam perdere, quam consecutus sit, nisi innocentiam seruet, in euangelio κατὰ Ioannem, *Ecce sanus factus es, iam noli peccare, nequid tibi deterius fiat.* Item in epistola Pauli ad Corinthios, *Nescitis quia templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in uobis? si quis templum Dei uiolauerit, disperdet illum Deus.* De hoc ipso in Paralipomenon, *Dominus uobiscum est, dum estis uos cum ipso: si dereliqueritis eum, derelinquet uos.* Ioan.5. 1.Cor.3. 2. Paraly.

XXVIII.

Non posse in ecclesia remitti ei qui in Deum deliquerit, in euãgelio κατὰ Matthæum, *Qui dixerit uerbũ aduersus filiũ hominis, remittetur illi: qui autẽ dixerit aduersus spiritum sanctum, non remittetur illi, neq; in isto seculo, neq; in futuro.* Itẽ κατὰ Marcum, *Omnia peccata remittentur filijs hominum & blasphemiæ: qui autem blasphemauerit in spiritum sanctũ, non remittetur illi, sed reus erit æterni peccati.* De hoc ipso in βασιλειῶν primo: *Si delinquendo peccetur aduersus uirum, orabunt pro eo dominum: si autem in Deum peccet homo, qs exorabit pro eo?* Matth.

XXIX.

De odio nominis antè prædictũ, in euãgelio κατὰ Lucam, *Et eritis odibiles omnibus hominibus propter nomen meum.* Item κατὰ Ioannem, *Si seculum uos odit, scitote quoniam me primò odijt, si de seculo essetis, seculum quod suum est amaret: sed quia de seculo nõ estis, & elegi uos de seculo, propterea odit uos seculum. Mementote sermonem quem dixi uobis, Non est maior domino suo seruus: si me persecuti sunt, &* Luc.21. Ioan.15.

uos persequentur. XXX.

Quod quis Deo uouerit, citò reddendum, apud Salomonem, Prout uoueris uotum domino, ne moram feceris reddere illud. De hoc ipso in Deuteronomio, *Si autem uoueris uotum*
Deut.c.23. *domino Deo tuo, non tardabis reddere illud, quia inquirens quæret illud* Deus *tuus à te, & erit in peccatum, ea quæ egredientur per labia tua, obseruabis, & facies donum quod locutus es ex ore tuo.* De *hoc ipso in psalmo quadragesimonono, Sacrifica* Deo *sacrificium laudis, & redde altißimo uota tua.* Inuoca *me in die pressuræ, & eximam te, & clarificabis me.* De *hoc ipso in* Actibus Apostolorum, *Cur impleuit*
Act.c.5. *Satanas cor tuum mentiri te spiritui sancto, cum esset fundus in tua potestate?* Non *hominibus mentitus es, sed* Deo.
Hiere.48. *Item apud* Hieremiam, *Maledictus qui facit opera domini negligenter.* XXXI.

Eum qui non crediderit, iam iudicatum esse, in Euangelio
Ioan.3. κατὰ Ioannem: *Qui non crediderit, iam iudicatus est, quia non credidit in nomine unici filij* Dei. Hoc *autē est iudicium, quoniam lux uenit in seculum, & magis dilexerunt homines tenebras quàm lucem.* De *hoc ipso in psalmo primo,* Pro*pterea non resurgent impij in iudicio, neque peccatores in consilio iustorum.* XXXII.

Gene.3. De *bono uirginitatis, & continentiæ, in Genesi:* Multipli*cans multiplicabo tristitias tuas, & gemitus tuos, & in tristitia paries filios, & erit conuersio tua ad uirum tuum, &*
Matth.19. *ipse tui dominabitur.* De *hoc ipso ī euāgelio* κατὰ Matthæū, Non *omnes capiunt uerbum, sed illi quibus datum est: Sunt enim spadones, qui ex utero matris nati sunt: & sunt spadones, qui coacti sunt ab hominibus: & sunt spadones, qui seipsos castrauerunt propter regnum cœlorum.* Qui *potest ca-*
Luc.20. *pere, capiat.* Item κατὰ Lucam, *Filij seculi huius generant & generātur, qui autem habuerint dignationem seculi illius,*

& re

& resurrectionem à mortuis non nubunt, neq; nubuntur. Ne-
que enim incipient mori, æquales enim sunt angelis Dei, *cum*
sint filij resurrectionis. R*esurgere autem mortuos* Moyses *si-*
gnificat, quomodo dicit in rubo: Dominus De*us* Abraham, et
Deus Isaac, *&* Deus Iacob, *non est* Deus *mortuorum, sed ui-*
uorum, oēs enim illi uiuunt. De *hoc ipso in epistola* Pauli *ad*
Corinthios *prima.* Bonum *est hominem mulierem non contin* 1. Cor. 7.
gere, propter fornicationem autem unusquisq; uxorē habeat
suam, & unaquæque uirum suum habeat. Vxori *uir debitum*
reddat, similiter & uxor uiro. Vxor *corporis sui potestatem*
non habet, similiter & uir corporis sui potestatem nō habet,
sed uxor. Nolite *fraudare inuicem, nisi ex conuentione ad tem*
pus, ut uacetis orationi. Et *iterum reuertamini in idipsum, ne*
tentet uos Satanas propter incontinentiam. Hoc *dico secun-*
dum consilium, non secundum imperium: uolo autem omnes
homines esse, sicut & me, sed unusquisq; propriū habet cha-
risma à Deo, *alius sic, alius autem sic.* Item *illhic.* Cœlebs *co-* Ibidem.
gitat quæ sunt Domini, *quomodo placeat* Deo. Qui *autē ma-*
trimonium contraxit, cogitat ea, quæ sunt mundi huius, quo-
modo placeat uxori: sic & mulier, & uirgo innupta cogitat
ea, quæ sunt Domini, *ut sit sancta corpore, & spiritu, quæ au*
tem nubit, cogitat ea quæ sunt mundi huius, quomodo placeat
uiro. De *hoc ipso in* Exodo: *Cū præcepisset* Deus Moysi, *ut* Exod. 19.
sanctificaret populum in diem tertiū, sanctificauit ille, et ad-
iecit. E*stote parati tribus diebus, non accedentes ad mulieres.*
De *hoc ipso in* βασιλειῶν *primo.* Et *respondit sacerdos ad*
D*auid, & dixit:* Non *sunt panes profani in manu mea, nisi pa*
nis sanctus unus, si obseruati sunt pueri à muliere, manduca-
bunt. Item *in* Apocalypsi. Hi *sunt qui cum mulieribus nō co-*
inquinauerunt, uirgines enim permanserunt, hi sunt qui se- Apoc. 14.
quuntur agnum quocunque uadit. XXXIII.

Nihil patrem iudicare, sed filium, & patrem ab eo non honorificari, à quo non honorificetur, & filius, in Euangelio
Ioan.9. κατὰ Ioannem. Nihil pater iudicat, sed iudicium omne dedit filio, ut omnes honorificent filium, sicut honorificāt patrē. Qui non honorificat filium, nec honorificat patrem qui eum
Gen.19. misit. Item in Genesi. Et pluit dominus à domino super Sodomam & Gomorram sulphur, & ignem de cœlo. Item in psal. 70. Deus iudicium tuum regi da, & iustitiam tuā filio regis. Iudicare populum in tuam iustitiam. XXXIIII.

Fidelem gentiliter uiuere non oportere, apud Hieremiam
Hiere.7. Hæc dicit dominus. Secundum uiam gentilium non ambulaueritis. De hoc ipso quòd segregare se quis debeat à gentilibus,
Apoc.18. ne sit socius culpæ, & fiat particeps plagæ, in Apocalypsi. Et audiui aliam uocem de cœlo dicentem. Exi de ea populus meus, ne particeps sis delictorū eius, & ne præstringaris plagis eius, quoniam delicta eius usq; ad cœlū peruenerūt, et meminit dominus Deus iniquitatum eius. Ideo reddet ei dupla, et in quo poculo miscuit, duplū remissū est ei, sed inquantum se clarificauit, et delitiarum habuit, intantum datur ei & cruciatus, & luctus, quoniam in corde suo dicit. Regina sum, & uidua esse non possum, nec luctus uisura sum, propterea una hora plagæ eius aduenient mors, luctus & fames, & igni cremabitur, quia fortis est dominus Deus, qui eam iudicabit. Et flebunt & plangent se in ea reges terræ, quia cum ea fornicati
Esa.52. sunt, & in delictis conuersati sunt. Item apud Esaiam. Exite de medio eorum, qui fertis uasa domini. XXXV.

Deum ad hoc patientem esse, ut nos pœniteat peccati no-
Eccles.5. stri, ut reformemur, apud Salomonem in Ecclesiastico. Ne dixeris, peccaui, & quid accidit mihi triste? est enim altißimus patiens redditor. Item ad Romanos: An nunquid opulentiam
Rom.2. bonitatis eius, & sustinentiam, & patientiam contemnis, ignorans quia bonitas Dei in pœnitentiam te adducit? Tu

autem secundum duritiam tuam, & cor impatiens thesaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicij Dei, *qui reddet unicuique secundum opera sua.* XXXVI.

Mulierem ornari seculariter non debere, in Apocalypsi. E*t uenit unus ex septē angelis habētibus phialas, & aggressus est me, dicens.* V*eni ostēdam tibi damnationem meretricis magnæ, sedentis super aquas multas, cum qua fornicati sunt reges terræ.* E*t uidi mulierem sedentem super bestiam, & mulier illa amicta erat pallium purpureum, & coccineum, & adornata erat auro, & lapidibus pretiosis, & margaritis, tenens poculum aureum in manu sua plenum execrationum, & immunditiæ, & fornicationis totius terræ.* Item ad Timotheum. *Sint mulieres uestræ cum uerecundia, & pudicitia componentes se: non tortis crinibus, neque auro, neque margaritis, aut ueste pretiosa, sed ut decet mulieres promittentes castitatem per bonam conuersationem.* D*e hoc ipso in epistola* Petri *ad* Ponticos. *Sit in muliere non exterior ornamenti, aut auri, aut uestis cultus, sed cultus cordis.* Item in Genesi. T*hamar cooperuit se pallio, & adornauit, & cum aspexisset eam* I*udas, uisum est ei meretricem esse.* XXXVII.

Apoc. 17. 1. Tim. 2. 1. Pet. 3. Gen. 38.

Fidelem non oportere ob alia delicta, nisi ob nomen solum puniri, in epistola Petri *ad* Ponticos. N*e quisquam uestrum tanquā fur, aut homicida patiatur, aut tanquā maledicus, aut curas alienas agens, sed tanquā* Christianus. XXXVIII.

1. Pet. 4.

Seruum Dei *innocentem esse debere, ne incidat in pœnam secularem, in epistola* Pauli *ad* Romanos. *Vis non timere potestatem? bonum fac, & habebis laudem ab ea.* XXXIX.

Rom. 13.

Datum *nobis esse exemplum uiuendi in* Christo. C*hristus enim passus est pro nobis, relinquens exemplum uobis, ut sequamini uestigia eius, qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius.* Q*ui cum malediceretur, non maledixit, cum pateretur, non minabatur, tradebat autem se iudicāti iniuste.*

1. Pet. 2.

Philip.2. Item Paulus ad Philippenses, *Qui in figura* Dei *constitutus, non rapinam arbitratus est esse se æqualem* Deo: *sed se inaniuit, formam serui accipiens, in similitudinē hominis factus, in habitu inuētus est homo.* Humiliauit *se, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis.* Propter quod Deus exaltauit *illum, & donauit illi nomen, ut sit super omne nomen: ut in nomine* Iesu *omne genu curuetur, cœlestiū, & terrestrium, & infernorum: & omnis lingua confiteatur quia dominus*

Ioan.13. Iesus *in gloria est dei patris.* De hoc ipso in Euangelio κατὰ Ioannem: *Si ego laui pedes uestros dominus & magister, & uos debetis aliorum pedes lauare,* Exemplum *enim dedi uobis, ut sicut ego feci, & uos alijs faciatis.* XL.

Non *iactanter, nec tumultuose operandum, in* Euangelio

Matth.6. κατὰ Matthæum: N*esciat sinistra quid faciat dextera tua, ut sit eleemosyna tua in abscondito: & pater tuus qui uidet in absconso, reddet tibi.* Item *illhic: Cum facis eleemosynam, noli tumultuare quomodo hypocritæ faciunt in uicis & in synagogis, ut clarificentur ab hominibus.* Amen *dico uobis, compleuerunt mercedem suam.* XLI.

Inepte *& scurriliter non loquendum, in epistola* Pauli *ad*

Ephes.5. Ephesios: *Stultiloquium & scurrilitas, quæ ad rem non pertinent, nec nominentur quidem in uobis:* XLII.

Gen.15. Fidem *tantum prodesse, & tantum nos posse, quantum credimus, in* Genesi. Et *credidit* Abraham *deo, & deputatum est*

Esa.7. Matth.14. *ei ad iustitiam.* Item *apud* Esaiam. Et *si non credideritis, neq; intelligetis.* Item *in* Euāgelio κατὰ Matthæum. *Modicæ fidei quare dubitasti?* Et *iterum. Si habueritis, fidem quasi granum sinapis, diceretis monti huic, transi hinc illhuc, et transibit, &*

Mar.11. *nihil impoßibile erit uobis.* Item κατὰ Marcum. *Omnia quæcunq; oratis & petitis, credite quia accipietis, & erūt uobis.*

Abac.2. Et *iterum.* Omnia *poßibilia credenti.* Item *in* Abacuc. Iustus

autem ex fide mea uiuet. Item in Daniele. Ananias, Azarias, Dan.3.
Misahel credentes Deo liberati sunt de flamma. XLIII.

Posse eum statim consequi qui crediderit uere, in Actibus Apostolorum. Ecce aqua, quid est quod me impedit baptizari? Tunc dixit Philippus. Si credis ex toto corde tuo, licet. XLIIII. Act.8.

Fideles inter se disceptantes, non debere gentilem iudicem experiri, in epistola Pauli ad Corinthios prima. Audet quisquam uestrum aduersus alterum negotium habens disceptare apud iniustos, & non apud sanctos? Nescitis quia sancti hunc mundum iudicabunt? Et iterum. Iam quidē in totum delictum in uobis est, quia iudicia habetis cum inuicē. Quare non magis iniuriam patimini, & quare non magis fraudamini? * & uos iniuriam facitis, & fraudatis, & hoc fratribus, aut nescitis, quoniam iniusti regnum non consequentur? XLV. 1.Cor.9. alias, sed

Spem futurorum esse, & ideo fidē circa ea, quæ promissa sunt patientē esse debere, in epistola Pauli ad Romanos. Spe saluati sumus. Spes autem quæ uidetur, non est spes. Quod enim uidet quis, quid sperat? Si autem quod nō uidemus speramus, per patientiam expectamus. XLVI. Rom.8.

Mulierē in ecclesia tacere debere, in epistola Pauli ad Corinthios prima. Mulieres uestræ in ecclesia taceāt. Siquæ autem discere uolunt domi uiros suos interrogent. Item ad Timotheum. Mulier cū silētio discat in omni subiectione. Docere autem mulierem non permitto, neq; præpositam esse uiro. Adam enim primus formatus est, deinde Eua, & Adam non est seductus, mulier autem seducta est. XLVII. 1.Cor.14. 1.Tim.2.

Delicto & merito nostro fieri, ut laboremus, nec Dei opē in omnibus sentiamus, apud Osee. Audite sermonē domini filij Israel, quia iudiciū est domino aduersus incolas terræ, quòd neq; misericordia, neq; ueritas, neq; agnitio dei sit super terram. Execratio, & mendaciū, & cædes, & furtū, & adulte- Osee 4.

rium diffusum est super terram. Sanguinē sanguini supermiscent, & idcirco terra lugebit cum uniuersis incolis suis, cum bestijs agri, & cum serpētibus terræ, cum uolucribus cœli, & deficiēt pisces maris, ut nemo iudicet, nemo reuincat. De hoc ipso apud Esaiā. Nunquid non ualet manus domini, ut saluos faciat, aut grauauit aurē, ut non exaudiat? Sed peccata uestra inter uos & deum separant, & propter peccata uestra auertit faciē à uobis ne misereatur. Manus enim uestræ plenæ sunt sanguine, & digiti uestri in peccatis, labia autem uestra locuta sunt facinus, & lingua uestra iniustitiam meditatur, nemo loquitur uera, neq; est iudicium uerum, fidunt in uanis, & loquuntur inania, qui parturiūt dolorem, & parient facinus. Item apud Sophoniam. Defectione deficiat à facie terræ, dicit dominus. Deficiat homo, & pecudes deficiant, uolucres cœli, & pisces maris, & auferā iniquos à facie terræ. XLVIII.

Esa. 59.

Sopho. 1.

Non fœnerandum, in psalmo xiij. Qui pecuniam suam non dedit in fœnore, & munera super innocentes non accepit, qui ista fecerit, nō cōmouebitur in æternum. De hoc ipso in Ezechiele. Homo autem qui erit iustus, hominem non opprimet, & pignus debitoris reddet, & rapinam non rapiet, panem suum esurienti dabit, & nudum operiet, & pecuniam suam in usuras non dabit. Item in Deuteronomio. Non fœnerabis fratri tuo usuram pecuniæ, & usurā ciborū. XLIX.

Ezech. 18.

Deut. 23.

Inimicos quoq; diligēdos, in Euāgelio κατὰ Lucam. Si diligitis qui uos diligunt, quæ uobis gratia est? & peccatores enim diligunt eos qui se diligūt. De hoc ipso κατὰ Matthæū. Diligite inimicos uestros, & orate pro his qui uos persequūtur, ut sitis filij patris uestri qui in cœlis est, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. L.

Luc. 6.

Matth. 5.

Sacramentum fidei non esse profanandum, Apud Salomonem in Parœmijs. In aures imprudētis noli quicquam dicere.

Prouerb. 23.

ne quando audierit, irrideat sensatos sermones tuos. De hoc ipso in Euangelio κατὰ Matthæum: *Ne dederitis *semẽ canibus, neque miseritis margaritas uestras ante porcos, ne forte conculcent ea pedibus suis, & conuersi elidant uos.* L I. Matth.7. alias, sanctũ

Quòd nemo in opere suo extolli debeat, apud Salomonem in Ecclesiastico: *Noli te extollere in faciendo opere tuo.* Item in Euangelio κατὰ Lucam: *Quis uestrum habens seruũ arantem, aut pastorem, & uenienti de agro dicit, continuo transi, recumbe? Sed dicit illi, para aliquid quod cœnem: & accinge, & ministra mihi, donec manducem, & bibã: & postea tu manducabis, & bibes. Nunquid habet gratiam seruo illi, quia fecit quæ imperata sunt? Et sic itaq; & uos cum feceritis, quæ uobis imperata sunt, dicite. Serui superuacui sumus: quod habuimus facere, fecimus.* L I I. Eccl.10. Luc.17.

Credendi uel non credendi libertatem in arbitrio positam, in Deuteronomio: *Ecce dedi ante faciem tuam uitam, & mortem, bonum & malum: elige uitam, & uiues.* Item apud Esaiam: *Et si uolueritis, & audieritis me, bona terræ edetis. Si autẽ nolueritis, & non audieritis me, gladius uos cõsumet: os enim Domini locutum est ista.* Item in Euangelio κατὰ Lucam: *Regnum dei intra uos est.* L I I I. Deut.30. Esa.1. Luc.17.

Dei arcana perspici nõ posse, & ideo fidem nostram simplicem esse debere, in epistola Pauli ad Corinthios prima: *Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Nunc scio ex parte, tunc autem cognoscam sicuti ego cognitus sum.* Item in Salomonis Sapientia: *Et in simplicitate cordis quærite Deum.* Item apud eundem: *Qui ambulat simpliciter, ambulat fidenter.* Item apud eundem: *Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus sis.* Item in Salomone: *Noli esse multũ iustus, & noli argumentari plus, quàm oportet.* Item apud eũdem: *Væ qui arguti sunt in semetipsis.* Item in Machabæis: *Daniel in simplicitate sua liberatus est de ore* 1. Cor.13. Sap.1. Eccl.3. & 7 Macha.2.

Rom.11. leonum. Item in epistola Pauli ad Romanos: O altitudo diuitiarum, et sapientiæ, & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & quàm inuestigabiles uiæ eius. Quis enim cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit? uel quis prior dedit ei, & retribuetur illi? Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia: ipsi claritas in secula seculorum. Item ad Timotheum: Stultas & ineruditas quæstiones deuita, sciens quia lites generant. Seruum autem Dei non
2.Tim.2. oportet litigare, sed mitem esse ad omnes. LIIII.

Neminem sine sorde, & sine peccato esse, apud Iob: Quis
Iob.25. enim mundus à sorde? nec unus, etiam si sit uita eius unius diei in terra. Item in psalmo 50. Ecce in iniquitatibus conceptus sum, & in delictis concepit me mater mea. Item in epistola
1.Ioan.1. Ioannis: Si dixerimus quia peccatum non habemus, nosipsos decipimus, & ueritas in nobis non est. LV.

Non hominibus, sed Deo placendum: in psalmo 52. Qui hominibus placent, confusi sunt: quoniam deus nihil fecit illos. Item in epistola Pauli ad Galatas: Si hominibus placere uellē,
Gal.1. Christi seruus non essem. LVI.

Deum nihil latere ex his, quæ gerantur, in Sapientia Salomonis: In omni loco speculantur oculi Dei, bonos & malos. De hoc ipso apud Hieremiam: Ego Deus approximans, &
Prouerb.15. Hiere.23. non est Deus de longinquo. Si absconditus fuerit homo in absconditis, ego non uidebo eum? Nónne cœlum, & terram ego impleo, dicit dominus? Item in βασιλειῶν primo: Ho-
1.Reg.16 mo uidet in facie, Deus autē in corde. Item in Apocalypsi: Et
Apoc.2. scient omnes ecclesiæ, quia ego sum scrutator renis & cordis & dabo unicuique secundum opera sua. Item in psalmo decimoctauo: Delicta quis intelligit? Ab occultis meis munda me Domine. Item in epistola Pauli ad Corinthios secūda: Om-
2.Cor.5. nes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut reportet unusquisq; propria corporis sui secundum quæ egit, siue bona

siue mala. LVII.

Fidelem emendari,& reseruari:in psalmo.118. Emendans emendauit me dominus,& morti me non tradidit.Item in psalmo octogesimooctauo. Visitabo in uirga facinora eorum,& in flagellis delicta eorum.Misericordiam autem meam non auferam ab eis.Item apud Malachiam, *Et sedit conflans & expurgans sicut aurum,& argentum,& emundauit filios* Leui. Malach.3.
Item in euangelio,Non exibis inde, donec soluas nouißimum quadrantem. Matth.5.

LVIII.

Neminem contristari morte debere,cum sit in uiuendo labor,& periculum,in moriendo pax, & resurgendi securitas: in Genesi,Tunc dixit ad Adam, *Quia exaudisti uocem uxoris tuæ,& manducasti ex illa arbore,de qua sola præceperam tibi,ne manducares,maledicta terra erit in omnibus operibus tuis.* In *tristitia, & gemitu edes ex ea, omnibus diebus uitæ tuæ.Spinas & tribulos reijciet tibi, & edes pabulum agri tui in sudore uultus tui.* Edes *panem tuum donec reuertaris in terram, de qua sumptus es: quoniam terra es, & in terram ibis.Item illhic.* Et complacuit Enoch Deo, *& nō est inuentus postmodum:quia* Deus *illum transtulit,* Apud *Esaiam,* Omnis *caro fœnum,& omnis claritas eius sicut flos fœni. Aruit fœnum,& flos decidit. Sermo autem* Dei *manebit in æternum.* Item *apud* Ezechielem, Ipsi *dicunt, arida facta sunt ossa nostra: perijt spes nostra,interiuimus: propterea propheta,& dic:*Hæc *dicit dominus.* Ecce *ego aperio monumenta uestra, & educam uos de monumentis uestris, & inducam uos in terram* Israël. Et *dabo spiritum meum in uos,& uiuetis.* Et *ponam uos in terram uestram, & cognoscetis quoniam ego dominus locutus sum,& faciam,dicit dominus.* Item *in* Sapientia Salomonis, *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum illius: placita enim erat* Deo *anima illius.* Item *in psalmo.83.* Quàm *amabiles sunt habitationes tuæ* Deus *uirtutū,desiderat*

Gene.3. Ibidem.5. Esa.40. Ezech.37. Sapien 4.

& properat anima mea ad atria Dei. *Item in epistola* Pauli
1. Thessa. 4. ad Thessalonicenses, N*olumus autem ignorare uos fratres de dormientibus, ne contristemini, sicut & cæteri qui spem nõ habent. Si enim credimus quia* Iesus *mortuus est & resurrexit, sic &* Deus *eos qui dormierunt in* Iesu, *adducet cum eo.* Item
1. Cor. 15. *ad* Corinthios *in prima, Stulte, tu quod seminas non uiuifica-*
Ibidem. *tur, nisi prius mortuum fuerit.* Et *iterum, Stella à stella differt in claritate, sic & resurrectio mortuorum. Seminatur corpus in corruptione, surgit in incorruptela. Seminatur in ignominia, resurgit in gloria. Seminatur in infirmitate, resurgit in uirtute. Seminatur corpus animale, resurgit spirituale.* Et *iterum,*
Ibidem. Oportet *enim corruptiuum istud induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem. Cum autem corruptiuũ hoc induerit incorruptionem, & mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet uerbũ quod scriptũ est:* Absorpta *est mors in contentionem.* V*bi est mors aculeus tuus?* V*bi est mors in-*
Ioan. 17. *tentio tua?* Item *in euangelio* κατὰ Ioannem, Pater, *quos dedisti mihi, uolo ut ubi ego fuero, & ipsi sint mecum, & uideant claritatem meam quam mihi dedisti ante constitutionem mundi.* Item κατὰ Lucam, N*unc dimittis domine seruum tuum in*
Luc. 2. *pace.* Q*uia uiderunt oculi mei salutare tuum.* Item κατὰ Io-
Ioan. 14. *annem, Si me dilexissetis, gauderetis, quoniam uado ad patrẽ: quia pater maior me est.* LIX.

De *idolis quæ gentiles deos putant: in Sapientia Salomo-*
Sapien. 15. *nis,* O*mnia idola nationum æstimauerunt deos, quibus neque oculorũ usus est ad uidendũ, neq; nares ad percipiendum spiritum, neq; aures ad audiendũ, neq; digiti manuum ad tractandum, sed & pedes eorum pigri ad ambulandũ.* Homo *enim fecit illos, & qui spiritũ mutuatus est, finxit illos.* Nemo *autem sibi similem homo poterit* Deum *fingere. Cum sit enim mortalis, mortuum finget manibus iniquis.* Melior *est autem ipse is qui colit: quoniam ipse quidem uixit, illi nunquam.* De *hoc*

ipso, Neque opera attendentes agnouerunt quis esset artifex, Sapien.13.
sed aut ignem, aut spiritum, aut citatum aërem, aut gyrum stellarum, aut nimiam aquam, aut solem & lunam, rectores orbis terræ Deos *putauerunt, Quorũ si propter speciem æstimauerunt, sciant quanto his* Dominus *sit pretiosior: aut si uirtutes eorum aut opera mirati sunt, intelligant ab ipsis, quoniam qui hæc instituit fortia, fortior est illis.* Item in psalmo.134. *Idola gentium argentum & aurum, opus manuum hominum Os habent & non loquentur, oculos habent & non uidebũt, aures habent & non audient, neq; enim est spiritus in ore eorum. Similes fiant illis qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in illis.* Item in psalmo.26. *Omnes dij gentium dæmonia,* Do*minus autem cœlos fecit.* De hoc ipso in Exodo, *Non facietis* Exod.20.
uobis deos aureos, neq; argenteos. Et iterum, *Non facies tibi* Deute.5.
idolum, nec cuiusquam similitudinem. LX.

Ciborum nimiam concupiscentiam non appetendam: apud E*saiam,* E*damus & bibamus, cras enim moriemur.* Nõ *remit* Esa.22.
tetur uobis peccatũ istud, quoadusq; moriamini. Item in Exo*do, Consedit populus manducare & bibere, & surrexit lude*= Exod.32.
re. In *epistola* Pauli *ad Corinthios prima,* C*ibus nos non cõ*= 1.Cor.8.
mendat Deo: *neq; si manducauerimus, abundabimus, neq; si non ederimus, egebimus.* Et iterum, C*um conueneritis ad mãducandum, inuicem expectate. Siquis esurit, domi manducet,* Ibidem.11.
ut non in iudicium cõueniatis. Item ad Romanos, *Non est re*= Roma.14.
gnum Dei *esca et potus, sed iustitia & pax & gaudium in spiritu sancto.* Item *in euangelio* κατὰ Ioannem, Ego *panem ha* Ioan.4.
beo quem non nostis. Meus cibus est, ut faciam uoluntatem eius qui me misit, ut perficiam opus eius. LXI.

Poßidendi concupiscentiam, & pecuniam non appetendam, apud Salomonem *in* Ecclesiastico, *Qui diligit argentũ,* Eccl.14.
non satiabitur argento. Item in Parœmijs, *Captans annonam* Prouer.11.
maledictus in plebe est: benedictio autem in capite eius est,

Esa.5. qui communicat. Item apud Esaiam: Vae qui coniungunt domum ad domum, & agrum agro continuant, ut auferant proximo suo aliquid. Nunquid habitabitis soli super terram?
Sopho.1. Item apud Sophoniam: Aedificabunt domos & non habitabunt, & instituent uineas, & non bibent uinum earum, quia
Luc.9 et.12. propè est dies domini. Item in euangelio κατὰ Lucam: Quid enim prodest homini lucrifacere totum mundum, se autem ipsum perdere? Et iterum, Dixit autem illi Deus: Stulte hac nocte expostulatur anima tua: quae ergo parasti, cuius erunt?
Luc.16. Et iterum: Commemorare quoniam percepisti bona in uita tua, & Lazarus similiter mala. Nunc uerò hic rogatur, tu
Actu.3. autem doles. Item in Actibus Apostolorum, Dixit autem Petrus ad eum: Argentum quidem & aurum non est mihi: quod autem habeo, hoc tibi do, In nomine Iesu Christi Nazareni surge & ambula. Et apprehensa manu eius
1.Timo.6. dextera, excitauit eum. Item ad Timotheum in prima: Nihil intulimus in hunc mundum, uerum nec auferre quid possumus. Habentes itaque habitationem & tegumentum, his contenti simus. Qui autem diuites uolunt fieri, incidunt in tentationem, & in muscipulam, & desideria multa & nocentia: quae mergunt hominem in perditionem, & in interitum. Radix enim omnium malorum est cupiditas, quam quidam appetentes, naufragauerunt à fide, & inseruerunt se doloribus multis. LXII.

Matrimonium cum Gentilibus non iungendum: apud To-
Tob.6. bian: Vxorem accipe ex semine parentum tuorum. & noli sumere uxorem alienam, quae non est ex tribu parentum tuo-
Gene.24. rum. Item in Genesi: Mittit puerum suum Abraham, ut de semine suo accipiat Rebeccam filio eius Isaac. Item in Esdra:
1.Esdra.10. Satis non fit Deo cum uastarentur Iudaei, nisi alienigenas uxores cum filijs quoq; quos ex illis procreauerant, reliquissent.
1.Corin.7. Item in epistola Pauli ad Corinthios prima, Mulier uincta est

quandiu uiuit uir eius: si autem dormierit, liberata est, ut cui uult nubat, tantum in domino: felicior autem erit si sic permanserit. Item de hoc ipso ad Corinthios prima, N*escitis quia corpora uestra membra Christi sunt? Auferens membra Christi, facies membra fornicariæ? absit. Aut nescitis quia qui conglutinantur fornicariæ, unum corpus sunt?* Erunt enim duo *in carne una. Qui autem se coniunxerit domino, unus spiritus est.* Item ad Corinthios secunda, Nolite coniungi cum infidelibus. *Quæ autem participatio est iustitiæ & iniquitati? Aut quæ communio est lumini ad tenebras?* Item in Salomonem βασιλειῶν tertio. *Et auerterunt uxores alienigenæ cor eius post deos suos.* LXIII. Ibidem. 6. 2. Cor. 6. 3. Reg. 11.

Grauius delictum esse fornicationis: item ad Corinthios prima. Omne delictum quodcunque fecerit homo, extra corpus *est. Qui autem fornicatur, in carne sua peccat.* Non estis *uestri: empti enim estis in pretio magno. Clarificate & portate dominum in corpore uestro.* LXIIII. 1. Cor. 6.

Quæ sint carnalia, quæ mortem pariant, & quæ spiritualia, quæ ad uitam ducant: in epistola Pauli *ad Galatas: Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem.* Hæc enim inuicem aduersantur sibi, ut non quæ uultis, ipsa faciatis. Manifesta sunt autem facta carnis: quæ sunt, fornicationes, adulteria, immunditiæ, spurcitiæ, idololatriæ, ueneficia, homicidia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, animositates, prouocationes, simultates, dissensiones, hæreses, inuidiæ, ebrietates, comessationes, & his similia: quia qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt. Fructus autem spiritus est gaudium, charitas, pax, magnanimitas, bonitas, fides, mansuetudo, continentia, castitas. Qui enim sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum uitijs & concupiscentijs.* LXV. Galat. 5.

Omnia delicta in baptismo deponi: In *epistola* Pauli *ad Corinthios prima:* Neque *fornicarij, neque idolis seruientes.* 1. Cor. 6.

neq; adulteri, neq; molles, neq; masculorum appetitores, neq; fraudulenti, neq; fures, neq; ebriosi, neq; maledici, neq; raptores regnum Dei *consequentur*. Et *hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis in nomine domini nostri Iesu Christi, & in spiritu* Dei *nostri.* LXVI.

Disciplinam Dei *& in ecclesiasticis præceptis obseruandam: apud* Hieremiam, Et *dabo uobis pastores secundum cor*
Hiere. 3. *meum, & pascent uos, pascentes cum disciplina*. Item *apud*
Prouerb. 3. *Salomonem in* Parœmijs, Fili *ne neglexeris disciplinam* Dei, *neq; defeceris ab eo correptus. Quem enim diligit* Dominus, *corripit*. Item *in psalmo. 2. Continete disciplinam, ne fortè irascatur dominus, & pereatis à uia recta. Cum exarserit citò ira eius super uos: beati omnes qui confidunt in eo.* Item *in psalmo. 49. Peccatori autem dicit* Deus: Ad *quid appones iustificationes meas, & assumes testamentum meũ per os tuum? tu autem odisti disciplinam, & abiecisti sermones meos post*
Sap. 3. *te.* Itẽm *in Sapientia Salomonis:* Disciplinam *qui abijcit, infelix est.* LXVII.

Prædictum, *quòd disciplinam sanã aspernaturi essent,* Pau
2. Timo. 4. *lus ad Timotheum secunda.* Erit *tempus quando sanam doctrinam non sustinebunt, sed secundum sua desideria coaceruabunt sibi magistros prurientes, in audiendo scalpentes aures.* Et *à ueritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur.* LXVIII.

Recedendum *ab eo qui inordinatè, & contra disciplinam*
2. Thessa. 3. *uiuit: in epistola* Pauli *ad* Thessalonicenses, Præcipimus *autem uobis in nomine* Iesu Christi, *ut discedatis ab omnibus fratribus ambulantibus inordinatè, & nõ secundum traditionem quam acceperũt à nobis.* Item *in psalmo quadragesimo nono. Si uidebas furem, simul currebas cum eo, et cum adulteris portionem tuam ponebas.* LXIX.

Non *in sapientia mundi, nec eloquentia esse regnum* Dei,

sed in fide crucis, & in uirtute conuersationis: in epistola Pauli ad Corinthios. 1. Misit me Christus annuntiare non in sermonis sapientia, ne inanis fiat crux Christi, uerbum enim crucis stultitia est his qui pereunt: his autem qui saluantur, uirtus Dei *est. Scriptum est enim,* Perdam *sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. Vbi sapiens, ubi scriba, ubi conquisitor seculi huius? non ne infatuauit* Deus *sapiētiam huius mundi? Quoniam quidem in sapientia non cognouit mundus per sapientiam* Deum, *complacuit* Deo *per stultitiam prædicationis saluare credentes. Quoniam Iudæi signa desiderāt, & Græci prudentiam quærunt. Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam: ipsis autem uocatis Iudæis &* Græcis *Christum,* Dei *uirtutum, &* Dei *sapientiam. Et iterum,* Nemo *se decipiat. Siquis putat se sapientem esse in uobis, seculo huic stultus fiat, ut fiat sapiens. Sapientia enim huius mundi stultitia est apud* Deum. *Scriptum est enim,* Reprehendes *sapientes in astutia ipsorum.* Et iterum, Dominus *cognouit cogitationes sapientium, quia sunt stultæ.* LXX.

1. Cor. 1.

1. Cor. 3.

Iob. 5.

Parentibus obsequendum: in epistola Pauli ad Ephesios: Filij, *obsequentes estote parentibus uestris, hoc enim est iustum. Honora patrem tuum, & matrem tuam, quod est mandatum primum in promissione, ut bene sit tibi, & longæuus sis super terram.* LXXI.

Ephe. 6.

Patres quoq; asperos circa filios esse non oportere. Et *parentes nolite in iracundiam mittere filios uestros, sed nutrite eos in disciplina, & in correptione domini.* LXXII.

Seruos cum crediderint, plus dominis carnalibus seruire debere, in epistola Pauli ad Ephesios: *Serui obedite dominis uestris carnalibus cum metu et tremore, & in simplicitate cordis uestri sicut* Christo, *nō ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes, sed quasi serui Christi.* LXXIII.

Item dominos mitiores esse debere. Et uos eadem domini *facite ad eos, laxantes iracundiam, scientes quia & uestrum ipsorum* Dominus *est in cœlis, & exceptio personarum non est in illo.* LXXIIII.

Viduas probatas quasq; honorandas: in epistola Pauli *ad*
1.Timo.5. Timotheum.1. Viduas honora, *quæ uere uiduæ sunt.* Quæ au*tem delicata est, uiuens mortua est.* Et iterum, Iuniores *autem uiduas præteri. Cum enim indelicatæ fuerint in Christo, nubere uolunt.* Habentes *iudicium quoniam primam fidem exprobrauerunt.* LXXV.

Suorum & maxime fidelium curam plus unumquemq; habere debere: item ad Timotheum.1. *Siquis autem suorum et maxime domesticorũ nõ agit curã, fidem denegat & est deterior*
Esa.58. *infideli.* De hoc ipso apud Esaiam: *Si uideris nudum, uesti, & domesticos seminis tui ne despicias.* De quibus *domesticis in*
Matth.10. *euangelio dictum est: Si patrem familiæ dixerunt* Beelzebub, *quanto magis domesticos eius?* LXXVI.

Maiorem natu non temere accusandum: Ad Timotheum
1.Timo.5. *prima: Aduersum maiorem natu accusationem ne receperis.* LXXVII.

Peccantem *publice obiurgandum: epistola* Pauli *ad* Timotheum *prima: Peccantes corãm omnibus corripe, ut et cæteri metum habeant.* LXXVIII.

Titum.3. *Cum hæreticis non loquendum: ad* Titum: Hæreticum *hominem post unam correptionem deuita, sciens quoniam peruersus est huiusmodi & peccat, & est à semetipso damnatus.*
1.Ioan.2. *De hoc ipso in epistola* Ioannis: Ex nobis *exierunt, sed uon fuerunt ex nobis: si enim fuissent ex nobis, nobiscum utique*
2.Timo.2. *mansissent.* Item ad Timotheum *secunda:* Sermo *eorum, ut cancer, serpit.* LXXIX.

Innocentiã *fidenter petere & impetrare:* In *epistola* Ioan-
1.Ioan.3. *nis: Si cor nostrum non nos reprehẽdit, fiduciam habemus ad* Deum

deum, & quodcunque petierimus, accipiemus ab eo. Item in Euangelio κατὰ Matthæum. *Beati mundo corde, quoniã ipsi deum uidebunt,* in psalmo 23. *Quis ascendet in montem domini, aut quis stabit in loco sancto eius? Innocens manibus, & mundo corde.* LXXX. Matth. 5.

Nihil licere diabolo in hominem, nisi deus permiserit, in Euangelio κατὰ Ioannem. Dixit Iesus: *Null am haberes potestatem aduersum me, nisi data esset tibi desuper.* Item in βασιλειῶν 3. *Et excitauit deus Satanam ipsi Salomoni.* Item in Iob prius deus permisit, & tunc diabolo licuit. Et in Euangelio ante permisit dominus dicendo Iudæ. *Quod facis, fac celerius.* Item apud Salomonem in Paroemijs. *Cor regis in manu dei.* LXXXI. Ioan. 19. 3. Reg. 5. Iob 2. Ioan. 13. Prouerb. 21.

Mercedem mercenario citò reddendã, in Leuitico. *Nõ dormiet merces mercenarij tui apud te usq; in mane.* LXXXII. Leuit. 19.

Itẽ nõ augurandũ. In Deut. *Nõ auguremini.* LXXXIII. Deut. 18.

Item cirrum in capite non habendum. Non facietis cirrum ex coma capitis uestri. LXXXIIII.

Item non uellendum. Non corrumpetis effigiem barbæ uestræ. LXXXV. Leuit. 19.

Surgendum cum episcopus aut presbyter ueniat, in Leuitico. *A facie senioris exurges, et honorabis personam presbyteri.* LXXXVI. Ibidem.

Schisma non faciendũ, etiam summa fide & in eadem traditione permaneat qui recedit, apud Salomonem in Ecclesiaste: *Scindens ligna, periclitabitur in eis si exciderit ferrum.* Itẽ in Exodo. *In domo una comedetur, non eijcietis de domo carnem foras.* Item in psalmo 132. *Ecce quàm bonum & quàm iucundum habitare fratres in unum.* In Euangelio κατὰ Matthæum. *Qui non est mecum, aduersum me est. Et qui mecum non colligit, spargit.* Item in epistola Pauli ad Corinthios 1. *Obsecro autẽ uos fratres per nomen domini nostri Iesu Chri-* Eccl. 10. Exod. 12. Matth. 12. 1. Cor. 1.

sti, ut idipsum dicatis omnes, & non sint in uobis schismata. Scitis autem compositi in eodem sensu, & in eadem sententia. Item in psalmo sexagesimoseptimo: Dominus qui habitare fa*cit unanimes in domo.* LXXXVII.

Fideles, *simplices cum prudentia esse debere:* κατὰ Mat-
Matth. 10. *thæum:* E*stote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ.* Et *iterum:* Vos *estis sal terræ. Si autem sal infatuatum fuerit, in quo salietur? ad nihil ualet, nisi ut proijciatur foras et conculcetur ab hominibus.* LXXXVIII.

Fratrem non circumueniendum: In *epistola* Pauli *ad* Thes-
1. Thess. 4. *salonicenses:* Non *circumuenire in negotio fratrem suum: quia ultor est deus de his omnibus.* LXXXIX.

1. Thess. 5. *Subitò uenire finem mundi, inquit* Apostolus: Dies Domi*ni, sicut fur in nocte, ita adueniet. Cum dixerint pax & firmitas, tunc illis repentinus adueniet interitus.* Item *in* A*ctibus* Apostolorum. Nemo *potest cognoscere tempus aut tempora, quæ pater posuit in sua potestate.* XC.

Vxorem *à uiro non recedere, aut si recesserit innuptā ma-*
1. Cor. 7. *nere: ad* Corinthios. His *autem quæ nupserunt, præcipio, non ego, sed dominus, uxorem à uiro non separari: si autem recesserit, manere innuptam, aut reconciliari uiro, & uirum uxorem non dimittere.* CXI.

Tantum *unumquenq; tentari, quantum potest sustinere: ad*
1. Cor. 10. Corinthios 1. Tentatio *uos non occupauit, nisi humana.* Fide*lis autem* Deus, *qui non patietur uos tentari super quod potestis, sed faciet cum tentatione etiam euadendi facultatem, ut poßitis tolerare.* XCII.

Item *non quicquid licet esse faciendum.* Item *illhic:* Om-
Ibidem 6. *nia licent, sed non omnia expediunt.* Omnia *licent, sed non omnia ædificant.* XCIII.

Ibidem 11. Item *prædictum quòd hæreses futuræ essent:* In *epistola* Pauli *ad* Corin. 1. Oportet *& hæreses esse, ut probati mani-*

festati sint in uobis. XCIIII.

Cum timore & honore eucharistiam accipiendam, in Le*uitico:* Anima *autem quæcunq; manducauerit ex carne sacrificij salutaris, quod est* Domini, *et immunditia eius super ipsum est, peribit anima illa de populo suo.* Item *in epistola ad* Corinthios 1. *Quicunq; ederit panem, aut biberit calicem* Domini *indignè, reus erit corporis & sanguinis* Domini. XCV. Leuit. 7. 1. Cor. 11.

Bonis *conuiuendum, malos autem uitandos: apud* Salomonem *in* Parœmijs: Ne *adduxeris impium in habitaculum iustorum.* Item *apud eundem in* Ecclesiastico. Viri *iusti sint tibi conuiuæ.* Et *iterum,* Amicus *fidelis medicamentum uitæ, & immortalitatis.* Itē *illhic,* Longe *abesto ab homine potestatem habente occidendi, & non suspicaberis timorem.* Item *illhic,* Beatus *qui inuenit uerum amicum, & qui enarrat iustitiam audienti.* Item *illhic:* Sepi *aures tuas spinis, & noli audire linguam nequam.* Item *in psalmo decimoseptimo.* Cum *iusto iustificaberis, & cum uiro innocente, innocens eris, et cum peruerso peruersus eris.* Item *in epistola* Pauli *ad* Corinthios 1. Corrumpunt *ingenia bona confabulationes pessimæ.* XCVI. Prouerb. 3. Eccl. 9. & 6. & 25. & 28. 1. Cor. 15.

Factis, *non uerbis operandum, apud* Salomonem *in* Ecclesiastico: Noli *citatus esse in lingua tua, & inutilis & remissus in operibus tuis.* Item *in epistola* Pauli *ad* Corinthios *prima.* Non *in sermone est regnum* Dei, *sed in uirtute.* Item *ad* Romanos. Non *auditores legis iusti sunt apud deum, sed factores legis iustificabuntur.* Item *in* Euangelio κατὰ Matthæũ. Qui *fecerit & sic docuerit, maximus uocabitur in regno cœlorum.* Item *illhic* κατὰ Matthæum. Omnis *qui audit uerba mea & facit ea, similabo eum uiro sapienti, qui ædificauit domum suam super petram.* Descendit *pluuia, aduenerunt flumina, & flauerunt uenti, & impegerunt in domum illam, & non cecidit, fundata fuit super petram.* Et *omnis qui audit uerba mea, & non facit ea, similabo eum uiro insipien-* Eccl. 4. 1. Cor. 4. Rom. 2. Matth. 5. & 7.

ti qui ædificauit domum ſuam ſuper arenam. Deſcendit pluuia, aduenerunt flumina, flauerunt uenti, & impegerūt in domū illam, et cecidit, et facta eſt ruina eius magna. XCVII.

Et ad fidem, & ad conſecutionē properandum, apud Salomonē in Eccleſiaſtico, Ne tardes conuerti ad deum, & ne differas de die in diem. Subitò enim uenit ira illius. XCVIII.

Catechumenum peccare non debere, in epiſtola Pauli ad Romanos. Faciamus mala dum ueniunt bona, quorum condemnatio iuſta eſt. XCIX.

Iudicium ſecundū tempora futurum uel æquitatis ante legem, uel legis poſt Moyſen: Paulus ad Romanos. Quòd qui
Rom. 2. dem ſine lege peccauerunt, ſine lege & peribūt. Et quòd quidem in lege peccauerunt, per legem & iudicabuntur. C.

Gratiam Dei gratuitam eſſe debere, in Actibus Apoſtolo-
Act. 8. lorum. Pecunia tua tecum eſt in perditione, quia exiſtimaſti
Matth. 10. gratiam Dei per pecuniam poſſideri. Item in Euangelio: Gra-
Ioan. 2. tis accepiſtis, gratis date. Item in Euangelio: Domum patris
Eſa. 55. mei, domum facitis negotiationis. Item apud Eſaiam. Qui ſitiτis, ite ad aquam, & quotquot non habetis pecuniam, euntes
Apoc. 21. emite, et edite ſine pecunia. Item in Apocalypſi. Ego α & ω, initium & finis. Ego ſitienti dabo de fonte aquæ uiuæ gratis. Qui uicerit, poſſidebit ea, & eorum hæreditatem, & ero eius Dominus, & ille erit mihi filius. CI.

Spiritum ſanctum in igne frequenter apparuiſſe: in Exo-
Exod. 19. do. Et mons Sina fumabat totus, quoniam deſcenderat Deus
Act. 2. in eum in igne. Item in Actibus Apoſtolorum. Et factus eſt ſubitò de cœlo ſonus quaſi ferretur flatus uehemens, & impleuit totum locum illum in quo erant ſedentes. Et uiſæ ſunt illis linguæ diuiſæ, quaſi ignis, qui & inſedit unumquenque illorum, & impleti ſunt omnes ſpiritu ſancto. Item in ſacrificijs quæcunq; accepta habebat Deus, deſcendebat ignis de cœ
Exod. 3. lo, qui ſacrificata conſumeret. Item in Exodo. In flamma ignis

apparuit angelus domini de rubo. CII.

Correptiones quoq; bonas libenter audire debere, apud Salomonem in Parœmijs. Qui corripit impium, odietur ab eo. Corripe sapientem, & diliget te. CIII. Prouerb.9.

A multiloquentia temperandum. Ex multiloquentia non effugies peccatũ, parcens autem labijs sensatus eris. CIIII. Prouerb. 10.

Nõ mẽtiendũ. Abominatio est domino labia mẽdacia. CV. Prouerb.12.

Frequenter emendandos qui delinquunt in domestico ministerio, in Prouerbijs Salomonis. Qui parcit baculo, odit filium suũ. Et iterũ: Ne destiteris paruulum emẽdando. CVI. Prouerb.13. & 19.

Iniuria accepta patientiam tenendam, & ultionem Deo relinquendam. Ne dixeris, ulciscar me de inimico meo, sed sustine dominum ut tibi auxilio sit. Item illhic. Mihi uindictã, ego retribuam, dicit dominus. Item apud Sophoniã. Expecta me, dicit dominus, in die resurrectionis meæ in testimonium, quoniam iudicium meũ ad congregationem gentium, ut excipiam reges, & effundam super eos iram meam. CVII. Deut.32. Rom.12. Sopho.3.

Non detrahendum, apud Salomonem in Parœmijs. Noli diligere detrahere, ne eradiceris. Itẽ in Psalmo 49. Sedẽs aduersus fratrem tuum detrahebas, & aduersus filiũ matris tuæ ponebas scandalum. Item in epistola Pauli ad Coloss. De nullo male loqui nec litigiosos esse. CVIII. Prouerb.13. Coloss.4.

Non esse proximo insidiandum, apud Salomonem in Parœmijs. Qui fodit foueã proximo suo, incidet ĩ eã ipse. CIX Prouerb.26.

Infirmos uisitandos, apud Salomonem in Ecclesiastico. Ne pigriteris uisitare infirmum. Ex his enim dilectione firmaberis. Item in Euangelio. Infirmus fui, & uisitastis me, in carcere fui, & uenistis ad me. CX. Eccl.7. Matth.25.

Susurrones maledictos esse, in Ecclesiastico, Susurro & bilinguis maledictus, multos enim turbabit pacẽ habẽtes. CXI. Eccl.28.

Sacrificia malorum accepta non esse, in Ecclesiastico. Dona iniquorum non probat altissimus. CXII. Eccl.34.

Grauius iudicari de his qui in seculo plus habuerunt pote-statis. Iudicium durißimum in his qui præsunt, fiet: Exiguo e-
Sap. 6. *nim concedetur misericordia*. Potentes autem potenter tor-*menta patientur*. Item in *psalmo 2*. Et *nunc reges intelligite, emendamini, qui iudicatis terram.* CXIII.

Viduam & pupillos protegi oportere: apud Salomonem
Eccl. 4. *in* Ecclesiastico: *Esto pupillis misericors, ut pater, & pro ui-ro matri eorũ, et eris uelut filius altißimi si obedieris*. De hoc
Exod 22. *ipso in* Exodo: Omnem *uiduam & orphanum non uexabitis: Si autem uexaueris eos, & uociferãtes exclamauerint ad me, audiam exclamationes eorum, & irascar animo in uobis, & perimam uos gladio, & erunt coniuges ue\stræ uiduæ, & fi-*
Esa. 1. *lij uestri orphani.* Item *apud* Esaiam: Iudicate *pupillos & iu-stificate uiduam, & uenite disputemus: dicit* Dominus. Item a
Iob 29. *pud* Iob: *Conseruaui egenum de manu potentis, & pupillo, cui non erat adiutor, auxiliatus sum*. Item: Os *uiduæ benedi-xit me*. Item *in* Psalmo *sexagesimo septimo:* Patres *orphano-rum, et iudices uiduarum.* CXIIII.

Dũ in carne est quis exomologesin facere debere: in Psal-*mo 6. Apud inferos autem quis confitebitur tibi?* Item Psal-*mo 29. Nunquid exomologesin faciet tibi puluis?* Item *alibi*
Ezech. 33. *exomologesin faciendam:* Malo *pœnitentiam peccatoris ma-*
Hier. 8. *gis quàm mortem*. Item *apud* Hieremiam: *Hæc dicit* Domi-*nus. Nunquid qui cadit, non surget, aut qui auertitur, non conuertetur?* CXV.

Esa. 3. *Adulationem perniciosam eße, apud* Esaiam. Qui *uos feli-ces dicunt, in errorem uos mittunt, & semitam pedum ue-strorum cõturbant.* CXVI.

Plus ab eo diligi Deũ, cui in baptismo plura peccata dimit-
Luc 7. *tuntur. in* Euangelio κατὰ Lucã. *Cui plus dimittitur, plus dili-git, & cui minus dimittitur, modicium diligit.* CXVII.

Fortem congreßionem esse aduersus diabolum, & ideo for-

liter nos stare debere ut poßimus uincere. In epistola Pauli ad Ephesios: *Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus potestates & principes huius mundi, & harum tenebrarum, ad spiritualia nequitiæ in cœlestibus*. Propter hoc induite arma Dei, *ut poßitis resistere in die nequißimo, ut cum omnia perfeceritis induentes loricam iustitiæ, & calciati pedes in præparatione* Euangelij *pacis, in omnibus assumentes scutum fidei, in quo poßitis omnia ignea iacula nequißimi extinguere, & galeam salutis assumere, & gladium spiritus, qui est uerbum* Dei. CXVIII. Ephes.6.

Item de Antichristo *quòd in homine ueniat: apud* Esaiam: *Hic homo qui concitat terram, & commouet reges, qui posuit orbem terræ totum desertum.* CXIX.

Graue fuisse iugum legis, quod à nobis abiectum est: & leue esse iugum Domini, *quod à nobis susceptum est: in* Psal.2. Ad *quid tumultuatæ sunt gentes, et populi meditati sunt inania?* A*stiterũt reges terræ, et principes cõgregati sunt in unum aduersus* Dominũ *& aduersus Christũ eius*. D*irũpamus uīcula eorũ & proijciamus à nobis iugũ eorũ*. Item in Euangelio κατὰ Matthæũ: V*enite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego uos requiscere faciam.* T*ollite iugum meum super uos, & discite quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris.* I*ugum enim meum bonũ est, & onus meum leue est.* Item in A*ctibus* A*postolorum:* V*isum est sancto spiritui & nobis nullam imponere sarcinam, quàm istam quæ ex neceßitate est, abstinere uos ab idololatrijs, & sanguinis effusione & fornicatione.* Et *quæcunque uobis fieri non uultis, alijs ne feceritis.* CXX. Matth.11. Act.15.

O*rationibus insistendum: in epistola* Pauli *ad* C*olossenses:* I*nstate orationi, uigilantes in ea.* In Psal.1. *Sed in lege* Domi*ni uoluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte.* Coloss.4.

Ad Q*uirinum libri tertij finis.*

AD IVBAIANVM DE HAERETICIS BAPTIZANDIS.

CYPRIANVS IVBAIANO FRATIS SAL.

SCRIPSISTI *mihi frater, significans desiderare te motum animæ nostræ, quid nobis uideatur de hæreticorum baptismo, qui foris positi, & extra ecclesiam constituti uindicant sibi rem nec iuris sui, nec potestatis. Quod nos nec ratum possumus, nec legitimum iudicare, quando hoc apud eos esse constet illicitum.* Et *quoniam super hac re quid sentiremus literis nostris expreßimus, ut compendium facerem, exemplum earundem literarum tibi misi, quid in concilio cum complures adessemus decreuimus, quid deinde pòst ad quendam collegam nostrum de eadem re requirentem rescripserim.* Et *nunc quoque cum in unum coueniissemus tam prouinciæ* Africæ, *quàm* Numidiæ *episcopi numero unus & septuaginta, hoc idem denuo sententia nostra firmauimus, statuentes unum baptisma esse, quod sit in ecclesia catholica constitutum, ac per hoc non rebaptizari à nobis, sed baptizari.* Quiccunque *ergo ab adultera & profana aqua ueniunt, abluendi sunt, & sanctificandi salutaris aquæ ueritate.* Nec nos mouet *frater quod in literis tuis complexus es,* Nouatianos *rebaptizare eos, quos à nobis solicitant, quando ad nos omnino non pertineat quid hostes ecclesiæ faciunt, dummodo teneamus ipsi potestatis nostræ honorem, & rationis ac ueritatis firmitatem.* Nam Nouatianus *simiarum more, quæ cum homines non sint, homines imitantur, uult ecclesiæ catholicæ autoritatem uindicare, quando ipse in ecclesia non sit, imo adhuc insuper contra ecclesiam rebellis extiterit.* Sciens

enim unum esse baptisma, hoc unum sibi uindicat, ut apud se esse ecclesiam dicat, & non hæreticos faciat. Nos *autem qui ecclesiæ unius caput & radicem tenemus, pro certo scimus et fidimus nihil illhic extra ecclesiam licere, & baptismatis quod est unum caput nos esse, ubi & ipse baptizatus prius fuerat, quando diuinæ unitatis & rationem et unitatē tenebat. Quòd si in ecclesia baptizatos rebaptizandos foris extra ecclesiam* Nouatianus *existimat, à se incipere debuerat, ut prior extraneo et hæretico baptismo rebaptizaretur, qui post ecclesiam, ĩmo contra ecclesiam baptizandos foris opinatur. Quale est autem quia hoc* Nouatianus *facere audet, ut nos putemus non esse faciendum? Ergo quia & honorem cathedræ sacerdotalis* Nouatianus *usurpat, nunquid idcirco nos cathedræ renuntiare debemus? Aut quia* Nouatianus *altare collocare, & sacrificia offerre contra fas nititur, ab altari & sacrificijs cessare nos oportet, ne paria & similia cum illo celebrare uideamur? Vanum prorsus & stultũ, ut quia* Nouatianus *extra ecclesiã uindicat sibi ueritatis imaginẽ, relinquamus ecclesiæ ueritatem. Apud nos autẽ non noua aut repentina res est, ut baptizandos censeamus eos, qui ab hæreticis ad ecclesiam perueniunt, cũ multi iam anni sint, & longa ætas ex quo sub* Agrippino *bonæ memoriæ uiro cõuenientes in unum, episcopi plurimi hoc statuerunt, atq; exinde in hodiernum tot millia hæreticorũ in puincijs nostris ad ecclesiã cõuersi, nõ aspernati sint, neq; cunctati, ĩmo rationabiliter cõplexi sint, ut lauacri uitalis, & salutaris baptismi gratiã cõsequerentur. Neq; enim difficile est doctori uera & legitima insinuare eis qui hæretica prauitate damnata, et ecclesiastica ueritate cõperta ad hoc ueniunt, ut discant, ad hoc discũt, ut uiuãt. Nos non debemus stuporem hæreticis patrocinij & consensus nostri & libenter et promptè obtẽperant ueritate. Planè quoniam inueni in epistola cuius exemplũ ad me trãsmisisti scriptũ esse, quòd quæren-* Locus deprauatus.

dum non sit quis baptizauerit, quando is qui baptizatus sit, accipere remißam peccatorum potuerit secundũ quæ credidit, prætereundũ locum non putaui, maxime cum in eadẽ epistola animaduerterim etiam Martiani fieri mentionẽ, ut nec ab ipso uenientes dicat baptizari oportere, quòd iam in nomine Iesu Christi baptizati esse uideantur. Considerare itaque debemus fidem eorũ, qui foris credunt, an secundum eandẽ fidem poßit aliquid gratiæ consequi. Nam si fides est una nobis & hæreticis, esse potest & gratia una. Si eundem patrem, eundem filium, eundẽ spiritũ sanctum, eandem ecclesiam cõfitentur nobiscum Patripaßiani, Appellanionitæ, Marcionitæ, & cæteræ hæreticorũ pestes & gladijs ac uenenis subuertentes ueritatem, potest illhic & baptisma unum esse, si est & fides una. Ac ne longũ sit per hæreticos uniuersos decurrere, & singulorũ uel ineptias uel insanias recensere, quia nec delectatio est dicere, quod aut ostendere pudet aut nosse, de Marcione interim solo cuius mentio in epistola à te ad nos missa facta est, examinemus an poßit baptismatis eius ratio constare. Dominus enim post resurrectionem discipulos suos mittens, quemadmodum baptizare deberẽt, instituit & docuit, dicẽs: Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra: Ite ergo, docete omnes gentes, baptizantes eas in nomine patris & filij & spiritus sancti. Insinuat trinitatem, cuius sacramẽto gẽtes baptizarentur. Nunquid hanc trinitatem Marcion tenet? Nunquid eundẽ asserit quẽ & nos Deum patrem creatorẽ? Nunquid eundẽ unũ filium Christum de Maria uirgine natum, qui sermo caro factus est, qui peccata nostra portauerit? qui mortem moriẽdo uicerit? qui resurrectionem per semetipsum initiauerit, & discipulis suis in eadẽ carne resurrectionem ostenderit? Longe alia est apud Marcionem, sed & apud cæteros fides, imo nihil est apud illos nisi perfidia & blasphemia, & cõtentio sanctitatis & ueritatis inimica. Quomodo ergo po-

Matth. 28.

test uideri apud illos baptizatos consecutos esse peccatorum remissam, & domini indulgentiam per suam fidem, qui ipsius fidei non habuerint ueritatem? Si enim sicut quibusdam uidetur, secundū fidem suam quis accipere aliquid foris extra ecclesiam potuit: itaq; id accipere non potuit, quod nec credidit, sed potius adultera & profana secundum quod credebat accepit. Quem locum profani & adulteri baptismi, subtiliter Hieremias propheta *perstringit, dicens:* Vt quid qui contristant me, præualent? Plaga mea solida est. Vnde sanabor? Facta est mihi quasi aqua mendax, nō habens fidem. Mentionem *facit per prophetam spiritus sanctus aquæ mendacis, & perfidiæ, sutiq; eius quæ baptismi imaginem mentitur, & gratiam fidei adumbrata simulatione frustratur. Quòd si secundū prauam fidem baptizari aliquis foris et remissam peccatorū consequi potuit, secundum eandem fidem consequi & spiritum sanctum potuit. Aut utrunque enim fides foris potuit, aut neutrum eorū qui foris fuerat, accepit. Manifestum est autem ubi & per quos remissa peccatorum dari possit, quæ in baptismo scilicet datur.* Nam Petro *primum dominus, super quem ædificauit ecclesiam & unde humanitatis originem instituit et ostendit, potestatem istam dedit, ut id solueretur in terris, quod ille soluisset.* Et post *resurrectionem quoq; ad apostolos loquitur, dicens: Sicut misit me pater, et ego mitto uos:* Hoc cum *dixisset, inspirauit, et ait illis:* Accipite *spiritum sanctum.* Si *cuius remiseritis peccata, remittuntur illi: si cuius tenueritis, tenebuntur.* Vnde *intelligimus non nisi in ecclesia præpositos et in euangelica lege ac dominica ordinatione fundatos licere baptizare, et remissam peccatorum dare, foris autē nec ligari aliquid nec solui, ubi non sit, qui aut ligare possit aliquid, aut soluere.* Nec hoc *frater sine scripturæ diuinæ autoritate proponimus, ut dicamus certa lege, ac propria ordinatione cuncta esse disposita, nec posse quenquam contra episco-*

Hiere. 15.

Ioan 20.

pos & sacerdotes usurpare aliquid, quod non sit sui iuris acc
potestatis. Nam & Chore & Dathan & Abiron cõtra Moy
Num.16. *sen & Aaron sacrificandi sibi licentiam uindicare conati sunt,*
nec tamẽ quod illicite ausi sunt, impune fecerũt. Et *filij* Aaron
Leuit.10. *qui alienum ignem altari imposuerunt, in conspectu* Domini
indignantis extincti sunt. Quod supplicium manet eos, qui
alienam aquam baptismo ingerunt falso, ut diuina censura ul-
ciscatur, & uindicet id hæreticos cõtra ecclesiã gerere, quod
non nisi soli liceat ecclesiæ. Quod autem dicunt quidam de eis
Actu.8. *qui in Samaria baptizati fuerant, aduenientibus apostolis Pe-*
tro & Ioanne, tantum super eos manum impositam esse, ut ac
ciperent spiritum sanctum, rebaptizatos tamen eos non esse,
locum istum frater ad præsentẽ causam uidemus omnino non
pertinere. Illi enim qui in Samaria crediderant, fide uera cre-
diderant, & intus in ecclesia, quæ una est, & cui soli gratiam
baptismi dare, & peccata soluere permissum est, à Philippo
diacono quem ijdem apostoli miserant, baptizati erant. Et
idcirco quoniam legitimũ & ecclesiasticum baptismum conse
cuti fuerant, baptizari eos ultrà non oportebat: sed tantum-
modo quod deerat, id à Petro & Ioanne *factũ est, ut oratione*
pro eis habita, & manu imposita, inuocaretur & infundere-
tur super eos spiritus sanctus. Quod nunc quoq; apud nos ge-
ritur, ut qui in ecclesia baptizantur, per præpositos ecclesiæ
offerantur, & per nostram orationẽ ac manus impositionem
spiritũ sanctum consequantur, & signaculo dominico cõsum-
mentur. Non *est ergo frater quod hæreticis cedendum existi-*
memus, ut baptisma quod non nisi ecclesiæ datum sit, proden-
dum putemus. Boni *militis est, aduersus rebelles & hostes im-*
peratoris sui castra defendere. Gloriosi *ducis est sibi commissa*
Deut.4. *signa seruare. Scriptum est:* Dominus Deus *tuus* Deus *zelans*
est: qui spiritũ Dei *accepimus, zelum diuinæ fidei habere de-*
Num.25. *bemus. Quo zelo* Phinees *placauit, & pro meritis indignan-*

tis iram populo pereunte leniuit. Quid adulteram & alienigenam diuinæ unitatis inimicam in acceptum referimus, qui non nisi Christum & unicam ecclesiam nouimus? Ecclesia paradisi instar exprimens, arbores fructiferas intra muros suos intus inclusit, ex quibus qui non facit fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur. Matth. 3. *Has arbores rigat quatuor fluminibus, id est, euangelijs quatuor, quibus baptismi gratiam salutari & cœlesti inundatione largitur. Nunquid de ecclesiæ fontibus rigari potest, qui intus in ecclesia non est? Nunquid paradisi potus salubres & salutares impartiri cuiquam potest, qui peruersus & à semetipso damnatus, & extra paradisi fontes relegatus aruit, & æternæ sitis siccitate deficit? Clamat dominus, ut qui sitit, ueniat & bibat de fluminibus aquæ uiuæ, quæ eius uenis refluxerunt.* Ioan. 7. *Quò uenturus est, qui sitit, utrum'ne ad hæreticos, ubi fons & fluuius aquæ uitalis omnino non est? an ad ecclesiam, quæ una est, & super unum qui claues eius accepit uoce domini fundata est? Hæc est una quæ tenet et poßidet omnem sponsi sui gratiam, in hac præsidemus, pro honore eius atq; unitate pugnamus, huius & gratiam pariter & gloriam fidei uirtute defendimus. Nos diuino permissu rigamus sitientem Dei populum, nos custodimus terminos uitalium fontiũ. Si possessionis nostræ ius tenemus, si sacramentũ unitatis agnoscimus, cur præuaricatores ueritatis, cur proditores unitatis existimamur? Aqua ecclesiæ fidelis & salutaris & sancta corrumpi aut adulterari non potest, sicut et ipsa ecclesia incorrupta, & casta, & pudica est. Et si ecclesiæ deuoti, & in ecclesia constituti sunt hæretici, possunt baptismo eius & cæteris salutaribus bonis uti: si autem in ecclesia non sunt, imo & cõtra ecclesiam faciunt, quomodo baptizare baptismo ecclesiæ possunt? Neque enim parua res hæreticis & modica cõceditur, quando à nobis baptisma eorũ in acceptum refertur: cum inde incipiat omnis fidei origo, & ad spem uitæ*

æternæ salutaris ingreßio, et purificandis ac uiuificandis Dei seruis diuina dignatio. Nam si baptizare quis apud hæreticos potuit, utiq; et remissam peccatorum consequi potuit. Si peccatorum remissam consecutus est, si sanctificatus est, si templum Dei factus est, quæro cuius Dei? si creatoris, non potuit, quia in eum non credidit: si Christi, nec eius fieri potuit templum, qui negat dominum Christum: si spiritus sancti, quomodo placatus ei esse potuit, qui aut patris, aut filij inimicus est? Proinde frustra quidam, qui ratione uincuntur, consuetudinem nobis opponunt, quasi consuetudo maior sit ueritate, aut non fuerit in spiritualibus sequendum, si melius fuerit à sancto spiritu reuelatum. Ignosci enim potuit simpliciter erranti, sicut de seipso dicit apostolus Paulus: Qui primo, inquit, fui blasphemus, & persecutor, & iniuriosus, sed misericordiam merui, qui ignorans feci. Post inspirationem uerò & reuelationem factam, qui in eo quod errauerat, perseuerat, prudens & sciens sine uenia ignorantiæ peccat: præsumptione enim atque obstinatione superatur. Nec quisquam dicat quod accepimus ab Apostolis, qui non nisi unam ecclesiam tradiderunt, & baptisma unum, quod non nisi in ecclesia sit constitutum, et neminem inueniamus ab Apostolis, cum apud hæreticos baptizatus esset, in eodem baptismo admissum esse, et cõmunicasse, ut uideantur Apostoli baptisma hæreticorum probasse. Quòd enim quidam dicunt, quasi ad hæreticorũ suffragium pertineat, quod dixerat apostolus Paulus: Veruntamen omni modo siue per occasionem, siue per ueritatem Christus annuntietur: inuenimus hoc quoque ad eorum patrocinium, qui hæreticis suffragantur & plaudunt, nihil posse proficere. Neque enim de hæreticis, aut eorum baptismo loquebatur in epistola sua Paulus, ut aliquid quod ad hanc rem pertineat posuisse ostendatur. Loquebatur de fratribus siue inordinatè et contra ecclesiasticam disciplinam ambulantibus, siue euan-

1. Timo. 1.

Philip. 1.

gelicam ueritatem de Dei *timore seruantibus*. *Et quosdam ex eis posuit uerbum* Dei *constanter atque intrepidè locutos, quosdam uerò in inuidia & dissensione uerbi uersatos, quosdam seruare circa se beneuolam charitatē, alios uerò habuisse beneuolam dissensionem, tamen patienter omnia se sustinere, dummodo siue in ueritate, siue per occasionem nomen* Christi,*quod* Paulus *prædicabat, ad plurimorum notitiam perueniret, & noua adhuc ac rudis sermonis seminatio loquentium prædicatione crebresceret*. *Porrò aliud est eos qui intus in ecclesia sunt, de nomine* Christi *loqui: aliud eos qui foris sunt, & contra ecclesiam faciunt, in nomine* Christi *baptizare*. *Quare qui hæreticis patrocinantur, non id proferant, quod* Paulus *de fratribus posuit: sed ostendant si hæretico aliquid concedendum putauit, aut si fidem et baptisma eorum probauit, aut si perfidos & blasphemos remissionem peccatorum accipere extra ecclesiam posse constituit*. *Si autem quid apostoli de hæreticis senserint, consideremus, inueniemus eos in omnibus epistolis suis execrari & detestari hæreticorum sacrilegam prauitatem*. Nam *cum dicant, sermones eorum ut cancer serpere, quomodo potest is sermo dare remissam peccatorum, qui ut cancer serpit ad aures audientium?* Et *cum dicant nullam participationem esse iustitiæ & iniquitati, nullam communionem lumini & tenebris, quomodo possunt aut tenebræ illuminare, aut iniquitas iustificare?* Et *cum dicant de* Deo *eos non esse, sed esse de* Antichristi *spiritu, quomodo spiritualia & diuina tractant, qui sunt hostes* Dei, *& quorum pectora obsederit spiritus* Antichristi? *Quare si reiectis humanæ contentionis erroribus ad euangelicam autoritatem atq; apostolicam traditionem syncera & religiosa fide reuertamur, intelligemus nihil eis ad gratiam ecclesiasticam & salutarem licere, qui spargētes atq; impugnantes oues* Christi, *à* Christo *ipso aduersarij, & apostolis eius* Antichristi *nominātur*. Non

est autem quod aliquis ad circumueniendam Christianam ueritatem Christi nomen opponat, ut dicat: In nomine Iesu *Christi ubicunq; & quomodocunque baptizati, gratiam baptismi sunt consecuti, cum ipse Christus loquatur & dicat:*
Matth.7. Non *omnis qui dicit mihi, domine domine, intrabit in regnum cœlorum: & iterum præmoneat & instruat, nequis à pseudoprophetis, & pseudochristis in nomine suo facilè fallatur:*
Mar.13. *Multi, inquit, uenient in nomine meo dicentes: ego sum Christus, & multos fallent: & postea addidit, dicens:* Vos *autem cauete, ecce prædixi uobis: unde apparet, non eá statim suscipienda & assumenda quæ iactantur in nomine Christi, sed quæ geruntur in Christi ueritate.* Quòd *enim in euangelijs &* Apostolorum *epistolis* IESV *Christi nomen insinuatur ad remißionem peccatorum, non ita est quasi aut sine patre, aut contra patrem prodesse cuiquam solus filius poßit, sed ut* Iudæis *qui iactabant se patrem habere, ostenderetur, quòd nihil eis pater profuturus esset, nisi in filiū crederent, quem ille misißet.* Nam *qui* Deum *creatorē patrem sciebant, filium quoq; Christum scire debebant, ne sibi blandirentur & plauderent*
Ioan.14. & .17. *de solo patre sine filij eius agnitione, qui & dicebat:* Nemo *uenit ad patrem, nisi per me.* Duorum *autem cognitionem esse in se, quæ saluet, idem ipse manifestat, dicens:* Hæc *est uita æterna, ut cognoscant te solum & uerum* Deum, *& quem misisti* Iesum *Christum.* Cum *ergo & ipsius Christi prædicatione & contestatione pater antè cognoscendus sit qui misit: tunc deinde Christus qui missus sit: nec poßit esse spes salutis, nisi duobus simul cognitis: quomodo nō cognito, īmo & blasphemato* Deo *patre, qui apud hæreticos Christi nomine baptizati dicuntur, peccatorum remissam consecuti iudicantur?* Alia *enim fuit* Iudæorum *sub* Apostolis *ratio, alia est gentilium conditio.* Illi *qui iam legis &* Moysi *antiquißimum baptisma fuerant adepti, in nomine quoque* Iesu *Christi erant baptizandi,*

zandi, secũdum quod in Actibus Apostolorũ Petrus loquitur & dicit: Pœnitemini, & baptizetur unusquisq; uestrũ in nomine Domini Iesu Christi in remißionem peccatorum, et accipietis donũ spiritus sancti. Vobis enim est promißio & filijs uestris, & omnibus deinceps quoscunq; aduocauerit dominus Deus noster. Iesu Christi mentionem facit Petrus, non quasi pater omitteretur, sed ut patri quoq; filius adiungeretur. Deniq; ubi post resurrectionem Domini Apostoli ad gentes mittuntur, in nomine patris & filij & spiritus sancti baptizari gentiles iubentur. Quomodo ergo quidam dicunt, foris extra ecclesiam, modò in nomine Iesu Christi, ubicunq; & quomodocunq; gentilem baptizatum remißionem peccatorum consequi posse, cum ipse Christus gentes baptizare iubeat in plena & adunata trinitate? nisi sequi Christum neget negatus à Christo, qui patrem eius negat, quem ipse Christus confessus sit, nõ negauit, & qui in eum blasphemat, quẽ Christus Dominũ & Deũ suum dixerit, remuneratus à Christo remißionem peccatorum, & baptismi sanctificationem consequitur. Qua autem potestate consequi in baptismo remißionem peccatorum potest, negans deum creatorẽ patrem Christi, quando ipsam potestatem qua baptizamur, & sanctificationem ab eodem patre Christus acceperit, quem maiorẽ dixerit, à quo clarificari petierit, cuius uoluntatem usque ad obsequium bibendi calicis & subeundæ mortis impleuerit? Quid est igitur quàm participem hæreticis blasphemantibus fieri, defendere uelle & asserere, quòd remissam peccatorũ accipere in Christi nomine poßit, blasphemans grauiter & peccans in patrem & dominum Deum Christi? Quid deinde illud, quale est, cũ qui filium negat, nec patrem habeat, ut qui negat patrem, filium habere uideatur, cum filius ipse cõtestetur & dicat: Nemo potest uenire ad me, nisi fuerit illi datum à patre, uti manifestum sit, nullam remißionem peccatorum in baptismo ac- Act. 2. Ioan. 6.

cipi à filio posse, quam constet patrē non dedisse, maxime cum
Matth. 15. adhuc repetat & dicat. Omnis plantatio quam non plantauerit pater meus cœlestis, eradicabitur. Quòd si christiani discere à Christo nolunt, quantum uenerationis & honoris paterno nomini debeatur, uel de exemplis terrenis & secularibus discant, & sciant Christum nō sine maxima exprobratione
Luc. 16. ne posuisse: Filij seculi huius prudentiores sunt filijs lucis in seculo isto. Si cuius patri aliquis conuicium fecerit, si contumeliosus & procax pudorem eius & honorem maledico ore lacerauerit, indignatur filius & irascitur, & læsi patris iniuriā quibuslibet modis uindicare conatur. Tu Christum putas im pijs & sacrilegis, & in patrem suum blasphemis impunitatē dare, & eis in baptismo peccata dimittere? Quod cum conderet baptizatus, eadem adhuc in personam patris maledicta congereret, & incessabili blasphemantis linguæ scelere peccaret, hoc Christianus, hoc Dei seruus potest aut mente concipere, aut fide concipere, aut sermone proferre: & ubi erunt
Exod. 20. legis præcepta diuinæ, quæ dicunt: Honora patrem & matrem, nisi uocabulum patris quod in homine honorari præcipitur, in Deo impune uiolatur? Vbi erit quod ipse Christus in
Matth. 15. Euangelio ponit, & dicit? Qui maledixerit patri aut matri, morte moriatur: nisi is qui maledicentes parentibus carnalibus puniri & interfici mandat, in cœlestē & spiritualem patrem maledicos, atque ecclesiæ matris inimicos ipse uiuificat. Execranda ac detestanda res à quibusdam asseritur, ut is qui blasphemantem in spiritum sanctum reum futurum peccati æterni comminetur, idem in patrem blasphemos salutari baptismo sanctificare dignetur. Et nunc qui talibus ad ecclesiam uenientibus sine baptismo communicandum existimant, non putant se alienis, immo æternis peccatis communicare, admittentes sine baptismo eos qui non nisi baptismo blasphemiarum suarum peccata deponere possunt. Quàm uanum est por

rò & peruersum, ut cum ipsi hæretici repudiato & relicto uel errore, uel scelere in quo prius fuerant, agnoscant ecclesiæ ueritatem, nos eiusdem ueritatis iura & sacramentum mutilemus, & uenientibus & pœnitentibus dicamus eos remissionem peccatorum consecutos esse, cum illi se peccasse, & propter hoc ad ecclesiæ indulgentiam uenire fateantur? Quare ecclesiæ catholicæ fidem ac ueritatem frater & tenere debemus firmiter & docere, & per omnia Euangelica & Apostolica præcepta rationem diuinæ dispensationis atque unitatis ostendere. Nunquid potest uis baptismi maior esse, aut potior quàm confessio? ut qui coràm hominibus Christum confiteatur, & sanguine suo baptizetur, & tamen hoc baptisma hæreticis non prodest, quamuis Christum cõfessi, & extra ecclesiam fuerint occisi, nisi hæreticorum patroni & aduocati hæreticos in falsa confessione Christi interfectos, martyres prædicant, & contra Apostolicam testationẽ, qui nihil eos quamuis exustos & occisos dicit posse proficere, gloriam eis & coronam passionis assignant. Quòd si hæreticis nec baptisma publicæ cõfessionis & sanguinis proficere ad salutem potest, quia salus extra ecclesiam non est: quanto magis ei nihil proderit, si in latebra & in latronum spelunca adulteræ aquæ contagione tinctus, non tantum peccata antiqua non exposuerit, sed adhuc potius noua & maiora cumulauerit? Quare baptisma nobis & hæreticis non potest esse, cum quibus nec pater Deus, nec Christus filius, & spiritus sanctus, nec fides ipsa in ecclesia communis est: & ideo baptizari eos oportet, qui de hæresi ad ecclesiam ueniunt, ut qui legitimo & uero atque unico sanctæ ecclesiæ baptismo ad regnum Dei regeneratione diuina præparantur, sacramento utroque nascantur, quia scriptum est. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest intrare in regnum cœlorum. Quo in loco quidam quasi euacuare possint humana argumentatione Ioan. 3.

prædicationis Euangelicæ ueritatem, catechumenos nobis op ponunt, siquis ex eis antequàm baptizetur in cõfeßione nominis apprehensus fuerit & occisus, an spem salutis & præmium confeßionis amittat, eò quod ex aqua prius non sit renatus. Sciant igitur eiusmodi homines suffragatores & fautores hæreticorum, catechumenos illos primò integram fidem & ecclesiæ ueritatem tenere, & ad debellandum diabolum de diuinis castris, cum plena & syncera Dei patris & Christi & spiritus sancti cognitione procedere: deinde nec priuari baptismatis sacramento, utpote qui baptizentur gloriosißimo & maximo sanguinis baptismo, de quo dominus dicebat habere se aliud baptisma baptizari, & paßione sanctificatum consummari, & diuinæ pollicitationis gratiam con-

Luc. 12. sequi. Declarat hoc in Euangelio idem Dominus, quando ad

Ibidem 13. latronem in ipsa paßione credentem & confitentem locutus, quoad secum futurus sit in paradiso pollicetur. Quapropter qui fide & ueritate præsumimus, eos qui ad fidem & ueritatem ueniunt, & agentes pœnitentiam remitti sibi peccata deposcunt, decipere non debemus & fallere, sed correptos à nobis & reformatos ad regnum cœlorum disciplinis cœlestibus erudire. Sed dicit aliquis: Quid ergo fiet de his qui in præteritum, de hæresi ad ecclesiam uenientes, sine baptismo admißi sunt? Potens est Dominus misericordia sua indulgentiam dare, & eos qui simpliciter admißi, in ecclesia dormierũt, ab ecclesiæ suæ muneribus non separare. Non tamen quia aliquando erratum est, ideo semper errandum est, cũ magis sapientibus, & Deum timentibus congruat, patefacta & perspecta ueritate libenter atque incunctanter obsequi, quàm pertinaciter atq; obstinate contra fratres & consacerdotes pro hæreticis reluctari. Nec quisquam existimet hæreticos, eò quòd illis baptisma opponitur, quasi secundi baptismi uocabulo scandalizatos, ut ad ecclesiam ueniant, retardatione moueri, cum hoc

ipso magis ad necessitatem ueniendi testimonio ostensæ sibi & probatæ ueritatis adigantur. Nam *si uiderint iudicio & sententia nostra id decerni & statui, ut baptisma iustum & legitimũ computetur, quo illhic baptizãtur, putabunt ecclesiam se quoque & cætera ecclesiæ munera iuste ac legitime possidere, neç erit causa ueniendi ad nos, cum habentes baptisma, habere uideantur & cætera*. Porrò *autẽ cum cognoscunt baptisma nullum foris esse, nec remissam pecatorum extra ecclesiam dari posse, audacius ad nos & promptius properant, & munera & dona matris ecclesiæ implorant, certi peruenire se omnino non posse ad ueram diuinæ gratiæ pollicitationem: nisi prius uenerint ad ecclesiæ unitatem*. Nec *recusabunt baptizari apud nos hæretici legitimo & uero ecclesiæ baptismo, cum ex nobis didicerint baptizatos quoque à* Paulo *eos qui iam baptismo* Ioannis *baptizati fuissent, sicut legimus in* Actibus Apostolorũ: Et *nunc apud quosdam de nostris hære*ticorum baptisma occupatum asseritur, & inuidia quadam quasi rebaptizandi baptizare post hostes Dei nefas ducitur, cum baptizatos inueniamus quos Ioannes baptizauerat. Ille Ioannes maior inter prophetas habitus, ille diuina gratia adhuc in utero matris impletus, ille Heliæ spiritu & uirtute subnixus, qui nõ aduersarius domini, sed præcursor prædicando fuit, qui Dominũ non tantum uerbis prænuntiauit, sed & oculis ostendit, qui ipsum Christum per quem baptizantur cæteri, baptizauit. Quòd si idcirco hæreticus ius baptismi obtinere potuit, quia prior baptizauit, nõ possidentis erit iam baptisma, sed occupantis: & cũ separari & diuidi omnino non possint baptisma & ecclesia, si præoccupare prior baptisma potuit, & ecclesiã pariter occupauit. Et inde cœpisti illi hæreticus uideri, quia præuẽtus posterior esse cœpisti, qui cedendo ac manus dando ius quod acceperas, reliquisti. Quàm periculosum autem sit in diuinis rebus, ut quis cedat iure suo, & Act. 19.

Gen.25. *potestate, scriptura sancta declarat in Genesi, quòd Esau primatus suos inde perdiderit, nec recipere postmodum potuerit.* Hec tibi breuiter pro nostra mediocritate rescripsimus *frater charißime, nemini præscribentes aut præiudicantes, quò minus unusquisque episcoporum quod putauerit, faciat, habens arbitrij sui liberam facultatem.* Nos *quantum in nobis est, propter hæreticos cum collegis & coepiscopis nostris non contendimus, cumquibus diuinam & dominicam pacem tenemus, maxime cum & Apostolus dicat: Si quis*
1.Cor.11. *autem putatur contentiosus, nos talem consuetudinem non habemus, neque ecclesia* Dei. *Seruatur à nobis patienter & firmiter charitas animi, collegij honor, dilectionis uinculum, concordia sacerdotij.* Propter hoc etiam nunc libellum de bono *patientiæ, quantum ualuit nostra mediocritas, permittente* Domino *& inspirante conscripsimus, quem ad te pro mutua dilectione transmisimus.*

FINIS

AD POMPEIVM CONTRA EPISTOLAM STEPHANI.

CYPRIA. POMPEIO FRATRI SAL.

QVANQVAM *plenè ea quæ de hæreticis baptizandis dicenda sunt, complexi sumus in epistolis, quarum ad te exẽpla transmisimus frater charißime, tamen quia desiderasti in notitiam tuam perferri, quæ mihi ad literas nostras Stephanus frater noster rescripserit, misi tibi rescripti eius exemplum, quo lecto magis ac magis eius errorem denotabis, qui hæreticorum causam contra Christianos & contra ecclesiam* Dei *asserere conatur.* Nam *inter cætera uel superuacua,*

uel ad rem non pertinentia, uel sibipsi cõtraria, quæ imperite atque improuide scripsit, etiam illud adiunxit ut diceret: Si quis ergo à quacunque hæresi uenerit ad nos, nihil innouetur, nisi quod traditum est, ut manus illi imponatur in pœnitentiam, cum ipsi hæretici propè alterutrum ad se uenientes non baptizent, sed communicent tantum. A quacunque hæresi uenientem baptizari in ecclesia uetuit, id est, omnium hæreticorum baptismata iusta esse, & legitima iudicauit. Et cum singulæ hæreses singula baptismata habeant, hic cum omnium baptismo communicans uniuersorum delicta in sinum suum coaceruata congessit. Et præcipit nihil aliud innouari, nisi quod traditum est, quasi is innouet, qui unitatem tenens, unum baptisma uni ecclesiæ uindicat, & non ille utique qui unitatis oblitus mendacia & contagia profana & motiones usurpat. Nihil innouetur, inquit, nisi quod traditum est: unde est ista traditio; utrum'ne de dominica & Euangelica autoritate descendens, an de Apostolorum mandatis atque epistolis ueniens? Ea enim facienda esse quæ scripta sunt, Deus testatur, & proponit ad Iesum Naue dicens: Non recedet liber legis huius ex ore tuo, sed meditaberis in eo die ac nocte, ut obserues facere omnia quæ scripta sunt. Itẽ Dominus Apostolos suos mittens, mandat baptizari gentes & doceri, ut obseruent omnia quæcunq; ille præcepit. Si ergo aut in Euangelio præcipitur, aut in Apostolorum epistolis, aut Actibus continetur, ut à quacunque hæresi uenientes non baptizentur, sed tantum manus illis imponantur in pœnitentiam, obseruetur etiam & hæc sancta traditio. Si uerò ubique hæretici nihil aliud quàm aduersarij & Antichristi nominãtur, si uitandi, & peruersi, & à semetipsis damnandi pronuntiantur: qua le est, ut uideantur damnandi à nobis non esse, quos constat apostolica contestatione à semetipsis damnatos esse? ut nemo Apostolos infamare debeat, quasi illi hæreticorum baptisma

Iosue 1.

probauerint, aut eis sine ecclesiæ baptismo communicaue-rint, quando talia de hæreticis apostoli scripserunt, & cum non adhuc hæreticæ pestes acriores prorupissent, necdum quoque Marcion Ponticus *emersisset, & cuius mercedem sub* Hygino *episcopo, qui in urbe nonus fuit,* Romam *uenit, quem* Marcion *secutus addidit ad criminis augmentum, impuden-tius cæteris & abruptius in* Deum *patrem creatorem blasphe mare instituit, & hæreticum furorem sacrilegis armis con-tra ecclesiam rebellantem, sceleratius & grauius armauit. Quòd si hæreses constat postmodum plures & peiores exti-tisse, & si retro nusquam præceptum est, neque conscriptum, ut hæretico tantum manus in pœnitentiam imponatur, & sic ei communicetur, & si baptisma non nisi unum est, & intus est, & soli ecclesiæ diuina dignatione concessum est, quæ ista obstinatio, quæue præsumptio, humanam traditionem di-uinæ dispositioni anteponere, nec animaduertere, indigna-ri & irasci* Deum, *quoties diuina præcepta soluit & præterit humana traditio? sicut per* Esaiam *prophetam clamat & di-*

Esa.29. *cit:* Populus *iste labijs honorificat me, cor uerò eorum lon-ge separatum est à me. Sine causa autem colunt me, manda-ta & doctrinas hominum docentes.* Item Dominus *in* Euan-

Matth.15. *gelio increpans similiter & obiurgans, ponit & dicit.* Re-*iecistis mandatum* Dei, *ut traditionem uestram statuatis. Cu-ius præcepti memor beatus* Paulus, *monet ipse quoque &*

1.Timo.6. *instruit, dicens. Siquis aliter docet, & non acquiescit sanis uerbis* Domini *nostri* Iesu Christi *& doctrinæ eius, stupo-re elatus est, nihil sciens, discedendum ab huiusmodi. Præ-clara sanè ac legitima traditio à* Stephano *fratre nostro pro-ponitur, ut autoritatem nobis idoneam præbeat.* Nam *in eo-dem loco epistolæ suæ addidit & adiecit, cum ipsi hæretici proprie ad se uenientes alterutrum non baptizent, sed cõmu-nicent tantum.* Ad hoc *enim malorũ deuoluta est ecclesia* Dei

& sponsa Christi, ut hæreticorum exempla sectetur, ut ad celebranda sacramenta cœlestis disciplinæ lux de tenebris mutuetur, & id faciant Christiani, quod Antichristi faciũt. Quæ uerò est animi cæcitas, quæ prauitas, fidei unitatem de Deo patre Iesu Christi domini & Dei nostri traditione uenientem nolle cognoscere? Nam si idcirco apud hæreticos ecclesia non est, quia una est, et diuidi non potest: si ideo illhic spiritus sanctus non est, quia unus est, et esse apud profanos et extraneos non potest: utiq; et baptisma, quod in eadem unitate consistit, esse apud hæreticos non potest, quia separari neq; ab ecclesia, neq; à spiritu sancto potest: aut si effectum baptismi maiestati nominis tribuunt, ut qui in nomine Christi Iesu ubicunque et quomodocunque baptizantur, innouati & sanctificati iudicentur, cur in eiusdem Christi nomine illhic et manus baptizato imponitur ad accipiendum spiritũ sanctum? Cur eiusdem maiestas nominis non præualet in manus impositione, quam ualuisse contendunt in baptismi sanctificatione? Nam si potest quis extra ecclesiam natus templum Dei fieri, cur non poßit super templum et spiritus sanctus infundi? Qui enim peccatis in baptismo expositis sanctificatus est, & in nouum hominem spiritualiter reformatus, ad accipiendam spiritum sanctum idoneus factus non est? Cum Apostolus dicat: Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis. Si potest Apostolus hæreticos Christum induere, multo magis potest spiritũ sanctũ, quem Christus misit, accipere. Cæterũ maior erit mittente qui missus est, ut incipiat foris baptizatus Christum quidem induere, sed spiritũ sanctum non potuisse percipere, quasi poßit, aut sine spiritu Christus ĩdui, aut spiritu sancto separari. Illud quoque cum natiuitas spiritualis sit, qua in Christo per lauacrum regenerationis nascimur, dicant quòd poßit quis apud hæreticos spiritualiter nasci, ubi spiritum negant esse. Peccata enim purgare, & hominem sanctificare aqua sola non potest, nisi

Galat. 3.

habeat & spiritum. Necesse est *concedant illhic esse spiritum sanctum, ubi baptisma esse dicunt: aut nec baptisma est, ubi spiritus non est, quia baptisma esse sine spiritu non potest. Quale est autem asserere & contendere, quòd esse poßint filij* Dei, *qui non sint in ecclesia nati?* Baptisma *est enim in quo homo uetus moritur, & nouus nascitur.* Manifestat *& probat beatus* Apostolus, *dicens:* Seruauit *nos per lauacrum rege-*
Titum.3. *nerationis: si autem in lauacro, id est, in baptismo est regeneratio, quomodo generare filios* Deo *hæresis per* Christum *potest, quæ* Christi *sponsa non est?* Ecclesia *est enim sola, quæ* Christo *coniuncta & adunata spiritualiter filios generat, eo-*
Ephes.5. *dem* Apostolo *rursus dicente:* Christus *dilexit ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, ut eum sanctificaret, purgans eam lauacro aquæ*. Igitur *si hæc est dilecta & sponsa quæ sola à* Christo *sanctificatur, et lauacro eius sola purgatur, manifestum est hæresim* (*quæ sponsa* Christi *non sit, nec purgari & sanctificari lauacro eius poßit*) *filios* Deo *generare nõ posse*. Porrò *autem non per manus impositionem, qui nascitur accipit spiritum sanctum, sed in baptismo spiritum sanctum rena-*
Gen.2. *tus accipit, sicut in primo homine* Adam *factũ est*. Ante *enim eum plasmauit, & tunc insufflauit in faciem eius flatum uitæ.* Nec *enim potest accipi spiritus, nisi prius fuerit qui accipiat.* Cum *autem natiuitas christianorum in baptismo sit, baptisma autem generatio, & sanctificatio apud solam sponsam* Christi *sit, quæ parere spiritualiter, et generare filios* Deo *poßit, ubi, & ex qua, et cui natus est, qui filius ecclesiæ non est, ut habere quis poßit* Deum *patrem, ante ecclesiam matrem?* Cum *uerò nulla omnino hæresis, sed neque aliquod schisma habere salutaris baptismi sanctificationẽ foris poßit, cur in tantum* Stephani *fratris nostri obstinatio dura proru-pit, ut etiam de* Marcionis *baptismo, item* Valentini *&* Apel-*lis, & cæterorum blasphemantium in* Deum *patrem, conten-*

dat filios nasci? & illhic in nomine Iesu Christi dicat remißionem peccatorum dari, ubi blasphematur in patrem, & in dominum Deum Christum? Quo in loco considerandū est frater charißime, pro fide et religione sacerdotalis loci quo fungimur, an constare sacerdotis Dei ratio in die iudicij poßit, assentis et probantis et in acceptum referentis blasphemantium baptismata, cum Dominus comminetur & dicat: Et nunc praeceptum hoc ad uos est ô sacerdotes, si non audieritis, et si non posueritis in corde uestro, ut detis honorem nomini meo, dicit Dominus omnipotens, immittam in uos maledictionem, et maledicam benedictionem uestram. Dat honorem Deo, qui Marcionis baptismo cōmunicat? Dat honorē Deo, qui unitatem et ueritatem de diuina lege uenientem non tenens, hæresim contra ecclesiam uindicat? Dat honorem Deo, qui apud eos qui in Dominum blasphemant, remißionē peccatorum dari iudicat? Dat honorem Deo, qui hæreticorum amicos, et inimicos christianorum, ueritatem Christi, & ecclesiæ unitatem continere putat? Si sic honor Deo datur, si sic à cultoribus & sacerdotibus eius Dei timor et disciplina seruatur: abijciamus arma, manus demus, in captiuitatem diaboli tradamus ordinationē euangelij, dispositionem Christi, maiestatem Dei, diuinæ militiæ sacramenta soluantur, sacrorum cœlestium signa prodantur, cedat ecclesia hæreticis, lux tenebris, perfidiæ fides, spes desperationi, ratio errori, immortalitas morti, charitas odio, ueritas mendacio, Christus antichristo: et sic in dies singulos schismata et hæreses surgant, crebrius atq; liberius excrescant, et serpentinis criminibus pullulantes aduersus ecclesiam Dei maioribus uiribus, uenenorum suorum uirus exprimant: dum illis aduocatione quorundam, & autoritas præstatur, & firmitas, dum baptisma eorum defenditur, dum fides, dum ueritas proditur, dum id quod contra ecclesiam foris geritur, intus in ipsa ecclesia uindicatur. Quòd si est apud nos frater charißime

Malach. 2.

Dei timor, si tenor præualet fidei, si custodimus Christi præce
pta, si incorruptam atque inuiolatam sponsæ eius sanctitatem
tuemur, si hærent nostris sensibus et cordibus uerba Domini
Luc.18. dicētis: Putas cum uenerit filius hominis, inueniet fidem in ter
ra? quia fideles Dei milites, quia Deo fide et religione synce-
ra militamus, cōmissa nobis diuinitus castra fideli uirtute ser-
uemus: nec consuetudo, quæ apud quosdam obrepserat, impe-
dire debet, quò minus ueritas præualeat & uincat. Nam con-
suetudo sine ueritate, uetustas erroris est: propter quod reli-
cto errore sequamur ueritatem, scientes quia et apud Esdram
3.Esdræ.3. ueritas uicit, sicut scriptum est: Veritas ualet & inualescit in
æternum, & uiuit et obtinet in secula seculorum. Hoc est apud
eam non accipere psonam, nec differentiam, sed quæ sunt iusta
facit, nec est in iudicio eius iniquum, sed fortitudo, & regnum,
& maiestas omnium seculorum. Benedictus Deus ueritatis,
quam ueritatem nobis Christus ostendens in Euangelio suo
Ioan.14. dicit: Ego sum ueritas. Propter quod si in Christo sumus, &
Christum in nobis habemus, si manemus in ueritate, & ueri-
tas in nobis manet, ea quæ sunt uera teneamus. Fit autem stu-
dio præsumptionis & contumaciæ, ut quis magis sua praua
& falsa defendat, quàm ad alterius facta & uerba consentiat.
1.Timo.3. Cui rei prospiciens beatus Paulus apostolus ad Timotheum
scribit, et monet episcopum non litigiosum, sed mitem & do
cibilem esse debere. Docibilis autem ille est, qui est ad discen-
di patientiam lenis & mitis. oportet enim episcopum non tan
tum docere, sed & discere: quia & ille melius docet, qui quo-
tidie crescit, & proficit discendo meliora. Quod ipsum quoq;
idem apostolus Paulus docet, præmonens, ut si alio sedenti
1.Cor.14. melius reuelatum fuerit, prior taceat. In compendio est au-
tem apud religiosas mentes & simplices, et errorem depone-
re, et inuenire atq; eruere ueritatē. Nam si ad diuinæ traditio-
nis caput et originem reuertamur, cessat error humanus, et fa-

cramentorum cœlestium ratione perspecta, quicquid sub caligne ac nube tenebrarũ obscurum latebat, luce ueritatis aperitur. Si canalis aquæ qui copiosè prius & largiter profluebat, subito deficiat, nón ne ad fontẽ pergitur, ut illhic defectionis ratio noscatur, utrum ne crescẽtibus uenis, in capite siccauerit, an uerò integra inde & plena procurrens in medio itinere destiterit? At si uitio interrupti aut bibuli canalis effectum est, quò minus aqua perseueranter continua ac iugiter flueret, refecto & confirmato canali ad usum atq; potum ciuitatis aqua collecta eadem ubertate atque integritate repræsentatur qua de fonte proficiscitur. Quod & nunc facere oportet Dei sacerdotes præcepta diuina seruantes, ut in aliquo si nutauerit & uacillauerit ueritas, ad originem dominicam & euangelicam, & apostolicam traditionem reuertamur, et inde surgat actus nostri ratio, unde & ordo & origo surrexit.

Traditum est nobis quòd si unus Deus, & Christus unus, & una spes, et fides una, et una ecclesia, et baptisma unum non nisi in una ecclesia constitutum, à qua unitate quisquis discesserit, cum hæreticis necesse est inueniatur, quos dum contra ecclesiam uindicat, sacramentum diuinæ traditionis impugnat. Ephes. 4.

Cuius unitatis sacramentum expressum uidemus etiã in Cantico canticorum, ex persona Christi, dicentis: Hortus conclusus, soror mea, spõsa mea, fons signatus, puteus aquæ uiuæ, paradisus cum fructu pomorum. Si aũt ecclesia eius hortus conclusus est, et fons signatus: quomodo in eũdem hortũ introire, aut bibere de fonte eius potest, qui in ecclesiá non est? Item Petrus ipse quoq; demonstrans, & uindicans unitatem mandauit & monuit nisi per unum baptismum solum unius ecclesiæ saluari non posse. In arca, inquit, Noë pauci, id est, octo animæ saluæ factæ sunt per aquam, quod & nos similiter saluos faciet baptisma. Quàm breui & spirituali compendio, unitatis sacramentum manifestauit. Nam ut in illo mundi baptismo, Cantic. 4. 1. Petr. 3.

quo iniquitas antiqua purgata est, qui in arca Noë non fuit, non potuit per aquam saluus fieri: ita nec nunc potest per baptismum saluus uideri, qui baptizatus in ecclesia non est, quæ ad arcæ unius sacramentum dominica unitate fundata est. Ob*seruatur itaq; à nobis et tenetur frater charissime, explorata et perspecta ueritate, ut oēs, qui ex quacunq; hæresi ad ecclesiā cōuertuntur, unico et legitimo baptismate baptizentur, exceptis his qui baptizati prius fuerant, et sic ad hæreticos transierunt.* Hos *enim oportet cū redeunt acta pnīa per manus impositionem solam recipi, et in ouile unde errauerant à pastore restitui.* Opto *te frater charissime semper bene ualere.*

AD QVIRINVM.

CYPRIANVS QVIRINO FRATRI SALVTEM.

Etulit, à me, frater charissime, Lucianus cōpresbyter noster, te desiderasse, ut significaremus tibi, quid sentiamus de his qui apud hæreticos, et schismaticos baptizati uidentur. De *qua re qd nup in concilio plurimi coēpiscopi cū presbyteris qui aderant censuerimus, ut scires, eiusdem epistolæ exemplum tibi misi.* Nescio *etenim qua præsumptione ducūtur quidam de collegis nostris, ut putent eos qui apud hæreticos tincti sunt, quādo ad nos uenerint baptizari nō oportere, eò q. dicant unum baptisma esse, quod unū scilicet in ecclesia catholica est.* Quæ *ecclesia si est una, esse extra ecclesiā baptisma nō potest.* Nam *cum duo baptismata esse nō possint, si hæretici uere baptizāt, ipsi habent baptisma.* Et *qui illis hoc patrociniū præstat de autoritate sua, cedit illis & consentit, ut hostes et aduersarij* Chri*sti habere uideantur abluendi & purificandi & sanctificandi*

hominis potestatem. Nos autem dicimus eos, qui inde uenerunt non baptizari. Neq; enim accipiũt illhic aliquid ubi nihil est, sed ueniunt ad nos ut hic accipiant, ubi et gratia et ueritas una est. Porrò autem quidam de collegis nostris malunt hæreticis honorem dare, quàm nobis consentire. Et dum unius baptismi asseueratione baptizari uenientes nolunt, sic aut duo, aut multa baptismata esse dicunt, aut certè, quod est grauius, hæreticorum sordidam et profanam tinctionem, uero et unico et legitimo Ecclesiæ catholicæ baptismo præponere et præferre contendunt, non considerantes scriptum esse: Qui baptizatur à mortuo, quid proficit lauatio eius? Manifestum est Eccle.34. *autem eos qui non sunt in ecclesia Christi, inter mortuos computari, nec posse ab eo uiuificari alterum qui ipse uiuit in æternum, et uiuificat Dei populum. Et dicunt se in hoc ueterem cõsuetudinem sequi, qui quando apud ueteres hæreses, et schismaticos prima adhuc fuerant initia, ut illhic essent qui de ecclesia recedebant, et hic baptizati prius fuerant: quos tunc ad ecclesiam reuertentes, et pœnitentiam agentes necesse non fuerat baptizare. Quod nos quoque hodie obseruamus, ut quos constat hic baptizatos esse à nobis, et ad hæreticos transisse, si* * *postmodum peccato suo cognito, et errore digesto, ad ueritatem et matricem redeant statum, satis sit in pœnitentiam manum imponere, ut quia ouis iam fuerat, hanc ouem abalienatam et errabundam in ouile suum pastor recipiat. Si autem qui ab hæreticis uenit, baptizatus in ecclesia prius non fuit, sed alienus in totum & profanus uenit, baptizandus est, ut ouis fiat, quia una est aqua in ecclesia sancta quæ oues facit. Et idcirco quia nihil potest esse commune mendacio & ueritati, tenebris & luci, morti et immortalitati, Antichristo & Christo, per omnia debemus ecclesiæ catholicæ unitatẽ tenere, nec in aliquo fidei & ueritatis hostibus cedere. Non est autem de consuetudine præscribendũ, sed ratione uincendum. Nam nec*

Petrus quem primum Dominus elegit, et super quem ædificauit ecclesiam suam, cum Paulus de circuncisione postmodum disceptaret, se uindicauit, seu aliquid insolenter aut arroganter assumpsit, ut diceret se primatum tenere, et obtemperari à nouellis & posteris sibi potius oportere. Nec despexit Paulum *quòd ecclesiæ prius persecutor fuisset, sed consilium ueritatis administrationi legitimæ, quam Paulus uindicabat, facilè consensit, documentum scilicet nobis & concordiæ & patientiæ tribuens, ut non pertinacit nostra amemus, sed quæ aliquando à fratribus, & collegis nostris utiliter et salubriter suggeruntur, si sint uera & legitima, ipsa potius amplectamur.* Paulus *quoq; prospiciens concordiæ, & paci fideliter consulens, in epistola sua posuit, dicens:* Prophetæ autem *duo aut tres loquantur, & cæteri examinent. Si autem alij reuelatum fuerit sedenti, ille prior taceat.* Qua *parte docuit & ostendit, multa singulis in melius reuelari, et debere unumquenq; pro eo quod semel imbiberat et tenebat, pertinaciter congredi, sed siquid melius & utilius extiterit libenter amplecti.* Non *enim uincimur quando offeruntur nobis meliora, sed instruimur, maximè in his quæ ad ecclesiæ unitatem pertinent & spei ac fidei nostræ ueritatem.* Et *nos sacerdotes* Dei, *& ecclesiæ eius de ipsius dignatione præpositi sciamus remissam peccatorum in ecclesia dari posse, nec posse aduersarios Christi quicquam sibi pro eius ecclesia uindicare.* Quod quidem Agrippinus *bonæ memoriæ uir cum cæteris coëpiscopis suis qui illo tempore in prouincia* Africa, *et* Numidia *ecclesiam* Dñi *gubernabāt, statuit & librata cōsilij cōmunis examinatione firmauit.* Quo*rum sententiam, et religiosam, et legitimam, et salutarem, fidei et ecclesiæ catholicæ congruentem, nos etiam secuti sumus.* Et *quales super hac re literas fecerimus ut scires, exemplum earum tam ad notitiam tuam, quàm coëpiscoporum nostrorum. qui illhic sunt, pro communi dilectione transmisimus.*

Sententiæ

SENTENTIAE EPISCOPORUM DE HAERETICIS BAPTIZANDIS.

VM *in unum Carthagini conuenissent Calend. Septembris episcopi plurimi ex prouincia Aphrica*, Numidia, *Muritania, cum presbyteris & diaconis, praesente etiam plebis maxima parte, & lectae essent literae Iubaiani ad Cyprianum factae, item Cypriani ad Iubaianum rescriptae: de haereticis baptizandis: quid que posimodum Cypriano Iubaianus idem rescripserit:*

Cyprianus dixit:

Audistis collegae dilectißimi, quid mihi Iubaianus coepiscopus noster scripserit, consulens mediocritatem nostram de illicito & profano haereticorum baptismo, & quid ego ei rescripserim, censens scilicet, quod semel atque iterum & saepe censuimus, haereticos ad ecclesiam uenientes, ecclesiae baptismo baptizari & sanctificari oportere. Item lectae sunt uobis & aliae Iubaiani literae, quibus pro sua syncera & religiosa deuotione ad epistolam nostram rescribens, non tantum consensit, sed & instructum se esse gratias egit: Superest ut de hac ipsa re quid singuli sentiamus proferamus, neminem iudicantes, aut à iure communionis aliquem, si diuersum senserit, amouentes. Neque enim *quisquam nostrum, episcopum se esse episcoporum constituit, aut tyrannico terrore ad obsequendi neceßitatem collegas suos adegit, quando habeat omnis episcopus pro licentia libertatis & potestatis suae arbitrium proprium, tanquam iudicari ab alio non poßit, cum nec ipse poßit alterum iudicare. Sed expectemus uniniuersi iudicium* Domi-

ni nostri Iesu Christi, qui unus & solus habet potestatem, & præponendi nos in ecclesiæ suæ gubernatione, & de actu nostro iudicandi.

Cæcilius à Bilta dixit:

Ego unum baptisma in ecclesia sola scio, & extra ecclesiã nullum. Hoc erit unũ *ubi spes uera est, et fides certa: sic enim*
Ephes. 4. *scriptum est:* Vna *fides, una spes, unum baptisma, nõ apud hæreticos, ubi spes nulla est, & fides falsa, ubi omnia per mendacium aguntur, ubi exorcizat dæmoniacus sacramẽtum, interrogat, cuius os & uerba cancer emittunt.* Fidem *dat infidelis, ueniã delictorum tribuit sceleratus, & in nomine Christi tingit antichristus, benedicit à* Deo *maledictus, uitam pollicetur mortuus, pacem dat impacificus,* Deum *inuocat blasphemus, sacerdotium administrat profanus, ponit altare sacrilegus.* Ad *hæc omnia accedit & illud malum, ut antistes diaboli audeat eucharistiam facere, aut qui illis aßistunt, dicant hæc omnia falsa esse de hæreticis.* Ecce *ad qualia ecclesia consentire cogitur, & sine baptismo ac uenia delictorum communicare compellitur.* Quam *rem fratres fugere ac uitare debemus, & à tãto scelere nos separare, & unum baptisma tenere quod soli ecclesiæ à* Deo *concessum est.*

Primus Felix à Migirpa dixit:

Censeo omnem hominem ab hæresi uenientẽ baptizãdum. Frustra *enim illbic putat se esse baptizatum, cum nõ sit baptismum, nisi in ecclesia unum, & uerũ, quia &* Dominus *unus, & fides una est, in qua stat unũ baptisma, & sanctitas & cætera.* Nam *quæ foris exercẽtur, nullum habent salutis effectũ.*

Polycarpus ab Adrumeto dixit:

*Qui hæreticorũ baptisma probãt * hæreticis cõmunicãt.*

alias, nostrũ euacuant.

Nouatus à Thamugade dixit:

Licet sciamus omnem scripturarum testimonium reddere de salutari baptismo, debemus tamen fidem nostrã exprimere.

Hæreticos & schismaticos ad ecclesiam uenientes qui pseudobaptizati uidentur, debere eos in fonte perenni baptizare. Et *ideo secundum testimonium scripturarū, & secundum decretum collegarū nostrorum sanctißimorū uirorum, omnes schismaticos & hæreticos qui ad ecclesiam cōuersi sunt baptizari, sed & quicunq; ordinati uidebantur inter laicos recipi.*

Nemesianus à Tubunis dixit:

Baptisma quod dant hæretici & schismatici nō esse uerū, ubiq; in scripturis sanctis declaratum est. Quoniam ipsi præpositi eorum falsi Christi *sunt & falsi prophetæ dicente domino per Salomonem. Qui fidens est in falsis, hic pascit uentos, idem autem ipse sequitur aues uolantes.* Dereliquit *autem uias uineæ suæ, & à semitis agri sui errauit.* Ingreditur *autem per auia loca atque arida, & terram destinat à messe, colligit autem manibus sterilitatem.* Et *iterum:* Ab *aqua aliena abstinē te, & de fonte alieno ne biberis, ut longum uiuas tempus, adijciantur etiam tibi anni uitæ.* Et in Euangelio *sua uoce* Dominus *noster Iesus* Christus *locutus est, dicens:* Nisi *quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum* Dei. Hic *est spiritus qui ab initio ferebatur super aquam.* Neque *enim spiritus sine aqua operari potest, neque aqua sine spiritu.* Male *ergo sibi quidam interpretantur, ut dicant, quòd per manus impositionem spiritum sanctum accipiant, & sic recipiantur, cum manifestum sit utroque sacramento debere eos renasci in ecclesia catholica.* Tunc *quippe poterunt filij* Dei *esse, dicente apostolo.* Curantes *seruare unitatem spiritus in coniunctione pacis, unum corpus & unus spiritus, sicut uocati estis in una spe uocationis uestræ, unus* Dominus, *una fides, unum baptisma, unus* Deus. Et *hæc omnia ecclesia catholica loquitur.* Et *iterum in* Euangelio *dicit.* Quod *natum est de carne caro est, & quod natum est de spiritu, spiritus est, quoniam spiritus* Deus *est, &*

Ioan. 3.

Ephes. 4.

Ioan 3.

de Deo natus est. Ergo omnes hæretici & schismatici omnia
Gal.5. quæcunque faciunt carnalia sunt, dicente Apostolo: Manifesta enim sunt opera carnis, quæ sunt fornicationes, immunditiæ, incestum, idololatriæ, ueneficia, inimicitiæ, certamina, zelus, ira, diuisiones, hæreses, & his similia, de quib. prædixi uobis sicut prædico, quoniam quicunq; hæc faciunt, regnum Dei nõ hæreditabunt. Condemnat æque Apostolus cum omnibus malis & eos qui diuisionem faciunt, hoc est schismaticos & hæreticos. Nisi ergo acceperint baptisma salutare in ecclesia catholica quæ una est, salui esse non possunt, sed cum carnalibus in iudicio Domini Christi damnabuntur.

Ianuarius à Lambese dixit:

Secũdũ scripturarũ sanctarũ autoritatẽ decerno hæreticos omnes baptizandos, & sic in ecclesiam sanctam admittẽdos.

Lucius à Castragalba dixit:

Cum Dominus in Euangelio suo dixerit. Vos estis sal ter-
Matth.5. ræ. Si autẽ sal infatuatum fuerit, id quod salietur ex eo ad nihilum ualebit, nisi ut proijciatur foras, & cõculcetur ab hominibus. Et iterum post resurrectionem suam mittens Apostolos
Matth.28. suos mandauerit, dicens: Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra: Ite ergo & docete omnes gentes baptizantes eas in nomine patris & filij & spiritus sancti. Cum ergo manifestum sit hæreticos, id est, hostes, nõ integram sacramenti confeßionem habere: Item schismaticos non posse condire sapientia spirituali, cum ipsi ab ecclesia quæ una est, recedendo infatuati contrarij facti sint, fiat sicut scriptum est. Domus contrariorum legis debent emundationem, & consequens sit eos qui à contrarijs baptizati inquinati sunt, primò purgari, & tum demum baptizari.

Crescens à Cirta dixit:

In tanto cœtu sanctißimorum consacerdotum lectis literis Cypriani dilectißimi nostri ad Iubaianum, itemq; ad Stepha-

um, quæ tantum in se testimoniorum descendentium ex scripturis deificis continent, ut meritò omnes per Dei *gratiā adunati consentire debeamus: Censeo omnes hæreticos siue schismaticos, qui ad catholicam ecclesiam uoluerint uenire, non antè ingredi, nisi exorcizati & baptizati fuerint, exceptis his sanè qui in ecclesia catholica fuerint antè baptizati: ita tamen ut per manus impositionem in pœnitentiam ecclesiæ reconcilientur.*

Nicomedes *à Segermis dixit:*

Mea sententia hæc est, ut hæretici ad ecclesiam uenientes baptizentur, eò quòd nullam foris apud peccatores remißionem peccatorum consequantur.

Monnulus à Girpa dixit:

Ecclesiæ catholicæ matris nostræ ueritas semper apud nos fratres, & mãsit & manet, & uel maximè in baptismatis trinitate, Domino *nostro dicēte:* Ite *baptizate gentes in nomine patris & filij & spiritus sancti. Cum ergo manifeste sciamus hæreticos nō habere nec patrē, nec filiū, nec spiritū sanctum, debent uenientes ad ecclesiam matrem nostram uerè renasci & baptizari, ut cancer quod habebant, & dānationis ira, & erroris offensa per sanctum & cœleste lauacrū sanctificetur.* Matth. 28.

Secundinus à Chezas dixit:

Cum Dominus *noster Christus dicat: Qui non est mecum, aduersus me est: Et* Ioannes *apostolus hos qui ab ecclesia exeunt, Antichristos dicat: indubitanter hostes Christi, quiq; antichristi nominati sunt, gratiam baptismi salutaris ministrare non possunt.* Et *ideo censeo eos qui de insidijs hæreticorum confugiunt ad ecclesiam, baptizandos esse à nobis, qui amici appellati sumus* Dei, *eius dignatione.* Matth. 12. 1. Ioan. 2.

Felix à Bigai dixit:

Sicut cæcus cæcum ducens ambo in foueam cadunt, ita hæreticus hæreticū baptizans simul in mortē cadūt. Et *ideo ba-* Matth. 15.

ptizãdus, et uiuificãdus est, ne nos uiui mortuis cõmunicemus

Pollianus à Mileo dixit:

Censeo hæreticum baptizari in ecclesia sancta.

Theogenes ab Hippone regio dixit:

Secundum sacramentum gratiæ cœlestis, quod accepimus, unum baptisma, quod est in ecclesia sancta, credimus.

Datiuus à Badis dixit:

Nos quãtũ in nobis est, hæreticis nõ cõmunicamus, nisi baptizati in ecclesia fuerint, et remißionẽ peccatorũ acceperint.

Successus à Birgermaniciana dixit:

Hæreticis aut nihil licet, aut totũ licet. Si baptizare possunt, & spiritum sanctum dare possunt. Si autem spiritum sanctum dare non possunt, quia non habent spiritum sanctum datum, nec baptizare spiritualiter possunt, propterea cẽsuimus hæreticos baptizandos esse.

Fortunatus à Thuccabori dixit:

Matth. 7. *Iesus Christus Dominus et Deus natus Dei patris et creatoris filius, super petrã ædificauit ecclesiã suam, nõ super hæresim: & potestatẽ baptizandi apostolis habere dedit, nõ hæreticis. Quare qui extra ecclesiã sunt, & contra Christũ stantes oues eius & greges spargunt, baptizare foris nõ possunt.*

Sedatus à Tuborbo dixit:

In quantũ aqua sacerdotis prece in ecclesia sanctificata abluit delicta, in tantum hæreticus sermone uelut cancer infecta cumulat peccata. Quare omnibus quidem pacificis uiris nitendum est, nequis hæretico errore infectus & tinctus, singulare & uerum ecclesiæ baptismum detrectet accipere, quo quisquis non fuerit baptizatus, à regno cœlorum fit alienus.

Priuatianus à Suficula dixit:

Qui hæreticos potestatem baptizandi habere dicit, dicat prius quis hæresim cõdiderit. Si enim hæresis à Deo est, habere & indulgentiam diuinã potest. Si uerò à Deo non est, quo-

modo gratiam Dei aut habere aut conferre alicui potest?

Priuatus à Sufibus dixit:

Qui hæreticorũ baptisma probat, quid aliud, quàm hæreticis communicat?

Hortensianus à Laribus dixit:

Quot sint baptismi, uiderint præsumptores, aut fautores hæreticorum: nos unum baptisma quod non nisi in ecclesia nouimus, ecclesiæ uendicamus. Aut quomodo possunt in nomine Christi aliquem baptizare, quos ipse Christus dicit aduersarios suos esse?

Caßius à Macomadibus dixit:

Cum baptismata duo esse nõ poßint, qui hæreticis baptisma concedit, sibi tollit. Censeo itaq; flebiles & tabidos hæreticos baptizandos esse cũ ad ecclesiã uenire cœperint, & sacra & diuina lauatione lotos, & lumine uitæ illuminatos, non hostes, sed pacificos, non alienos, sed fidei domesticos, non adulteros, sed Dei filios, nõ erroris, sed salutis effectos, in ecclesiã recipi, absq; eis q de ecclesia fideles supplantati ad hæresis tenebras transierunt, sed eos per manus impositionẽ restituendos.

Alius Ianuarius à Vico Cæsaris dixit:

Si non obtemperat error ueritati, multo magis ueritas non consentit errori. Et ideo nos ecclesiæ aßistimus in qua præsidemus, ut baptismum eius ipsi soli uendicantes, eos quos ecclesia non baptizauit, baptizemus.

Alius Secundinus à Carpis dixit:

Hæretici Christiani sunt, an nõ? Si Christiani sunt, cur in ecclesia Dei nõ sunt? Si Christiani nõ sunt, quomodo Christianos faciũt? Aut quò pertinebit sermo Domini dicẽtis: Qui nõ est mecum, aduersus me est, & qui mecum non colligit, spargit? Vnde cõstat super filios alienos & soboles Antichristi spiritũ sanctũ per manus impositionem tantũmodo non posse descendere, cum manifestum sit hæreticos baptisma non habere. Matth. 12.

Victoricus à Thabraca dixit:

Si licet hæreticis baptizare, & remissam peccatorum dare, quid illos insanamus, & hæreticos appellamus?

Alius Felix ab Vtina dixit:

Nemini dubium est sanctissimi consacerdotes non tantum posse humanam præsumptionem, quantum Domini nostri Iesu Christi *adorandam & uenerabilem maiestatem.* Memores *ergo periculi hoc quoque non tantum obseruare, uerumetiam ab omnibus nobis cõfirmare debemus, ut omnes qui ad sinum matris ecclesiæ accurrunt, baptizentur, ut mens hæretica, quæ diuturna tebe polluta est, sanctificatione lauacri purgata in melius reformetur.*

Quietus à Baruc dixit:

Qui fide uiuimus, obsequi ijs, quæ instruendis nobis antè prædicta sunt, sedula obseruatione debemus. Nã *scriptum est*
Eccl. 34. *apud Salomonem. Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit mortuum, quid proficit lauatio eius? Quod utique de his qui ab hæreticis tinguntur, & de tingẽtibus loquitur. Si enim qui apud illos baptizantur per remissionẽ peccatorum uitam æternam cõsequuntur, cur ad ecclesiã ueniunt? Si uerò à mortuis nihil salutis accipitur, ac propterea agnito errore pristino ad ueritatem cum pœnitentia reuertuntur, uno uitali baptismate, quod est in ecclesia catholica, sanctificari debebunt.*

Castus à Sicca dixit:

Qui cõtempta ueritate præsumit cõsuetudinẽ sequi, aut circa fratres inuidus est, & malignus, quib. ueritas reuelatur: aut circa deũ ĩgratus est, cuius inspiratiõe ecclesiæ eius ĩstruũtur?

Eucratius à Thenis dixit:

Fidem nostram, & baptismatis gratiam & legis ecclesiastici regulam Dominus et Deus *noster Iesus Christus suo ore, apostolos docẽs, impleuit, dicens:* Ite *& docete omnes gentes, baptizantes eas in nomine patris, et filij, & spiritus sancti.* Fal

sum ergo hæreticorum baptisma & iniquum, à nobis pellendum est & omni detestatione refutandum, de quorum baptismate non uita, nec gratia cœlestis, sed blasphemia trinitatis exprimitur. Et ideo uenientes ad ecclesiam hæreticos, integro & catholico baptismate baptizari debere manifestum est, ut à blasphemiæ suæ præsumptione purificati, possint spiritus sancti gratia reformari.

Libosus ab Agra dixit:

In euangelio Dominus: Ego sum, inquit, ueritas: non dixit, ego sum consuetudo. Itaq; ueritate manifestata cedat consuetudo ueritati, ut & si in præteritū quis hæreticus in ecclesia non baptizauit, nec nunc baptizare incipiat. Ioan. 14.

Leucius à Thabeste dixit:

Hæreticos blasphemos atq; iniquos uerbis uarijs decerpentes sancta & adorabilia scripturarum uerba, execrandos censeo, et ideo exorcizandos et baptizandos esse.

Eugenius ab Ammeclera dixit:

Et ego hoc idem censeo, hæreticos baptizandos esse.

Item alius Felix ab Accura dixit:

Et ipse secutus diuinarum scripturarum autoritatem baptizandos esse hæreticos censeo, sed et eos qui apud schismaticos baptizatos se esse contendunt. Si autem secūdum cantum Christi priuatus fons noster est, intelligant cuncti ecclesiæ nostræ aduersarij, qui alieni sunt, nobiscum esse nō possunt. Nec duobus populis salutarem aquam tribuere potest ille qui unius gregis pastor est. Et ideo manifestum est, nec hæreticos, nec schismaticos aliquid cœleste posse suscipere, qui à peccatoribus hominibus, et ab ecclesia extraneis audeant accipere. Quando danti locus non est, utiq; nec accipienti prodest.

Item alius Ianuarius Muzulensis dixit:

Miror quòd cum omnes confiteantur unum esse baptisma, non omnes intelligant eiusdem baptismatis unitatem: ecclesia

enim & hæresis, duæ & diuersæ res sunt. Si hæretici habent baptisma, nos non habemus. Si autem nos habemus, hæretici habere non possunt. Dubium autem nõ est, ecclesiam solam baptismum Christi possidere, quæ sola possideat & gratiã Christi & ueritatem.

Adelphus à Thasbalte dixit:

Sine causa quidam falso & inuidioso uerbo impugnant ueritatem, ut rebaptizare nos dicant, quando ab ecclesia hæreticus non rebaptizetur, sed baptizetur.

Demetrius Aleptuninus dixit:

Vnum baptismum nos custodimus, quia ecclesiæ catholicæ soli rem suam uendicamus. Qui autem dicunt quia hæretici uere & legitime baptizare possunt, ipsi sunt qui non unum, sed multa baptismata faciunt. Nam cum hæreses multæ sint, pro earum numero & baptismata computabuntur.

Vincentius à Thibari dixit:

Hæreticos scimus esse peiores quàm Ethnicos, si ergo conuersi ad Deum uenire uoluerint, habemus utiq; regulam ueritatis, quam Dominus præcepto diuino mandauit apostolis, dicens: Ite, in nomine meo manum imponite, dæmonia expellite. Et alio loco: Ite & docete gentes, baptizantes eas in nomine patris & filij & spiritus sancti. Ergo primo per manus impositionem ad Christi pollicitationem uenire, aliàs autem fieri secundo per baptismi regenerationem censeo non debere.

Mar. 16. Matth. 28.

Marcus à Mactari dixit:

Mirandum non est si hæretici, hostes atq; impugnatores ueritatis, rem sibi uendicent potestatis et dignationis alienæ: sed illud mirandum est, quòd quidam nostri præuaricatores ueritatis hæreticis suffragantur, & christianis aduersantur. Propterea decernimus hæreticos baptizandos.

Satius à Sicilippa dixit:

Si hæreticis in baptismo sua peccata donantur, sine causa

ad ecclesiam ueniunt. Nam *cum in die iudicij peccata sunt quæ puniantur, nihil est qd' timere poßint hæretici de iudicio* Chri*sti, si sunt remißionem peccatorum consecuti.*

Victor *à* Gor *dixit:*

Cum peccata non nisi in ecclesiæ baptismo remittãtur, qui hæreticum ad cõmunicationem sine baptismo admittit, utrũq; contra rationem facit, nec hæreticos purgat, & christianos inquinat. Aurelius *ab* Vtica *dixit:*

Cum dicat Apostolus *non communicandum peccatis alienis, quid aliud quàm peccatis alienis communicat, qui hæreticis sine ecclesiæ baptismo communicat?* Et *ideo censeo baptizandos esse hæreticos, ut accipiant remissam peccatorum, & sic illis communicetur.* 1. Timo. 5.

Confessor Iambus *à* Germaniciana *dixit:*

Qui hæreticorum baptisma probant, nostrum improbãt, ut extra ecclesiam non dicam lotos, sed sordidatos negant in ecclesia baptizari oportere. Lucianus *à* Rucumma *dixit:*

Scriptum est: & uidit Deus *lucem quia bona est, & diuisit inter lucem & tenebras. Si potest luci & tenebris conuenire, potest nobis et hæreticis aliquid esse commune.* Propterea *censeo hæreticos baptizandos esse.* Gene. 1.

Pelagianus *à* Lupertiana *dixit:*

Scriptum est: Aut *enim* Deus Deus *est, aut* Baal Deus *est: ita et nunc, aut ecclesia ecclesia est, aut hæresis ecclesia est.* Por*rò si hæresis ecclesia non est, quomodo esse apud hæreticos baptisma ecclesiæ potest?* 3. Reg. 18.

Confessor & martyr Iader *à* Midila *dixit:*

Scimus nõ esse nisi unum baptisma in ecclesia catholica, & ideo non debemus admittere hæreticum, nisi baptizatus apud nos fuerit, ne se putet extra ecclesiã catholicã baptizatũ esse.

Item alius Felix *à* Mazrazana *dixit:*

Vna fides, unum baptisma, sed ecclesiæ catholicæ, cui soli Ephes. 4.

licet baptizare.

Confessor Paulus ab Obba dixit:

Me non mouet si aliquis ecclesiæ fidem, & ueritatem non Roma.3. *uendicat, quando Apostolus dicat: Quid enim si exciderunt à fide quidam illorum? Nunquid infidelitas eorũ fidem Dei euacuauit? absit. Est enim Deus uerax, est autẽ omnis homo mendax. Si autẽ Deus uerax est, quomodo esse apud hæreticos baptismi ueritas potest, apud quos Deus non est?*

Confessor Pomponius à Iosiniana dixit.

Manifestũ est hæreticos non posse baptizare, & remißionem peccatorum dare, qui potestatem non habent, ut aut soluere aut ligare aliquid in terris poßint.

Confessor Venantius à Tinisa dixit:

Si maritus peregre proficiscens amico suo cõmendet uxorem suam custodiendam, commendatam sibi ille quanta posset diligentia conseruaret, ne ab aliquo sanctitas & castitas adulteraretur, Christus dominus & Deus noster ad patrem proficiscens, sponsam suam nobis commendauit, utrum ne eam incorruptam & inuiolatam custodiemus, an integritatem eius et castitatem mœchis & corruptoribus prodemus? Qui enim baptisma ecclesiæ commune cum hæreticis facit, sponsam Christi adulteris prodit.

Aymnius ab Ausuagiga dixit:

Nos unum baptisma accepimus, & ipsum tenemus, et exercemus. Qui autem dicit quia & hæreticis licet baptizare, ipse duo baptismata facit.

Saturninus à Victoriana dixit:

Si licet hæreticis baptizare, excusati sunt, et defensi illicita facientes. Nec uideo quare eos aut Christus aduersarios suos, aut Apostolus Antichristos eos appellauerit.

Confessor Saturninus à Tucca dixit:

Gentiles quãuis idola colant, tamẽ summum Deum patrem

creatorem cognoscunt & confitentur. In hunc Marcionitæ blasphemant, & quidam non erubescunt Marcionis baptisma probare: quomodo tales sacerdotes sacerdotium Dei aut seruant aut uendicant, qui hostes Dei non baptizant, & sic illis communicant?

Marcellus à Zana dixit:

Cum peccata non nisi in ecclesiæ baptismo remittãtur, qui hæreticum non baptizat, peccatori communicat.

Confessor Hireneus ab Vlulis dixit:

Si ideo ecclesia hæreticum non baptizat quòd dicatur iam baptizatus esse, hæresis maior est.

Donatus à Cibaliana dixit:

Ego unam ecclesiam et unum baptisma eius noui. Si est qui dicat apud hæreticos esse baptismi gratiam, antè est ut ostẽdat & probet esse illhic ecclesiam.

Zosimus à Tharassa dixit:

Reuelatione facta ueritatis, cedat error ueritati, quia et Petrus qui prius circũcidebat, cessit Paulo ueritatẽ prædicanti. Galat. 2.

Iulianus à Telepte dixit:

Scriptum est: Nemo potest aliquid accipere, nisi datum illi fuerit de cœlo. Si hæresis de cœlo est, põt & baptisma dare. Ioan. 3.

Confessor Faustus à Timida regia dixit.

Non sibi blandiantur, qui hæreticis patrocinãtur. Qui pro hæreticis ecclesiastico baptismati intercedit, illos christianos, & nos hæreticos facit.

Geminus à Furnis dixit:

Quidam de collegis hæreticos præponere sibi possunt, nobis non possunt, & ideo quod semel decreuimus, tenemus, ut ab hæreticis uenientes baptizemus.

Rogatianus à Noua dixit.

Ecclesiam Christus instituit, hæresim diabolus, quomodo potest habere babtismum Christi synagoga satanæ?

Confessor Terapius à Bulla dixit:

Qui hæreticis ecclesiæ baptisma concedit & prodit, quid aliud sponsæ Christi quàm Iudas existit?

Confessor item alius Lucius à Membressa dixit:

Ioan. 9. Scriptum est: Deus peccatorem non audit. Hereticus qui peccator est, quomodo audiri in baptismo potest?

Item alius Felix à Buslaccenis dixit:

In hæreticis sine ecclesiæ baptismo admittendis nemo consuetudinem rationi & ueritati præponat, quoniam consuetudinem ratio & ueritas semper excludit.

Alius Saturninus ab Itinis dixit:

Si potest antichristus dare alicui gratiam Christi, possunt & hæretici baptizare, qui appellati sunt Antichristi.

Quintus ab Aggiia dixit:

Ille potest dare aliquid, qui aliquid habuerit: hæretici autē quid possunt dare, quos constat nihil habere?

Alius Iulianus à Marcellina dixit:

Matth. 6. Si potest homo duobus dominis seruire, Deo & mammonæ, pōt & baptisma duobus seruire christiano & hæretico.

Tenax ab Horreis Cæliæ dixit:

Baptisma unum est, sed ecclesiæ. Vbi ecclesia non est, baptisma illhic esse non potest.

Confessor alius Victor ab Assuris dixit:

Ephes. 4. Scriptum est, quia Deus unus est, & spiritus unus est, et ecclesia una, & baptisma unum. Quomodo ergo illhic baptizari aliquis potest, ubi Deus & Christus, et ecclesia una nō est?

Donatulus à Capse dixit:

Et ego semper hoc sensi, ut hæretici qui nihil foris cōsequi possunt, quando ad ecclesiam conuertuntur, baptizentur.

Martyr de schismaticis Verulus à Rusiccade dixit:

Homo hæreticus dare non potest quod non habet, multò magis schismaticus, quicquid habuit, amisit.

Pudentianus à Cuiculi dixit:

Nouitas episcopatus effecit fratres charißimi, ut sustinerem quid maiores iudicarent. Nam hæreses nihil habere, nec posse manifestum est, atq; ita si qui ex ijs uenerint, baptizari æquißime est statutum.

Martyr Petrus ab Hipponezatico dixit:

Cum baptisma unum sit in ecclesia catholica, manifestum est, non posse extra ecclesiam baptizari. Et ideo in hæresi tinctos siue in schismate uenientes ad ecclesiam, censeo baptizari oportere. Item alius Lucius ab auasafa dixit:

Secundum autem motum animi mei, & spiritus sancti cum sit unus Deus pater domini nostri Iesu Christi & spiritus sanctus & una spes, & una ecclesia, unum debet & esse baptisma. Et ideo dico siquid ab hæreticis motum aut factum fuerit rescindi debere, & eos qui inde ueniunt baptizandos esse.

Item alius Felix à Gurgitibus dixit:

Ego censeo ut secundum sanctarum scripturarũ præcepta baptizatus ab hæreticis extra ecclesiam illicite, cum confugere uoluerit ad ecclesiam, gratiam baptismi ubi licet ei dari, consequatur. Pusillus à Lamasba dixit:

Ego credo baptisma salutare nõ esse nisi in ecclesia catholica. Quicquid absq; catholica fuerit, simulatio est.

Martyr Saluianus à Gazaufala dixit:

Hæreticos nihil habere constat, & ideo ad nos ueniunt, ut poßint accipere quod non habent.

Honoratus à Tucca dixit:

Cum Christus ueritas sit, magis ueritatem quàm consuetudinem sequi debemus, ut hæreticos qui ideo ad nos ueniunt, quia foris nihil accipere potuerunt, ecclesiæ baptismo sanctificemus. Victor ab Octauo dixit:

Quod & ipsi scitis non olim sum episcopus constitutus, et ideo expectabam prædecessorum consiliũ. Hoc itaq; existimo,

ut quicunq; ex hæresi uenerint sine dubio baptizentur.

Confessor Clarus à Muscula dixit:

Manifesta est sententia domini nostri Iesu Christi, apostolos suos mittentis & ipsis solis potestatem à patre sibi datam permittētis, quibus nos successimus, eadem potestate ecclesiam domini gubernantes, & credentium fidem baptizātes. Et ideo hæretici, qui nec potestatem foris, nec ecclesiā Christi habent, neminem baptizare baptismo eius possunt.

Martyr Secundianus à Tabeis dixit:

Non debemus hæreticos nostra præsumptione decipere, ut in ecclesia domini nostri Iesu Christi non baptizati, ac per hoc remissionem peccatorum nō cōsecuti, cum iudicij uenerit dies, nobis imputent, q; per nos non sint baptizati, et indulgentiam diuinæ gratiæ consecuti. Propter quod cum sit una ecclesia, & unum baptisma, quando ad nos conuertuntur, simul cum ecclesia & ecclesiæ baptismum consequantur.

Item alius Aurelius à Cillani dixit:

2. Ioan 1. Ioannes apostolus in epistola sua posuit, dicens: Siqs ad uos uenit, & doctrinam Christi non habet, nolite eum admittere in domum uestram, & aue illi ne dixeritis. Qui enim dixerit illi, aue, cōmunicat factis eius malis. Quomodo admitti tales in domum Dei possunt, qui in domum nostram priuatam admitti prohibentur? Aut quomodo cum eis sine ecclesiæ baptismo communicare possumus, quibus si aue tantum dixerimus, factis eorum malis communicauimus?

Confessor Licteus à Gemellis dixit:

Matth. 15. Cæcus cæcum si ducat, ambo in foueam cadunt. Cum ergo hæreticos constet non posse illuminare quenquam, utpote cæcos, baptisma eorum non ualet.

Natalis à Boēa dixit:

Tam ego præsens, quàm Pompeius Sabratensis, quàm etiā Dioga Leptimagnensis, qui mihi mādauerūt corpore quidem absentes,

absentes, spiritu præsentes, censemus quod & collegæ nostri, quòd hæretici communicationem habere nobiscum non possunt, nisi ecclesiastico baptismo baptizati fuerint.

Iunius à Neapoli dixit:

Ab eo quod semel censuimus non recedo, ut hæreticos uenientes ad ecclesiam baptizemus.

Confessor & martyr Cyprianus à Carthagine dixit:

Meam sententiam plenißime expreßit epistola, quæ ad Iubaianum collegam nostrum scripta est, hæreticos secundum Euangelicam & Apostolicam contestationem aduersarios Christi & Antichristos appellatos, quando ad ecclesiam uenerint, unico ecclesiæ baptismo baptizandos esse, ut poßint fieri de aduersarijs amici, & de antichristis Christiani. 1. Ioan. 2.

FINIS

[redacted]

DE MONTIBVS SYNA ET SION ADVERSVS IVDAEOS TRACTATVS.

ROBATIO *capitulorum, quæ in scripturis deificis continentur, quæ in ueteri testamento figuraliter scripta sunt, per nouum testamentum spiritualiter intelligenda sunt, quæ per Christum in ueritate adimpleta sunt.* Nobis *enim per* Iesum *Christum spiritualis intellectus datus est, ipso* Iesu *dicente:* Vobis *quidem datum est intelligere sacramenta* Dei, *alijs autem in similitudinibus.* Inuenimus *in* Euangelio *secundum* Ioannem *scriptum esse:* Lex *per* Moysen *data est, gratia & ueritas per* Iesum Christum *facta est, quæ lex* Moysi *in* Mar. 4. Ioan. 1.

de Deo natus est. Ergo omnes hæretici & schismatici omnia
Gal.5. quæcunque faciunt carnalia sunt, dicente Apostolo: Manifesta enim sunt opera carnis, quæ sunt fornicationes, immunditiæ, incestum, idololatriæ, ueneficia, inimicitiæ, certamina, zelus, ira, diuisiones, hæreses, & his similia, de quib. prædixi uobis sicut prædico, quoniam quicunq; hæc faciunt, regnum Dei nõ hæreditabunt. Condemnat æquè Apostolus cum omnibus ma lis & eos qui diuisionem faciunt, hoc est schismaticos & hæreticos. Nisi ergo acceperint baptisma salutare in ecclesia catholica quæ una est, salui esse non possunt, sed cum carnalibus in iudicio Domini Christi damnabuntur.

Ianuarius à Lambese dixit:

Secũdũ scripturarũ sanctarũ autoritatẽ decerno hæreticos omnes baptizandos, & sic in ecclesiam sanctam admittẽdos.

Lucius à Castragalba dixit:

Matth.5. Cum Dominus in Euangelio suo dixerit. Vos estis sal terræ. Si autẽ sal infatuatum fuerit, id quod salietur ex eo ad nihilum ualebit, nisi ut proijciatur foras, & cõculcetur ab hominibus. Et iterum post resurrectionem suam mittens Apostolos
Matth.28. suos mandauerit, dicens: Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra: Ite ergo & docete omnes gentes baptizantes eas in nomine patris & filij & spiritus sancti. Cum ergo manifestum sit hæreticos, id est, hostes, nõ integram sacramenti con fessionem habere: Item schismaticos non posse condire sapien tia spirituali, cum ipsi ab ecclesia quæ una est, recedendo infatuati contrarij facti sint, fiat sicut scriptum est. Domus contrariorum legis debent emundationem, & consequens sit eos qui à contrarijs baptizati inquinati sunt, primò purgari, & tum demum baptizari.

Crescens à Cirta dixit:

In tanto cœtu sanctissimorum consacerdotum lectis literis Cypriani dilectissimi nostri ad Iubaianum, itemq; ad Stepha-

um, quæ tantum in se testimoniorum descendentium ex scripturis deificis continent, ut meritò omnes per Dei gratiã adunati consentire debeamus: Censeo omnes hæreticos siue schismaticos, qui ad catholicam ecclesiam uoluerint uenire, non antè ingredi, nisi exorcizati & baptizati fuerint, exceptis his sanè qui in ecclesia catholica fuerint antè baptizati: ita tamen ut per manus impositionem in pœnitentiam ecclesiæ reconcilientur.

Nicomedes à Segermis dixit:

Mea sententia hæc est, ut hæretici ad ecclesiam uenientes baptizentur, eò quòd nullam foris apud peccatores remissionem peccatorum consequantur.

Monnulus à Girpa dixit:

Ecclesiæ catholicæ matris nostræ ueritas semper apud nos fratres, & mãsit & manet, & uel maximè in baptismatis trinitate, Domino nostro dicẽte: Ite baptizate gentes in nomine patris & filij & spiritus sancti. Cum ergo manifestè sciamus hæreticos nõ habere nec patrẽ, nec filiũ, nec spiritũ sanctum, debent uenientes ad ecclesiam matrem nostram uerè renasci & baptizari, ut cancer quod habebant, & dãnationis ira, & erroris offensa per sanctum & cœleste lauacrũ sanctificetur. Matth. 28.

Secundinus à Chezas dixit:

Cum Dominus noster Christus dicat: Qui non est mecum, aduersus me est: Et Ioannes apostolus hos qui ab ecclesia exeunt, Antichristos dicat: indubitanter hostes Christi, quiq; antichristi nominati sunt, gratiam baptismi salutaris ministrare non possunt. Et ideo censeo eos qui de insidijs hæreticorum confugiunt ad ecclesiam, baptizandos esse à nobis, qui amici appellati sumus Dei, eius dignatione. Matth. 12. 1. Ioan 2.

Felix à Bigai dixit:

Sicut cæcus cæcum ducens ambo in foueam cadunt, ita hæreticus hæreticũ baptizans simul in mortẽ cadũt. Et ideo ba- Matth. 15.

ptizãdus, et uiuificãdus est, ne nos uiui mortuis cõmunicemus.

Pollianus à Mileo dixit:

Censeo hæreticum baptizari in ecclesia sancta.

Theogenes ab Hippone regio dixit:

Secundum sacramentum gratiæ cœlestis, quod accepimus, unum baptisma, quod est in ecclesia sancta, credimus.

Datiuus à Badis dixit:

Nos quãtũ in nobis est, hæreticis nõ cõmunicamus, nisi baptizati in ecclesia fuerint, et remißionẽ peccatorũ acceperint.

Successus à Birgermaniciana dixit:

Hæreticis aut nihil licet, aut totũ licet. Si baptizare possunt, & spiritum sanctum dare possunt. Si autem spiritum sanctum dare non possunt, quia non habent spiritum sanctum datum, nec baptizare spiritualiter possunt, propterea cẽsuimus hæreticos baptizandos esse.

Fortunatus à Thuccabori dixit:

Matth. 7. Iesus Christus Dominus et Deus natus Dei patris et creatoris filius, super petrã ædificauit ecclesiã suam, nõ super hæresim: & potestatẽ baptizandi apostolis habere dedit, nõ hæreticis. Quare qui extra ecclesiã sunt, & contra Christũ stantes oues eius & greges spargunt, baptizare foris nõ possunt.

Sedatus à Tuborbo dixit:

In quantũ aqua sacerdotis prece in ecclesia sanctificata abluit delicta, in tantum hæreticus sermone uelut cancer infecta cumulat peccata. Quare omnibus quidem pacificis uiris nitendum est, nequis hæretico errore infectus & tinctus, singulare & uerum ecclesiæ baptismum detrectet accipere, quo quisquis non fuerit baptizatus, à regno cœlorum fit alienus.

Priuatianus à Suficula dixit:

Qui hæreticos potestatem baptizandi habere dicit, dicat prius quis hæresim cõdiderit. Si enim hæresis à Deo est, habere & indulgentiam diuinã potest. Si uerò à Deo non est, quo-

modo gratiam Dei aut habere aut conferre alicui potest?

Priuatus à Sufibus dixit:

Qui hæreticorũ baptisma probat, quid aliud, quàm hæreticis communicat?

Hortensianus à Laribus dixit:

Quot sint baptismi, uiderint præsumptores, aut fautores hæreticorum: nos unum baptisma quod non nisi in ecclesia nouimus, ecclesiæ uendicanus. Aut quomodo possunt in nomine Christi aliquem baptizare, quos ipse Christus dicit aduersarios suos esse?

Cassius à Macomadibus dixit:

Cum baptismata duo esse nõ poßint, qui hæreticis baptisma concedit, sibi tollit. Censeo itaq; flebiles & tabidos hæreticos baptizandos esse cũ ad ecclesiã uenire cœperint, & sacra & diuina lauatione lotos, & lumine uitæ illuminatos, non hostes, sed pacificos, non alienos, sed fidei domesticos, non adulteros, sed Dei filios, nõ erroris, sed salutis effectos, in ecclesiã recipi, absq; eis q de ecclesia fideles supplantati ad hæresis tenebras transierunt, sed eos per manus impositionẽ restituendos.

Alius Ianuarius à Vico Cæsaris dixit:

Si non obtemperat error ueritati, multo magis ueritas non consentit errori. Et ideo nos ecclesiæ aßistimus in qua præsidemus, ut baptismum eius ipsi soli uendicantes, eos quos ecclesia non baptizauit, baptizemus.

Alius Secundinus à Carpis dixit:

Hæretici Christiani sunt, an nõ? Si Christiani sunt, cur in ecclesia Dei nõ sunt? Si Christiani nõ sunt, quomodo Christianos faciũt? Aut quò pertinebit sermo Domini dicẽtis: Qui nõ est mecum, aduersus me est, & qui mecum non colligit, spargit? Vnde cõstat super filios alienos & soboles Antichristi spiritũ sanctũ per manus impositionem tantũmodo non posse descendere, cum manifestum sit hæreticos baptisma non habere. Matth.12.

Victoricus à Thabraca dixit:

Si licet hæreticis baptizare, & remissam peccatorum dare, quid illos infamanus, & hæreticos appellamus?

Alius Felix ab Vtina dixit:

Nemini dubium est sanctißimi consacerdotes non tantum posse humanam præsumptionem, quantum Domini nostri Iesu Christi adorandam & uenerabilem maiestatem. Memores ergo periculi hoc quoque non tantum obseruare, uerumetiam ab omnibus nobis cõfirmare debemus, ut omnes qui ad sinum matris ecclesiæ accurrunt, baptizentur, ut mens hæretica, quæ diuturna tebe polluta est, sanctificatione lauacri purgata in melius reformetur.

Quietus à Baruc dixit:

Qui fide uiuimus, obsequi ijs, quæ instruendis nobis antè prædicta sunt, sedula obseruatione debemus. Nã scriptum est
Eccl. 34. *apud Salomonem. Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit mortuum, quid proficit lauatio eius? Quod utique de his qui ab hæreticis tinguntur, & de tingẽtibus loquitur. Si enim qui apud illos baptizantur per remißionẽ peccatorum uitam æternam cõsequuntur, cur ad ecclesiã ueniunt? Si uerò à mortuis nihil salutis accipitur, ac propterea agnito errore pristino ad ueritatem cum pœnitentia reuertuntur, uno uitali baptismate, quod est in ecclesia catholica, sanctificari debebunt.*

Castus à Sicca dixit:

Qui cõtempta ueritate præsumit cõsuetudinẽ sequi, aut circa fratres inuidus est, & malignus, quib. ueritas reuelatur: aut circa deũ ĩgratus est, cuius inspiratiõe ecclesiæ eius ĩstruũtur?

Eucratius à Thenis dixit:

Fidem nostram, & baptismatis gratiam & legis ecclesiastici regulam Dominus et Deus noster Iesus Christus suo ore, apostolos docẽs, impleuit, dicens: Ite & docete omnes gentes, baptizantes eas in nomine patris, et filij, & spiritus sancti. Fal

sum ergo hæreticorum baptisma & iniquum, à nobis pellendum est & omni detestatione refutandum, de quorum baptismate non uita, nec gratia cœlestis, sed blasphemia trinitatis exprimitur. Et ideo uenientes ad ecclesiam hæreticos, integro & catholico baptismate baptizari debere manifestum est, ut à blasphemiæ suæ præsumptione purificati, poßint spiritus sancti gratia reformari.

Libosus ab Agra dixit:

In euangelio Dominus: Ego *sum, inquit, ueritas: non dixit,* Ioan. 14.
ego sum consuetudo. Itaq; ueritate manifestata cedat consuetudo ueritati, ut & si in præteritũ quis hæreticus in ecclesia non baptizauit, nec nunc baptizare incipiat.

Leucius à Thabeste dixit:

Hæreticos *blasphemos atq; iniquos uerbis uarijs decerpentes sancta & adorabilia scripturarum uerba, execrandos censeo, et ideo exorcizandos et baptizandos esse.*

Eugenius ab Ammeclera dixit:

Et *ego hoc idem censeo, hæreticos baptizandos esse.*

Item alius Felix ab Accura dixit:

Et *ipse secutus diuinarum scripturarum autoritatem baptizandos esse hæreticos censeo, sed et eos qui apud schismaticos baptizatos se esse contendunt. Si autem secũdum cantum Christi priuatus fons noster est, intelligant cuncti ecclesiæ nostræ aduersarij, qui alieni sunt, nobiscum esse nõ possunt.* Nec *duobus populis salutarem aquam tribuere potest ille qui unius gregis pastor est. Et ideo manifestum est, nec hæreticos, nec schismaticos aliquid cœleste posse suscipere, qui à peccatoribus hominibus, et ab ecclesia extraneis audeant accipere.* Quando *danti locus non est, utiq; nec accipienti prodest.*

Item alius Ianuarius Muzulensis dixit:

Miror *quòd cum omnes confiteantur unum eße baptisma, non omnes intelligant eiusdem baptismatis unitatem: ecclesia*

ad ecclesiam ueniunt. Nam *cum in die iudicij peccata sunt quæ puniantur, nihil est qđ timere poßint hæretici de iudicio* Chri*sti, si sunt remißionem peccatorum consecuti.*

Victor *à Gor dixit:*

Cum peccata non nisi in ecclesiæ baptismo remittãtur, qui hæreticum ad cõmunicationem sine baptismo admittit, utrũq; contra rationem facit, nec hæreticos purgat, & christianos inquinat. Aurelius *ab* Vtica *dixit:*

Cum dicat Apostolus *non communicandum peccatis alienis, quid aliud quàm peccatis alienis communicat, qui hæreticis sine ecclesiæ baptismo communicat?* Et *ideo censeo baptizandos esse hæreticos, ut accipiant remissam peccatorum, & sic illis communicetur.* 1. Timo.5.

Confessor Iambus *à* Germaniciana *dixit:*

Qui hæreticorum baptisma probant, nostrum improbãt, ut extra ecclesiam non dicam lotos, sed sordidatos negant in ecclesia baptizari oportere. Lucianus *à* Rucumma *dixit:*

Scriptum est: & uidit Deus *lucem quia bona est, & diuisit inter lucem & tenebras.* Si *potest luci & tenebris conuenire, potest nobis et hæreticis aliquid esse commune.* Propterea *censeo hæreticos baptizandos esse.* Gene.1.

Pelagianus *à* Lupertiana *dixit:*

Scriptum est: Aut *enim* Deus Deus *est, aut* Baal Deus *est: ita et nunc, aut ecclesia ecclesia est, aut hæresis ecclesia est.* Por*rò si hæresis ecclesia non est, quomodo esse apud hæreticos baptisma ecclesiæ potest?* 3.Reg.18.

Confessor *& martyr* Iader *à* Midila *dixit:*

Scimus nõ esse nisi unum baptisma in ecclesia catholicã, & ideo non debemus admittere hæreticum, nisi baptizatus apud nos fuerit, ne se putet extra ecclesiã catholicã baptizatũ esse.

Item *alius* Felix *à* Mazrazana *dixit:*

Vna *fides, unum baptisma, sed ecclesiæ catholicæ, cui soli* Ephes.4.

licet baptizare.

Confessor Paulus ab Obba dixit:

Me non mouet si aliquis ecclesiæ fidem, & ueritatem non Roma.3. *uendicat, quando Apostolus dicat: Quid enim si exciderunt à fide quidam illorum? Nunquid infidelitas eorũ fidem Dei euacuauit? absit. Est enim Deus uerax, est autẽ omnis homo mendax. Si autẽ Deus uerax est, quomodo esse apud hæreticos baptismi ueritas potest, apud quos Deus non est?*

Confessor Pomponius à Iosiniana dixit.

Manifestũ est hæreticos non posse baptizare, & remissionem peccatorum dare, qui potestatem non habent, ut aut solue re aut ligare aliquid in terris poßint.

Confessor Venantius à Tinisa dixit:

Si maritus peregre proficiscens amico suo cõmendet uxorem suam custodiendam, commendatam sibi ille quanta posset diligentia conseruaret, ne ab aliquo sanctitas & castitas adulteraretur, Christus dominus & Deus noster ad patrem proficiscens, sponsam suam nobis commendauit, utrum'ne eam incorruptam & inuiolatam custodiemus, an integritatem eius et castitatem mœchis & corruptoribus prodemus? Qui enim baptisma ecclesiæ commune cum hæreticis facit, sponsam Christi adulteris prodit.

Aymnius ab Ausuagiga dixit:

Nos unum baptisma accepimus, & ipsum tenemus, et exercemus. Qui autem dicit quia & hæreticis licet baptizare, ipse duo baptismata facit.

Saturninus à Victoriana dixit:

Si licet hæreticis baptizare, excusati sunt, et defensi illicita facientes. Nec uideo quare eos aut Christus aduersarios suos, aut Apostolus Antichristos eos appellauerit.

Confessor Saturninus à Tucca dixit:

Gentiles quãuis idola colant, tamẽ summum Deum patrem

creatorem cognoſcunt & confitentur. In hunc Marcionitæ *blaſphemant*, *& quidam non erubeſcunt Marcionis baptiſmum probare: quomodo tales ſacerdotes ſacerdotium* Dei *aut ſeruant aut uendicant, qui hoſtes* Dei *non baptizant, & ſic illis communicant?*

Marcellus à Zana dixit:

Cum peccata non niſi in eccleſiæ baptiſmo remittãtur, qui hæreticum non baptizat, peccatori communicat.

Confeſſor Hireneus ab Vlulis dixit:

Si ideo eccleſia hæreticum non baptizat quòd dicatur iam baptizatus eſſe, hæreſis maior eſt.

Donatus à Cibaliana dixit:

E*go unam eccleſiam et unum baptiſma eius noui. Si eſt qui dicat apud hæreticos eſſe baptiſmi gratiam, antè eſt ut oſtẽdat & probet eſſe illhic eccleſiam.*

Zoſimus à T*haraſſa dixit:*

R*euelatione facta ueritatis, cedat error ueritati, quia et* P*etrus qui prius circũcidebat, ceßit* P*aulo ueritatẽ prædicanti.* Galat. 2.

Iulianus à T*elepte dixit:*

*Scriptum eſt:*N*emo poteſt aliquid accipere, niſi datum illi fuerit de cœlo. Si hæreſis de cœlo eſt, põt & baptiſma dare.* Ioan. 3.

Confeſſor F*auſtus à* T*imida regia dixit.*

N*on ſibi blandiantur, qui hæreticis patrocinãtur.* Q*ui pro hæreticis eccleſiaſtico baptiſmati intercedit, illos chriſtianos, & nos hæreticos facit.*

Geminus à F*urnis dixit:*

Q*uidam de collegis hæreticos præponere ſibi poſſunt, nobis non poſſunt, & ideo quod ſemel decreuimus, tenemus, ut ab hæreticis uenientes baptizemus.*

R*ogatianus à* N*oua dixit.*

E*ccleſiam* C*hriſtus inſtituit, hæreſim diabolus, quomodo poteſt habere babtiſmum* C*hriſti ſynagoga ſatanæ?*

Confessor Terapius à Bulla dixit:

Qui hæreticis ecclesiæ baptisma concedit & prodit, quid aliud sponsæ Christi quàm Iudas existit?

Confessor item alius Lucius à Membressa dixit:

Ioan. 9. Scriptum est: Deus peccatorem non audit. Hereticus qui peccator est, quomodo audiri in baptismo potest?

Item alius Felix à Buslaccenis dixit:

In hæreticis sine ecclesiæ baptismo admittendis nemo consuetudinem rationi & ueritati præponat, quoniam consuetudinem ratio & ueritas semper excludit.

Alius Saturninus ab Itinis dixit:

Si potest antichristus dare alicui gratiam Christi, possunt & hæretici baptizare, qui appellati sunt Antichristi.

Quintus ab Aggiua dixit:

Ille potest dare aliquid, qui aliquid habuerit: hæretici autē quid possunt dare, quos constat nihil habere?

Alius Iulianus à Marcellina dixit:

Matth. 6. Si potest homo duobus dominis seruire, Deo & mammonæ, pōt & baptisma duobus seruire christiano & hæretico.

Tenax ab Horreis Cæliæ dixit:

Baptisma unum est, sed ecclesiæ. Vbi ecclesia non est, baptisma illhic esse non potest.

Confessor alius Victor ab Assuris dixit:

Ephes. 4. Scriptum est, quia Deus unus est, & spiritus unus est, et ecclesia una, & baptisma unum. Quomodo ergo illhic baptizari aliquis potest, ubi Deus & Christus, et ecclesia una nō est?

Donatulus à Capse dixit:

Et ego semper hoc sensi, ut hæretici qui nihil foris cōsequi possunt, quando ad ecclesiam conuertuntur, baptizentur.

Martyr de schismaticis Verulus à Rusiccade dixit:

Homo hæreticus dare non potest quod non habet, multò magis schismaticus, quicquid habuit, amisit.

Pudentianus à Cuiculi dixit:

Nouitas episcopatus effecit fratres charissimi, ut sustinerem quid maiores iudicarent. Nam hæreses nihil habere, nec posse manifestum est, atq; ita siqui ex ijs uenerint, baptizari æquissime est statutum.

Martyr Petrus ab Hipponezatico dixit:

Cum baptisma unum sit in ecclesia catholica, manifestum est, non posse extra ecclesiam baptizari. Et ideo in hæresi tinctos siue in schismate uenientes ad ecclesiam, censeo baptizari oportere. Item alius Lucius ab auasafa dixit:

Secundum autem motum animi mei, & spiritus sancti cum sit unus Deus pater domini nostri Iesu Christi & spiritus sanctus & una spes, & una ecclesia, unum debet & esse baptisma. Et ideo dico siquid ab hæreticis motum aut factum fuerit rescindi debere, & eos qui inde ueniunt baptizandos esse.

Item alius Felix à Gurgitibus dixit:

Ego censeo ut secundum sanctarum scripturarũ præcepta baptizatus ab hæreticis extra ecclesiam illicite, cum confugere uoluerit ad ecclesiam, gratiam baptismi ubi licet ei dari, consequatur. Pusillus à Lamasba dixit:

Ego credo baptisma salutare nõ esse nisi in ecclesia catholica. Quicquid absq; catholica fuerit, simulatio est.

Martyr Saluianus à Gazausala dixit:

Hæreticos nihil habere constat, & ideo ad nos ueniunt, ut possint accipere quod non habent.

Honoratus à Tucca dixit:

Cum Christus ueritas sit, magis ueritatem quàm consuetudinem sequi debemus, ut hæreticos qui ideo ad nos ueniunt, quia foris nihil accipere potuerunt, ecclesiæ baptismo sanctificemus. Victor ab Octauo dixit:

Quod & ipsi scitis non olim sum episcopus constitutus, et ideo expectabam prædecessorum consiliũ. Hoc itaq; existimo,

ut quicunq; ex hæresi uenerint sine dubio baptizentur.

Confessor Clarus à Muscula dixit:

Manifesta est sententia domini nostri Iesu Christi, apostolos suos mittentis & ipsis solis potestatem à patre sibi datam permittētis, quibus nos successimus, eadem potestate ecclesiam domini gubernantes, & credentium fidem baptizātes. Et ideo *hæretici, qui nec potestatem foris, nec ecclesiā Christi habent, neminem baptizare baptismo eius possunt.*

Martyr Secundianus à Tabeis dixit:

Non *debemus hæreticos nostra præsumptione decipere, ut in ecclesia domini nostri Iesu Christi non baptizati, ac per hoc remissionem peccatorum nō cōsecuti, cum iudicij uenerit dies, nobis imputent, q; per nos non sint baptizati,* et *indulgentiam diuinæ gratiæ consecuti.* Propter quod *cum sit una ecclesia, & unum baptisma, quando ad nos conuertuntur, simul cum ecclesia & ecclesiæ baptismum consequantur.*

Item alius Aurelius à Cillani dixit:

2.Ioan 1. Ioannes *apostolus in epistola sua posuit, dicens: Siqs ad uos uenit, & doctrinam Christi non habet, nolite eum admittere in domum uestram, & aue illi ne dixeritis.* Qui *enim dixerit illi, aue, cōmunicat factis eius malis.* Quomodo *admitti tales in domum Dei possunt, qui in domum nostram priuatam admitti prohibentur?* Aut *quomodo cum eis sine ecclesiæ baptismo communicare possumus, quibus si aue tantum dixerimus, factis eorum malis communicauimus?*

Confessor Licteus à Gemellis dixit:

Matth.15. *Cæcus cæcum si ducat, ambo in foueam cadunt.* Cum *ergo hæreticos constet non posse illuminare quenquam, utpote cæcos, baptisma eorum non ualet.*

Natalis à Boēa dixit:

Tam *ego præsens, quàm Pompeius Sabratensis, quàm etiā Dioga Leptimagnensis, qui mihi mādauerūt corpore quidem absentes,*

absentes, spiritu præsentes, censemus quod & collegæ nostri, quòd hæretici communicationem habere nobiscum non possunt, nisi ecclesiastico baptismo baptizati fuerint.

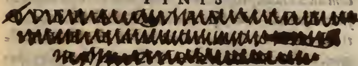
Iunius à Neapoli dixit:

Ab eo quod semel censuimus non recedo, ut hæreticos uenientes ad ecclesiam baptizemus.

Confessor & martyr Cyprianus à Carthagine dixit:

Meam sententiam plenissime expreßit epistola, quæ ad Iubaianum collegam nostrum scripta est, hæreticos secundum Euangelicam & Apostolicam contestationem aduersarios Christi & Antichristos appellatos, quando ad ecclesiam ueneriut, unico ecclesiæ baptismo baptizandos esse, ut poßint fieri de aduersarijs amici, & de antichristis Christiani. 1.Ioan. 2.

FINIS

DE MONTIBVS SYNA ET SION ADVERSVS IVDAEOS TRACTATVS.

ROBATIO *capitulorum, quæ in scripturis deificis continentur, quæ in ueteri testamento figuraliter scripta sunt, per nouuum testamentum spiritualiter intelligenda sunt, quæ per Christum in ueritate adimpleta sunt.* Nobis *enim per* Iesum *Christum spiritualis intellectus datus est, ipso* Iesu *dicente:* Vobis *quidem datum est intelligere sacramenta* Dei, *alijs autem in similitudinibus.* Inuenimus *in* Euangelio *secundum* Ioannem *scriptum esse:* Lex *per* Moysen *data est, gratia & ueritas per* Iesum Christum *facta est, quæ lex* Moysi *in* Mar. 4. Ioan. 1.

Esa. 2. monte Syna data est. Verum iterum inuenimus scriptum. De Sion enim exibit lex, & uerbũ Domini ab Hierusalẽ. Quatenus hoc ĩtelligere debemus, utrũ Syna mons, ubi à Deo Moysi Lex data est, & Siõ mons unde Lex exijt, an unũ sint, an uerò alter sit Syna mons, & alter sit Sion mons. Inuenimus hæc nomina duorum montium esse Hebraica: uerum Latina interpretatio nominum differentium ab inuicem ostendit aliud esse Syna montem, & aliud mõtem Syon. Hæc est interpretatio de Hebraica lingua in Latinam. Sina mons interpretatur tentatio æterna & odium: æque & Syon interpretatur tẽtatio exacerbationis & speculatio. Vides ergo in Hebraica interpretatione non sibi similare, sed neq; esse unum montem, sed potius duos inuicem à se differentes gratia & honore. Præterea cum dicat Dauid propheta in Psalmo secundo: Ego autem cõstitutus sum rex ab eo super Sion montẽ sanctum eius. annuntians imperium eius. Ecce quatenus montẽ Sion sanctum designat. Vnde manifestum est montem Sion cœlestem esse & spiritualem, & Syna esse terrenum. Nihil enim potest quod in terra est esse sanctum, cum totus mundus propter facta mala à diabolo sit maculatus, dicente Iesu. Odit me seculum, quia & ego illud, quia mala sunt facta illius. Ex qua re quicquid est in hoc seculo terreno, sanctum esse non potest. Sion autem montem ex prophetico dicto constat esse sanctum & spiritualem. In quo monte à spiritu sancto filius Dei rex constitutus est, annuntians uoluntatem & imperium Dei patris sui: & Syna montem terrenum esse in arida terra constitutum, qui est in Syria Palæstina, ubi est terra Iudæa, ubi est & ciuitas illa interfectrix prophetarũ, ante cuius portam Christus à Iudæis crucifixus est in horto, quæ ciuitas dicitur Hierusalem per Esaiam prophetã, spiritualiter uerò execrata & derelicta. Nec immerito & Deus ex eodem mõte Syna terreno per Moysen adhuc in carne terrena primi hominis positũ populũ Iudæo-

Sion et Syna montes distincti.

Ioan. 7.

rum terreno & carnali, legem à Deo recepit illis tradendam, digitis sacris scriptam in duas tabulas lapideas, licet digitis sacris; tamen digitis in figura carnis, quasi populo carnali & durißimo, sicut fuerunt tabulæ lapideæ durißimæ, in quibus tabulis legem acceperunt. Ideo in duabus significans unitatē populi diuidi in duas partes, partem quæ saluatur, & partem incredulam quæ perit, dicente angelo ad Rebeccam uxorem Isaac, Duæ gentes in utero tuo sunt, & duo populi de uentre tuo diuidentur, & populus populum superabit, & maior seruiet minori. Rebecca uerò figuram portat ecclesiæ, sicut Isaac uir eius typum in se portabat Christi. Ergo cum dicit, duæ gentes in utero tuo sunt, quia & de gentilibus duas partes futuras designabat, partem idololatriæ deditam, & partem credulam uiuentem per fidem, hanc unam partem gentium designat in utero ecclesiæ permanere, generationem in æternum in figura Rebeccæ, & partem populi infidelium Iudæorum à uentre tunc Rebeccæ diuidi & separari à natiuitate ecclesiæ. Hæc fuit præfiguratio in Genesi per angelum spiritualiter annuntiata, hæc uerò nomina eorum montium talem habent interpretationem in lingua Latina, demonstrantem ueritatem, qui sint hi duo montes Syna, uel nunc Sion: quod quidem post paululū dicturi sumus. Ita enim hanc ueritatis interpretationem probauimus, de principio generis humani uenientem. Ita enim omnipotens Deus ab initio mundi, & deinceps omni homini nascendi dedit tempus, & nati nomina à parentibus suis accipiebant, non quidē ex se, sed à Deo mēte impellebantur. Qui antequàm fiant, præscius futurorum, quales post crementum ætatis suæ futuri essent, posteriori tempore uegeti in nominibus Hebraicis designabantur. Quid singulis futurum esset, interpretatio nominum designabat ueritatem, sicuti tunc temporis in patriarchis completum est, secundum primi hominis carnem ex terra & limo esse, ex ipso protopla

Gen. 25.

Nomina nascentibus consona dabātur.

Adam terra interpretatur. Esa. 40. Gen. 2.

sto probamus ueritatē. Nomen accepit à Deo. Hebraicè Adā interpretatur terra caro facta, eò quòd ex quatuor cardinibus orbis terrarum pugno comprehendit, sicut scriptum est: Palmo mensus est cœlum, & pugno comprehendit terrā, & finxit hominē ex omni limo terræ. Ad imaginem Dei fecit illum. Oportuit illum ut ex his quatuor cardinibus orbis terræ nomen in se portaret Adam. Inuenimus in scripturis per singulos cardines orbis terræ esse à cōditore mundi quatuor stellas constitutas in singulis cardinibus. Prima stella orientalis dicitur ἀνατολὴ, secunda occidētalis δύσις, tertia stella Aquilonis ἄρκτος. Quarta stella meridiana dicitur μεσημβρία. Ex nominibus stellarū numero quatuor, de singulis stellarū nominibus tolle singulas literas principales, de stella Anatole a, de stella Dysis d, de stella Arctos a, de stella Mesembria m. In his quatuor literis cardinalibus habes nomen Adam. Nam & in numero certo p quatuor literas Græcas designatur ἀδὰμ, hoc modo, α μία, id est unū, δ· τέσσαρα, id est quatuor. α, id est unū. μ τεσσαράκοντα, id est quadraginta. Ex quibus resultat numerus quadragenarius senarius, paßionem carnis Adæ designans, quā carnē in se figuralem Christus portauit, & eā in ligno suspendit. Quæ caro dominica à Deo patre Iesus uocata est. Spiritus sanctus qui de cœlo descēdit, Christus Dei ui ui Deo uocatus est, spiritus carni mistus est Iesus Christus. Hic ergo numerus XLVI. paßionē declarat, eò quòd sexto millesimo anno hora sexta passus à mortuis resurgens, quadragesimo die in cœlos ascendit. Vel quia Salomon quadragintasex annis templum Deo fabricauerit. In cuius templi similitudinem Iesus carnem suam esse dixit, dicens pharisæis: Destruite fanum istud, & ego in tribus diebus excitabo illud. Et pharisæi dicebant: Quadragintasex annis ædificatum est fanum istud, & hic in tribus diebus suscitabit illud? Dicebat autem Iesus fanum de corpore suo. Deinde Abel filius

Stellæ quatuor cardinibus mūdi constitutæ Adam componunt.

Augustinus tractatu. 9. et 10. in expositione Euāgelii Io. 2.

Adæ nomen accepit Hebraicum, signans fratris interfectionē, & parentum luctum. Item Enoch, qui ante diluuium Deo iustus complacuit, & ideo de isto mundo in carnis suæ natiuitatem uiuus translatus est in loco, ubi Deus scit, ex quo loco consummationem mūdi innouare habet in hoc mundo, unde etiam translatus est ad confundēdum & reuincendum Antichristū. Quo interfecto martyria sua complebunt uiuentes in æternū in secula seculorum. Et ideo Enoch interpretatur innouatus. Enoch īterpretatio. Deinde Iob iustus, qui ante diem iudicij meruit uoce iudicis laudari, & ideo diabolo deuicto & superato, Iob interpretatur Charissimus Dei. Iob interpretatio. Aequè & Abrahā in sinu à natiuitate à parentibus suis Abram uocatus est, tētatus uerò à Deo fidelis inuentus est, & à Deo benedictus pater multarum gentiū constitutus est, & ideo immutato nomine à Deo Abraham uocatus est, intepretatur pater multorum populorū. Abraham intepretatio. Ecce interim de multis probationibus pauca diximus, ut ad duorum montium nominum prouenientes interpretationes, quorum montium nomina probemus, qualiter designata sint ad nostrā instructionem, ut ex hac interpretatione nominum intelligamus montem Sina esse terrenum, & montem Sion esse cœlestem. Spiritualiter interpretatur Sina tentatio æterna, & odium, & mons Sion tentatio exacerbationis æternæ & speculatio. Sina quid mystice. Ita intelligitur cum dicitur mons Sina tentatio æterna & odium, eó quòd ex eo monte Moyses legem acceperit populo durissimo & contumacia. Per quā legem tentati à Deo æterno, & inuenti sunt non posse eandem legem sustinere in perpetuum, exinde Deo in odium conuersi sunt. Ideo in nomine montis Sina, unde legem acceperant, interpretatio nominis designauit populum tentatum à Deo, & in æternum odium esse conuersos, ideo dicitur Sina tentatio æterna & odium. Inuenimus in scripturis eos esse à Deo tentatos ita positum, dicente Domino ad Moysen: Exeat populus iste, & colligant diur- Exod. 16.

num in diem, & tentabo eos an poßint legem meam sustinere an non. & tentati à Deo per legem, inuenti sunt ab ea lege alieni. Exinde Deo in odium æternum conuersi sunt, & completa est interpretatio Syna. Manifesta uerò & Moysen, per quem eos Deus per legem tentauit, in Latino interpretatur similiter Moyses tentatio Dei, & inuentio, per quem tentati à Deo inuenti sunt alieni à legis obseruatione, ideo in æternum Deo in odium cōuersi sunt. Hoc odium in ipso genere Iudæorum scriptū inuenimus dicente Isaac de duobus suis filijs Esau maiore, & Iacob minore, dicens: Iacob dilexi, Esau autem odio habui. Esau uerò maior pilosus fuit totus, inquit, quasi corium pilosum, in figurā populi maioris impietate delictorum suorum constitutus. Et Iacob fuit lenis & minor in figura populi nouellioris, qui ex dicto audientiam per credulitatis fidē ex asperdine seculi in lenitatem conuersus est ad Christum Dominum, & Dei filium. Ecce probauimus per scripturarum fidem populum maiorem & uetustiorē esse Deo in odiū conuersum, secundum interpretationem montis Syna dicentis, tentatio æterna & odium. Atque etiam Sion mons ita inteerpretatur, tentatio exacerbationis & speculatio. Hæc uerò interpretatio Latina ligni sacri paßionem designat, dicente Salomone de ipsa paßione dominica: Contumelia & tormento interrogemus illum, ut sciamus reuerentiam illius, & probemus patientiam ipsius, & tentemus quæ uentura sunt illi. Si enim uerè filius Dei est, suscipiet illū, & liberabit eum de manibus contrariorum, morte turpißima condemnemus illum. Hæc cogitauerunt, & errauerunt, excæcauit illos malitia ipsorū, & non intellexerunt sacramenta Dei. Ecce tentatores Iudæos. Itē scriptum est: Et tentauerunt Deum in loco inaquoso. Speculū uerò altitudinem ligni declarat, dicente Salomone: Posuerunt me uelut custodiam pomarij, eo quòd in horto in ligno confixus inter duos latrones pependit, & de altitudine ligni am-

Gen. 27. Sap. 2. Psal. 105. Cant. 1.

bos speculatur in figura duorum populorum malefactorum. Gentes in seculi mala facta iacentes, & Iudæos interfectores prophetarũ. Hi sunt duo populi malefactores, quorum figurã in se portabant duo latrones, inter quos pependit innocens. Vnus blasphemabat, alius uerò confessus est, quia innocens in iuriam patitur. Iesus autem ambos speculabatur de ligno speculatorio blasphemum & confessorem, confessorem saluauit, & blasphemum perdidit, sicuti de duobus populis fecit. Persecutores derelicti, qui in æternæ mortis sententia sibi non crediderint; si sic de seculo exierint, perient. Gentes uerò ad se conuersæ fidem sibi habentes, quia filius Dei est, saluati uidebunt in æterna secula seculorum imperatorem & regem suum. Verum ipsam paßionem pendens in ligno, duas partes populi, prospiciens speculabatur, de alto ligno partem populi, qui uiderat uirtutes eius mirabiles & deificas, patientem illum. Alij iniuriam dolentes plorabant, alij uerò Iudæi irridentes de arundine caput ei quassabant blasphemantes & dicentes: Aue rex Iudæorum: Vbi est pater tuus? ueniat & liberet te de cruce. Exinde exacerbatus pater fecit cœlum patefieri & tonitrua facta sunt insustinibilia, terra cõmota, patefacta sunt sepulchra & corpora, à semetipso uelum templi scissum est in duabus partibus, & à tanto fragore cœli & terræmotu omnes qui stabant ante lignum, alij dolentes, alij uerò blasphemantes illudentes prostrati in faciem iacuerunt trementes tanquam mortui. Tunc Iudæi intellexerunt se offendisse Dominum, & in luctum conuersi sunt, & fuit exacerbatio. Eo enim tempore quo in ligno confixus pependit, dies fuerunt azymorum, qui sunt dies festi Iudæorum. Eo die metuentes factum esse terræmotum & cœli fragorem prostrati facie in terra plangentes in luctum conuersi sunt, & in ipsa paßione compleuit propheticum dictum: Et conuertam dies festos eorum in luctum, & cantica eorum in lamentationem.

Latro blasphemus.
Latro cõfessor
Matth. 27.
Ioan. 19.
Amos. 8.

terram cadet, hæc sola paßio crucis stantem demonstrat. Vnde uere dicimus montem sanctum lignum esse paßionis. Inde *innocens manibus & mundo corde, hoc dicto prophetico Iudæos redarguebat, qui Moysen præponentes Christo domino illius, eò quòd Moyses cum in montem Syna ascendisset, ut legem* Iudæis *acciperet, innocens manibus & mundo corde non fuit.* Neq; *enim mundo corde, eò quòd Aegyptium calce percußit in Aegypto, & mortifìcrauit eum, cum manibus suis in arena obruerit. Christus autem in montem sanctum ascendit lignum regni sui, ut moreretur à Iudæis, quanquàm ipse aliquem hominum non mortifìcraret, nisi solum diabolum inimicum generis humani.* Exinde in *montem ascendens innocens & mundo corde, & ideo* propheta dicit: Quis *ascendet* Psal. 23.
in montem domini, & quis stabit in loco eius? Innocens *manibus & mundo corde.* Et declarauit *montem* Sion *sanctum esse sanctam crucē, dicente æque* propheta: De Sion *exiet lex,* Esa. 2.
& uerbum domini ab Hierusalem. Lex *christianorum crux est sancta* Christi *filij* Dei *uiui, dicēte æque propheta: Lex tua in medio uentris mei. Percussus in lateris uentre de lancea, sanguis & aqua mistus perfusus affluebat, unde sibi ecclesiam sanctam fabricauit, in qua legem paßionis suæ consecrabat, dicente ipso: Qui sitit, ueniat & bibat. Qui credit in me, sicut* Ioan. 7.
scriptum est, flumina de uentre eius fluent aquæ uiuæ. Item *in psalmis:* Et *erit uelut lignum quod plantatum est secus de-* Psal. 1.
cursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo. Ecce *uerbum propheticum fructum resurrectionis die tertio spiritualiter intelligendum, dicēs:* De Sion *enim exiet lex, hoc est, de ligno regali, & uerbum domini ab Hierusalem, quæ est ecclesia. Caro ligno confixa emisit uerbum dominicum, dicēs: heli, heli.* Et *adimpletum est per propheticum spirituale antè dictum:* De Sion *exiet lex, & uerbū domini ab Hierusalem.* De *qua dicitur in Apocalypsi:* Vidi *Hierusalē de cœlo descen-* Apoc 21.

dentem nouam ciuitatem quadratam per quatuor euangelia, habentem duodecim fundamenta duodecim prophetarũ, duodecim portas duodecim apostolorum, per quorum annuntiationem christiani in hanc ciuitatem sanctam & nouam introierunt, quæ spiritualis est ecclesia. Ecce probauimus per omniũ *scripturarum deificarum fidem duos montes Syna in terra, & Sion in cœlo, duorum testamẽtorum portare figuram, ueteris Syna, & noui Sion.* Ex quibus Sion & *Syna duobus montibus uide & duo testamenta, his posteriori tempore demonstratos & declaratos duos populos, ueterem & priorem* Iudæo*rum, & nouum & posteriorem populum christianorum:* Iu*dæos terrenos, qui terram promissam à* Deo *acceperunt carnales, et christianos cœlestes, qui regnas cœlorum à* Deo *promissa accepturi sunt in futuro seculo. Caro enim christianorũ spiritualis, et immortalis erit.* A*liam probationem ueritatis in scripturis positam ex ea ueritate cœlestem & spiritualem facimus figuratam comparationem de huiusmodi conuersis.* Dix*imus enim montis sãcti Sion, quod lignum regale et sacrum haberet interpretationem de* Hebraico, Gr*æco uel* Latino, *tentatio exacerbationis uel speculatio, eò quòd de ligno speculabatur ante se stantes bonos et malos.* Ita *inuenimus ipsum saluatorem per Salomonem speculum ĩmaculatum patris esse dictũ, eò q. sanctus spiritus* Dei *filius geminatum se uideat pater in filio, et filius in patre, utriq; se in se uident, ideo speculum immaculatum.* Nam *& nos qui illi credimus,* Ch*ristum in nobis tanquam in speculo uidemus, ipso nos instruente & monente in epistula* Ioannis *discipuli sui ad populum:* Ita *me in uobis uidete, quomodo quis uestrum se uidet in aqua aut in speculo.* Et *confirmat Salomonicum de se dictum, dicens: Qui est speculum immaculatum patris.* Verum *etiam & uitem se esse dixit, patrem suum agricolam. Si ergo* Ch*ristus uitis uera, utique constat quia & nos qui in illo credimus, & ipsum induimus,*

Christus patris speculũ.

Sapien. 7.

Ioan. 15.

fumus uitis uera, quæ est uinea dominica: Et Christus custos uineæ suæ dicente Salomone: Posuerunt me custodem in uineam. Inuenimus ergo in conuersos huiusmodi in similitudinem spiritualem figuraliter esse uineam habentem dominum & possessorem suum. Verum tempore maturo propè dies uindemiarum ponunt in uineam custodem puerum in alto ligno media uinea confixo, et in eo ligno faciunt speculum quadratū de arundinibus quassatis, & per singula latera quadraturæ speculi faciunt cauernas ternas, quæ faciunt cauernas duodecim. Per quam quadraturam cauernarum custos puer omnem uineam perspiciens custodiat cantans, ne uiator ingrediens uineam dominicam sibi aßignatam uexet, uel fures uuam uineæ conculcent. Quòd si importunus fur egens in uineam uoluerit introire & uuam demere, illhic puer solicitus de uinea sua deintus de specula dat uocem maledicens et comminans, ne in uineā uiator fur audeat accedere, dicens, rectus ambula. Fur autem timens uocem pueri sibi cōminantis refugit de uinea, speculum uidet, uocem audit, puerum intus in speculo sibi cōminantem non uidet, timens post uiam suam uadit. Hic cōuersus secularis simulat gratiæ spirituali. Ita est enim & in populo deifico sicut in uinea terrena. Vinea dominica & spiritualis plebs est christianorum, quæ custoditur iussu Dei patris à puero Christo in ligni speculo exaltato. Quòd si uiator diabolus perambulans uiam secularem, si ausus fuerit de uinea spirituali hominem de plebe dominica separare & uexare, statim à puero cœlesti correptus, & spiritualibus flagris emendatus, exulans ad centesimum effugit in locis aridis & desertis. Hic est custos puer filius dominicus, qui uineam suam sibi à patre cōmendatam saluandam & reseruandam custodit, pro quo per Esaiam prophetam canit, dicens: Ecce puer meus filius meus dilectißimus, super eum ponam spiritum meum, & iudicium gentibus nuntiabit, non clamabit neque contendet. Arundinem

Canti. 1. Esa. 42. Matth. 12.

quassatam non confringet, & linum fumigans non collocabit, quoadusque expellat in contentione iudicium, & in nomine eius gentes credant.

TRACTATVS DE RE-
uelatione capitis beati Ioannis *Baptistæ.*

Macheronta.

Arrat Iosephus uinctum fuisse Ioannem *Baptistam in castello Macheronta, ibiq; caput eius truncatum fuisse, ac denuo sepultum in Sebaste ciuitate regionis Palæstinæ, quæ quondam Samaria est appellata. Post longum uerò tempus monumentum eius pagani inuaserunt, & ossa per campi planitiem dispauerunt, rursumq; collecta, igne concremauerunt, & postea per agros cremata proiecerunt. Postea uerò aduenerunt quidam monachi religiosi uiri de* Hierosolymis *ad locum eiusdem monumenti, audientes ea quæ* Ioanni *acciderant, & quicquid potuerunt ex ossibus illius colligentes ad patrem suum* Iosephum *detulerunt* Hierosolymam, *& ille transmisit ea cum alijs uiris religiosis* Athanasio Alexandriæ *pontifici fidelissimo.* Ibiq; *miro modo fuerunt seruata usq; ad tempus* Theophili *eiusdem urbis episcopi.* Qui Theophilus *iubente* Theodosio *principe omnia idolorum fana in illa regione* Christo *fauente destruxit, & ecclesiam miræ magnitudinis construxit, et in honorem eiusdem sancti* Ioannis *Baptistæ consecrauit, & illius ossa quæ sibi direxerat suprascriptus* Athanasius *in eadem ecclesia quæ congregatis sibi uicinis pontificibus ex omni parte cateruatim omnibusq; ordinibus clericorum, et populorum honorifice constituit.* Igitur *accedente paschali festiuitate decollatus est* Ioannes Baptista *imperante nequissimo Herode, qui dari saltanti puellæ caput eius iussit, & multo post decollationem eius, accedente illo anno quo constructa est ecclesia in*

Ossa Ioannis collecta.

Ioannes truncatus.

nomine eius, & ossa eius ibidem collocata à Theophilo pontifice, iubente Theodosio principe, in honorem eius consecrata est quarto calendas Septembris. Solennitas nanq; eius mirifice est consecrata in dedicando. Caput autem illius tunc temporis repositum adhuc erat in loco quo illud in absconso uxor Herodis deposuerat, nemine sciente postquam á filia in disco suscepit. Siquis omnia plenius uoluerit scire, chronicam Marcelli principis legat, & ibi reperiet duos monachos ab Oriente in Hierusalem uenisse causa orationis, in tempore Martiani imperatoris. Quibus monachis in uisione angelica dictum est: Ite ad palatium Herodis, qui quondam hic fuit perfidus princeps, introëuntes perspicite diligenter, & ubi fumum è terra ascendentem uideritis, fodientes ibi caput Ioannis Baptistæ incunctanter inuenietis. Et ita fecerunt, & cum magno honore clanculum secum Hierosolymam deportauerunt. Et non multo pòst á latronibus raptum est: mittentes in quodã specu ibidem dimiserunt, donec idem Ioannes Christo auxiliante cuidam uiro religioso nomine Marcello sacerdoti, qui in eodem specu morabatur ut eremita, reuelauit, dicens: Accipe caput meum, quod in hoc specu depositum est à latronibus, et defer illud Iuranno episcopo, qui nũc præest Alexãdriæ ciuitati post Theophilum Deo charum, ubi reliquiæ corporis mei requiescũt. Et sic fecit Marcellus Christo annuente. In eadem igitur solennitate collectionis reliquiarum illius & translationis, & ecclesiæ consecrationis allatum est caput Ioannis Baptistæ ad ciuitatem Alexandriæ à Marcello presbytero, & datum Iuranno episcopo, quarto calendas Septembris. Et Iurannus suscepit, illud collocans mirabiliter in eodem loco perpetim custodiendum. Et ideo hodierna festiuitas collectio beati Ioannis Baptistæ non decollatio nominanda Christo annuente, sed inuentio ac reuelatio capitis eius. Iamq; idem uir domini Iurannus episcopus & Marcellus sacerdos feliciter ad dominum ex

Decollationis Ioannis instituta solennitas.

Ioannis caput inuentum.

hoc mundo in pace migrauerat. Annis euoluentibus non pluribus cuidam uiro religioso sacerdoti ac monacho Felici nomine, qui orationis gratia ab occidentali parte in illis diebus Hierosolymam adierat, angelica uisione dictum est: Felix surge concitus, & pergens ad ciuitatem Alexandriæ, inuenies ibi ecclesiam in honorem sancti Ioannis Baptistæ cõsecratam, ubi caput eius, cum tribus paruulis innocentibus reconditum est. Quod accipiens transfer in partibus Galliarum, in regione Aquitaniæ, in loco quem tibi ostendero. De qua uisione certus expergefactus reuerendus senex, gaudio amplißimo repletus, pergens illico ubi iussus fuerat, sicuti ei dictum fuerat, cuncta reperiens, rectori sui itineris grates innumeras rependit. Properansq; ad locum, thesaurum sibi à Deo destinatum in unius sportellæ conclusit sinu. Statimq; retro iter arripiens iūctis sibi socijs septem fratribus suis, qui cum eo ibi erant, uallansq; omnem regionem illam, perueniens ad littora maris, inuenit nauem cum remigibus ac gubernaculis à Deo paratã: Quam ingressus est, cũ thesauro, & magni pretij margaritis. Igitur fratres & socij eius descendentes cum eo in naui gratias agentes in hymnis, & laudibus Deũ benedicentes, alta petũt æquora. Cumq; in mare iter agere cœpissent, Felix eleuatis oculis ad cœlum palmas tetendit, dicens: Domine Iesu Christe, qui fecisti cœlum & terram, mare & omnia, quæ in eis sunt, & profundum abyßi intueris, qui super undas maris siccis pedibus ambulasti, & Petrum mergentem manu erexisti, & Paulum ter de naufragio liberasti: libera nos de magnis fluctibus huius pelagi, ut uiuentes benedicamus nomen tuum in secula. Mittere etiam domine dignare sanctum Angelum tuum de cœlis, ut sit dux itineris nostri, sicut fuit quondam patribus nostris, quando eduxisti eos de terra Aegypti in fortitudine magna, & in manu tua ualida, & perduc nos recto itinere ad locum aptatum, ad sanctas & pretiosas margaritas collocan-

Felicis oratio

das. Hæc & his similia orante beato Felice, ecce nubes lucida descendit super nauem, & de medio nubis egressa est columba adinstar niuis, & super puppim nauis immobilis perstitit. tam in die quàm in nocte, usque dum in partibus Aquitaniæ ad littus maris Oceani pertingerent. Cumq; non longè à terra se esse cognouissent, diuerterunt ad portum qui appellatur Angolismensis, qui est situs in pago Alniensi. Ibiq; exeuntes de naui ad terram paulisper requieuerunt. Mouentes autē ex eodem loco quasi milliaria duo, inuenerunt eminus corpora mortuorum, regem uidelicet Vuandalorum cum omni exercitu suo iacentem super faciem terræ, ut opinor, quasi uiginti millia uirorum. Quoniam egressus fuerat isdem populus crassa ceruice de uagina sua per mare cum classe magna, & uentus uehemens irruit in eos, & transuexit in partes Occidentis in supradictum portum Angolismensem. Nuntiatumq; est Pipino regi Aquitanorum, quòd gens Vuandala regnum eius inuaderet. Misitq; in omnes terminos Aquitanorum ac Xāctonicæ; necnon Angolismæ, siue in omnes terminos eorum, ut contra eos pergerent ac dimicarent, quia isdem rex Pipinus tunc morabatur in territorio Alniensi super fluuium Vultonna, in palatio qui uocatur Engeriacus, inter medios fines Pictauorum ac Xanctonicæ. Deniq; cum isdem rex Pipinus cum omni multitudine armatorū occurreret hostibus suis, fecit Dominus salutem magnā omni exercitui suo, ita ut nullus euaderet ex hac multitudine, qui non cæde uastaretur. Supradictus autem rex uidens sibi à Domino auxilium de cœlo fuisse præstitum, & ultorem de inimicis, ita ut nō minuerentur de exercitu suo nisi uiginti uiri quos præ cæteris ualde diligebat. Quos accipiens singulis deposuit feretris. Lætus pro uictoria, mœstus pro amissorum funeribus exercitum reuocat, pergere cupiens ad propria. Cumq; ab hac cæde quasi quatuor milliaribus disiūcti essent, figere tentoria imperat, pressusq; somno stratum

Columba Felici apparuit.

Vuandali in Aquitaniam deiecti.

Pipinus Vuādalis occurrit.

Pipinus uictor.

suum parari in papilionibus iubet. Tũc pro lassitudine somno ingruente uox diuina oblata est, dicens ad eum: Cur te piger somnus ita pressit? Noueris magni uiri Ioannis Baptistæ caput ex transmarinis partibus ab Oriente cum tribus paruulis innocentibus ad hunc pagum deferri, et propter eius meritum in hoc prælio diuinitus uictoriam tibi à domino esse collatam. Respondit ei rex Pipinus in uisione, dicens: Si tanta beneficia propter eius meritũ in me uigent, indica mihi quid agam: aut quemadmodum inuestigare uel inuenire potero eum. Respondit ei uox diuina, dicens: Ecce post tergum tuum sequuntur te septem fratres in habitu peregrinorum, & unus qui cæteris præesse uidetur Felix uocatur. Vade in occursum eorum cum paucis, & in humilitate cordis benigne suscipe. Adornatisq; pretiosissimis margaritis pacifice tecum ducere coneris, & uidebis magnalia Dei. Vir autem domini Felix uisa tanta multitudine cæsorum corporũ pauore perterritus, tamen de adiutorio Dei confisus confortat socios, et ut paulisper iter agerent, admonet. Diuertentesq; ex aduerso paruulum sibi statuerunt habitaculum, ut eadem nocte usque mane in eodem permanere potuissent. Prædictus autem rex Pipinus à somno euigilans intra semetipsum cogitare tacitus cœpit ex uisione quam uiderat, quid agere deberet, recogitans quia in antiquis est sapientia & multorum præteritorum prudentia. Mittensq; concitus accersiri iubet uirum prudentem, ac in omnibus operibus pollentem nomine Felicem, ut de tanta manifesta uisione dominum pulsarent, ut eis salubre consilium suggerere dignaretur. Igitur consilio inuentum est, ut exutis uestibus & calciamentis suis in cinere & cilicio nudis plantis incedentes, sicuti oraculo diuino admonitus fuerat, obuiam famulis Dei procederent. Cumq; se mutuo conspexissent iacentes, tam ipse quàm omnes qui aderant, proni in terram tandiu adorauerunt, quoadusque famuli Dei ad locum ubi iacebant pertingerent,

[Margin: Vox ad Pipinum.]

[Margin: Senes prudentes.]

[Margin: Ceremoniæ in suscipiendo capite Ioãnis.]

tingerent. Cumq; Dominum benedixissent, & se inuicem salutassent, osculum pacis sibimet dederunt. Leuantesq; se à terra lachrymabiliter interrogabant se inuicem, qua causa hæc quæ uiderant & audierāt, accidissent. Vir autē Domini Felix cuncta intelligens à Deo esse manifesta, retexit historias quemadmodum Hierosolymis iuerit orationis gratia, & thesaurum suum absconditū diuina misericordia ei reuelauerit, & facta oratione cum omnes respondissent: Amen: eleuatis Felix preciosissimis margaritis, capite scilicet Ioannis Baptistæ & reliquijs sociorum eius beatorum martyrum innocentium cum hymnis & laudibus psallentium dirigit chorum. Quo audito cunctus exercitus qui in castris erat, quasi unus uir ei obuiam processit numero triginta milia uirorū. Exequias uerò mortuorum qui in prælio corruerant, secum deferentes petebant auxilium à Domino per præcursorem suum Ioānem, ut cuius reliquiæ deportarentur diuina gratia manifestare dignaretur, promittentes se tantam fidē habere ut quicquid peteretur, sanctus Ioannes Domino annuēte, tribuere posset. Apprehendentesq; sportellam, in qua beati Ioannis Baptistæ caput continebatur, singulis feretris imposuerunt mortuos tangentes. Miro atq; inæstimabili modo mox ut tetigit ossa iacentium, uita per mortuum mortuis reddita est. Surrexerūt aūt eadem hora ab officio funeris uiginti uiri tam celeriter ac si à somno essent excitati, & qui à flentibus amicis portabantur ad tumulandū, ijsdē gaudentibus ad uitā redirēt. Videns aūt rex Pipinus & cunctus exercitus magnalia quæ circa eos Dn̄s gesserat per præcursorē suum Ioannē Baptistam, plaudentes manibus benedicebant Dn̄m, qui fecit mirabilia in cœlo & in terra. Vir autem domini Felix & socij eius gaudio repleti, unà cum rege Pipino & exercitu eius leuātes caput beati ac præcellentissimi præcursoris Christi Ioannis Baptistæ & beatorum innocentium, cum gaudio & lætitia iter agere cœpe-

Mortuis per mortuum reddita uita.

runt. Cumq; nulla mora fieret in eundo peruenerunt ad quandam uillam, quæ appellatur Vltronia. Cumq; ibidem paulisper quieuissent, obuius eis quidam cæcus factus est, qui statim sanus effectus est per beatissimi præcursoris merita. Cumq; de eodem loco eis moueri placuisset, arripiunt iter per uiam quæ ducit ad paludem cognomen Matheuallis. Cumq; eis aliquantulum ibi requiescere placuisset, ecce quidam debilis pedibus qui se erigere omnino nequibat, rependo se trahens obuiam eis processit. Ianq; propinquantes ad locum quò tendebant, super fluuium Vultonna ad palatium nomine Engeriacum peruenerunt. Audiens autem omnis populus à maximo usque ad minimum, à uiro usq; ad mulierem, omnes simul in unũ conglobati obuiam eis processerunt. Cumq; ibidem ante palatium regis Pipini uenissent, in basilica beatissimæ & gloriosissimæ semper uirginis Mariæ cum magno feruore & studio illico ad custodiendum deposuerunt. Lætatusq; est uniuersus populus letitia magna, & celebrauerunt solennitatem huius diei quarto calendas Septẽbris, & reuersi sunt unusquisq; ad habitacula sua. Igitur beatus Felix & socij eius cum uenerando rege inter cætera Dominũ deprecabantur, ut eis salubre consilium suggereret, quonam in loco sancta membra locarent. Aedificantes que basilicam, & in ea ciborium cum sex columnis marmoreis mirifici operis bene compositis non longe à Vultonnæ littore, sed, ut arbitror, centum stadijs. In quo cum aromatibus & plurimis bonis odoribus cõdientes caput beati Ioannis Baptistæ almi præcursoris Christi, & beatorũ trium innocentium corpora simul in hoc ciborio concluserunt. Domino autem auxiliante hoc ædificium completũ est feliciter. Fecit etiam idem rex fontẽ ductorium, qui à duobus ferè milliarijs per profundissimos terræ meatus ad palatium eius ductus decurreret, & ut in ipsam basilicam per ferrũ & æs introducerentur, ac subtus ciboriũ per concauam marmoreã co

Cæcus illuminatur.

lunam ebulliret. Ibiq; sacri baptismatis ablutio fieret: sicq; iterum ad primos aditus reflecteretur. Conuocans igitur rex Pipinus & beatus Felix *pontifices & sacerdotes, omnesque patriæ nobiles, benedicẽtes ecclesiam, atq; in honore eiusdem* Ioannis Baptistæ *dedicando mirifice consecrantes, & prædijs ac possessionibus suis à progenitoribus sibi dimissis eam nobiliter dotauerunt.* Ordinatisq; *omnibus necessarijs, monachos ibidẽ* Deo *in perpetuũ seruituros statuerũt. Postmodum multa domino mirabilia operãte per famulum suum* Ioannem Baptistam. *Tandẽ uero metam narrationi ponẽtes, oremus im mensitatem bonitatis Christi, ut sua potenti dextera suffultos nos ad æternæ quietis stationẽ perducat: qui uiuit & regnat cum pater & spiritu sancto per omnia secula.* Finis.

EXPOSITIO IN SYMbolum apostolorum.

IHI *quidem fidelissime papa* Laurenti *ad scribendum animus tam non est cupidus, quàm nec idoneus, scienti non esse absque periculo multorum iudicijs ingenium tenue & exile committere. Sed quoniam, ut conueniatis quæ dixerim temere in epistola per Christi me sacramenta, quæ à nobis maxima cum reuerentia suscipiuntur, astringis, ut aliquid tibi de fide, secundum symboli traditionem rationemq; componamus, quamuis supra uires nostras sit pondus præcepti.* Nõ *enim latet sen tẽtia illa sapiẽtiũ quæ probè admodũ dicit, quia de* Deo *dicere etiã uera, periculosum est,* Tamẽ *si expositionis à te impositæ necessitatem orationibus iuues, dicere aliqua obediẽtiæ magis reuerentia quàm ingenij præsumptione tentabimus, quæ quidem non tam perfectorum exercitijs digna uideantur, quàm ad paruulorum in Christo & incipientium liberentur auditum.* Et *quidem comperi nonnullos illustrium tractatorum*

aliqua de his pie & breuiter edidisse. Photinum uerò hæreticum scio eatenus conscripsisse, non ut traditionem dictorum audientibus explanaret, sed ut simpliciter & fideliter dicta ad argumentum sui dogmatis trahere, cum in his uerbis sanctus spiritus prouiderit, nihil ambiguum, nihil obscurum, nihil à reliquis dissonans poni, quia in his uerè completur prophetia qua dicitur: Verbum enim cosummans & breuians

Esa. 10. *in æquitate, quia, uerbum breuiatum faciet dominus super terram.* Nos ergo *uel simplicitatem suam uerbis apostolicis reddere & aßignare tentabimus, uel quæ omißa uidentur à prioribus adimplere: sed ut manifestius fiat argumentũ uerbi huius, ut diximus, breuiati, causam qua hæc traditio ecclesijs data est, ab origine repetemus.* Tradũt *maiores nostri quòd post ascensionem* Domini *cum per aduentum sancti spiritus super singulos quosque apostolos igneæ linguæ sedissent, ut loquelis diuersis uarijsq; loquerentur, per quod eis nulla gens extera, nullæ linguæ barbaræ inaccesse uiderentur, & in uia præceptũ eis à* Domino *datum ob prædicandum* Dei *uerbum ad singulas quasque proficisci nationes. Discessuri itaque ab inuicem normam peædicationis in commune constituunt: ne fortè alius ab alio abducti diuersum aliquid his qui ad fidem Christi mutabantur exponerent.* Omnes *ergo in uno positi, & spiritu sancto repleti, breue istud futuræ sibi, ut diximus, prædicationis indicium, conferendo in unum quod sentiebat unusquisque componunt, atque hanc credentibus dandam esse*

Symbolum. *regulam statuunt. Symbolum autem hoc multis & iustißimis ex causis appellare uoluerunt. Symbolum enim* Grece, *indicium dici potest & collatio, hoc est, quod plures in unum conferunt.* Id *enim fecerunt apostoli in his sermonibus, in unum conferẽdo unusquisq; quod sensit.* Iudicium *autem uel signum*

1 Cor. 11. *idcirco dicitur, quia illo tempore sicut &* Paulus Apostolus

Act. 15. *dicit, & in* Actibus Apostolorum *refertur, multi ex circũcisis*

Iudæis simulabant se esse Apostolos Christi, & lucri alicuius uentris gratia ad prædicandum proficiscebantur, nominātes quidem Christum, sed nō integris traditionum lineis nunciantes. Idcirco ergo istud indicium posuere, per quod agnosceretur is qui Christum uere secundum apostolicas regulas prædicaret. Deniq; & in bellis ciuilibus hoc obseruari ferunt, quoniam & armorum habitus par, & sonus uocis idem, & mos unus est, atque eadem instituta bellandi, nequa doli subreptio fiat, symbola discreta unusquisq; dux suis militibus tradit, quæ Latinè uel signa, uel indicia nominantur, ut si fortè occurreret quis de quo dubitetur, interrogatus symbolū prodat si sit hostis an socius. Idcirco deniq; hæc non scribi chartulis, atq; membranis, sed retineri cordibus tradiderūt, ut certum esset neminem hæc ex lectione, quæ interdum peruenire etiam ad infideles solet, sed ex apostolorum traditione didicisse sufficeret. Discessuri ergo, ut diximus, ad prædicādum istud unanimitatis, & fidei suæ indicium apostoli posuere, non sicut filij Noe discessuri ab alterutrum, turrem ex latere cocto, & bitumine construentes, cuius cacumē pertingeret usq; ad cœlum, sed munimenta fidei, quæ starent aduersum faciem inimici ex lapidibus uiuis, & margaritis dominicis ædificātes, quæ neque uenti impellerent, neque flumina subuerterent, neque tempestatum ac procellarum turbines permouerent. Meritò ergo illi abinuicē separandi, turrem superbiæ ædificantes linguarum confusione damnati sunt, uti ne unusquisq; posset aduertere proximi sui loquelam. Isti uerò qui turrem fidei construebant, omniū linguarum sciētia, & agnitione donati sunt, ut illud peccati, hoc fidei probaretur indicium. Sed iam nobis etiam de ipsis aliquid cōtrectandum est margaritis, in quibus primo in loco fons, & origo omniū bonorū ponitur, cum dicitur, omnipotentē. Verum priusquam incipiā de ipsis sermonum uirtutibus disputare, illud non importune cōmendandum

Gen. 11

putò, quòd in diuersis ecclesijs aliqua in his uerbis inueniun- tur adiecta. In ecclesia tamen urbis Romæ hoc non deprehēdi tur factum, pro e o arbitror quòd neq; hæresis ulla illhic sum- psit exordiū, & mos ibi seruatur antiquus apud eos, qui gra- tiam baptismi suscepturi sunt, publico, id est, fidelium populo audiente symbolum reddere, & utique adiectiones unius sal- tem sermonis eorum qui præcesserūt in fide non admittit au- ditus. In cæteris autem locis quantum intelligi datur, propter nonnullos hæreticos addita quædam uidentur, per quæ nouel læ doctrinæ sensus uideatur excludi. Nos tamē illum ordinem sequimur, quem in Aquileiensi ecclesia per lauacri gratiam suscepimus. Credo ergo primo omniū ponitur, sicut & Pau-
Hebr.11. *lus Apostolus ad Hebræ. scribens, dicit: Credere enim primò accedentem oportet ad Dominum, quia & credentibus in se*
Esa.7. *remunerator sit. Sed & propheta dicit: Nisi credideritis non intelligetis. Vt ergo intelligentiæ tibi aditus patescat, rectè primo omniū te credere profiteris, quia nec nauē quis ingre- ditur, & liquido ac profundo uitam committit elemento, nisi se prius credat posse saluari. Nec agricola semina sulcis ob- ruit, & pro frugibus spargit in terram, nisi crediderit uentu- ros imbres, affuturum quoque Solis teporem, quibus terra consita, segete multiplicata, frugem producat, ac uētis spiran tibus nutriat. Nihil deniq; est, quod in uita geri possit, si non credulitas antè præcesserit. Quid ergo mirum si accedētes ad Deum credere nos primò omnium profitemur, cum sine hoc nec ipsa exigi possit uita cōmunis? Hæc autem idcirco in prin- cipijs præmisimus, quia pagani nobis obijcere solent quòd re ligio nostra, quæ quasi rationibus deficit, in sola credēdi per- suasione consistat. Et ideo ostēdimus nec agi, nec stare aliquid posse, nisi præcesserit uis credendi. Denique ideo & matri- monia contrahuntur, quia creditur successura posteritas: & pueri discendis artibus traduntur, quia magistrorum in disci-*

pulos transfundenda creditur disciplina. Imperij quoq; insignia unus suscipit, dum credit sibi urbes, & populos, armatum etiam exercitũ parituros. Quòd si hæc singula nisi prius crediderit futura, nullus aggreditur, quomodo non multo magis ad agnitionem Dei credendo ueniatur? Sed uideamus quid iam breuialis hic symboli sermo proponat.

CRedo, inquit, in Deo patre omnipotente. Orientales ecclesiæ omnes ista tradunt: Credo in uno Deo patre omnipotente. Et rursum in sequenti sermone ubi nos dicimus: Et in Christo Iesu unico filio eius: unum scilicet Deum, & unum Dñm secundum autoritatem Pauli Apostoli profitentes. Sed de hoc in sequentibus repetamus. Nunc interim quod ait: In Deo patre omnipotente, uideamus. Deus enim, quod inopinari potest humana mens, naturæ ipsius uel substantiæ, quæ est sup omnia, est appellatio. Pater uerò arcani, & ineffabilis sacramẽti uocabulum est. Deum cum audis, substantiam intellige, sine initio, sine fine, simplicem, sine ulla admistione, inuisibilem, incorporeã, ineffabilem, inæstimabilẽ, in qua nihil adiunctum, nihil creatũ sit. Sine autore est enim ille, qui autor est omniũ. Patrem cum audis, filium intellige, & patrem, qui filius supradictus imago, substantia. Sicut enim nemo dicitur dominus, nisi habeat uel possessionem, uel seruum cui dominetur, et sicut nemo magister dicitur, nisi discipulum habeat, ita & pater nullo pacto quis dici potest, nisi filium habens. Hoc ergo ipso nomine quo Deus pater appellatur, cum patre pariter subsistere etiam filius demonstratur. Quomodo sanè Deus pater genuerit filium, nolo discutias, nec te curiosius inseras in profundi huius arcanum, ne fortè dum inaccessæ lucis fulgorem pertinacius perscrutaris, exiguum ipsum qui mortalibus diuino munere concessus est, perdas aspectum. Aut si putas,

in hoc omni genere nitendum, prius tibi propone quæ nostra sunt: quæ si consequenter uolueris expedire, tunc à terrestribus ad cœlestia, & à uisibilibus ad inuisibilia præpara te. Expedi primo, *si potes, & explana quomodo mens quæ intra te est, generet uerbum, & quis sit in ea memoriæ spiritus, quomodo hæc cum diuersa sint rebus & actibus, unum tñ sint substantia uel natura: & cum è mente procedant, nunquàm tamen ab ipsa separantur. Sed hæc quamuis in nobis & in animæ nostræ substantia habeantur, tamen tanto nobis occulta uidentur, quanto & aspectu corporeo inuisibilia: de apertioribus requiramus.* Fons *quomodo ex se generat fluuium? quo autem spiritu rapidum fertur fluentum? quod quidem cum unum & inseparabile sit, & fluuius & fons, tamen nec fons fluuius, nec fluuius fons intelligi, aut appellari potest, & tamen qui uiderit fluuium, uidet & fontem.* Exerce te prius in *horum explanatione, & discute, si potes, quæ habẽtur in manibus, et tunc ad horum sublimiora ueniemus.* Nec putes quia *te statim de terra suadeam ascendere super cœlos, sed prius te, si placet, ad istud firmamentum quod oculis patet, educam, & ibi, si potes, naturam huius uisibilis luminis discute.* Quomodo *ignis iste cœlestis generat ex semetipso splendorem lucis?* Quomodo *etiam producit uaporem?* Et *cum sint tria in rebus, unum tamen sunt in substantia.* Quòd *& si hæc singula inuestigare potueritis, scito adhuc diuinæ generationis mysteriũ tanto esse differẽtius & eminẽtius, quanto creator creaturis potentior, quanto artifex opere suo præstantior, quanto ille qui semper est eo, qui ex nihilo cœpit esse, nobilior.* Credendus *est ergo* Deus *pater esse unici filij sui* Domini *nostri, non discutiendus.* Neq; *enim fas est seruo de natalibus* Domini *disputare.* Contestatus *est pater de cœlis, dicens.* Hic *est filius meus dilectus, in quo bene complacui, ipsum audite.* Pater *ipsum dicit esse filium suũ, & ipsum audiri iubet.* Filius *dicit:*

Matth 17.

Qui me uidet, uidet et patrem: Et ego & pater unum sumus. Et ego à Deo exiui, & ueni in hunc mundũ. Quis est qui inter has patris, & filij uoces mediũ se discursorẽ interserat, & deitatem diuidat, affectum separet, & substantiam rumpat, spiritũ secet, neget esse uerum quod ueritas dicit? Est ergo Deus *pater, uerus ueritatis pater, non extrinsecus creans, sed ex eo quod ipse est filium generans, id est, quasi sapiens sapientiam, quasi iustus iustitiam, quasi sempiternus sempiternam, quasi immortalis immortalem, quasi ĩuisibilis inuisibilem, quasi lux splendorem, quasi mens uerbum.* Quod *autẽ diximus,* Orien*tis ecclesias tradere patrem omnipotentẽ, & unũ* Dominum, *hoc modo intelligendum est, unum non numero dici, sed uniuersitate.* Verbi *gratia: Siquis dicit unum hominẽ, aut unum equum, hic unum pro numero posuit.* Potest *enim & alius homo esse & tertius, uel equus.* Vbi *autem secundus uel tertius non potest iungi, unus si dicatur, non numeri, sed uniuersitatis est nomen.* Vt *si exempli causa dicamus unum solem, hic unus ita dicitur, ut alius uel tertius addi non possit, unus est sol.* Multo *magis* Deus *cum unus dicitur, unus nõ numeri, sed uniuersitatis uocabulo nuncupatur, id est, qui propterea unus dicatur quòd alius non sit.* Similiter *& de* Domino *accipiendum est, quod unus sit dominus* Iesus Christus, *per quem* Deus *pater dominatum omnium tenet.* Vnde *& sequens sermo omnipotentem pronuntiat* Dominum. Omnipotẽs *autem ab eo dicitur quòd omnium teneat potentatum.* Tenet *autem omnia pater per filium, sicut &* Apostolus *dicit: Quia per ipsum creata sunt omnia uisibilia & inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates.* Et *iterum ad* Hebræos *scribens dicit: Quia per ipsum secula instituit, & ipsum constituit uniuersorum hæredem.* Constituit *autem quod ait, genuit intelligitur: quòd si per ipsum secula instituit pater, & per ipsum creata sunt omnia, & ipse est hæres*

Iuan. 14. Coloss. 1. Hebr. 1.

omnium per ipsum, ergo & potentatum omnium tenet. Quia sicut lux de luce, & ueritas de ueritate, ita & de omnipotente omnipotens natus est. Vt in Apocalypsi Ioannis de Seraphim scriptum est: Et requiem non habebant die ac nocte, dicentes: Sanctus, sanctus, sanctus dominus Deus, & qui est, & qui uenturus est omnipotens. Omnipotens ergo dicitur qui uenturus est. Et quis est alius qui uenturus est, nisi Iesus Christus filius Dei? His additur inuisibile & impaßibile. Sciendum quòd duo isti sermones in ecclesiæ Romanæ symbolo non habentur: constat apud nos additos hæreseos causa Sabellij, illius profectò quæ à nostris Patripaßiana appellatur, id est, quæ patrem ipsum uel ex uirgine natum dicit, & uisibilem factum uel passum affirmat in carne. Vt ergo excluderetur talis impietas de patre, uidentur hic addidisse maiores, et inuisibilem, atque impaßibilem dixisse. Constat enim filium non patrem in carne natum, & ex natiuitate carnis filium uisibilem, & paßibilem factum. Quantum autem spectat ad illam deitatis imortalem substantiam, quæ una ei eademq; cum patre est, ubi neq; pater, neque filius, neque spiritus sanctus uisibilis aut paßibilis creditur. Secundum uerò dignationem carnis assumptæ filius & uisus & passus in carne est. Quod & propheta prædixerat, ubi ait: hic Deus noster, & non reputabitur alter ad eum. Inuenit omnem uiam disciplinæ, et dedit eam Iacob puero suo, & Israël dilecto suo. Post hæc in terris uisus est, & cũ hominibus conuersatus est. Sequitur post hæc, & in Christo Iesu. Iesus Hebræi uocabuli nomen est, quod apud nos saluator dicitur. Christus à chrismate, id est, ab unctione appellatur. Legimus in libris Moysi quòd Auses Naue filius cum electus esset dux populi, cõmutato nomine Ause, Iesus cognominatus sit. Quo scilicet ostenderetur hoc esse nomen quod principibus & ducibus conueniret ijs duntaxat qui salutem se populis darent. Itaque & ille Iesus appellatus est, qui eductum

Apocalyp. 4.

Patripaßiana heresis.

Baruc. 3.

Christus à chrismate, id est, unctione appellatur.

de terra Aegypti populum, & de erroribus eremi liberatum in terram repromißionis induxit. Et hic Iesus dicitur, qui populum de ignorantiæ tenebris eductum, & de mundi erroribus euocatum introduxit ad regna cœlorum. Christus quoque uel pontificale, uel regum nomen est. Nam prius & pontifices unguento chrismatis consecrabantur & reges, sed illi uelut mortales & corruptibiles unguento materiæ corruptibilis ungebantur: hic uerò sancto spiritu perunctus. Christus efficitur, sicut scriptura de eo dicit: Quem unxit pater spiritu sancto misso de cœlis. Et Esaias præsignauerat, dicens ex persona filij: Spiritus Domini super me, propter quod unxit me, euangelizare pauperibus misit me. Quia ergo ostendimus quid sit Iesus qui populum saluet, & quid sit Christus qui pontifex factus sit in æternum: nunc ex consequentibus de quo dicantur ista, uideamus. Et in unico filio eius domino nostro.) Per hoc docet nos, quia Iesus iste de quo diximus, & Christus de quo exposuimus, quòd unicus filius sit Dei & noster dominus. Ne forte putes quòd humana ista uocabula terrenum te aliquid doceant, ideo subiungit unicum hunc esse filium Dei dominum nostrum. Vnus enim de uno nascitur, quia & splendor unus est lucis, & unum est uerbum cordis. Nec in numerum pluralem defluit incorporea generatio, nec in diuisionem cadit, ubi qui nascitur, nequaquam à generante separatur. Vnicus est, ut menti sensus, ut sapientia sapienti, ut cordi uerbum, ut forti uirtus. Nam sicut solus sapiens pater ab Apostolo dicitur, ita & solus filius sapientia nominatur. Vnicus ergo filius est: & cum sit, gloria, sempiternitate, uirtute, regno, potestate, hoc quod pater est, omnia tamen hæc non sine autore sicut pater, sed ex patre tanquam filius, sine initio, & æqualis habet, & cum ipse sit omnium caput, ipsius tamen autor est pater generando, sine initio. Quia nec pater præcedit filium, nec filius sequitur patrem in faciẽdo quasi adoptiuum, sicut nos. Filium

Christus regium nomen est.

Esa. 61.

ſanè cum audis, nolo cogitationem carnalis natiuitatis aſſumas, ſed memento hæc de incorporeæ dici ſubſtantiæ natura ſimplici. Si enim, ut ſuprà iam diximus, uel in eo quod cor generat uerbum, uel mens ſenſum, uel lux ex ſe parit ſplendorem, nihil horum requiritur, nec ulla in tali generatione fragilitas cogitatur. Quāto purius & ſacratius de horū omnium creatore cenſendum eſt? Sed fortaſſe dicas, iſta quam memoras inſubſtantiua eſt generatio: Neque enim lux *ſubſtantiuum profert ſplendorem, aut cor ſubſtantiuum generat uerbum. Filius autem* Dei *ſubſtantialiter aſſeritur generatus.* Ad hæc *primo omnium illud dicemus, quod etian in cæteris rebus. Cum proferuntur exempla, non per omnia ſimilitudinem ſeruare poſſunt rei illius cui præbere putantur exemplum, ſed unius alicuius partis, pro qua uidentur aſſumpta, ſimilitudinem tenent.*
Matth.13. *Verbi gratia, ut cum in euangelio dicitur: Simile eſt regnum cœlorum fermento, quod abſcondit mulier in farinæ menſuris tribus.* Nunquid *putamus regnum cœlorum ſic per omnia ſimile eſſe fermento, ut & ſubſtantia illa palpabilis ſit ac fragilis, ut acida fieri poßit & corrupta?* An ad hoc *ſolum exemplum iſtud uidetur aſſumptum, ut oſtenderetur ex parua prædicatione uerbi* Dei *humanas mentes fidei fermento poſſe coaleſcere? Similiter & cum dicitur: Simile eſt regnum cœlorum reti miſſo in mare, quod ex omni genere piſcium attrahit, & in hoc nunquid putandum eſt, quòd naturæ lini quo rete aptatur, ac nodis quibus maculæ nectuntur, regni cœlorum ſubſtantia per omnia confertur?* An ad hoc *ſolum uidetur aſſumpta comparatio, ut oſtenderet, quia ſicut rete de profundo maris piſces adducit ad littus, ita de profundo huius ſeculi errore humanæ animæ regni cœlorum prædicatione liberantur?* Ex *quibus conſtat exempla non in omnibus his quorum exempla ſunt, eſſe ſimilia.* Alioquin *ſi eadem eſſent omnia, iam non exempla dicerentur, ſed ipſæ potius res*

de quibus agitur, uideretur. Deinde etiam illud dicendum est, quòd nulla creatura talis esse potest qualis creator eius. Et ideo sicut sine exemplo est diuina substantia, ita et sine exemplo est diuina maiestas. Tunc etiam illud addemus, quia creatura ex nihilo est. Si ergo ex substantia sit illa quæ gignitur ex sese creatura quæ ex nihilo facta est, conditionē in hoc seruat originis suæ: illius autem æternæ lucis substantia, quæ semper fuit, quia insubstantiuum in se nihil habuit, insubstantiuum ex se splendorem proferre non potuit. Et ideo rectè unicus dicitur. Vnicus enim eo solus est, quia natus sit. Nec comparationem aliquam potest habere quod unicum est. Nec similitudinem substantiæ in facturis suis habere potest ille qui factor est omnium. Hic ergo Iesus Christus filius unicus Dei, qui est & dominus noster unicus, & ad filium referri, et ad dominum potest. Vnus est filius, uere filius, & unus uerè dominus Iesus Christus. Cæteri quippe licet dicantur filij, adoptionis tantum gratia dicuntur, non ueritate naturæ. Et si dicūtur alij domini, concessa, non ingenita potestate dicūtur: hic uerò solus est unicus filius, & solus unicus dominus, sicut & Apostolus dicit: Vnus pater Deus, & unus dominus Iesus Christus, per quem omnia. Ephes. 4. Igitur posteaquàm propositus ordo fidei ineffabile sacramentum filij de patre natiuitatis exposuit, nunc ad humanæ salutis dignationem dispensationemq; descendit. Et hūc quem suprà dixit unicum filium Dei, & dominum nunc dicit: Qui natus est de spiritu sancto ex Maria uirgine. Hæc iam inter homines dispensationis natiuitas est, illa diuinæ substantiæ: hæc dignationis est, illa naturæ. De spiritu sancto ex uirgine nascitur. Et iam hoc loco mundior auditus requiritur, & purior sensus. Huic enim quem dudum de patre natum ineffabiliter didicisti, nunc à sancto spiritu templū fabricatum intra secreta uteri uirginalis intellige. Et sicut in sancti spiritus sanctificatione nulla sentienda est fragilitas, ita et in partu uirgi-

nis nulla est intelligenda corruptio. Nouus enim huic *seculo datus est partus, nec immerito. qui enim in cœlis unicus filius est, consequenter & in terra unicus est: quia & unicè nascitur.* Nota *sunt omnibus et in euangelijs decantata de hoc et scri*
Esa.7. *pta prophetarum quæ dicunt, quòd uirgo concipiet et pariet filium. Sed & partus ipsius mirabilem modum* Ezechiel *pro*
Ezech.44. *pheta ante formauerat, Mariam figuraliter portã domini nominans, per quam scilicet dominus ingressus est mũdum.* Dicit *ergo hoc modo:* Porta *autem quæ respicit ad* Orientem *clausa erit, & nõ aperietur, & nemo transibit, & clausa erit.* Quid *tam euidens dici de consecratione uirginis potuit?* Clausa *fuit in ea uirginitatis porta, per ipsam introiuit dominus* Deus Israël, *& per ipsam processit, & in æternum porta uirginis clausa, seruata uirginitate, permansit.* Igitur *spiritus sanctus refertur dominicæ carnis & templi eius creator.* Incipe *hinc iam intelligere etiam sancti spiritus maiestatem.* Contestatur *enim euangelicus sermo de ipso, quod cum loquenti angelo ad*
Luc.1. *uirginem & dicenti: Quia paries filiũ, & uocabis nomẽ eius* Iesum, *hic enim saluum faciet populum suum à peccatis suis: illa respondisset:* Quomodo *fiet istud, quoniam uirum non cognosco?* Dixit *ei angelus* Dei: Spiritus *sanctus ueniet super te, & uirtus altißimi obumbrabit tibi.* Et *ideo quod nascetur ex te sanctum, uocabitur filius* Dei. Vide *ergo cooperantẽ simplicem trinitatem.* Spiritus *sanctus uenire dicitur, & uirtus altißimi obumbrare ei.* Quæ *est autem uirtus altißimi, nisi ipse* Christus, *qui est* Dei *uirtus, &* Dei *sapientia?* Cuius *hæc uirtus est? inquit, altißimi.* Adest *ergo altißimus, adest uirtus altißimi, adest* Spiritus *sanctus.* Hæc *est trinitas ubiq; latens, ubique apparens, uocabulis personisq; discreta, inseparabilis substantia deitatis.* Quamuis *solus filius nascatur ex uirgine, adest & altißimus, adest & spiritus sanctus, ut & conceptus uirginis sanctificetur & partus.* Verũ *hæc quia ex scripturis*

propheticis asseruntur, possunt fortè Iudæos *quamuis sint infideles & increduli confutare*. *Sed pagani solent ridere nos, cum audiunt prædicari à nobis uirginis partum, propter quod paucis & eorũ obtrectationibus respõdendum est*. Omnis *partus, ut opinor, ex tribus constat. Si adultæ ætatis sit fœmina, si uirum adeat, si non sit uitio sterilitatis obclusa*. Ex *his tribus in hoc partu quem prædicamus unum defuit, uir, et hoc patet, quia qui nascebatur non erat terrenus homo, sed cœlestis*. Per *cœlestem spiritum dicimus, salua uirginis incorruptione, completa*. Et *tamen quid mirum uidetur si uirgo conceperit, cum* Orientis *auem quam* Phœnicem *uocant, in tantum sine coniuge nasci uel renasci constet, ut semper et una sit, & semper sibi ipsa nascendo uel renascendo succedat?* Apes *certe nescire coniugia, nec fœtus sexibus edere, omnibus palàm est. Sed & alia nonnulla deprehenduntur in huiusmodi sorte nascendi*. Hoc *ergo incredibile uidebitur diuina uirtute ad totius mundi redintegrationem factum, cuius exempla etiam in animalium natiuitate cernuntur?* Et *tamen mirandum cur hoc gentilibus impoßibile uideatur, qui credunt* Mineruam *suam de cerebro* Iouis *natum: quid ad credendum difficilius? aut quid magis contra naturam?* Hic *fœmina est, hic naturæ ordo seruatur, hic cõceptus & partus temporibus suis editus*. Ibi *nusquam fœmineus sexus, sed uir solus, & partus*. Qui *illa credit, cur ista miretur?* Sed & Liberum *de femore eius asserunt natum*. Ecce *illud portenti genus est, & creditur*. Venerem *quoque, quam* Aphroditen *uocant, de spuma maris (sicut etiam nominis ipsius compositio ostendit) credunt esse progenitam: de ouo natos* Castorem Pollucemq; *confirmant: ex formica* Myrmidones, *& alia mille sunt, quæ contra rerum naturam uenientia, ipsis tamen uisa sunt credibilia: ut* Deucalionis & Pyrrhæ *lapides iactos, & hominum ex his segetem natam*. Et *cum hæc tot & talia figmenta crediderint, unum eis uerbũ impoßibile*

Phœnix.

Apes.

uidetur, quòd adolescens fœmina diuinum germen, non hominis uitio, sed Deo *inspirante conceperit.* Qui *utiq; ad credendum difficiles sunt, illis tot & tam turpibus monstris fidem nequaquam commodare debuerant. Si uerò faciles sunt ad credendum, multo promptius hæc nostra tam honesta & tam sancta recipere, quàm illa tam indigna & tam fœda credere debuissent. Sed dicent fortaßis, quia poßibile quidem fuerit* Deo *ut uirgo conciperet, poßibile etiam fuerit* Deo *ut pareret: sed indignum uideri ut tanta illa maiestas per genitales fœminæ transiret excessus: ubi quamuis nulla fuerit ex uirili admistione commistio, fuit tamen ipsius puerperij obscœnæ attrectationis iniuria: pro quo paulisper eis secundum sensum suum respondeamus: Siquis uideat paruulum in profundo cœni necari, & ipse cum sit uir magnus & potens, extremis (ut ita dixerim) plantis ingrediatur cœnum, & paruulum morientem liberet, pollutus ne à te accusabitur hic uir, quòd paululum luti calcauerit? an ut misericors laudabitur, quòd uitam contulerit morituro? Sed hæc etiam de communi homine dicta sint.* Redeamus *nunc ad naturam eius qui natus est.* Quantum *putas natura* Solis *eo inferior est? quantum creatura sine dubio creatore.* Intuere *nunc* Solis *radios, si in cœni alicuius uoraginem dimittantur, nunquid iam aliquid inde pollutionis acquirunt? aut obscœnorum illustratio* Solis *ducetur iniurijs?* Ignis *quoque natura quanto est inferior his de quibus sermo est?* Et *nulla materia uel obscœna, uel turpis adhibita ei, ignem polluisse creditur.* Cũ *ergo hæc ita esse in rebus materialibus constet, tu in illa supereminenti & incorporea natura quæ super omnem ignem & supra omne lumen est, pollutionis aliquid putas aut obscœnitatis incidere?* Tunc *deinde etiam illud aduerte:* Nos *hominem à* Deo *creatum de terræ limo dicimus: qđ si obscœnitas* Deo *reputatur opus suum requirenti, multo magis ei reputabitur opus illud*

ab initio fabricanti, & superfluum est dicere cur per obscœna transierit, cur obscœna condiderit. Et ideo obscœna hæc esse non natura, sed obseruantia docuit. Cæterum omnia quæ sunt in corpore ex uno eodemq; luto formata, usibus tantum & officijs naturalibus distinguuntur. Sed nec illud quidem ab absolutione uacare huius quæstionis omittam, quòd substantia Dei quæ per omnia incorporea est, inseri corporibus, uel capi ab eis principaliter non potest, nisi aliqua media sit substantia spiritualis, quæ capax esse diuini spiritus possit. Verbi gratia, ut si dicamus: Lux omnia quidem membra corporis illustrare potest, nullo tamen hoc nisi à solo oculo capi potest, solus enim oculus est qui capax sit lucis. Et filius ergo Dei nascitur ex uirgine, non principaliter soli carni sociatus, sed anima inter carnē Deūq; media generatus. Anima ergo media, et in secreta rationabilis spiritus arce uerbū Dei capiente, absq; ulla quam suspicaris iniuria Deus natus est ex uirgine. Et ideo nihil ibi turpe putandum est, ubi sanctificatio spiritus inerat, & anima quæ erat Dei capax, particeps fiebat etiam carnis. Nihil ibi ducas impossibile, ubi aderat uirtus altissimi. Nihil de humana fragilitate cogites, ubi plenitudo inerat deitatis.

Crucifixus sub Pontio Pilato, descendit in inferna.) Docet apostolus Paulus illuminatos debere esse oculos cordis nostri ad intelligendum quæ sit altitudo, latitudo, & profundum. Ephes. 3. Crucis eam partem quæ in terram defixa est profundum appellauit. Altitudinem uerò illam quæ in aerem porrecta sublimis erigitur. Latitudinem quoque illam quæ distenta in dexteram læuamq; protenditur. Cum ergo tot species mortis sint, quibus de hac uita exitus dari hominibus solet, uult nos Apostolus illuminatos corde scire rationē, cur ex his omnibus crucis potius species ad mortem delecta sit saluatoris. Vnde sciendum est, quòd crux ista triumphus erat, triumphi enim insigne est trophæum, trophæum autē deuicti hostis indicium est.

Quia ergo adueniens Christus, sicut Apostolus dicit, tria pariter regna subiecit, hoc enim dicit ubi ait, Quia in nomine Iesu omne genu flectatur cœlestium, terrestrium, & infernorum, & hæc omnia sua morte uincebat, conueniens mysterio mors quæsita est, ut in aerem sublimatus, & aerias subiugans potestates, uictoriam de his supernis & cœlestibus traderet: expansas autem manus tota die, sicut propheta dicit. Tendit manus ad populum incredibilem, qui est in terra, ut incredulos contestaretur & inuitaret credentes: eam uerò partẽ quæ sub terrã demergitur, q; inferna sibi regna subijceret. Etenim ut breuiter aliqua etiam de secretioribus perstringamus, ab initio Deus cum fecisset mundum, præfecit ei & præposuit quasdam uirtutum cœlestium potestates, quibus regeretur, & dispensaretur mortalium genus. Quod ita factum Moyses indicat in Deuteronomij cantico ubi dicit. Cum diuideret excelsus gentes, statuit terminos gentium secundum numerum angelorum Dei, sed horum nonnulli sicut & ipse qui princeps appellatus est mundi, datam sibi à Deo potestatem nõ his quibus acceperant legibus temperarunt, nec humanum genus diuinis obedire præceptis, sed suis parẽre præuaricationibus docuerunt. Et hinc aduersum nos peccatorum chirographa scripta sunt, quia ut propheta dicit, peccatis nostris uenundati sumus. Pretium nanque animæ suæ unusquisq; consequitur cum concupiscentiæ satisfecerit. Istud ergo uniuscuiusq; chirographum ab illis rectoribus pessimis tenebatur, quod Christus detraxit adueniens, & hac eos potestate nudauit, idq; sub ingenti mysterio Paulus indicat, cum dicit de eo: Delens quod aduersum nos erat chirographum, & affigens illud cruci suæ, traduxit principatus & potestates, triunphãs eos in semetipso. Rectores ergo illi quos humano generi præfecerat in tyrannidis cõtumaciam uersi impugnare cõmissos sibi homines aggressi sunt, & peccati prælijs debellare. Sicut Ezechiel pro

Philipp. 2. Esa. 65. Coloss. 2. Ezech. 30.

pheta mysticis designat eloquijs, cũ dicit: In illa die procedẽt angeli festinantes exterminare Aethiopiam, eritq; inter eos perturbatio in die Aegypti, quoniam uenit. Rectè ergo eos omnipotentia nudatos Christus dicitur triumphasse, ablatãq; ab eis potestatem hominibus tradidisse. Sicut ad discipulos suos dicit ipse in Euangelio: Ecce dedi uobis potestatem calcãdi super serpentes, & scorpiones, & super omnem uirtutem inimici. Illos itaque qui accepta potestate male abusi sunt subiectis, quosdam suis subijcit crux Christi. Nos uerò, hoc est, humanum genus edocet primo omnium usque ad mortem resistere aduersum peccatum, & libenter interitum pro pietate suscipere. Tum deinde & obedientiæ nobis in hac eadem cruce proponit exemplum, sicut illis qui aliquando rectores nostri fuerãt, posuit cõtumeliæ pœnas. Audi ergo quomodo Apostolus uult per crucem Christi obediẽtiam nos docere: Hoc, inquit, sentite in uobis quod & in Iesu Christo, qui cum in forma dei esset, nõ rapinam arbitratus est se esse æqualẽ Deo, sed semetipsum exinaniuit, formam serui acipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu repertus ut homo, factus est obediẽs usque ad mortem, mortem autem crucis. Quia ergo ille magnus magister est qui fecerit & docuerit, ideo obedientiam quæ pijs morte etiam suscepta seruanda est, docuit ipse prius pro hac moriendo seruari. Sed fortasse terreatur aliquis in huiuscemodi doctrina, quòd quẽ paulo ànte cum Deo patre diximus sempiternum, ac de eius substantia esse progenitum, quẽq; regno, æternitate & maiestate unum cum patre esse docuimus, nunc de eius morte tractemus. Sed nolo terrearis fidelis auditor, paulò pòst istum quem audis mortuum, rursum uidebis immortalem: mors enim ab eo mortem spoliatura suscipitur. Nam sacramentum illud susceptæ carnis, quod suprà exposuimus, hanc habet causam, ut diuina filij Dei uirtus uelut hamus quidam erat habitu humanæ carnis obtectus. Et

Luc. 10.

Philip. 2.

Philip.2. *sicut antè Apostolus dixit, habitu repertus ut homo, principẽ ergo mundi ut inuitare posset ad agonẽ, cui ipse carnem suam uelut escam tradidit, ut hamo eum diuinitatis intrinsecus teneret insertũ, & effusione immaculati sanguinis, qui peccati maculam nescit, omnium peccata deleret, eorũ duntaxat qui cruore eius postes fidei signassent. Sicuti ergo hamum esca consæptum si piscis rapiat, non solum escam cum hamo non remouet, sed & ipse de profundo esca alijs futurus educitur: ita & is qui habebat mortis imperium, rapuit qdem in mortem corpus* Iesu, *non sentiens in eo hamum diuinitatis inclusum, sed ubi deuorauit, hæsit ipse continuò, & disruptis inferni claustris, uelut de profundo tractus traditur, ut esca cæteris fiat.*
Ezech.32. *Quod ita futurum sub hac eadẽ figura &* Ezechiel *dudum signauerat, dicens:* Et *extraham te in hamo meo, & extendam te super terram, campi implebuntur de te, & constituam super te omnes uolucres cœli, & saturabo ex te omnes bestias*
Psal.73. *terræ. Sed &* Dauid *dicit:* Tu *cõfregisti capita draconis magni, dedisti eum in escam populi* Aethiopum. Et Iob *de eodem mysterio similiter protestatur: ait enim ex persona* Dei *loquẽ-*
Iob 40. *tis ad se: Aut adduces draconem in hamo, aut pone capistrum circa nares eius.* Non *ergo damno aliquo aut iniuria diuinitatis* Christus *in carne passus est, sed ut per infirmitatẽ carnis operaretur salutem in medio terræ.* Diuina *natura in mortem per carnẽ descendit, nõ ut lege mortaliũ detineretur à morte, sed ut per se resurrecturus ianuas mortis aperiret: uelut si quis rex pergat ad gentẽ, in qua proprios habeat captiuitatis uinculo alligatos, deuictaq; carcerem intret, in qua uincti detinebantur, soluat catenis uincula, & claustra cõminuat, & uinctos in remissionem educat, & eos qui sedẽt in tenebris & in umbra mortis luci ac uitæ restituat.* Ergo *dicitur, rex fuisse quidem in carcere, non tamen ea conditione qua cæteri qui tenebantur inclusi: sed illi quidem ut pœnas soluerent, hic uerò*

ut absolueret pœnas. Cautißime autem qui symbolum tradiderunt, etiam tempus quo hæc sub Pontio Pilato gesta sunt, designauerunt, ne ex aliqua parte uelut uaga & incerta gestorum traditio uacillaret. Sciendũ sanè est quòd in ecclesiæ Romanæ symbolo non habetur additum, descendit ad inferna, sed neq; in Orientis ecclesijs habetur hic sermo, uis tamen uerbi eadem uidetur esse in eo quòd sepultus dicitur. Sed quoniam tibi erga scripturas diuinas amor & studiũ subiacet, sine dubio dicis mihi oportere hæc magis euidentibus scripturæ diuinæ testimonijs approbari. Quanto enim magna sunt quæ credenda sunt, tanto idoneis & indubitatis testibus indigere uera est & consequens propositio. Sed nos tanquam scientibus legem loquentes, testimoniorum syluam breuitatis causa derelinquimus, pauca tamẽ ex multis, si etiã hoc requiritur, adhibemus, scientes studiosis quibusque in scripturis diuinis latissimum testimoniorum pelagus patêre. Primò ergo omnium sciendum est, quòd ipsa ratio crucis non omnibus una eadéq; est, sed aliud gentibus, aliud Iudæis, aliud credentibus sapit, sicut Apostolus dicit: Nos autem prædicamus Christũ crucifixum, Iudæis quidem scandalũ, gentibus autem stultitiam, ipsis uerò uocatis Iudæis & Græcis Christũ Dei uirtutẽ & Dei sapientiam. Et alibi: Verbum enim crucis pereũtibus quidem stultitia est, his uerò qui salui fiunt, uirtus Dei est. Iudæi ergo quibus ex lege traditum fuerat, Christũ in æternũ mansurum, scãdalum patiebantur de cruce eius, quia resurrectionem eius recipere noluerunt. Gentibus autem stultitia uidebatur Deum mortem suscepisse, quia ignorabant mysteriũ carnis assumptæ. Fideles uerò qui et natum et passum in carne receperant, & à mortuis resurrexisse, meritò uirtutẽ Dei credebant esse, quæ uicerat mortem. Primò ergo hoc ipsum quòd Iudæi, quibus prophetæ hæc prædixerant, non essent credituri, sed illi qui non à prophetis audierat: audi quomodo pro-

1. Cor. 1.

phetico sermone signantur: Quibus non est, inquit, annuntiatum de eo, uidebunt: & qui non audierunt, intelligent. Quòd autem his qui meditabantur legem dei à pueritia usq; ad senectutem non credentibus, ad gentes esset omne mysteriũ transferendum. Esaias *hoc modo prædicit:* Et *faciet, inquit, dominus sabaoth omnibus gentibus in monte isto inueniri letitiam, bibent uinum, ungentur unguento.* Trade *hæc omnia gentibus.* Hoc *enim cõsilium* Dei *omnipotentis super omnes gẽtes. Sed dicẽt fortasse nobis illi qui se iactant in scientia legis:* Blasphematis *qui sic dicitis* Dominũ *corruptioni mortis subiectũ & passioni crucis fuisse.* Legite *ergo quod scriptum habetis in lamẽtationibus* Hieremiæ, *ubi dicit: Spiritus uultus nostri* Christus Dominus *comprehensus est in corruptionibus nostris: in quo diximus, sub umbra eius uiuemus in gentibus.* Audis *quo modo propheta dicit* Christum Dominum *cõprehensum esse, & pro nobis, id est, pro peccatis nostris corruptioni traditũ.* In *cuius umbra quoniam populus ille qui permansit incredulus, abiectus est, dicit quia uiuemus non in* Israel, *sed in gentibus.* Quod *si operosum non uidetur, quàm possumus breuiter singula quæ in* Euangelijs *referuntur, qualiter in prophetis prædicta sunt designemus, ut hi qui prima fidei elemẽta suscipiunt, testimonia hæc habeant in corde scripta, ut nulla eis unquam de his quæ credunt ambiguitas inimica subrepat.* Edocemus *per* Euangelium *quòd* Iudas *unus de amicis & cõuiuis Christi tradiderit eum, audi quomodo prænuntietur in psalmis.* Qui *manducat, inquit, panes meos, ampliabit aduersum me supplantationem.* Et *alibi:* Amici *mei & proximi mei aduersum me appropinquauerũt et steterunt.* Et *iterum:* Mol*liti sunt sermones eius super oleum & ipsi sunt iacula.* Vis *uidere quomodo molliti sunt?* Venit, *inquit,* Iudas *ad* Iesum *& dixit ei:* Aue *rabbi: & osculatus est eum.* Per *molle ergo osculi blandimentum execrabile iaculum proditionis infixit.* Vn-

Thren. 4

Psal. 40. & 37. & 54.

Matth. 26.

de & Dominus ad eum dixit: Iuda osculo filium hominis tradis? Triginta argenteis audis eum appretiatum esse cupiditate proditoris. Audi & de hoc propheticam uocem: Et dixi, inquit, ad eos: Si bonum est in conspectu uestro, date mercedem meam & abite. Et post hæc inquit: Accepit triginta argenteos, & misit eos in domum Domini in conflatorium. Nonne hoc est quod in Euangelijs scribitur, quia Iudas pœnitētia ductus reportauit pecuniam, & proiecit in templo & discessit? Bene autem mercedem suam dicit, uelut impugnantis & exprobrantis affectum. Etenim tam multa opera bona apud eos egerat. Cæcos eorū illuminauerat, claudis pedes, paralyticis gressum, mortuis quoque reddiderat uitam. Pro ijs ergo omnibus bonis mercedem restituūt ei mortem triginta argenteorū existimatione pensatam. Refertur item in Euāgelijs quod uinctus sit. Prædixit hoc sermo propheticus per Esaiam, dicens: Væ animæ ipsorum quia cogitauerunt cogitationē pessimam aduersum seipsos dicētes: Alligemus iustum, quia inutilis est nobis. Sed dicet aliquis. Nunquid hæc de domino intelligenda sunt? nunquid Dominus ab ominibus teneri poterat, & in iudicium protrahi? Et de hoc te idem propheta conuincet, dicit enim his uerbis: Ipse Dominus in iudicium ueniet cum senioribus & principibus populi. Iudicatur ergo ipse dominus secundum prophetæ testimonium, & non solum iudicatur, sed & flagellis cæditur, & palmis in faciem uerberatur, & conspuitur, & omnem pro nobis perfert indignitatis iniuriā. Et quod hæc stupēda erant omnibus cum prædicarentur ab apostolis, idcirco etiam ex persona ipsorum propheta exclamat & dicit: Domine quis credidit auditui nostro? Incredibile enim est ut Deus dei filius ista pertulisse dicatur. Et ideo prædicuntur per prophetas, nequa credituris dubitatio nasceretur. Ipse ergo ex sua persona Christus Dominus dicit: Dorsum meum dedi flagellis, & maxillas meas ad palmas, & faciem

Luc. 22.
Zach. 11.
Matth. 27.
Esa. 3.
Esa. 53.
Thren 3.

meam non auerti à confusione sputorum. Scribitur etiam illud inter cæteras paßiones eius, quod alligantes eum duxerunt ad Pilatum:*præsignauit etiam hoc propheta, ubi dicit:*Et *alligantes adduxerunt eum ad xenium regis* Iarim: *nisi si obijciat aliquis & dicat, sed* Pilatus *non erat rex.* Audi *ergo quid in sequentibus* Euangelium *refert:* Audiens, *inquit,* Pilatus *eum esse de* Galilæa,*misit eum ad* Herodē, *qui erat tūc rex in* Israel. Et *bene addidit nomen* Iarim, *quod est* Syluester. Non *enim erat* Herodes *de domo* Israel, *nec de illa uinea* Israelitica, *quā eduxit* Dominus *de* Aegypto, *& plantauerat in cornu in loco uberi, sed erat syluester, id est, ex sylua alienigenarū.* Et *ideo syluester appellatur, quasi qui de* Israeliticæ *uitis nequaquam palmitibus pullulasset.* Sed *& quod ait propheta, xenium, conuenienter aptauit.* Tunc *enim* Herodes *&* Pilatus *(ut* Euangelium *testatur) ex inimicis in concordiam reuocati sunt.* Et *uelut reconciliationis suæ xenium uinctum sibi inuicem mittebant* Iesum. Quid *interest dummodo* Iesus *ubique dißidentes reconciliet, pacem reparet, concordiam reddat?* Vnde *etiam de hoc scriptum est in* Iob:Dominus *reconciliat corda principum terræ.* Refertur *item quod cum* Pilatus *uellet eum dimittere, omnis populus clamauerit:* Crucifige, *crucifige eum.* Prænuntiat *hoc* Hieremias *propheta, dicens ex persona* Domini *ipsius.* Facta *est, inquit, hæreditas mea mihi sicut leo in sylua.* Dedit *super me uocem suam, propterea exosus sum eam.* Et *propter hoc, inquit, dereliqui domum meam.* Et *iterum alibi dicit:*Super *quem aperuistis os uestrum, & aduersus quem relaxastis linguas uestras.* Cum *iudicaretur scribitur tacuisse.* Multæ *de hoc scripturæ testantur, in psalmis dicitur:* Factus *sum sicut homo non audiens, & non habens in ore suo increpationes.* Et *iterum:*Ego *autem sicut surdus nō audiebam, & sicut agnus corā tondente se, sic non aperuit os suum.* In *humilitatē iudicium eius sublatum est.* Imposita *scribitur corona*

Luc. 22.

Luc. 22.

Hier. 12.

Psal. 37.

spinea. Audite de hoc in Canticis canticorum super iniquitates Hierusalem *mirantis de iniuria filij, patris uocem, & dicentis*: Exite *& uidete filiæ* Hierusalem *coronam, qua coronauit eum mater sua. Sed & de spinis ita alius propheta commemorat*: Et *expectauit ut faceret uuam, fecit autem spinas, & non iustitiam, sed clamorem*. Veruntamen *ut mysterij secreta cognoscas, oportebat eum, inquit, qui peccata mundi uenit auferre, etiam terræ maledicta purgare, quæ protoplasto peccante, sententiam præuaricationis acceperat, dicēte* Domino: *Maledicta terra in operibus tuis, spinas & tribulos producat tibi. Propterea ergo spinis coronatur* Iesus, *ut prima illa condemnationis sententia solueretur, ad crucem ducitur, & in ligno totius mundi uita suspenditur*. Vis *& de hoc propheticis testimonijs confirmari? audi* Hieremiam *dicentem*: Venite *& inijciamus lignum in pane eius, & cōteramus eum de terra uiuētium*. Et *iterum* Moyses *uelut deflens eos dicit*: Et *erit uita tua suspensa ante oculos tuos, & timebis per diem & noctem, & non credes uitæ tuæ. Sed transcurrendum nobis est, iam enim propositæ breuitatis excedimus modū, et breuiatum sermonem longa dissertione distendimus, pauca tamen addemus, ne penitus quod cœpimus præterisse uideamur. Scribitur* Iesus *in latere percussus, aquam simul & sanguinem profudisse*. Hoc *quidem mysticum est, ipse enim dixerat, quia flumina de uentre eius procedent aquæ uiuæ. Sed produxit & sanguinem, quem petierant* Iudæi *uenire super se & filios suos*. Produxit *ergo aquam, ut credentes diluat: produxit & sanguinem, qui condemnat incredulos*. Potest *tamen etiam intelligi quod duplicem gratiam baptismi figurauerit, unam quæ datur per aquæ baptismum: aliam quæ per martyrium profusione sanguinis quæritur, utrunque enim baptismum nominatur*. Quòd *si & hoc quæris, cur non ex alio membro, sed ex latere produxisse dicatur aquam & sanguinem*. Videtur *mihi*

Cant. 3. Esa. 5. Gen. 3. Hier. 11. Deut. 28. Matth. 27. Ioan. 7.

in latere per costam mulier indicari, quia fons peccati & mortis de muliere prima, quæ fuit primi Adam *costa, producitur. Scriptum est quòd in paßione eius ab hora sexta usque ad horam nonam tenebræ factæ sunt.* Accipe *de hoc prophetæ*
Amos.8. *tæ testimonium dicentis*: Occidet tibi *sol meridie*. Et *iterum*
Zach.14. Zacharias propheta:In *illa, inquit, die non erit lux, sed frigus & pruina erit uno die, & dies ille notus* Deo, *& neque dies neq; nox, et ad uesperam erit lux.* Quid *tam euidentius à propheta dici potuit?* Vt *iam hæc non tam futura prædici, quàm narrari præterita uideantur, etiam pruinam & frigus prædi*
Mar 14. *xit. Propterea enim Petrus calefaciebat se ad ignem, quia frigus erat, & frigus patiebatur, non solum temporis, sed & fidei. Addidit etiam:*Et *dies illa nota* Domino, *neque dies neque nox. Quid est, neque dies, neque nox? non ne apertè de insertis diei tenebris, & reuocata rursum luce disseruit?* Non *fuit illa dies, neq; enim cœpit ab ortu solis: neque integra nox fuit, non enim peracto diei cursu, spatia debita uel ab initio suscepit, uel ad ultimum terminata produxit, sed fugata per impiorum facinus lux reparatur ad uesperam.* Post *horã enim nonam depulsis tenebris sol redditur mundo.* Et *iterum aliud de hoc ipso*
Matth.27. *testimonium dicit*: Obscurabitur *super terram in die lux.* Docet *euangelij prædicatio quòd etiam milites diuiserunt sibi uestimenta* Iesu, *& supra tunicam eius miserunt sortem.* Hoc *etiã curæ fuit spiritui sancto prophetarum uocibus protestari, cum*
Psal.21. *dicit:*Diuiserunt *sibi uestimenta mea, et super uestem meam miserunt sortem. Sed nec de illa quidem ueste quam dicuntur milites illudentes induisse eum, id est, de ueste coccinea prophetæ*
Esa.63. *siluerunt. Audi enim quid dicit* Esaias: Quis *est iste qui uenit de* Edom: *rubor uestimentorum eius ex* Bosor? Quare *rubicunda sunt uestimenta tua, & indumentum tuum tanquam à torculari calcato?* Vnde *& ipse respondit:* Torcular *calcaui solus filiæ* Sion. *Solus est enim qui peccatum non fecit, &*

abstulit peccata mundi. Si enim per unum hominem mors introire, quanto magis per unum hominem qui et Deus *erat, potuit uita restitui? Refertur etiam quòd aceto potus sit, uel uino myrrhato, quod est amarius felle.* Audi quid de hoc propheta *prædixerit:* Et *dederunt, inquit, in esca mea fel, & in siti mea potauerunt me aceto.* Atq; *respondens iam tunc* Moyses *dicebat de populo illo:* Ex uineis Sodomorum uitis eorum, et palmes eorum Gomorra. Vua eorum uua fellis, botrus amaritudinis ipsis. Et *iterum exprobrans eos dicit:* Populus stultus et non sapiens, Hæc domino retribuisti? *Sed et in* Canticis canticorum *eadem prænuntiantur, ubi etiam hortus in quo crucifixus est designatur, dicit ergo:* Intraui in hortum meũ, soror mea sponsa, et uindemiaui myrrhã meam. *Vbi euidẽter uinum myrrhatũ quo potatus est, declarauit. Spiritum post hæc scribitur reddidisse, prænuntiatum fuerat & hoc per prophetam dicentem ex persona filij ad patrem:* In manus tuas commendo spiritum meum. *Sepultus quoq; perhibetur, & lapis magnus positus ad ostium monumenti. Accipe etiam de hoc quid propheticus per* Hieremiam *sermo prædixerit:* Mortificauerunt, *inquit, in lacu uitam meam, & posuerunt lapidem super me.* Euidentissima *hæc sepulturæ eius indicia propheticis uocibus designata sunt, accipe tamen et alia:* A` cõspectu, *inquit*, iniquitatis ablatus est iustus, & erit in pace locus eius. Et alibi: Et dabo malignos in sepultura eius. Item aliâs. Recubans dormiuit ut leo, & ut catulus leonis, quis suscitabit eum? *Sed et quòd in infernum descẽdit, euidenter prænuntiatur in psalmis, ubi dicit:* Et in puluerem mortis deduxisti me. Et iterum: Quæ utilitas in sanguine meo dum descẽdo in corruptionẽ? Et iterum: Descendisti in limum profundi, & non est substantia. Sed & Matthæus dicit, Tu es qui uenturus es, an alium expectamus? Vnde & Petrus dixit, Quia Christus mortificatus carne, uiuificatus autem spiritu. In ipso ait: Et eis qui in carcere inclusi

Psal. 68. Deut. 32. Cantic. 5. Thren. 3. Psal. 21. 29. & 68. Matth. 11. 1. Petr. 3.

erant in diebus Noë *: in quo etiam quid operis egerit in infer=no, declaratur. Sed & ipse* Dominus *per prophetam dicit, tan*
Psal.15. *quam de futuro:* Q*uia non derelinques animam meã in infer=no, nec dabis sanctum tuum uidere corruptionem: quod rursus prophetice nihilo minus ostendit impletum cum dicit:* Domine *eduxisti ab inferno animam meam, saluasti me à descendenti=bus in lacum, Sequitur post hæc :* Tertia die *resurrexit.)* Re=*surrectionis gloria in Christo omne quod infirmum & fragile uidebatur, absoluit. Si tibi paulo ante non uidebatur esse possi=bile usque ad mortem uenisse immortalem, aspice nunc quia qui deuicta morte resurrexisse dicitur, non potest esse mortalis, sed bonitatem in hoc intellige creatoris, quia eousque ille miseran=do descendit, usquequo tu peccando deiectus es.* Nec *creatorẽ omnium de hoc impossibilitatis accuses, ut ibi putes opus eius caduco lapsu potuisse concludi, quò ille id reparaturus perue=nire non posset, inferna & superna nobis dicuntur, qui certè corporis circunscriptione conclusi, intra præscriptæ nobis le=gis terminos continemur.* Deo *autẽ qui ubique est, & nusquam deest, quod inferum est, aut quod supernum, patet.* Verunta=*men in assumptione corporis etiam ista complentur.* Resusci=*tatur caro quæ deposita erat in sepulchro, ut adimpleretur quod dictum est per prophetam:* Q*uia non dabis sanctum tuum uidere corruptionem.* Redit *ergo uictor à mortuis, infer ni secum spolia trahens: eduxit enim eos qui tenebantur à mor*
Ioan.12. *te, sicut ipse prædixerat, ubi ait:* Cum *exaltatus fuero à terra, omnia ad me traham.* Attestatur *autem euangelium de hoc,*
Matth.27. *cum dicit:* Q*uia monumenta aperta sunt, & multa corpora sanctorum dormientium resurrexerunt, & apparuerunt mul=tis, & ingressi sunt sanctam ciuitatem illam de qua* Aposto=
Galat. 4. *lus dicit :* Q*uæ autem sursum est* Hierusalem*, libera est, quæ*
Hebræ.2. *est mater omnium nostrum. Sicut ad* Hebræos *dicit :* Decebat *enim propter quem omnia, & per quem omnia, multos filios*

in gloriam adducentem, autorem ſalutis eorum per paßionem conſummari. Igitur conſummatam paßionibus carnem, atq; in eam protoplaſti lapſum reſurrectionis uirtute reparatum, in dextera ſedis Dei altißimi collocauit. Vnde & Apoſtolus dicit: Qui ſimul conſuſcitauit nos, ſimulq; ſedere fecit in cœleſtibus: hic enim erat figulus qui, ut Hieremias docet propheta, Vas de manu ſua collapſum & confractum, rurſum eleuauit manibus ſuis, & reformauit ſicut placuit in conſpectu eius. Placuit autem ut corpus quod mortale & corruptibile ſuſceperat, de ſepulchri petra leuatum, & immortale atq; incorruptibile effectũ, iam non in terrenis, ſed in cœleſtibus & in patris dextera collocaret. Plenæ ſunt de his ſacramentis ſcripturæ ueteris teſtamẽti. Nullus ſuper his propheta, nullus legiſlator, aut pſalmographus ſiluit, ſed omnis penè ſacra de his loquitur pagina: & ideo ſuperfluum uidetur immorari nos ad congreganda teſtimonia: pauca tamen & admodum pauca ponemus, ad ipſos fontes diuinorum uoluminum remittentes eos qui potare abundantius cupiunt: dicit ergo ſtatim in pſalmis: Ego dormiui & ſomnum cepi, & reſurrexi, quoniam Dominus ſuſcepit me. Et iterum in alio loco: Propter miſeriam inopum & gemitum pauperum nunc exurgam, dicit Dominus. Et alibi, ſicut iam ſuperius diximus: Domine, eduxiſti de inferno animã meam: ſaluaſti me à deſcẽdentibus in lacum. Et in alio: Quoniã cõuerſus uiuificaſti me, & de abyſſo terræ iterum reduxiſti me. Euidentißimè autem in octogeſimo & ſeptimo pſalmo de eo dicitur: Et factus ſum ſicut homo ſine adiutorio, inter mortuos liber. Non dixit homo, ſed ſicut homo. Sicut homo enim erat, quia etiã deſcenderat in infernum? ſed inter mortuos liber erat, quia à morte teneri non poterat. Et ideo in uno natura humanæ fragilitatis, in alio diuinæ maieſtatis oſtenditur. Oſee autẽ propheta etiam de tertia die maniſeſtè prænũtiat, hoc modo: Sanabit nos, inquit, poſt biduum;

Ephe. 2. Hiere. 18. Pſal. 3. Oſee. 6.

in die autem tertia resurgemus & uiuemus in conspectu eius. Hæc autem ex persona eorum dicit, qui cum ipso die tertia resurgentes, de morte reuocantur ad uitam: & ipsi sunt qui dicunt, die tertia resurgemus & uiuemus in conspectu eius.

Esa. 40. Esaias uerò apertè dicit, Qui educit de terra pastorem magnum ouium. Sed et mulieres quòd uisuræ essent resurrectionem eius, scribis et pharisæis et populo non credentibus, etiam

Esa. 32. hoc prædixit Esaias his uerbis, Mulieres quæ uenitis ab spectaculo uenite: non enim est populus habēs intellectum. Sed et de illis quæ post resurrectionem perrexisse dicuntur et quæsisse eum, et non inuenisse: sicut Maria refertur uenisse ante lucē,

Ioan 20. & non inuento eo, flens dixisse ad angelos qui aderant, Quia tulerunt Dominum, et nescio ubi posuerunt eum: etiam hoc di-

Canti. 5. citur in Canticis canticorum, In cubili meo quæsiui, & non inueni eum. De illis quoque quæ inuenerunt eum, et tenuerunt pedes eius, prædicitur in Canticis canticorum, Tenebo eum, et non dimittam eum quem dilexerit anima mea. Hæc interim pauca de multis breuitati studentes posuimus, plura & relinquentes. Ascendit in cœlos, sedet ad dexteram patris: inde uenturus est iudicare uiuos & mortuos.) Consequentia breuitatis in fine sermonis hæc continent, in quibus quod dicitur quidem palàm est, sed requiritur quo sensu intelligi debeant quæ dicuntur. Nam ascendisse, & sedisse, & uenturum esse, si secundum dignitatem diuinitatis intelligas, aliquid per hoc humanæ fragilitatis uidebitur indicari. Consummatis etenim his, quæ in terra gerebantur, & animabus de inferni captiuitate reuocatis, ascendere memoratur ad cœlos: sicut propheta prædixerat. Ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem: dedit do-

Ephes. 4. na hominibus. Illa scilicet dona, quæ Petrus in Actibus Apo-

Actu 2. stolorū de spiritu sancto dicebat, Exaltatus ergo dextera Dei, effudit hoc donum quod uos auditis & uidetis. Donum ergo spiritus sancti hominibus dedit: quia captiuitatem, quam prius

diabolus per peccatum deduxerat in infernum, Christus per mortis suæ resurrectionem reuocauit ad cœlum. Ascẽdit ergo ad cœlos, non ubi uerbum Deus *antè non fuerat: quippe qui erat semper in cœlis, et manebat in patre: sed ubi uerbum caro factum antè non sedebat.* Deniq; *quia nouus iste ingressus portarum cœli æditiuis et principibus uidebatur, uidentes natu ram carnis cœlorum secreta penetrantem; dicunt ad inuicem, sicut* David *plenus spiritu enuntiat;* Tollite *portas principes* Psal.23. *uestras, et eleuamini portæ æternales, & introibit rex gloriæ. Quis est iste rex gloriæ?* Dominus *fortis & potens,* Dominus *potens in prælio. Quæ uox utiq; non propter diuinitatis potentiam, sed propter nouitatem carnis ascendentis ad dexte ram* Dei *ferebatur.* Dicit *& alibi idem* David, *Ascendit* Deus Psal.46. *in iubilatiõe,* Dominus *in uoce tubæ. In uoce enim tubæ moris uictorum est redire de prælio. De ipso quoque et aliàs dicitur, Qui ædificat in cœlo ascensum suum. Etiam alibi, Qui ascendit super cherubim et uolauit, uolauit super pennas uentorum.* Psal.17. *Sedere quoq; ad dexteram patris, carnis assumptæ mysterium est: neque enim incorporeæ illi naturæ conuenienter ista absq; assumptione carnis adduntur: neque sedis cœlestis perfectum di uina natura, sed humana conquirit.* Vnde *et dicitur de eo,* Parata *sedes tua* Domine *ex tunc, à seculo tu es.* Parata *ergo à seculo sedes est, in qua sessurus erat is, in cuius nomine omne genu flectitur, cœlestium, terrestrium et infernorum. Et omnis lingua confitebitur ei, quia dominus* Iesus Christus *in gloria* Dei *patris est: de quo &* David *ita refert,* Dixit *dominus domino meo, sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Quæ tamen dicta dominus in euan gelio differens dicebat ad pharisæos: Si ergo* David *in spiritu* Matth.22. Dominum *uocat, quomodo filius eius est? Per quod ostendit se cundum spiritum* Dominum, *secundum carnem filium esse* David. Vnde *& ipse* Dominus *iterum dicit,* Veruntamen *dico* Matth.26.

uobis, amodo uidebitis filium hominis sedentem à dextris fi-
1.Pet.3. lij Dei. Et Petrus apostolus dicit de Christo: Qui est in dexte-
Ephes.3. ra Dei, sedens in cœlis. Sed & Paulus ad Ephesios scribens:
Secundum operationem, inquit, potentiæ uirtutis eius, quam
operatus est in Christo, suscitans eum à mortuis, & sedere fa
ciens in dextera sua. Quòd autem ueniat iudicaturus uiuos
& mortuos, multis quidem diuinarum scripturarum testimo-
nijs edocetur: sed priusquàm propheticis hæc eloquijs præ-
dicta doceamus, illud necessariò arbitror admonendum, quòd
ista fidei traditio quotidie nos uult de aduentu iudicis esse so-
licitos, ut actus nostros ita præparemus, uelut reddituri im-
minenti iudici rationem. Hoc enim erat quod & propheta
dicebat de uiro beato: quia disponet sermones suos in iu-
Psal.111. dicio. Quid autem dicitur iudicare uiuos & mortuos, nisi
quòd alij uiui, alij mortui ad iudicium ueniant? sed animæ
simul iudicabuntur & corpora, in quibus uiuos animas,
corpora mortuos nominauit. Sicut & ipse Dominus in euan
Matth.10. gelio dicit: Nolite timere eos qui corpus possunt occidere,
animæ autem nihil facere possunt: sed timete potius eum qui
potest animam & corpus perdere in gehenna. Nunc iam
paucis, si uidetur, etiam per prophetas hæc prædicta esse do-
ceamus. Plura autem testimonia cum uolueris, ipse tibi de
scripturarum latitudine congregabis: dicit ergo Malachias
propheta: Ecce uenit Dominus omnipotens, & quis susti-
nebit diem aduentus eius, aut quis sustinebit aspectum eius?
quia ipse ingreditur sicut ignis conflatoris, & sicut spu-
ma lauantium: & sedebit conflans eos, & purgans sicut ar-
gentum & sicut aurum. Vt autem euidentius agnoscas quis
sit Dominus de quo hæc dicuntur, audi quid & Daniel pro-
pheta prænuntiat: Videbam, inquit, in uisu, & ecce in nubi-
bus cœli quasi filius hominis ueniens, & usque ad uetustum
dierum peruenier, & in conspectu eius oblatus est: & ipsi da-
tus

tus est principatus, & honor, & regnum, & omnis populus, tribus, & linguæ ipsi seruiunt, & potestas eius potestas æterna, quæ non peribit: & regnum eius non corrumpetur. Ex his ergo edocemur, non solum de aduentu & iudicio, sed de potestate eius & regno: quia potestas eius æterna sit, & sine corruptionis fine sit regnũ: sicut in Euangelio dicitur. Regni eius non erit finis. Vnde ualde alienus à fide est, qui regnum Christi dicit aliquando finiendum. Scire tamen debemus quòd salutarem hunc Christi aduentum conabitur inimicus ad decipiendum fideles quosq; callida fraude simulare, & pro filio hominis qui expectatur uēturus in maiestate patris sui, filium perditionis in prodigijs & signis mendacibus præparare, ut pro Christo mũdo huic introducat Antichristum. De quo & ipse Dominus in Euangelijs prædixit Iudæis: *Quia ego ueni in nomine patris mei, & non recepistis me: alius ueniet in nomine suo, & ipsum recipietis.* Et iterum dicit: *Cum uidebitis abominationē desolationis in loco sancto, sicut dicit* Daniel propheta: *Qui legit, intelligat.* Daniel ergo de aduentu erroris istius plenius & latius in suis uisionibus, edocet: ex quibus ualde operosum est exempla nunc ponere, quia satis amplis narrationibus dilatātur. Et ideo scire de his plenius delectantē ad ipsas magnas recēsendas remittimus uisiones. Sed & Apostolus de eo dicit: *Ne quis uos seducat ullo modo: quoniam nisi discessio uenerit primum, & reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui aduersatur & extollit se super omne quod dicitur Deus, ut quod colitur, ita ut in templo Dei sedeat, ostendens se tanquàm sit Deus.* Et paulò pòst: *Et tunc reuelabitur, inquit, inimicus quē Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & euacuabit illuminatione aduentus sui eum, cuius est aduentus secundum opera Satanæ in omni uirtute, signis & prodigijs mendacibus.* Et iterum paulò pòst: *Et ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio, ut iudicen-*

Luc. 1.
Dan. 9.
Coloss. 2.
Ephes. 5.
1. Ioan. 3.

tur omnes qui non crediderunt ueritati. Propterea ergo pro*pheticis & Euagelicis atque apostolicis uocibus nobis prænuntiatur hic error, ne quis pro aduentu* Christi *aduẽtum credat* Antichristi. *Sed & ipse Dominus dixit. Cum dixerint uobis ecce hic* Christus, *aut ecce illhic, nolite credere, uenient.n. multi pseudochristi & pseudoprophetæ, & seducent multos. Sed quomodo demõstrabitur iudiciũ ueri* Christi, *uideamus. Sicut fulgur, inquit, de* Oriente *resplendet usque ad occidentem, ita erit aduentus filij hominis. Cum enim aduenerit uerus* Dominus Iesus Christus *sedebit, & iudiciũ statuet. sicut* Euangelium *dicit.* Et *segregabit oues ab hœdis, & iustos ab iniustis. Sicut et* Apostolus *scribit. Quia omnes nos stare oportet ante tribunal* Christi, *ut recipiat unusquisque propria operis sui prout gessit, siue bona, siue mala, iudicabimur autem non solum pro gestis, sed & pro cogitatis, secundum quod & ipse* Apostolus *dicit.* Inter *se inuicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus in die quo iudicabit* Deus *occulta hominum, sed de his ista sufficiant. Post hoc ponitur in ordine fidei, & in spiritu sancto.)* Ea *quæ in superioribus paulò latius de* Christo *sunt tradita, ad incarnationis uel passionis eius mysterium pertinent. Quæ dum media intercedunt personæ ipsius coaptata, sancti spiritus commemorationem paulò longus reddiderunt. Cæterum si solius diuinitatis ratio habeatur eo modo quo in principio dicitur. Credo in* Deo *patre omnipotente, & post hæc: in* Iesu Christo *filio eius unico,* Do*mino nostro: ita iungitur, & in spiritu sancto. Illa uerò omnia quæ de* Christo *memorantur ad dispensationem carnis, ut diximus, spectãt: igitur sancti spiritus memoratione adimpletur mysterium trinitatis. Sicut enim dicitur pater, & alius non est pater, unus dicitur & unigenitus filius, & alius unigenitus non est, ita & spiritus sanctus unus est, & alius non potest esse spiritus sanctus.* Vt *ergo fiat distinctio personarum, affe-*

Matth. 13. Luc. 17. Matth. 25. Rom. 14. 2. Cor. 5

ctionis uocabula secernũtur, quibus ille pater intelligatur, ex quo omnia, & ipse non habeat patrem: filius uerò tanquam qui ex patre natus sit, & spiritus sanctus tanquam de Dei *ore procedens & cuncta sanctificans.* Vt *autem una eademq́; in trinitate diuinitas doceatur, sicut dictum est, in* Deo *patre credi adiecta præpositione, ita & in* Christo *filio eius, ita & in spiritu sancto memoratur. Sed ut manifestius fiat quod dicimus, ex consequentibus approbabitur. Sequitur nanque post hunc sermonem. Sanctam ecclesiam, remissionẽ peccatorum, huius carnis resurrectionem.)* Nõ *dixit, in sanctam ecclesiam, nec in remissionem peccatorem, nec in carnis resurrectionem. Si enim addidisset in, præpositionem, una eademq́; uis fuisset cum superioribus.* Ne *autem in illis quidẽ uocabulis, ubi de diuinitate fides ordinatur, in* Deo *patre dicitur & in* Iesu *Christo filio eius, & in spiritu sancto: in cæteris uerò ubi non de diuinitate, sed de creaturis ac mysterijs sermo est, in, præpositio non additur, ut dicatur, in sanctam ecclesiam, sed sanctam ecclesiam credendã esse, non ut in* Deum, *sed ut ecclesiam* Deo *congregatam: & remissionem peccatorum credendam esse, non in remissionem peccatorum: & resurrectionem carnis, nõ in resurrectionem carnis.* Hac *itaq; præpositionis syllaba creator à creaturis secernitur, & diuina separantur ab humanis.* Is *ergo spiritus sanctus est, qui in ueteri testamento legem & prophetas, in nouo uerò* Euangelia *& apostolos inspirauit.* Vnde *&* Apostolus *dicit:* Omnis *scriptura diuinitus inspirata, utilis est ad docendum.* Et *ideo quæ sunt noui ac ueteris instrumenti uolumina, quæ secundum maiorum traditionem, per ipsum spiritum sanctum inspirata creduntur, & ecclesijs Christi tradita, competens uidetur in hoc loco euidenti numero, sicut ex patrum monumentis accepimus, designare: itaq; ueteris instrumẽti primo omnium* Moysi *quinq; libri sunt traditi,* Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium: 2.Tim 3.

post hoc Iesu Naue, Iudicium simul cum Ruth: quatuor post hæc Regum libri, quos Hebræi duos numerant, Paralipomenon, qui dierũ dicitur liber: & Esdræ libri duo, qui apud illos singuli computantur, & Esther: prophetarum uerò Esaias, Hieremias, Ezechiel, Daniel: præterea duodecim prophetarũ liber unus: Iob quoq;, & Psalmi Dauid singuli sunt libri: Salomonis uerò tres ecclesijs tradidit, Prouerbia, Ecclesiastes, Cantica canticorũ. In his cõcluserunt librorum numerũ ueteris testamenti. Noui uerò, quatuor Euangelia, Matthæi, Marci, Lucæ, Ioãnis: Actus Apostolorum, quos descripsit Lucas: Pauli apostoli epistolas quatuordecim: Petri apostoli epistolas duas: Iacobi fratris Domini & apostoli unam: Iudæ unam: Ioannis tres: Apocalypsin Ioannis. Hæc sunt quæ patres intra canonem concluserunt, ex quibus fidei nostræ assertiones constare uoluerunt. Sciendum tamen est, quòd & alij libri sunt, qui non canonici, sed ecclesiastici à maioribus appellati sunt: ut est Sapientia Salomonis, & alia Sapientia quæ dicitur filij Sirach, qui liber apud Latinos hoc ipso generali uocabulo Ecclesiasticus appellatur. quo uocabulo non autor libelli, sed scripturæ qualitas cognominata est. Eiusdem ordinis est libellus Tobiæ & Iudith & Machabæorum libri. In nouo uerò testamento libellus qui dicitur Pastoris siue Hermatis, qui appellatur duæ uiæ, uel iudicium secundum Petrum: quæ omnia legi quidem in ecclesijs uoluerunt, non tamen proferri ad autoritatem ex his fidei confirmandam. Cæteras uerò scripturas apocryphas nominarunt quas in ecclesijs legi noluerunt. Hæc nobis à patribus, ut dixi, tradita opportunum uisum est hoc in loco designare ad instructionem eorum qui prima fidei elementa suscipiunt, ut sciant ex quibus sibi fontibus uerbi Dei haurienda sint pocula. Tenet deinde traditio fidei sanctam ecclesiam. Causam iam superius diximus, cur non dixerit etiam in sanctam eccle-

Libellus pastoris.

ſiam, ſed ſanctam eccleſiam. Hi *ergo qui ſuprà in uno* Deo *credere docti ſunt ſub myſterio trinitatis, credere etiam hoc debent, unam eſſe eccleſiam, ſanctam, in qua una eſt fides, & unũ baptiſma, in quo unus* Deus *creditur pater, et unus* Dominus Ieſus *Chriſtus filius eius, & unus ſpiritus ſanctus.* Iſta *eſt ergo ſancta eccleſia non habens maculam ac rugam.* Multi *enim & alij eccleſias congregarunt, ut* Marcion, *&* Valentinus, *ut* Hebion, *ut* Manichæus, *ut* Arius *& cæteri omnes hæretici. Sed illæ eccleſiæ non ſunt ſine macula aut ruga perfidiæ.* Et *ideo dicebat de illis propheta.* Odiuī *eccleſiã malignantium, & cum impijs non ſedebo.* Psal. 25. De *hac autem eccleſia quæ fidem* Chriſti *integram ſeruat, audi quid dicit ſpiritus ſanctus in* Canticis *canticorum:* Vna *eſt columba mea, una eſt perfecta genitricis ſuæ.* Cant. 6. Qui *ergo hanc fidem in eccleſia ſuſceperit, non declinet in concilio uanitatis, & cum iniqua gerentibus non introeat. Concilium nanque uanitatis eſt, quod ait* Marcion, *qui negat patrem* Chriſti Deum *eſſe creatorem, qui per filium ſuum fecerit mundum. Conciliũ uanitatis quod* Hebion *docet, ita* Chriſto *credi debere, ut & circunciſio carnis, & obſeruatio ſabbati, & ſacrificiorum ſolennitas, cæteræq; omnes obſeruationes ſecundũ literam legis teneantur. Conciliũ eſt uanitatis quod* Manichæus *docet.* Primum, *quòd ſe paracletum nominauit: tum deinde quòd mundum à malo factum dicit,* Deum *creatorem negat: teſtamẽtum uetus repudiat: unã bonam, aliam malam naturam ſibi inuicem aduerſantes aſſerit: coæternas* Deo *animas hominum ſecundum* Pythagoricos *in pecudes & animalia & beſtias redire per diuerſos naſcendi circulos adſtruit: reſurrectionẽ carnis noſtræ negat: paſſionem* Domini *& natiuitatẽ non in ueritate carnis, ſed in phantaſijs fuiſſe confirmat. Concilium uanitatis eſt quod* Paulus Samoſatenus, *& pòſt eius ſucceſſor* Fotinus, *qui aſſerit* Chriſtum *nõ fuiſſe ante ſecula natum ex patre, ſed ex* Maria *cœ*

pisse, & non eum Deum hominē natum, sed ex homine Deū existimat factum. Concilium uanitatis est & quod Arius atq; Eunomius docuit, qui filium Dei non ex ipsa patris substantia natum, sed ex nihilo creatū uolunt, & filium Dei habere initium, & minorem esse patre: sed & spiritum sanctum non solum minorem esse, sed & mittendarium asserunt. Conciliū uanitatis est & quod illi aiunt, qui filium quidem de substantia patris fatentur, sanctum uerò spiritum separāt & secernunt, cum utique unam eandemq; uirtutem & diuinitatem ostenderit trinitatis saluator in Euangelio, cum dicit. Matth. 28. *Baptizate gentes in nomine patris & filij & spiritus sancti. Et est aperte impium separari ab homine quod diuinitus iungitur. Concilium uanitatis est & hoc, quod olim cōgregauit pertinax & praua contentio, asserens quidem Christum carnem humanam suscepisse, non tamen animam rationalem, cum utique & carni & animæ & sensui, & menti una eademq; salus à Christo collata sit. Sed & illud concilium uanitatis est, quod Donatus per Aphricam traditionis ecclesiam criminando contraxit: & quod Nouatus solicitauit, lapsis pœnitentiam denegando, & secundas nuptias non iniri: eas etiam, si necessitas exigit, condemnando. Has omnes ergo uelut congregationes malignantiū fuge, sed & eos, siqui illi sunt, qui dicuntur asserere, quòd filius Dei non ita uideat, uel nouerit patrem, sicut ipse noscitur, & uidetur à patre: uel regnum Christi esse finiendum: uel carnis resurrectionem non integra naturæ suæ substantia reparandam: futurum Dei iustum erga omnes negare iudiciūm, diabolum debita absoluere damnatione pœnarum. Ab his, inquam, omnibus fidelis declinet auditus: sanctam uerò ecclesiā teneat, quæ Deum patrem omnipotentem, & unigenitum filium eius Iesum Christum Dominum nostrum, & spiritum sanctum concordi & consona substantiæ ratione profitetur, filiumq; Dei natum ex uirgne, & passum pro salute humana,*

& resurrexisse à mortuis in eadem carne qua natus est credit, eundemq; uenturum iudicem omnium sperat, in qua & remißio peccatorum, & carnis resurrectio prædicatur. Verum de remißione peccatorum sufficere deberet sola credulitas. *Quis enim causas aut rationem requirat, ubi indulgentia principalis est?* Et tamen cum terreni regis liberalitas discußioni non sit obnoxia, ab humana temeritate discutitur diuina largitio. *Solent enim cum irrisione dicere aduersum nos pagani, quòd ipsi nos decipiamus qui putamus crimina quæ opere commissa sunt, uerbis posse purgari, & aiunt.* Nunquid potest qui homicidium commisit, homicida non esse: aut adulter non uideri, qui adulterium perpetrauit? *Quomodo huiuscemodi criminum reus, sanctus uobis effici uidetur & purus? Sed ad hæc, ut dixi, melius fide, quàm ratione respondeo.* Rex enim est omnium qui promisit, *terræ cœliq;* Dominus *est qui hæc pollicetur.* Vis ut *ei, qui me hominem ex terra fecit, non credam quòd ex criminoso me faciat innocentem, & qui me cum essem cæcus fecit uidere, uel cum essem surdus audire me fecit, qui mihi claudo reddidit gressum, innocentiam mihi perditam non poterit reparare?* Et tamen *ueniamus ad ipsius naturæ testimonium.* Occidere *hominem non semper criminosum est: sed malitia, non legibus occidere, criminosum est.* Non ergo *factum me in talibus, quia interdum & recte fit, sed animus male consulens damnat. Si ergo animus in me, qui criminosus effectus est, & in quo origo fuit uitij, corrigatur, cur tibi non uidear posse innocens effici, qui prius fueram criminosus? Si enim, ut suprà ostendimus, constat quód non in facto, sed in uoluntate sit crimen: sicut mala uoluntas autore malo dæmone peccato me & morti fecit obnoxiũ, ita bona uoluntas mutata autore bono* Deo, *innocentiæ me reddit & uitæ. Similis causa in cæteris criminibus.* Et hoc modo *fides nostra non in-*

uenitur naturalibus rationibus aduersari, dum remißio peccatorum non gestis quæ mutari non possunt, sed animo quem de malo in bonum uerti posse certum deputatur. Sed ultimus iste sermo, qui resurrectionem prænuntiat, summã totius perfectionis succincta breuitate concludit. Quamuis etiam de hoc non solum à gentilibus, sed etiam ab hæreticis fides impugnetur ecclesiæ. Nam Valentinus resurrectionem carnis omnimodo negat, & Manichæus, sicut superius ostendimus. Sed & isti, qui Esaiam prophetam dicentem quidem, Resurgent mortui, & suscitabuntur qui in monumentis sunt, audire noluerunt, nec Danielem sapientißimum omnium prophetantem: quia tunc resurgent qui sunt in terræ puluere, hi quidem in uitam æternam, hi autem in opprobrium & confusionem æternam. Inde uel in Euangelijs quæ recipere uidentur, discere debuerũt à Domino salutatore nostro Sadducæos docẽte dictum: Quod autem resurgant mortui non legistis quomo
Exod.3. do dicit Moyses in rubo. Deus Abraham, Deus Isaac et Deus Iacob? Deus autem non est mortuorum. In quo etiam quæ sit & quanta resurrectionis gloria in superioribus memorauit,
Matth.22. cum dixit. In resurrectione autem mortuorum neque nubent
Luc.20. neq; nubentur, sed erunt sicut angeli Dei. Resurrectionis ergo uirtus angelicum hominibus confert statum, ut qui de terra resurrexerunt, non iterum in terra cum pedibus, sed in cœlo cum angelis uiuant, quos tamen ad hoc ratio uitæ prioris admiserit, illos scilicet, qui iam non carni seruiunt, sed animæ suæ, carnem castis pudicitiæ frænis in obedientia sancti spiritus subiugauerunt, & omni eam uitiorum labe tenuatam, & ad spiritualem gloriam sanctificationis uirtute mutatam, angelorum quoque meruerint consortijs misceri. Sed infideles reclamant, & dicunt. Quomodo potest caro quæ putrefacta dissoluitur, aut in puluerem uertitur, maris etiam quæ interdum profundo soluitur, fluctibusq; dispergitur, recolli-

gi rursum et reintegrari in unum, et corpus ex ea hominis reparari? Ad quos primam interim responsionem sermonibus Pauli faciamus, dicentes eis, Insipiens tu, quod seminas non uiuificabitur nisi prius moriatur. Et quod seminas, non corpus quod futurum est seminas, sed nudum granum tritici, aut alicuius cæterorum seminum, Deus autem dat illi corpus prout uult. Quod ergo in seminibus quæ tu in terram iacis, per annos singulos fieri uides, hoc in tua carne, quæ Dei lege seminatur in terra, futurum esse nõ credis? Cur, quæso te, nunc angustus & inualidus diuinæ potentiæ existimator es, ut dispersum uniuscuiusq; carnis puluerem in suam rationem colligi et reparari posse non censeas, cum uideas quòd etiam mortale ingenium demersas in profundum terræ metallorum uenas rimatur, & artificis oculus aurum uidet, in quo imperitus terram putet? Nec tantum quidem concedimus ei qui fecit hominem, quantum homo qui ab ipso factus est, assequi potest? Et cum auri esse propriam uenam, & argenti aliam, æris quoque longe disparem, ferri quoq; et plumbi diuersas in terra species terræ latere, mortale deprehendat ingenium: diuina uirtus inuenire posse ac discernere non putabitur uniuscuiusque carnis proprium sensum, etiam si uideatur esse dispersum? Sed adhuc tentemus animas quæ deficiunt in fide, naturalibus rationibus adiuuare. Siquis diuersa semina in unum permisceat, & hæc indiscreta seminet, uel paßim spargat in terrã, nonne uniuscuiusq; seminis quocunq; loco fuerit satio, cõpetenti tempore secundum naturæ suæ speciem germen producit, & culmum suæ formæ suiq; corporis reparat? ita ergo & uniuscuiusque carnis substantia quamuis uarie & diuerse dispersa sit, ratio tamen ipsa quæ inest unicuiq; carni, immortalis est. Tempore quo seminatis in terram corporibus primum uerbũ Dei uoluntate cum arriserit, collectum de terra, & attractum substantiæ suæ sensum reddit ac reparat in illa specie quam mors

aliquando dissoluerat. Et *ita fit ut unicuique animæ non confusum, aut extraneum corpus, sed suum quod habuerat reparetur: ut consequenter poßit pro agonibus præsentis uitæ cum anima sua caro uel pudica coronari, uel impudica puniri*. Et *ideo satis cauta & prouida adiectione symboli ecclesia nostra docet, quæ in eo quod à cæteris traditur, carnis resurrectionē, uno addito pronomine tradit, huius carnis resurrectionē. Huius sine dubio quam is qui profitetur signaculo crucis fronti imposito contegit, quo sciat unusquisq; fidelium carnē suam si mundam seruauerit à peccato, futuram uas esse honoris utile domino ad omne opus bonum paratum: si uerò cōtaminata fuerit in peccatis, futuram esse uas iræ ad interitum*. Iam uerò *de ipsa resurrectionis gloria, & de repromißionum magnitudine, siquis plenius scire desiderat, omnibus penè diuinis uoluminibus inueniet indicari, ex quibus nos commotionis tantummodo gratia pauca in præsenti loco memorantes, finē iniuncti à te opusculi faciemus*. Igitur Apostolus Paulus quòd
1.Cor.15. *resurgent mortui, talibus asserit argumentis, dicens*. Quòd *si resurrectio mortuorum non est, ergo nec Christus resurrexit. Si autem Christus nō resurrexit, inanis est prædicatio nostra, uacua est & fides nostra*. Et *paulò pòst*, Nunc *autem Christus resurrexit à mortuis, primitiæ dormientium*. Quoniam *qdem per hominem mors, et per hominem resurrectio mortuorum. Sicut enim in* Adam *omnes moriūtur, ita in Christo omnes uiuificantur: unusquisq; autem in suo ordine, initium Christus, deinde hi qui sunt Christi in aduentu eius, deinde finis*. Et in
Ibidem. *consequentibus addit etiam hæc*: Ecce *mysterium uobis dico*: Omnes *quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur*. In *momento, in ictu oculi, in nouißima tuba*. Canet *enim tuba, et mortui resurgent incorrupti, & nos immutabimur. Sed & ad*
1.Thess.4. *Thessalonicenses nihilominus scribens dicit*: Nolo *autem uos ignorare fratres de dormientibus, ut non contristemini sicut*

& cæteri qui spem non habent. Nam & si credimus quia IESVS mortuus est & resurrexit, ita Deus eos qui dormierunt per IESVM adducet cum illo. Hoc enim uobis dicimus in uerbo Domini: quia nos qui uiuimus, qui relicti sumus in aduentu domini, nõ præueniemus eos qui dormierũt. Quoniam ipse Dominus in iussu, in uoce Archangeli, in tuba Dei descendet de cœlo, & mortui qui in Christo sunt, resurgent primi: deinde nos qui uiuimus, qui relicti sumus, simul cum illis rapiemur in nubibus obuiam Christo in aëra, & ita semper cum domino erimus. Verum ne existimes hæc Pauli solius prædicatione nouella signari: audi quid etiam Ezechiel propheta olim per spiritum prælocutus sit: ecce, inquit, ego aperiam sepulchra uestra, & educam uos de sepulchris uestris. Ezech. 37.
Iob quoq; mysticis redundans totus eloquijs, audi quàm euidenter resurrectionem prædicet mortuorum. Est, inquit arboris spes: si enim abscissa fuerit, iterum pullulabit, & uirgultũ eius nunquam deficit: quòd si senuerit, in terra erit radix eius. Si autem in petra mortuus fuerit truncus eius, odore aquæ reflorebit, & faciet fruticem quasi nouella. Vir uerò si mortuus fuerit, abijt: & mortalis si ceciderit, ultrà iam nõ erit? Non tibi uidetur in his cum quodam pudore arguere homines & dicere: Itáne est stultum hominum genus, ut cum uideant abscissæ arbori uitam *recipere, ipsi nec lignis simile aliquid de semetipsis, nec arboribus opinentur? Vt autẽ scias quòd uelut interrogantis, quomodo legendum sit quod dixit: Mortalis autem cum ceciderit, non resurget: de consequentibus probat. Subiungit nanq; statim: Si autẽ mortuus fuerit homo, uiuet. Et paulò pòst dicit: Expectabo usquequo nunc haurit. Hæc quidem dicta sunt ad comprobationẽ professionis nostræ, qua cõfitemur in symbolo huius carnis resurrectionẽ. Quod enim adiũctum est, huius, uide quàm consonum sit omnibus his, quæ de exemplis diuinorum uoluminum memorabamus. Quid enim aliud

*alias, redire

indicatur in dictis Iob, quæ superius exposuimus, cum dicit: Quia suscitauit pellem meam quæ hæc nunc haurit, id est, quæ ista tormenta perpetitur. Non'ne apertè huius carnis dicit resurrectionem futuram? Huius, inquam, quæ tribulationum & tentationum cruciamenta nunc sustinet. Sed et Apostolus cum
1.Cor.15. dicit: Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionē, & mortale hoc induere immortalitatem: nunquid non corpus suum quodammodo contingentis, & digito palpantis est uox? Hoc ergo quod nunc corruptibile corpus est, resurrectionis gratia incorruptibile erit. Et nunc quod mortale est, immorta-
1.Thessa.4. litatis uirtutibus induetur: ut sicut Christus resurrexit à mortuis, iam non moritur, neq; mors ei ultrà dominabitur: ita qui & in Christo resurgunt, nec corruptionem sentiant ultrà, nec mortem, non natura carnis abiecta, sed de conditione eius & qualitate mutata. Erit ergo corpus quod resurget à mortuis, incorruptibile & immortale, non solum iustorum, sed etiā peccatorum. Iustorum quidem, ut semper poßint permanere cum Christo: peccatorum uerò, ut absque internecione sui debitas luant pœnas. Quòd autem iusti semper cum domino Christo permaneāt, iam & in superioribus edocuimus, ubi ostendimus quia Apostolus dicit: Deinde nos qui uiuimus, qui relicti sumus, simul rapiemur cum illis in nubibus obuiam Christo in äëra, & ita semper cum domino erimus. Nec mora, sacrosancta sanctorum corpora in tantam gloriam resurrectionis mutabuntur, ut in occursum domini suspensa nubibus & äëre uectata rapiantur: cum ipse Apostolus exponēs quantum confe-
Philip.3. rat Deus his qui diligunt eum, dicat: Qui transformabit corpus humilitatis nostræ, conforme corporis filij claritatis suæ. Nihil ergo absurdum est, si sanctorum corpora dicantur nubibus in äëra sustolli, cum ad formam corporis Christi quod in dextera Dei sedet, dicantur esse reformanda. Sed hoc sanctus Apostolus uel de se, uel de cæteris sui loci, uel meriti addit &

dicit: Quia coëxcitauit nos cum Christo, simulq; fecit sedere in cœlestibus. Vnde cum hæc & horum similia quàm plurima in repromißionibus habeat resurrectio iustorum, non erit iam difficile credere etiam illa quæ prophetæ prædixerunt: quòd iusti fulgebunt sicut sol, & sicut splendor firmamenti in regno Dei. Quid enim difficile uidebitur eos fulgorem Solis habituros, et syderum ac firmamenti huius splendore decorandos: quibus uel uita & conuersatio Angelorum Dei paratur in cœlis: uel confirmandi dicuntur ad gloriam corporis Christi: ad quam gloriam saluatoris ore promissam, respiciens sanctus Apostolus dicit, Quia seminatur corpus animale, surget corpus spirituale. Si enim uerũ est (sicut certe uerum est) quòd iustos quosq; & sanctos Angelorum consortijs sociabit diuina dignatio, certum est quòd & corpora sanctorum in spiritualis corporis gloriam uertat. Nec hoc contra naturalem corporis rationem uideatur esse promissum. Si enim secundum ea quæ scripta sunt, quòd accipiens Deus limum terræ plasmauit hominem, credimus, & hoc est natura corporis nostri, ut uoluntate Dei terra uerteretur in carnem: quid tibi aut absurdum aut contrariũ uidetur, si eisdem rationibus quibus lutum profecisse dicitur in corpus animale, in corpus proficere spirituale credatur? hæc quidem atq; his similia multa inuenies in scripturis diuinis de resurrectione iustorum. Dabitur & peccatoribus, ut suprà diximus, incorruptionis & immortalitatis de resurrectione conditio: ut sicut iustis ministrat ad perpetuitatẽ gloriæ, ita peccatoribus ad prolixitatem cõfusionis & pœnæ. Sic enim propheticum definit eloquium, cuius & paulò antè meminimus, ubi dicit, et multi resurgent de terræ puluere: hi quidem in uitam æternam, hi autem in confusionem & opprobrium æternum. Si ergo intelleximus qua ueneratione Deus omnipotens pater dicatur, quóue sacramento Dominus noster IESVS Christus unicus filius eius habeatur, & qui perfi-

Sapien. 3.
Matth. 13.
1. Cor. 15.
Gene. 2.

R omiseram quidem uobis ante tempus epistolam filij charißimi, quæ omnium moru̅ instituta de lege commendans, summatim omnia etiam contineret, quæcunq; uniuersis clericis generaliter ad dirigendum regulam competunt disciplinæ. Sed quia nu̅c de fœminarum co̅moratione uulgariter inter uos quidam ignominiosè deuoluti sunt, etia̅ de hac re specialiter uobis domini correptionem scribere compulsus sum: qui miserum me pro uestra negligentia cum seueritate conueniens, mandare præcepit, ne clerici cum fœminis commore̅tur. Et licet hæc admonitio sola literarum mearum autoritate sufficeret, tamen ne me somniatorem irrideat quisquam, sicut Ioseph fratres irriserunt, scripturarum addimus firmitatem, ut omnes sciant hoc etiam modo per reuelationem dominum iubere, quod literis cognoscitur antè iußisse: nec nos esse adulterantes uerbum domini, aut uolentes iactanter de reuelationibus gloriari, sed sic ante conspectum domini referendo non mentiri quod loquimur: sicut à domino confidimus nos non audisse mendacium, præsumentes uocem Apostoli Pauli protestantis: Non enim sumus, inquit, sicut plurimi adultera̅tes uerbum Dei, sed ex synceritate sicut ex Deo coràm ipso in Christo loquimur. In dolore itaq; maximo constituti de quibusdam putrefactis membris corporis nostri, & in gemitu iacturam lamentantis ecclesiæ, quæ per segnitiem nostram redigitur per dies singulos ad nimiam paucitatem, credimus nos ex parte aliqua subleuari, quòd diligentiæ nostræ negligentia quorundam obesse non poßit, quibus nunquàm nostræ literæ defuerunt, quæ per absentiam nostram frequentiam omnibus pensaueru̅t dißimulationis suæ: ut unusquisque contemptor reum semetipsum co̅scribat, nos autem libera fronte contemptoribus exclamemus, quod Salomon confidenter exprobrat: Quonia̅ quidem uocabam, inquit, et non

Gene.37.

2.Cor.4.

Prouer.1.

obaudiebatis: & extendebam uerba mea, & non intendebatis: sed irrita faciebatis mea consilia, meis autem increpationibus non intendebatis. itaq; & ego uestræ perditioni superridebo. Gratulabor ergo aduersum uos, cum aduenerit uobis interitus, cum aduenerit uobis subitò tumultus: euersio autem simul & procellæ, & cum aduenerit uobis pressura & expugnatio. Erit enim cum me inuocaueritis, ego autem non exaudiam uos. Quærent me mali, et non inuenient: oderunt enim sapientiam. Verbum autem Domini non assumpserunt, neq; uoluerunt meis consilijs intendere. Spreuerunt enim meas correptiones. Ideoq; edent uiæ suæ fructus, & sua impietate satiabuntur. Ad uos nunc mea exhortatio conuertitur, quos nolumus experiri talia præcipitia ruinarum. Metuite quantum potestis eiusmodi casus exitia. Et in ista subuersione labentium uos experimenta perterreant. Nimium præceps est qui transire contendit, ubi alium conspexerit cecidisse: & uehementer infrænis est, cui non incutitur timor alio pereunte. Amator uerò est salutis suæ, qui euitat alienæ mortis incursum. Et ipse est prouidus, qui solicitus fit cladibus cæterorum: sicut Salomon approbat, dicens: Astutus uidens malum puniri, uehementer erudietur. Et iterum: Cadentibus impijs iusti uehementer terrebuntur. Aduersa est confidentia, quæ periculis uitam suam pro certo commendat. Et lubrica spes est, quæ inter fomenta peccati saluari se sperat. Incerta uictoria est, inter hostilia arma pugnare. Et impossibilis liberatio est, flammis circundari, nec ardere: quod Salomon non negat, dicens: Quis alligabit in sinu suo ignem, uestimenta autem sua non comburet? Aut quis ambulabit super carbones ignis, pedes uerò non comburet? Sic qui introierit ad uxorem proximi sui, non erit immunis: neque omnis qui tangit eam. Credite quæso uos credite diuinæ fidei, quinimo plus quàm nostræ: quia omne quicquid pollicetur non potest fallere,

Astutus alieno periculo eruditur.

Prouer. 6.

fallere, dicente domino. Facilius est, inquit, cœlum & terram Luc.16.
præterire, quàm de lege unum apicem cadere. Et iterum: *Cœlum & terra transibunt, uerba autem mea non præteribunt.* Matth. 24
Ipsi ergo nos fallimus, quoties inordinaliter credimus, æstimantes per fidem nostrã legis præcepta mutari: ut inter masculos & fœminas speremus passim castitatem immobilem custodiri. Difficile quis uenenum bibet, & uiuet. Verendum est dormienti in ripa ne cadat, cum dicat Apostolus. *Qui se pu-* 1.Cor.10.
tat stare, uideat ne cadat. In hac parte expedit *plus bene timere, quàm male fidere.* Et utilius est *infirmum se homo cognoscat, ut fortis existat: quàm fortis uideri uelit, & infirmus emergat.* De *qua re præsumptores obiurgat Apostolus, dicẽs: Si quis putat se aliquid esse, cum nihil sit, seipsum implanat.* Galat.6.
Pro certo implanator proprius suam animam decipit, qui non cauendo contraria noxijs rebus semet ipse commiserit. Ille autem tutius sibi consulit, qui circa malos semper infidus species quascunque noxias extimescit: quorum distantiam Salomon dis-
seruit, dicens. Sapiens timendo declinabit ab omni malo: insi- Prouer.14.
piens autem confidens sui miscetur iniquo. Magnum *sapientiæ diuinæ consilium inuentum est, ubi timoris auxilio liberemur.* Magna *compendia prouidentiæ, ut aliquando fiat uirtus & uictoria per timorem.* Magna *remedia dominus cõtulit ad salutem, ut habeat & timidus laudem: sicut Salomon repetit,*
dicens. Beatus *uir qui ueretur omnia per metum.* Inæstimabi- Eccl.25.
lis domini misericordia, quæ undique homini suo contulit gloriam: & incomprehensibilis pietas, quæ scilicet pugnas dedit & palmas, ut confitendo masculorum sæuitiam superemus, et timendo fœminarum blandimenta uincamus, dummodo & de uirtute et de infirmitate super nos dominus glorias operetur: ut in omnibus & per omnia omnipotentem semet ipse testetur: diuidens differentias triumphorum, ut tam consilijs quàm uiribus à nobis bella uincantur, ne si uicerimus solius fidei for

titudine contra Salomonem uacua essent opera sapiētiæ. Nunc
Sapientiæ arma sumenda. igitur sapientiæ arma gestanda, ubi fœminei & uirilis sexus certamē indicitur. Vnde Salomon sic instruit, dicens: Pruden
Prouerb. 2. tiam, inquit, fac notam tibi, ut te seruet à muliere aliena & pessima. Videte nunc prudentiam in isto bello, non fidem nobis datam esse uictricē, quæ nos timiditatis remedio liberasset: & contemplamini quæ sunt modò arma sumenda, si uultis habere legis auxilia. Estote timidi, ut sitis intrepidi: & licet timor in certamine infirmitas esse uideatur, tamē secundum uerbum Apostoli, uirtus in infirmitate perficitur. Separamini de-
2. Cor. 12. precor separamini à contagione pestifera. Quantumcunque fuerit unusquisq; longius ab aduersis, tantum non sentit aduersa. Minus uoluptatibus stimulatur, qui non est ubi frequentia est uoluptatum. Et minus auaritiæ molestias patitur, qui diui-
1. Tim. 6. tias non uidet. Si admittimus Apostolum dicentem: Qui uolunt, inquit, diuites fieri, incidunt in tentationem & in muscipulas diaboli, & desideria multa & inutilia & noxia, quæ mergunt hominem in perditionem & in interitum. Non aliter tentationibus subiacet, qui iunctus est fœminæ: in qua nihil
Aculeus peccati forma mulieris. est aliud nisi quod feriat proximantem. Aculeus peccati facta est forma fœminea: & mortis conditio non aliunde surrexit, nisi de muliebri substantia. Quod Salomon ad nostram solicitudinem memorat, dicens: A muliere factum est initium peccati, et propter hāc omnes morimur. Inde mortales tenemur, nec teneri timemus. Quid si iam immortales essemus? Per mulierem liberauit nos equidem Christus. Sed unde adhuc morimur, formidare debemus. Tunc liberatio ipsa constabit in fœmina, si à nobis mors reuincatur, quæ per fœminam uenerat.
Gen. 1. Cæterum si adhuc per mulierem circa nos scandala dominantur, liberationes Christi fecimus pro certo dispendiū. Siquidē in futurū spes ista libertatis manet, quam fidei nostræ Christū credimus contulisse: ut tunc nobis omnino mulier non noceat,

cum & ipsa mors fuerit euacuata. Nam *si modo putamus nos intentabiles esse muliebribus iaculis, quid ergo restat cœlestibus regnis?* Non *immerito tales sensus* Apostolus *increpat, dicens:* Iam *satiati estis, iam diuites facti estis: sine nobis regnatis, & utinam regnetis.* Tempus *ergo luctaminis adhuc geritur, & mors per fœminam adhuc usque grassatur.* Mentior *si non uidemus exinde interitus plurimorum.* Quanti *& quales episcopi & clerici simul & laici post confessionum uictoriarumq; calcata certamina, post magnalia & signa uel mirabilia, usquequaq; monstrata, noscuntur cum his omnibus naufragasse, cum uolunt in naui fragili nauigare?* Quantos *leones domuit una infirmitas delicata, quæ cum sit uilis & misera, de magnis efficit prædam?* Quod *Salomon loquitur, dicens:* Pretium *meretricis tantum est unius panis, mulier autem pretiosas animas capit.* Ante *nos ista tractantur, & nullis terroribus coercemur.* Quid *faceremus si opinionibus tantummodo gestas historias audiremus?* Sed *hæc est semper incredulitas humanæ duritiæ, ut non solum audiendo, sed etiam uidendo non credat alteros interisse, nisi & seipsam uiderit interire: nec sociorum mortibus quatitur, dum illos emeritos aut inualidos opinatur.* Se *autem multum mereri, aut multũ ualere fiducialiter putat, nesciẽs præberi cunctis exempla, cum fuerint quibusdam irrogata supplicia: sicut* Dominus *in* Euãgelio *proponit, & dicit:* Putatis *quòd hi* Galilæi *præ omnibus* Galilæis *fuerint peccatores, qui talia passi sunt?* Non, *dico uobis: nisi pœnitentiã habueritis, similiter perietis: sicut illi supra quos cecidit turris in* Siloe, *& occidit eos.* Putatis *quoniam & ipsi debitores fuerunt præ omnibus hominibus habitãtibus in* Hierusalem? Non, *dico uobis: si non pœnitueritis, similiter peribitis.* Miramur *si* Adam *per* Euam *seductus est, quem nulla morientium exempla præcesserant, nisi iussio una constrinxerat, cum modo nos nec innumerabiles mortes, nec infinita iussa*

1. Corint. 4.

Prouerb. 6.

Luc. 13.

Adam seductus ab Eua.

sa compescant? Quibus conuenienter dicitur secundum increpationem domini: Si Adam uidisset mortes, quæ factæ sunt in uobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egisset. Dico autē uobis, quoniā Adæ tolerabilius erit in die iudicij, quàm uobis. Longe sit pestis ista et lues & clandestina pernicies. O quàm inordinabilis fœminæ propinquitas iaculatur, cuius uicinia est delictorum latrociniū. Non est in hac societate synceritas approbabilis, quæ collisiones habet uelut quibusdam fluctibus turbulentas. In hac familiaritate non habitat amica cōcordia: quoniam non nisi discordantes inimicitias creat. Fecit equidem uiro Dominus mulierem adiutricem, sed serpentis inuidia personam sumpsit hostilem. Quòd si illa de uiro suo nata usq; hodie ipsum cui iungitur tentat: quanto magis illa quæ copulatur nulla lege coniuncta? Et si illi qui duo sunt in carne una concreti tentationibus mutuis inuicem punguntur, quid faciēt hi qui in una carne nec nati, nec iuncti sunt? Præsertim quia nec Deū iam inuocare permittitur, qui charitate alterius auocatur: nec sinitur cogitare diuina qui sibi quæsiuit, cui exhiberet domesticam curam. Propter quod sic Apostolus consulit, dicens: Volo uos sine solicitudine esse. Qui sine uxore est, solicitus est quomodo placeat Deo: qui autē habet uxorem, cogitat quæ sunt huius mundi, quomodo placeat uxori. Quid est nūc quod in hac cōiunctione delectet, in qua sunt solæ pugnæ? Aut quæ utilitas fauet, ubi non sunt officia coniugalia, quando nec ipsa possunt esse secura? Casuale est omne quod fœminæ est, & copulatio eius semper infesta est, Fœdere suo magnas molestias præstat, & cui adhæserit contra fas, insanabilem ingerit plagam. De carbonibus scintillæ disiliunt, de ferro rubigo nutritur: morbos aspides sibilant, & mulier fundit concupiscentiæ pestilentiam: quam Salomon sic comparat, dicens: De uestimentis procedit tinea, & à muliere iniquitas uiri. Volo scire quæ sit affectio ista communis, quæ morbi dis-

Mulier uiri ad interitum.

1. Cor. 7.

Eccl. 42.

sensio semper ambigua, quæ propositum suum nutantibus cō silijs impugnando conturbat. Vt quid sibi adhibuit mulierem, qui ducere contempsit uxorem? Omnis qui non manducauerit carnem, ut quid habitationem suam carnis apparatibus replet? Et qui non biberit uinum, quid uini oblectatione perfruitur? Quasi non aliquoties habendo nec gustando copia esculentis animus pascitur, & uini odoriferi sola fragrantia suscitatur sæpius animus, quid per hypocrisin uult ab hominibus abstinēs dici, & in secreto carnibus & ebrietate distendi? Habent multi diuitias quas suis usibus negant, sed pro cupiditate conseruant: quibus si nulla cupiditas inhæsisset, nec cupiditatis insignia poßiderēt. At uerò quia cupiditate poßeßi sunt, perfruuntur animo quod usu non tangunt. Ita is qui despexit uinculum nuptiarū, & aliter uinculis fœmineis obligatur, quamuis nullo concubitu misceatur, desiderio tamē, uisu, colloquio, coniunctione semper oblectatur. Nam si desiderium fœminæ non haberet, nūquam fœminam suis oblectamentis assumeret: Immo uerò insuper mihi suspectum placitum dedit, qui nō legitimam duxit, et legitimā recusauit, nisi fallor in publico argumentatus est hominibus promittere sanctitatem, & in oculto sine uxore nō esse. Duo argumēta sanctitatis & libidinis hinc & inde miranda sunt, quæ utraq; inuicē tegunt & utraq; inuicem produnt. Ingeniosus eunuchus & mœchus inuidet sibi dum cōsulit, & dum quærit utrunq;, neutrum facit, ut sanctus minime deputetur, qui non uera coniunctione perfruatur: cum Paulus Apostolus dicat: Alligatus es uxori? ne quæsieris solutionē. Solutus es ab uxore? ne quæsieris uxorem. Sed consentio 1. Corinth. 7. *non esse castitatis huius pudicitiam uiolatam. Suspiciosis tamē malam porrigit famam, & pudicitiæ bonum frustra intrinsecus laborioso agone custodit, quod forinsecus efficit infamari, destruens magisterium Pauli prouidentis pariter & monentis: Vt quid, inquit, libertas mea iudicatur ab infideli conscien-*

tia? Si ergo gratiæ participo, ut quid blasphemor pro eo quòd gratias ago? Peius est quàm mœchari cōtinentiam ducere criminosam, & infamem ferre sanctimoniam. Blasphemiam ingerit religioni, quam cōtulit: qui quod cōfitetur, non ante omnes impleuerit, ne Christianitas credatur esse fallacia, & mœchatio uideatur esse sanctitatis uelamento uestita. Propter quod
Matth. 5. Dominus in Euangelio sic præmonet, dicens: Sic luceat lumen uestrum coràm hominibus, ut uidentes opera uestra bona magnificēt patrem uestrū qui in cœlis est. Hoc sequitur & Pau-
Rom. 14. lus Apostolus, dicens. Nō ergo blasphemetur bonum uestrū. Et iterum: Prouidentes bona non tantum coràm Deo, sed etiā
1. Cor. 10. corā hominibus. Et alio loco: Siue ergo manducatis, siue bibitis, siue aliud quid facitis, omnia in gloriā Dei facite. Et estote sine scandalo Iudæis & Græcis & ecclesiæ Dei, sicut & ego per omnia omnibus placeo. Sed opponitur forsitan, quid
Obiectio. est quod ipse iterū dixerit? Si hominibus placere uellem, Christi seruus non essem. Nunquam se quæcunq; dicta legis excludunt, sed certis locis responsa uniuersa defixa sunt. Illhic placere hominibus non licet, ubi uoluntas hominum nō capit domini uoluntatē. Vbi uerò acceptāt homines, quod ad gloriam proficit Dei, innotescere omnibus ipse Paulus Apostolus præ
Rom. 15. cepit. Vnusquisq;, inquit, nostrum proximo suo placeat ad bonam ædificationē. Quale ergo præmium sanctitatis expectat, qui non solum blasphemiam sanctitatis ab infidelibus prouocat, sed etiam fidelibus perniciosum præbet exemplar: ut infirmi sub prætextu dilectionis subtiliter fornicentur, & pudicus impudicißimæ castitatis præbeat magisterium, destruēs quod
1. Cor. 8. Paulus Apostolus comminatur. Perijt, inquit, frater infirmus in tua conscientia, propter quem Christus passus est? Sic autem peccantes in fratres & percutientes conscientiam eorum infirmam in Christum peccatis: & quidem non hoc iuuenibus tantum, sed & senibus congruit, fratrū imbecillitati consule-

re, ne senectus perire prouocet iuuentutem, ex qua debent omnia salutaria documenta procedere: sicut Eleazarus in libro Machabæorum profitetur, & dicit: Præmitti malo in infernum quàm patrias leges deserere: nō enim ætatem nostram dignum est fingere, ut multi adolescentium arbitrati Eleazarum nonaginta annorum transisse ad uitam alienigenarum: & ipsi propter meam simulationem, & propter modicum et corruptibile tempus uitæ per me seducantur: & odium ac maculam senectuti meæ acquiram. Ille maluit uitam suam tormentis obijcere, quàm cuiquam magister perditionis existere: & nos ubi nulla tormenta sunt, fluxibus solis nolumus saluandos fratres anteponere: nec contenti sumus sine ullis cruciatibus tam nobis prodesse, quàm cæteris, cum ille noluit uiuere moriturus: sicut inferius prosecutus est, dicens: Quamobrem fortiter uita excedens, senectute dignus apparebo, adolescentibus autem exemplum forte relinquam, ut prompto animo ac fortiter pro grauibus & sanctis legibus honestæ morti succedant. Cum hoc etiam laicos deceat, ne aut extraneis occasionem blasphemandi, aut fraternitati opportunitatē fornicationis opponant, tum maxime clericos uehementer necessitas ista constringat, quibus aut religio blasphemata, aut fraternitas perdita pœnas duplices irrogabit. Nec inuenient in iudicio domini ullum omnino solatium, qui alienigenis & fratribus peccandi fomitem ministrarūt. Propter quod sic Paulus Apostolus Titum instruit, dicens. Teipsum bonorum factorū præbens exemplum in doctrina, in integritate, in grauitate, in uerbo sano atq; irreprehensibili: ut aduersarius reuereatur nihil habēs de nobis dicere mali. Et iterum: Omnibus, inquit, fidem bonam ostende, ut bonam doctrinam saluatoris Domini nostri præferant in omnibus. Sic & ad Timotheum scribit, dicens: Forma esto fidelibus in sermone, in cōuersatione, in charitate, in fide, in castitate. Quod & Petrus Apostolus hortatur, di-

2. Macha. 6.

Eleazari constantia.

1. Tim. 4.

1.Pet.2. *cens: Conuersatio, inquit, uestra in gentibus bona sit, ut in eo quod detrahunt de uobis tanquam de malefactoribus, de bonis operibus uestris glorificent* Deum. *Et iterum: Quoniam sic est, inquit, uoluntas* Dei, *ut benefacientes obmutescere faciatis stultorum hominum ignorantiam.* Nec *quisquam sibi proponat & dicat, habere uolo quod uincam: hoc est enim dicere, uiuere desidero sub ruina. Quis tam stultus, qui arctari cupiat ad laborem, cui offertur delicatus triumphus? neque enim duplex triumphus est sub fœminæ præsentia probari uictorem, quàm est in singularitate seruare integram sponsionem sanctimonie. Et cum sit unus titulus gloriarum, hoc loco unus fortis est, qui satis laborat, & cum illo qui parum laborando uicerit, pariter muneratur. Quid quòd ille qui minimo consummatus adscribitur, qui se omni tempore fœmineis affectibus ostentat abscissum?*

Matth.19. *Quia eum* Dominus *in* Euangelio *per fectum uocat, qui totum suis usibus amputauerit patrimonium. Certe etiam cuicunq; quotidiani triumphi pro castitate non desunt, quia nunquàm desiderijs carnalibus spiritum cessat infestare corpus humanum, quod* Apostolus *affirmat, dicens.*

Gal.5. *Caro, inquit, concupiscit aduersus spiritum, spiritus autem aduersus carnem, hæc enim inuicem aduersantur sibi, ut non quæcunque uultis, illa faciatis.* Habes *nunc carnem tuam, quam superes semper. Quid tibi uis alteram uelle cōducere?*

Hemitritæus. febris tertiana una & dimidia. Nemo *super unā febrem cupit adhibere peiorem, ne incipiat hemitritæo insanabili laborare, cui nullus ualeat medicus subuenire.* Neq; *aliquis super onus proprium tollit insuper alienum, ne oneribus duobus oppressus usq; ad inferos demergatur.* Vnde *sic* Hieremias *propheta docet sanctitatis pōdus singulariter sustinendum.*

Thren.3. Bonum *est, inquit, uiro cum portauerit iugum graue in iuuentute sua, sedebit singulariter & silebit, quoniam tulit super se iugum graue. Sed si quisquam maligmus obsecutor ad dictum* Apostoli Pauli *confugiet dicentis:*

Onera uestra sustinete inuicem, & sic implebitis legem Christi. Non haec sunt onera, quae Paulus apostolus imperat subuehenda, sed ut tolerantes nosmetipsos discordia nulla discernat, & in tentationibus cōstitutis fratribus mutua praebeamus auxilia, non ut ipsi nobis tentamenta per foeminas procuremus, sed ut tentamentorum magis pondera subleuemus, cum sciat quale sit sanctitatis iugum, quod uix singulare portetur. De quo non solum ipse, sed & dominus noluit certū definire praeceptum, dicens: Non omnes capiunt uerbum istud, sed quibus datum est. Et iterum: Qui potest capere, capiat. Si ergo difficile singulariter magnitudo istius ponderis toleratur, quomodo tolerabitur si geminatis ponderibus praegrauetur? Et si singulares penè omnes uix durant carnales insidias sustinere, quid faciunt illi qui ex utroque latere gladijs impendentibus non contantur incumbere? plus dico: Si mariti & uxores desideria cōiugalia quotidie gerentes sibi non sufficiunt, quid agunt illi qui ad augendas impugnationes foeminis sociantur? Ex improuiso uel transeunter ad horam foemineus aspectus occurrens uelut sagittas alienis oculis iactat. Quando libera non est simplex reuerentia, quid illhic geritur, ubi libertatis sumit mulier in contubernalitate constantiam? quando in domesticis negotijs nunc lacertos ac femora anificis operibus nudat, nunc aestuans detegit membra, nunc fatigata iactatur, aut in risum aliquando dissoluitur: nunc blanditias exhibet, & quod est uenenosius super cuncta, psallere delectatur, aut canere? Cuius cātu tolerabilius est audire basiliscum sibilantem. Contra quam Salomon sic nos cautos efficit, dicens: Cum saltatrice noli assiduus esse, nec audias illam, ne fortè dispereas in efficacia eius. Taceo reliqua, quae magis pudenda sunt quàm dicenda: solum hoc dico, in dolore uel in ira mulierem * angi conspicere, iam non est sine mulcedine. Quid dicimus si uideas iocundantem, aut quod est deterius blandientem? Semel

Galat. 6. | Mulierum insidiae & laquei. | Eccles. 9. | alias. frangi.

dixerim, omnis inconueniens sodalitas mulierum gluten est delictorum, & uiscus toxicatum, quo diabolus aucupatur. Incongrua est sodalitas fœminarum: quarum sodalitatem ita nos rursum Salomon docet in omnibus præcauere: Cum aliena, inquit, muliere ne sedeas omnino, & ne alterceris cum illa in uino, ne fortè declinet cor tuum in illam, & sanguine tuo labaris in perditionem. Postremò si animum nostrum cōfidimus in hac communitate durare semper, uel illud apud nos debet esse suspectum, ne ipsæ quæ nobiscum conueniunt in nosipsos forsitan moueantur, aut in alteros amores præ rapida ætate incitamentis furialibus stimulentur: & erit nobis causa quod peius est sine causa, ut fornicatio nos maculet aliena, apud quos suggeritur cæteris occasio lupanaris, & crimine alieni reatus absorbebimur, cui nos ipsi subornamus immunditiæ lenocinium. Propter quod apostolus Paulus de similibus ita nos
Roma.14. instruit, dicens: Si propter escam frater tuus scandalizatur, iam non in charitate ambulas. Noli esca tua illum perdere, propter quem Christus mortuus est. Et iterum: Bonum est non manducare carnem, neque bibere uinum, neque ostendere in quo frater tuus offendit, aut scandalizatur, aut infirmatur. Et alio loco: Hoc, inquit, iudicate magis, ne ponatis offendi-
1.Cor.8. culum aut scandalum fratri. Et de semetipso sic ait: Propter quod si cibus scandalizat fratrem meum, iam non manducabo carnem in æternum, ne fratrem scādalizem. Cum ergo nos pulsat coniunctionis huius molestia detestabilis, & si adulteros non potest facere, facit tamen peiores adulteris & incestis. Quis enim cordis alterius scrutator qualitatem uniuscuiusq; perpendat, & pro altera persona contra Satanam repugnator, circa Deum uerò idoneus fideiussor esse præsumat? De semetipso demens est, qui alip mb pollicetur, ne dicam si etiam pro fœmina sponsionē ponere uideatur, cum Paulus apostolus
Philip.3. sic de se pronuntiet, dicēs: Non quia iam accepi, aut iam iusti-

ficatus sum, aut iam perfectus sum: sequor autem siquo modo comprehendam, in quo & comprehēsus sum à Christo: fratres ego me non arbitror comprehendisse: unum tamen, posteriora quidem obliuiscens ad ea quæ sunt ante pedes, ad regulam sequor, ad palmam supernæ uocationis domini nostri Iesu Christi. *Quicūq; ergo perfecti sumus, hoc sentiamus*: Mihi, *inquit, pro minimo est, ut à uobis iudicer, aut ab humano* 1.Cor.4.
die. sed neq; meipsum iudico, qui autem iudicat me, Dominus *est*. Et alio loco: Beatus, *inquit, qui non iudicat semetipsum:* Roma.14.
in quo probat alium. Quamuis ergo nos nec de nostra stabilitate certum aliquid habeamus, qui sine cessatione concutimur inter fluctus seculi sustinentes procellosos incursus: tamen si alicui tanta fiducia est de immobilitate propriæ firmitatis, saltem solicitus reformidet, ne ipse sit scandalum uisibus alienis: sed terreatur uoce Domini *comminantis*: Væ, *inquit, huic* Matth.17.
mundo ab scandalis: ueruntamen uæ homini illi per quē scandalum uenit. Si has Domini *cōminationes religioso corde metuimus & reueremur, plus de alijs quàm de nobis extimescamus periculum nostrum, qui mutuis (testante apostolo* Paulo*) utilitatibus obligamur*: Non *quæ sua sunt, inquit, singuli co*= Philip.2.
gitantes, sed quæ aliorum. Et iterum: Nemo *quod suum est* 1.Cor.10.
quærat, sed quod alterius. Sed aliquis arripiens de ipso Paulo *quod opponat*: V*nusquisque, inquit, uestrûm pro se rationem* Roma.14.
reddet Deo: *& unusquisq; suam sarcinam portabit*. Qui *non uult ergo pro altero reddere rationem, nec causis eius, nec negotijs debet particeps illicitus interesse: & qui liber uel immunis circa sarcinas alienas conatur existere, nihil alienum contraria conditione teneat infra se*. Nam *necesse est ut rationi alterius subijciatur, qui negotiū tractauerit alienum*. Oportet *eum damno perstringi, uel dispendio sarcinarū: apud quem sub intuta custodia fratris sarcinæ perierunt: quia quicquid in domo nostra sub minus idonea tutela perditum fuerit, aut*

latrones effregerint, nostrum est: & à nobis exigetur quicquid per inertiam nostrã male cõmissum custoditur. Tunc uerò ab inuicem liberi sumus, si nihil apud nos de re alterius reseruetur. Forsitan aliquis dicat: Ergo nec ad domum orationis

Obiectio. *debemus pariter conuenire, ne aliquis aliquem scandalizet. Hæreticæ professionis est ista contradictio calumniosa, quæ de bonis præscribit, ut asserat mala: & de sanctitate præiudicat, ut immunditiam subtiliter introducat.* De licito *calumnias facit, ut obtinere illicitum possit.* Propter quod *apostolus* Pau-

1. Cor. 11. *lus hæresi huic antè præscribit, dicens:* Veruntamen *neq; mulier sine uiro, neq; uir sine muliere in* Domino. *Absit, absit ut ubiq; fœminæ præscribantur, aut ubique permissio tribuatur,* Habent *loca sua circa maritum, circa filios, circa fratres, circa parentes, circa seruos, & in domo orationis tantummodo iuxta cunctos clericos.* In *mansione autem una sine cognatione cõpetenter non habent socios. Hæc est libra quæ stat. Stare uerò non potest quicquid inclinauerit libra, dicente scriptura:*

Prouer. 4. Non *declinabis in dexteram, neq; in sinistram.* Et Dominus *in*

Math. 5. *euangelio,* Quod *amplius est, à malo est.* D*isce nunc temperantiæ modum, qui per licentiam quæris excessum.* Ama *fœminas inter sacra solennia, & odio habe in communione priuata, si uis Salomonis tenere doctrinam.* Tempus, *inquit, amandi,*

Eccle. 3. *& tempus odiendi. Tunc ergo cauenda sunt fœminæ participia, quando geritur carnalium curarum continua unanimiter frequentia: quoniam inter curas suas caro semper incitamenta cupidinis prouocat: & illhic parit fomenta peccandi, ubi pertractans commoda sua temporalis uitæ cogitationibus senserit paulalum relaxari: sicut Salomon asserit,*

Sap. 9. *dicens,* Deprimit *terrena cogitatio sensum multa cogitantem.* In *conuentu uerò sacrorum, ubi spiritus dominatur, ancilla semetipsam cognoscens, perdit suæ uoluptatis usum, perdit & luxum dum tractantur cœlestia, dum celebrantur sancta*

mysteria, tota humanitas occupatur, ubi non humana, sed diuina sunt omnia: ubi ueneratio uel tremor & terror incutitur, animis uniuersis sepulta est perfectè substantia carnalis. Inter *ipsa ferè carnis mercimonia multi uoluptatem corporis negligunt, scilicet quando à legionibus exercitia meditantur armorum, aut crepat litibus forum, aut resonant literis auditoria, aut negotiatores commerciis instanter incumbunt, aut artifices in artificia ipsa propensi sunt: quanto magis ubi non carnale opus hominum, sed spirituale geritur angelorum?* Nihil *illhic impugnationes possunt, ubi & ipsi dæmones cedunt, & nulla sexus alicuius permittitur considerari distantia, ubi nec ætas nec dignitas, sed sola æqualitas regnat, atque, ut plenius dicam, omnes illhic tales sensus accipiunt, & ut ipsa cõiugalitas ignoretur, ubi* Christus *loquitur, auditur, attẽditur, & per omnia, & in omnibus solus est totum: testante* Apostolo *& dicente:* Vbi *non est, inquit,* Iudæus *&* Græcus, *circuncisio & præputiũ,* Barbarus *&* Scytha, *masculus & fœmina, seruus & liber, sed omnia & in omnibus* Christus. *Hunc planè conuentum gloria est celebrare cum fœminis, in quo nulla est discretio qualitatis, ubi tantum licet omnes æquare sine aliqua differentia: ut nec in ipso baptismate cuiusquam nuditas erubescat.* Vbi Adæ *&* Euæ *renouatur infantia, nec exponit, sed potius accipit tunicam.* Quòd *si & illhic sit aliquis diabolo peior, qui fœminarũ aspectibus feriatur, de nullo tamen cõgregatio uestra culpatur, quæ propter cœlestia, non propter terrena colligitur.* Veruntamen *si quis illhic luxuriosis obtutibus fuerit, nullo modo alterum lædit, qui non ad hominem, sed ad* Christum *pro salute processit.* Quinetiã *de suis contradictionibus contradictores excludam, ut non meis, sed suis propositionibus cedant.* Si *inter festa sancta potest communis conuentio scandalizari, ubi tentator ipse diabolus tremit, quis illhic stabilem se esse promittit, ubi tentator audenter occurrit? &* Coloss. 3.

si illhic periclitamur, ubi Dei præcepta nos congregant, quid agimus ubi Dei iussa nos separant? & si turbamur illhic, ubi Dei uoluntate munimur: quanto magis ubi non solùm diabolum, sed etiã Dominum habemus aduersum? Cur sacrosanctis enim & iustis nobis protectio ministratur, sicut Esaias ait: Legem, inquit, in adiutorium dedit: sine iussionibus uerò diuinis nullum potest esse præsidium. Aliud est quod Deus imperat facere, & aliud uoluntati eius obsistere. Cuius ita sunt mandata seruanda, ut si aliquid iusserit quod secundum homines iniustum esse uideatur, iustum credatur & fiat: & si iustum iusserit, iustum reputetur & fiat: cum sine iustitia non potest esse quod mandat, qui potens est iniustitiã iustificando uocare iustitiam, & iustitiã reprobando iniustitiam probare transuersam, cuius uolũtas est sola & uera iustitia. Si enim totum quod gerimus, ad hoc tantummodo gerimus, ut domino placeamus, profectò hoc solum erit iustum, quicquid uoluerit, & iusserit, et probauerit Deus, cui placere gestimus. Nam cum serui non poßint à semetipsis scire quid suis dominis placeat, nisi dominorum sequantur imperia: & utiq; homines hominum similium sibi nõ ualeant utilitates agnoscere, nisi acceperint quod obseruent: multò magis mortales nesciunt immortalis Dei iustitiam comprehendere, nisi ipse iustitiarum suarum dignetur iudicia demõstrare: sicut Salomon approbat, dicens: Quis enim hominum poterit scire consilium Dei? Aut quis poterit cogitare quid uelit Deus? Cogitationes mortalium timidæ, & incertæ prouidentiæ nostræ. Corpus enim quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Difficile æstimamus quæ in terra sunt, & quæ in prospectu sunt inuenimus cum labore: quæ in cœlis autem sunt, quis inuestigabit? Sensum autem tuum quis scit, nisi tu dederis ei sapientiam, & miseris spiritum sanctum de altißimis? Et si correctæ sunt semitæ eorum qui in terra sunt:

Lex in adiutoriam lata.

Voluntas Dei iustitia.

Sapien. 9.

& quæ tibi placent, didicerint homines, & per sapientiam sanati sunt, ambulantes in tenebris sibimetipsis lumen non possunt ostendere, nisi ultroneum seipsum non uidentibus offerat lumen. I*ta humana cæcitas ad* D*eum non dirigit uiam, nisi ipse lucernam legis ostendat.* V*nde* D*auid sic loquitur, dicens:* L*ucerna est, inquit, pedibus meis uerbum tuum, & lux semitis meis.* E*t iterum:* P*ræceptum* D*omini lucidum illuminans oculos.* H*oc est ergo luciferum, quodcunque fuerit à* D*eo intimatum: & hoc* D*eo dignum, quod ipse* D*eus uoluntati suæ fatetur acceptum, ut exerceat per omnia dominatum.* A*lioquin nec nos serui adscriberemur, nec ipse dominus haberetur, si secundum uoluntatem nostram permitteremur impendere seruitutem, & arbitrio nostro non* D*ei eligeremus exercitamenta iustitiæ.* T*ales* P*aulus apostolus uiuificat, dicens:* I*gnorantes, inquit,* D*ei iustitiam, & suam uolentes statuere, iustitiæ* D*ei non sunt subiecti.* T*ollantur nunc è medio ambages istæ tam uanæ, & querimoniæ inaniter calumniosæ.* A*d spirituales actus cum fœminis,* D*eo iuuante, non metuimus adunari, qui per* D*ei iußionem iustitiam nos credimus operari, ex qua nobis scimus munimenta supponi.* P*riuatim uerò continentibus quàm plurimum clericis & uirginibus hospitia separanda sunt: quia quod* D*eus iniquum iudicat, iustum esse non potest.* C*ontubernium tamen (etsi nulla in ipso contubernio turpis consuetudo nascatur) accendit: quia impoßibile est integritatem ad uictoriam peruenire, quæ contendit contra* D*ei iussa pugnare.* Q*uantum enim lex obedientibus suggerit adiutorium, tantum inobedientibus incitat peccatum, dicente* A*postolo:* V*irtus, inquit, peccati lex.* Q*ui nos ergo iußit, ut in sacris suis cum fœminis triumphemus, ipse iubet ut priuatim pugnas fœmineas caueamus.* S*unt equidem neceßitates aliæ, quæ nos quoque priuatim fœminas uidere compellant, sed etiam ipsæ diuini operis uel præcepti impetrant effica-*

Psal. 118.
Rom. 10.
1. Cor. 15.

ciam, ut uisitemus, ut solatia praebeamus, ut hortamēta uitalia salubriter intimemus: nec tamen & in his officijs minor cura agenda est pro moribus nostris, ut clarescant in nostra operatione indicia puritatis. Seueritas nō desit, quae cum clerico foeminam possit astringere, ut ipsam consolationem nostram suscipiat cum tremore, & ita sentiat uisitationis affectum, ut clericum ueneretur. Ac ne tardius sit euagari per singula, totum quicquid agimus, honestum esse potest, si semper in nobis signa honestatis eluceant: sicut Paulus apostolus uniuersa com-
1. Cor. 14. *plexus est, dicens:* Omnia uestra honestè fiant. Et iterum: *Sic*
1. Thes. 4. *praecipimus, inquit, uobis ut honestè ambuletis.* Non bene *succedit quicquid agitur passim, & sanctum non est, quod geritur sanctum, nisi sanctè quod sanctum est peragatur: sicut Sa-*
Sapien. 6. *lomon asserit, dicens:* Qui enim *custodierint iustè iusta, iustificabuntur. Synceriter ergo synceritas ipsa seruanda est, & omne quod uoti est etiam in actu signandum est, ne aliud uota commendent, & aliud actus insinuent.* Vndique *probanda est institutio uoluntatis, & undique consummandus est cursus uniuscuiusque certaminis, ne minus sit aliquid ad triumphum, si non plenius dimicetur.* Hinc Paulus *apostolus introducit do-*
2. Tim. 2. *cumenta certaminum: Sed & qui in agone, inquit, certat, non*
1. Cor. 9. *coronabitur, nisi qui legitime certauerit.* Et iterum: N*escitis, inquit, quoniam qui in studio currunt, omnes quidem currunt, sed unus accipit brauium: sic currite, ut comprehendatis.* Omnis *enim qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet: et illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant, nos autē incorruptam.* Plenitudo *est ergo sanctitatis & palma perfecta, ut ex omni parte secum non habeat quod recuset, ne quod profitetur odisse, tenendo uideatur amare.* Quòd *si aliquis dicit: captiuum teneo aduersarium meum, cui semper insul-*
Similitudines *tem, uideat ne fortè aduersus eum captiuus incipiat praeualere.* Nunquàm *securus cum thesauro latro tenetur inclusus, nec*

intra

*intra unam caueam habitans cum lupo tutus est agnus. Ipse se uoluit superari, qui hostem proprium in suas portas induxit: & intestinum gladium sibi ipse supposuit; qui locum habitationis suæ aduersarij ingreßibus reseruauit: & qui fretus est conuersari cum scãdalo, sine causa dicit:*Pacatus uolo esse cum *diabolo, contra Apostolum dicentem*. Nolite locum dare diabolo. Omni ergo modo muniendus est locus, ubi fuerit thesaurus absconditus; ne per unam cauernam totum parietem latro suffodiat. Nam si deforis expugnans uix muris expellitur; quantum ualebit si intra muros acceperit habitaculum? & si illi qui contra eum claudunt; aliquoties ab eodem capiuntur; quanto magis ille qui ultroneus illi patefecerit ingressum; decipitur? cum dicat Salomõ. Si iustus uix saluus fit; iniustus ubi parebit? Omnes ergo rimæ ne dicam portæ claudendæ sunt, ne per unum foramen castra omnia penetrentur; & uniuersa componenda sunt munimenta; ne per modicum non munitum tota ciuitas ruat, sicut Salomon repetit, dicens. Qui spernit modica, paulatim cadit. Sic stupeo autem huius peruersitatis arbitrium, ut à clericis ad cõmunitatem fœmina magis quàm masculus eligatur. Nunquid tantum mulier utilior est commodis clerici, quantum prodest masculus continens, uel puer masculo continenti? aut ipsa erit decens utilitas, quam indecens communitas facit? & ubi erit quod Salomon ait: Omne animal diligit simile sibi? Et iterum: Volatilia ad sibi similia conueniunt. Sed & si fœmina utilior existimatur, non oportebat carnalia emolumenta præponere utilitatibus spiritualium commodorum: & expediebat qualemcunque uirum inutilem sustinere pro existimatione munienda, quàm bonos affectus mulieris cum existimatione turpißima. Quod Salomon comparat, dicens: Melior est, inquit, iniquitas uiri, quàm benefaciens mulier. Artificialia sunt itaque semper diaboli ueneficia, quibus ingenium suæ calliditatis exercens sanctimoniæ deditos

Ephes. 4.

Prouerb. 11.

Eccles. 19.

dolosis commoditatibus iuuat ut perdat, & inter continentes quasi necessaria emolumenta mutuis adiuuaminibus subministrans, adijcit prius masculum & fœminam pariter: ut postquàm inseparabiles fecerit per alterutra solatia, posit occidere, dantes simplices animos ad castitatis uota seruanda, & impugnationis suæ arma subducens interim quasi placidus fautor suggerit sanctitatis argumenta, donec diutius inter ambos inimicam nutriat concordiam. Facit affabiles sibi inuicem & deseruire, & assentator infestus impedimenta remouens uniuersa, commodis eorum gaudet efficaciam cõmodare, ut tota eos sibimetipsis necessitate cõmendans, exhibere eos possit in alterutrum solita cõsolatione pendere. Non uult eos in aliquo impedire, ne separet tam spiritualiter quàm carnaliter. Inconcussos efficit uiuere, ne ipsa societatis initia immaturo tẽpore fœdera cœpta conturbent. Vsqueadeò illos uidentibus cunctis ad perfectum sanctitatis inuitat, fouet, subleuat: ut Dei esse computẽt beneficia ipsa contraria, quibus inducuntur ut pereant, nescientes nunquàm Deum iuuare quod uetat. Quibus intantum diabolus blandiens securitatem præparat sanctimoniæ, ut coniunctos se magis æstiment quàm disiunctos, immobiles circa libidinem perdurare, quos cum omni tranquillitate deducens nullis procellis aut fluctibus inquietat, & uelut in medio mari minus cautos inducit laxare uela, nec quærere gubernacula, ut subita tempestate concitatos naufragos ex insperata commotione submergat. Hanc primo exhibet lenitatem, ut duas naues oblectet adinuicem conuenire, quas cum fecerit iunctas, & repẽtinis turbinibus in semetipsas elidere posit et frangere, & his utitur blandimentis, ut subtractis omnibus iaculis compescens aduersa, suggerens prospera, tandiu sopitum ignem sine ullis flammis occultat, donec duas faculas iungens simul ambas accendat, & tandiu cessat sæuitiæ suæ tela supponere, donec sicut peritus uenator quos occisurus est,

laquei sui uinculis alliget. At ubi insolubili catena deuinctos adstrinxerit, uelut lanista protinus duos gladiatores aduersus inuicem compellit armari, & subinde stimulans membra statim gladios aptat, statim succendit insaniam, & uulnificos amplexus impingens utrunque simul uno ictu mortificat. Sic explicat quod antè præstare uidetur, sic de simplici charitate amorem conflat illicitum, sic per sanctitatem sibi inducit interitum, dum contentus est cedere, sic ualet fortius occupare, et summissus patitur semetipsum præbere deuictum, sic plenius deuincere gloriatur. Cuius uersutias Paulus apostolus sic intelligit, dicens: Non enim ignoramus, inquit, astutias eius. 2.Cor.2. *Male itaque in hac participatione pacati sunt, qui ad bella pacificante diabolo perducuntur, & non bene in sanctitate proficiunt, quibus ad detrimentum prouectus ipse inimici artificio subornatur: nec recto cursu moliuntur continentiæ scalas ascēdere, quos ut de alto præcipitet, elaborat ad culmen aduersarius protelare. Sed necesse est caducis lapsibus elidantur, qui uiam lubricam tenuerunt, de qua Salomon sic prædicat, dicens: Est uia quæ uidetur apud homines recta esse, nouissima autem eius ueniunt in profundum inferorum.* Prouer.14. *Sed aiunt: Si de hac coniunctione clerici denotantur, notandi sunt etiam sancti plerique nobiscum, sicut Helias, qui mansit apud uiduam:* 3.Reg.17. *siue apostoli, qui mulieres secum comites circumducebant: ut Ioannes qui matrem Domini assumpsit, eodem Domino delegante: aut ipse Dominus, cui de suis facultatibus alimenta præstabant aliquæ mulieres religiosæ, cui etiam Martha ministrabat ad mensam, & qui singulariter locutus est ad puteum sedens cum alienigena muliere Samaritana, uel cui recumbenti fœmina lacrymis pedes lauit, & capillis extersit. Callidi argumentatores & iurisperiti fallaces, qui dum cupiunt præuaricari, controuersas actiones, quæ causarum etiam ipsa iura transuertunt, & cum nolunt competentibus coerce-*

ri iussionibus legum, ad illudendos iudices inconuenientibus exemplis uelut similes coniecturas iuris obijciunt, qui per Sa-

Ecc.32. lomonem ipsius legis sagacitate produtur: Peccator, inquit, homo euitat correptionem, & ad uoluntatē suam inuenit comparationem. Tales ergo non per orationem, sed per correptionem potius reuincendi sunt, ut non antè interpretatis orationibus instruantur quàm admiserint; quod ad defensionis solatium repererunt, sicut nos aduersus huiusmodi homines

Prouerb.26. Salomon edocet, dicens: Noli, inquit, respondere insipienti ad ipsius insipientiam, ne similis fias illi, sed responde insipienti contra ipsius insipientiam, ut non uideatur sibi sapiens esse. Reuera magni homines, qui se comparant sanctis, & eximia conuersatio nostra, quæ prophetis uel Apostolis uideatur æqualis, ad occasionem luxuriæ nostræ in peruersum sanctos uolumus imitari, & inter cæteros actus uestigia iustorum nolumus sequi. In quibusdam infirmos non excusamus ad imitanda facta maiorū, & in alijs nos æquales maioribus protestamur, cum Helias ipse in angustia constitutus, imparem se patri

3.Reg.19. bus suis ante Deum fateatur: Nunquid, inquit, melior sum patribus meis? Hoc Helias de antecessoribus suis in infirmitate sua cogitur exclamare: & nos Heliæ uel prophetis, & apostolis, & domino uirtutē nostram non dubitamus æquare? Video planè non sic apud uos calcari auaritiā, sicut apostoli propria cuncta dimiserūt. Video crapulā & ebrietatem sic uestris conuiuijs non abesse, sicut apostoli nihil habentes frequenter coacti sunt esurire. Cognosco taliter nobis ieiunia, sitim, famem, nuditatem propter instantiam doctrinæ solius ubique pollere, sicut in apostolis legimus triumphasse, & approbantur apud nos eadem exercitia feruere uirtutum, quibus apostoli omnia uitia tremuerunt. Planè quadraginta dierum ieiunium Domini meditamur, & orationes excubiasq;, quibus ille per solitudines etiam nocturna silentia rumpebat. Nunquid similes ago-

nes frequentamus contra luctamina uitiorum, & sic agimus rigore, autoritate, uigilijs, paßionibus, labore, neceßitate, afflictione, abstinentia, quibus peccata calcantur, ut nemo de nobis mali aliquid suspicetur? per quæ Paulus Apostolus *cõscientiam suam innotuisse omnibus gloriatur:* In *omnibus, inquit, commendantes nosmetipsos quasi* Dei *ministros, in sustentatione multa, in pressuris, in tẽtationibus, in tribulationibus, in angustijs, in plagis, in custodijs, in carceribus, in seditionibus, in inuocationibus, in laboribus, in uigilijs, in ieiunijs, in castitate, in sciẽtia, in longanimitate, in bonitate, in spiritu sancto, in charitate nõ ficta, in uerbo ueritatis, in uirtute* Dei *per arma iustitiæ à dextris & à sinistris.* Ad *has imitationes infirmi sumus, & ad mulieres circunducendas poßibilitatem nobis comparandæ imitationis adsciscimus: quòd si etiam cuncta illorum quisquam se inplere iactasset, me tamen nullius suadela poterat inclinare, ut alios nunc* Apostolos *crederem, cõtra* Apostoli Pauli *profeßionem:* Nunquid, *inquit, omnes* Apostoli, *nunquid omnes prophetæ? Si* Christus *seipsum comparare non ausus est deo, qui ait:* Pater *maior me est: aut si* Apostoli *coæquare semetipsos non ausi sunt* Christo*: nos hodie* Apostolis *æquales faciet consimilis fortitudo?* Misera *humanitas, in hac æqualitate non times fulminari, quæ de filio* Dei *aut de filijs tonitrui, non contaris peccatis tuis exempla uelut similia mutuare? cum superbiæ sit elata iactantia etiam minimis ecclesiæ quenquam comparabilem uelle conscribi, cum* Paulus *moneat & dicat.* Alter *alterum superiorem sibi existimantes.* Et *infrius addidit, dicẽs.* Hoc *sentite de uobis quod & in* Christo Iesu, *qui cum in forma* Dei *esset constitutus, non rapinam arbitratus est esse se æqualẽ* Deo, *semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens.* Minus *itaq; de nostris uiribus sentiendũ est, nec fortitudini sanctorum nostra infirmitas comparanda est, sicut nobis* Apostolus Paulus *de semetipso magisteriũ pro*

2. Cor. 2. [6.]
1. Cor. 12.
Ioan. 14.
Philip. 2.

2. Cor. 10. *ponit, & dicit:* Non *enim audemus, inquit, comparare nos aut conferre quibusdam qui seipsos commendant, sed ipsi in nobis ipsis nosmetipsos nobis commendantes: non supra mensuram*
1. Cor. 15. *gloriantes, sed ad mensuram gratiæ, quam nobis mensus est* Deus. Etenim *comtemplamur quod ipse iterum dixit:* Plus *ab illis omnibus laboraui, nihil melius, nihil aptius mihi proponitur unde uincam, nisi ut de ipso de quo mihi præscribitur, ego ipse præscribam.* Certe *plus omnibus ipse laborauit, & tamen ad mulieres circunducendas collegas suos imitari contremuit, ne se ad interitum subijceret tentationi carnali.* Vnde
1. Cor. 9. *ipse rationem sic reddidit, dicens:* Ego, *inquit, sic curro, non quasi in incertum: sic pugno, non quasi aerem cædens, sed affligo corpus meum & in seruitutē redigo, ne forte alijs prædicans, ipse reprobus inueniar.* Huic ergo *te compara, qui te* Apostolum *iactas, & ex ipso disce quid metuas, qui clamat &*
1. Cor. 4. *dicit:* Oro *uos imitatores mei estote.* Noluit, *itaque de mulieribus circunducendis habere fiduciam, qui non ignorabat quantum aliæ uirtutes ab alijs uirtutibus differant, & aliam claritatem* Solis, *& aliā lunæ, aliam uero stellarum: de charismatibus ecclesiasticis similitudinem comparans intimauerat.* Sed *nos contra de* Apostolica *nobis coæquatione blandimur, non intendētes penitus, quid apostoli & sancti omnes inuicta uirtute gesserunt, & difficilem rumpere quærimus uiam, cum per*
Eccl. 32. *facilia planior sit nobis apposita, contra* Salomonem *dicentē:* Non *te credas, inquit, uiæ laboriosæ, ne ponas animæ tuæ scādalum.* Nec *ullus considerat, quoniam unus securus in lubrico graditur, & alius qui impar est, labitur: unus per ripas cursu montes ascendit, alius si se coarctauerit, cadit.* Vni *contingit per tempestates nauigia feliciter explicare, & alteri talis felicitas non potest euenire, quod* Paulus Apostolus *decer-*
1. Cor. 7. *nit:* Vnusquisque, *inquit, proprium donū habet ex* Deo, *unus quidem sic, alius uero sic.* Sed *qui mihi de sanctorum ex-*

emplo præiudicant, quid aliud exemplum uolunt contemplari quod metuant: & qui Apostolis coæquari contendit, quare non magis presbyteros adulteros apud Danielem ad formidinem sibimet ipse proponit? Hæc autem non ideo propono, ut quasi Apostolorum imitatoribus contradicam, sed ut illos confundam, qui se sanctis exæquent. Nec nego ipsos esse sectandos, quos doctores accepimus cuncti, sed aduersus eos contendo, qui cupientes ad mala sua bonorum historias deprauare, legem * sibi æstimant suffragari, sicut omnes qui perire festinant, & sub obtentu sanctorum dedecora sua uolunt esse celata, ut sub imitatione maiorum contraria quæque committant, quos Apostolus Paulus prodit & publicat, dicens: Quod autem facio, & facturus sum, ut amputem occasionē eorum qui uolunt occasionem, ut in eo in quo gloriantur, tales inueniantur, quales & nos sumus. Nam & huiusmodi pseudapostoli sunt operarij dolosi, transfigurantes se in apostolos Christi, hoc addunt ad cumulum perditionis cumulandum, ut bonos infament, quorum exemplo utuntur ad malum, quibus utile esset satis & salubre, si cuiuscunq; historiæ seipsos magis crederent non intellexisse rationem, quàm aliquid inhonestum arbitrarentur in lege: quos Apostolus Paulus corripit & confundit, dicens: Non intelligentes neq; de quibus dicunt, neq; de quibus affirmant. Et iterum: Siquis putat se scire aliquid: nondum cognouit quemadmodum eum oporteat scire. Vacant itaq; præiudicia petulantium, quos ingenia suæ peruersitatis errabunda transducunt, & quærunt competentes suis sensibus historias quas exponant, qui male agentes mutuant legalia patrocinia. Bene agentibus bona sunt omnia quæcunq; scripta sunt, qui benedicta bene suscipiunt, sicut Paulus Apostolus pollicetur: Scimus quoniam bona est lex, siquis ea legitime utatur. Obtinuimus confundendo contradictores. Conuertamur subinde eosdem quos uicimus insuper erudire,

Daniel.13. alias. Deo 2.Cor.11. 1.Tim.1. 1.Cor.8. 1.Tim.1.

ne aut ut sanctos remanere patiamur in crimine, aut ignari deputemur in reddendo rationem, ut publicè uicti pœnitentiam gerant: aut si noluerint, nos expunximus, quod ad nostram pertinet diligentiam, ut quomodo satisfecimus supradictæ sentētiæ Salomonis, ita satisfaciamus Paulo apostolo con-
2.Tim.2. *cionanti: Seruum, inquit, Domini non oportet litigare, sed mitem esse ad omnes, docibilem, patientem, cum omni modestia corripientem eos qui resistunt ueritati, ne fortè det illis Deus pœnitentiam ad cognoscendam ueritatem, & resipiscant à diaboli laqueis, à quo captiui tenentur secundum eius uoluntatem. Omne quicquid ab autoribus nostris gestum est, rationabiliter gerebatur, ut posteris nobis aduersus præuaricatores munita undiq; autoritas traderetur, propter hæresim amputandam quam superius taxauimus, de assumendis fœminis, quam siue per semetipsum, siue per seruos suos Dominus paulum relaxauit, ne nimio rigore in totum Domini fabrica damnaretur. Præuidebantur à Domino hæretici, qui nuptias auferunt, & quod Dominus iunxit, contra naturæ principium & contra Euangelium separare contendunt. Quibus interdicens iam tunc autoritas parabatur, ne maritatæ mulieres accedere uetarentur ad Christum, cui in præsentia seruierunt. Sed non sine moderamine fuit etiam ipsa promißio procurata quæ non sibi operabatur quod gerebat, sed cæteris. Nam*
Ioan.4. *sic allocutus Dominus Samaritanam ad horam docuit & recessit, nec defensionem continuandis excessibus fecit. Ad ho-*
Luc.10. *ram quoque Martham passus est ministrantem. Sed quid erat aliud Domino, nisi regni cœlestis prandia ministrare? Nunquid sub Domino non fuere conuiuia? aut sub maiestate eius erat alius cibus aut potus, quàm disciplina tantummodo quæ pascebat? testante ipso Domino ac dicente:*
Ioan.4. *Meus cibus est, ut faciam uoluntatem eius qui misit me. Sic apostolos mulierum comitatus decebat, ut non perderent,*

sed ut discerent reuerentiã, & propter humanitatis exhibendum ministerium sequebantur, sicut in euangelio de Domino & de ipsis pariter memoratur. Et factum est, inquit, post hæc Luc.8. *& ipse iter faciebat per ciuitates & castella, euangelizans regnum Dei, & duodecim cum illo, & mulieres quæ erant curatæ à spiritibus immundis & infirmitatibus, Maria quæ uocatur Magdalene, de qua dæmonia septem exierant, & Ioanna uxor Chuzæ procuratoris Herodis, & Susanna, & aliæ multæ, quæ & ministrabant ei de facultatibus suis. Nunquid adhærebãt singularibus singulæ, aut indisciplinatæ cõmorantes, perseuerabant illecebroso cõsortio conuersantes? Vbi tota ecclesia propemodum uidebitur, ut non ad conuiuationes improbas, sed ad discenda bonæ conuersationis studia sequerentur? Ad ea non bene describitur quod nostris conuiuationibus coæquetur, non risus, nõ iocus dicitur affuisse. Nec sicut apud quosdam nunc usq; assolet fieri, chorus psallentium uirginum aures uenenosis cantibus asseritur demulsisse. Et ut de Apostolis breuiter probem, quantum illis fluxa familiaritas potuit displicere, qui compulsi sunt & de ipso domino loquente cum fœmina dubitare, nisi eos maiestatis notitia probata compesceret, sicut Euangelista refert dicens. Inter hæc, inquit, uenerunt* Ioan.4. *discipuli eius, & mirabantur quòd cum muliere loqueretur. Nemo tamen dixit illi: quid quæris, aut quid loqueris cum ea? Quid autem loquar accessum fœminæ ad pedes Domini pro-* Luc.7. *uolutæ, cuius luctus & planctus ad defensionem lasciuiæ suæ non erubescunt improbi flagitare? Vsqueadeò illos propria cæcitas rapit, ut nec de similibus causis audeant reluctari, de quibus Salomon, Excæcauit, inquit, eos malitia eorum, & ne-* Sapien.2. *scierunt sacramenta Dei. Ioannes autem matrem Domini suscepisse uidetur, sed matrem cuius mores maternum indicat nomen. Tamen non possunt & alias Christi matres admittere, nec æquanda est mulieribus cunctis, quæ genuit maiestatem.*

3.Reg.17. *Helias quoque iussus est à Domino relinquere solitudinem & ingredi tabernaculum uiduæ. Pro imperio Domini laborauit, ut in domo maneret, cui solitudo solatium præstabat & requiem. Occasionem illi Dominus obtulit ad magnalia facienda, ut famis tempore magis tam ipsi uiduæ quàm pupillis eius sufficientia tribueret alimenta, qui ieiunijs usquequaque afflictus tolerauerat indigentiam, & qui iussus uenerat pasci, pastus quinimmo conferens miseris miserias egestatis fecit excludi. Et hoc non potest cuiusquam fauere luxuriæ, cum nulla fuerit opportunitas scandali, ubi transeunter (quod peius est) egestuosam habuerit mansionem, quam quicunque hospes effugeret. At hic apud quos hospitatus est impleuit & redijt, qui etiam si moraretur suspectus esse nõ potuit. Qualis illhic fuit communitatis effectus, ubi non erat uictus? Et qualem ad uiduam habuit Helias introitum, cui fames dedit hospitium? Quisquis es qui te uis Heliæ de commoratione uiduæ uocari discipulum, prius solitudinis afflictiones & quadraginta dierum tolera ieiunij exitium, & aut non quæres fœminam, aut non erit qui cum fœmina commoretur, & tamen si ualueris tibi serua. Nobis autem in spiritu & uirtute Heliæ non alium quàm Ioannem solum angelus & dominus Christus insinuat. Proh dolor dolere cogimur, quòd docemur, qui usque ad hoc uenimus, ut in comparatione fluxorum de sanctorum tremendis uirtutibus disputemus. Parce iam parce proteruitas, nunquàm tibi sancti consentiunt, qui religiosa, modesta, ueneranda, pudica, pudorata cum fœminis negotia peregerunt. Aut si adhuc per sanctos cauillationis anfractus contendis exquirere, nos tamen amicos Dei non nouimus, nisi ad uenerationem

Psal.138. tantummodo memorari, quod Dauid docuit, dicens: Mihi autem uehementer honorificati sunt amici tui Deus. Eant nunc prædones pudoris & plagiarij castitatis mulierculis suis exponere molestias querelarum. Apud sanctos nostros non ha-*

bent omnino suffugiū, quibus misceri ecclesia autoritate Pau*li apostoli prohibetur:*Et *hos, inquit, deuita: ex his enim sunt* 2. Tim. 2.
qui repunt in domos, & captiuas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur uarijs desiderijs. Post *hoc edictum utinam confidant sibi angelorum exempla conducere.* Nos *iam non ualent flectere, qui nouimus & angelos cum fœminis cecidisse.* Ab *ipsis equidem bene patrocinia mutuantur, sed nos nullum angelum audimus contra* Paulum *apostolum:* Et *si, inquit, ego aut angelus* Dei *aliter euangelizauerit uo-* Galat. 1.
bis, præterquàm quòd euangelizauimus uobis, anathema sit. In*saniunt prorsus, ardent desiderio fœminarum, quotquot huic interdictioni non cedunt, & obscœnitatibus inhiantes malunt mori, quàm contenti sint à lateribus mulierum aliqua disiunctione diuelli, ut ad explendam suæ auiditatis ingluuiem etiam puncto temporis non sint sine fœminæ uoluptate, & hunc habent in mulieribus fructum, ut in illis semper defixa intentione, desideria satient oculorum, ne uel momentum aliquod transeat, cum indigeant quod affectant.* Sic *inter eos integritas emoritur, ubi omnis commoratio siue conuiuendo, siue commanendo corruptis affectionibus inquinatur.* Q*uos sanctus* Petrus *apostolus designauit, dicens:*In *con* 2. Petr. 2.
uiuijs suis luxuriantes, oculos habentes plenos mœchationibus, & incessabilibus delictis capientes animas infirmas. Hos *etiam ita Salomon denotat:* Abominatio *est, inquit, coràm* Do Eccles. 14.
mino defigens oculum. Planè *contrà purum oculum testatur se habere* Iob, *qui ait:*Et *si oculis consensit cor meum.* Verum Iob. 31.
enimuerò ille potest suis oculis obnoxius non teneri, cui nolenti repentinus occursus mulieris, scandalum mouerit, quod protinus mens quod nolebat, expellit. Ille *autem commotionem sui uisus non meretur euadere, qui apud se scandali materiam tenet, qui uult intentionis suæ affectibus frui, qui affectat habere quod oculis offensionem ingerat, quorum auidi-*

tas inexplebilis inter offendicula continua nullo modo potest
Prouerb.27. omnino compesci, quod Salomon approbat, dicens, Infernus
Ecclesiastes 1. & interitus non satiantur, similiter oculi hominum insatiabi-
Eccl.31. les sunt. Et in alio loco, Non satiatur oculus uidendo. Et ite-
rum, Nequius oculo quid creatum est? Hac castigatione non
compuncti, diuina interdicta nefandæ familiaritatis obstinatio-
ne contemnunt, & adhuc insuper de charitate causantur, qui
Esa.5. secundum uerbum Esaiæ amaritudinem pro dulcedine deuo-
rantes, nudam fœditatem uelamento boni nominis tegunt, dum
apud eos sub falsa dilectione, uera dilectio uiolatur. Sed excla-
Charitatis querimonia. mat charitas & appellat: Tales ego non iunxi, falsa altera est,
quæ me simulando confingit, Nunquam Dei præceptis obsi-
sto, nunquam fluxis faueo, per me sanctitatem nō opto culpa-
ri. Calumnias mihi aduersa germanitas facit, pericula & ego
inter falsos fratres incurri. Succurre meus præco, succurre
Paule apostole, dic testimonium meum, ne quod de me annun-
1.Tim.1. tias, peruertatur. Finis autem præcepti est charitas de corde
puro, & conscientia bona, & fide non ficta. Dilectio deputa
bitur, per quam sanctitatis iniuria criminationibus appetitur?
Aut illorum erit syncera fraternitas æstimanda, de quibus fi-
liæ matris ecclesiæ perducuntur in culpam? Si talis christia-
na charitas aduocatur, indubitanter odia meliora sunt, quæ
dum separant, neminem maculant. Hæc autem parricidialis
dilectio fratres persecutores adunare consueuit, qui libenter
patiuntur de suo consortio filias ecclesiæ fornicarias diffamari
contra charitatem, quam Paulus apostolus docuit, dicens.
Rom.13. Dilectio proximi malum non operatur. Egregia probatio
charitatis, quæ non tantum noxia germanitate officit pro-
ximo, sed etiam subiecta non uult esse præscriptionibus apo-
stolicæ iussionis. Confundantur assertores dilectionis huiusce-
modi, quos iudicant illi qui pro communibus commodis etiam
consanguineam deserunt charitatem. In omni mundo pene to-

tum iunctum est genus humanum, & ubiq; cognatio naturalis alterna peregrinatione discernitur. Possunt parentes, possunt filij, possunt fratres, possunt & ipsi (quod plus est) cõiuges à deo concessa sibi naturæ uincula disrumpere, & clerici deo non concedente insuper prohibente, mulierum nexibus ancillatam non ualent recusare charitatem? Optanda semper cognatis absentatur affinitas proximorum, & peregrinari ab extraneis fœminis clerici reluctantur? quibus faciendum fuerat etiam si peculiare aliquid uel inconsuetum dominus imperasset, qui ad explicanda impoßibilia habēt spiritum sanctum, quem mundani homines non habent. Vnde Ioannes apostolus sic admonet, dicēs: Filioli uincite illos, quoniā maior est qui in uobis est, quàm qui in hoc mundo. Nūc uerò poßibile etiā gentibus, non dicam christianis, & leue prospicitur, & apud clericos sine ullis effectibus euacuatur, ut parum sit eis Dei mandata despicere, nisi aliud dedecus habeant, quòd nec sectantur, non dicam uincūt, omnium gentium cōsuetudinem: quibus dominus per Ezechielem exprobrat & dicit: In legalibus meis non ambulastis, & iustificationes meas non fecistis. Sed neque secundum iustificationes gentium, quæ sunt in circuitu uestro fecistis. Pudendum nescio quid dilectio ista significat, quæ extorqueri contra naturam putatur. Adhuc habeo quod mirari non ualeo: cum uideam de christianis plerosque maritos pariter et uxores cōtinentiam destinantes domicilia singularia magis eligere, ut consensus communium uotorum sine irritatione præsentiæ, & concordante secessu ualeant obtinere, & eunuchi nostri dubitant sine fœminæ sodalitate dormire? apud illos amor coniugalis continentiæ amore pensatur, & apud spadones cohabitatio fœminæ nunquàm potest habere fastidium? Dicat eunuchorum charitas, dicat, ne fortè in hac seceßione magis cōiugalis charitas peccet, ut apostoli Pauli cōsilium uideatur coniugibus insinuasse diuortium: Tempus, inquit, quod re-

1. Ioan. 4.
Ezech. 26.
Eunuchi.
Spadones.
1. Cor. 7.

stat, breue est. Reliquum est, ut & qui habent uxores sic sint quasi non habentes, & qui non habent quasi habentes esse glo-
Philip.3. rientur. De his ipse Apostolus ait: Gloria in turpitudine ipsorum. Dilectio est, inquiunt. O dilectio quæ inuidet sibi. O charitas quæ cupit se in uituperatione laudari. Grande miraculũ, ut uirginum charitas uirgines faciat uelut coniuges credi, & coniugum charitas coniuges faciat uelut uirgines æstimari. Ecce uera dilectio, quæ in coniugalitate diuidit, ut in castitate coniũgat. Ecce sancta dilectio, quæ coniugalibus ad communem laudem inducit absentiam. Hi pro certo sese ĩseparabiliter diligunt, qui, ut triumphos sibi inferant, a se ipsis discedũt, quibus nec crimen, nec natura, nec lex, nec Dominus, nec Apostolus potestatem unius cõuersationis interdixit aut tulit, sed pro tuendis paribus uotis semota unanimitate absentari charitas persuasit: Illi uerò uiderint quid sit charitas, quam nouerunt, qui nec crimini, nec naturæ, nec legi, nec domino, nec Apostolo, nec ipsi coniugalitati succumbunt, quos tantum uirginitas probrosa condemnat, quantum illos coniugalitas castrata glorificat, quibus sufficiat ad supplicium dedecorosum, quòd spadones à coniugibus iudicantur. Ad quorum increpationem nõ
1.Esdr.10. tacendi sunt etiam filij Israël, qui apud Esdram uxores, & filios contra diuina iura susceptos non contati sunt pellere, nec contra domini charitatem conati sunt excusare. Verum fateor si permittar. Qui nunc pro dimittendis fœminis alienis adhærent, quid facerent si liberos, & uxores proijcere iubeantur? Aut quando ualebunt pro Christo renũtiare cognatis, qui mulierculas non suas præponunt Christi præceptis? Dico eos facilè pro ijsdem mulierculis parentes proprios abnegare, quàm propter Christum ipsas mulierculas relinquere posse, despiciẽ
Luc.14. tes quod in euangelio ipse dominus dixit: Siquis uenit ad me et non odit patrem suum, aut matrem, aut uxorem, aut filios, & fratres, & sorores, & animam suam, non potest meus esse di-

scipulus. Si de abijciendis parentibus dubitantes indigni sunt Christo, quid sibi ꝑmittunt, quos contẽptores exhibet Christo non parentalis affectio? Ac per hoc illorũ meritis euacuãtur, quos uident contemplatione Christi nullas personas accipere cognatorum. Nec minis eos, sed pœnis etiam illi confundunt, qui metuentes non tantum cum aliena, sed etiam cum sua carne luctari amputatis genitalibus abscedunt. De quibus modo examinationis suspendo sententiam, relinquens alia disputatione promẽdam. Sed in confusione spadonum non dubito meliores asserere, qui nec sibi parcunt quidem, non dicam fœminis audent tentamenta porrigere. Respondeant spirituales eunuchi, quis furor sit in dilectione mulierum, uel quod sit in contubernalitate fœminæ mysterium, ut in perniciem suam alienis membris indulgeant, cum illi sua quoque incunctanter abscindant? Hi confirmatos in se artus abijciunt, & illi aduersarijs artubus glutinantur. Hi pro integritate spirituali cum tormento non integri corporis dimicare non dubitant, & illi sine tormento integri esse sine fœminarum dimidietate detrectant. Sed aduersus illos comparatio nulla est facienda de nostris, ne consolentur addicti quibuscunque iudicijs christianis. Peiores sunt & aliqui memorandi, ut maior pœna sit à damnato damnari. Iudæos considerent usque hodie pro legis imperio carnis suæ partem circuncisione truncare, & sciant quid mereantur, qui euangelio iubente dißimulant circuncisi mulierum præsentia peragere domini uoluntatem, non intelligentes quod ipse dominus dixerit: Nisi abundauerit iustitia uestra plus, quàm scribarum & pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum. Puto etiam de Gallis suis nobis idololatræ exprobranter insultent, qui abscindentes semetipsos libenter excruciant, dummodo cum damno status sui simulachrorum dißimulationibus pareant. Clerici autem nostri ad lucrum magis corporis proprij, dammum uolunt mulierum secum con-

Eunuchorũ petulãtia.

Matth. 5.

Galli sacerdotes Cybeles à Gallo flumine Phrigiæ.

morantium sustinere, quas etiam de substantia propria euellere oportebat, si cum illis nasci cõtingeret, ne comparati idololatris & sacrilegis erubescerent. De quibus & Dominus

Luc.16. contemptores arguit, dicens: Prudentiores sunt filij seculi huius filijs lucis: Ergo nostris clericis talium profana deuotio est præponenda, quibus cum tantis exercitijs amabilia sunt turpia sacerdotia. Clerici uerò pro dignitate sacerdotij cœlestis non sanguinem fundunt, non tolerant ferrum, non est aliquod uulnus, non est aliquis cruciatus, sed solus contra Dominũ fœminæ terret aspectus. Sic in fœminas ruunt, sic fœminas amãt, ut non sperent manifestari dilectionis suæ quandoq; posse pura mysteria, sicut per cõsimiles eorum turpiter publicata sunt

1.Tim.5. & detecta, quos Paulus apostolus præuiderat iam tunc, dicens: Quorundam hominum peccata manifesta sunt præcedentia ad iudicium, quosdam autem & subsequuntur. Similiter autem & facta bona manifesta sunt, & quæcunque aliter se habent, abscondi nõ possunt. At contrà & ipsi dicunt, nonnulli de cõtemptoribus nostris similiter fœminas habentes in domibus martyrium secuti sunt, ut illorum innocens conscientia probaretur. Nolo mihi de martyrio quisquam moueat actionem, quia sæpius & mœchi, & sanguinarij, & ebriosi, & omnium scelerum rei, reperta pugnæ occasione, conuersi meruerunt ad martyrij palmam peruenire. Ideo enim martyrium appellatur tam corona, quàm baptisma, quia baptizat pariter & coronat. Age nunc si licuerit quibusdam inuiolata fœminarum societate martyrium promereri, sine indulgentia quoq; illis martyrium ipsum non fuit, quos reatus prohibitæ contubernalitatis non absoluit: Nec innocentes in ipsa innocentia, potuit approbare, quibus contemptum legis, & conuersationis illicitæ fœditatẽ, & quòd est grauius super omnia, crimen ecclesiæ cernitur ignouisse. Etenim noxia est innocentia, quæ sponsæ Christi officit famæ. Et cum Christus agnus innocens,

Martyrium tam corona, quã baptisma.

Innocentia noxia.

innocens, immo ipse cœlestis innocentia, quod est uerius, totũ se contempserit pro ecclesia, ut eam sine macula ulla uel ruga redderet illibatam: qualis est clericus cui ad hoc sponsa Christi committitur, ut pro unius fœminæ amore culpari totam ecclesiam patiatur? Ausim dicere, à Deo patre missus est filius de sinu patris, & regno absens esse durauit, ut ecclesiam faceret innocentem, & clericus mulieris latus deserere non potest, ne Christi ecclesiam reddat infamẽ? Sed aiunt: In *martyrio ignoscitur nobis, sicut indultum est parentibus.* Hoc ergo & nos *omnes de peccatis nostris confidamus, ut qui agere bene laboramus, inter luxurias euagemur, & discurramus per semitas peccatorum, retinacula dimittamus, et fræna laxemus.* Eamus *nos quocunq; mundus abstulerit, & ubicunque nos diabolus inuitauerit, liberè fornicemur, inuideamus, rapiamus, fraudemus, omnia mala securi cõmittamus, martyrium subueniet, & euadamus. Sic enim* Paulus *apostolus* pollicetur. *Faciamus mala, ut ueniant bona.* Quorum *damnatio iusta est.* Huic *martyrio spem tradant, quos mathematici docuerunt habere de crastino præscientiam, & has coronas expectẽt, qui super angelos, & Christum per astrologos didicerunt scire tempora, quæ pater in sua posuit potestate, ut uel tunc recordẽtur ante martyrij tempus bene agere debuisse, cum diem* Domini *senserint sicut furem. Sed credamus super illos martyriũ iam iamq; pendere.* Interim *priusquàm martyres fiant, legibus subiacent, ut iudicio subijciantur, nisi armis exarmentur.* Audaciæ *nefas est illis aduersus autoritatem* Domini *parẽtum personas obijcere, quibus ipse* Dominus *contradictionis huius abstulit uocem.* In *legalibus, inquit, patrum uestrorum nolite ambulare, & iustificationes eorum nolite custodire, & studijs eorum nolite cõmisceri, et nolite inquinari.* Ego Dominus Deus *uester.* In *præceptis meis ambulate, & iustificationes meas custodite.* Sciant *nunc adempta sibi esse parentalia patrocinia, qui*

Obiectio.

Rom. 3.

Act. 1.

Ezech. 20.

huc, atq; illhuc recurrētes contradictionum latebras quærunt, ne unquam fœminis careant: & quia undique defensionis suffragio deseruntur nouissimis cunctis argumētis exhaustis, sententiam Pauli *apostoli opitulari sibi opinantur, & dicunt:*

Rom. 14. *Tu quis es, qui de seruo alieno iudices? Agnoscit equidē* Paulus *apostolus cōstitutionis suæ uerba prolata, sed constitutionarios, & prolatores ipsos ignorat. Illis enim contulit defensionem, qui nullam partem legis impugnant, & ipsis tribuit patrocinium, qui ex uoto suo aliquid faciunt, nec quicquam ecclesiastici iuris impediunt. Ius tractat uiuendi, & non edendi, arbitrium uniuscuiusq; confirmans. De similibus neminem iussit iudicari, quæ uoluntati singulorum autoritas diuina concedens in utraque parte faciendi, & non faciendi clementer indulsit. Illos autem ecclesiasticis tribunalibus subdidit, quos transgressores ordinariæ transgressionis nulla impunitas excusauit, ut qui passim (Tu quis es, qui de seruo alieno iudices?) aduersus nos ueluti libellum cōtradictorium proferunt, rationabile simul, & certum recognoscant, quod accepimus*

2. Thess. 3. *ab eodem* Paulo *apostolo repulsorium. Præcipimus, inquit, uobis fratres in nomine* Domini *nostri* Iesu Christi, *ut separetis uos à fratribus ambulantibus inordinatè, & non secundum traditionem, quam accepistis à nobis. Euasimus, ut opinor, tanta ligamina quæstionū, quibus amatores eunuchos amplexus fœminei ligauerunt: qui peruersis interpretationibus decreta legalia demutare coguntur, & malunt audiri proponentes uana, & fabulosa commenta, quàm ipsi, quæ uera sunt, audiant:*

2. Tim. 4. *quos* Paulus *apostolus annuntiat, dicens.* A *ueritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur. Quicquid uolunt adhuc exquirant, ut obsistant pro mulieribus ueritati.*

3. Esd. 4. *Victoriam non habent apud quos contra* Esdram *mulier potius, quàm ueritas uicit. Vos autem filij charissimi non tantum persuasione, sed potestate conuenio. Tale deliramentum de-*

ſpicite, quorum quæſtiones Paulum *apoſtolum ſcitis ubique damnaſſe, ſicut ad* Romanos *ſcripſit, dicens:* Rogo *uos fratres* Rom.16.
diligenter obſeruare eos, qui diſſenſiones, & offendicula præter doctrinam, quam uos didiciſtis, aut dicunt, aut faciunt, & declinate ab ipſis. Sic & Timotheo *delegat:* Noli, *inquit, uerbis contendere: nihil enim utile eſt, niſi in ſubuerſionem audiẽ*2.Tim.2.
tium. Solicitè cura teipſum probabilem exhibere Deo *operarium irreprehenſibilem, rectè tractantem uerbum ueritatis. Stulta autem, & inania eloquia deuita. Multum enim proficiunt ad impietatem, & ſermo eorum ſicut cancer ſerpit.* Atq; *ut oſtenderet clericis diſponendis, ad euacuandas quæſtiones quæ ſit doctrina conueniens, etiam* Tito *ſic inſinuat, dicens:* Tu *autem loquere, quæ conueniunt ſanæ doctrinæ: maiores* Titum 2.
natu ſobrios eſſe, prudentes, ſanos in fide, in charitate, in patientia ſyncera. Ergo *auditiones ſimplices obedientia ueſtra ſuſcipiat, & uerſipellem contradictionum uitate fallaciã.* Purum *iter ueſtris greßibus mundate, & ſuper ſpinas, & tribulos nolite ſeminare uel calcare, ne bonum ſemen nõ poßit uobis ꝓpter ſpinæ frutices ſanctitatis fructus afferre.* Vnde *propheta* Hieremias *ſeminantes ſic cohortatur, & docet, dicens:* Nolite, *ĩquit, ſerere in ſpinis.* Circũcidite *uos* Deo *ueſtro, cir* Hier.4.
cuncidite præputium cordis ueſtri. Abſcindenda *ſunt ergo de agro noſtro cuncta quæ pungere, & lacerare conſueuerunt, ne animus agricultoris in poſſeßione ſua malignis ſentibus inſeratur.* Et *amputanda ſunt omnia nobis quæcunque igniferi fomitis ſulphurantibus flammis cãdens fornax ebullientis carnis exæſtuat, ne uel tenuis quidem ſcintilla ſeruata maiora conflet incendia.* Quod Salomon *manifeſtat, dicens:* Ab *ſcintilla* Eccl.11.
una augetur ignis. Auertite *occaſiones impuras, quibus interiora pectoris penetrãtur, ut liquida in uobis perſpicuitas honoretur.* Contenti *eſtote ſingularitatem laborioſam pro pudore ſeruando potius ſuſtinere, quàm ſine labore ad dedecus*

peruenire. Contemplamini quid sit populo sancto præesse, & considerate quale sit diuinis sacramentis insistere. Altaribus placere debent, qui de altaribus uiuunt: & talis conuenit cura synceritatis sacratis, qualia sunt sacra ipsa, quibus exhibent officia seruitutis, ne circa dominum offendant ipsi quod tractant, aut circa populum incipiant impedire quod prædicant.

1. Cor. 9. Propter quod Paulus apostolus sic testificatur: Et omnia, inquit, sustinemus, nequod impedimentũ demus euãgelio Christi.

2. Cor. 9. Et iterum: Nemini dantes ullam offensionem, ut nõ uituperetur ministerium uestrũ.

Parilitatis incommoda.

Hac igitur institutione uobis, quàm plurimum laborãdum est, de ijs quibus ad manifestandam grauitatem singularitas magis, quàm * parilitas testis uera est. Respicite quanta mala conuersatio * parilitatis huius acquirat, quæ nõ nisi corruptionem seminat, pullulat uitia, cupiditatem concipit, ignominiam parit, rabiem concitat, porrigit furiam, lasciuiam pascit, petulantiam nutrit, casas exaltat, ruinas ædificat, rapinas exigit, præcipitia instruit, periculis nauigat, naufragijs uelificat, perditione gaudet, interitum fouet, confusionem mercatur, thesaurizat opprobrium, criminationes exaggerat, accusationes inflammat, & cateruatim semel in fascem glomerans numerosas indagines captionum per infinita dedecorum simplices mortes inuehit in perniciem perditorũ.

alias, pluralitas

alias, pluralitatis

Castitatis cõmendatio.

Tot itaque & tantas strages calamitatis, & strages pessimæ conuersationis nemo prosternit, nemo calcat, nemo funestat, nisi singularis castitas sola, quæ munimen inuictum est sanctimoniæ, & expugnatio fortis infamiæ. Fortitudinis firmitas, & lasciuiæ petulantis infirmitas, probitatis præsidium, & improbitatis excidium, animæ uictoria, & corporis præda: ubertas gloriarum, & captiuitas criminum, pronuba sanctitatis, & repudium turpitudinis, synceritatis indicium, & abolitio scandalorum, exercitium continentiæ, & euacuatio tota luxuriæ, pax secura uirtutum, & debellatio inquieta bello-

rũ,puritatis culmẽ,& libidinis carcer,honestatis portus, & ignominiæ naufragalis locus,uirginitatis,mater, & hostis im munditiæ,lorica pudoris,& spoliũ probrositatis, corruptionis exitium,murus rigoris, & destructio uulgaritatis,seueritatis gladius triũphator, & dissolutionis occisor,armatura ui rium,& exarmatura fluxarũ,integritatis dignitas, & fornicationis abdicatio,claritatis fastigium, & dedecoris præcipitium,uoluntas bonorum operum,& afflictio uitiorum,refrigerium pudicitiæ,pœna petulantiæ,acquisitio triumphorum, & facinorum detrimentũ,requies salutis, & perditionis exilium,uita spiritus,& carnis interitus,status qualitatis angelicæ,summus humanæ substantiæ. Huius *retinaculis omnis obscœnitas frænatur, & cõpedibus eius calces furentis libidinis statuuntur.* In *hac uelut in scopulo franguntur impetus qualescunq; sanguinis inundantis, & in illa sedatur spumans tumoris insania corporalis.* Q*uæ dum sibi subtrahit adminicula concupiscentiæ,mortua membra sua cognoscitur baiulare: de quibus apostolus* Paulus *præmonet, dicens:* Mortificate *ergo membra,quæ sunt super terram.fornicationẽ, immunditiam,libidinem,concupiscentiam malam, & auaritiam,quæ est idolo rum seruitus,propter quæ uenit ira* Dei. Ab *his omnibus non nisi splendido singularitatis cultro castratur humana natura, ut illibatos spadones ad conuiuium sanctitatis dispensante circũcisione introducat.* Cui *sanctitas ita promisit annuli sui nuptiale signaculũ, ut sine ipsa uirginitas resignetur: quæ se sola contenta* Cupidinem *domat, mentemq; rectificat,concupiscentiam subigit, desideria ardoris extinguit, artus debilitat, corpus ancillat, & ita carnalia crucifigit, ut tam masculus, quàm fœmina uideatur in conuersatione mentiri, dum illos utriusq; sexus operatione abscindit: aut neutrum faciens de duobus, tertiam formam conferre gloriatur ambobus, ut ante resurrectionem resurrectionis imaginẽ ad instar angelorũ me-*

Coloss.3.

Virginitatis præconium.

Luc.20. ditari noscatur. Quod promittens dominus futurum: Qui digni, inquit, habentur seculi illius, & resurrectionis à mortuis, non nubent, neque nubentur, neque enim morietur. Nam sunt similes angelis dei: quia resurrectionis filij sunt. Hoc exigit sancta singularitas *meritorũ, ut antequam transfiguretur, iã transfigurata cernatur in angelicæ claritatis aspectum. Quæ omnia sibi amputans cõcupiscentiæ certamina deprædatur. Cu-

alias, clericorum,

Eccl.16. ius laudes Salomõ exequitur, dicens: Melius est esse sine filijs cũ claritate. Immortalis est enim memoria illius: quia & apud deũ nota est, & apud homines. Cum præsens est, imitantur illam, & desiderant eam cum se subduxerit, & in perpetuum coronata triumphat incoinquinatorum certaminum prælium uincens. Non est sine filijs cum claritate, nisi singularitas sola, quam non solum conscientia sua nullis sordibus maculat, sed etiã nullæ opiniones suspectæ *parilitatis infamant. Nam si castitas (quod est difficile) masculam & fœminam pariter in uirginitate conseruet, non habet claritatem, quam communitas ipsa non potest, nisi quibusdam probrositatum tenebris obscurare. Singularitas uerò ita clara est omnibus, & exerta, ut cunctis splendore sui candoris pura manifestetur, & lucida.

alias, pluralitatis

Ephes.5. Vnde sic nos Apostolus edocet, dicens: Sicut filij lucis ambulate: fructus enim luminis est, in omni bonitate, & iustitia, & ueritate, probantes quod beneplacitum sit Deo. Et iterum: Omnia inquit, facite sine murmuratione, & hæsitatione, ut sitis irreprehensibiles, & simplices, sicut filij Dei immaculati in medio nationis prauæ, & peruersæ, inter quos lucetis sicut luminaria in mundo. Sic ubiq; singularitas splendet, ut omnes pro illa spondere non dubitent: & ita sanctitatem in semetipsa clarificat, ut laudem sibi ab ipsis quoq; inimicis extorqueat, Quod maxime de præposito quocunque Paulus Apostolus

Philip.2.

1.Timo.3. mandat, dicens: Oportet autem eum & testimonium habere bonum ab his, qui foris sunt, ut non in opprobrium inci-

dat & laqueum diaboli. Hanc igitur amate, hanc tenete, quæ sola potest fœminas debellare: cum adhuc concupiscentia nulla pectus impulsat, & dum adhuc simplicitas incorrupta permanet uel quieta. Ad secretæ singularitatis tutelam citò concurrite, ne postmodū non ualeatis effugere. Præoccupādus est aditus cunctis insidijs, ne hostilitas prior obrepens occurrat improuidis. Salutare remediū est præuenire potius, quàm præueniri, & anticipare potius, quàm anticipari uiribus fortibus congruit. Vbicunq; fuerit prouidentia, frustrantur uniuersa contraria. Vbi autem prouidentia negligitur, omnia contraria dominantur. Ante famem certamus, ante inopiam laborando satagimus. Sic per omnia calamitatibus cunctis tollimus locum, dum gerimus prouidentiā temporum futurorum. Quanto magis antè præuenienda est omni præuisione calamitas fœminarum, cuius cupido si admittitur incipere, nunquàm prorsus accipit finem? Cuius cōparationem Salomon explicat, dicens: Infernus, & amor mulieris, & terra quæ non satiatur aqua, & ignis non dicit, sufficit. Vnusquisq; itaq; qui securus est, quia necdum tentatur, timeat: quia nihil de illo dicitur, prospiciat, ne dicatur: homines sumus, fragilitatē nostram carne portamus. Sic eam undique nos circunspecta uiuacitate circūdare debemus, & cingere, ut non sit pars aliqua, quæ uacillet. Accipimus quidem fortitudinem spiritualem, per quā substantiæ nostræ fragilitas roboretur. Sed ita nobis spiritualis fortitudo collata est, ut prouidos nos non præcipites tueatur: ut illos muniat, qui renuntiant importunitatibus delictorum, non eos qui se magis importunis delictis immergunt. Custos nobis datus est spiritus, sed ut contraria declinantibus aßistendo subueniat, nō ut contraria eligentibus faueat, nec ut uoluntarios & pronos in aduersa confortet, sed ut ab aduersis nitentes separari confirmet. Nam quicunque perniciosis conatibus audet exercere uirtutem, iuuamē non habet spiritus sancti qui

Prouidentia.

Prouerb. 30.

neminem uult ultroneum uirum fortem ad fraudulentas uictorias coarctari, nec protegit eum quinimmo, sed deserit quē periculis irruentem per illicitos euētus exquirere triumphos agnouerit: sicut ipse iam tunc per Salomonem locutus est, dicens. Amans periculum, in ipso periet. Ordine suo igitur, non nostro arbitrio uirtus sancti spiritus ministratur, & secundum institutum eius prælia prosperantur, nunquàm nisi præcipitatus exercitus cecidit, qui auidus facere, ducis uel imperatoris sui dispositiones irrupit, multo magis per perituram erogat fortitudinem, qui sine armis doctrinæ magistri spiritus præsumpserit triumphare, cum dicat, uæ qui per præsumptionem suam aliquid faciunt, non per Deum. Siqua igitur in nobis est fiducia uirium spiritualium, quid spirituales deceat recordemur: & si creditis uos spiritualiter militare, agnoscite quod docemus non esse carnale, sicut Paulus apostolus loquitur, dicens: Siquis putat se prophetam esse, aut spirituale͂, cognoscat quæ scribo uobis. Non est quod uobis in hac persuasione deceptoria blandiamini, ut quia spirituales estis, uelitis inter flagitiosorum armamenta uersari, nec uos inhabiles esse pro clericatus dignitate, quia maiores maioribus consueuerunt conflictiones occurrere. Acrius diuitibus, quàm pauperibus inuidetur, & non inopes, sed locupletes inquietat infestatio sæua latronum. Plus duces, & principes, quàm milites ab hostibus appetuntur in pugna, & uiolentius propulsantur uentis, et turbinibus culmina quæcunque sunt altiora. Ideo magis magisq; quo plus cæteris unusquisq; potest, sciat esse sibi metuēdum, ne in aliquo minoretur: propter quod Salomon sic admonet, dicens: Qui gloriatur, inquit, in diuitijs, paupertatem uereatur. Rogo uos quantum ualeo, & ultrà quàm ualeo, hæc sint studia omnia clericorum, ut singularitatis inaccusabilis successione fungantur: ne aut ipsi per fœminas, aut fœminæ per illos ad ignominiosa ludibria prouocētur. Siquis

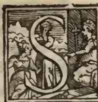
Margin notes: Eccl. 3. (beside "gnouerit"); Eccl. 10. (beside "sic admonet")

habet matrem, uel filiam, uel sororem, uel coniugem, uel cognatam, sic habeat, ut nulla ancilla intersit, neq; aliqua ingrediatur extranea: ne ad hoc uideatur tenere proximas suas, ut ipsarum causa liberè sibi adhibeat alienas: quòd si non poßint ipsæ quæ sunt proximæ sine famularũ ministerio: uel sine amicarum esse solatio, expedit ut migrent ad aliud domicilium, quàm propter illas personæ contrariæ teneãtur: humanum est enim ut nec clericus illas necessarijs fœminis fraudet, nec ipsæ clericum per importunas fœminas sordidẽt. Aßignári poßunt sanctis mulieribus, cum quibus uiuant, dũmodo cũ clerico fœmina nulla cõmaneat: non despecta, nõ uetula sine affinitate pe culiariter suscipienda ad domesticum obsequium: quia magis illhic citò delinquitur, ubi sine suspitione securum potest esse delictum: maxime quia Cupidini nulla deformitas, nulla despectio fastidij uel uilis existit, sed diabolus pingens speciosum efficit quicquid fœdum uel horridum fuerit. Siquis autem uiæ perfectione cogente apud fratres uel apud extraneos hospitatur, ubi mulieres intersunt, omnino se arctet, ne paßibilitate aliqua uitietur. Semotus ac secretus Deo uacet & sibi, ne intus capiatur à diabolo: & qui foris capi non potuit, apud suos cadat. Qui hostes effugit ad tempus pro salutaribus causis procedat ad faciem, & iterum citò discedere de cõspectu festinet. Vbiq; gustanda est cum mulieribus, non continuanda præsentia, sed quasi transeunter fœminis exhibenda est acceßio quodammodo fugitiua. Proteruitas enim iam cœpta finit repræsentari semper in medium, & perditionis meditatio est frequẽtatiuum inter mulieres celebrare processum. De qua re nobis Salomon moderamen imposuit, dicens: In medio mulierum noli aßiduus esse. Sic igitur ambulate, sic agite, ut semper in clericis ecclesiæ senatus candidus constet. Seueritas in uobis circa fœminas uigeat, autoritas polleat, uigor teneatur, grauitas ueneretur. Vt semel omnia colligamus ad clausulam, breuiarium Eccle. 42.

relegimus uobis, qd' ad cōpēdiosam plenitudinē redigens Paulus apostolus insinuat: De cætero fratres quæcūq; sunt uera, quæcunq; pudica, quæcunq; iusta, quæcunq; sancta, quæcunq; amabilia, quæcunque bonæ famæ: siqua uirtus, siqua laus disciplinæ, hæc cogitate, quæ accepistis, & didicistis, & audistis, & uidistis in me. Hæc agite, & Deus pacis & dilectionis erit uobiscum. Amen.

Philip. 4.

AD DIVVM CORNELIVM PAPAM DE cardinalibus operibus Christi usq; ad eius ascensum ad patrem Præfatio.

Olent matres infantulis nuper editis in ipso uitæ introitu aptare uocabula, & ex aliquibus præcedentibus uel circunstantibus causis, uel ex genere, uel ex euentibus imponere nomina, ut in ipsis primordialibus initijs quædam præfigerentur commonitoria ingredientibus uitam, ne nomen eis esset ad ignominiam, si originalis naturæ traductio à consueto limite deuiaret, et à uirtute patrum degenerans indigna successio monstri non hominis faciem exhiberet. Respicerent potius ad nomina uel officia sua, quorum inspectio honestæ conuersationis formam eis infunderet & doctrinam, ut honorificarent naturales causas & rationales disciplinas, nec in aliquo elementarias amaricarent dulcedines, uel primarias offenderent dignitates. Nam olim tumultuariè uel inconsiderate nomina rebus imponebantur, sed ex quo ad Adam adducta sunt singula, ut uocaret ea & propria imponeret nomina, prouisum est in populo antiquo & institutum ut aliqua esset in uocabulis ratio, & interpretaren-

De titulis & nominibus.

Gene. 2.

tur nomina uitam, & exprimerent aliquam personæ proprietatem, secundum quam uel differret à cæteris, uel etiam communicaret. Sic in nominibus patriarcharum Abraham, Isaac & Iacob magnarum rerum extitere indicia, & præloquebantur uentura, nec deerat impositorum nominum secundum sensum suum effectuum certitudo. Apud gentiles etiam non in nominibus, sed in agnominibus posteà à uiris illustribus obseruatum est, ut nobilitas generis uel uirtutis gloria posteros illustraret, Augusti uel Cæsaris titulo succedentem honorare progeniem, & imperatoriæ dignitatis hæredes primæ orignis irradiare fulgoribus. Sic & philosophi et doctores antiqui tractatibus suis nomina prætexere, breui titulo grandis materiæ latitudinẽ prælibantes, & propriæ gloriæ præposito nomine suo prouidentes, ut integritatem operis & laborem autoris tam styli, quàm personæ in posterum autoritas conseruaret, & facilè scripturæ subtilitas indicaret, si aliqua manus inuida elegantiæ tractatuum elimatorum pannum rudem insueret, uel nugis suis quasi sua essent quæ alius laudabiliter dictasset furtiua translatione insereret. Sic in capite libri sui quisq; autorum se posuit, ut & stylus autori, & stylo autor famularetur, & autoritate altrinseca cõmunis gloria muniretur: hoc uirorum illustrium præclara meruerunt ingenia, & per hæc uiuax eorum fama & gloria indelebilis perseuerat. Nos uerò qui uix intelligimus quæ ab eis dicta sunt, sensu & eloquentia omnino eis impares, siquid aliquando scribimus, indignum titulo iudicamus, ne fortè nobilis materia, cuius explanationi studium adhibemus, decoloratam se potius quàm ornatam nostra præsumptione queratur. Verum quia solent aliquando patres nugis infantilibus arridere, & linguis balbutientibus delectari, indulgentiam meretur humilitas, quæ quo potest accessu sublimitatis uestræ manibus se porrigit attrectandam, non gloriam mendicans, sed gratiám. Ego quidem nec à meipso neque ab

Nomina rebus consona.

potest,quod omnem superat intellectum. Quicquid audiri uel uideri uel sciri potest,non conuenit maiestati: hebes est in hac consideratione omnis acies sensuum,& caligat aspectus: hanc inuisibilem lucem, & inaccessibilem naturam sex alis hinc & inde seraphim statu & uolatu circumuenit & abscõdunt,statu æternitatis immobilitatẽ monstrantes,uolatu uerò altitudinem eius,sic in superioribus eleuatam,ut quantumlibet ad cor altũ homo ascendat,exaltetur Deus, & cõprehensionis importunitatẽ euadat. Nec tamen alæ illæ, quæ Dei uelant substantiam nostros conspectus diffugiunt, sed illæ puris mentibus se uisibiles exhibent,& operum Dei ratio, siue eorum quæ ex nihilo sunt, siue eorum quæ ex materia uel facta sunt uel fiunt, se intelligibilem exponit: & quæ circa Deũ & quæ sub Deo sunt, mundi potest cordis quoquo modo synceritas contemplari. Prima rerũ conditio sex instituta diebus fatetur artificem, & profitetur opus autorem. Neq; enim suijpsius artifex esse aut potuit quis nouam creare materiam, nec potuerunt multa & diuersa rerum esse principia: quia nisi ad unum cuncta respicerent, discordia & infinitate cuncta turbata uoluerentur in chaos, & repugnarent & colliderentur in se discordes materiæ, nisi omnibus factoris autoritas imperaret, & unius monarchia potestatis, uniuersitatis causas et efficiẽtias ordinaret. **Vnum necessario est principium.**

Homo itaq; præposituram in inferiora accepit,sciẽs quis hunc honorem cõtulerit: nec tamen ea scientiæ perfectione illustratus est,ut eo modo cognosceret conditorẽ, quo eius cognitioni reliquæ creaturæ subiectæ sunt: sed distantiam maximam experiretur inter summa & infima,et ex hoc ipso esset Deo accliuis & humilis,quo autori suo se in nullo posset cõferre, cuius effugere dominium nec penetrare cõsilium,nec poterat uitare iudicium. Itaq; qui circa ipsum sunt angelici spiritus, licet inuisibilis naturæ sint,in legationibus tamen suis se auditu manifestant & uisu, & salutis nostræ ministeriales sæpissime ex- **Homo non potest Deo conferri.**

est, facilius uideo: & hoc sensui meo quasi esu incorporeo, principium autem illud uix remotissimo odoratu quasi pertransiens sentio. Illa quidem intellectualia per uisibiles creaturas, quantũ fas est animæ uidere uel præuidere, diuina mente à longe prospicimus, in multis per opinionum & coniecturarũ pelagus circunducti, in multis ueritati hærentes, in multis magnitudine rerum oppressi, exclamamus cum Apostolo: O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei. Cordi igitur nostro se offert Deus, & aliquid sui luminis infundit inuitans & prouocans. Nisi enim aliquo modo sentiretur, nec appetendi, nec inquirendi spes esset aliqua uel facultas. Sed quia ex parte sentitur, admirationi est odor ille & sapor, nullam habens cum carnalibus dulcedinibus similitudinem, et per omnia suauitate differens, eoq; desideratur copiosius quò cætera delectamenta excedit. Desiderium autem inquirentes purificat, & purificatio exclusis enormitatibus ad formam Dei prouehit ascendentes: atque ita in opere suo imago & similitudo Dei multis laboriosisq; prouectibus propriam sibi demum indicat dignitatem. Ad hanc rerum adeò profundarum indaginem nisi incarnati uerbi magisterium accessisset, humana defecissent ingenia, & nescio si & aliqui auderent ad hæc tentanda conatus assurgere: sed associata carni diuinitas assumptam naturam ex parte suæ uoluit esse claritatis cõsortem, & apertis cœlis super doctorem & Dominum nostrum ad superiora nostrum introduxere aspectum: & uidimus gloriam eius quasi unigeniti à patre: & de plenitudine gratiæ & ueritatis quæ in ipso est, instillata est nobis aliqua portio. Et cum Philippo audiuimus. Qui uidet me, uidet & patrem. Nec tamen in hac uisione plena potest esse sufficientia donec in splendoribus sanctorum in die uirtutis suæ agnoscatur ratio gignentis & geniti & procedentis: quam oculus non uidit: nec auris audiuit, nec in cor hominis ad liquidum hucusque

Roma. 11.

Ioan. 1.

Ioan. 14.

Esa. 64.

1. Cor. 2.

ascẽdit. In his omnibus quæ dicta sunt omnino sensum nostrum materiæ excedit sublimitas, & stylum repellit moles nimij põderis & ascensionis arduæ difficultas: sed præcepti uestri pater excellentißime me coëgit necessitas, ut tentarem si fortè importunitate studij aliqua possem de sanctuarij supellectile uellicare, & reducto in partem uelamine arcto subtiliq; aditu propitiatorium intueri: præsumpsit meditatio aspicere à longe, & annos æternos inquirere, & quid ante tempora secularia esset, indagare: si tamen seculum uel tempus dici potest ante lucem & diem & solem: & quomodo ante causas elementarias & materiales origines illa æternitatis infinitas se haberet, si illa omnipotentia apud se solitaria esset, & ministeriales ei deessent spiritus, & maneret apud se illocaliter sempiterna diuinitas: & in quo esset sapientiæ regnum, cum non esset quod regeretur, & usu specieq; careret illa inanis antiquitas. Ab his omnibus repulsus, ad secularia uisibilia compulsus sum redire, & utinam meipsum cognoscam & sciam. Quòd si animæ meæ, quæ corporis mei obtinet principatum, nec originem sciò, nec metior quantitatem, nec qualis sit intueri sufficio: si ignota est mihi ratio quare ipsa delectetur in corpore persecutore suo: si nescio quis hãc legem membris insculpserit, ut tam uiolenta dominatione spiritum opprimat, & melior digniorq; natura deteriori succumbat, patienter me ferre oportet, si operatorẽ uniuersitatis non intelligo, qui in minimis operationũ suarum particulis meam profiteor cæcitatem. Insolubilis uidetur hæc quæstio, quare homo rationabilis in negata nitatur & uetita, & semper illicitis delectetur. Omnino rarum est & difficile fieri bonũ, facile & pronũ est esse malum, & hac sine magistro, sine exemplo doctrina statim à pubescentibus annis imbuimur & docemur. Vide in ipsis qui sanctimoniã profitentur, quæ religio manum claudat porrectis muneribus, quæ solitudo aures obserat oblatis fauoribus:

Homo animã suam non cognoscens, patienter Deum nõ intelligit.

Nitimur in uetitum.

Vir bonus est animal rarũ.

Homo in malum pronus.

uoribus: quæ gula communibus est contenta saporibus. Quis non se habeat uilem, si uideat humilem? Quis nō putet opprobrium, si se sentit inglorium? Quis enumeret uoluptatum potius monstra quàm species? quæ per concupiscentiæ carnis uitam animam trahunt, clàm palamq; de conclaui ad forum, de lupanari ad theatrum? In primis abrasa uerecundia pudoreq; conuulso, non absconditur scelus, nec nutat ratio, nec discretio reluctatur carnis affectibus, captiuus spiritus consentaneam exhibet clientelam. Hoc ipsum quod dico, carnis affectus, impropriè dico: quia hæc uitia propriè animæ sunt, quæ sentit & mouet & uiuit, cui imputatur peccatum: quia ipsi datum est arbitrium, & iudicium, & scientia, & potentia, per quæ poßit improbare malum, & eligere bonum. Corpore autem sic utitur anima, sicut faber malleo uel incude in qua format omnium turpitudinum idola, & fabricantur quælibet quarun cunque uoluptatum simulacra. Non est caro dictatrix peccati, nec inuentrix malitiæ, nec cogitatus format, nec disponit agenda, sed officina est spiritus, qui in ea, & per eam, quæcunq; affectauerit, peragit & cōsummat. Quòd autē ipsa insensibilis sit, spiritu recedēte dignoscitur: post cuius discessum nulli apta usui superest putredinis massa, & paludis aceruus. Quicquid enim sentit, à natura corporis alienum probatur. Quòd uerò caro aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem cōtendere dicitur, & repugnare, impropriè arbitror dictum, quia solius animæ lis ista est, quæ secum rixatur, & cum proprio arbitrio litigat, certior in huiusmodi quæstionibus quid bonum sit, quid malum, quàm in aliarum rerum inquisitionibus quid uerum sit, quid falsum. Nam in abditrarum causarum inspectionibus & secretis naturæ potest homo errare uel decipi: quia non per omnia à fine usq; ad finem intellectus humanus attingit: sed in his quæ oculis & manibus subiacent, nulla subtilitas iudicium impedit; quia fœtentia à non fœten-

Spiritus captiuus.

Arbitrium cuique datum.

Corpus est animæ officina

Caro non reluctatur propriè spiritui, sed spiritus sibi.

tibus, decora à turpibus, amara à dulcibus, dura à suauibus, et à dissonis consonantia facile discernũtur. Sed desiderij sui ueneno mens ebria, corpus cõtumelijs applicat, et iunctis complexibus ambo in mortiferas suauitates elapsi, obdormiunt. Cumq; euigilauerint, serò pœnitentiam adducit confusio, & inquinamentorum horror fœdatæ menti occurrit. Et *in cæteris omnibus quæ malignè patrata sunt, huiusmodi ultio peccatorẽ persequitur, & ipse libidinum labe crapulatus se conuomit.*

Auaritia malum. *Sed auaritiæ solius & quæstus ardor nec satiat cupidũ, nec pœnitet eum cumulasse, quod crescere optat, nõ minui: & dyscola obstinatus semper quid idolo suo immolet sedulus coaceruat.* Vnde *hæc sitis diuitiarũ miseris pectoribus aßidet, et*

Ambitio. *ambitionis salsugo bibulam animam occupat, ut per fas et nefas ad loca superiora etiam de latebris eremi nonnulli se ingerant: & de omni gradu ubi aliquis aditus patet, anheli prodeant, discurrãt ad iudices, blandiantur mediatoribus, conducant auxiliarios, & modis omnibus elaborent: ut sedeant cum principibus eo quæstu: ut maledicat* Deus *quod ipsi benedixerint, & benedicat quod maledixerint. Hæc lex peccati quare in his & similibus legem iustitiæ opprimat, & quare eneruata ratio cum stare poßit, tam miserabiliter ruat; difficile est assequi, maximè cum defectus iste à damnationis sentẽtia pendeat, & hanc ineuitabilem pœnã antiquã transgreßio sit sortita.* E*go si meipsum nescio, si animæ meæ substantiam & naturam ignoro, si eorum quæ intra me sunt rationem non intelligo, qua audacia supra me erigam oculos ut uideam principium sine principio, & finem sine fine attingam?* A' *talibus ausibus desistendũ excellentia maiestatis imperat, & ipsa impoßibilitas omnes ingenij nostri conatus repellit.* E*a igitur*

Argumenta libri huius. *quæ licita sunt & cõcessa tangamus, & circa cunabula saluatoris prima infantiæ eius fercula degustemus, & circuncisi & loti uicto diabolo, sanctificatis affectibus in cœna cum domi-*

no recũbamus, ubi pane Angelorũ refecti, post illius cibi deli cias surgamus ad transitum: ut de hoc mundo uehiculo crucis euehamur ad cœlum, spiritu sancto nos replente: qui deinceps nos doceat, & patefaciat quicquid in exilij huius peregrinatione moles corporis & imperfectionis lippitudo fecit obscurum. Libellum igitur quem de cardinalibus Christi Domini nostri operibus scripsi paternitati uestræ (suppresso nomine nostro) misi, in quo fons sacramentorum & disciplinæ huius in qua stamus origo, formam & exemplar rectè uiuẽdi nobis proponens, ab humili aduentu usq; ad gloriosum eius reditum ad patrem gradatim conscendens, quem potius in mente nostra, quàm in pagina scribi desidero, & utinam in sanctitatis uestræ conspectu memoriam & recordationem nostri supplex mereatur affectus. Titulus operis

DE NATIVITATE CHRISTI.

Adest Christi multũ desiderata & diu expectata natiuitas, adest solẽnitas inclyta & in præsentia saluatoris grates & laudes uisitatori suo per orbem terrarum sancta reddit ecclesia. Gaudia nobis cœlitus nuntiantur, lætitia imperatur. Nox ista sacri partus conscia, nouis fulgoribus illustratur. Gloriantur in cœlestibus superi, pax in terra bonæ uoluntatis hominibus confirmatur. Aßunt Angeli, loquuntur pastoribus: non dedignantur loqui personis humilibus, & cum ipsi sublimes sint, infimos non aspernantur. Nec luce insolita, nec angelorum terrentur pastores præsentia, sanæ & puræ fidei homines delectantur in eo quod audiunt consonas laudantium uoces cœlestes, gloriæ & gratiæ diuinæ præconia modulantes. Nec satis fuit superis arcana reserare cœlestia, etiam hominibus pax reddita nuntiatur, & bonæ uoluntatis noui muneris largitate consecratur affectus. Oportuit bonum Dominum certificare & lætificare in aduẽtu suo bonas expectantiũ uoluntates: & mul- Gaudia natalis dominicis

tiplicatis testibus certa præsentiæ suæ dare indicia, ut iam non expectaretur quasi uenturus: sed qui uenerat uideretur, & essent Angeli quem sibi noua Christi infantia cõsecrarat, sancti ortus & loci indices. Vnus Gabriel uirgini obumbrationem uirtutis altißimi nuntiat, multitudo cœlestis exercitus gratulabunda saluatorem mundi prædicat aduenisse, & recõciliata terrestria superis canit, & cõsilium antiquum prodijt palàm: nec iam secretum est, sed innotuit publicè in cõspectu gentium reuelata Christi benignitas, & oblata mundo in nullo à nobis differẽs, excepto quòd peccati expers fuit saluatoris humanitas. À supernis legationibus incipit Euangelium, cuius primi dictatores Angeli extiterunt. Nec iam in manibus prophetarum similitudines & ænigmata inuoluuntur, sed Angelorum iubilo, & hominum stylo, & euidenti rerum iudicio constat: & consonãt simul promissa & data, umbrisq; remotis, lex et Euangelia sunt unita. Multiplicantur testes, militia cœlestis conclamat, credit pastorum cuneus & exultat. À sapientibus & prudentibus nõ quærit testimoniũ, qui paruulis se reuelat. In huius doctrinæ initio statim fastus & ambitio condemnatur. Non colores rhetorum, non inductiones persuasoriæ adducuntur, ratio & miracula harũ rerum ordinẽ complectuntur. In primis signa se fidei miscuerũt, & maxima in hoc efficacia dogmatum fuit, cum simul uerbis & rebus actum est, ut nullum infidelium repugnantia inueniret diffugium. Nox illa omni luce clarior, sermones Angelici pacẽ hominibus nũtiantes, designato loco Bethlehẽ, ad quærẽdum puerum cohortantur: pastores illi amplius mẽte quàm oculis carnalibus illuminati, ad cõspiciendum Emmanuel festinant, & edocti intus inuisibili magisterio spiritus sancti, quem paruulum uident confitentur immensum: et piæ ei deuotionis affectum præsentant. Electa adest humilium personarum simplicitas, ut poneretur regula & indissolubilis daretur forma: quod non nisi pau-

peribus spiritu Christi pateret humilitas: nec superbos ad intuitum sui posset admittere ueritas. Veniūt in Bethlehem, *quē prædixit* Gabriel, *inuenitur* Emmanuel, *ciuitas parua, domus paupercula, supellex exigua.* Nulla *domus ambitio, nisi reclinatoriū in stabulo, mater in fœno, filius in præsepio: tale elegit fabricator mundi hospitium, huiusmodi habuit delicias sacræ uirginis puerperium.* Panniculi *pro purpura, pro bysso in ornatu regio laciniæ congeruntur: genitrix est obstetrix, & deuotam dilectæ soboli exhibet clictelam: attrectat, amplectitur, iungit oscula, porrigit mammam, totum negotium plenū gaudio, nullus dolus, nulla naturæ contumelia in puerperio.* Pedissequas *substantia familiaris non patitur, mancipiorū obsequia sumptus tenuis & inops mensa excludit.* Nullum *domus arcta diuersorium occultabat: nec secreti recessus erant illius casulæ,* ✻ *incastraturam tectum, & soli parietes per circuitū uestiebant.* Nec *locus ibi erat lauacris, quæ solent puerperis præparari, quippe nec aliqua naturæ iniuria matrem domini læserat: quoniam sine tormento peperit, quæ in conceptione caruit uoluptate: & tamem consuetudinem sequens, ut legi satisfaceret, quasi cū alijs mulieribus esset ei in hoc opere ratio similis, diebus designatis recubuit, & depositi oneris lassitudinem professa oblatæ quieti paruit: & in diebus separationis non se à toro* Ioseph, *qui eam nunquam tetigit, sed ab ingressu templi & cæteris quæ lex prohibebat, continuit.* Vltro *maturus ab arbore baiula fructus elapsus est: nec oportuit uellicari, quod sponte prodibat.* Nihil *in hac re petijt ultro: nec præcedens delectatio aliquam expetijt pœnarum usuram, spiritu sancto obumbrante, incēdium origīale extinctum est: ideoq; innoxiā affligi non decuit, nec sustinebat iustitia ut illud uas electionis communibus lassaretur iniurijs: quoniam plurimum à cæteris differens, natura communicabat nō culpa.* Eratq; *ei proprium priuilegium, quod nulla mulierum*

Casa dominica

✻Alibi incastraturam

Laus Mariæ.

Mariæ priuilegium.

nec antè, nec deinceps meruit obtinere, quòd erat simul mater & uirgo singulis titulis insignita. Vnde & matri plenitudo gratiæ debebatur, & uirgini abundantior gloria, quæ carnis & mentis integritate insignis, spirituali & corporali intus & extrà Christi præsentia fruebatur. Ornamenta quæ deerant, etiamsi adessent, non haberent oculos inspectores, quia præsentia paruuli sic eorũ qui aderant, Ioseph, & siquis fortè alius ibi erat, oculos occuparat, sic illuminauerat animos, sic corda illexerat, ut in hoc summo bono omnium bonorum unita collectio uideretur: nec opus esset euagari & mendicari per partes, quod simul in se uno fidelibus omnipotens infantia præsentabat. Angelica sanè non est credendum ibi ministeria defuisse, nec recesserat à uenerabili pectore matris spiritus sanctus ad uerbũ Gabrielis elapsus. Poßidebat domũ suam, & templum, quod sibi consecrauerat, adornabat. Seruabat sacrarium suum, & sanctimoniæ thalamum honorabat, lætificabant consolationes huiusmodi animam benedictam, & tanti habitatoris reuerentia concupiscentiarum ludibria abigebat: legem mentis lex carnis non infestabat: rebellio nulla quietem spiritus affligebat. Paruulus sugens ubera pura alimonia utebatur, & fons sacri pectoris defæcatum edulium ori mundißimo infundebat. Sed et cor matris quædam dulcedines quæ humanũ superant intellectum imbuebant: eratq; utrinq; mira iucunditas, quam pia sanctæ matris & deuota humilitas, & sancti sanctorum immensa benignitas cofœderatis affectibus mergerentur. Extrinsecus nuda erant & egena quæ uidebantur, nihil in illa paupertate uidebatur diuinum: non his quibus reuelatum est desuper, quorũ primi fuere suprà memorati pastores: quorũ innocẽtia & simplicitas electa est, ut laus Christi perficeretur, qui piscatores & pastores sequentibus temporibus confunderent oratores, & à pauperibus & humilibus prædicatio paupertatis habet initium. Execrari solent Aegy-

Prædicatio à pauperib. habet initium.

ptij hoc hominū genus, & abominabiles eis sunt oues & pecora. Sed huiusmodi officium ab initio autoritatem obtinuit, & Abel pastor munera de gregibus ouium obtulit, quæ in eo, quòd cœlitus inflāmari uisa sunt, quòd grata essent Deo, cunctis innotuit. Pastor Abraham, Isaac & Iacob uiri Deo familiares, pastores patriarchæ duodecim. Pastor ipse Moyses, qui in eremi recessu, dum sequitur pecudes, in rubo cōspicit Deū: & potestate signorum collata populi recipit principatum. Helisæus de aratro propheta constituitur. Dauid de postfœtantes accipitur, & in regni solio collocatur. Agnum quem abominatur Aegyptius, sacrificari sibi præcipit Deus, eiusq; sanguinis Israelitarum postibus illitus, exterminatorem Angelum repellit & abigit: nec timetur mortis periculum, ubi tantæ reuerentiæ cōspicitur signum. Ad umbram Petri languentes consurgunt, apostolis subijciuntur dæmonia: cedit idiotis reproborum eloquentia, prædicante Paulo captiuas complicant manus gentes & regna. Pauperes electi, superbi neglecti: nec fastus, nec altus circa Christi discipulatum aliquem obtinent locum, Christus pauper discipulos diuites aspernatur. Pauper mater, pauper filius, inops hospitium bis qui in forma huius scholæ in ecclesia militant, præbent efficax documentū. Hunc in cunabulis adorauere pastores, & paruulum cōfitentes Deum simpliciter argumētosi in spiritu & ueritate, quem adorauerunt, nouerūt. Fuerat quidem miraculum, quòd apertis cœlis lux fulgoris insoliti nocte super eos fulserat, quòd auditi Angeli & conspecti, quòd ab ipsis fuerant edocti & instructi pastores. Sed licet hæc præcessissent, tamen circa infantiam pueri diuinitatis intimatæ nulla humana ratio præbebat experimentū: nec circa illius præsepij angustias, uagiente inter alligaturas infantulo, aliquod maiestatis erat indicium, sed auditui fides obtēperans, nullū apud Deū impossibile uerbum credidit: & per spiritum sanctum ad sacramentum hoc

Pastores Aegyptus abominabiles.

Pastorum commendatio.

gloriatur, & confitetur Domino *cœli & terræ, gratias agens quòd reuelata sunt diuina mysteria paruulis, à quorum intellectu sublimitas huius mundi repulsa est, quæ* Deo *subijci non potest, dum secundum carnem & sanguinem inuisibile ipsius suis regulis inuestigat.* Hic *est primus religionis introitus, sicut in mundum primus* Christi *ingressus, ut quicunq; pie uult uiuere, humiliter de se sentiat, neq; supra se in mirabilibus ambulare præsumat.* Fundamentum *sanctitatis semper fuit humilitas, nec in cœlo stare potuit superba sublimitas.* Hanc *primã gratiam ingrediens mundum noster paruulus attulit, & à cunabulis nos sibi conformes fieri uolens teneri uoluit in uita, quod exhibuit in persona.* Quia *uerò filij* Dei *sumus, humanitatis participatione frater noster fieri uoluit, ut essemus secum beatitudinis cohæredes, & haberet tota compositio hominis perfectam plenamq; letitiam, cum spiritus diuinam repræsentaret imaginem, & caro nostra Christi corporis similitudinẽ, consummatæ societatis beneficium obtineremus, cum nominis* Christi *& hæreditatis consortes, & diuinæ naturæ communicamus per spiritum, & humanæ per corpus.* Iurauit Dominus *& non pœnitebit eum, & promißionum suarum non immemor, sicut se daturum nobis iurauerat, sic compleuit:* Filius *datus est nobis, qui cum in forma* Dei *esset, splendor gloriæ & figura substantiæ eius, non est confusus se ad formam serui exinanire, ut qui de fraternitate eius gloriantur & uolunt ascendere, non erubescant descendere: sed eidem scalæ cum* Iacob *innitantur, & cantantes canticum graduum ab imis ad superiora conscendant.* O Domine *quàm admirabile est nomen tuum: uerè tu es* Deus *qui facis mirabilia.* Non modò *mundi huius staturã admiror, nõ stabilitatem terræ, cum eam complectatur uolubile firmamentum, non singulos dies, non lunæ defectum & incrementum, non solem semper integrum & laborẽ eius perpetuũ, non temporũ uicißitudines in quibus quædam*

Humilitas sãctitatis fũdamentum.

Humanæ naturæ per Christũ perfectio.

Hebr. 1.

Scalæ Iacob innitendum.

arent, quædam uirent, & quæ mortua modò uidentur, deinceps reuiuiscunt. Miror Deum in utero uirginis, miror omnipotentem in cunabulis: miror quomodo uerbo Dei caro adhæserit, quomodo incorporeus Deus corporis nostri tegumētum induerit. Miror in hac dispensatione tanti dispendia temporis, & tam lentos processus ad obedientiam saluatoris. In breui poterat patrari negotium, & poterat tantus labor abbreuiari ad solum Christi uerbum, sicut factus mundus, et disposita cuncta ad eius imperium. Sed elementario mundo dignior est rationabilis homo, quod ex eo quòd in eius seruitium facta sunt omnia, facile creditur. In cæteris quocunq; modo aliquæ satisfaciunt rationes, hic solus me complectitur stupor. Et cum Abacuc cano: Consideraui opera tua et expaui. Miror ieiunium, miror tētationes, miror omnipotentem in sepulchro iacentem, miror occisum et resurgentem, hæc sunt noua mira, quæ prædixerat Esaias: Nouum faciet Dominus super terram. Mulier circundabit uirum. Opus suum faciet, et peregrinum opus eius ab eo. Iesus Christus heri et hodie ante Luciferum genitus, initium carnis sumpsit ex uirgine, et quem cœli cœlorum non capiunt, qui implens omnia cum sit in omnibus, ab his tamen non capitur nec tenetur. Nouum est et inauditum quòd in materni angustias uteri, circundedit intra se fragilis caro uirtutem altißimi, & ordinem rerum, cursumq; naturæ mutauit sapientia Dei, et ubiq; diuinitas dilatata, plenitudinē sui uasi infundens exiguo sic est circundata muliebri utero, ut cum uniuersa ambiret, implens omnia, excedens cuncta, intra se omnia continens, extrà uniuersa complectens. Quem nos paruulum, propheta nuncupat uirum, insinuans ei nunquàm defuisse uirtutem, sed semper uirilis ætatis affuisse fortitudinem, quem infantilis infirmitas occultabat. Opus suum igitur fecit quod creauerat, saluansq; quod perierat, ad uitam reuocans quod mortuum erat. Sed peregrinū opus fuit in Deo,

Omnia hominis gratia facta.

Abacuc. 3.

Esa. 28.

Hiere. 31.

Infans Christus uir dicitur.

quòd uerbum factum est caro, quòd factus est uisibilis et comprehensibilis, paßibilis et mortalis, et peregrinum à maiestate puer sugens ubera, panniculis inuolutus & sustinens conuicia, filius Dei in patibulo constitutus. Consiliarius quoque dictus est paruulus iste, qui & alibi dictus magni consilij angelus, eò quòd secreta Dei quæ ab hominibus erãt absc͠odita, publicè reuelauit: et cum nemo nosset patrem n͠isi filius, ipse arcana Dei reserãs, indagnem trinitatis explicuit, loquẽs patri, et à patre responsum accipiens, & spiritum sanctum infundens discipulis, generationis & proceßionis intimans rationes, subtiliter astruens personarum proprietates, et indissolubilis essentiæ unitatem. Alia quoq; inferiora, sed tamen necessaria consilia edocens, ut beneficia collata homo intelligat, ut in eo quòd stat, gratias agat, et quòd poßibile est ex Dei gratia, cũ ceciderit, resurgat. De uirginibus, ait Apostolus, præceptum Domini non habeo: consilium autem do, tanquam misericordiam c͠osecutus. Vult et laudat ex imperio Domini, ut quæ nupserint, sic permaneant: quæ uero uirgines sunt Dei, cumulatione castitatis integritatem exhibeant Christo: & in hunc modum quæcunq; autoritate diuina immobilia c͠ostant, sic maneant: quæ uerò in alterutrum potest libertas arbitrij flectere, locum eligant priorem: quia etsi bona sunt, et à Deo instituta coniugia, melior tamen est continentia, et uirginitas excellentior, quam n͠o cogit neceßitas aut mandatum, sed perfectionis suadet consilium. Quòd si diuinis c͠osilijs obuiauerint tentamenta, & liberas mentes ad carnales reuocauerint appetitus, adest Deus fortis, nec spem ponat homo in homine, nec in brachio carnis suæ confidat: quia qui mundum uicit, uictoriam suis promittit militibus, & qui uictores sunt sui, cœlo uim inferunt: quoniam sicut scriptum est: Regnum cœlorum uim patitur, & uiolenti rapiunt illud. In paruuli huius nomine cum hoste antiquo congredimur, & fortis armatus superueniente

1. Cor. 7.

Matth. 11.

fortiore de atrio antiquitus possesso, potenter expellitur, & præsumptæ infestationis audaciæ silentiũ imperatur. Defectui carnis nostræ quæ à primitiuis fæcibus originalis mali infecta languerat, ex Christi carne redditur fortitudo: et sacramentorum communicatio, per quam illius corporis synceritati unimur, nos in tantum corroborat, ut de mũdo & de diabolo, & de nobisipsis uictoria potiamur, & sacramentali gustu uiuifi cis mysterijs inhærentes, una caro, & unus spiritus simus, di-
1. Cor. 6. cente Apostolo: Qui adhæret domino, unus spiritus est. Sic hi ad quos sermo fit dicuntur dij, & filij excelsi, nominis, & hæreditatis, & æternitatis participes, fortitudine societatis Christi subigentes tentamina, & cum homines sint ex indigniori materia, in captiuitatem redigunt et conspuunt ligantq; dæmonia. Et quidem in hoc tempore in stadio uitæ huius se exercet militia christiana, & præeunte Christi uexillo, quem & paruulum uidimus & cognouimus Deum, & quos spiritus consilij & fortitudinis munit, nec uinci, nec decipi possumus, quos eruditio, diuina scientia & potestate fecit insignes. Videtur autem in præsenti disciplina huiuscemodi non esse gaudij, sed mœroris, eò quòd nõ sine periculo certamina peraguntur. Bonum uerò certamen certantibus pacatißimũ fructum in futuro exercitatis in iustitia dabit princeps pacis æternæ, consignans sibi in beatitudine, quorum cõmunicauit naturæ. Ipsi gloria & imperium amodo & usq; in sempiternum. Amen.

SERMO DE RATIONE CIRCVNCISIONIS.

INter omnia testamenti ueteris sacramenta nihil circũcisione solẽnius antiqua celebrauit religio, nec tantũ in Hebræos, sed etiam in Phœnices et Arabes hæc traditio inoleuit. Reliquæ gentes tam mãdatum quàm factum irridẽt, & Deo minime asserunt con

uenire,ut ſaluatoris benignitas plagis infantium delectetur, et īmeritos in ipſo uitæ initio periculo mortis addicat. Hoc de bo*no domino ſentire,qui neminem uult perire, abſurdum,et irra tionabile iudicant.* Nec *tamen eis omnia reliqua ſacrificia ſunt horrori,ſed in multis naturalem legem ſequentes expiationum retinent inſtrumenta,et īmolant uictimas,et incendunt adipes, et cum odoramentis et libaminibus fundūt corām* Deo *uota et preces.* Legimus Iob Dei *teſtimonio approbatum, iugibus ſa= crificijs occupatum,nec legimus circunciſum.* Et *poterant eſſe eo temporum diuerſis in locis multi uiri inſignes, qui iuſtitiæ* Dei *ſubiecti, hoc ſigno carebant, licet filios* Eſau & Hiſmaël *putandum ſit huius traditionis non fuiſſe expertes:uerum cum opus iſtud et antiquitas cōmendet,et iubentis autoritas,inqui= renda eſt tanti myſterij ratio, quæ* Abrahæ *ſpecialiter & ſemi ni eius tanto pondere mandata eſt.ut quiſquis in illa gente hu= ius ſigni careret differentia,*Ethnicus,*nō* Iudæus *reputaretur, et à titulo filiorum* Iſraël *abraderetur* ꝑſcriptus. Hoc *cum octa ua die iuſſum ſit celebrari,et nomen circunciſio aptari, intima tum eſt his qui digni ſanctorum conſortio cenſebantur, ꝗ eo= rum nomina ſcriberētur in cœlis, et æternæ beatitudinis quam poſt uitæ huius ſeptimanā octaua conſequitur, hæredes fierēt, et conſortes quicunq; uitæ innocentiæ et cœlibatus ſanctimo= nia ſeſe domino conſecraſſent.* Tenera *itaq; infantia huiuſmodi erat imbuenda doctrina,et ante cōcupiſcibiles motus,quos pec catum meruerat,miſerabili pœnæ,et ineuitabili uindictæ etiam in paruulis adhibenda erat ſeueritas, et antequàm ebulliret ſar tago libidinum,prouiſum eſt uentilabrum, quo refrigerari poſ ſet, et extingui depopulatricis flammæ uagus ardor,et uniuer ſa perluſtrans incendiū.* Ideóq; *dolor uoluptati,et ſanguini de= lectationis ſanguis tormenti opponebatur,ut in primis elemen tis diſcerent paruuli ſemper ꝓpriæ memores ſectionis contra= ria curare cōtrarijs,et ad cohibēdos, refrænādosq; turpitudi=*

num appetitus necessarium esse sale corrosorio carnis perfricare pruritus, & semper recrudescentes desiccare putredines. Ad hoc corpus suum mortificabat Apostolus, non tamen circuncidens illud seminariũ membrum, sed totum se crucifigens, & omnibus extraordinarijs motibus opponens cauterium, usqueadeo corpus suum redigens in seruitutem ut diceret: Viuo autem iam non ego, uiuit uerò in me Christus. Cuius facti æmulatores erubescimus in pudendis, et detecto sectoq; confusionis operculo, quamuis conscientia testis semper nobis exponat scaturientes intus peccati insidias, nec internum uitare poßimus iudicium, uiriliter tamen standum est, & rationis autoritate increpandi sunt titillatorij sensus, & summopere uigilandum est, ne sequatur assensus. Intra nos pudor iste aboleri omnino non potest, quia nec totum hoc membrum, sed anterior eius portio iussa est circuncidi. Res sanè maxima est, si non egrediatur foras huius contagio corruptelæ, & insaniens bestia corrupti anhelitus catenis ferreis in ultimis animæ receßibus alligetur, intusq; fractis dentibus seipsam concupiscentia captiua masticet & corrodat. Manet itaque erubescentia propter sensum, ut qui in agone cõtendit, sciens circuncisionis mysterium, ab omnibus se abstineat quæ possunt huic flammæ ministrare fomentum. Nec tamen peremptoria est contendentibus, sed probatoria huius sensualitatis colluctatio tam ueterna: sed institutum est certamen inter spiritum & carnem, ut uictor homo peccati et pœnæ, post triumphos solẽnes coronetur in gloria sine infestationibus deinceps liber à peccato & pœna. Hanc uerecũdiam post præuaricationem uanitati subiecta, non uolens anima pertulit, & uim sustinet inquietudine perurgente, & inuoluntarijs motibus fatigata infelicitatis suæ deplorat miseriam, liberari de corpore mortis huius desiderans, & pacifici tranquilliq; status à Deo postulat libertatem. Quotidiano sanè conflictu spiritus & caro luctantur, & cau

ſatur ratio aduerſus domeſticũ malum, quod ita intra ſe exerceat regnum quaſi natura ſit uitium, et ſecum traxerit creatio prima peccatum. Hoc *utiq; prima non ſentit conditio, ſed ſecutum eſt tranſgreſſorem ſupplicium, & adhæſit indiuidua pœna peccato, de quo erubeſcent quicunq; mundo corde regem in decore ſuo uidere deſiderant.* Quis *in tam aßiduis illuſionibus non confundatur? quis non in tantis cõtumelijs erubeſcat?* Fomes *quippe huius mali intus in tenebroſis receßibus latitans, ut uiderit animam aliâs occupatam, & minus ad ſui circunſpectionem ſolicitam, irruptionibus uehementibus erumpit, & blanditijs uenena ſupponẽs pudicitiæ puritatem inopinatis inuadit aſſultibus.* Ideoq; *pudibundus homo nuditatem ſuam operit, & fœditatem confuſus occultat.* His *rediuiuis uulneribus ſemper hac ſanie illitis neceſſaria eſt per omnem huius uitæ ſeptimanam iugis reſecatio putredinum, & continua circuncißio cicatricum, & in cæteris quidem membra omnia imperio rationis obediunt, & arbitrij retinent libertatem.* Hic *uerò ubi* Babyloniæ *fornax exarſerit, & quaſi pice & nephtha conſperſi libidinum ebullierint appetitus, inflammata caro libertatis priuatur honore, intantum ut rebellia membra uelit nolit in motus nefarios audacter exurgant.* Præcedebant *olim integumenta rerum ſignificantia abolitionem peccati, & ad perfectionem inchoata tendebant.* Nec *hoc ſacramentum conſuetudini antiquæ ſubtrahere uoluit* Chriſtus, *& licet non eſſet in hoc tempore neceſſarium, tamen ne antiqua religio prorſus reproba uideretur, in ſe uoluit circuncißionis aptari ſignaculum.* Sanè *originale peccatum quod à primis patribus in totam generis huius ſucceßionem defluxit, omni tempore aliquibus remedijs oportuit expiari, licet uim plenam ſignificantia non habuerint, donec ad rem ipſam uentum eſt, quæ figurarum operiebatur uelamine.* Et *licet ſacramentorum arcana omnibus non paterẽt, uirtus tamen & effectus eorũ ignorari non*

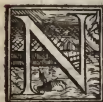
poterat: quia ab Adam usq; ad Noë sacrificia Deo cõstat fuisse accepta, quæ usq; ad illud tempus sine legis distinctione diuinitus inspirata institutione primi hominis celebrarent. Illa uerò sacrificia aut in animalium sanguine, aut aliarum oblationum incensionibus agebantur, nõ quòd fumo aut mortibus pecudum delectaretur Deus, sed ut intelligeretur immutabile iudicium, & prolata ab initio sententia in peccatum. Immutabile decretum ab æterna lege exierat concupiscentia affligi, & morte peccatorum puniri, nec poterat plagis exterioribus remedium aliquod subuenire, quin stimulus carnis sine ulla exceptione colaphizaret infirmum, & usq; ad dissolutionẽ mors importuna persequeretur captiuũ. Et mors quidem carnis concupiscentiarum intersecabat ludibria, nec poterat ultra peccare illud quod erat putredini ac dissolutioni prædestinatum & datum, sed supererat post mortem carnis animæ labor, & afflictio spiritus, nec poterat ulla ratione illa absolui damnatio, nisi morti omnium uita omnium subueniret, & pro generali morbo gratia Dei singulare propinaret antidotum. Hoc antiquum redemptionis nostræ consiliũ sanctis patribus reuelauit Deus, uoluitq; ut paulatim assuescerent homines paßioni, & morti necessariæ uoluntariæ mortis opponerent libamentum, & pœnam in medelã, & supplicium in remedium cõmutarẽt. Huius oblationis doctrinam sacrificia continebant antiqua & incensiones, & mortes huius consummationis gratiam præsignabant. Propter hoc cum iam fidei tempora propinquarent, imperata est circuncisio, & pars illa corporis, in qua est uoluptatum seminarium & libidinis officina, iussa etiã in paruulis amputari, ut proprij primitias sanguinis ei qui totum sanguinem suum oblaturus erat, offerrent, & communia singulorum sacrificia singulare præcederẽt holocaustum. Vbi uerò Christus

Ioan.5. Dominus uenit, de quo in capite libri scriptũ erat, ut in morte sua patris uoluntatẽ impleret, cessarũt sacrificia, nec iam trun-

cationem

cationem præputij Euãgelium imperauit, sed circuncisionem cordis, & omnem tam membrorum quàm affectionũ petulantiam gladio spiritus resecari, immutabili decreto mandauit. Et tantæ dignitatis illa una redemptoris nostri fuit oblatio, ut una ad tollenda mundi peccata sufficeret, qui tanta autoritate in sancta introiuit in sanguine proprio, ut deinceps nulla supplicantium postulatio sanguine indigeret alieno. A` diebus igitur uisitationis nostræ regnum cœlorum uim patitur, nec iam in expoliatione carnis circuncisio agitur, sed spiritus sancti uirtute uetustatis antiquæ sanies expurgatur.

DE STELLA ET MAGIS & Innocentium nece.

NATO in Bethlehem saluatore, audita est in Ephratha eius in terris præsentia, et usq; ad syluas camposq; gentium nouæ huius natiuitatis est fama porrecta, in Iudæa à pastoribus & ãgelis primò sunt hæc gaudia celebrata, nec multò post Arabum fines huius rei notitia penetrauit, & incolis Saba præclari stella luminis cœlestis numinis nouis splendoribus indicauit. Erãt in illis regionibus uiri syderũ inspectionibus assueti, qui arte mathematica uim discursumq; nouerãt planetarũ; qui ex elementorum natura rationem temporum metientes astrorum ministeria certis experimentis proprijs didicerant effectibus assignata. Hi ex uaticinijs Balaam olim audierant stellam oriri in Iacob, & hominem in Israel cuius fortitudo quasi rhinocerotis, ad quem in trieribus de Italia uenirent qui superarent Assyrios, & uastarent Hebræos, quo temporum nec in Iacob idolum, nec in Israel simulacrum esset. Diu homines illi huius prophetiæ prouentum expectauerant, & ubi uenit plenitudo temporis, orto repentè nouo sydere, ad antiqua recurrentes uolumina tam testimonio muniti quàm signo, droma-

dis inuecti in Iudæam stella duce perueniunt. Nec potuere Palestinæ incolas latere tanti nominis personæ, sed ubi auditū est quòd stellam indicem nati in Bethlehem paruuli sequerētur, Herodi noui regis inquisitio nuntiatur. Euocatis itaq; Magis rei huius ordinem cum omni diligētia sciscitatur. Audit natum in Bethlehem esse paruulum, quem profitentes regem & Deū qui de Saba uenerant adorare & uenerari festinant: intimatū est ei quòd ab antiquis temporibus Moabites propheta, licet gentilis, prædixerat: & contulit cum literis gentiū sanctorū uaticinia prophetarum, quorum scripta per omne sabbatum legebantur, de quibus nulla in populo Iudæorū ambiguitas erat quin rata essent, quæ illi uel asseruissent præterita, uel prædixissent futura: à fortitudine eius qui quasi unicornis obuios penetraret, in cuius obsequium ultrices de Italia trieres in Iudææ terminos aduentarent, & usq; ad finem mundi dilatarent imperium, anxius expauit & timuit. Conturbabat quoq; aliud quod in Michæa scriptū est testimoniū: Quoniā de Bethlehem quæ est Ephratha, egrederetur paruulus, qui dominator esset in Israel, cuius gressus esset ab initio à diebus æternitatis. Cūq; ea quæ domestici codices continebant, cum his quæ ab alienigenis dicebantur, intelligeret conuenire, diuinis tentans reluctari cōsilijs, simulat perfidus religionis assensum, promittens Magis sese ad adorandum paruulum cum omni deuotione illico affuturum, cum per reuertentes certitudinem de puero accepisset. Turbatur cum rege maligno Hierosolyma, non lætatur, expauescit & tabescit, & negare erubescit quod scriptura testatur. Nec minus horrendum scribarum sacrilegiū quàm Herodis impietas, quia proprio Iudæi abutentes priuilegio cum uisitationi diuinæ inuenirentur ingrati, causam sibi cum Herode fecere cōmunem, cum hinc & inde impietas & īfidelitas aduersus Dominū & Christū eius fremerent, & pariter in eius odio cōsentirēt. Ecce alienigenæ à fluminibus Aethiopiæ

ad paruulum Christum supplices ueniunt, & filij dispersorum deferunt munera, accedunt qui longe erant, & qui prope recedunt, in loco humili & supellectile uili rex regum & Dominus dominantium inuenitur, cognoscitur, & ab alijs adoratur. Quia uerò neminem in conspectu Dei apparere uacuum antiqua lex edocet, præuaricatoribus legis abeuntibus uacuis primitiæ gentium sacramentalia munera proferunt de thesauris, & Domino aurũ & odoramenta præsentant, profitentes ex ratione munerum de eo quem adorabant quid crederent, quid sentirent. In auro regem, in thure sacerdotem, in myrrha incorruptibilem quamuis paßibilem profitentur. Oblatio ista incarnati uerbi & exponit mysteria, & breui subtiliq; iudicio utriusque naturæ humanæ diuinæq; exprimit unitatẽ, quid & proprium est unicuique singulatim distinguens. Nam Deo patri, cuius regnum & imperium suis mundum replet splendoribus, in odorẽ suauitatis summus sacerdos & pontifex Christus se obtulit, cuius caro paßionis cremẽta carbonibus, incensionis suæ flagrantiam transmisit ad cœlos, & usque hodie odor ille suauißimus in terresti cœlestiq; ecclesia indeficiens perseuerat. Quòd autẽ paßibilitas quam obediẽs Deo uoluntarie suscepit incorruptione firmata sit, uirtus myrrhæ obuians corruptelæ suo probat effectu, & uisibilium ratione munerum immortalitatis solidæ constat euidens argumentum. Adorato Domino magi hilares alio tramite in suam patriam reuertuntur, quia necesse est ut qui credunt ad iustitiam, ore etiam confeßi sunt ad salutem, deinde uias eligant arctiores et se districtioribus mandatis obligent, quoniã per uias latas descensusq; præcipites itur ad inferos, per arctas uerò & difficiles reditur ad superos. Propter uerba labiorum Dei religiosus quisq; uias duras ingreditur, & iugulator uoluptatum stantẽ ex diuerso hostẽ securus aggreditur. Arcta uia est castitas, trames strictus humilitas, ieiunio affligi, & carnem in seruitutem Exod. 23.

Via ad cælũ difficilis. redigere, scopulosæ sunt semitæ, sed ad patriam superiorem non nisi per meatus difficiles armati milites reuertuntur. Non est tutus ad Herodem regressus, nec expedit cum his qui oderunt deum fœdera iungere: nec de religione cum malignantibus inire consilia, quorũ familiaritas infantiã Christi studiose persequitur, & antequàm formetur Christus in nobis in ipso piæ conuersationis initio ut extinguatur spiritus & suffocetur uita iustitiæ penitus elaborat. Delusum se Herodes conqueritur cum magos aliàs comperit diuertisse, quia molestißimum est principi tenebrarum cum excogitatis laqueis tẽtatos quoslibet nouerit euasisse, & acriori inflammatus rabie, in neces innocentium debacchatur. Sic sanctorum persecutionibus tyrannus crudelis illuditur, qui dum putat perdere quos occidit, melioris uitæ statum eis procurat: & quod ille in perditionem molitur, hi utuntur pro beneficio, quibus lucra uitæ perpetuæ per hæc momentanea damna celeri compendio acquiruntur. Ecce paruuli isti, quos hostis naturæ, pietatis inimicus, bestialis sæuitiæ, inauditæ crudelitatis monstrum Herodes occidit, subitò fiunt martyres, & dum uice Christi, & pro Christo auulsi à matrum uberibus detruncantur, testimoniũ quod nondũ poterãt sermone, perhibent paßione, et sufficit causa testimonio, licet nondum eloquio distinguatur. Illico spiritus infantilis uasculi receptaculum deserens, iam nõ teneli corporis ætatisq; nouitiæ tẽpore tenetur: sed ab illis infantilibus coagulis anima expedita, adepta rationis & intellectus plenitudinem in occursum Christi festinat: à quo militiæ suæ quærens stipendium, ad lucis & pacis æternæ præmittitur gaudia, & Epiphaniæ solennia in cœlestibus celebrat, nec in stellæ alicuius lumine, sed in ipsa claritate diuinæ præsentiæ gloriatur. Acta est natiuitatis solẽnitas sursum iubilantibus angelis, deorsum ex ore infantium & lactentium laus est perfecta resonantibus usq; ad cœlos uictoriæ tubis, & uersus

Herodes delusus cõqueritur

Herodis truculentia.

Ex ore infantium perfecisti laudem.

est paruulorum uagitus in gaudium, & luctus in iubilum, sequente nō stellam sed agnum exercitu innocentium, & baiulante gloriosissimi triumphi solēne uexillum. Nec potuit mundus inficere nuper agonem ingressum infantilem exercitū, & pedes qui nondum lutum calcauerant, urgens citatusq; transitus nō est passus ullis sordibus inquinari: sed in ipso uitæ initio tota illa innocua phalanx sine uno integritatis detrimento ad solidioris uitæ translata est gloriam. Et quæ expectari poterat annorum elapsu rationis discretio, repente nullis iam ætate illa temporibus subiecta omnis consummationis reperit finem, & casuum accidentium mutabilitates euasit. Euigilauerunt sensus quos sopor infantiæ opprimebat, displosisq; palpebris intuiti lucem in momento assecuti sunt, quæ pacificis & mundo corde debetur, beatitudinem: & ascendentes per omnium uirtutū gradus sine doctrinæ humanæ exercitio cumulatam inuenere mensuram, ita ut in ordine sanctorum protomartyres primum habeant locum, & secretorum conscij diuinorum propinquitate familiarissima clemētiam dei pro nostris exorēt laboribus, quos usq; hodie funestus Herodes persequitur, quorum sanguine & morte diabolus delectatur. Hi itaq; à cunabulis in cœlum translati, facti sunt superni Capitolij senatores & iudices, nōnullis ueniam obtinentes immeritis: assistuntq; miserationibus & ultionibus diuinis, sed sæpius agni, quem quocunq; ierit prosequuntur, mansuetudine, quàm ira uel furore utuntur. Hi nuper cruore lacteo loti primitias baptismi martyrio consecrarunt, tradentes posteris formam, ubi necessitatis articulus excluserit moram, non minus ad lauacrū animæ sanguinem efficacē, quàm sanctificatas uerbis solēnibus aquas, maxime cum nec sanguis hoc elemento careat, sed aquarum motu per totum corporis alueum fluat. Spiritus uerò sanctus & aquis & sanguini superfertur, qui subiectos sibi fouet & abluit, quo baptizante idem occisio quod mersio ope-

ratur, qua extinctam peccati uitam uirtutemq; emortuam utriusq; rei continet sacramentum. Ipse enim est qui uel hoc uel alio modo quicunq; est ille modus, baptizat, & ad idem refertur quod pura fide agitur per Christum dominũ nostrum.

DE BAPTISMO CHRISTI ET manifestatione trinitatis sermo.

Non satis est quòd angeli locuti sunt pastoribus, quòd aparuit stella regibus, quòd natiuitati & personæ & loco consona prophetarũ oracula, perfidæ gentis indicio Christo perhibentia testimonium, in unam cõuenere sententiam: sublimius & perfectius testimoniũ profertur diuinitus, & ipse pater inuisibilis auditur, & aures humanas omnipotentis dei præclara uox penetrat, & inaudita à seculo fidei species declaratur. Veniebat Christus ab baptismum, nõ egens lauacro, in quo peccatum non erat, sed ut sacramento perennis daretur autoritas, & tanti uirtutem operis nulla personarum acceptio commendaret, quoniam remissio peccatorum siue per baptismum, siue per alia sacramenta donetur, propriè spiritus sancti est, & ipsi soli huius efficientiæ priuilegium manet. Verborum solẽnitas, & sacri inuocatio nominis, & signa institutionibus apostolicis sacerdotum ministerijs attributa, uisibile celebrant sacramentum: rem uerò ipsam spiritus sanctus format & efficit, & cõsecrationibus uisibilibus inuisibiliter manum totius bonitatis autor apponit, & plenitudinem gratiæ unctionis diuinæ pinguedo sactificationibus officialibus infundit, & rem sacramenti cosummat & perficit. Si in Petri uel Pauli nomine baptismi gratia donaretur, posset alius alio uideri sublimior: & secundum ministrorum merita hæc singularis gratia æstimari, ut melior esset baptismus eius qui sanctior uideretur, & indignior esset

Christus baptismo daturus autoritatem baptizatur.

Remittere, est spiritus sancti.

qui ab eo acciperetur, quem non amplior æstimatio commendaret. Hæc & in alia sacramenta transferretur iniuria, ut non in eis unitas, sed diuersitas haberetur, si censerētur à melioribus fieri meliora, & minus haberet utilitatis & pōderis quæ fierent ab indignis. Sic eucharistia una alia melior, & baptismus pro ministerio uel melior, uel deterior crederetur. Absit hoc à fide catholica, absit à religione Christiana tantæ corruptionis fermentum. Vna nobis fides, unus dominus, unum baptisma: quod si ab indigno fortè fuerit consecratum, non audet iustus iterare uel corrigere quod semel est factum: quia per quēcunque fiat idem est. nec hoc priuilegum meritis est datum sed gratiæ, & proprie sibi omnipotentia dei retinet hunc effectum. Neq; enim Paulus pro nobis crucifixus est, aut nos gloriamur in Paulo, sed in cruce Domini gloriamur, cuius uirtus omnia peragit sacramenta, sine quo signo nihil est sanctum, neque aliqua consecratio meretur effectum. Hinc omnium sanctificationum exurgit sublimitas & profundum, & longe lateq; plenitudo diffunditur gratiarum. Quòd ne ulla præsumptio sibi doni huius in posterum gloriam uendicaret, in hoc sicut & in alijs, domini nostri ecclesiæ suæ prouidit benignitas, ut ipse baptizaretur à seruo, ne conserui conseruorum ministerium detrectarent, uel aliquis cuiquam in hoc opere præferretur, quoniam siue Iudas siue Paulus baptizet, Christus peccatum lauat, absoluit, & delet. Sic Rachel & Lia, Balam & Zelpham maritis accōmodant & liberos accipiunt ex uteris ancillarum. Scribæ & pharisæi in cathedra Moysi sedentes, dum agunt quæ ad cathedram pertinent, per omnia plenitudine potestatis utuntur, & officium non uita tantis effectibus honoratur. Obediunt dæmones exorcistis, Christum, inquiunt, scimus, & Paulū nouimus, & in nomine Christi quem Paulus prædicat adiurati egredimur, uos autem penitus ignoramus. Ecce in nomine suo nihil quæstua-

Fides omnib. una.

Baptismus se late extendit.

Similitudo.

rij peragunt exorcistæ, nec se eis deferre ipsi dæmones profitentur, sed nomen Christi etiam per lucrorum sectatores suæ gloriæ retinet potestatem: & fiunt in talibus causis ministri mercenarij sicut naues onerariæ quæ per pelagus euehunt institores, quarum rectores potius eorum, quos ducunt, pecunijs inhiant quàm saluti. Et tamen mare seculi huius necessarios habet huiusmodi transuectores: alioqui cessabunt commercia, nec ex trasmarinorum copia aliorum inopia habebit subsidium, nec occurrent sibi solatia regionum si uehicula tollantur de inuio, & pelagus immeabile relinquatur. Bonis quippe sæpe malorum ministeria suffragantur. Supponit itaque ceruicem sanctam manibus hominis humilitas redemptoris, & licet plenam non habeat uirtutem, suscipit tamen Christus baptisma Ioannis. Præparabat uiam Domino Iannes lauando exterius corpora, ut præcederet exterius lauacrum secuturum baptisma, in quo conferretur animarum ablutio, & peccatorum remißio. Præceßit quod erat ex parte, ut consummatio sequeretur. Horret tamen Ioannes, & accliue sibi esse sacrum Christi caput non patitur, quia maiorem à minore, benedici antiquis regulis refragatur, & criminalis ei uisa est usurpatio potestatis. De plenitudine Christi omnes accepisse, & seipsum cum cæteris prædicarat Baptista, ideoq; Deo et hominem manus imponere iudicabat temerarium, lauare eum in quo non erat peccatum, æstimabat superfluum. Sed ad soluendam calciamenti huius corrigiam confessus indignum, formidabat exhibere prælatum, si ipse in magistro sine causa tentaret hoc agere quod ab ipso suscipere necessarium dignoscebat. Ideoq; tremebundus humili satisfactione postulanti ministerium negat assensum, non quòd obedientiam detrahat imperanti, sed quòd iudicio suo seruo subdi, non competat maiestati: Tu, inquit, uenis
Matth. 3. ad me, & à te debeo baptizari. Cui Dominus: Sine modo.

Sic enim decet nos omnem complere iustitiam. Ioãnis humilitas non arguitur, nec uituperabile uisum est Christo simplicitatis diffugium, quod reuerentia, non importunitas suggerebat. In hoc igitur omnem impleri iustitiam asseuerat, si doctrinam præcedat exemplum, & honore se inuicem præueniant, qui maiorem & qui minorem obtinent locum, & qui maior est fiat minor, & præcessor sicut ministrator: si in unitate sacramentorũ omnes simul cõueniant, si pacis ecclesiasticæ fœdera non disrumpant. Baptizatur Christus, nec ultrà Iordanis retrorsum cõuertitur, aruerunt unctiones Iudaicæ, ceremoniæ putruerunt, perpetuo lapsu baptismi gratia emanat ad posteros, nec ulla uetustate siccatur. Adesse se tantis mysterijs et præsentiam suam dignosci dignata est sempiterna diuinitas, cœlisq; apertis in specie columbæ spiritus sanctus ibi seipsum ostendens, & intelligi uoluit & uideri, & quietißimo elapsu adueniens super Christũ quieuit & mansit. Acceperat quippe familiare super hoc ab eodẽ spiritu Ioãnes responsum, quia super quem spiritum sanctum sub hac specie uidere, ipse esset apud quẽ baptismi maneret autoritas, qui mundi peccata tolleret, qui solus à nullo sanctificatus, & cuncta sanctificans non tam interesset sanctificationibus et sacramẽtis omnibus, quàm patraret. Sed & uox patris audita est cœlitus: Hic est filius Matth.17.
meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite. Huc Marc.9.
usq; Domine sancte pater nõ audiuimus te loquentẽ, qui multifarie olim patribus locutus es in prophetis, & per angelos sanctos, quibus ad diuersa sæpe mysteria à te legatio est iniuncta. Teipsum non ita ante hoc tempus locutum audiuimus, ut personaliter tibi aßignetur locutio quã proferres. Hãc uocem à paternitate tua delatam, nemo est qui ambigat, non est qui sibi hoc uerbũ audeat arrogare, non est in cœlestibus agminibus qui Dominum Iesum, suum audeat filium nominare. Certè sibi soli non est trinitas, & solus pater scit filium, patremq;

serpentis sunt reperta uestigia, nec sacerdotij eius pœnituit Deum, quoniam sacrificium quod in cruce obtulit, sic in beneplacito Dei constat acceptabile & perpetua uirtute consistit, ut non minus hodie in conspectu patris oblatio illa sit efficax, quàm ea die qua de saucio latere sanguis et aqua exiuit, et semper reseruatæ in corpore plagæ salutis humanæ exigant pretium, & obedientiæ donatiuum requirant.

SERMO DE BAPTISMO CHRISTI.

HVic dilecto filio tuo domine nos præcipis obedire. Loquere igitur dñe, quia audit seruus tuus. Auditui meo dabis gaudiũ et lætitiam, doctrinam tuam amplector: suaue est mihi eloquiũ tuum, uiuus et efficax sermo tuus ancipiti gladio penetrabilior usq; ad diuisionem spiritus et animæ meæ attingens, carnales et spirituales intra me separat et sequestrat affectus, & à uilibus pretiosa distinguens quasi flagello de funiculis cõtexto, de meo interiori templo qđ tu inhabitas, omnem nundinationem expellit, nec patitur in atrijs tuis mercimonia colũbarum, sed à sanctuario gratiæ tuæ omnem uenalitatẽ excludit. Audio te cum irasceris, audio cũ misereris, siue parcis, siue flagellas, iustum et bonũ te prædico, in ira supplico, in clementia gr̃as ago, nec sanctis sermonibus cõtradico. Loquere magister bone, libẽter te audio, et cum aduersarius mihi, etiam in plagis et doloribus intelligo disciplinam: nec latet me, te docente, ad siccandas corruptionum mearum putredines prodesse cauterium, et mundare cicatrices ueteres sal disciplinæ tuæ, Euangelio tuo medente infusum. Præcipis ut infundam corrupto pulmoni hyssopum, & spiritus tui suauitate epota, totius malignitatis inflatio detumescat. À te Deus bone humilitatem discentes, quasi mansueta animalia quieto gressu te baiulamus sessorem, nequaqam sub hoc onere lassitudinem, sed quietem inuenturi: quia iugum

tuum non est graue, sed leue: & lex tua & testimonium iusti tiæ & præcepta, timor & iudicia delectabilium in se rerum continent sacramenta. Lex *tua docet uitare peccatum, & corripit transgressores: & ut lotis mundisq; pedibus in uia immaculata incedant, omnia præmonstrat offendicula, & insinuat diuerticula quibus periculosi transitus euitentur, nihil impossibile, nihil iubet austernm.* In *quibusdam per legem tuam promissa præmia nos inuitant: in multis pœnæ propositæ & supplicia uel damna territos animos à scelerum retrahunt appetitu: neque lex tua scripta à lege naturali in aliquo dissonat, sed reprobatio mali & electio boni sic animæ rationali infixa sunt diuinitus, ut de hoc nemo rectè causetur: quia nulli ad harum rerum prosecutionem deest scientia siue potentia: quia & quod agendum est, scimus: & quod scimus, facere possumus.* Q*uòd si impoßibilia essent præcepta tua, uel tantis difficultatibus onerata, uel uoluntas tua sic abdita, ut non posset intelligi quid à nobis tua expeteret altitudo, licet inuitus nemo peccet, posset tamen ex multis excusare delictum, nisi nobis & moderatio mandati, & ueritatis cognitio, & agendorum distinctio autoritate cognoscibili prouidissent: & simul se complecterentur poßibilitas & facilitas, & scientia & potestas.* P*ræcipis mihi domine* D*eus, ut diligam te hic, & possum et debeo: & totum me interius & exterius tibi esse iubes obnoxium: & de proximo iubes, ut ad meam eum mensuram complectar.* G*ratias ago tibi clementißime* D*eus, quia quod quærit à me, prius ipse donasti: & quomodo tu me dilexeris, si linguis hominum & angelorum loquar, nec dignè possum eloqui, nec uniuersa complecti, quæ mihi gratiæ tuæ contulit amplitudo.* I*ustum est domine ut diligamus te, quia & ipse nos diligis: & iniquum omnino est, ut te in aliquo dilecti tui offendant.* V*erè hoc mandatum legem complectitur et prophetas, et in hoc uerbo omnium scri*

pturarum uolumina coarctantur. Hoc natura, hoc ratio, hoc domine uerbi tui clamat autoritas: hoc ex ore tuo audiuimus, hic inuenit consummationem omnis religio: primum est hoc mandatum et ultimũ, hoc in libro uitæ cõscriptum, indeficien tem & hominibus & angelis exhibet lectionẽ. Legat hic unũ uerbum, & in hoc mandato meditetur Christiana religio, & inueniet ex hac scriptura omnium doctrinarum regulas emanasse, & hinc nasci et huc reuerti quicquid ecclesiastica continet disciplina, et in omnibus irritum esse & friuolũ quicquid dilectio non confirmat. Non pertinet domine ad te, nec de tuis est qui te non diligit: nec diligit te, qui scienter offendit. Dilectioni tuæ detrahit, qui terminos à te positos transit, et euangelij tui decreta transgreditur & contemnit. Non amat te, qui pecuniam diligit, tibi & mammonæ nemo simul deseruit. Non pertinent ad te speciem pietatis habentes & negantes uirtutẽ, nec militant tibi negotiorum huius seculi traiectores: non audiunt te, sed sicut aspis aures suas obturant, ne eorũ corda uerbum tuum penetret, quotquot peccato seruiunt uoluptati carnalium amatores. Lex tua Deus apostolorum et martyrum testimonio confirmata, paruulis tuis pauperibus spiritu quibus tibi regnum tuum dare complacuit, sapiẽtiam præstitit, et lætificauerunt animas eorum iustitiæ tuæ, in quibus per eandem legem edocti uixerunt: & hoc dilectionis præceptum ita fidelium mentes illuminauit, ut in pace et sanctimonia uiuentes pacificis et mundis cordibus te uiderent, et simul amor sanctus & timor castus perseuerantibus tibi studijs obedirent, usque adeò tibi ascensionibus huiusmodi propinquantes, ut fierent iudiciorum tuorum conscij, et per ipsos tua et nunc & postmodum iudicia exerceres. Præcepisti domine ut audiamus dilectum filium tuum: gratias tibi agimus, quia nos eius magisterio commẽdasti. Nos uerò ex præcepto tuo eius doctrinæ nos tradimus informandos, & inhærentes ei libenter, cum duce

Diligere Deũ primum et ultimum præceptum.

spiritu sancto omni tempore audiemus.

DE IEIVNIO ET TENTATIONIBVS CHRISTI.

Nno tricesimo carnis assumptæ, baptizato Dño in Iordane, postquam reuelãte patre, q. filius Dei esset, innotuit, non iam conueniebat eũ putari filium Ioseph, uel esse subditum illi. Nec tñ repente ad signa et miracula et doctrinam usus est potestate, sed interim autoritatem cõtinuit; et antequàm notum se faceret mundo, exposuit se tentandum diabolo, non ut diuinitatis integritas probaretur, sed ut tentatoris confunderetur præsumptio, dum fame et laßitudine post ieiunium ueritas humanitatis pateret, quæ diuinitati associata, omnino peccati sensu et consensu careret. Hac ætate tempus doctrinæ insinuatum est rationabile, nec ante has metas perperam inuadi magisterium, data est forma, quia nõ competit annis impubibus sedere in cathedra, et in primogenitis boum lege aratio est interdicta. Iam uerò cum ætatis & temporis ratio conueniret, et ad obediendũ uerbo Christi mãdatum cœlitus aduenisset: uoluit tamen sapientia Dei primò erudiendos informare exemplo, et contra tentamenta proponere documenta, ut audiret et uideret et sentiret humana rationabilitas, quàm insuperabilis sit uictrixq; peccati, si libertas arbitrij libero moderamine dirigatur. Igitur desertum Christus ingreditur, ibi suo, id est, spiritu sancto duce et comite conuersatur. Locus secretus eligitur, quia solius Dei iudicio ieiunia sunt agenda, et singulariter inspectorem, adiutoremq; Deũ uolunt hæc habere certamina, neq; in agonibus aliquibus periculosius militatur. Nulli religionis exercitio fraudulẽtius inanis gloria adulatur, nulli uirtuti fauor ita blãditur. Ieiuniorum sudoribus laus importuna se ingerit, et subtilißimis aculeis penetrans animam, dum extollit, emollit: & pungit, cum ungit.

Cathedra ueritatis quibus competit.

Christus in deserto.

Virtutem in hypocrisim uertit, et simpliciter inchoata peruertit. Quasi tinea quod integrum erat, rodit & occupat, et sanctitatis fundamēta euellit & dißipat. Subtilißimum malū proprio laqueo hypocritam iugulat, et proprijs armis sanctitatē impugnat. Castigatio carnis spiritum inflat, et macies corporis extenuatum arrogantem impinguat. Contemptus uenerationem uenatur, fames et calamitas laudibus saturatur. Mens hoc ueneno imbuta, in miserijs deliciatur, et occupata hac scabie in hulceribus gloriatur. Religio fit superstitio, et succedit ei ambitio subornata. Extincto spiritu quatriduano cadaueri solæ supersunt exuuiæ, uirtutis species exanimis & simulachrum sanctitatis. Tanta est hypocritarum dementia, ut fœtoribus pro odoribus abutantur, & pretiosa uilia, et aspera suauia arbitrentur, & fauorum sapor omnium dulcedinem superet condimenta, omnisq; delira sensualitas contrarijs delectetur. Propter hoc solitudo carens arbitris, & eremus assentatorum satellitio uacua, à ieiunante Christo eligitur, ut non cum carne & sanguine, sed cum spiritualibus nequitijs dimicetur, & amotis minarum occasionibus homo cum diabolo colluctetur, & soli sint in palæstra Christus & antichristus, spiritus & antispiritus. Neq; putet homo se euasisse pericula, cum in eremum uenerit: quia quantò subtilius, tantò difficilius à tentatore inuaditur, qui cogitationum foribus aßidens, omnia uirtutum genimina in ipso ortu strangulare molitur. Imaginem Christi delere cupiens, adulterinos colores naturali pulchritudini superducit, claritatem spiritus interpolat & obnubit. Verum liberius anima expedita obuiat impugnanti, ubi compedes impedimentorum defuerint, & aspectus irritamenta non nouerint: securiorq; est congressus, ubi singula non uellicant dimicantem, nec inebriant animum lenocinia uoluptatum. Honestius cum spiritu quàm carne luctamur: quia carnis complexus fœdus exhalans nebulas, eum qui sibi adhæserit

Hypocritarū dementia.

Solitudinis palæstra difficilis.

Lucta spiritus honestior quàm carnis.

aliqua ex parte contaminat, nec libidinum morsus quisquam euasit illæsus. Flatus ille pestilens etiam longe positos inficit, & hoc certaminis genus fugam potius quàm assultum requirit. Et quia solent oratione & ieiunio dæmones edomari, munitio eremi cum huiusmodi armatura exemplo magistri recipit Christianos: quos etsi omnes diuersorium non excipiat loci, animi tamen omnino necessaria est solitudo, ubi erecta specula mens sibi insopita prouideat, & detersa rubigine coruscantibus armis importunum hostem terreat & repellat.

Ieiuniorum uirtus.

Ieiunijs uitiorum sentina siccattur, petulantia marcet, concupiscentiæ languent, fugitiuæ abeunt uoluptates. Extinguitur ardentis Aetnæ incendium, & flammiuomi fornax Vulcani extincta intrinsecùs, montes conterminos non adurit. Ieiunium si discretione regatur, omnem carnis rebellionem édomat, & tyrannidem gulæ spoliat & exarmat. Ieiunium extraordinarios motus in cippo claudit & arctat, & appetitus uagos distrinxit & ligat, Ieiunium si humilitate ornetur, seruos Dei, mundi efficit contemptores. Ieiunium carnes azymas mundat & solidat: & putredines quæ ex adipe prodeunt, consumit & siccat. Ieiunium scripturarum delicijs pascitur, contemplatione reficitur, gratia stabilitur, cœlesti pane nutritur. Danieli interpretatio somniorũ reuelatur ieiunio, & tres pueri de Babylonio illæsi egrediuntur incendio. Moyses in monte quadraginta diebus cum Domino perseuerans, & Dei familiare colloquium, & legis ministerium ieiunio promeretur. Helias quoq; eodem dierũ numero abstinens in eremo cõuersatur. Vtilitas ieiuniorum temporibus Christianis clarius patuit, et à multis frequẽtata in plurimos se effudit. Quotquot uiros uirtutum uidimus, sine ieiunio nõ legimus ascendisse: nec aliquid magnum moliti sunt, nisi prius abstinentia præcesisset. Quoties aliquid à Deo obtinere conati sunt, ieiunijs incubuere & lacrymis, & pernoctantes in orationibus, cilicijs carni

carni hærentibus supplices beneficia postularunt. Nec defuit prouentus, ubi ad pedes Dei sacrificium cõtriti cordis offerẽs se prostrauit humilitas, sed propè fuit inuocantibus se Deus, & porrexit manum naufragis, & subuenit afflictis. Si Moysen & Aaron & Samuelem hodie haberet ecclesia, cum inuocarent, exaudirentur: & orantibus Iob, & Noe, & Daniele, populo parceretur. Rarus hodie Phinees, qui perfodiat impudicos: rarus Moyses, qui occidat sacrilegos: rarus Samuel, qui inobedientes lugeat: rarus Iob, qui pro filiorum negligentia sacrificiũ offerat: rarus Aaron, qui coràm Pharaone comminationes diuinas edicat: rarus Noe, qui his, quibus submersio imminet, arcam bitumine litam prouideat. Flens cum Apostolo dico, Inimicos crucis qui terrena sapiunt magistratus, quorum Deus uenter est, qui in his quæ dicere nefas est impudentes lætantur & gloriantur. Veneruut periculosa tempora quæ prædixit Apostolus, in quibus uoluptatum amatores magis quàm Dei, speciem pietatis habentes, uirtutem uerò abnegantes. Inueniuntur præpositi innumerabiles, qui ieiunia & orationes nec digito mouent, in quorum manibus iniquitates sunt, & muneribus eorũ dextra oneratur: frustra ab his quærantur miracula, frustra auxilia implorentur, non sunt idonei intercessores, Domini contemptores, nec conuenienter ad placandum eum accedunt, nec conciliant quem offendant. Efficax est oratio præcedente ieiunio, & sacris studijs antecedentibus, non patitur postulatio deuota repulsam. Eligitur solitudo, ut soli Deo uacans anima, cum in se per continentiam mactauerit uoluptates, purgatis affectibus ad cœlestia euolet, & uidens Deum oret & adoret, et dulcedinis supernæ suauitatẽ prægustet. Forma igitur ieiuniorum proposita fixoq; exemplo, postquã quadraginta dierũ abstinẽtiam Dominus cõsummauit, Satan cum esurientẽ uideret, accessit. Retroactum tempus obtinuerat quies, & secum silentij sera opus illud eximiũ

Raritas bonorum.

Philip. 3.

Oratio efficax præcedente ieiunio.

saluator exegerat, modò oblata famis occasione tumultuator de latebris prodiens, foras egreditur; & subdola professione quasi compatiens ei, subuenire periclitanti naturæ hortatur:
Mat.4. *Si filius* Dei *es, dic ut lapides isti panes fiant.* Nec uult fateri, *nec præsumit diabolus diffiteri* Christum filiũ Dei, *sed dubie dispenseq; consulens, tendiculas blandis innectit sermonibus, ut obaudientem sibi reddat obnoxium, & se de compaßionis specie reddat acceptum. Caro & laßitudo & cætera huiusmodi hominem testabantur, uirtutis integritas & uita carens omni peccato perfectius ei priuilegium adscribebant, & diuinitas potentißima ex ipsis effectibus negari non poterat. Fuerant & ante Christum uiri insignes, prophetæ, & sacerdotes, sed in peccatis concepti & nati, nec originali nec personali caruere delicto: & inuenta est in omnibus uel ignorantia, uel insufficientia, in quibus erronei peccauerunt, & eguerunt misericordia* Dei, *per quam edocti & restituti gratias egerunt* Deo, *& ad plenitudinem iustitiæ multum sibi deesse confeßi sunt, & sperantes in* Deo *nullam sibi soliditatẽ attribuere præsumpserunt.* Non ita *Christus, in quo uerbi carnisq; sic conuenit natura, ut nulla alteri ex altero iniuria deueniret: quia in carne socia nullam diuinitas maculam reperit, nec secuta est, nec præceßit. Hæc naturarum coniunctio diabolum excæcabat: quia impoßibile ei uidebatur, uel quòd esurire poßet diuinitas, uel quòd tantæ tolerantiæ poßet esse, tantæq; potestatis corporalis humilitas. Duplicem itaque inquisitionem sinuosa calliditate orditur, ut de* Christo *utrũ naturalis filius* Dei *sit, ipso respondente certitudinem habeat: ut cum* Deum *confeßus se fuerit, absurdum uideatur quod* Deus *esuriat, & in quamcunque partem se responsio uerterit, neceßitas conclusionis*
Tentatio prima. *occurrat: Si filius* Dei *es tibi non competit esurire. Quòd si esuris, manifestum est filium* Dei *non esse, quem uiolentia neceßitatis communibus indigẽtijs intercludit. Succurre, inquit,*

necessitati si potes, alioqui deficies, & præsentes lapides in panis muta substantiam: sic enim fiet ut euadas periculum: & si hoc potueris, probes te Deum. Non erat digna responsione quæstio malignãtis: neq; enim technas diaboli Dominus ignorabat, sed diuino cauillatori satisfecit eloquio, subtilissimo dogmate edocẽs corporis & animæ uitæ proprijs alimonijs deberi subsidia, & cibum animæ, id est, uerbum Dei edulijs corporalibus præponendum, & citius attentiusq; menti prouidendum quàm uentri. Nec opus erat ut hoc facto insidiatori innotesceret: quia nullo signo eius poterat inuidia commutari, cuius incorrigibilem iniquitatem desperatio sugillauit. Superfluum igitur erat ad suggestionem eius ibi nulla profutura miracula operari, cum satis esset diligenter consideranti, quòd esurientem cibi non superabat appetitus, & desiderij motus defectio non esset, sed uirtus. In nullo Christum aliqua coegit aut dominata est ei necessitas, qui propriæ moderamine uoluntatis disposuit & persoluit quod exegit humanitas. Sicut in ipsius uoluntate fuit consecrare ieiunium, ita & in potestate fuit tempore opportuno sumere cibum, quod utique nec ministerio, nec consilio diaboli fuerat ordinandum, quia & abstinentiæ & refectionis penes ipsum erat & arbitrium & facultas. Itaque nihil certitudinis seductor extorsit, sed dubius, incertusq; dimissus est, nec obtinuit ut se proderet Christus miraculo, uel intemperanter ad cibum properans obediret seductoris consilio, quasi tunc primum quid fieri oporteret data doctrina, acceptaq; sententia. Repulsus igitur autoritate scripturæ & propositi firmitate defecit scrutinio, nec tamen alia aggredi uia destitit, & falsatis argumẽtis prioribus alia subijciens, quibus ab eo consentaneas sibi responsiones aliquas extorqueret, adiecit. Eo igitur supra templi pinnaculum constituto, quem gula non potuit, uanagloria subuertere nititur. A' multis ambigitur utrum fuerit hic transla-

Tentatio secunda.

tio corporalis: & si de loco ad locum se Christus transferri
Dan. 14. permiserit, eo modo quo Abacuc de Iudæa in Chaldæam dela
Act. 8. tus est, & Philippus de Azoto in occursum eunuchi, qui re-
uertens de Hierusalem non intelligens Esaiam, codicem reuol
Ductus à spiritu qualiter intelligitur. uebat. Sed quòd corporaliter eum diabolus tulerit, uidetur in-
cõueniens, quòd humeris eius saluator insederit, & pro uehi-
culo usus sit quem præcipitatorem sciebat, uel ei ferendum se
commiserit, cuius insidias agnoscebat. Suo itaq; spiritu eũ cre-
dendum est ductum, & in deserto, & super templum, ut utro-
biq; eum diabolus assumeret ad tẽtandum. Et localiter quidem
in deserto prima fuit tentatio, sed cæteras eo modo circundu-
xit tentatoris astutia, uel circunduci passa est patientia salua-
Ezech. 43. toris, quomodo Ezechiel cum super fluuium Chobar sederet,
Hierosolymam raptus in spiritu ciuitatem ædificat & meti-
tur, & muros & templum instaurat. Hoc modo super culmen
templi Christus erat in spiritu, sciens quid antè spiritus affe-
ctaret, & hosti se de uana gloria pulsaturo opportunitatem
parabat. Hac igitur occasione loci hortatur & consulit, ut in
urbe sanctá & frequentia populorum quasi nouus funambu-
lus in excelso pendulus, se deorsum ad spectaculum uulgi ia-
Psal. 90. ctet intrepidus, addẽs ex testimonio scripturæ, angelorum af-
futura suffragia, quæ ruentem exciperent & conseruarent il-
læsum. O` execrabilis diaboli malitia ô stulta nequitia ô insen-
sata uersutia ô præsumptio excæcata Putabat malignus quem
gula non uicerat, uana gloria superari. Experientia quippe re
Adulatio. rũ didicerat, & in multis probauerat uitiorum uictores sæpe
nugis laudationũ corruptos, & cognatũ propinquũq; esse uir
tutibus malũ adulationẽ: nec facilè quẽquã posse euadere, quin
libẽter assẽtatorũ cãticis porrigat aures, & laudatorũ modula
tionibus delectetur. Et sicut rarus est, aut nullus qui de se mala
dici æquanimiter ferat: ita rarus est, qui non bene de se uelit sen
tiri, & se, si recte uiuit, stantem in uitæ rectitudine non diligat

æstimari. Quòd si opera uirtutum foras exierint, rarus est qui hominum iudicia conspuat, & laudes humanas contemnat. Hoc generale malum in humano genere satan putabat ex præcedentis occasione uictoriæ suggerere saluatori, ut popularibus laudibus uellet attolli, & facere sibi nomen iuxta nomen magnorũ qui sunt in terra, si geminato miraculo ieiuniorum constantia innotesceret populo, & uectoribus angelis sine offendiculo sustentatus, se filiũ Dei tam potẽti abstinentia, quàm angelorum obedientia comprobaret. Huiusmodi consilijs filios hominum satan corrumpere consueuerat, & robustis uirilibusq; animis etiã huiusmodi cogitatus immittit: & si ab ingressu mentis arceatur, renitente consensu, aliquid tamen de spurcitia sua ibi euomens abominationum horrore nauseare compellit. Sic, ut aliquid poeticum inferam, temulentus Cyclops illiciti coniugij appetitor, licet à Pallade repellatur, in gremio tamẽ eius Erichthonium fundit, & incorrupta Minerua, superest tamẽ deforme monstrum, nec omnino affectata scelera in memoria moriũtur. Non tentabis, inquit, Dominũ deũ tuum. Hoc in Deuteronomio scriptum est: Ecce lex legi obijcitur, & satan autoritate scripturæ abutens, malus legis interpres præcipitium quasi ex ratione mandati hortatur, sed intellectus fallax & falsus ueritate syncera confunditur, & generali edicto interdictum ostenditur, ne dum patet in quibuslibet angustijs quilibet exitus, deus ulla præsumptione tentetur. Alia explorator malignus argumenta conatur adducere, & ad summam cumulumq; nequitiæ suæ, continentem & humilem oblata egreditur potestate, & ostensa mundi huius sublimitate & gloria quasi indignum sit tantæ autoritatis doctorem, & insignium operum patratorem, ignobili & contemptibili schemate obumbrari, & dominatione uniuersorum usuq; animum dignum honore solicitat, & daturum se omnia pollicetur, si ei pro tanto munere gratias agat, & procidens

Oui. 2. Met.

Luc. 4.

Deut. 6.

Tẽtatio tertia

adoret tanti culminis largitorem. Solent uiris uirtutum huiusmodi præstigia se offerre, & testimonium religionis, conscientia prohibente, cum ab alijs digni honoribus iudicentur, facilè acquiescũt: & tam proprio quàm alieno fascinati iudicio à rectitudine corruunt, euersaq; cathedra mentis, humo fractis ceruicibus colliduntur: Repenteq; & subitò quòd multis erat partum sudoribus, ambitione irruente obliteratum est, & turbinis huius impetu auulsum est, quicquid antiquæ religionis laborauerat.

Adã causa mali.

meruerat. Malum hoc Adam in paradiso pulsauit & strauit, cum subiectionem quam deo debebat fastidiens appetijt dominatum: & cum uellet esse sicut deus, sine Deo se uidit & nouit: & conspectam carnis Euæ abhorruit fœditatem, quam licet operiret, manens tamen perpes ibi contumelia stetit & hæsit. Ad suasionem diaboli animam uanitati subiectam deiecit ambitio, poteratq; ex termino eius posteritas didicisse, quàm misera mutatio fuit de delicijs ad spinas & tribulos emigrasse, & rastris ligonibusq; auaritiam comdemnatam. Hoc malo restitit, & resistere nos saluator edocuit, ut soli Deo subiectus sit homo quantuncunque profecerit, ut in ipso, immo ipse sit substantia nostra, & pateat nobis quòd sicut peremptoria est altitudo quæsita, ita & periculosißima est oblata: non quòd potestas quæ ex Deo est sit damnabilis, aut ordinatio diuina peccatorum sit obstetrix: sed quòd excellentiam, cuius spiritus sanctus autor est, ita debet complecti humilitas, ut qui uocatus est superius, nesciat se sublimem, & per omnia agnoscat conditio conditorem, & gratia largitorem. Gloriabantur aliquando discipuli, & complacebant sibi in miraculis, gratulabundi quòd eis etiam dæmonia obedirent: sed repressa est, increpante domino, simplicitatis eorum præsumptio: Videbam, inquit, satanam tanquàm fulgur descendentem de cœlo. His uerbis eo-

Luc. 10.

rum animis intimãs, quia ante hoc tẽporale initiũ ipse in principio, ĩmo ipse principium existens apud Deum, ante hominis

conditionem superbientis diaboli ruinam uidit, & affectatæ dominationis ambitionem deiectionis eius fuisse causam: nec in hoc gaudendum esse, si quis prærogatiua celsitudinis donaretur, sed hãc esse certam stabilemq́; ueri gaudij metam, si uocatio nostra iustificatione muniretur: & tunc demum ratum constare beatificationis prouentum, si huius ordinis scriptura in conspectu dei indelebilis seruaretur. Hoc igitur attendentes, *q́ non in nobis quasi ex nobis sufficientes sumus, sed ex domino sufficientia nostra est, & contentos solo* Deo *necesse est ei esse omnes accliues, cui totum debemus quod uiuimus, quod mouemur, quod sumus. Qui de plenitudine sua nobis interim prout cuiq; opus est, donationes partitur, donec ad cumulum perueniat copia consummata, usqueadeo confırta coagitataq́; mensura, ut nihil uel accedat ãplius, uel recedat, sed in cognitione dei certum finem stabilemq́; metam omnes & animæ & corporis obtineant appetitus.* Frustra *itaq; regna huius mundi transitoria & mutabilia immutabili & æterno regi ostendit uel promittit diabolus, cum ipse dicat regnum suum de hoc mundo non esse: non quòd creationem suam remouens dæmonum subiecerit potestati, sed quia in his qui amorem mundi dei amori præponunt, non dignetur diuinitas sibi facere mansionem: & impoßibile sit eos à deo regi, qui se diabolo tradidere: quia Christi &* Belial *nulla est participatio, nec aliqua iustitiæ cum iniquitate potest esse communio.* Regnum *hoc est naturæ, sed malitiæ persecutio est, non defensio: & tota huius potestatis uirtus in mortem damnationemq́; eorum qui sub hoc principe militant, elaborat.* Regnum *hoc munitur uitijs, ambitur flagitijs, turres eius sunt crimina, arma quarumcunq; turpitudinum molimina.* Huius *regis telonearij sunt pauperum oppressores, tribuni seductores, præfecti iudiciorum peruersores.* Cubicularij *eius sunt quæstuum aduncatores, mercimonij traiectores, ærarij sacerdotes, nu-*

Ioan. 18.

Regnũ diaboli uitiis munitur.

mularij doctores, conductitij defensores, linguæ subdolæ uel consilij locatores, uenales auxiliarij, bilingues causidici, concinnatores mendacij, fabricatores peccati, uestiti mollibus, amicti discoloribus. In domo huius regis sunt, qui paludamentis talaribus pauimēta uerrentes, capillis muliebribus se in fœminas transfigurant, & dignitatem uirilem non sine naturæ iniuria dehonestant. In hoc regno sunt quicunque ueritatem Dei commutant in mendacium, quicunque quasi in taberna uitiorum præcones uenales animas inpurißimis dæmonibus corrumpendas exponunt. Hic auaras manus cupidi muneribus complicant, hic genu flexo concupiscentiæ suæ quisque idolum colit, et propriæ libidinis adorat simulachrum. Non hæc te Domine Iesu gloria mouet: non huius mundi tu tenes imperium: non horum cupidine tu cadis, aut prosterneris: non adoras malitiam. non peccato subijceris, qui seruis tuis dæmonia subdis, & omnem huius mundi gloriationem destruis & confundis. Insanißime Satan, qua fronte, qua lingua ausus es dicere Saluatori, ut ante te, qui stat inflexibilis & immobilis, caderet, ut te damnatum ipse qui te damnauerat, adoraret? Quis ausus, quàm impudens hæc fuit præsumptio? Quid desperate sperasti? An filium Dei putabas posse tecum apostatam fieri? Si de mundo uisibili id est, cœlo & terra, & de his quæ in eo aguntur, te iactas habere dominium, nec cœli nec terræ tu conditor, nec solem moues, nec cursum das syderibus, nec per te uoluitur firmamentum, nec uides aut intelligis Deum, nec ullum tibi est cum cœlesti militia consortium, uel aliquem habes ad superioris mundi claritatem accessum. Huius inferioris mundi tua est scabies, tua languentis sunt ulcera, hæc scalpis, hæc impurus ablingis. Si quid uitij est, si quid corruptelæ, ut cadaueribus aßides, tu contrectas putredines, tu distemperas fæces, tu uersas fœtores, tu spiritus nequam, tu in pristino seculi huius fermentator immundus,

Regni diaboli sequaces.

Apostrophe in Satanam.

tu sanctitatis corruptor, & simplicium perturbator, tu incen diator libidinum, & omnium turpitudinum adinuentor: in his regnas, quos inquinas: & in his quos polluis, dominaris. For= *nicatores et adulteri te habent suggestorem, te habebunt tor*= *torem, te quoq; cum illis ultricia incendia concremabunt. Stul tis uanisq; promißionibus nullus à corde Christiano dari de*= *bet accessus, sed primis titillationibus obuiare debet abigēs ma nu: nec foueri debet coluber, donec in draconē formetur.* Men= *dax est diabolus, et his qui sibi obtemperant, multa se daturum promittit.* Malum *hoc in uniuersa ecclesia uagatur, & com*= *munis pestilentia innumerabiles occupat, ut pro gloria huius mundi qui liberi erunt, si uendāt in seruos, et per uitia ad ser*= *uitia deputentur, & obligati pacto chirographum subiectio*= *nis conscribant diabolo.* Per *omne nefas uoluptates emuntur, & per omne scelus copiosæ libidines exquiruntur. Iudas ille proditor uenditurus magistrum, prætaxatum pretium à prin*= *cipibus exegit sacerdotum: Quid mihi, inquit, uultis dare, & ego eum uobis tradam?* Vsq; *ad mortem* Domini *amor lucri se ingerit, nec uitæ saluatoris quæstus desideriū parcit.* Etiam *in sinu sacerdotum ambitio dormit, ibi sub umbra recubat, in secreto thalami se frauduleter occultat. Simon apostolorū tem poribus uenalem putans spiritū sanctum,* Petrum *donis aggre ditur, et tentat emere potestatem, per quā plura lucretur.* Hæc *sacrilegij forma per omnia officia gradusq; discurrit, & nihil intētatum ambitio prætermittit.* Nec *dubitet quisquam diaboli hæc esse negotia, & nundinatores eius quicunq; hæc exercent commercia, nec quicquam huiusmodi ab eo, nisi præmissa apo stasia, donari.* Inuerecunde *tentator ambitiosos aggreditur, & conditione perniciosa præmissa talia pollicetur, ultra quæ ex*= *tendi non posit cupiditas, regnorum scilicet omnium monar*= *chiam, & uniuersitatis dominatum: ut in omnibus mundanis unus homo quasi* Deus *habeat potestatē, & uni omnia subie*=

Matth. 26.
Ambitio.
Actuum. 8.

cta sint, & generale uectigal excellentiæ principali cuncta
Apostophe in cupidos: persoluant. Quid ultrà cupide quæris? quid amplius auare desideras? nunquid & sic potest impleri ambitio tua, aut satiari potest fames tua, offa huius mundi iniecta dentibus tuis, & faucibus tuis uniuersa rerum massa intrusa? Mundum habes, Deum non habes: mundus transibit, tu cum eo qui non stat, cades, transibis, & rues. Peremptoria sunt hæc consilia, quæ tibi talia pollicentur, in quibus te necesse est aut uomitu, aut ruptis interire uisceribus. Sed & pretium quod petitur, ut diabolum adores prostratus: & eum tibi Deum constituas, quem non dubitas seductorem, si consenseris ut concidas, casus tui te non potes excusare improuidum, cum ipse tibi casum & ruinam prænominet, et præcipitium exigat, qui tanti se facit nundinatorem culminis, et tantæ tibi promittit fastigia potestatis. Regnum Christi non est de hoc mundo: regnum cœlorum tibi Deus promittit, ipsum solum adora, ipsi soli memento ut seruias, qui repulso tentatore, te quoq; gloria & honore post uictoriam coronabit, si in iustitiæ rectitudine steteris, nec falsis promißionibus obtemperans, ad uenerationem diaboli damnationis eius factus particeps incurueris.

SERMO DE COENA DOMINI ET prima institutione consummãtis oĩa sacramẽta.

Suscitati Lazari Hierosolymis increbuerat rumor, & tam solenne miraculum ad uenerationem Christi excitauerat populum: unde & ei ciuitatem ingredienti, cum ramis palmarum obuiam processerunt, sedentemq; super asinum resonantibus laudibus gratulabundi introduxerunt in urbem, regem Israël confitentes, & acclamantes, filium Dauid in nomine Domini aduenisse, cuius æternum imperium prophetarum uaticinia antiquitus conclamarant. Nec latebat Dominum, qui sciebat omnia,

quòd in uiæ illius confinio de torrẽte paßionis erat bibiturus, & ex ea ueneratione quæ impendebatur ei à plebe, inflammandam amplius inuidiam magistratuum, & animos exacerbatos uehementiori insania perturbandos, & conspirationis malignæ non ultrà posse occultari cõsilia, nec differri amplius quæ de eius interitu cogitarãt. Sed uolebat pius magister cum iam damnationis suæ dictaretur sententia, & propè esset ut figeretur in cruce, suæ dare indicia potestatis: & qui animam Lazari reuocauerat ab inferis, & quatriduano mortuo reddiderat uitam, dignosceretur uirtute diuina, non humana tantum opus patraße: & impoßibile esse suam animam ab inferno teneri, qui alienam potestatiuè extraxerat: nec se neceßitate, sed obedientia urgeri ad mortem: & uitam quam alijs reddebat, ad se quoque ubi iuberet illico redituram. Finem igitur legalibus ceremonijs impositurus, parari sibi uoluit pascha, & ex consuetudine legis ea quæri quæ solennitas exigebat, agnum assum, panes azymos, & lactucas agrestes. Non oportet esse fermentarios noui testamenti ministros, puras synceras'q; mentes sanctum quærit conuiuium, in ueru crucis boni odoris assatio omnem excoquat carnalium sensuum cruditatem, & induret solidet'q; mentis affectus, nec in ecclesiæ sanctæ sacrificio ulla sit macula, sed pura simplicitas & innocentia uitæ in una ecclesiæ catholicæ domo à fidelibus de Aegypto egredientibus transito mari rubro lotis Christi sanguine affectibus offeratur. Cœna itaq; disposita inter sacramentales epulas obuiarunt sibi instituta antiqua & noua; & consumpto agno, quẽ antiqua traditio proponebat, incõsumptibilem cibum magister apponit discipulis: nec iam ad elaborata impensis & arte conuiuia populi inuitantur, sed immortalitatis alimonia datur, à communibus cibis differens, corporalis substantiæ retinens speciem, sed uirtutis diuinæ inuisibili efficiẽtia probans adesse præsentiam. Significata olim à tempore Melchisedech

Cœnæ dominicæ apparatus

prodeunt ſacramenta, et filijs Abrahæ *facientibus opera eius*
Matth.26. *ſummus ſacerdos panem profert et uinum:* Hoc eſt, inquit, cor*pus meum.* Manducauerant *et biberant de eodem pane ſecun-*
Marc.14. *dum formã uiſibilem, ſed ante uerba illa cibus ille cõmunis tan tum nutriendo corpori cõmodus erat, et uitæ corporalis ſub-*
Luc.22. *ſidium miniſtrabat. Sed ex quo à* Domino *dictum eſt:* Hoc *facite in meam cõmemorationem, hæc eſt caro mea, et hic eſt ſanguis meus, quotieſcunq; his uerbis et hac fide actum eſt, panis iſte ſubſtantialis & calix benedictione ſolenni ſacratus, ad totius hominis uitam ſalutemq́; proficit, ſimul medicamentum et holocauſtũ ad ſanandas infirmitates et purgandas iniquitates exiſtens.* Manifeſtata *eſt etiam ſpiritualis et corporalis cibi diſtantia, aliud fuiſſe quod prius eſt appoſitum et conſumptum, aliud quod à magiſtro datum eſt et diſtributum.* Quandiu *cibi illi qui ad diem feſtum erant parati à cõueſcentibus apoſtolis ſumebantur, ueteris paſchæ agebatur memoria: nec dum* Iudas *ad ueterem uitã pertinens, diabolo inuadente et occupante animum eius egredi cogebatur: ſed ubi ſacrũ cibum mens perfida tetigit, et ſceleratum os panis ſanctificatus intrauit, parricidalis animus uim tanti ſacramenti non ſuſtinens, quaſi palea de area exufflatus eſt, et præceps cucurrit ad proditionem et pretium, ad deſperationẽ et laqueũ.* Orta *fuerat aliquãdo, ſicut in euangelio* Ioannis *legitur, de nouitate uerbi huius quæſtio: & ad doctrinam myſterij huius obſtupuerant auditores, cum dice*
Ioan.6. *ret* Dominus: Niſi *manducaueritis carnẽ filij hominis, et biberitis eius ſanguinẽ, non habebitis uitam in uobis.* Quod *qdam quia non credebant, nec poterant intelligere, abierunt retro: quia horrẽdum eis et nefarium uidebatur ueſci carne humana, exiſtimantes hoc eo modo dici, ut carnem eius uel elixam, uel aſſam, ſectamq́; membratim edere docerentur, cum illius perſonæ caro ſi in fruſta partiretur, nõ omni humano generi poſſet ſufficere: qua ſemel conſumpta, uideretur interiſſe religio, cui*

nequaquam ulterius uictima superesset. Sed in cogitationibus huiusmodi caro et sanguis non prodest quicquam: quia, sicut ipse magister exposuit, uerba hæc spiritus & uita sunt: nec carnalis sensus ad intellectum tantæ profunditatis penetrat, nisi fides accedat. Panis est esca, sanguis uita, caro substantia, corpus ecclesia: corpus propter membrorum in unum conuenientiam: panis propter nutrimenti congruentiã: sanguis propter uiuificationis efficientiam: caro propter assumptæ humanitatis ꝓprietatem. Hoc sacramentum aliquãdo corpus suum, aliquando carnem & sanguinem, aliquando panem Christus appellat, portionem uitæ æternæ, cuius secundum hæc uisibilia corporali communicauit naturæ. Panis iste communis in carnem & sanguinem mutatus, procurat uitam & incrementum corporibus, ideoq; ex consueto rerum effectu fidei nostræ adiuta infirmitas, sensibili argumento edocta est uisibilibus sacramentis inesse uitæ æternæ effectum, & non tam corporali quàm spirituali transitione Christo nos uniri. Ipse enim & panis, et caro, et sanguis idem cibus & substantia, & uita factus est ecclesiæ suæ, quam corpus suum appellat, dans ei participationem. Et nos quidem cum caro essemus & sanguis, corrupta & infirma corporis animæq; natura reformari non poteramus, neq; ad similitudinem Dei reuerti, nisi morbo inueterato imponeretur malagma conueniens, & in curatione desperatæ infirmitatis contraria remouerentur contrarijs, & similia similibus conuenirent. Panis iste quem dominus discipulis porrigebat non effigie, sed natura mutatus omnipotentia uerbi factus est caro, et sicut in persona Christi humanitas uidebatur & latebat diuinitas: ita sacramento uisibili ineffabiliter diuina se infudit essentia, ut esset religioni circa sacramenta deuotio, & ad ueritatem cuius corpus sacramenta sunt, syncerior pateret accessus usque ad participationem spiritus, non quòd usque ad consubstantialitatem Christi, sed usque ad socie-

Mãducare carnem & bibere sanguinem quomodo intelligatur.

Transsubstantiatio.

strictissime interdicit. Lex quippe esum sanguinis prohibet, Euangelium præcipit ut bibatur: in quibus mandatis hoc maxime discernere debet Christiana religio, quòd sanguis animalium à sanguine Christi per omnia differens, temporalis tantum habeat uiuificationis effectum, & uita eorum finem habeat, & sine ulla reuocatione terminum constitutum. Ideoq; ad obtinendam æternitatem non potest perficere quod semel obrutum nõ surgit ulterius, nec aliqua ei superest uirtus, quod sine ulla spe præcisis radicibus mors penitus exiccauit. Vita uerò hominis licet aliquam habeat affinitatem cum sanguine, non tamen solo sanguine regitur, sed anima sanguini dat caloris & nutrimenti effectum, sicut & cæteris quæ in corpore sunt, propria distribuit officia, & diuidit motus, & quasi talenta partitur. Nec oportuit ut sanguini humano sanguis pecudum misceretur, quia uita rationalis hominis uitæ bestiali consociari non habet, sed omnino à fidelium animis quasi sanguis impurus detergenda est hæc carnalis opinio, ne putetur uita hominis eo modo transitoria quo uita pecudum inanescit, uel quòd sanguis consubstantialis sit animæ, & necesse sit utrunq; superueniẽte suffocatione dissolui. Carne quidem animalibus similes sumus, sed uita dissimiles, ideoq; quod commune cum eis habemus nobis incorporare licẽter possumus, quod uerò dignitati nostræ non conuenit, & ab æternitate alienum uidetur, à nobis subtilissimo legis iudicio separamus. Bibimus autem de sanguine Christi ipso iubente, uitæ æternæ cum ipso & per ipsum participes, animalis uitæ peccata, quasi sanguinem impurum horrentes & fatentes nos per peccati gustum à beatitudine priuatos & damnatos, nisi nos Christi clementia ad societatem uitæ æternæ suo sanguine reduxisset. Nobis itaque pro quibus sanguis Christi oblatus est in cruce, & quos reconciliauit Deo omnes excedens uictimas hoc sacrificium singulare, ipse Christus pincerna porrexit hoc po-

Vita hominis non solo sanguine regitur.

culum, & docuit, ut non tantum exterius hoc sanguine liniremur, sed & interius aspersione omnipotenti anima muniremur, et penetrans omnia tanti medicamenti uirtus quicquid esset intus ibi durum effugaret, et renouaret, sanaretq; quicquid morbi carni uel spiritui ueteris uitæ adlinierat corruptela. Dixerat sanè huius traditionis magister, quòd nisi manducaremus & biberemus eius sanguinem, non haberemus uitam in nobis: spirituali nos instruens documento, & aperiens ad rem adeò abditam intellectum, ut sciremus quòd mansio nostra in ipso sit manducatio, & potius quasi quædam incorporatio, subiectis obsequijs, uoluntatibus iunctis, affectibus unitis. Esus igitur carnis huius quædam auiditas est, et quoddam desiderium manendi in ipso, per quod sic imprimimus & eliquamus in nobis dulcedinem charitatis, ut hæreat palato nostro & uisceribus sapor dilectionis infusus, penetrans & imbuens omnes animæ corporisq; recessus. Potus et esus ad eandem pertinent rationem, quibus sicut corporea nutritur substantia & uiuit, & incolumis perseuerat, ita uita spiritus hoc proprio alimento nutritur: & quod est esca carni, hoc animæ est fides: quod cibus corpori, hoc uerbum spiritui: excellentiori uirtute peragens æternaliter, quod agunt alimenta carnalia temporaliter & finaliter. Celebrantes sacramenta commonemur, quasi ungulam findens & ruminans pecus reuocare ad fauces, et minutatim commolere dominicæ institutionis exemplum, ut semper paßio sit in memoria, nec terreant crucifixi hæredes mortis supplicia, sed paſcant & reficiant maturatæ resurrectionis lætabunda solennia. Quàm præclarus est calix iste, quàm religiosâ est huius potus ebrietas, per quam excedimus Deo, et quæ retro sunt obliti ad anteriora extendimur, non habentes sensum huius mundi, sed diuitis præparati delicias contemnentes, cruci hæremus, sanguinem sugimus, & intra ipsa redemptoris nostri uulnera

Esus carnis Christi.

figimus

figimus linguam, quo interius exteriusq; rubricati, à sapientibus huius seculi iudicamur amentes, qui religionis huius abhorrentes mandatum usque hodie retro abeunt, & à secretis diuinis omnium intra se mysteriorum continentibus summam diffugiunt & recedunt. Qui manducat ex hoc pane, ultrà non esurit: qui bibit: ultrà non sitit, quoniam mysterij huius sic sufficit gratia, sic reficit intelligentia, ut cuicunque tantæ rei innotuerit plenitudo, omnis consummationis fine inuento Christi baiulus ipsum ferat in pectore, ipsum gerat in mente, & omni tempore habitatori suo dicta & facta iubilatione cõsona laudes resonent, & gratiarum actiones decantent. Hæc ebrietas non accendit, sed extinguit peccatum, in hoc uino non est luxuria, nec mouetur ad ludum post hunc potum lasciuia. Cum sopiuit obliuio cuncta carnis ludibria, mira sunt quæ sentit, magna quæ uidet, inaudita quæ loquitur, quin agnus iste paschalis inhabitat, cuius animan meri huius fortitudo hilaritate inexplicabili lætificat & delectat. Inter dominicæ mensæ conuiuas animalis homo nõ admittitur, quicquid caro & sanguis dictat, ab hoc cœtu excluditur, nihil sapit, nihil prodest quicquid humani sensus molitur subtilitas, omne quicquid à suis rationibus deuium uidetur, sapientes huius seculi ad dementiam referunt, & à ueritate reputant alienum. Sed ueritas ab erroneis hominibus comprehendi non potuit, & cum in sole uellet figere oculos, uim luminis non ferens, cæcata est non illuminata humana præsumptio, & aspectui eius lippitudo inhæsit. Vident hæc sacramenta pauperes spiritu, & hoc uno contenti ferculo, omnes mundi huius delicias aspernantur, & possidentes Christum, aliquam huius mundi possidere supellectilem dedignantur. Esurientes & sitientes iustitiam, cum saturati fuerint, uide quid agant, intellige quæ loquũtur, quàm sancti odoris sit quicquid illa eructuat, plenitudo, uerbum bonũ, mores compositos, affectus pudicos, sensus pacificos, illa

Veritas ab erroneis nõ comprehenditur.

interior synceritas ubiq; diffundit, ita ut post odoramenta ista gratiæ huius comparticipes discurrant, & mutuis sed ad inuicem affectibus complectantur, & quibus unus est panis, unũ est corpus, & omnium unum cor & anima una, uni Christo adhærens, cætera omnia quasi fermentata respuens, in unius azymi synceritate lætatur. Perpes est hoc sacrificium & semper permanens holocaustum, nulla panem hunc multitudo cõsumit, nulla antiquitate ueterascit. Vna est domus ecclesiæ, in qua agnus editur, nullus ei communicat, quem Israelitici nominis generositas non commendat. Huius panis figura fuit manna quod in deserto pluit, sic ubi ad uerum panem in terra promißionis uentum est, cibus ille defecit. Per singula sabbata propositionis iam frigidi & duri mutari consueuerant, & calidi panes eiusdem numeri in mensa proponi. Iam nulla fit panis mutatio, unus est panis caloris continui, status integri, qui semel oblatus Deo in sapore dulcißimo, & candore purißimo perseuerat. Nec solos sacerdotes ad panes huius dignitatis Leuiticæ prærogatiua admittit, uniuersa ecclesia ad has epulas inuitatur, æqua omnibus portio datur, integer erogatur, distributus non demembratur, incorporatur non iniuriatur, recipitur non includitur, cum infirmis habitans non infirmatur, nec pauperum ministerio indignatur, fides pura, mens syncera hunc habitatorem delectat, neq; immensi & omnipotentis dei magnitudinem pauperculæ domus nostræ angustia offendit uel arctat. Panis iste Angelorum omne delectamẽtum habens uirtute mirifica, omnibus qui digne & deuote sumunt, secundum suum desideriũ sapit, & amplius quàm manna illud eremi implet & satiat edentium appetitus, & omnia carnalium saporum irritamenta, & omnium exuperat dulcedinum uoluptates. Vide quomodo his qui Christi commemorant passionem intra sacra officia quasi per quosdam canales de interioribus fontibus egrediantur torrentes, & super omnes

Manna panis mystici typus

+

delicias lacrymis nectareis anima delectetur, quantam suauitatem animæ inquirenti ubi sit Deus *suus, suspiria contemplationis eliciant.* Non *illos imbres procellosæ tempestates deponunt, ros matutinus est de cœlestibus stillans, & quasi unctio spiritus mentem deliniens. Gemitus illos pietas excitat, & inter diem & noctem retro & ante se affectio intuēs, inter data & condonata se diuidens, gratias agit tam uberis beneficij largitori, & se sanatam & sanctificatam agnoscens, fletibus se abluit, & lacrymis se baptizat.* Verum *his qui uerbo tenus corde sicci & mente aridi sacris intersunt, uel etiam participant donis, lambunt quidem petram, sed inde nec mel sugunt, nec oleū, qui nec aliqua charitatis dulcedine, nec spiritus sancti pinguedine uegetantur, nec se iudicant, nec sacramēta dijudicant, sed sicut cibis communibus irreuerenter sacris utuntur muneribus, & dominicæ mensæ in ueste lutulenta se ingerunt impudenter, quibus melius erat mola asinaria collo alligata mergi in pelagus, quàm illota cōscientia de manu domini buccellam accipere, qui usq; hodie hoc ueracißimum & sanctißimum corpus suum creat, & sanctificat, & benedicit, & pie sumentibus diuidit.* In *huius præsentia non superuacuæ mendicant lacrymæ ueniā, nec unquam patitur contriti cordis holocaustum repulsam.* Quoties *te in cōspectu domini uideo suspirantem, spiritum sanctum non dubito aspirantem, cum intueor flentem, sentio ignoscētem.* Tu *si templum spiritus sancti uiolas, si intra te sacrarium* Dei *deturbas & fœdas, si cū calice* Christi *de calice dæmoniorum communicas, cōtumelia est, non religio: iniuria, non deuotio.* Idolorū *seruitus & horrenda abominatio, uelle simul* Baal *famulari &* Christo. Abi *retro cū sacellis tuis, qui lucris inhias, & mercedes sectaris, qui opulentus in* Sion *quotidie crapularis, qui in lectis eburneis recubas, & in stratis segmētatis lasciuis, qui uestiris mollibusq;, & in terra suauiter uiuentium conuersaris, cuius ma-*

uus plenæ sunt sanguine, cuius lumbi discincti sunt, & sine balthei discurris ligamine: Non est tibi pars *in sermone isto, quia quod* Dei *est, aufers* Deo *& imaginem* Dei *consecras idolo*. Pauperes *quidem spiritu ad hoc mysterium eligit, & diligit spiritus sanctus, & eorum qui pompatice & gloriose sacris se altaribus ingerunt, obsequia detestatur*. Ozias *licet rex ob præsumptionem lepra percussus, à sanctuarij ingressu repellitur, & eius oblatio quasi sordida refutatur*. In*censi odor de immundorum manibus reputatus est pro fœtore, & iram, non gratiam præsumptio meruit, quia contra fas rem usurpans illicitam, temerariè in sancta conscendit. Sed & propter malignantium insolentiam altare suum* Deus *repellit, & sanctificationibus maledicit, odit sabbata, abominatur solennia, odoramenta fœtent, displicent holocausta.* In *his omnibus laborare se dicit* Deus, *nec esse uoluntatem suam in ministris impuris, indignatione districta testatur. Sed hierarcha pius quem spiritus sanctus compungit, excitat, inhabitat, & sanctificat, eleuatione manuum crucis mysterium repræsentans, cõfidenter orat pro sua & populi ignorantia, recolens, pudibundi & cõtriti animi confeßione, quòd aliquando præualente aduersum se peccato fuerit derelictus, iuxta illud quod* Dauid *plorans ait:* A*uertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus.* Et Dominus *per* E*saiam:* A*d tempus in modico derelinquam te uerecundatur fateri, & tamen fatetur iuuentutis delicta. Sed accusatrici conscientiæ necesse est coràm iudice respondere, nec potest ibi esse ullum diffugium, ubi ipsa testis est quæ accusat, & nihil ei potest esse occultum qui iudicat. Sed ubi cum iudice agit qui iudicatur, & ipse in partem accusatoris transiens, etiam in sua proscriptione sententiam approbat condemnantis, experitur clementiam saluatoris, & lætabundus canit:* Domine *in uoluntate tua præstitisti decori meo uirtutem.* Et *iterum per* E*saiam audit:*

Margin notes: 2 Parali. 29. — Psal. 26. — Esa. 54. — Psal. 26.

In miserationibus magnis congregabo te. Sed & in eodem articulo temporis cum iam anima festinet ad exitum, & egrediens ad labia expirantis emerserit, pœnitentiam clementißimi Dei benignitas non aspernatur, nec serum est quod uerum, nec irremißibile quod uoluntarium, & quæcunque neceßitas cogat ad pœnitudinem, nec quantitas criminis, nec breuitas temporis, nec horæ extremitas, nec uitæ enormitas, si uera cõtritio, si pura fuerit uoluptatum mutatio, excludit à uenia, sed in amplitudine sinus sui mater charitas prodigos suscipit reuertẽtes, & uelit nolit Nouatus hæreticus, omni tempore Dei gratia recipit pœnitentes. Ipse Dominus noster derelictorum personam gerẽs in cruce, se quæritur derelictum, & ne desperarent etiam in ultimis constituti, festinans in adiutorium illico adest, & re in arcto posita non differt beneficium, sed repentè indulgentiæ celeris documentũ eiusdem statuit & exemplum, latroni inquiens: Hodie mecum eris in paradiso. Latrocinium damnationem meruerat & supplicium, sed cor contritum pœnam mutauit in martyrium, & sanguinem in baptismum. In momento impietas religionem, crudelitas induit pietatem, & statim consummatus ciuis sanctorum & domesticus Dei permissus est in regnum reconciliationis humanæ, priuilegium secum ferens ad superos, quod Deo patri tantæ legationis fungens honore, in se ipso scripturæ huius experimentum continens, libero & securo aditu penetrans, præsentauit. Quid tu Domine amplius Stephano contulisti? quid amplius ille obtinuit dilectus tuus, qui supra pectus tuum in cœna recubuit? quid amplius Pauli meruere sudores? quid labores sanctorum? quid tot annorum tormenta? quid martyrum plagæ? Vna hora huic collatũ est præmiũ, ad quod illi per tot discrimina peruenerũt. Sic tu Domine armẽtarios statim facis prophetas, opiliones reges, telonearios apostolos, piscatores doctores. Neq; ab his quos sanas, lentè languor abscedit, sed illi-

Dei gratia & charitas omnes recipit.

Luc. 23.

dominus seruo cõsummatæ humilitatis obtulit famulatum. Et *nequid consummationi doctrinæ deesset, inter fixa & immobilia præcepta, & ea quæ moueri possunt & repeti, distinctionem posuit, ut cæteris immutabiliter semel statutis, ultima lauacri species, quotidianis expiationibus commodata commendaretur fidelibus.* Et *sicut lex per singulas offensiones propria sacrificia requirebat, unum figeretur fidei Christianæ remedium, ad quod curreret, quoties se cognosceret offendisse.* Quod *quidem* Petro *nondum fuerat reuelatũ, quippe qui huius traditionis nondum audierat disciplinam.* Docetur *ergo quæ sit baptismi & aliorum sacramentorum stabilitas, & quantum ad expiationem proficiat humilis pietas & pia humilitas, & quomodo omni tempore prosequenda & repetenda sit ablutio pedum, per quam recte cognitam et intellectam, adhærentes animæ sordes quotidiana satisfactione lauantur.* Nam *baptismum repeti, ecclesiasticæ prohibent regulæ, & semel sanctificatis nulla deinceps manus iterum cõsecrans præsumit accedere.* Nemo *sacros ordines semel datos iterum renouat, nemo sacro oleo lita iterum linit aut consecrat, nemo impositioni manuum uel ministerijs derogat sacerdotum, quia contumelia esset spiritus sancti, si euacuari posset quod ille sanctificat, uel aliena sanctificatio emendaret, quod ille semel statuit & confirmat.* Ipse *summus sacerdos sui est sacramenti institutor & autor: in cæteris homines spiritum sanctum habuere doctorem, & sicut par est spiritui sancto &* Christo *diuinitas, ita in suis institutis æqua est autoritas & potestas. nec minus ratũ est quod dictante spiritu sancto* Apostoli *tradiderunt, quàm quòd ipse tradidit, & in sui commemorationem fieri præcepit.* Manet *singulis propria dignitas, & uniformis in suo genere stat actio omnium, nihil addi, nihil subtrahi, nihil potest corrigi uel mutari.* Ornata *& honorata erat ecclesia quasi paradisus, in amplitudinis suæ umbilico*

Christi humilitas,

Sacramenta quæ nõ iterantur.

Subindicat baptismi sacramẽtũ à Christo institutũ et alia quædã ab apostolicis uiris.

fontem continens gratiæ singularis, flumina creans in uitam æternam salientia, uiuam habens originem & decursum perennem. Hinc egredientia quatuor Euangelij flumina per uniuersum mundum secum regenerationis euehunt lauacrum, & de abdito & secretißimo spiritus sancti munere huius gratiæ liquor emanat, sic lauans quos parentalis labes infecerat, ut nec actualis, nec origualis macula aliqua sui post ablutionem illam uestigia derelinquat. Præteritis lotis uita deinceps arbitrio est proprio deducenda, ita tamen ut actualibus aliquando recrudescentibus iam non imputentur orignalia, nec propter illa damnationi obnoxius sit cui semel illa sunt in baptismo indulta. In orignalibus enim corruptio naturæ abijci & exterminari meruerat, sed quia nō erat uoluntas in culpa, prouidit Deus generali damnationi remedium, & suæ sententiam iustitiæ temperauit, hæreditariū onus à sobole remouens, & misericorditer ablutione & unctione medicinali corruptionis primitiuæ fermentum expurgans. Sed in eos qui post indulgentiæ huius gratiam uoluntarij per peccata euagati sunt, qui proprio abutuntur arbitrio, & uoluntate, non necesßitate ducuntur, indignatio & ira non immerito redit, nec in morte Christi aliquis eis superest quæstus, sed iustißime eos beneficia contempta condemnant. Nunc contemptum suum non statim ulciscitur Deus, nec per singulas offensas iudicantis ira discurrit, nec obstruxit fonti misericordiæ suæ ostia meatusq; multiplices, sed obuiat fugientibus & cogit regredi desperatos, ostendens eis pœnitentiæ uiam, qua nulla latior inuenitur, & reuersis dat ut iterum eis poßint sacramenta iniuriata prodesse, quorum si pœnitentia nō subeßet, nullo modo deinceps experiri possent effectum. Propter hoc benignißime domine pedes lauas discipulis, quia post baptismum & eucharistiam quæ sui reuerentia nō patitur iterari, aliud lauacrū procurasti quod nunquàm debeat intermitti, tamē ipse quod doces

Originalis macula baptismo abluitur.

facis, ut quanti quæstus hoc opus sit ex tua bonitate discamus, & inclinata ad pedes nostros altitudine tua, stans aduersus proximos & erigens se cōtra Deum cōfundatur superbia hominum, & ad humilitatē Dei nouerit de se humilia sapere lutum. Pauent discipuli, nec audent obloqui, & quasi ecstasis teneat eos, uel mens aliàs rapta peregrinetur, nec magistro resistere, neq; quid hoc sit, uel cur fiat inquirunt. Solus Petrus sciens quia perhibuerat ei testimonium, quòd filius Dei uiui esset, & quia uerba uitæ æternæ haberet, iudicans apud se indignum & inconueniens sanctum sanctorū flectere genua ad pedes peccatorum, Neutiquam, inquit, tu mihi pedes abluis: et huius humilitatis sustinere obsequium non est nostrū, qui adorare debemus in loco ubi stant pedes tui: & satis est nobis quòd sicut catuli de mensæ tuæ reliquijs manducamus. hoc in muliere peccatrice aliquando passus es, nec dedignatus es in mensa solenni multis cōuescentibus infamis personæ suscipere famulatum, cuius deuotio usa est ibi capillis pro linteo, oculis pro catino, lacrymis pro baptismo, tetigit, lauit, & unxit unguento. Mactata intrinsecus anima proprium in sancta sanguinem intulit, singula suum præbuere ministerium, cor contritū erupit in lacrymas, fides lauit, charitas unxit. Hæc multa in cōspectu tuo congerens holocausta, de fonte cordis fletus hausit quos protulit: de pœnitētiæ pixide unguenta quæ obtulit, caputq; pro suppedaneo strauit, crinibus circūfusis pedes sacros inuoluit & tersit. Nihil sibi de se retinens, totam se tibi deuouit, & tu affectum potius quàm factum attendens, ungebas ungentem, abluebas lauantem, tergebas intrinsecus pœnitentem. Superbo oculo Simon leprosus hanc clemētiæ tuæ diligentiam non poterat intueri, sed molestè ferebat, quòd tangi se ab huiusmodi persona dominus sustinebat. Qui si lepræ suæ te attenderet mundatorem, non dedignaretur si de plenitudine gratiæ tuæ alij accipiunt, si lauas inmundos, si iustificas

Ioan. 6.

impios, si reuocas exules & abiectos: Honor tuus Deus iudicium diligit, & æquum est, ut omnis terra adoret te, et in nomine tuo omne genu flectatur, uerum quòd tu ante figmentum tuum curuaris, quòd seruis pedes abluis, non cõpetit maiestati. Habebat in excusatione sua zelum Dei Petrus, sed non secundum scientiam, & tolerabile aliquo modo uideretur quod humilitas suggerebat, si non obstinatio resistere præceptori niteretur. Non lauabis, inquit, mihi pedes in æternum. Ego si
Ioan.13. oportuerit me mori tecum, paratus sum. Hoc enim debeo, hoc amplector. Pro te libenter ceruicem porrigo percussori. sed Deum meum, & Dominum meum ad pedes meos prostratum non patior, non audeo sustinere. Simili modo et Ioãnes uenienti Domino ad baptismum tentauit resistere, sed mansuetius increpatus illico obediuit, & quia super hoc etiã responsum acceperat, licet territus acquieuit. Sed differentiam causæ huius Petrus intelligens, lauare magistrum, & obsequi ei tolerabile iudicabat. Lauari autem ab eo, & tantam humilitatis eius pati deiectionem, ita uidebatur indignũ, ut omnino cogi nõ posset, nisi interminatio periculosissima coarctaret. Ait ei Dominus: Nisi lauero te, non habebis partem mecum. Paulatim mysterij huius declaratur necessitas, quam cõditio proposita ineuitabilem reddit, & si cum Christo aliter partem habere nõ possumus, nisi ipse pedes nostros abluat, quandoquidem sic arctatur cõsensus, lauet, & tergat, & sacramenti huius nobis uirtutem exponat. Suprà diximus semel lotos baptismate eodem lauacro ulterius nõ egere, sed hoc lauacrum quotidianis est excessibus institutũ, et iugis retractatio usq; ad nouissima ueniẽs, omnia debet opera, & cogitatus singulos perscrutari, & affectus per uitia discurrentes, uagam instabilemq; animam per inania euehẽtes corrigere, & lauare, nec quicquã in uita prætermittere indiscussum, quod gemitibus & suspirijs non fuerit expiatum. Hoc cum Dominus suos usq; in finem discipulos di-

lexisset, in fine statuit, & dixit neminem posse habere perfectam ablutionem, nisi hac solicitudine muniatur. Mandatum igitur simul & exemplum complexus est, ut hoc exemplo instructi, non dedignarentur in alterutrum agere, quod actum est à magistro, & mandato posteris religionis autoritas firmaretur. Vnde & subiungit: Si ego Dominus, & magister laui uestros pedes, & uos debetis alter alterius lauare pedes. Non erubescat seruus, si facere iubetur quod prius fecit Dominus: nec difficile nobis esse debet, si sicut ille nobis donauit, et nos inuicem condonamus, quia alter alterius onera comportátes sic legem Christi implemus. Quoties igitur cohortamur pusillanimes, & his qui Pharaoni in luto, & latere famulati sunt persuademus, ut exeant de Aegypto: quoties cum infirmis infirmamur, & cum his qui scandalū ferunt urimur: quoties cum afflictis gemimus, toties inhærens lutum peccatorum qua possumus solicitudine lauamus, nō quòd nostra ablutio ex nobis sufficiat, nisi ad lauandum omni tempore nos pius magister accedat. In hoc se periculo fluctuantem laborans anima in Canticis cãticorū conqueritur: Laui, inquit, pedes meos, quomodo inquinabo illos? Quod ablutum est, timet iterum inquinare, sed in uia lutulenta uix aliquid solidum, ubi pedem figat, inuenit, & in quibus sæpe prouoluta est, paludum inquinamenta formidat. Clementißime magister quoties ego doctrinæ tuæ transgressus sum regulas, quoties edicta tua Domine sancte cō tempsi: & cum diceres mihi, reuertere, non sum reuersus: cum minareris, nō timui: cùm bonus esses & lenis, exasperans fui, ultra septuages septies in cœlum, & coràm te peccaui, quis tot sordes abluet? quis abradet stercora conglobata? Quicquid dicat Petrus, necesse est, ut ipse nos abluas: neque enim lauare nos possumus, sed in omnibus, quæ agimus, indulgentiæ tuæ lauacro indigemus. Ad mensæ tuæ participationem Iudas proditor est admissus, sed ab hoc lauacro salutari exclusus, lauari

Cant. 5.

in fine non potuit, quia apostolatus sui honorem detestabili cupiditate fœdauit. Quia uerò apud te fons uitæ est, et miserationũ, quæ à seculo sunt, profunditas infinita, quos abluisti baptismo, quos lauasti sanguine tuo, quos semper lauas quotidiana peccata donando, transfer à paludibus seculi huius, & luto uitæ præsentis ad purgatißimum gloriæ tuæ regnum, ubi nec scabies ulla, nec lippitudo, ubi nemo fluxum sanguinis patiẽs, nemo ĩmundus, ubi nullo amplius opus est lauacro, configurato corpori claritatis tuæ corpore nostro, secundum promissa tua, necesse est, ut impleas, & qui incepisti in nobis opus bonum, perficias solidesq; per Christum dominum nostrum.

DE VNCTIONE CHRISMAtis & alijs sacramentis.

Dies ista multiplicibus mysterijs honoratur. Hac die primum commẽdata est nobis fractio panis, & mensa ecclesiæ panem angelorum hominibus proposuit ad manducandum, Hodie Christus pedes lauit apostolis, & hoc solenni deuotione omni tempore agendum instituit. Hodie in ecclesia cum cæteris unctionibus ad populum acquisitionis sanctificandum, in participationem dignitatis, & nominis, sacrum chrisma conficitur, in quo mistum oleo balsamum regiæ, & sacerdotalis gloriæ exprimit unitatem, quibus dignitatibus initiandis, diuinitus est unctio instituta hodie reconciliantur ecclesiæ peccatores, & eiecti foras ad matris ubera reducuntur, et exclusi à cœtu sanctorum, ad communionem qua caruerant reuertuntur. Hodie patent carceres, & damnati libertate donantur. Seueritate deposita hodie iudices mansuescunt, & undique coniugata pietatis negotia, quasi abortiuas traditiones antiquas sepeliunt, et Christianæ religionis parturiunt nouitatem. Mortuus quippe

est Moyses, & ueteris literæ putruerunt ænigmata, à facie nõ ui olei desiccatæ sunt unctiones antiquæ, tota ueteris instrumenti incompacta est strues, tabernaculum demolitum, arca ab Allophylis *capta, totus templi decor ad Assyrios est translatus.* Neq; *enim decebat ut Christiana religio ornamentis uisibilibus occupata in manu factis delectaretur, sed ipsa tabernaculi consumptio & templi ruina, & sancta in rapinam exposita, excellentioris gloriæ intimarent stabilitatẽ, & manentia in perpetuum sacramenta, cultores suos ad intuitum inuisibilium informarent, et abstractum à corporalibus desyderium nostrum, cœlestis templi concupisceret & ambiret decorem, cuius nec antiquatur, nec senescit religio, in quo lucerna inextinguibilis sine fine coruscat, ubi sanguis animalium non infertur in sancta, nec sunt hæreditariæ successiones pontificum, uel uni* Leuiticæ *tribui ministeria aßignata, sed de omni tribu & gente & lingua, quos dignos & idoneos diuina probat electio secundum uitæ non generis meritum statuit sacerdotes, quibus calicem sanguinis sui inexhaustæ plenitudinis abundantia semper refertum, cõseruandum tradidit & erogãdum, cuius aspersione & communione intus & extra corda & corpora mundarentur.* Hodie, *ut diximus, unguentum ad sanctificationem paratur, cuius fragrantia adolescentulæ & nouellæ animæ accedentes ad fidem illectæ delectantur, & exinanitionis eius suauitate delibutæ diligunt, & sequuntur aromatum largitorem, & usq; ad regis accubitum spiramine illo trahuntur, & post odorem illum ubiq; desyderio sancto perurgente sitibundæ discurrunt.* Nihil *hoc oleum commune habet cum liquoribus qui ex quorundam fructuum pinguedine exprimuntur, nec uis eius est ex craßitudine penetratiua, quæ secundũ quasdam naturales rationes emollit & tẽperat spissamenta humorum quos solet intrinsecus astringere siccitas aliqua, uel corruptio cõglobare.* Non *hæc medendis corporibus*

est unctio instituta, quia sanctificatis elementis iam non propria natura præbet effectum, sed uirtus diuina potentius operatur, sed adest ueritas signo, & spiritus sacramento, ut & ipsis rerum efficientijs gratiæ dignitas pateat, et interiori homini quanta ex his detur autoritas deiformi conuersatione & cœlestibus moribus innotescat. Hoc oleo antiquitus sacerdotes sacrabantur & reges, & ipsi altarium lapides delibuti, spiritualem intelligi uolebant sacris mysterijs inesse pinguedinem.

*Fluitat, opinor. Et sicut oleum * fluentis & humidis quibuslibet superfertur, ita excellentia sacerdotalis & regiæ dignitatis secundũ formã Dei & Christi sub se omnia cõtinens, regimẽ & munimẽ tam actiuæ, quàm contemplatiuæ uitæ obtinet, et ex hoc humore constat descendere omnes gratiarum diuisiones, quas spiritus

Chrismatis beneficia. sanctus prout uult, singulis distribuit & largitur. Ex huius unctionis beneficio & sapientia nobis & intellectus diuinitus datur, consilium & fortitudo cœlitus illabitur, scientia, & pietas, & timor inspirationibus supernis infunditur. Hoc oleo uncti cum spiritualibus nequitijs colluctamur, nec fœtoribus spurijs imbui possumus, qui balsami spiritualis odore

4.Reg. 4. fragramus. Hoc oleum à creditorum usuris sub Helisæo pro-

3.Reg. 17. pheta mulierem pauperculam liberauit. Hoc Heliæ tempore Sareptanam pauit, nec lecythus trina effusione defecit. Hoc

Gen. 31. oleo Iacob lapidem quem supposuerat capiti, unxit, et familiari mandato eruditus inter sacramenta ascensionum & descensionum, & discursus angelicos innixum scalæ sublimi uidens Deum, qd uirtutis hæc haberet unctio, intellexit. Moyses hoc

Exod. 29. oleo tabernaculum & sacra uasa perunxit, & super caput Aaron tanta abundantia fudit, ut usq; in barbam eius descende

1.Reg. 10. ret, & super oram uestimẽti maneret. Samuel quoq; ad reges initiandos sine oleo nõ accedit, & usq; ad defectum & reprobationẽ carnalium ceremoniarũ in populo illo huiusmodi perseuerauit traditio, sed uasis Iudaicis deficientibus defecit gra-

tia & stetit oleum. *Impletis uasis propheticis, & sanctis regibus ad patres appositis, in apostasiam, et dyscolatū uersum instabile uulgus, in se non retinuit locum quem posset spiritus sanctus inhabitare, et uasa amurca plena non suscepere liquorem, steteruntq; in summo fæces, quæ longo situ induruere; et ubi domicilium religionis fuerat, sterquilinium peccati compu truit.* Nec *tamen cessantibus his, quæ ritu antiquo inoleuerant, cum iam in populo* Christiano *circuncisio uideretur damnabilis, & sacrificia idololatriæ imputarētur, unctionis mysterium religio* Christiana *contempsit, sed cæteris generali sanctorum consensu damnatis non solū in regibus, et sacerdotibus unctionis honor permansit, sed in omnem populum catholicū effusa est huius gratiæ plenitudo*. Et *sicut* Christus *à chrismate dictus est, eò quòd singularis excellentiæ oleo unxerit eū* Deus, *ita & participes eius quotquot sunt, consortes sint tam unctionis, quàm nominis, & dicantur à* Christo *christiani, ut sint sui* Christo *duce rectores & duces, & efferant* Deo *quotidianum sacrificium, ordinati à* Deo *sanctimoniæ sacerdotes*. Nec *immerito huic diei aßignata est tanti operis causa, & ex hoc sacramenta hæc obtinuere initium, quo hodie in sacramento calicis* Christi *& ecclesiæ unitas, in lauacro pedum cōcors societas, & donans inuicem charitas, et subiecta humilitas, in unctione* Christiani *nominis dignitas, & excellentiæ spiritualis propriè data est, & confirmata filijs adoptionis perpes autoritas, et dignitas perseuerans*. Dedit *itaq; dominus noster in mensa, in qua ultimum cum apostolis participauit conuiuium, proprijs manibus panem & uinum, in cruce uerò manibus militum corpus tradidit uulnerandū, ut in apostolis secretius impressa syncera ueritas, et uera synceritas exponeret gentibus, quomodo uinum & panis caro esset et sanguis, et quibus rationibus causæ effectibus conuenirent, et diuersa nomina uel species ad unam reducerentur essentiam, et significantia et*

Christus à chrismate dictus.

significata eisdem uocabulis censerentur. His gratiæ supernæ priuilegijs esu sanctificati panis refecti, loti, & uncti non eam quam amiserant, sed ampliorem & digniorem recuperant libertatem: & eiecti de paradiso nudi, ad lignum uitæ hodie reuertuntur uestiti, reddita stola, & annulo prolato in mediũ, & reconciliantur matri ecclesiæ, quos inobedientiæ malum foras expulerat, & cherubim flammeum gladium ab introitu tranquilli status, & innocuæ conuersationis amouit. Hodie in terra maledicta relictis rastris, & graui uomerum pondere, & stimulis fatigatorũ boum cruore perfusis, deterso sudore uultus exusti caloribus ad paternam domum exules reducuntur, & egressus obuiam reuertenti filio lætabundus pater clementiam improperio nõ corrumpit, nec indulgentiam fœdat cõuicijs, sed bonitatis suæ honorat magnificẽtiam, et hilaritate magnificat largitatem. Resonant in susceptione huius solẽnis musica instrumenta, & communis iubilatio pari cõsonantia patri misericordiarum gratias agit, cuius imperio antiquã prædam euomunt inferi, ligantur dæmones, & diruptis ferreis nexibus diu quassati liberi reuertũtur. Hæc dies nocti illi contigua est, qua absolutionis nostræ negotium Dominus inchoauit: qua à principibus sacerdotum ad Romanũ præsidem ductus iudex omnium sustinuit iudicari: passus est rex illudi, & uita occidi, descẽdensq; ad inferos captiuam ab antiquo captiuitatem reduxit: hoc ecclesiæ suæ hodierna traditione exemplum relinquens, ut fieret in ecclesia absolutio peccatorum, & hæreditati redderentur eiecti, et præcedentibus beneficijs, quæ suprà enumerauimus libertate donarẽtur pœnitentes, qui secundum merita, nisi gratia subueniret, fuerãt condemnati. Et omnino conuenit, ut eo tempore quo Christus captiuos eduxit ab inferis, recõciliati peccatores ad ecclesiam reducantur: et quo confracta sunt ĩfernalis repagula carceris, iudiciaria seueritas mansuescat: & quo ab infernalibus tormẽtis cessatum est, humana

supplicia crudelitatis horrorem deponant.

DE PASSIONE CHRISTI.

Omine audiui auditũ tuũ et timui. Terruit me cũ appropinquaret traditor Iudas, & immineret paßionis hora, quod dixiſti ad patrẽ: Pater ſi fieri poteſt, trãſeat à me calix iſte. Et triſtẽ te uſq; ad mortẽ, præ nimia anxietate sãguineo ſudorẽ pfuſus corã aplis es pfeſſus. Audiẽs hæc ego expaui. Quis.n.nõ timeat, ſi timet ille, quẽ oĩa timẽt: ſi pauet ille, cui oẽ genu curuatur: ſi ille q mors eſt mortis, et morſus inferni morte propinquãte p timeſcit? Nõne ad hoc ueneras, & ita futurũ ipſe prædixeras? Nõne hoc et ſigna & oracula & uaticinia prophetarũ à mũdi initio cõclamarunt? Si uolũtarie obediſti patri, & nõ te ut patereris coegit neceßitas, quid quereris, quid cauſaris? Nõne tu docueras & inſtruxeras fideles tuos, ut non timerẽt eos qui corpus occidunt: quia uſq; ad animam tyrannica uiolentia non attingit? Sed metus ille infirmitatis humanæ communem exprimebat affectum, & generalitatem omnium in carne uiuentium hoc dolore urgeri, & diſſolutionem corporeæ ſpiritualisq; naturæ hac moleſtia non poſſe carere, & hanc pœnam uniuerſæ ſucceßioni Adam ſine exceptione impoſitã, ut difficultas extremi trãſitus timeretur. Et hæc quidem moleſtia in eos, qui Dei iudicio rationem reddituri occurrunt, non immerito cadit: qui de eo quod beneficio uitæ & rationis, & reliquorum largitate munerum abuſi ſunt, accuſante conſcientia redarguti, examen illud in quo nullum eſt ſubterfugium timent: & ipſa auulſio ſpiritus carnis teneritudinem dirumpit & lædit: hanc nemo anxietatem euaſit, & nemo egrediente anima ſine amaritudine expirauit. Sed tu Domine, qui iudex es omnium, qui poteſtatiue ponis animam tuam & poteſtatiue reſumis: nec pœna te ex neceßitate perſequitur, nec formi

Abac.3. Matth.26.

dabilis patris tibi potest esse conspectus, quid anxiaris? quid tremebundus ad orationem discurris? Dormitantibus apostolis peruigil proditorem expectas, nec tamen te abscondis, sed obuius in aduentum eorum procedis, qui te ligare ueniunt, & trahere ad Pilati tribunal, quos Iudas signifer instructa malignitate præcedit. Audiui Domine auditum tuum & expaui, dum quæris à quærentibus te quid quærant, cum noueris quòd te quærant. Et dixisti eis te esse Iesum Nazarenum. Inuasit illico timor tuus eos, quos tu timueras, et prostrati solo iacuere exanimes, & armatam cohortem uox unius hominis terruit, & latens in humanitate omnipotentia te discipulis pauidum coràm persecutoribus terribilem exhibebat. Sed ut fieret uoluntas patris, & sacrificium carnis à timore & tristitia inchoaret, suberāt uictimæ desolatorij carbones, quos obedientiæ liquefactus adeps extinxit: & cum traheretur uinctus ad præsidem, nō supplicauit apparitoribus, sed Petri compescuit zelum: nec gladiorū passus est adhiberi suffragia, imo & Herodis & Pilati contempsit fastigia: nec potuit altitudo potestatum extorquere ad interrogata responsum. Iam postposito timore quasi utēs potentiori autoritate inter sputamenta & colaphos & reliqua ludribia patientia & mansuetudine uesanas persecutorum mentes conturbat, & in eo quòd inter iniurias & conuicia se malitia Iudaica sentit contemptam, uehementius exacerbatur: & de impietate & malitia suauitas pietasq; Christi triumphat. Frustra funestas iudex manus in prætorio abluis, à sanguine Domini te profitens innocentem. Tu ipse causam mortis cum diligenter inquisieris, te non inuenisse in eo fateris, ipsa coniux tua nihil tibi & iusto huic esse mandauerat, quod utique per os eius dæmonia imminere sibi iudicium sententia testabantur: non excusas, sed accusas: causam tibi facis cum Iudæis communem. Illi se proditione, tu parricidio te condemnas. Illi lingua, tu ferro occidis, tam

te, quàm illos inauditæ crudelitatis scelus inuoluit. Veniet *anima tua in manus iudicis quem condemnas, fractisq; tribunalibus tuis iudicaberis, & demergêris in profundum inferni, eruntq; tibi &* Iudæ *scelerato in tenebris, & gehennalibus flammis pœnæ irremediales, inconsumptibiles ignes, dolores perpetui, & tormenta æterna.* Et quidem *filius hominis, sicut scriptum est de illo, uadit: qui damnatus est, ut liberaret dãnatos: doluit, ut sanaret infirmos: timuit, ut faceret securos: opprobria pertulit, ut improperia detrahentium non mouerent electos: deputatus inter impios, quorum alter assumptus, alter reprobatus est, ut daretur exemplum, & forma indissolubilis manens in posteros: quia nec in ultimis* Dei *clementia pœnitentes excludit: nec ulla hora sera est, cui compunctio districta occurrit: nec eos qui uitæ suæ quocunque articulo temporis ueri sunt iudices iterum iudicari: quia cum iudicis, & tortoris uices non parcens peccator assumit, semetipsum persequens dum confeßionem confusione honorat: holocausti huius incensio in cõspectu* Dei *ueniam impetrat.* Neque enim bis in *idipsum iudicat* Deus, *sed impœnitentes ipse iudicat & dãnat: pœnitentes uerò, quia à seipsis suscipit iudicatos, absoluit: neque iudicio quod pœnitentiæ humanæ seueritas protulit, aliquid iustitia cœlestis apponit.* Iudicati *sunt Aegyptij, cum in redeuntibus super se maris fluctibus inuoluerentur: iudicati* Sodomitæ, *cum subuersis eorum urbibus flammis sulphureis cramarẽtur: sed si in eisdem subuersionibus gemerẽt pœnitentes, temporali pœnæ æternalis non succederet pœna, sed esset eis pro remedio supplicium, & pro absolutione tormentum: nec cõtritos corde æternũ contereret, & aggrauaret iudiciũ. Sic in cruce latro confitens non tantũ indulgentiã meruit, sed Christi familiaris effectus, præmissus est in paradisum, et factus est particeps regni, p cõfeßionẽ factus collega martyrij. Illi uerò blasphemo, quia de* Domini *desperauit potẽtia, nulla*

Impœnitentes iudicantur, & damnantur.

potuit ſubuenire clementia: nec potuit illi crucis prodeſſe conſortium, cuius malitia non expiabat pœnitentiæ lauacrum. Aſcendiſti domine palmam, qui illud crucis tuæ lignum portēdebat triumphum de diabolo uel de principatibus & poteſtatibus, & nequitijs ſpiritualibus uictoriam: erantq; in manibus tuis duo cornua, in quibus erat fortitudo tua abſcondita: & imperium tuum ſuper humerum tuū, tu ipſe patibuli tui baiulus hærebas ligno quod tuleras, euectionis & paſsionis anxietates ſuſtinens & labores. Conſideraui opera tua & expaui. Clauis ſacros pedes terebrantibus foſsiſq; manibus, de uulnerum anxietate non loqueris, de ſpinis ſacrum caput pungentibus nō quereris, ſed ſatagis, ut innoteſcat poſteris, quare derelictus à Deo *uidearis, expoſitus contumelijs &* Iud*æorum ludibrijs. Cauſam mortis in te non eſſe* Pilatus *ipſe prædixerat, &* Caiphas *mortem tuam pro inimico populo ſatisfacturam, cum eſſet anni illius pontifex, prophetauerat.* Tu *de morte non agis, de opprobrijs non contendis: ſed hoc uis intelligi, quæ ſit cauſa mortis, quis quæſtus: ut utraq; re cognita peccatum appareat & gratia, & quanti ponderis ſit utrunq;, rerum probet effectus, cum orignali morti nullū niſi in Chriſti morte potuerit eſſe remedium: nec reconciliare deo potuit exules, & damnatos qualibet oblatio, niſi ſanguinis huius ſingulare ſacrificium.* Et *ſine hoc holocauſto poterat deus tantum condonaſſe peccatum, ſed facilitas ueniæ laxaret habenas peccatis effrænibus, quæ etiā Chriſti uix cohibēt paſsiones, quæ uix ſceleratos animos à uoluptatum fæce auellunt.* Vl*neri ſanè tā putrido, & antiquarum cicatricum fœtori non inueniebatur medicamentum conueniens, niſi unguēto ſanguinis huius plaga uetus liniretur, & malagmate carnis in cruce extenſæ ſiccarētur uenena, que calcaneo primi hominis, et omni poſteritati eius ſerpens ille ſeductor antiquus infuderat. Hæc una*

medela corrosit illas quæ in immensum excreuerāt cicatrices: & uim suam concupiscentiarū perdidit corruptela, & deleta damnationis conscriptione nouis literis aßignata est, restituta libertas, priuilegio dato charta indulgentiæ sigillo plagæ lateralis firmata. Cōsidero opera tua, & admiror te cruci inter damnatos affixum, iam nec tristē, nec pauidum, sed suppliciorum uictorem eleuatis manibus triumphantem de Amalech, & quasi sanctificantem de excelso plebem & eleuatum in sublimi, & quasi cœlo proximum superioribus inferentem consummati agonis uexillum, & inferioribus erexisse scalam in patris occursum. Ibi dolorum & conuiciorum immemor subtiliter inuestigas, & ipse exponis quare derelictus fueris, indicans anxietates illius querimoniæ uerba esse delictorum tuorum quorum personam & causam assumpseras, intantum ut per Moysen & per Apostolum sustineres uocari peccatum & maledictum pro similitudine pœnæ, non culpæ: quod pro eis uoluisti intelligi, qui deseri à deo propter peccata meruerant: quorum reconciliationis agebas causam, in qua allegator subtilis pro seruis seruilem nō dedignaris accipere personam: & intantum infirmis cōpateris ut nec crucifigi, nec mori dum illi uiuant, & te patrocinante non pereant, nec erubescas, nec formides, altitudinem tuam derelinquens ad tempus gloriæ tuæ maiestatem euacuans, ut redeant dispersi & respirent derelicti. Hæc est causa quare derelictus sis, ut colligeret & reuocaret inanitio tua eos qui fuerant derelicti, & qui sine deo fuerant dum dominaretur eis peccatum, reducti ad iustitiam conformes Christi, & Christi efficerentur & dij. Vnde scriptum est: Ego dixi, dij estis. Considero domine te in illo pa- Psal. 91. *tibulo, ubi uidebaris sine adiutorio, quomodo imperatoria potestate latronem præmittis ad regnum: & cuius assumptione iam manifeste constat quantum apud derelictos proficeris, quorum primus iste gloria & honore coronatus, ipsa die pa-*

radisi ciuis & domesticus curiæ cœlestis efficitur. Impoßibile quippe erat illam sanctam animam tuam teneri ab inferis, de qua ipse ad patrem dicis: Quia non derelinques animã meam in inferno, nec corrumpi carnem meam in sepulchro: quia ubi in præsentia illius effractis inferis est captiuata captiuitas, præsentata uictrice anima in conspectu patris, ad corpus suum sine dilatione reuersa est: & appropinquauerunt saluti, qui longe erant à salute, & inter mortuos liber morti obnoxios perpetua libertate donauit. Considero te in cruce de matre solicitum, cui uolenti loqui tecum cum euangelizares, negaueras
Ioan.19. retroactis diebus colloquium, & prætuleras matri auditores uerbi, pauperes spiritu, dicens eos tibi esse pro matre & fratribus, qui uoluntati patris obtemperant. Nunc materno moueris affectu, & thalamum humanitatis tuæ cubiculario dilecto commendas, & prouides sedulò benedictæ inter mulieres apostolicam clientelam, & obsequium uirginis, uirgini discipulo tradis: ut iam non Ioseph tanti mysterij oneretur præpositura, sed Ioannes: quia iam exigebat ratio, ut coniugij remoueretur opinio: nec ultrà pater Christi æstimaretur, qui eatenus uicẽ patris & coniugis tenuerat. Habebat Ioseph in hac Christi dispositione rationabilem contradictionem, cum alteri commendaretur Maria, si se cognouisset carnalem maritum, sed quia in spiritu actum erat coniunctionis illius mysterium, passus est Ioseph æquanimiter sibi eum in hoc seruitio præponi, quem digniorem se iudicabat: & ideo maxime quia magistri electio sic negotium ordinabat. Adhæc sacerdotalis autoritas priuilegiũ in medio proferẽs, mediator inter nos & patrẽ oras pro his, qui ad dolorẽ uulnerũ tuorũ opprobria addi
Matth.27. derũt, & pro inimicis impetras ueniã, supplicas & obsecras, ut hæc eis iniquitas dimittatur, & à morte tua habeantur innoxij ipsi, qui sanguinem tuũ super se & super filios suos manere precantur: usqueadeo excæcati, ut scelus suũ non intelli-

gant, nec odium Christi ipsa mors crucifixi extinguat. Sed charitas tua interim suspendit iudicium, & reis ingratisq; patientia tua pœnitentiæ prouidet locum, tempusq; reseruat, & differt punire dignos exitio, hæc orans, ut aperiatur oculi eorum, & agnoscant quæ sit uirtus crucis, quæ efficientia sanguinis, quæ magnitudo delicti & doni, gratiæ & peccati. Tanta erat spißitudo uelaminis, & craßitudo doctrinæ, qua erant Moyseos scriptura imbuti: ita erant eorum sensus hebetes, & ingenia tenebrosa, ut in uerbis legis nihil diuinum saperent, nihil aliud quàm exterioris umbraculi integumenta uiderent, neq; ad sacramentorum secreta aliqua intellectus indagine penetrarent. Immo siquis eos uellet in sancta inducere et introducere in arcana profundaq; mysteria, impium iudicabant & stultũ, mel è petra sugere, & de saxo durißimo oleum eliquare. Dimissum est ergo Christo orante peccatum, & ex parte maxima cæcitas illuminata est, & malignantium perfidia demum credidit & intellexit: & de torculari crucis mustum expreßit, accepit & bibit: & in calice quod propinarat Moyses, uinum merum à fæcibus segregauit. Ecce plus potuit donum quàm delictum, & gratia quàm peccatum: quoniam ex debito damnationis obnoxios gratis sine ullo merito gratia beneficio pietatis absoluit, & iudicium imperante Christo misericordiæ dedit locũ, & districtionis suæ temperamentum iustitia domino disponente modeste sustinuit. Iam uidet Hebræus, & quicunq; de seruitute Aegyptia ad repromissæ patriæ libertatem anhelat, quòd sanguis Christi efficacius quàm sanguis agni illius, quem in Aegypto Israel immolauit, contrarias abigat potestates: cuius hodie tanta est autoritas & potestas, ut non solum Israelitica limina muniat, sed etiam ab his qui Israeliticè non uiuunt, solum sacramenti signum repellat dæmonia: & ubicunque cõspecta fuerit, terribilis sit eis sacri nominis uirtus & sanguinis nota. Deniq; quicunque sint sa-

cramentorum ministri, qualescunq; sint manus, quæ uel mergunt accedentes ad baptismum uel ungunt, qualecũq; pectus, de quo sacra exeunt uerba, operationis autoritas in figura crucis omnibus sacramentis largitur effectum, & cuncta peragit nomen, quod omnibus nominibus eminet, à sacramentorum uicarijs inuocatum. Et licet indigni sint qui accipiunt, sacramẽtorum tamen reuerentia, & propinquiorẽ ad Deum parat accessum: & ubi redierint ad cor, cõstat ablutionis donum, & redit effectus munerum: nec aliàs quæri, aut repeti necesse est salutiferum sacramentum. Iam sanguis tuus Domine non quærit ultionem, sanguis tuus lauat crimina, peccata condonat. Clamat sanguis Abel, clamant Sodomorum peccata, & parricidium, & libido digna sunt ultione: tu olim ultionum Deus, modò misereris, & parcis his qui offenderunt: sanas contritos corde, & alligas uulneratos: filio prodigo reuertenti non improperas luxum: mulieri adulteræ nõ opponis prostibulum, peccatricis publicæ non recusas seruitium, debenti pecuniã dimittis depositum: Iudæis perfidis & dedisti gratiam, & dimisisti scelus scelerũ, & peccatorum peccatum. De latere tuo fons egreditur in uitam æternam prosiliens, & de eadem consubstantialiq; origine diuisis limitibus aqua & sanguis emanant, ad complementum, perfectionemq; totius iustitiæ, sacramenta in perpetuum duratura, & fontis illius ubertas perẽni lapsu uniuersam ecclesiam irrigat, & fœcundat. Ex hoc fonte non tantũ ablutionis primæ, qua initiãtur accedentes ad Christum undas haurimus, sed & compunctionũ, & lacrymarum perennes effluunt riui, & misericordiarum suauitas, & totius pietatis affectus emanat. Tu Domine sacerdos sancte, qui in tempore iracundiæ factus es reconciliatio, sancti huius sanguinis permanentem plenitudinem reliquisti, & beneficiũ huius sancti liquoris in perpetuum tradidisti, & constituisti nobis consumptibiliter potum uiuificum, crucis signum, & mortifi

cationis exemplum. Tu consummatis omnibus uade ad patrē, et trahe nos post te: da nobis in uita præsenti, ut simus sine angaria bauli crucis tuæ, et comprehendamus cum omnibus sanctis quid latitudo, quid longitudo, quid sublimitas, quid profundū huius ligni significet, quo conspecto non noceat nobis, neque mordeat coluber solitudinis, sed incolumes per omnia sequamur te, tecum paruuli simus, tecum circuncidamur, tecum baptizemur, tecum ieiunemus, tecū lotis pedibus panem angelorum edamus, tecum crucifixi mūdo uiuamus, tecum spiritu sancto repleti, et corpore et spiritu in æternum maneamus. Qui uiuis et non ultrà morieris in secula seculorum.

DE RESVRRECTIONE CHRISTI.

Væsitis aromatibus ad ungendum Dominum Iesum in monumento positum sacræ mulieres communicato consilio conuenerunt, et repertis ibi sine corpore sudarijs, quem non inuenere, putauere sublatum. Nam et lapis reuolutus, et uacuum monumentum simplicibus animis coniecturas huiusmodi opponebant, quòd corpus strictum linteis nisi translatum esset, moueri loco non posset, nec lapis magni ponderis nisi ui humana nullatenus reuolui potuisset: unde et manè uenientes quomodo posset ab ostio monumenti lapis gyrari anxiè causabantur. Sed Dominus qui inspirauerat ut uenirent, præuenerat uenientes, et egressus de sepulchro uacuum locum reliquerat, apertoque ostio ingredi uolētibus liberum dederat aditum: et quasi monebat se aliâs quæri, qui illis angustijs non poterat occultari. Flebant igitur sacræ fœminæ, quæ eum cui obsequi uolebant, se perdidisse putabant, et obriguerant mœstitudine, eò quòd deuotio sua desiderato frustraretur effectu. Habuerāt siquidem eum sicut prophetam nō inferiores fide illis discipulis, qui dicebant quòd Iesus Nazarenus uir propheta fuerat po-

tens in opere & sermone. Et licet de resurrectione sua ipse tam apostolos quàm reliquos discipulos, in quorum societate iste esse meruerant, magister prouidus instruxisset, incusserat tamen omnibus dubietatem & terrorem supplicium crucis & mortis atrocitas: nec tamen ab eorum cordibus auelli poterat dilectio, qua ei adhæserant, et recordatio signorum quæ uiderant, et admiratio doctrinæ quam audierant, et conuersationis piæ admirabilis sanctitudo qua fuerant informati. Necdum firmo gressu ibant, sed lababat pes dubitãtium, sed quærebant quem amabant, nec malignè desperabant: unde factum est, ut quæstum inuentionis, dilectionis perseuerantia mereretur. Illæ itaq; primæ uiderunt & cognouerunt, quæ ardentius dilexerunt, quæ deuotius quæsierunt, illæ sermocinatæ cum Christo, certificatæ quòd ipse esset qui à mortuis resurrexisset: nuntiant Petro & cæteris quòd Christus resurgens à mortuis iam non moritur. Euangelizarunt uiuentem, qui mortuus putabatur: nec iam sepulturæ eius odoramentis corporalibus deseruiunt, sed aromatibus firmæ fidei, & certæ spei, & charitatis syncere regnanti Domino famulantur, & uirtutũ fragrantiam non iudicato præsentant, sed iudici. Lætantur apostoli, quos mundus quasi dehiscens terruerat, et quasi dissolutione elementorum quassaretur, omnia præcipiti ruina sterneret, minas horribiles intentarat, solidatisq; & compactis cœlestibus et terrenis æterna redemptione inuẽta, gratulabundi adorant, quem reliquerant; credunt, nec in aliquo hæsitant: aßistunt quantum possunt ei, à quo diffugerant. Quem nõ fragor ille mundi terreret, quando terra tremuit, Sol expalluit, et radios lucis suæ Sol cõtenebratus abscõdit: Ipsa monumẽta lapides sibi superpositos proiecerunt, & indignata superior & inferior plaga tenebris & motibus et scissuris, compaßionis suæ et uehementis angustiæ indicauerũt affectũ: nec sustinuit intueri mundus perfidiæ Iudaicæ scelus, & uisa sunt insensata elementa sensi

uti abundantiore, quàm homines, q̃bus secundum naturã ratio inerat: & crudeliores extitere feris abutentes intellectu, intantum Christi sanguinem sitientes, ut seipsos maledictione æterna damnarent, et in paruulos suos anathematis illius reliquias immobili stabilimento firmarent. Sed ne in eorũ scelere diutius immoremur, qui repulsi sunt & destructi in finem, quorũ parricidialia uota seruitium & exterminiũ meruerunt, quos cum Dathan & Abiron, quos ob dissensionis flagitium terra dehiscens uiuos absorbuit, cõstat in tenebris inferi sigillatos, ne tantarum abominationũ recordatio paschalem serenitatem interpolẽt, circa solennitatis inclytæ gaudia deuotis & alacribus animis insistamus. Neq; enim fas est, ut à nobis aliqua his diebus tristia recitentur: sed sicut filijs Chore datum est ut semper læta canerent, & prophetarent, & omnes psalmi eorum attitulati, nominibus gaudia prædicant, nec aliqua minantur aduersa: ita nos ad Christum pertinentes, cuius sanguine conspersa creditur Adam caluaria, qui sub loco quo crux Domini fixa est, humatus traditur ab antiquis, eiusdem sanguinis sanctificati elapsu, lætemur & delectemur in Domino, nec iam amatoribus crucis mors magistri sit horrori, neq; pœna sit dolori, nec paßio sit pudori, cum hæc omnia uitæ nostræ sint instrumẽta: q̃a mors eius pro peccatis nostris sacrificium fuit, et pœna crucis exceßibus pœna dignis occurrit, labor eius onera nostra deposuit, dolor eius nos sanauit, & damnatio indebita nos à damnatione æterna absoluit. Et siquid cõfusionis uisa est in tẽpore illo pati sancta eius humilitas, rerum hodie manifestatur effectu, quod Apostolus ait: stultũ huiuscemodi sapiẽtius esse hominibus, & infirmum fortius omni fortitudine, per quod reprobata sapientia huius mundi et de sapientibus et potentibus in nomine crucifixi pauperes spiritu potẽtißime triũpharũt. Cãtemus igitur Dño, gloriosè enim honorificatus est. Liber populus egreditur de Aegypto, Moyse duce, mare fit

Num. 16.

Hier. ridet hanc fabulã.

a

peruium, columna flammea nocte coruscans. Israëliticum antecedit exercitum: stat à dextera & laeua mare suspensum, desiccato luto profundi, inoffensum abyssus dat transitum: & egresso populo Dei, Pharaonem cum populo suo repētina mole illapsum pelagus intercludit. Iam praecesserat agnus, quem Israël in Aegypto immolarat, cuius sanguine limina rubricata percussor angelus non est ausus attingere: nec exterminatoris gladium populus formidabat, cui et de spiritualibus nequitijs parabat uictoriam, illud sine macula sacrificium, et mare diuisum, et totum Aegypti robur extinctum. Primum illud antiquum pascha his miraculis coruscauit, & excluso fermento, praeceptum est ut horum dierum celebritas ageretur in azymis: nec solennitatis huius gaudia seruilibus operibus fuscarētur, nec omnino aliqua tantae synceritatis gloriam malignitas inquinaret. Certa data est ex lege distinctio, quae esset paschalis oblatio, et tempus, et locus, et modus, quando, uel ubi, uel quomodo sacra deberet hostia immolari. Victima, agnus: locus: una per singulas familias domus: caro non elixa, sed assa, hora uespertina. Haec cum eo tempore fierent in figura, quod nos in ueritate agimus, typice loquebantur: & dirupto in Christi morte templi uelamine, uerus agnus solus inter filios hominum sine macula Christus aetate ultima, in qua mundi uesperascit conditio, ab una populi Christiani familia in unitate ecclesiae assus in cruce, proiectis foras haereticorum fermentis, syncerae fidei solidata compagine, inconsumptibiliter editur, creditur, et tenetur. Noua et uetera sub hoc nomine conuenerunt: egreditur Israël de seruitute Aegypti, exit populus Dei de regno diaboli: baptizantur in nube & mari Hebraei, & iam spiritu sancto et sanguine Christi mundatur à peccatis populus Dei: ex diuersis familijs una fit domus, una fit tribus, unus est cibus, significantia et significata, res et signa, uirtus inuisibilis, et inuisibilia sacramenta

sic faciunt unum corpus, sicut caro et spiritus: & quod uidetur, et nomine & uirtute Christi corpus censetur. In hac rerum conuenientia honorificatus est Christus, et gloriosæ laudis triumphos lætabunda hodie canit ecclesia, in lapide angulari consocians disiunctos olim parietes, quos in unum mirabilis artifex fuso sanguine glutinauit: et reprobato diu à malignis fidei fundamento, charitatis suæ nexibus diuisas copulauit macerias, et redegit partes in totum, & multa in unum: et facti sunt una domus confœderati parietes, & stabile fundamentũ. Honorificatus est Christus resurgens à mortuis, uictor mortis, spolians inferos, et captiuos præmittens ad superos. Hucusq; per humilitatis gradus ascendens, modò gloria et honore coronatus nil mortale, nil paßibile retinens, impaßibilitatis & immortalitatis donauit nos gloria, et resurgentes in beatitudine constituit sempiterna. Resurrexerunt quidem ante Christum, sed in nomine et fide eius sub Helia uiuente in corpore, unus, et Helisæo uiuo & mortuo, duo qui obierant, sed ad mortem quam gustauerant, iterum redierunt: resurrexit & Lazarus, et alij nonnulli ad imperium Christi, et aliquo tẽpore beneficio uitæ usi, iterum ad funera rediêre. Res quidem honorabilis et dominatio potestatiua fuit ad corpus exanime spiritum reuocare: sed resurrectionis huius, cuius sunt in Christo primitiæ, incõparabilis est dignitas, quam nec sequitur corruptela, nec dissoluit antiquitas, nec aliqua mutabilitas labefacta. Mirati sumus in transfiguratione, quæ facta est in monte præsentibus apostolis Petro & Iacobo & Ioanne, quando sicut sol resplenduit facies saluatoris, et uestimenta eius candore omnem exuperantia apostolorum hebetauere conspectum: sed momentaneus ille decor imaginem, non speciem: similitudinẽ, nõ substantiam: partem, nõ plenitudinem transformationis mirificè explicauit. Sed neq; eandem gloriam quam antè ostendit apostolis, resurgens illico ostendit: sed quod uidere consuecu-

Resurrectionis primitiæ in Christo.

rant, hoc uiderunt: et dilata est claritatis illius quam nobis pollicitus est, plenitudo quæ in se erat perfecta, & à nobis in nobis expectatur perficienda lucidior & syncerior, quàm æstimari poßit ab aliquo: uel quàm illa etiam claritas intimauerit, cuius primitias in Christo transformato accepimus. Agunt in cœlestibus hæc paschalia gaudia ipsi angelici spiritus, & resurgentis domini gloriam admirantur, lætantur, et delectantur in eo quòd forma serui reuersa sit in formam Dei, & exinanitio humilitatis ad depositæ altitudinis redierit maiestatem. Sed & in hoc multiplicata sunt gaudia, quòd ab his pro quibus se humiliauerat, tantæ excellentiæ beneficium dignatus esse commune, & partiri nobis suæ abundantiam uoluit claritatis: ut post resurrectionem corpus non aggrauet animam, sed sit caro sine mole & pondere, agilis & mobilis, nullis clausa obstaculis, uisu et auditu penetrans omnia, & attingens, quocunq; uoluerit sine impedimento discurrens. Inerit resuscitatis corporibus nulli uanitati subiecta libertas: & quæ cogi non poßit ad aliqd in nullo laborans, iam à spe educta, re ipsa perfruens, nulla expectatione suspensa, & in pace quietißima confirmata, omnisq; expers formidinis in spiritualibus delicijs iugis illa permansio reflorebit. Quàm mirabilis est scientia tua Deus, confirmata est super nos, nec poßumus ad eam attingere. Hæc sapientiæ tuæ altitudo qui mundum non ex præcedente materia, sed solo uerbi tui condidisti imperio, creaturis uerò corporalibus ex mundi essentia dedisti initium, suis incolis singula elementa adornans, hominem quem de mundo fecisti, cunctis in terra & aëre & aquis uiuentibus præficiens, ita ut suo præposito singula in suo genere ministrarent: tu alijs uitam temporalem, alijs procurasti perpetuam, admirabili ordine quædam mutans & renouans, & præfinito tempore metam irrationabilibus omnibus præfixisti, & terminum quem transire non poßit, dissolutioni conditio destinata. Homo quia

Resuscitatorũ libertas.

ex cœlesti & terrena materia compactus est, uestitus extrinsecus pelle et carnibus, tempus accepit, quo te iubente, redderet terræ quod de terra assumpserat, & ad immaterialem originem reuerteretur spiritus: cuius natura dissolutionis non admittit iniuriam. Corpus putredine & caro uermibus consumenda, secundum naturæ suæ ratione̅ æternitatis non poterat̄ priuilegio perfrui: & quod sibi iure non competebat, à conditore nequibat exigere: neq; ulla eorum interrogatio super hoc merebatur responsum. Sed tu optime domine ultro gratia̅ uolens dare spiritui, decreuisti clementius, ut ex societate et clientela quam reddiderat animæ caro, aliquid ei co̅modi proueniret, & quæ ei uehiculum fuerat & particeps studiorum in reco̅pensatione ministerij iterum dilecto accolæ consociata pudica & pacifica rediret, nullas secum reuehens co̅tumelias, quibus deinceps quietis internæ co̅cuteret puritatem. Sed & hoc domine ad cumulum beneficij addidisti, ut inter legem carnis & spiritus nulla postmodum esset diuersitas: nec post initum fœdus ulla iteru̅ inter eos recrudescat rebellio, sed per manum tuam reconciliatio ordinata stabilis in perpetuum perseueret. Te igitur iubente, terra fit caro, & expulsa de domo iterum coniugatur uiro, non iam ancilla, sed libera: & habitant unius moris in domo murmurationibus consopitis, quas olim compugnantes inter se concupiscentiæ concitabant. Quis domine Deus considerare hæc opera tua sufficit, & quis lutum coagulare potest in carnem, quis formare potest in hominem, quis infundere animam, quis reddere uitam, quis dare æternitatem, quis addere felicitatem? Ad hunc prouentum humana laborat creatio: hæc semper fidelium expectatio fuit. Hoc optabat rex ille humilis, qui se nouerat imperfectum, ut adderes conditioni tuæ quod deerat, & perficeres & solidares opus tuum, quod corruptibilitas & mortalitas assidue conuicijs multis solebant affligere, & uarijs opprobrijs consueuerant insistare.

Tu morti imperas, et absorpta eliditur: inanescit corruptio, ubi ager, te medente, sanatur. Gustasti mortem pro filijs hominum, ut qui tecum mortui erant, tecum uiuerent, & participes tribulationum etiam consolatione gauderent. Resurrectio quidem communis est, et ante tribunal Christi necesse est in corpore iustos stare et impios, Dei hoc dictante iustitia, ut pietas et impietas in operatoribus debitis stipendijs donarentur: & qui finem habere contempserunt in malis, infinita clauderẽtur ultione in pœnis: & qui gloriati sunt in cruce, cum crucifixo regnantes beatæ fierent perennitatis participes. Non sunt participes huius gaudij, quos damnat ambitio: non potest furtiuos habens loculos, paschalibus solennijs interesse. Nihil proditor et uenditor magistri, fermentator profanus commune habet cum azymis: omnis ĩmundus in anima ad esum huius agni prohibetur accedere. Nulla ad hanc lætitiam perfidia recipitur, omnis malignitas excluditur: calciatus pedibus ad euangelizandum peractus, accinctus renibus et sanctimoniæ destinatus, habens baculum in manibus, et festinans ut Aegypti deserat idôla, sequens Moysen, nec formidans uiæ discrimina, quisq; purus & syncerus sine fraude homo uerus accedat et edat: et securus quòd resurgat, mortem optet, ut attingat ad æterna gaudia, in quibus est uita nostra sursum manens, et nos trahens ad bona cœlestia. Qui uiuit.

Resurrectio communis.

SERMO DE ASCENSIONE CHRITI.

Elebrata in cruce solẽni uictoria, cum iam templum corporis sui, quod persecutio Iudæorum effoderat, Dominus reparasset; noluit statim ad patrem ascendere, et glorificati corporis præsentiam ĩferre cœlestibus: sed necessaria dispensatione discipulorum infirmitati cõsulens utiliter distulit, et quadraginta diebus in terra conuersatus, et uisus est sæpe et locutus cum apostolis,

& manducauit & bibit, et uulnera quæ ad dubietatem eorum tollendam, in corpore reseruarat, & uidenda & palpāda exposuit, & impleta in se quæ in scripturis erant prædicta, euidentia rerum edocuit: Ad hoc necessaria fuit huius temporis mora, ut recollectis quos in fugam timor impegerat, quos supplicium crucis terruerat, in multis argumētis apparēs, mentes quæ diffidētia titubauerant, solidaret: nec esse phantasticū, sed uerū corpus quod surrexerat, tam comessationibus, quàm contrectationibus probaret. Ad hoc dilata est ascensionis gloria, ut sub hoc dierum interstitio præcedens doctrina affectibus firmaretur, immo ut discipulorū desideria recessionē eius corporalē ambirent: quia spiritualis præsentiæ plenitudo quādiu conspectu carnis præsens aderat, aduētare nō poterat: & paulatim in hoc conducti sunt, ut libenter consuetudine conuictus assueti carerent, cū inhabitator spiritus sanctus eorum animas possidens inuisibili accessu synceriores eis affectus infunderet, & aperiret interiores oculos ad intuendum intellectu puro patrem luminum, & substantia rerum sperandarum proposita apparentia sepeliret: nec incertitudinis scrupulus superesset, cum Dominus et magister, quem uerum hominē probauerant, eis uidentibus, cœlum ascenderet: sed iam securi se crederent secuturos, nec esse impossibile quin & ipsi in carne & spiritu ad superos transferrentur. Omnibus itaque ad tam delectabile spectaculum aggregatis: Ascendo, inquit, ad patrē meum & patrem uestrū, Deum meum & Deum uestrum. Horum uerborum autoritas cum iam eorum uirtutē spiritus sanctus intimasset, omnem poterat excludere diffidentiam, & hilarescebant animi eorum paternitatis diuinæ illustrati honore, & fraternitatis Christi honorati consortio, cum audirent & crederent se filios Dei & fratres Christi, in quo omnis excellentiæ plenitudo & sufficientia inerat: nec iam quasi idiotæ & hebetes huic uerbo applaudebant carnaliter: sed subti-

Ascensionis dilatio.

Ioan. 20.

lißimè generationem & dignitatem creaturæ à uoluntate & nutu creatoris habuiße initiũ, & imaginem & similitudinem Dei in interiori homine uidebãt: et dignoscebãt intellectu potius, quàm uisu, quam affinitatem habeant inter se pater & filius: & quia substantiuo & naturali filio filij adoptiui conformes à prima origine multa habeant ex natura, & multa ex gratia. Sanè huius generositatis consortium, secundum quam simul cum Christo filij Dei sumus, nobilitatem existentiæ nostræ exponit & intimat: in quo honore si manserimus non degeneres, cõstat omnino non posse patrem dißidere à filijs, sed deiformibus tutum esse ad paternitatem accessum: nec posse pati ad hæreditatem poßidendam dispositos in petitionibus diuinis repulsam, sed in quibuscunque filius filialiter genitorem appellauerit, necesse est bonitatem largitoris iustè supplicantis prosequi uoluntatem: maximè cum ipse pater qui largiter iusta suggerat peti, quæ non differt benignè largiri. Et quidem paterna charitas bonis filijs et hæredibus maximè delectatur: & hoc gloriæ Christi unigeniti dilecti accumulat, quòd beatitudinis suæ nõ patitur esse solitariam magnitudinem, sed addit fratres: non qui minuant quasi diuisam in plures excellentiam, sed qui altitudinem diuitiarum eius exornent participes & consortes. Quod cum ipsum qui pater est, cõstet esse Deũ, & eum Deum nostrum sicut & suum, filius attestetur, in eo quòd filij sumus ipse nos poßidet, in eo quòd noster est Deus, quod nostrum est, ipsum cuius proprij sumus, propriè poßidemus. Dico igitur Domino meo, Deus meus es tu: et dicit mihi
Psal. 117. Dominus meus: Ego Dominus Deus tuus. Homo cuius Deus est, quid amplius quærit? Si sufficis tu Deo, sufficiat tibi Deus. Bonorum tuorũ Deus non indiget, nec conferre potes ei quippiã, nec auferre. Si esurierit, nõ dicet tibi. Eius est orbis & plenitudo eius, & magnitudinẽ eius cœli cœlorum non capiunt: non infirmatur, non eget indumẽto uel cibo: omnia scit, omnia

potest, omnia continet: in ipso omnes uiuimus, mouemur & sumus. Quid tu ei quasi indigo cōfers? Iste solum bonitate, non necessitate desiderat. Scriptum est, & ipso iubente tabulis insculptum lapideis, ut diligas eum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mēte tua. Dilige, *& deligeris: propè est merces tua, in manibus porrigitur præmium: esto tu* Dei, *& erit tuus* Deus tuus. Impar *sanè commercium, pretium inæquale: sed qui pro nobis triginta argenteis appretiatus, intelligi uoluit, quanta fuerit in pretio, quod pro eo datum est, & in eo quod ipse dedit pro mundo, dissimilitudo, cum ipse exiguo argento emptus & uenditus, tanto pretio damnatos redimeret, ut dubium esse non possit, quin pretij magnitudo superaret negotium: nec æquari posset damnum, quod omnino damnatio iusta meruerat, obedientiæ Christi, quæ gratis usque ad mortem progressa est, & ultro soluit quod non debebat.* Deut. 6.

His intellectis apostoli sicut filij prophetarum olim uerum He*liam ascensurum sciebant, & horam illam præstolabātur gaudentes, nec iam anxiebantur parturientes, sed exorta lætitia parati erant prosequi recedentem, minime dubitantes quin & ipsi post modicum conuersationis huius, postquàm de torrente passionis in uia hac bibissent, exaltato capite & erecto, se ad cœlestia* Dominum *secuturos.* Eleuatis *igitur manibus hæreditariam eis benedictionem relinquēs, non manufacto uehiculo, nec auxiliaribus carpentis euectus est Christus, sed naturæ diuinæ propria usus uirtute carnem cœlo intulit, et corpus glorificatum patris cōspectibus præsentauit.* Non *indiguit uectoribus angelis, qui offendicula tollentes è medio, ferrēt eum in manibus, sed præcedentes & subsequentes applaudebant uictori, & concinnentes in iubilatione modulabantur canticum nouum, & implebat cœlos consonantiæ illius harmonia, thronis & dominationibus parantibus filio iuxta patrem consessum, cherubim & seraphim pedes pacificos ambientibus, ra-*

diantibus undique diuinis claritatibus & splendoribus super-cœlestibus, quos nec ardor perseuerans consumit, nec turbinis alicuius afflatus extinguit, nec interpolatio caliginis ullius abscondit. Celebrat tanti triumphi magnificentiam lætabundus cœlestis exercitus, & qui descendenti coràm pastoribus Bethlemitis decantauerunt in sublimi præconia, modò expreßioribus conatibus & intensioribus iubilis reuertenti ad patrem solenniora obsequia impendebant, & festiuis affectibus uenerabantur hominem supra se sublimatum: quem gloria et honore coronauerat pater, & ad dexteram suam collocatum, hoc dato ei priuilegio singulari, ut in nomine eius omne genu flecteretur, & super omne nomen eius nomẽ excellentius coleretur. Quanta in eius susceptione in cœlis iucunditas fuerit, nemo sufficit enarrare: rei huius magnificẽtia omnẽ superat intellectũ. Si linguis hominum uel angelorũ quis eloquatur, uel ad hoc cuiuslibet elaboret acumen ingenij, ut definire uelit quæ patris in reditu filij hilaritas fuerit: aut si forte illud sempiternum gaudium aliquod tunc admiserit incrementũ, si stabilitatis æternæ se aliquo modo mutare poßit immobilis magnitudo: scrutator ille maiestatis opprimetur à gloria, & uerendum est ne dum uehementius exprimit uerba quàm oportet, sanguinem pro lacte emungat. Attamen inuisibilem deum uisibilem filium recepisse ad dexteram suam, manifestum est, & humilitatẽ carnis nostro throno iudiciario honoratam paternæ cõplacuisse altitudini, duo genera gentium ciuitati supernæ, de qua gloriosa dicta sunt, deinceps aßignare, & esse supra mãsionarios homines & angelos, & beatitudinis illius gloriam his duobus ordinibus in perpetuum frequentari. Hæc mèrces obedientiæ Christi, hæc crucis & mortis stipẽdia, hic paßionis labor promeruit ut corpus humilitatis nostræ fieret corpori claritatis Christi cõforme, et mortale hoc indueret immortalitatẽ, & corruptibile incorruptionẽ: & fierẽt homines

Christo obedientiæ merces.

cum Christo in cœlestibus iudices, qui cum eo iudicia pertu- lerant malignorum, & extiterant usq; ad mortem tribulatio- nũ consortes. Hac die primum inuecta est cœlis hæc nouitas inaudita, & gauisus est pater hæreditate amplificata, sobole multiplicata, promißionibus, quas locutus fuerat in prophe- tis, redditis & completis. Solum ad hæc quæ prædicta sunt re stat iudicium, & examinationi ultimæ adhuc reseruant anti- qua oracula locũ. De iudicio quippe & angustia Christo sub- lato, superest post misericordiæ tempora quæ ad finem sisti- nant, ut iustitiam comitetur iudicium: & habeãt singuli quod merentur, & honoretur honore dignus, & contemptor con- fundatur inglorius. Hoc & duo angeli Christo ascendente te- stati sunt, quia qui iudicatus abibat, iudex esset terribilis redi- turus, & uideret collecta in unum generalitas hominum quas foderat manus, quod terebrauerat latus, faciem quam conspue rat, & prolata in medium inflexibili sententia, ocurrentibus saluatori electis, remaneant impij infinitis deputati tormentis. Quanta illud edictum sequentur lamenta, illius ultimæ tubæ clangor quàm horribilis erit? continuus erit & superfluus illa rum lacrymarum decursus, stridorem illum dentium flammæ inextinguibiles agitabunt. Immortales miseri uiuent inter in- cendia, & inconsumptibiles flammæ nudum corpus allambẽt. Luc. 16. *Ardebit purpuratus diues, nec erit qui æstuanti linguæ stillam aquæ infundat. In proprio adipe frixæ libidines bullient, & inter sartagines flammeas miserabilia corpora cremabuntur, & omni tormento atrocius desperatio condemnatos affliget. Non miserebitur ultrà Deus, neq; tunc audiet pœnitentes, se- ra erit illa confeßio, & cum clausa fuerit ianua, frustra caren- tes oleo acclamabunt exclusi. Nullum ibi refrigerium, nul- lum remedium: semel Christus descendit ad inferos, ulterius non descendet, non ultrà uidebunt deum in tenebris sigillati, irregreßibilis erit illa sententia, & immutabile iudicium, &*

stabit damnationis huius immobile constitutum. Exultabunt sanè sancti in gloria, uidebunt deum & gaudebunt, lætabuntur & delectabuntur, & fruentur gloria, & in felicitate iocundabuntur æterna. Ibi non gustabunt quàm suauis sit deus, sed implebuntur & satiabuntur dulcedine mirifica: nihil eis deerit, nihil oberit, omne desiderium eorum Christus præsens implebit: non senescent, non tabescent, non putrescent amplius perpetua sanitas, felix æternitas, beatitudinis illis sufficientiã confirmabunt. Non erit concupiscentia in membris, non ultrà ulla exurget rebellio carnis, sed totus hominis status pudicus & pacificus, sana ex integro natura, sine omni macula & ruga deinceps pmanebit. Erit deniq; Deus omnia in omnibus, & illius præsentia omnes animæ & corporis implebit appetitus, cessabuntq; de cætero cõsummatis omnibus ministratorij angelicarum uirtutum discursus: & impleta ordinataq; omnino ciuitate Dei, nec innouabitur, nec mutabitur ultrà fixæ & consummatæ beatitudinis status. Ei igitur, ante cuius tribunal stabimus, qui nunc uultui dei apparet pro nobis, cui de nobis tanta cura fuit, ut pro nobis uellet nasci & mori, in præsenti quæsumus, ut sit cura curandi nos, & nobis autoritatem et potestatem iudicandi nosmetipsos & corrigendi concedat, ut in illo terribili iudicio suo inter electos asciti & congregati, liberi à seruitute & captiuitate, cœlestibus ciuibus coniungamur, & fruamur bonis, quæ ipse diligentibus se repromisit: quæ nec oculus uidit, nec auris audiuit.

SERMO DE SANCTO SPIRITV.

a Desto sancte spiritus, & paraclesim tuam expectantibus illabere cœlitus, sanctifica tẽplũ corporis nostri, & consecra in habitaculum tuum: desiderantes te animas tua præsentia lætifica: dignam te habitatore domum compone: adorna thalamũ tuum,

& quietis tuæ reclinatorium circunda uarietatibus uirtutum sterne pauimenta pigmentis, niteat mansio tua carbūculis flammeis, & gemmarum splendoribus, & omnium charismatum intrinsecus spirent odoramenta: affatim balsami liquor fragrātia sua cubiculum tuum imbuat, & abigens inde quicquid tabidum est, quicquid corruptelæ seminariū, stabile & perpetuū hoc facias gaudium nostrum, & creationis tuæ renouationem in decore immarcescibili solides in æternū. Interfuimus sacræ uerbi infantiæ, & puerperio uirginis obsecuti sumus cum cœlesti militia, gloriam decantauimus paruulo: confessi sumus omnipotentem, quem in cunabulis uidimus uagientem: circuncisionis celebrauimus sacramenta, & truncato præputio uoluptatum sanctimoniæ didicimus mancipari. Interfuimus baptismati saluatoris, & audita patris uoce de cœlis, ad obediendum Christo traditi sumus, & instructi cœlitus quomodo patrem & filium dilectio iungat & uniat, ita ut in ipsis nominibus intimetur distinctio personarum, & naturæ unitas euidentißime innotescat. Sed & spiritum sanctum in specie columbæ inter illa mysteria uidimus & intelleximus, ex illa specie gemitus pœnitentiæ & desideria contemplationis diuinæ, ex simplicitate cordis & innocentia uitæ immaculatæ incessanter prodire, & neminem nisi suspirijs huiusmodi præcedētibus, & inspiratione diuina monēte, posse ad cœlestia aspirare: ut suspiratio, & inspiratio, & aspiratio à sancto spiritu & causam habeant, & effectum, & materiam, & prouentum. Secuti quoque sumus in æternum dominum ieiunantem, & repulsa potenter diaboli uidimus tentamenta. Interfuimus cœnæ, & de calice Domini bibimus, pedes lauimus, mortui sumus cum Christo, & ecce uiuimus: prosequimur ascendentem, & præstolamur promissum nobis spiritum sanctum, cuius unctio nos de omnibus doceat, qui inuisibili magisterio nos doceat, & cœlestibus instruat disciplinis: qui car-

nales hebetet sensus, & conterat appetitus. Hic spiritus sanctus ab ipso mundi initio aquis legitur superfusus, non materialibus aquis quasi uehiculo egens, quas potius ipse ferebat, & complectentibus firmamentum dabat congruum motum, & limitem præfinitum. Huius sempiterna uirtus & diuinitas cum in propria natura ab inquisitoribus mundi antiquis philosophis proprie inuestigari nõ posset, subtilißimis tamen intuiti sunt coniecturis compositionem mundi, compositis & distinctis elementorum affectibus præsentem omnibus animam affuisse, quæ secundum genus & ordinem singulorum uitam præberet & motum, & intransgreßibiles figeret metas, & stabilitatem aßignaret & usum. Hanc uitam, hunc motũ, hanc rerum essentiam animam mundi philosophi uocauerunt: putantes cœlestia corpora, Solem dico & Lunam & Stellas, ipsumq; firmamentum, huius animæ uirtute moueri & regi, & aquas, & terram, & aerem huius semine imprægnari: qui si spiritum & Dominum, & creatorem, & uiuificatorem, & nutritorem crederent, omnium quæ sub ipso sunt, conuenientem haberent ad fidem accessum. Sed abscondita est, à sapientibus & prudentibus tantæ rei maiestas, nec potuit humani fastus ingenij secretis interesse cœlestibus & penetrare ad superessentialis naturæ altitudinem: & licet intelligerent quòd uere esset creatrix & gubernatrix rerum diuinitas, distinguere tamen nullo modo potuerunt quæ esset deitatis trinitas, uel quæ unitas, uel quæ personarum proprietas. Superferebatur quidem elemento purificatorio spiritus sanctificator, iam tunc baptismi uirtutem enuntians. Iam tunc illa præfigurabantur tempora, quibus arca Noe aquis inuecta diluuij uiri iusti familiam conseruauit illæsam, abolita generatione adultera, qui in filiabus hominũ bestiali petulãtia effrænes, impudẽter se illis commiscuerant, nec diuinos, nec humanos in flagitijs publicis uerebantur aspectus. Arcam illam quæ typum gerebat eccle-

Spiritus anima mundi.

Arca Noe typus ecclesiæ.

siæ, spiritus sanctus & tunc regebat, & adhuc regit, extra quam quisquis perfidus euagatur, inuolutus fluctibus mergitur in profundum: & impoßibile est eum uiuere, cui non superfertur spiritus uitæ, cuius uiuificus calor animat omnia, & fouet, & prouehit, & fœcundat. Hic spiritus sanctus omnium uiuentium anima ita largitate sua se omnibus abundanter infundit, ut habeant omnia rationabilia & irrationabilia secundum genus suum ex eo quòd sunt, & quòd in suo ordine suæ naturæ competentia agunt, non quòd ipse sit substantialis anima singulis, & in se singulariter manēs: de plenitudine sua distributor magnificus, proprius efficientias singulis diuidit et largitur, et quasi Sol omnia calefaciens subiecta, omnia nutrit, & absq; ulla sui diminutione integritatem suam de inexhausta abundantia, quod satis est & sufficit omnibus, commodat & impartit. Hic spiritus rubri maris aquas siccauit, & suspensis hinc inde uehemētibus fluctibus, ab ollis carnium, et Aegypti pulmētarijs populum ad spiritualem eremi libertatē eduxit in columem, & alimonijs cœlestibus pauit, manna quasi rorem matutinum infundens graminibus, quod colligi iussum est ad mensuram. Aderāt plena mensura per totam hebdomadam, uacante sabbati die, cui sexta præcedens dies consueti uictus duplicans quantitatē octauæ præfigurabat quietem, in qua absq; labore & solicitudine in delicijs epulabuntur electi, & saturabuntur in terra sua duplicia poßidentes, corporis & animæ felici perennitate & perenni felicitate ditati. Hic est spiritus sanctus, quem magi in Aegypto tertij signi ostensione conuicti, cum sua defecisse præstigia faterentur, Dei digitum appellarunt, antiquis philosophis eius intimarunt præsentiam defuisse. Et licet de patre & filio aliqua sensißent Platonici, spiritus tamen timidus & humani appetitor fauoris sanctificationem intellectus diuini mereri non potuit, & ubi ad profunditatem sacramentorum uentum est, omnis eorum caligauit subtilitas, Dei digitus.

nec potuit infidelitas sanctitudini propinquare. Hic digitus Dei mundanæ iudex & uindex perfidiæ, noui tempore testamenti potenter expellit dæmonia: nec laborat agendo, sed solo nutu perficit omnia: quod dicit, facit: quod iubet: implet: secreta indicat, pandit occulta, reuelat ignota, hebetat acutos, et perspicaces confutat. Hoc digito in lapideis tabulis lex primum conscripta, quinquagesimo die post egressum Israël de Aegypto in monte Syna Moysi est commendata: sed populus nequam & gens duræ ceruicis, à quorum animis terror ille recesserat, quem mons ardens & flammea iuga, et clangor buccinæ, & lampades coruscæ, & horrenda tonitrua nuper incusserant, in apostasiam conuersi, & de Moysi reditu desperantes, lege diuinitus missa indigni iudicati sunt: quia in oculis eorum Moyses frangens tabulas, tam uerba quàm instrumenta comminuit & deleuit. Quin etiam sceleris ultione patrata, reuersus in montem ad Dominũ, quadraginta diebus ieiunans, & colloquens, tandem obtinuit ut ipse alias de saxo ad instar priorum excideret tabulas, in quibus eandem quæ in primis fuerat scripturam insculperet & formaret. Factumq; est mirabili dispensatione superni iudicij, ut lex quam sanctus scripserat spiritus, deleretur: & quam manus humana restituit, in posterum teneretur. Quod ea ratione credi potest sic actum, ut populus prior secundum carnẽ ambulans et uiuens, diuinis colloquijs et spiritualibus mandatis ostenderetur indignus: nec posse mentes perfidas sancta percipere, nec intelligere sacramẽta, quæ exemplarium tegmine uelabantur. Porrò testamenti noui quæ Christo euangelizante patuit ueritas uerbo Christi prolata, indissolubilis permansit, & solida deinde stabilitatis perpetuæ autoritate fulcita est, eò quòd oblatam gratiam humiles susceperunt, & quòd filius inter pauperes spiritu inuenit sibi domum, in qua caput reclinaret, & merito reprobatos uisibiles tabulæ inuisibilis Dei indicant con-

Lex Dei digito scripta.

temptores, & ampliori dignos honore incarnati uerbi creduslos auditores, & deuotos ueneratores. Lex igitur à paschalis agni immolatione die quinquagesimo datur, & pentecostes nomen tantæ rei solennitas ex lege accepit, in ipso dierum numero sacramenti magni complicans rationem. Septenarius quippe numerus septies reuolutus, quinquagesimum efficit, addito monade, qui præsentis seculi meta, & futuri initium, perpetuitatē sub octauæ nomine cōtinens, sic præsentia terminat, ut nos ad perpetua introducat. Sacratus hic septenarius numerus à conditione mūdi autoritatem obtinuit: quoniam in sex diebus prima Dei opera patrata sunt, & septima cōsecrata quieti, quasi sancta & sanctificans solennitate uocationis honorata, & spiritui sanctificatori attitulata. Vnde & cessanti à seruilibus operibus populo iubetur ut diem sabbati sanctificet, & spiritui rectitudinis, & sanctitudinis, & fortitudinis adscribat, quòd directe, quòd honeste, quòd uiriliter incedit: quia totum ex eius cōstat ducatu, quòd deuij diriguntur, quòd impij cōuertuntur, quòd debiles cōfirmantur. Spiritus rectus, spiritus sanctus, spiritus principalis regit, componit, consummat, & perficit quas inhabitat mētes, & corda quæ possidet: nec errare patitur, nec corrumpi, nec uinci, quos docuerit, quos possederit, quos gladio potentissimæ uirtutis accinxerit. Septenarius iste ex quaternario & ternario constans, cum in se propter prædictas causas honorabilis habeatur, habet ex partibus suis excellentiam maximam: quia artificis et materiæ uidetur exprimere & distinguere primarias substantias, ut ternarius creatorem ꝓpter trinitatem enūtiet, et quaternarius creaturam propter quatuor elemēta, quæ rerum omniū causæ sunt & semina, sub huius numeri breuitate cōcludat. Spiritus sanctus à patre procedens, à patre et filio, quaternario superfertur, & conditor benignus opus suum amplectitur, & diligit quod plasmauit, & creaturam suam sanctus ipse sanctificat

Septenarius numerus.

& consociat sibi, et charitatis nexu statuit et conquadrat. His alijsq; secretioribus rationibus quas illustrium uirorum subtiliora ingenia indagarunt, septenarius numerus in scripturis sanctis sæpe sacramentales causas complectitur, et simplex et multiplicatus necessarios ad intelligentiam diuinorũ operum parturit intellectus. In hebdomadibus apud hebræos dies septimus sabbatũ idem requies appellatur, qui numerus non tam in septimanis, sed etiam obseruatur in annis, et annorum hebdomada consummata, septimus annus requietionis est, et ipsi terræ sabbatum imperatur: nec fas est cuiquam eo anno serere uel metere quippiam, sed quæ sponte siue in terra, siue in uineis, uel in arboribus nascuntur, alimoniæ pauperum deputantur. Annorum quoq; septimanæ apud Hebræos quinquagesimum annum faciunt, quem iubileum appellant, in quo decreto legis (ut suprà dictum est) fit terræ remißio, et seruorum libertas, et restitutio poßeßionum, quas eatenus distractio alienauerat, et cætera huiusmodi gratis ad hæreditatis ordinem reuertuntur. De numero septenario cum multa dicta sint, plura supersunt quæ in lege & Euangelio præcipue commendantur. Quinquagesimus itaq; annus perficit iubileum, quinquagesimus dies à pascha pentecosten facit, in quo uere spiritu sancto infuso apostolis, ad hæreditatem cœlestem à quo uenundati sub peccato exulabant, quos diabolo domino mendicitas et egestas subiecerat, reuertuntur. Septem sacerdotalibus clangentibus tubis, Hiericho corruit: septem petitionibus orandum patrem filius docuit. Remißio peccatorum duplicato septies septenario Petro mandatur. Leprosus septimi diei inspectione à sacerdote iudicatur: summi sacerdotis in septem diebus consecratio consummatur. Dominus Iesus Christus de septem panibus quinque millia hominum reficit: & iustus quisque Deo laudes per diem septies dicit. Ipse Dominus Iesus ab Adam secũdum generationes, quas Lucas cõmemorat, septua-

Sabbatum.

Iubileus.

Leuit. 13.
Matt. 14.
Psal. 118.
Gene. 4.
Luc. 3.

gesimusseptimus inuenitur, ut ultionem in Lamech septuagesiessepties promulgatam ueniens terminaret. Septem diebus in pascha editur azyma, septem diebus mense septimo tabernaculorum solennitas celebratur. In septem annis templum à Salomone construitur, septem brachijs et totidem luminibus candelabrum adornatur. Celebramus tam nos quàm Iudæi quinquagesimum diem, sed illi in typo: nos autem in ueritate, non tam significamus, quàm agimus. Pentecosten igitur celebrãtes commemorauimus, quæ olim sub Moyse in ueteri testamento sunt acta, et quæ sub Christo facta sunt, post cuius ascensionem in cœlos spiritus sanctus uisibiliter super apostolos in linguis igneis apparuit, et ad instar prioris seculi uniuersitatem fidelium unius labij esse uoluit: ut quorum erat cor unum et anima una, una esset et lingua: nec posset impedire intellectum credentium aliqua diuersitas uerborum, sed euangelica doctrina propria lingua prolata ad omniũ auditum eandẽ efficientiam obtineret, ut Græcis et barbaris omnibusq; gentibus uerbum euangelij sic esset intelligibile, ac si in eorum auribus linguæ in qua nati erant idiomata resonarent. Aderant Medi, & Elamitæ, Mesopotameni, & Arabes: hi omnes, dum Hebræa lingua apostoli prædicarent, locutio Iudaica enuntiationis suæ articulos cursu consueto euoluens nullo exponebatur interprete, sed uerbo eorum per spiritum sanctum inerat uirtus & gratia, ut habitantes Pontum & Asiam, suam esse dicerent linguam, quam audiebant: quasi primitiuæ linguæ libertas ad antiquitatis reuersa originem confusionis contumeliam euasisset. Nec tantum apostolis collata est hæc gratia, sed multitudini credentium idem spiritus superfusus est, intus ardẽtibus extrà loquentibus, et complectebantur se dilectio & uerbum, & de calore spiritus sermo feruebat ignitus. Iam omni timore excluso, obedire, sed Deo magis quàm hominibus publice profitebantur: et uidebatur eis gloria, si pro Christo iniuriam pa-

Exod. 12.
Leuit. 23.
Actuum. 2.

Nume.11. *terentur. Ad hunc modum olim Moysi iussum est, ut in uiros septuaginta, quos ipse presbyteros iudicaret, de spiritu suo partiretur, ut in negotijs partem gererent solicitudinis: quibus cum imposuisset Moyses manus, requieuit in eis spiritus sanctus, qui non Moysi ablatus est, quasi ipse sine spiritu remaneret, uel idem spiritus secaretur in partes, sed secundum mensuram donationis diuinæ quæ erat in Moyse, gratia singularis facta est multiplex & communis, & data est multis in eo potestas, quod prius solius Moysi disponebat autoritas.*

4.Reg.2. *Sic Heliæ spiritũ duplicem recepit Helisæus, nõ quòd in duas substantias idem spiritus sit diuisus, & duos propheta sanctus habuerit spiritus, sed quòd populo Christiano, cuius typum Helisæus gerebat, accepto spiritu sancto, data sit potestas in opere & sermone, & ascendentem Heliam, id est Christum, pio desiderio prosecutus fide claruerit & intellectu, & uita & signis & miraculis fulserit & exemplis. Hic sacrorum ordinum distributor reges creat & principes, sacrat pontifices, eligit sacerdotes. Hic sapientia Salomonẽ, intellectu Danielem, Ioseph consilio, Samsonem fortitudine, Moysen scientia, Dauid pietate, Iob timore prosequitur, & sanctorum animas omnimodis fœcundat uirtutibus, intantum affectus pacificos prouehens, ut iam in cœlis nostra sit conuersatio, diffusa in nobis charitate per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Hic in pudicis mentibus sibi statuit mansionem. Hic humiles & cœlibes habet domesticos, abominatur ærarios, falsarios*

4.Reg.5. *detestatur. Hic Giezi mercenarium lepra cõdemnat, & Iero-*

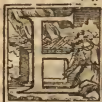
3.Reg.13. *boam uẽdentem sacerdotia cum apostatis locat. Hic Simonem*

Actuũ.8. *gratiæ Dei nundinatorem à sanctorum consortio exhæredat, cuius detestabiles ausus ultrix ruina confundit & quassat. Hic*

Num.22. *Balaam ad maledicendum conducto silentiũ imponit, & per asinam redargutum, colliso ad parietem pede, uacuum pecunia, contumelia oneratum, claudicantem ad propria remisit*

confusum. Hic omnibus ecclesiæ sacramentis interest, quæ ipse efficit & consummat. Hic peccata diluit, hic iustificat impios, & ad uitam reuocat mortuos. Hic discordes pacificat, & uinculo dilectionis astringit & ligat. Hic nos cœlo inuehit, & à mundi huius uanitatibus auulsos superni regni constituit hæredes, cuius summa est felicitas, quòd corpus istud spirituali effectu cum Angelis conuersabitur, nec ultrà erit carnis et sanguis in aliquis appetitus, sed erit omnium plena sufficiẽtia, cognoscibilis Deus, & inhabitator spiritus sanctus.

AD MOYSEN ET MAXIMVM ET CAETEROS CONfessores, *De laude martyrij.*

Tsi incongruens est fratres charißimi in hoc fauore dicẽdi aliquid trepidationis adferre, minimeq; deceat gloriam tantæ deuotionis infringere, ex eo quod fatear me cœpisse dubitare: tamen identidem dico, ipsa animum deliberatione confringam: exequendæ laudis cupiditate succenditur, & ad loquendum magnitudine uirtutis inhibetur. Cum autem non deceat tacere, aut periculosum sit parum dicere, nisi quòd hæc æstuanti res sola subuenit, quod uideatur ei facile ignosci posse, qui non timuit audere. Quam ob rem charißimi fratres, etsi potentia Dei oneratur facultas ingenij, ut quanto se in exprimẽda martyrij dignitate protulerit, tanto ipso pondere laudis oppressa, atq; æstimatione rerum omnium, de quibus cum maxime loquitur, debilitata ac fracta, intra seipsa illaqueata oratione deficiat, nec habens liberis ac solutis in apertum sermonis eloquium uim tantæ laudis expromat. Tamen erit aliqua, nisi fallor, in eloquendo fides, quæ ipsius operis oratione munita uagè fundat, quod dicendo impar ingenij conscientia commoueat. Cum igitur fratres charißimi tot tantisq; rebus impli-

Cic. pro Milone.

citi, ad cōprobandos salutis eximios pulcherrimosq; prouentus, omni studio ac labore nitamur, nequo ignauiæ metu territus, uel reuocer, uel extinguar: cum siquis ad id uoluerit, de quo agimus, intueri, se deuotionis expensa, atque ipsa eius magnitudine ponderata, magis miretur audire potuisse, in quo me positum & amplitudo rei premeret, & confusam gaudio mentem in angustias animi uoti sui feruor urgeret. Nam & *quis est quem non ista res terreat? Quis non admirationis suæ pauore subuertat? Est etenim profectò, nisi fallor, & iam in ipso conscientiæ rubore admiranda formido, quæ nos exagitet pariter & inflammet. Cuius quanto penitus inspexeris potestatem, tanto ex ipso uenerandæ claritatis aspectu religionis suæ præmittat honorem. Considerare enim utiq; debetis, quanta est gloriæ uita, qua licet maculam sordis & polluti corporis, licet modicè iniusta contagia, tántoq; temporis mundi crimen, exceptum unius ictu, remedijs expiare, quo & augeri merces, & crimen posßit excludi.* Vnde *omnis consummatio & status uitæ in martyrio est collocatus.* Hoc *fundamentum uitæ & fidei, hoc præsidium salutis, hoc uinculum libertatis & honoris: & quamuis sint & alia per quæ adipisci lux possit, tamē ad proximitatem muneris pœnis melius patrocinantibus peruenitur.* Quantæ *enim sit gloriæ ponderate, huius uitæ cupiditatibus, & quæ ab omni animo natura mundi, quæ commercio segregatum contra aduersantes discrimen opponere, nec sæuitiam torquentis horrere, animari hominem dolore quo credatur extingui, & id sibi in augmentum uirtutis assumere, quod cruciatui putat prodesse qui punit.* Nam *prædurantibus licet guttis resultans ungula recurrat in uulnus, exeuntibus flagellis cum auulsa corporis parte rediens aliena ducatur, stat immobilis tamen pœnis suis fortior: hoc solum secum ipse conuoluens, quòd in illa crudelitate carnificum plus quàm pro qua patitur, Christus ipse patiatur.* Nam *quando si*

si negauerit dominum, pro eo crimem subeat, pro quo uicisse debebat; necesse est cum uiderit, cuncta tolerare, cui uictoria debetur & pœna. Igitur quoniam res summa martyrium, tria sunt quæ ex eo nobis proposuimus esse dicēda: quid sit, quantū sit, cui rei prosit. Quid est ergo martyriū? delictorū finis, periculi terminus, dux salutis, iter, patientiæ magister, domus uitæ: quo profectò etiam ea occidunt, quæ in futuro discrimine potuissent tormenta reputari. Per hoc & testimonium nomini redditur, et maiestas nominis redampliatur: nō quòd per ipsam noui posit, uel de scelere tractantes magnitudo eius infringi, sed quòd redundet ad gloriæ cumulum, dum circūstrepentis populi error impauidus animus dat doloris & minis frendentis inuidiæ ad Dei titulum. Quod quantum sibi mens crescat, in pugna, quantum se ille putauerit uincere per Christum hominem uoluerit coronare. Tunc ergo omne fidei robur expenditur, tunc credulitas comprobatur, cum in sermones uulgi atq; in opprobrium ueneris: cumq; te inter illas popalares insanias religiosa mente firmaueris, conuincens scilicet ac repugnās, quicquid super persona tua in iniuriam Christi profanus sermo iactauerit: ut cum ex aduerso mali moles opposita reluctatur, feriant scilicet fluctus, & reuolutū æquor identidem pulset, tamen hæret immobilis uirtus, nec undis circunspumantibus adoperata succumbit, donec per scopulos uix digesta se supprimat, & superiacens in aperta littoris spatia ipsum æquor euadat. Quid enim in illis aliud quàm sermo uacuus, & inane colloquiū, & inanium uoluptas praua uerborum? sicut scriptum est: Oculos habent & non uident, aures habent & non audiunt: Grauatum est cor insipiens eorum, ne quando conuertantur & sanem illos. Non enim dubium est, quin hoc de omnibus dixerit, quorum dura mens semper, et obstinata pectoris feritas, à deuotione uitali fugata dissentit, ducente dementia, furore rapiente, omni denique illos

Martyrium quid.

Psal 114.

Esa. 6.

immanitate uexante, qua instigantur pariter, ac feruntur: ut cum illis ad pœnam sua facta sufficerent, pœnam ipsam persecutionis agitatæ, crimē onerare. Totum hoc in laude martyrij expectat, totum gloria paßionis illuminat, in qua spes futuri temporis cernitur, in qua Christus operatur ipse, cuius aguntur exempla quæ petimus: cuius & uirtus est qua repugnamus, & qua in hoc loco aliquid proferre suppetit. Summa nimirum est ista, atq; admiranda dignatio, & quam nec mente concipere, nec uerbis ualeamus implere. Quid enim nobis amplius potuisset largiri, quàm ut in se primus ostenderet, quid in alijs coronaret? mortalis factus est, ut immortales esse possemus: & humanæ sortis exitū pertulit, per quē reguntur humana, ut nobis uideretur præstitisse quod passus est, confeßionem tribuit martyrio subiectis: omnia denique quibus lux supprimi posset, in remedium salutare natiuitatis suæ meritis religauit humanitate præcipua, uirtute diuina. Cuius rei quiqui digni esse meruerunt, caruerunt omni hac mundi teterrima labe, subactæ mortis conditionem uicerunt. Non enim dubium est quantum à domino consequantur, qui saluti suæ nomen Dei prætulerint, ut in illa iudicij die meliores cruor faceret, sanguis suus eße monstraret. Mors quippe integriorem facit uitam, mors magis deducit ad gloriam. Sic quotiescunq; latentes stipulis distenta imbribus frumenta turgescunt, fœcūdæ messes coguntur æstate. Sic quoties ferro uitis abscinditur
Vergil. in Georgicis. *erumpentibus pampinis, melius uua uestitur. Nam & in augmentum prouenturi temporis, quicquid iniuria sua proficit, flammas quippe plerūq; agris iubet immittere, quo calore uagantis incēdij cæca terræ spiramēta laxare iubet stipulas, crepitanti igne torrere, ut se in altius grauida seges tolleret, parturientibus culmis densior arista floreret. Igitur talis & martyrij primò casus, postmodū fructus est, qui morte uitam condemnat, ut uitam morte custodiat. Quid enim tam eximiū atq;*

sublime est, quàm inter tot instrumenta carnificum deuotione robusta cunctam fidei reseruare uirtutem: Quid tam magnum atq; pulcherrimum, quàm inter tot circunstantium gladios libertatis suæ dominum, ac salutis autorem, repetita sæpius uoce protestari? & maxime si ante oculos tuos ponas, nihil detestabilius esse dedecore, nihil fœdius seruitute, nihil aliud te debere iam petere, aliud optare, quàm eripiendum esse cladibus seculi, exuendũ malis mundi, nec inter ruinas orbis iam iamq; perituri, alienum à terrena cõtagione uersari? Quid enim tibi cum hac luce, cui lux æterna promissa est? Quid cum hoc uitæ naturæq; commercio, quem cœli amplitudo deposcit? An teneat cupiditas ista uiuendi? Sed post inexpiabile malum sæuiens ignis æterna scelerum ultione torquebit. Teneat cupiditas ista uiuendi, quibus & mori pœna est, & durare tormentum? Tibi iam & mundus ipse succumbit, & terra cedit, qui morientibus cunctis ad hoc reseruatus es, ut martyr esse potuisses. An non quotidiana cernimus, nouos exitus diuturnos factis & sæuientibus bis inexpers cuiusdam cladis exitia, ac strages populatarum urbium intuemur? ut poßimus agnoscere quanta martyrij habenda sit dignitas, ad cuius gloriam nos cogere & iam salus cœpit. Etenim charißimi fratres, respicite ad hoc, quæso uos plenius, in quo & salus uertitur, & sublimitas computatur, licet nõ sim nescius, etiam uos iudicijs contineri: ne qui ignorarent hanc esse nobis traditam disciplinam, ut sine ullo terrore militiæ uim tanti nominis tueremur: quippe quos pridem à desiderio lucis istius cupiditas æterna memoria deduxerit, quos futurorũ uota diu fefellerint, quosq; ab omnibus uitijs optanda Christi societas segregarit: nec si hic exitio succumbere morti animam dubitamus offerre. Nec iam retinenda sunt nobis, & amplectenda beneficia diuina: quorum ultra rerum ardorẽ, tanta sit ista merces, quantum in dicendo humana mediocritas, uix poßit implere. Sanguini no-

stro patet cœlum: sanguini gehennæ, cœli tabernaculum. Et insertus omniũ gloria pulchrior sanguinis titulus & integrior corona: signatum sit quoties de hoste triumphabilis spolijs, onustus spolijs miles ingreditur, uulneribus suis gaudens. Sic quoties tempestatibus diu nauta fatigatus littora tuta contigerit, felicitatem suam depresso periculo ducit. Est enim profectò, nisi fallor, labor lætus, per quem securitas inuenitur. Igitur toleranda sunt omnia, patienda cuncta, nec appetendum quomodo id gaudeas tempore, & perpetuo puniaris ardore. Meminisse enim debes, uelut quadam te fœderis pactione cõstrictum, ex qua aut capeßendæ salutis sit iusta conditio, aut pœnæ merita formido: stant inter aduersa pariter ac prospera arma & tela, hincq; te secularis ambitio, inde cœlestis admonet magnitudo. Si salutẽ times perdere, scito mori posse. Porrò autem contemnenda tibi mors est, cui Christus occisus est ante oculos, tibiq; cõcurrãt dominicæ promißionis exempla, concurrant oblata præmia & parata discrimina, quantamq; inter se habeant difficultatem, res utrasq; conspicito. Poteris enim confiteri, nisi scias quantum noceat, si negaris. Cœlo martyres gaudẽt, ueritatis inimicos ignis absumet. Paradisum Dei testibus floret, negatoris gehẽna æternus ignis inardescit. Et ut de cæteris taceam, hoc nos utique magis debet hortari, quòd confeßio uocis unius Christi perpetua cõfeßione seruetur: sicut scriptum est: Qui me confessus fuerit in terris coràm hominibus, & ego cõfitebor eum corã patre meo, & coràm Angelis eius. Ad hoc accedit ad gloriæ cumulum, ornamenta uirtutum. Ait enim: Fulgebũt tanquam scintillæ in arundineto discurrentes: iudicabunt nationes, & dominabuntur populis. Magna est enim fratres charißimi uita salutis æternæ honestæ paßionis ornare, magna sublimitas ante ora domini, aspectamq; Christi potestatis humanæ tormenta contemnere, nec horrere. Sic Daniel minas & leonum frementium rabiem per

constantiam fidei suæ uicit, dum adorandum nullum alium esse quàm Deum credidit. Sic in camino pueris constitutis in se arsit incendium, dum ignes iusti tolerant, quod de gehenna domino credo metuebant. Vnde & retulere condigna non in posterum tracti, non salutis æternæ præmio reseruati. Fidem illorum Deus uidit, ut quod sibi post exitum promiserant, uterentur in corpore: nec enim poterit æstimari, quanta in præsenti tributa sit merces. Si sæuitia fuit, cessit: si flamma constitit. Vna mens enim omnibus, quam nec uiolentia frangeret, nec ira subuerteret, nec à deuotionis obsequio timor mortis inhiberet. Vnde per gratiã Dei factũ est, ut sic in illis rex potius uideretur punitus esse, dum euadũt quos se crediderat occidere. Nunc iam ad eandem, fratres charissimi, ueniã, ex qua ostendere satis possum, quanta martyrij uirtus habeatur, quæ etiam etsi est omnibus nota, pro quingentis charitatis insignibus expetenda, tamen plus addidit necessitas temporis desiderio uoluptatis: Etenim est in numeris magnis, si eo tẽpore quis coronetur, quo coronatum se putat si forte moriatur. Igitur cum sit sublime excelsumq; martyrium, nunc magis est necessarium, quo mundus ipse subuertitur, partimq; orbe concusso natura deficiẽs ultimi exitus monimẽta testatur. Nam & cum cœlo imber incumbit, pluuias & triste prætendit, & quoties atra tẽpestas horrẽti imminet pelago, per inter apertã fluminũ noctẽ coruscantiũ fulmina relucescunt: sed & cum magnis mare fluctibus uoluitur, paulatim unda se tollit, paulatimq; æquor albescit, donec certa sit postmodũ ruere, ut in illis quibus retunditur saxis spumam altius iaciat, quàm undam tumidum pelagus expuebat. Legis scriptum esse, usq; quadrantem nos ultimũ reddere: sed hæc pars ablata martyribus. Etenim qui salutis æternæ cupiditatibus freti huiusce desideria uicerunt, hos expertes doloris uniuersi, domini propitiatio coronabit. Igitur hic primũ, charissimi fratres, poterimus expone

re, quanta martyrij uirtus poßit impleri. Atque ut transeam, nunc iam meminiſſe debemus, quanta ſit gloria, ad Chriſtum immaculatum uenire, cõſortem paßionis exiſtere, perpetuaq; cum domino æternitate regnare, carere exitijs imminentibus ſeculi, nec inter cruentam morborum populantium ſtragem in communi cũ cæteris ſorte miſceri. Atq; ut ſileam de cæteris, ſi tibi in his naturæ lubricis malis poſito, uitæ promitteretur exceſſus, non'ne omni mente gauderes? Si qua te in huius mũdi turbinibus fluctuãtem uicina arceßerit requies, non'ne mortem pro remedio computares, poſitus inter arma carnificum, ac tela præliantium, quæ ſit iſta ſublimis ac fortis, conſiderans quanta ſit pœna negare eo tempore, quo frui ſeculo nequeas, cuius caueis careas: quoniam quidem grauiora tormenta ac puniendi noxias artes in perniciem noſtram dominus ſciebat
Eccl.2. armari, quo fortes ad omnẽ tolerãtiam faceret: Fili accedens ad ſeruitutem Dei ſta in iuſtitia & timore, & præpara animã tuam ad tentationem. Sed & beatißimus Paulus exclamauit
Philip.1. & dixit: Mihi uiuere Chriſtus eſt, & mori lucrũ. Quam ob rem, charißimi fratres, fide firma, deuotione robuſta, contra omnes ſeculi atroces & aſperos inſequentium fremitus aduerſa uirtute reſiſtendum, nec timendum, quorum ſpes æternitatis & iuſta cœleſtis eſt quorumq; ardor in cupidine lucis ſuccenditur, & ſalus de promiſſa immortalitate lætatur. Hoc uerò quòd catenis arctantibus manus & circumacti graues ceruicibus nexus ſolido deprimunt põdere, uel eculeo corpus extenſum, candentes ſtridet ad laminas, non exempti ſanguinis, ſed tentationis eſt cauſa. Nam & ipſam martyrij dignitatem quemadmodum agnoſcere poſſemus, niſi illam etiam cum damno corporis noſtri cogeremur optare? Senſi equidem, nec me ueritas fallit, cum ſæuæ incumbentium manus membra diuellerent, artusq; lanitatos tortor ſæuiens exararet, nec tamen uinceret, circunſtantium uerbis magnum uſus eſt dici

profectò, nescio quod non doloribus subigi, non pœnis agentibus frangi. Sed erant aliæ dicentium uoces, & puto liberos habet. Nam *& illi societas in pœnis coniux, & tamen nec uinculo pignorũ cedit, nec obsequiò pietatis abductus à proposito suo deficit.* Noscenda *res est, & uirtus penitus scrutanda uisceribus. nec enim leuis est ista quæcunque confeßio, propter quam homo patitur et mori posse.* Etenim *chariβimi fratres, uirtus est tanta martyrij, ut per illam credere etiã ille cogatur qui te uult occidere. Scriptum est & legimus:* In *dolore sustine, & in humilitate tua habe patientiam, quoniam per ignem probatur aurum & argẽtum. Quoniam ergo nos terrenis tentationibus probat dominus, & his seculi malis scrutatur* Christus*, gratulandum nouis est, atque lætandum, quòd non nos perennibus reseruet exitijs, sed gaudeat ab omni contagione purgatos. Cæterum ab his quos hæreditatis participes adducit, & in regna cœlorum libenter adsumit, quid utique aliud quàm integritatis ambitum quæri ipse dixit, uniuersa quæ iacentibus explicant campis, & quæ in obliquos se erigunt colles, & quos seculi magnitudo circummenit, & pelago circunfluente lubricum æquor includit? Quod si illi adiacent omnia, nec à nobis exposcit, nisi facta syncera, auro, ut ipse dixit, similes esse debemus. Aurum quippe cum relucentibus, terris tremulo uideris splendere sub lumine, ros & liquidum flammis torrrẽtibus resoluam.* Nam *& artificis grana, ferè sic est, caminis quoties sanè languẽtibus æstuans ignis euomit, aditu terrestri, carnali, angusto diues flammis eligatur, & refluentibus leuis arena retinetur. Vnde necesse est uniuersa sufferre, quo poßimus omni scelere carere, sicut per prophetam suum dixit:* Et *si coràm hominibus tormenta paßi sunt, tamen spes illorum immortalitate plena est, & uexati in paucis, in multis bene disponentur, quoniam* Deus *tantuit illos & inuenit illos dignos sibi, & quasi holocausti hostiam*

accipit illos. Quòd si te dignitas ambitiosa deterret & congesta in thesauris pecuniæ admonet magnitudo, quæ semper propositum bonæ mētis auertit, & deuotam pro Domino suo animam furiali elidit horrore, quæso repetas uerba cœlestia, nam id ipsum uox dicentis est Christi: Qui perdiderit animam suam pro nomine meo, recipiet in hoc seculo cētuplum, & in futuro uitam æternā poßidebit. Qua utique, qua nihil maius, nihil aptius, nihil utilius computare debemus. Nam licet pretiosarum uestium more purpuræ in imagines currat, & lentescentibus filis aurum erret ad speciem, nec de effoßis grana, quibus incumbedi siue metalla thesaurus: uacua nisi fallor ista atque inania computabuntur, si adiacentibus tibi cunctis, sola salus tibi deesse uideatur, sicut spiritus sanctus loquitur, nihil nos in uicem animæ nostræ posse dare. Ait enim: Si totum orbem lucrifeceris, & animā tuam perdideris, quid proderit uobis? aut quam homo commutationem dabit pro anima sua? Vacua sunt enim uniuersa quæ cernimus, & quæ infirmis radicibus posita, soliditatis suæ uim nequeant sustinere. Nam quod & de seculo capitur, uetustate temporis frustratur, unde & quid esset dulce uel charum, uel quod salutis æternæ præferri cupiditatibus poßit, dominicis amputata præceptis, iure proprio, ac lege priuata sunt. Ne in tormentis scilicet patrem filius frangeret, ne obstrictum durati roboris pectus in aliam uoluntatem affectus forte mutaret. Solam ueritatem, salutemq; solam inter magnos complectendam esse cruciatus, suo Christus iure constituit. In quo coniux & liberi & nepotes, in quo omnis uiscerum soboles relicta, usurpanda uictoria est. Nam & Abraham sic Deo placuit, qui tentatus à Deo, & filio non pepercit, pro quo ignosci forsitan posset, si illum dubitasset occidere. Armauit manus religiosa deuotio, nec domini iubentis imperium pietas paterna neglexit. Nec horruit quòd nati funderet sanguinem, nec intremuit ad

uocem, & adhuc pro eo Christus non fuerat occisus. Quid enim charius eo, quàm qui ne quid inuitus hodie sustinueris, prius est quod doceret? Quid eo dulcius, qui cũ ipse est Deus noster & dominus, tamen patientẽ pro se hominẽ regni cœlestis efficit cohæredem? O grande nescio quid sibi quàm illud conscientiæ ratio uix sustinet carere, quin magna semper miretur ad munera, siue quia tam large maiestas Dei, ut insperãtibus cunctis etiam ea offerat, quæ nobis contemplatione factorum nefas fuerat optare. Etenim *si tantum salus daretur æterna, pro ipsa perpetuitate uiuendi haberemur in gratia.* At *nunc cum cœlum, & iudicandi de cæteris facultatem perenni seculo largiatur: quid est in quo spem remißis omnibus poßit humana mediocritas experiri? Si iniurijs ageris, prior actus est ille. Si cõtumelijs premeris,* Dei *munus imitaris. Vnde & parũ est, quicquid pertuleris pro eo; qui nihil amplius potes, nisi quòd in hoc salus uniuersa cõsistit. Quin martyrio totum ille promisit.* Deniq; Apostolus *cui cordi fuerunt semper uniuersa, cum instar numerum ꝓmissorum penitus miraremur:* Aestimo, *inquit, non esse condignas paßiones huius temporis ad superuenturam claritatem, quæ reuelatur in nobis.* Roma. 8.
Etenim *secum ipse uoluebat quantæ merces existerent, ut ei cui sufficeret morte carere, non tantum salutis daretur præmium, sed & conscendere cœlum, cœlum quod nec fugata lux cogit in noctem, nec alternis uicibus dies aperit in lucem, sed aëris liquidi serena temperies, per sudum igneo fulgore rutilantem puram explicat claritatem.* Iam *superest charißimi fratres, ut debeamus ostendere cui rei martyrium prosit.* Atq; *illud profectò doceamus, quod nos ad hunc gloriæ titulum metus excitet futurorum.* Etenim *quibus magna promissa sunt, magis magna sunt quæ metuenda esse illis uideantur:* Nam *in arma miles ascendit priusquam se inimica hostis tela cõmouerint:* Nec *nauem aliquis statione subducit, nisi animum pelagi*

pauor strinxerit. Sed & in tentatis suis opibus scrutator agricola non antè felici terram suscitat uomere, quàm in puluerem imbre concepto putris gleba soluatur. Ita est omnis naturalis usus, nescire quid prosit, nisi agnoueris quod accidit. Vnde datur sanctis omnibus præmium, dum infliguntur iniustis tormenta factorum. Igitur quæ suis promiserit Dominus nemini qui nesciat dubium, sed nec quantis minetur ignarum. Et quoniam ita se attulerit sermo, ut de utrisque asseratur ratio: paucis quæ dixi, breuiter exponam. Sæuiens locus, gehenna cui nomen est magno plangentium murmure, & gemitu, & eructantibus flammis perhorrenda, spissæ caliginis nocte sæua semper incendia camini fumantis expirant. Globus ignium arctatus obstruitur, & in uarios pœna exitus relaxatur. Tunc sæuiendo plurimo glomeratum in se ipse conuoluit quicquid ardoris emissi edax flamma cruciarit. Hic quibus recusata uox Domini & imperia fuere contempta disparibus coërcet exitijs, proq; merito salutis exactæ uires suas suggerit dum pars sceleris crimen imponit. Et alios quidem moles intolerabilis curuat, alios per abruptum cliuosi tramitis collem uis sæua præcipitat, & catenarum stridentium nexum graue pondus inclinat. Hic sunt & quos agens strictim rota & indefessa uertigo, & quos tenaci inter se densitate constrictos adhærens corpori corpus includat: ut & absumat incendium, & grauet ferrum, & se cruciet turba multorum, quibus aut inquisitus fuit semper Deus aut notus. Nunquam excidit locus ubi iacet gratia, ubi uirentibus campis terra luxurians alumno se induit gramine & redolens pascitur flore, ubi altum nemora tolluntur in uerticem, & ubi arbor densior comam uestit, quicquid curuantibus ramis scena deorsum iacens inumbrarit. Omnia illhic non frigoris, nec ardoris, nec cũ autumno arua requiescant, aut uere nouo tellus fœcunda parturiat unius pœna fruuntur æstate. Quippe cum nec mensibus suis tunc Lu

na deseruiat; nec per terrarum Sol momenta decurrat, aut in noctem lux fugata cōcedat. Habet populos quies læta senescentes placida, ubi fons scaturiens medio sinu aluei prorumpentis emergit, & pauco per interualla circuitu sinuosis flexibus labitur, ut in ora nascentium sibi fluminū diuidatur. Hinc ergo magna laus martyrū, hinc nobis corona uictorum, quibus maiora his repromissa sunt præmia. Quod uerò uel feris corpus obijcitur, uel imminens gladius non timetur, dignationis ostenditur ratio, manifestatur electio. Etenim incongruens fuerat, ut cum tanti muneris iudicasset in terrena uitia cordis, quæ rit, mœret. Merito enim nihil uobis ô boni martyres denegatum: quos spes æternitatis, & salus lucis, quorumq; deuotio uniuersa cœlestis, & mens dedita cernitur seruitutis. Merito, inquam, merito uobis nihil uelle non licitum, quorum animo despectus hic mundus, & alienata seculi facies, uelut confusa tenebrarum inhorruit cæcitate. Cui semper hic mundus loco carceris, tecta pro claustris, inuito semper habita commeatus. Sic quippe triumphātibus uictoria, de his malis rapitur, quā non pompatico congressu uana subiecit ambitio, aut popularis extulit magnitudo, sed quam cœlesti cupiditate flagrantem suo Christus addidit regno. Nihil itaq; tam magnum atq; uenerandum, quàm quod liberat morte & facit uiuere, & dat perpetuò regnare sanctis. Hoc diuitibus aptū, miseris necessarium, omnibus gratum, quo lætantur boni, releuantur abiecti, coronantur electi. Etenim omnium cultor uelut quoddam martyrio remedium uitæ dedit, quando alijs aliud pro merito eorum & tribuit, alijs pro misericordia sua tradidit. Vidimus quippe ad hunc nominis titulum fide nobiles uenisse plerosq;, ut deuotionis obsequium mors honestaret. Sed & alios frequenter aspeximus inter iustos astitisse, ut admissa peccata redimentes, cruore suo loti haberentur in sanguine, & reuiuiscerent interempti, qui uiuentes computabantur occisi. Mors

quippe integriorem facit uitam. Mors amissam inuenit gloriam. Nam hoc spes iam amissa percipitur, hoc salus cuncta reparatur. Sic cum ardentius æstuarit, supinis è collibus fluuiũ iubent elicere, & scaturientibus riuis arua sitientia temperare, quo se in uberes culmos uicta agri ieiunitas funderet, pluuia imbre mentita seges densior inhorreret. Quid igitur, fratres charissimi, potissimum referam, quid'ue dicam, sic in unũ conuenientibus titulis dignitatis turbatur animus, deducitur sensus, & ipso conatu nitentis eloquij impar sermo euanescit. Quid enim dici satis esse possit, cum si uim æternæ salutis expresserit, occurrat ambitio, si ambitum dixeris, præueniat magnitudo? tres simul quæ congruunt, necesse est, quod dignum præferendum esse uideatur. Ita impetus orationis audentis uelut implicat os, quæ obuiam ex aduerso martyrij exempla tenuerunt. Quæ uox, quæ litera, quæ uires instar muneris tanti capiant? sustinere confessionem uocis unius, aduersa succumbunt, læta proueniunt, parent regna, parantur imperia, deuincitur pœna, mors subigitur, uita profertur, & infestantis inimici repugnantia arma resoluuntur. Si delictum est, occidit: si mendacium, absistit. Vnde, quæso uos, hoc uestris mẽtibus ponderate, tantumq́; de nostra oratione percipite, quantum sciatis uos posse sentire. Veniat ante oculos uestros, qui dies ille sit, cum spectante populo, atq; intuentibus cunctis contra terrenas cruces, & minas seculi inconcussa deuotione reluctetur, quàm suspensi animi mentes, quæ solicite de ancipiti trepidatione gratulante formidine, pauido quatiantur horrore, quæ illhic anxietas, quæ optatio precũ, quæ uota memorentur, cum adhuc nutante uictoria, atque in incertos exitus casu meretrix capiti corona dependeat. Cumq; illa pestilens ac furibunda consensio accendatur, ira inflammetur in insaniam, omnium deniq; pectoris rabie ac minis frendentibus terreatur. Etenim quantũ hoc sit quis ignorat, ut præ doloribus uulnerum, non

ictibus quæstionum, uelut despecta nostra fragilitas, & huma næ uirtutis inopinata mendacia, stare hominem nec moueri, torqueri, nec tamen uinci, sed pœna ipsa potius, qua cruciatur armari. Considerate quid sit, charißimi fratres, omnem marty rij firmitatem sensibus uestris animisq; proponite. Ecce animi cuiuslibet paßione uocati gaudent iampridem acciti è seculo martyres, gaudent bonorum omnium nuntij, gaudent pariter electi, ibi lætatur milite suo dominus, lætatur teste nominis sui Christus. Parum est quod dico, fratres charißimi, parū est, ita mihi magna ratio in hoc genere dicēdi, ac moles admiranda su scepta: sed arbitrij, quæso uos, grauitas ab intentione propria non desit, sciens tantum de martyrio posse dici, quantum po tuerit æstimari. Vnde & hæc sola exequendæ laudis fuit causa, non quo parem me gloriæ, atq; idoneum iudicarem, sed quòd tantam in illis cernerem esse uirtutem, ut & si parum de eo dicerem, plurimum me dixisse profiterer. Nam præferatur licet bono fidei custodita iustitia, melioremq; se inter omnium laudes uirginitas immaculata cognoscat: cedat ita, ne sanguis summittatur cruori, illi elegerunt bonū, imitati sunt Christum. Nunc uerò, charißimi fratres, ne quis me arbitretur omnem sa lutem, non alijs tantum quàm in martyrio collocasse: hoc pro fectò respiciat, neq; me tantum esse, qui loqui uideor, neq; ita, sed habere ordinem rerum, ut immortalitatis spes repromissa unius partis latere nitatur. Sed quoniam ita suo ore testatur esse habitacula penes patrē multa: mihi maius credidi eam glo riam, qua probantur hic homines, qui seculari indigni sunt uita. Igitur charißimi fratres, æmula religione certantes, uelut incentiuo quodam mercedis agitati, omnem uirium copiam to lerantiamq; subeamus. Non enim mouere nos debent caduca, quæ semper, & quæ iam euersionem suam non modò lege pro posita, sed & iam ipso fine temporis arguunt. Exclamat Ioannes & dicit: Iam quidem securis ad radicem arboris posita Matth. 3.

est, monstrans scilicet et ostendēs ultimam esse rerum omnium
Ioan.12. senectutem. Sed et ipse dominus: Ambulate, inquit, dum lucem habetis, ne uos tenebræ comprehēdant. Quòd si illo tempore ambulandum nobis esse prædixit: quæ ut nos magis ambularemus ostendit, atq; ut ad laudem martyrij redeam, uox est bea-
1.Cor.9. tissimi Pauli dicentis: Quoniam qui in agone currunt, multi certant, unus autem accipit palmam: uos autem sic currite, ut omnes coronemini. Sed & alibi quo ad martyrium posit hortari, cohæredes nos Christi uocauit, quin etiam nec omitteret:
Rom.8. Si cum Christo, inquit, commortui estis, quid tanquam uiuentes in hoc mundo decernitis? Etenim charissimi fratres, qui resurrectionis præmia sustinemus, qui iudicij diem quærimus, qui denique cum Christo regnaturi sumus, seculo mortui esse debemus. Nec poteris optare martyrium, nisi antè oderis seculum, nec peruenire ad Dei præmium, nisi amaueris Christum. Non amat seculum, Christus enim abiectus est seculo, sicut &
Gala.6. seculum Christo. Ita ut scriptum est: Mundus mihi crucifixus est, & ego mundo. Nemini amabilis fuit mundus, quem non antè damnauerit dominus, nec salute potuit frui æterna, qui
Mat.14. mundi gloriatus est uita, uox est ista Christi dicentis: Qui in hoc seculo amauerit animam suam, in futuro perdet illam: qui autem in seculo oderit illam, in futuro inueniet illam. Sed &
1.Cor.4. apostolus Paulus: Imitatores, inquit, mei estote, sicut & ego Christi. Et alibi ipse: Volo uos omnes, ait, si fieri potest, imitatores meos esse. Dixit hoc ille qui passus est, & quod passus est, ad hoc passus est, ut imitaretur dominum, utiq; & nos ad hoc uoluit pati, ut per ipsum imitaremur Christum. Si iustus es et Deo credis, quid pro eo sanguinem fundere metuis, quem pro te toties passum esse cognoscis? In Esaia sectus, in Abel occisus, in Isaac immolatus, in Ioseph uenundatus, in homine crucifixus est, & de cæteris quidem taceo, quæ nec oratio potest dicere, nec animus sustinere: uincitur conscientia humilita-

tis exemplo, & quanta considerat quæ dum pateretur accide-rint, miratur passum propter quem cuncta trepidarint. Dies *fugit in noctem, in tenebras lux cuncta concessit, atq; inclinato per alternas uices pondere, omnis terra commota dissoluitur, turbati manes, monumēta nudata sunt, et sepulchris hiatu dehiscentibus terræ, reddita luci corpora restituerunt, fluxu sanguinis mundus intremuit, scissa quæ foribus depēdebant uela, templum omne fugit qui moriēdo arguit seculum.* Igitur cum *ad exemplum dominicæ passionis, atq; ad omne testimonium* Christi *animam tuam ponas, nec fundere sanguinem metuas? martyrio totum necesse est cedat, martyrij inæstimabilis gloria, infinita mēsura, immaculata uictoria, nobilis uirtus, inæstimabilis titulus, triumphus immensus. Quippe quo & propria confitentis laude præfertur, uelut socio Christi cruore decoratus.* Itaq; *charissimi fratres licet sit hoc totum dominicæ promissionis & muneris, licetq; tribuatur ex alto, nec capiatur, nisi eius imperio, sed nec alimēto concipi aut exprimi uerbis, aut oratione percurri, aut quibuslibet eloquentiæ uiribus possit impleri: tamen erit hoc beneuolentiæ uestræ, erit charitatis & amoris, si uolueritis nostri memores esse, cum in uobis dominus martyrium cœperit honorare: uos intra summum illud altare, uos intra se magna illa uenerandi nominis sedes, ueluti sinu quodam gremij amplectentis includit, uos imperia perennis temporis sustinent, & illhic regnaturi semper & uicturi,* O *beati quibus uerè sint dimissa peccata, si tamen qui* Christi *compares estis aliquando peccatis.* O *beati quos à primordio mundi domini sanguis infecit, & quos merito splendore iste niueus amictus induerit, & candor stolæ ambientis ornarit.* Videor *denique ipse mihi iam cernere, proq; arbitrio mentis humanæ ante oculos & aspectum diuinum illud mihi & insigne concurrit.* Videor, *inquam, mihi iam cernere, ut ille uirorum nobilis numerus* Christi *sui gloriam iterq; comite-*

tur. Ibit ante ora eius felix caterua uictorum, & densantibus turmis, uelut Solis exortu totum illuminatum agmen inferet potestatem. Et utinam perabiecto mihi istud uidere contingeret, sed hoc Dominus poterit efficere, quod nobis petentibus creditur non negare. Finis.

DE DISCIPLINA ET BONO PV *dicitiæ libellus,* [redacted]

Liquas officiorum meorum partes nõ æstimo præterisse, dum semper enitor uel maxime quotidianis Euangeliorum tractatibus, aliquando uobis fidei, et sententiæ per Dominum incrementa præstare. Quid enim aliud in ecclesia Domini utilius geri, quid accommodatius officio episcopi potest inueniri, quàm ut doctrina diuinorum per ipsum insinuata collatáq; uerborum, poßint credentes ad repromissum regnum peruenire cœlorum? Hoc mei & operis & muneris, quotidianum uotiuum negotium, absens licet obtinere connitor, & per literas præsentiam meam uobis reddere conor, dum uos solito more allocutionibus mißis in fide interpello. Ideo conuenio, ut Euangelicæ radicis firmitate solidati, aduersus omnia diaboli prælia stetis semper armati, absentem me non credo, si fuero securus. Veruntamen omnia quæ utiliter proferunt, & æternæ uitæ statum tractantibus, uel diffiniunt, uel promittunt, ita demum fructuosa sunt, si ad emolimentum operis diuinæ indulgentiæ uiribus adiuuentur. Non solum proferimus uerba quæ de scripturarum sacris fontibus ueniunt, sed cum ipsis uerbis preces ad Dominum & uota sociamus, ut tam nobis quàm uobis, et sacramentorum suorum thesauros aperiat, & uires ad implenda quæ cognoscimus, tribuat. Periculum enim maius est, uoluntatem Domini cognouisse, & in Dei uoluntatis opere cessasse. Quamuis ergo ad multa uos negotia, ad

ad diuinæ monitionis præcepta, semp ut scitis exhorter, quid mihi aliud uotiuum aut maius potest esse, quàm ut per omnia perfecti stetis in Domino? T*amen ut præcipuè pudicitiæ claustra teneatis, quod & facitis, admoneo, scientes templum esse uos* Domini, *membra* Chr*isti, habitationem spiritus sancti, electos ad spem, consecratos ad fidem, destinatos ad salutem, filios* Dei, *fratres* Chr*isti, cõsortes spiritus sancti, nihil iam carni debentes, qua renatos ex pudicitia præter uolũtatem, quam uelle debemus, & nostra sit, præstetur etiam propter redemptionem, ut corrumpi non possit, quæ à* Chr*isto consecrata sit.* Nam *si* A*postolus ecclesiam sponsam* Chr*isti pronuntiat, oro uos quanta pudicitia exigitur, ubi ecclesia inter matrimonia sponsa uirgo præstetur?* Et ego *quidẽ, nisi quod breuiter uos admonere proposui, latißimas satis puto, & locupletes pudicitiæ laudes proferre potui, sed superuacuũ duxi laudare eam diutius apud colentes.* V*os enim illam ornatis dum geritis, & plures eius laudes exercendo profertis, facti eius ornamẽtum, dum & illa uestrum est, modulo decore inuicem fœnerando.* I*lla uobis disciplinam bonorum suggerit morum, uos illi ministerium præstatis operum sanctorum.* N*am & illa quãtum, & quid poßit, per uos apparuit, & quid uos uelitis ipsa demonstrauit, & docuit, copulatis in unum duobus bonis mandatorum & rerum, ne quid inutile uideretur, si præceptis ministeria defuissent.* P*udicitia est honor corporum, ornamẽtum morum, sanctitas sexuũ, uinculum pudoris, fons castitatis, pax domus, concordiæ caput.* P*udicitia solicita non est cui placeat nisi sibi, pudicitia semper uerecunda, dum innocentiæ mater est, pudicitia semper ornatur solo pudore, bene sibi conscia de pulchritudine, si inprobis displicet, pudicitia nihil ornamentorum quærit, decus suum ipsa est.* H*æc nos commẽdat* D*omino, connectit* Chr*isto, hæc expugnat omnia de membris illicita desideriorum prælia, pacem nostris corporibus inducit,*

beata ipsa & beatos efficiens, apud quoscunque habitare dignatur, quam nunquam accusare possunt, nec qui eam non habent: uenerabilis etiam hostibus suis, dum illam multo magis mirantur, qui expugnare non possunt. Sed ut natura & in uiris probata semper & à fœminis appetenda, sic inimica eius impudicitia semper est detestanda, obscœnum ludibrium reddens ministris suis, nec corporibus parcens nec animis. Debellatis enim proprijs moribus, totum hominem suum sub triumphum libidinis mittit: blãda prius, ut plus noceat dum placet, exhauriens rem cum pudore, hostis continentiæ frequenter perueniens ad sanguinem: cupiditatum infesta rabies, incendium conscientiæ bonæ, mater impœnitentiæ, ruina melioris ætatis, contumelia generis, expugnans sanguinis & familiæ fidem, alienis affectibus suos inferens filios, in aliena testamẽta sobolem ignoti & corrupti generis inducens. Quæ plerunque extra sexum ardens, dum se non continet intra concessa, parum sibi putat satisfactum, nisi in uirorum quoque corporibus non uoluptatem nouam quærat, sed extraordinaria & portentuosa contra ipsam naturam ex uiris per uiros monstra conquirat. Sed enim pudicitia locum primum in uirginibus tenet, secundum in continentibus, tertium in matrimonijs. Verum in omnibus gloriosa est cum gradibus suis: nam & matrimoniorum fidẽ tenere, laus est, inter tot corporis bella: & matrimonio de continentia modum statuisse, maioris uirtutis est, dum etiam licita reijciuntur. Certe ex utero sanctitatem custodiße, & infantem se usq; in senectutem in sua ætate tota tenuiße, admirandæ utiq; potentiæ est, nisi quòd blandas corporis leges non nosse, magis filicitatis est, notas iam uiciße, uirtutis est, sic tamen ut & uirtus ista de dono Dei ueniat, licet se in membris hominibus ostendat. B. Pudicitiæ, fratres, antiqua præcepta sunt. Quare antiqua dico? quia cum ipsis hominibus instituta sunt. Nam & ideo uir suus fœminæ est, ut præter

eundem alterū nesciat, & ideo uiro reddita est mulier, ut subiecto quod fuerat ei proprium, nihil requirat alienum. Sic & duo, inquit, erunt in carne una, ut in unum redeat, quod unum fuerat, ne separatio sine reditu occasionem præstet alterius. Gen.2.
Inde & Apostolus Caput mulieris pronuntiauit uirum, ut coniunctione duorum pudicitiam probaret. Nam ut alterius caput membris aptum non potest esse, ita & alieno capiti mēbra non sua: caput enim suis conuenit membris, & membra capiti suo, utraque naturali fibula in cōcordia mutua cohærent; ne oriente discordia, de diuisione membrorum pactum diuini fœderis rumperetur. Addit tamē & dicit: Quoniam qui uxorem suam diligit, seipsum diligit. Nemo enim carnem suā odio habet, sed nutrit & fouet eam, sicut & Christus ecclesiā. Charitatis cum pudicitia ex hoc magna præscriptio, si uxores diligendæ sunt à uiris suis, sicut & Christus dilexit ecclesiam, & ita uxores maritos debent diligere ut ecclesia Christum. Hanc sententiam Christus quando uxorem dimitti non nisi ob adulterium dixit, interrogatus tantum honorem pudicitiæ dedit. Hinc nata est illa sententia, Adulteras non sinetis uiuere. Hinc Apostolus dicit: Hæc est uoluntas Dei, ut abstineatis uos à fornicatione. Hinc & illud dicit: Membra Christi, membris meretricis non esse iungenda. Hinc traditur Satanæ in interitū carnis, qui proculcato iure pudicitiæ, uitia carnis exercet. Hinc merito regnū cœlorū non tenent adulteri: hinc est, omne peccatū extra corpus esse, solū adulterum peccare in suum corpus: hinc cæteræ præceptorum autoritates, quas nūc recolere omnes non est necesse, apud uos præsertim qui illas nostis frequenter & facitis, quæ licet descripta nō sint, queruli tamē de his nō potestis esse. Adulter enim nō habet excusationem, aut habere potuit, quia ducere licebat uxorē. Sed sicut matronis iura præscripta sunt, quæ ita sunt nexæ, ut diuelli inde non possint: uirginitas uerò & cōtinētia extra ius omne sunt, nihil ad Ephes.5. 1.Thes.4. 1.Cor.5.

uirginitatem de matrimoniorum legibus pertinet, altitudine sua transcendit omnes, si ulla praua hominum leges ausa supergredi conatur. Virginitas æquat se angelis, si uerum exquiramus, etiam excedit, dum in carne luctata, uictoriam & contra naturam refert, quam non habent angeli. Virginitas quid aliud est quam futuræ uitæ gloriosa meditatio? uirginitas neutri sexus est: uirginitas est perseuerans infantia: uirginitas est uoluptatum triumphus: uirginitas filios non habet, sed quod plus est, filiorum contemptum habet: nõ habet fœcunditatem, sed non habet orbitatem: felix quòd est extra partus dolorem, felicior autem quòd est extra funerum filiorum calamitatem. Virginitas *quid aliud est, quàm soluta libertas? maritum nõ habet dominũ, uirginitas affectionibus omnibus soluta est.* Non *matrimonijs est dicata, non seculo, non liberis. Persecutionem non potest timere, dum illam de securitate potest prouocare. Sed quia pudicitiæ nobis breuiter sunt exposita præcepta, iam pudicitiæ ponamus exemplum. Plus enim proficitur cum in rem præsentem uenitur, nec de uirtute dubitatur, quãdo quod*
Gen. 39. *præcipitur, exemplis etiam sanatur.* Exemplum *pudicitiæ à* Ioseph *cœpit.* Adolescens Hebræus *generosus de patre, generosior de innocentia, ob inuidiam reuelationum distractus à fratribus* Ismahelitis*, in domum deuenerat hominis* Aegyptij*, obsequio & innocentia & tota seruitutis fide facilem & beneuolum in se animum sui prouocauerat domini, cuius faciem tam sermo liberalis, quàm ætas omnibus commendauerat. Sed ista generositas ab uxore domini aliter quàm decebat accepta est, in domus parte secreta, & sine arbritis al lata, & facinorosis accommodata putauit se pudicitiam adolescentis incontinens mulieris impudicitia nunc promißis, nunc minis posse superare.* Et *cũ retentus est uestibus, eò quòd moliretur fugam, propter tanti facinoris audaciã, ipsas uestes relinquens, & corporis nudi synceritatem hab iturus innocẽtiæ*

testem, ad crimen impudicitiæ suæ impudens mulier adijcere non dubitauit calumniam: & cæteris & marito squallida & feruens, spreto desiderio suo, conquesta est dolore simulato, quòd Hebræus *adolescens uim sibi molitus fuisset inferre, quā ipsa conata fuerat irrogare:* Maritalis *ardor rerum inscius, & uxoris accusatione grauiter inflammatus incenditur.* Pudicus *uerò iuuenis, quia delicto conscientiam non miscuit, in imum carceris truditur. Sed sola non est in carcere pudicitia, nam est cum* Ioseph *deus, & nocentes dantur in manu eius, quia innocens fuerat. Somniorum præterea obscura dissoluit, quia spiritus in tentatione uigilabat; & per dominum liberatur à uinculis, qui in domo minore cum periculo fuerat, regiæ domus sine periculo dominus effectus est, generositati suæ redditus fructum pudicitiæ & innocentiæ, deo iudice, à quo meruerat, accepit. Sed non minus ex parte diuersa, aliud nobis pudicitiæ simile, de continentia fœminarum exoritur exemplum.* Fuit, *ut legimus,* Susanna *filia* Helciæ, *uxor* Ioachim *pulcherrima, pulchrior moribus.* Hanc *nullum ad decorem commendabat species, simplex enim erat.* Excoluerat *pudicitia, & cum pudicitia sola natura.* In *hanc ex senioribus duo cœperant deperire, nihil memores nec diuini timoris, sed nec suæ annis iā marcescentis ætatis: ita illos in flagrantiā transactæ iuuentutis incendia, rediuiuæ libidinis flamma reuocabat, pudicitiæ latrones amorem profitentur, sed oderant.* Resistenti *minantur calumnias, adulterij se dicunt accusatores, uoto adulteri.* Inter *duos libidinis scopulos auxilium de domino petebat, quia uiribus corporis repugnare non ualebat.* Et *exaudiuit de cœlo clamantem ad se pudicitiam dominus, & cum iniquitate oppressa duceretur ad pœnam, uidit inimicorum iberata uindictam.* Bis *uictrix, & in periculo suo tā funestè toties cōcepta & libidinem euasit & mortem.* Infinitū *erit, si exēpla prosequar plura, his duobus contentus sum, præsertim cū omnibus*

sit uiribus per ista pudicitia defensata. Non illos emollire potuit in uita generosi sanguinis memoria, quæ in quosdam licentia lasciuiæ est ministra, non decor corporis & apte positorũ figura membrorum, quæ suggerit plerunq; quasi flos quidam, properans uelociter transire ætatis porrecta uoluptatis occasione pascatur: nõ anni primi uirentis, sed maioris ætatis, cum rudis adhuc sanguis æstuans, naturæ flammas accendat, & in medullis uersata cæca incendia ad remedium, uerum etiam per periculum pudoris itura, nõ ulla latebrarum, & sine ullo conscio, quæ tuta quibusdã putatur occasio, quæ maxima uis est admittendi sceleris cum deliberationibus occurrit impunitas. Non posita necessitas de autoritate iubentium, & in temeritate participum atque sociorum, quo genere franguntur etiam sæpe recta consilia. Non præmia ipsa & bonitas, non accusationes, non minæ, non pœnæ, non mors, nihil tam sæuum, tam durum, tam triste, quàm cecidisse de alto pudicitiæ gradu. Digni tanto iudicis diuini præmio, quorum alter regio pené throno illustraretur, altera cõcordia mariti dotata inimicorũ moribus redderetur. Hæc sunt et his similia semper nobis ante oculos exempla ponẽda, his paria diebus noctibusq; meditãda. D. Nihil animum fidelem sic delectat, quàm integra, immaculata pudoris conscientia. Voluptatẽ uicisse, uoluptas est maxima: nec ulla maior est uictoria, quàm ea quæ cupiditatibus refertur. Qui hostem uicit, fortior fuit, sed altero: qui libidinẽ repreßit, seipso fortior fuit: qui inimicum prostrauit, externum hostem percußit: qui cupiditatem depreßit, hostem domesticũ superauit. Malum omne facilius uincitur quàm uoluptas, quia illud quicquid est, horridum est, hoc blãdum est. Nihil tam difficile opprimitur, quàm quod per illud armatur. Qui cupiditates tollit, & metus sustulit, nã ex cupiditatibus metus ueniunt: qui cupiditates uincit, de peccato triumphat: qui cupiditates uincit, malum generis humani sub pedibus suis iacere

ostendit: qui cupiditates uicit, pacem sibi perpetuam dedit: qui cupiditates uicit, libertatem sibi, quod est etiam ingenuis difficillimum, reddidit. Meditāda *ergo nobis fratres, ut res docēt, semper pudicitia, quò facilior sit nullis artibus constat. Quæ enim illa consummata uoluntas, quæ nisi impediretur longe est, sed nostra est, ita non est acquirenda, sed fouenda quæ nostra est. Quid est enim aliud pudicitia, quàm mens honesta ad custodiam corporis data, ut sexibus redditus pudor seueritate signatus, fidem honoris de incorrupta sobole seruaret? Pudicitiæ autem fratres competunt & cogniti sunt in primis diuinus pudor & præceptorum sancta meditatio, & animus propensus ad fidem, & mens attonita ad sacram religionem: deinde uidere, ne quid in se ultra modum sculptum, ultra honestatem productum, nequid proditum, ne quid arte fucatum, ne quid ad irritandos aut redintegrandos dolos lenocinatum.* Non *est pudica quæ affectat animum alterius mouere, etiam salua corporis castitate. Longe absint quibus pulchritudo non ornatur, sed prostituitur.* Nam *solicitudo de pulchritudine, & malæ mentis indicium & deformitatis est. Sit natura corporis libera, nec diuinis operibus inferatur uis. Semper est misera, quæ sibi non placet qualis est. Quid capillorum mutatur color? Quid oculorum extremitates suffuscantur? quid facies artibus in diuersam formam conuertitur? quid postremò speculum consulitur, nisi quia ne ipsa sit timetur? Cultus etiam mulieris pudicæ pudicus sit, adulterium fidelis nec in coloribus nouerit.* V*estibus aurum intexere, quasi pretio est uestes corrumpere. Quid inter fila staminum delicata, rigida faciunt metalla? non ut fluentes humeros premant, & luxuriam feliciter se animi iactantis, ostendant? Quid cum ceruices peregrinis lapidibus urgentur, & absconduntur? quorum pretia etiam sine artibus calendarium cuiusuis excedunt?* Non *ornatur mulier, sed uitia ostenduntur. Quid cum digitali auro o-*

nerati, nec intrare possunt, nec egredi: utrum usus exposcitur, an patrimoniorum inanis pompa monstratur? Mirum negotium, mulieres ad omnia delicatæ, ad uitiorum sarcinas fortiores sunt uiris. Sed ut repetam quæ cœperam, colenda semper pudicitia uiris & fœminis, omni custodia seruanda est intra limites suos. Citò natura corporis periclitatur in corpore, dum rapit illam secum caro, quæ semper in lapsu est. Sub prætextu quippe naturæ quæ homines semper urget ad effectus, quib. ruinæ collapsi generis resarciuntur, blandimento uoluptatis fallentes, non ducit ad conscientiam legitimæ cõiunctionis sobolem; sed iactat in crimen. Ergo contra has carnis insidias, quibus se diabolus & socium miseriæ & ducem facit, obluctãdum est omni genere uirtutis. Assumantur secundum Apostolum Christi opera, & à consortio carnis quantum potest animus colligatur, separetur cõsensus à corpore, uitia semper castigentur ut odiãtur. Antè oculus obseruetur. Deformis est atque deiectus peccati pudor. Pœnitentia ipsa cum luctibus suis commissorum criminum inhonesta contestatio est. Nihil consideretur curiose in alienis uultibus, sermo & breuis sit, & sobrius risus, signum est enim animi facilis & remissi: nam contactus recedat etiam honestus, nihil corpori liceat, ubi uitandum est corporis uitium. Cogitetur quàm honestum sit uicisse dedecus, quàm inhonestum uictum esse dedecore. Dicendum etiam, quòd adulterium uoluptas non est, sed mutua contumelia: nec delectari potest, quod & animam interficiat & pudorem. Coerceat animus stimulos carnis, refrænet impetum corporis. Accepit enim hanc potestatem, ut illi ad imperium eius membra seruirent; & quasi legitimus ac perfectus auriga, ultra concessas corporis metas extollentes se carnis impetus, cœlestium præceptorum habenis reflectat, ne ultra terminos suos currus iste corporis raptus in periculum suum secum & ipsum rapiat aurigam. Sed inter hæc immo

ante hæc contra turbas & uitia omnia de diuinis castris auxilium petendum est. solus enim potens est Deus, qui homines dignatus est facere, & plena hominibus auxilia præstare. Ego pauca dictaui, quoniam non est propositum uolumen scribere, sed allocutionem transmittere. Vos scripturas aspicite, exempla uobis de ipsis præceptis huius rei maiora conquirite. Fratres charißimi bene ualete.

AD NOVATIANVM HAERETICVM quòd lapsis spes ueniæ non est deneganda.

Ogitanti mihi et intolerabiliter aio æstuanti quidnam agere deberem de miserãdis fratribus, qui uulnerati non propria uoluntate, sed diaboli sæuientis irruptione, adhuc usq;, hoc est, per longam temporũ seriem agentes, pœnas darent, ecce ab aduerso obortus est alius hostis et ipsius paternæ pietatis aduersarius hæreticus Nouatianus, qui non tantũ ut in euangelio significatum est, sicut sacerdos uel Leuites iacentem uulneratũ præteriret, sed ingeniosa ac noua crudelitate sauciatũ potiùs occideret adimendo spem salutis, denegando misericordiã patris, respuendo pñiam fratris. Mirùm quot acerba, quot aspera, quot peruersa sunt. Sed facilius quis in alieno oculo festucã perspicit, quàm in suo trabem. Nos aũt fratres dilectißimi nõ moueat, aut turbet hæretici istius perfidi ąbrupta dementia, qui cũ in tam ingenti dissensionis et schismatis crimine cõstitutus, et ab ecclesia separatus sit, sacrilega temeritate non dubitet in nos sua crimina retorquere. Cum sit enim à semetipso nunc factus immundus, sordibus sacrilegis inquinatus, hoc nunc nos esse contendit. Et cum scriptum sit, canes foris remansuros, & Apostolus hos eosdem canes docuerit esse uitãdos, sicut legimus, ait enim: Videte canes, uidete malos operarios: rabiem suã non cessat latrãtibus excitare luporum more, tenebrosam caliginẽ optare, qua

Iuxtà facundus ac doctus libellus plane'q; Cypriano dignus.

Philip. 3.

facilè poßit ferina sua crudelitate, oues à pastore direptas, spelunca tenebrosa laniare: aurum certe se suosq; quos colligit, esse pronuntiat. Nec nos dubitamus desertores ecclesiæ apostatas factos, in aurum nunc facilè potuisse conuerti, sed illud aurum in quo prima delicta populi Israël denotata sunt. Cæterum uasa aurea & argentea quæ ab Aegyptijs excussa sunt in dominica potestate, id est, Christi ecclesia, perseuerant, in qua si perseuerasses Nouatiane, uas forsitan & pretiosum fuisses, sed nunc te in paleas & in stipulam conuersum, nec intelligis, nec plãgis. Quid igitur uanis rebus extolleris? Damna potius quàm lucra consequeris. Quid te ex quo pauperior factus es, diuitem credis? Audi in Apocalypsi dominicam uo-
Apoc. 3. cem iustis obiurgationibus increpantem: Dicis, inquit, diues sum, & ditatus sum, & nullius rei egeo, & nescis quoniam tu es miser, & miserabilis, & cæcus, & pauper, & nudus. Has opes, has diuitias paupertatis pro certo poßidere se credat, quisquis Christi ecclesia derelicta, ratione cæca, apud temerarios illos schismatum duces, et dissensionis autores conuerti non trepidat, quos Ioannes antichristos appellat, quos euangelista paleis similat, quos Dominus Christus fures & latrones
Ioan. 10. designat, sicut ipse in euangelio declarat, dicens: Quia qui non introijt per ostium in ouile ouium, sed descendit per alteram partem, ille fur & latro est. Item in eodem quoq; ait: Omnes qui uenerunt fures sunt & latrones: Qui isti sunt, non desertores fidei, & transgressores ecclesiæ Dei, qui cõtra ordinẽ Dei nituntur? Quos meritò spiritus sanctus per prophetam incre-
Esa. 30. pat, dicens: Fecistis consilium non per me, & cogitationem nõ per spiritum meum, adijcere peccata super peccata. Quid ad ista respondeãt peruersißimi Nouatiani, uel nunc infelicißimi pauci, qui ad tantam dementiam proruperunt, ut nec Deo, nec homini reuerentiam habuerint? Illhic impudenter & sine ulla ordinationis lege episcopatus appetitur, hic autem proprijs

sedibus, & cathedræ sibi traditæ, à Deo *renuntiatur illhic ueritas, aspernantur me, ut sacrificent mihi, nec offerunt oblationes sanctas filiorū Israël, nec accedūt offerre sancta sanctorū, sed accipiens ignominiam suam in errore, quo errauerunt: satis sit paucis probasse quidnam sint.* B. *Audite igitur* Nouatiani, *apud quos scripturæ cœlestes leguntur potius quàm intelliguntur, parum si non & interpolentur. Sunt enim uestræ præclusæ aures, & corda cæcata, qui nullum de spiritualibus ac salutaribus monitis lumen admittitis. Sicut* Esaias *ait:* Excæcati *sunt serui* Dei, *& merito excæcati, quia uoluntas schismaticorum non est in lege, quæ lex unam uobis & singularem designat ecclesiam, in illa scilicet quæ sub* Noë *ante diluuium* Dei *prouidentia fabricata est arca, in qua non tantum munda animalia, sed & immunda, ut tibi cito respōdeatur* Nouatiane, *inuenimus esse reclusa.* Q*uæ arca cum his quæ secum fuerant liberata est, in qua & cætera quæ in ea inuenta non sunt, diluuio perierunt.* Ex *illa igitur arca remittuntur duæ aues, corax & columba.* Q*ui corax uere hominum immundorum, & in tenebris perpetuis futurorū per seculi latam uiam, & immunda uescentium apostatarū futurorum, & ad ecclesiam se ultrà non uertentium, figuram portabat, quem sicut legentes inuenimus emissum, et nō amplius reuersum. Huic ergo aui, id est, immundo spiritui, quiqui fuerint similes inuenti, ad ecclesiam amplius reuerti nō poterunt, qui & si uoluerint,* Dn̄s *prohibebit, qui* Moysi *præcepit. dicens:* Omne *uariū & immundum eijce foras extra castra.* Columba *autem emissa incōtinenti significatur reuersa, eò quòd requiem nō haberet pedibus suis, quam* Noë *recepit in arcam, & post septimū diem iterato emissam, recepit eā portantē suo oræ oliuæ foliū.* Et *ego qdem fratres dilectissimi, nō temere ista cogitās, nec humana sapiētia cōspirans, sed ut cœlestis* Dn̄i *dignatione necessarie, & pertinenter mētibus nostris concipere permittitur, dicā illā, id est, columbā dupli-*

Esa. 6.
Gen. 6.
Leuit. 7.
Gen. 8.

cem nobis per ſemetipſum ſignificare figuram: primã quidem
& principalẽ, ſuam, hoc eſt, ſpiritualẽ, olim, id eſt, ab initio, di
uinæ adminiſtrationis inſiſtit, & ſacramentum baptiſmatis,
quod in ſalutem generis humani prouiſum, et ſoli eccleſiæ cœ=
leſti ratione celebrare, per os ſuũ præoſtendit. Ter enim emiſ-
ſa ex arca, uolitans per äërem ſuper aquam, ſignificabat iam
tunc eccleſiæ noſtræ ſacramenta. Vnde & dominus Chriſtus
Mat. 28. Petro, ſed et cæteris diſcipulis ſuis mãdat, dicẽs: Euntes euan=
gelizate gentibus, baptizantes eos in nomine patris & filij
& ſpiritus ſancti, hoc eſt. ut ternitas illa quæ ſub Noë per co=
lumbam figuraliter operata eſt, hæc nunc in eccleſia per nos
ſpiritualiter operetur. Sumamus iam nunc & ſecundum perſo
nam columbæ ex arca emiſſæ, diluuij ſcilicet tempore, quando
omnes abyſſi proruperunt, quando cataractæ cœli patefactæ
ſunt ſuper terram propter facinora hominum, quæ quotidie
exercebant coràm domino, ſicut Moyſes dixit: Et uidit domi
nus Deus redundare nequitias hominum ſuper terram, &
quòd omnes in malum recordarentur à principio dierum
ſuorum, & dixit: Perdam hominem quem feci à facie terræ
ab homine uſque ad pecus, & à reptili uſque ad uolatilia cœli.
Emittitur ergo tempore cataclyſmi columba ex arca, aquis
uiolenter toto orbe terrarum inſiſtantibus. Illa arca figuram
eccleſiæ, ſicut ſuperius diximus, portabat, quæ uerberabatur
hinc atque inde aquis inſurgentibus tantum, Cataclyſmus er=
go ille, qui ſub Noë factus eſt, figuram perſecutionis, quæ per
totum orbem nunc nuper ſupereffuſa eſt, oſtendit. Aquis au=
tem, diruptis cataractis, undiq; conuenientibus & excreſcen=
tibus ſignificabantur gentes, quæ ad uaſtandam eccleſiam ex=
Apoc. 17. creuerunt: Sicut Apocalypſis docet, dicens: Aquas quas uidi=
ſti populi ſunt, & gentes, & regna: columba autem quæ pe
dibus ſuis requiem habere non poterat, lapſorum imaginem
portabat, qui immemores diuinarum prædicationum, uel ſim=

pliciter ignorantes, uel audacter dißimulantes ceciderunt. Quorum dominus ruinam in Euangelio futuram his uerbis significauerat, dicens: Qui audit uerba mea, & non facit ea, similabo eum uiro stulto qui ædificauit domum suam super arenam, uenerunt tempestates, & impegerunt in domum illam, & cecidit, & facta est ruina eius magna. Et *ne temere comparasse uideamur, columbam illam lapsorum imaginem portare,* Propheta *ciuitatem ut columbam, hoc est, lapsorum personam increpat, dicens: Columba non exaudit uocem, id est, præclara & redempta ciuitas non recipit doctrinam, & in dominum fidens nō fuit.* Quòd *autem requiem pedibus columba illa, sicut superius dicimus, inuenire non poterat, hoc significabat uestigia negantium, hoc est, sacrificatorum, lubrici ueneno serpentis sauciata in lapsum conuersa, qui ulterius non possent super aspidem & basiliscum cōscendere, & draconem et leonem calcare. Quam potestatem tradidit dominus discipulis suis, sicut in euangelio ait: Ecce do uobis potestatem calcandi super omnem potestatem inimici, & super serpentes & scorpiones, & non nocebunt uos.* Istis *ergo tot & tantis malignis spiritibus infestantibus, & in lapsorum necem insurgentibus, prouisa est uulneratis salutis uia, ut quibuscūq; uiribus possent toto se corpore protrahere, castris suis recipere, quibus recepti medelis spiritualibus uulnera sua curare.* Recepta igitur *columba, paucis etiam diebus interiectis, iterato emittitur ex arca, quæ reuersa, non tantum firma uestigia, sed & insignia suæ pacis atq; uictoriæ, per illa oleæ folia, quæ suo ore portabat, ostendit.* Du*plex ergo illa emißio, duplicem nobis persecutionis tentationē ostendit: prima in qua, qui lapsi sunt, uicti ceciderunt: secunda in qua hi qui ceciderunt, uictores extiterunt.* Nulli *enim nostrum dubium uel incertum est fratres dilectißimi, illos qui prima acie, id est,* Deciana *persecutione uulnerati fuerunt, hos postea, id est, secundo prælio ita fortiter perseuerasse, ut con=*

Matth. 7.
Sopho. 3.
Luc. 10.

temnentes edicta secularium principum, hoc inuictum habe- rent, quod & meruerunt exemplo boni pastoris, animã suam tradere, & sanguinem fundere, nec ullam insanientis tyranni sæuitiam recusare. C. Ecce quàm gloriosos, quàm domino charos, schismatici isti ligna, fœnum, stipulam appellare non dubitant: quorũ pares, hoc est, in eodem crimine lapsos seu adhuc usq; constitutos, nec ad pœnitentiam admittendos esse præsu-

Matth. 10. munt, ex illa domini pronuntiatione, qua ait: Qui me negauerit coràm hominibus, negabo eũ coràm patre meo, qui in cœlis est. Proh dolor quid contra dominica præcepta contendũt, ut ea quæ Christus iudicij sui tempore sit acturus, hæc nunc stirps Nouatiani, patris sui exemplum diaboli secuta, nunc

Deut. 32. exercere conetur? dicente scriptura: Mihi uindictam, & ego retribuã, dicit dominus. Respõdebimus eis ad istam pronuntiationem domini, quàm male ĩtelligant, & male sibi interpretentur. Quod enim ait: Qui me negauerit coràm hominibus, & ego negabo eum coràm patre meo qui in cœlis est: utiq; futuri temporis significatio est, quo tempore incipiet dominus secreta hominũ iudicare, quo tempore tribunali Christi omnes nos oportet astare, quo tempore multi incipient dicere: Dñe domi

Matth. 7. ne, non'ne in tuo nomine ꝓphetauimus, & in nomine tuo dæmonia exclusimus, & in tuo nomine uirtutes multas fecimus? Et tamen audient uocem Dñi dicentis: Discedite à me omnes qui operati estis iniquitatem: nõ noui uos. ibi adimplebitur qđ ait: Negabo et ego illos. Quos autẽ maxime negabit dominus Christus, nisi uos omnes hæreticos, & schismaticos, & nominis sui alienos? Qui enim aliquando Christiani, nunc Nouatiani, iam non Christiani, primam fidem uestram perfidia posteriore per nominis mutastis uelum, nũc propositioni uestræ respondeatis: Legite & docete, quem Dominus de his qui se dereliquerant uel negauerant, cum adhuc ipse hic esset, negauit: atqui & cæteris qui secum remanserant de discipulis ait:

Nunquid & uos uultis abire? Petrum etiam quem negaturum Ioan.6.
antè prædixerat, cum negasset, ipse non negauit, sed sustinuit, Luc.22.
& amarè illam suam negationem flentem ipse postmodum le-
nit. Quænam est tua Nouatiane *dementia, ut illa quæ ad exi-*
tium salutis pertineant, tantum legas: & quæ ad misericor-
diam, prætereas? clamante scriptura & dicente: Conuertimi-
ni ad me in toto corde uestro, in ieiunio, & ploratione, &
planctu: & scindite corda uestra & nō uestimenta, & conuer
timini ad dominum Deum *uestrum: quoniā misericors est, &* Iohe.5.
miserator et multæ miserationis. Ideo quia multæ miserationis
est dominus, audiuimus, audiamus quid per Dauid *contestatur*
spiritus sanctus: Si dereliquerint filij eius legem meam, & in Psal.28.
mandatis meis non ambulauerint, & si iustificationes meas
profanauerint, & præcepta mea non custodierint, uisitabo
in uirga facinora eorum, & in flagellis delicta eorum: miseri-
cordiam autem meam non dispergam ab eis. His *similia et per*
Ezechielē *legimus dixisse* Dominū: *Fili hominis domus* Israël
habitauit super terram suam, & coinquinauerunt facinoribus
suis. Sicut mulieris menstruatæ facta est īmunditia eorum ante
faciem meam, effudi iram meam super eos, & disseminaui eos
inter gentes, & secundum peccata eorum iudicaui eos: quia
coinquinauerunt sanctum nomen meum: & quia dictum est de
his. Hic *est populus* Dñi, *peperci eis propter uomen sanctum*
meum, quod spreuit domus Israel *inter gentes: & coniungens*
ait. Propterea *dic populo* Israel. Hæc *dicit* Dominus. Non *uo-*
bis parco domus Israel, *sed propter nomen sanctum meum*
parcam, quod coinquinastis inter gentes: & scietis quia ego
Dominus, *cum sanctificatus fuero in uobis.* Item Dominus *ad*
eundem. Fili *hominis dic populo* Israel. Quare *locuti estis,* Ezec.33.
dicentes. Erroribus *nostris tabescimus, & quomodo salui esse*
poterimus? dic eis, Viuo *ego, dicit* Dominus: *quia nō desidero*
mortem peccatoris, sed desidero, ut auertatur peccator, quia

sua pessima, & uiuat. Redite ergo à uia uestra pessima. Quid morti uos traditis domus Israël? Sic per Esaiam prophetam:
Esa. 57. Non in æternum indignabor uobis, neq; semper non defendam nos. Et quoniam Hieremias propheta in persona populi pec-
Hie. 29. et. 42. catoris deprecatur Dominum, dicens: Emenda nos Domine, sed in iudicio, & non in ira, ne paucos facias nos. Adiecit &
Esa. 57. dicit Esaias: Propter peccatū modice contristaui eum, & percussi eum, & auerti faciem meam ab eo, & contristatus est, et abijt tristis in uijs suis: & quia operatur, adiecit & dixit: Vias eius uidi & curaui eum, & dedi ei exhortationem, uerā pacem super pacem, pœnitentibus, deprecantibus, & operantibus restitui posse: quòd male perierunt, quodq; à Christo de-
Luc. 7. clinauerunt: deniq; hoc in Euangelio comprobatur, ubi illa mulier peccatrix describitur, quæ uenit ad domum cuiusdam Pharisæi, ubi erat Dominus uocatus cum discipulis, portās uas unguenti, quæ stetit ad pedes Domini, & lacrymis suis lauit pedes Domini, & capillis extersit, osculis infixis, ut excitaretur ille Pharisæus, & diceret: Hic si esset propheta, sciret quæ & qualis esset ista mulier, quæ eum tangit, quia peccatrix est. Vnde incōtinenti Dominus peccatorū remissor, et pœnitentiū receptor ait: Simon, habeo tibi aliquid dicere. At ille respōdit, dicens: Magister, dic. Et Dominus: Duo debitores erant cuidam fœneratori: unus qui debebat denarios quingentos, & alius quinquaginta: & cum non haberent unde soluerent, ambobus donauit. Et interrogauit, quis illorum plus diligeret. Et respondit Simon: Vtiq; ille cui plus donauit. Et adiecit, dicēs: Vides istam mulierem? Intraui in domum tuam, osculum mihi nō dedisti, hæc autem nō cessauit osculando pedes meos: pedes meos nō lauasti, hæc autem lacrymis suis lauit, & capillis extersit: oleo pedes meos non unxisti, hæc autem unxit: propter quod dico tibi Simon, quia remittuntur illi peccata eius. Ecce Dominus utrisq; debitoribus larga sua pietate debitū cōcedit.

Ecce

Ecce mulierem peccatricem pœnitentem, flentem, deprecantem, & remissam peccatorum accipientem. D. Erubesce iam nunc si fieri potest Nouatiane, desine argumentis tuis impijs incautos decipere, desine unius capituli præscriptione terrere. Legimus et adoramus, nec prætermittimus cœlestem Domini sententiam, qua ait negaturum se negantem, nunquid & pœnitentem? Et quid ego tădiu miserationibus probare singula gestiam? quandoquidem Niniuitis, Allophylis, & longe Ionæ 3. à lege hominibus constitutis, propter ciuitatis suæ annuntiatã euersionem deprecantibus misericordia Dei non denegatur? Ipsi illi Pharaoni sacrilega temeritate repugnanti, cum quondam cœlestibus plagis uerberaretur, & conuersus Moysi dixisset. Orate pro me ad Dominum, quia peccaui, incontinenti ab eo suspendebatur ira Dei. Et tu iam Nouatiane iudicas, et nullã spem pacis ac misericordiæ habere lapsos prædicas: nec increpanti te Apostolo aurem accommodas dicenti: Tu quis Rom. 14 es, qui iudicas seruum alienum? domino suo stat aut cadit. Stabit autem, potens est Deus stabilire eum. Vnde pertinenter & necessarie ex persona eorundem lapsorum increpat uos spiritus sanctus, dum dicit: Noli gratulari amica mea mihi, quoniã si cecidi, & exurgam: & si in tenebris ambulauero, Dominus lumen est mihi. Iram Domini tolerabo, quoniam peccaui illi usq; dum iustificet causam meam, & faciat iudicium & iustitiam, & producat me ad lucem. Videbo iustitiam illius, & uidebit me inimica mea, & cooperiet se confusione. Oro, nõ legisti? Nolite gloriari, & nolite loqui excelsa, & ne exeat maliloquentia ex ore uestro, quoniam erigit à terra pauperem, & à sterquilinio inopem, & sedere eum facit cum potentibus populi. Non legisti: Tu qui stas, uide ne cadas? Non legisti: Quia Dominus superbis resistit, humilibus autẽ dat gratiam? Non legisti: Qui se exaltat humiliabitur? Non legisti: Quia Deus perdit memoriam superborum, & nõ relinquit memo-

riam humilium? Non legisti. Quia quo iudicio quis iudicauerit, eum iudicari necesse est? Non legisti. Quia qui odit fratrē suum, in tenebris est, & in tenebris ambulat, & non scit quò eat, quia tenebræ excæcauerunt oculos eius? Vnde igitur & tam sceleratus, & tam perditus, tam discordiæ furore uesanus extiterit iste Nouatianus, inuenire non possum, qui semper in domo una, id est, Christi ecclesia, proximorum delicta ut propria fleuerit, onera fratrū, sicut Apostolus hortatur, sustinuerit, lubricos in fide cœlesti allocutiōe corroborauerit. At nūc ex quo Cainam illam hæresim, quæ non nisi tantum occidere gestit, exercere cœpit, nec sibi nouißimè parcit. Cæterum si legisset, quia iustitia iusti non liberabit eum in die qua errauerit, & iniquitas impij nō nocebit ei ex qua die conuersus fuerit, iam olim in cinere pœniteret ille, qui semper pœnitentibus aduersatur, qui in ruina facilius ædificatorum stantium operatur, quàm instructione iacentium ruinarum, qui multos ex fratribus nostris miserrimos falsis suis aduersationibus perterritos, iterum fecit Ethnicos, dicēdo quòd pœnitētia lapsorum sit uana, nec poßit eis proficere ad salutem, clamante scriptura, & dicente: Memento unde excideris & age pœnitētiam, si quo minus, ueniam tibi, nisi pœnitētiam egeris. Et quidem ad septem ecclesias scribens, singulis sua quoq; facinora, & delicta ingerens, pœnitemini dicebat, quibus? nisi illis scilicet, quos pretio magno sui sanguinis redemerat? O te impiū scelestumq; hæretice Nouatiane, qui post tot & tanta in ecclesia, à quibusdam retro uoluntarie commissa crimina, quæ & tu ipse in domo Dei priusquàm apostata esses, cognoueras: & hæc posse aboleri de memoria succedente bono, utiq; docueras, secundum fidem scripturæ, dicentis. Quia si conuersus fuerit facinorosus ab omnibus facinoribus suis quæ commisit, & iustitiam fecerit, uita æterna uiuet, & nō morietur in facinore suo. Ezech. 18. Delicta enim quæ cōmisit, abolebuntur de memoria succeden

tibus bonis factis. Tu hodie retractas, an debeant lapsorum curari uulnera, qui nudati à diabolo ceciderunt uiolentia aquæ, quam suo ore serpens emisit post mulierem. Sed quid dicam? ait Apostolus: Laudo uos? in hoc non laudo, quia non in melius, sed ī peius uenistis. Vbi enim sunt æmulationes & dissensiones in uobis, nōne carnales estis, & secundum hominē ambulatis? Nec nos quidem mirari oportet, cur iste Nouatianus tam nefanda, tam grauia in personam lapsorum exercere nunc audeat: quandoquidem habemus exempla præuaricationis huius præcedētia. Saul ille bonus, præter cætera, postea liuore euertitur, & contra Dauid omnia aduersa & inimica agere molitur. Iudas ille inter apostolos electus, qui semper in domo Dei unanimis & fidelis, ipse postmodū Deum tradidit. 1. Cor. 11.

E. Prædixerat quidem & Dominus multos esse uenturos sub pellibus ouium, rapaces lupos. Qui sunt isti rapaces lupi, nisi sensu subdolo conspirantes ad infestandum gregem Christi? sicut legimus ad Zachariam positum. Ecce ego suscito pastorē in terra, qui quod auersum est, non uisitabit, & carnes electorum manducabit, & talos illorum torquebit. Similiter & per Ezechielem increpat huiusmodi pastores, scilicet prædones & laniones dicam, ut æstimauerat, dicens. O pastores quare lac ebibitis, & coagulatum comeditis, & forte ad nihilū perduxistis, & infirmū non uisitastis, & claudicantē nō curastis, & errātem nō reuocastis, & permisistis populū meū errare inter spinas & tribulos? Propterea hæc dicit Dominus. Ecce ego ueniam aduersus pastores, & exquirā oues meas, & repellam eos, ut non pascant oues meas, & nō erunt eis amplius oues meæ in deuorationē, & exquiram eas sicut pastor gregē suum in die qua fuerit caligo & nebula: sic exquiram oues meas, & exquiram eas in omni loco, quocūq; dispersæ sunt: et quod perierat, requirā: & quod errauerat, reuocabo: & quod claudicauerat, curabo: & quod infirmū est, custodiam: & pa- Matt. 7. Zach. 11. Ezech. 34.

scā oues meas cū iudicio. Quis ista loqtur? utiq; ille, q relictis
Luc. 15. nonagintanouem ouibus, quæsiuit illam quæ de suo errauerat
Psal. 118. grege, sicut Dauid dicit: Erraui uelut ouis quæ perijt: quā inuē
tam Christus redit humero suo portās peccatricē delicatā, qui
gaudens & exultās, uocatis amicis & domesticis ait: Congra
tulamini mihi, quoniā inuenta est ouis mea, quæ perierat: Di-
co, inquit, uobis, quia tale gaudiū erit in cœlo super uno pecca
tore pœnitentiā agēte. Et subiungēs ait: Aut quæ mulier habēs
denarios decem, & cum perdiderit ex denarijs unum, non ne
accendit lucernam, & tota die domum suam emundat, quærēs
donec inueniat? Et cum inuenerit, conuocat amicas & uicinas,
dicens: Congratulamini mihi, quoniam inueni denarium quem
perdideram. Dico uobis, quia gaudium erit in conspectu an-
gelorum dei super uno peccatore pœnitentiam agente. F. Ecō
trario autem non agentes facinorum suorum pœnitentiā, quæ
eos maneat, ex ipsius domini responso cognoscant. Legimus
Luc. 13. enim in Euangelio, q quidam uenerunt de Galilæis ad domi-
num, annuntiantes ei de eis, quorū sanguinem miscuit Pilatus
cum sacrificijs ipsorum: quibus respondit dominus, dicens: Pu
tatis quia illi Galilæi super cæteros Galilæos peccatores fue-
rāt, quia passi sunt talia? non. Dico enim uobis, nisi pœnitentiā
egeritis, omnes similiter peribitis. Aut illi decem & octo, su-
per quos cecidit turris in Siloa, putatis quia debitores fuerunt
morti super omnes homines qui habitabāt in Hierusalē? non.
Dico uobis, inquit, quia nisi pœnitentiā egeritis, oēs similiter
peribitis. Excitemus itaq; nos quātū possumus fratres dilecti-
ssimi, & abrupto inertiæ et securitatis somno ad obseruāda
domini præcepta uigilemus. Quæramus tota mēte q perdidi
mus, ut īuenire possimus. Quia quærēti, ait scriptura, dabitur,
Luc. 11. et pulsanti aperietur. Mūdemus domū nostrā mūditia spiritua
li, ut secreta quæq; abdita pectoris nostri, uero Euāgelij lumi-
ne radiata, dicāt: Tibi soli deliqui, et nequissimū in conspectu

tuo feci. Quia mors peccatorũ mala, et apud inferos pœnitẽtia nulla: habẽtes in cõtemplatione, maxime diẽ iudicij et retributionis, & quod ab omnibus nobis credẽdũ et firmiter est tenẽdũ, quia acceptio personarũ nõ est apud deũ, cum præceperit in Deuteronomio, *nõ acipiẽdã personam in iudicio*: Non accipies, *ait, personam, nec secundũ minimum, nec secundũ maximum iudicabis.* His *similia et per* Ezehielem *dixit*: Omnes, *inquit, animæ meæ sunt, sicut anima patris et anima filij.* Anima *quæ peccauerit, ipsa morietur.* Hic *erit igitur à nobis ueneran dus, hic tenendus, hic per plenã & dignã nostram cenfeßionẽ propitiandus, qui habet potestatẽ animã & corpus mittendi in gehennam ignis, sicut scriptum est*: Ecce *uenit cum multis millibus nuntiorum suorum facere iudicium de omnibus, & perdere omnes impios, & arguere omnẽ carnem de omnibus uerbis impijs, quæ de* Deo *locuti sunt peccatores.* His *similia &* Daniel: Vidi, *inquit, thronum positum, & uetustus dierum sedebat super eum, & uestitus eius erat tanquam nix, & capilli capitis eius tanquam lana alba: thronus illius flamma ignis, rotæ illius ignis ardens.* Flumẽ *ignis prodibat ante eum. millia millium seruiebant ei, & millia millium aßistebãt ei: ad iudicium sedit, & libri aperti sunt.* Ioannes *autem manifestius & de die iudicij & consummatione seculi declarat. dicens*: Et *cum aperuisset, inquit, sigillum sextũ, ecce terræmotus factus est magnus, et factus est sol niger, ut saccus cilicinus, & luna tota sanguinea facta est, & stellæ ceciderunt in terram, quõ ficus à uento magno agitata, mittit grossos suos, & cœlum receßit ut liber cum inuoluitur, & omnis mons, & insulæ de locis suis motæ sunt: & reges terræ, & maximi quiq; & tribuni, & diuites, & fortes, & omnis seruus, & liber absconderunt se in spelũcis petrarum, & in cauernis montium, dicentes montibus & petris, cadite super nos à conspectu patris sedentis super thronum, et ab ira agni: quoniam uenit dies inte-*

Deut. 10. Ezech. 18. Dan. 7. Apoc. 6.

ritionis, et quis poterit stare? Item in eadem Apocalypsi hoc
Apoc. 20. quoq; Ioannes dicit sibi reuelatum: Vidi, inquit, thronum magnum, et candidum sedentē super eum à cuius facie fugit cœlū et terra, et locus eorum inuentus nō est: & uidi mortuos magnos & pupillos stantes ante conspectum throni Dñi, & libri aperti sunt, et alius similiter apertus est, qui est uitæ: & iudicati sunt singuli secundum ea quæ scripta erant in libro secū
Ephes. 5. dum opera ipsorū. Sed & Apostolus bonum cōsulens sic hortatur nos, dicēs: Nemo uos decipiat inanibus uerbis, propterea enim uenit ira dei super filios cōtumaciæ, nolite esse participes eorū. Demus igitur totis uirib. fidei nostræ Deo laudē: demus plenā confeßionē, qñquidem super pœnitentia nostra gaudeant uirtutes cœlorū, gaudeant angeli oēs, gaudeat & Christus, qui nos denuo peccatis oneratos, delictis obrutos, plena & clementi moderatione cessare à facinore hortatur, dicens:
Ezech. 18. Cōuertite uos & redite ab impietatibus uestris, et nō erūt uobis iniquitates uestræ ad pœnā. Proijcite à uobis oēs impietates uestras, quas fecistis aduersum me, & facite uobis cor nouum, & spiritū nouū. Et ut quid uos morti traditis domus Is-
Esa. 43. rael? Nō enim desidero mortē peccatoris. Ego sum, ego sum q deleo facinora tua, & cōmemorabor te, tu aūt in mente habe et iudicemur. Dic tu facinora tua prius, ut iustificeris. Dū patet fratres indulgētiæ aditus, deum plenis satisfactionibus deprecemur. Humiliemus nos, ut exaltari poßimus. Acquiescamus diuinæ exhortationi, qua euadere liceat diem domini, & irā: dicit enim sic. Respice fili nationes hominū & scito. Quis sperauit in domino, & cōfusus est? permāsit in mādatis illius, & derelictus est? aut inuocauit eū, & despexit illū? quoniam pius & misericors dominus, et remittēs in tēpore tribulatiōis peccata omnibus inquirentibus se in ueritate. Ait ergo, Dic tu facinora tua prius, ut iustificeris. Præ manu sit nobis oratio illa exomologeseos plena.

beati Cypriani martyris.

AGIOS, hagios, hagios, sancte sanctorum pater patrum nostrorum, Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, Deus apostolorum, Deus prophetarũ, Deus uirginum, Deus credentium, Deus & pater domini nostri Iesu Christi filij tui, te inuocamus supplices pariter & deprecamur, qui ex ore altißimi procreatus es ante mũdi dispositionẽ, & ex Mariæ sanctæ uirginis utero p mysterium editus, orantib. nobis desiderium animæ & integritatẽ cordis præstare dignare, ut lauacro salutari recreatum pectus delictis carnalibus incolume persistat. Petimus fide illibata, mẽte incorrupta, deuotione robusta, operatione, seu dilectione cõtinua, ut in ecclesia sancta tua nos florere permittas, quoniã tibi flectimus genua, & curuamus ceruices, cui angeli & archangeli, millia millium martyrũ, chorus apostolorum, & prophetarũ gloria exultant: cui oẽs aues cantant laudes: linguæ confitentur cœlestium, terrestrium & infernorum. Tibi omnes aquæ in cœlo sub cœlo confitentur, te insensibilia sentiunt: tu es solus, et præter te nemo. Te quæsumus domine pater omnipotens, qui soli filio conspicabilis es, cui angeli & archangeli obtemperant, & tibi domine pater: te oramus, ut tribuas nobis mentem, integram innocẽtiam, syn ceritatem deuotam, conscientiam sanctam, puram, sobriam, castam, contra omnes insidias seculi gloriosa fide degentem, contra diaboli minas, & carnales illecebras munitum pectus concedas, nec uiolenti & cruenti letalibus laqueis implicemur, ut signum salutis æternæ incolume perferamus. Pelle à nobis omnem seculi illuuiem, omnemq; diaboli persuasionem. Laqueetur, concidat, & separetur à nobis, & amoueatur, sicut à Sara famula tua Asmodæus dæmon nequißimus, extinctus per angelum tuum sanctum Raphael. Et sicut Tobiæ affuisti,

Hæc uidetur oratio quã indicat in fine superioris libelli.

ita mihi adesse digneris. Et ut *tribus pueris in camino,* & Da*nieli misericordiam præstitisti: sic circa nos famulos tuos facere digneris. Qui mortuos suscitasti, et cæcos illuminasti, surdis auditum, mutis eloquia, claudis gressum, leprosis sanitatē dedisti: ita & da famulis tuis, qui te tota uirtute mentis credimus natum, passum, uenturū iudicare uiuos & mortuos. Assiste nobis, sicut apostolis in uinculis,* Teclæ *in ignibus,* Paulo *in persecutionibus,* Petro *in fluctibus. Qui sedes super septem thronos ad dexteram patris, respice nos & libera nos de æternæ mortis interitu: unus in uno, pater in filio, filius in patre, spiritus sanctus, per quem, & cum quo est tibi in sancta ecclesia honor, uirtus, claritas, maiestas, potestas, benedictio, immortalitas, & nunc in æternum, semper & in omnia secula seculorum. Amen.*

ORATIO BEATI CYPRIANI MARtyris, *quam sub die passionis suæ dixit.*

Domine sancte pater hagios, Deus hagie, & hagie Deus meus, quis enim maior te? tibi gratias & laudem gero Deus Abrahæ, & Deus Isaac, & Deus Iacob, Deus patrū nostrorū, deus apostolorum, & Deus prophetarum, & Deus martyrū, qui fuisti ante mūdi dispositionē, Deus uiuorū, uenturus iudicare uiuos & mortuos: qui es Deus uerax, qui sedes super Cherubim & Seraphim, & prospicis abyssos, qui uides cuncta prius quàm nascantur, qui habes potestatē & rursus restituere, qui habes potestatem de arido uiride facere. Tu omnium Dominus dominator, libera me ab hoc seculo, & exaudi me orātem, sicut exaudisti filios Israel de terra Aegypti, et nō tibi crediderūt, nec famulo tuo Moysi. Væ peccatis meis. Cū te leuaueris confringere terram, sub qua fissura petrarum me abscōsurus sum ab ante uirtutem tuam? Cui monti dicturus sum, cade super me: & cui colli, tege me ab ante metū Domini, cum te leuaue-

ris confringere terram? Rogo Dñe subueni mihi, noli secundũ actum meũ me iudicare: nihil. n. in præceptis tuis parui. Exaudi me orantem: sicut exaudisti Ionam de uentre ceti, sic exaudias me, & eijcias me de morte ad uitam, sicut Niniuitæ induerunt cinerem & cilicium, & pniãn egerunt. Exomologesin facienti ante cõspectum tuum pro uniuersis peccatis meis, qui es amator pniæ, miserere mei. Sed & Dauid dicit. Dñe, ppter nomen tuum dele peccatum meum. Et ego deprecans maiestatem tuam, dele uniuersa peccata mea, & exaudi me orantem, sicut audisti tres pueros de camino ignis, Ananiam, Azariam, Misaelem, & misisti angelum tuũ cum nimbo roris, et confusus est Nabuchodonosor præpositus regni, quoniã tu es rex regnantium & Dñs dominantium, qui solus habes ĩmortalitatẽ, et lucem habitas inaccessibilem, quam nemo hoĩum uidet, nec uidere põt. Exaudi me orantem, sicut exaudisti Danielem de Dan. 14.
lacu leonum, & misisti Abacuc prophetam, & attulit ei prandium, & dixit. Prande prandium, qd' tibi misit Deus. Et dixit Daniel. Non relinquet Dñs quærentes se. Exaudi me orãtem, sicut exaudisti Tobiam & Saram, dum orarent in atrio do- Tob. 6.
mus suæ, tunc obtulit pro eis Raphael angelus orationes eorũ, sic & tu exaudias preces meas, & admittas ad aulam sanctam tuam orationes meas, et cõtinenter mittas angelum tuũ qui deleat uniuersa delicta mea, sicut delesti spũm ĩmundum à Sara filia Raguel, & illumines cor meum, sicut illuminasti oculos Tobiæ. Exaudi me orantem, sicut exaudisti Susannã inter ma- Dan. 13.
nus seniorũ, sic me liberes ab hoc seculo, qa tu es amator puræ cõscientiæ. Exaudi me orantẽ, sicut exaudisti Ezechiam regem 4. Reg. 20.
Iudæ, et delesti ab eo infirmitatem, sic et à me auferas infirmitatem carnis, et augeas mihi ad fidem, sicut illi auxisti annos qndecim ad uitã. Libera me de medio seculi huius, sicut liberasti Teclam de medio amphitheatro, libera me ab omni infirmitate carnis meæ. Te deprecor pater maiestatis, qui in fine tempo

rum misertus es nostri, mittens nobis Iesum Christum filiũ tuum Dñm Deum saluatorem nostrũ, natũ ex Maria uirgine de spiritu sancto, annuntiante Gabriele angelo, per quem nos liberasti de periculo mortis ĩminentis. Et tè deprecor *filiũ* Dei *uiui, qui fecisti tanta mirabilia, qui in Cana Galilææ de aqua uinum fecisti, ꝓpter Israel, qui cæcis oculos aperuisti, qui surdos audire fecisti, qui paralyticos ad sua mẽbra reuocasti, qui soluisti linguas blæsorũ, dæmonio uexatos sanasti, claudos currentes fecisti, uelut ceruos, mulierẽ de ꝓfluuio sanguinis liberasti, mortuos suscitasti, sup aquam pedibus ambulasti, qui* Petro *labenti manũ tradidisti, qui mare fundasti, & terminum ei posuisti, et dixisti.* Hucusq; *uenies, & hic te confringes in uirtute tua.* Te *deprecor filium* Dei *uiui ꝓpter uniuersa cõmissa mea, qui es in cœlis filius in patre, et pater in te in sempiternũ, qui sedes super* Cherubim *et* Seraphim *honoris tui.* Tibi *aßistunt angeli, archangeli, numerus ĩnumerabilis, timentes & pauentes honorẽ, et uirtutem tuã, clamantes uoce magna et dicẽtes,* Sanctus, *sanctus, sanctus dominus* Deus *sabaoth.* Tu *ipse no*

Matth.7. *bis testamentũ fecisti.* Petite, *et accipietis, pulsate, et aperietur uobis.* Quodcũq; *à patre meo petieritis in noĩe meo, ego à patre peto, ut accipiatis.* Ego *peto, ut accipian, quæro, ut inueniã, ego pulso, ut aperiatur mihi, ego in tuo noĩe peto, ut tu à patre petas, et detur mihi.* Paratus *sum pp nomen tuum uictimam sanguinis fundere, et quodcunq; tormentũ sustinere.* Tu *es* Dñe *adiutor meus et defẽsor, defẽde me ab aduersario meo.* Angelus *tuus lucis ꝓtegat me, quoniã tu dixisti, qđ credentes petieritis per orationẽ, dabitur uobis.* Oĩs *homo mẽdax, tu es uerax. Sicut tu repromisisti, ptãtem habes* Dñe *dare mihi omne sacrm cœleste, ut dignus sim faciẽ sanctorũ tuorum uidere.* Spũs *in me opetur, uoluntas tua in me fiat, quoniam tibi spopondi oĩbus diebus uitæ meæ, qui passus es sub* Pontio Pilato, *bonam cõfeßionem, qui crucifixus descendisti, & conculcasti.*

aculeum mortis. Deuicta est mors, deuictus est inimicus diabolus. Tu resurrexisti à mortuis, et apparuisti apostolis tuis, sedes ad dexterā patris: qui uenturus es iudicare uiuos & mortuos. Tu dominaberis, libera me de manu quærētis aīam meā. Per nomen tuū libera me ab aduersaria potestate, ut opem des uincendi inimicū meum, quoniam tu es potens assertor, et aduocatus precum, et petitionū nostrarum aīarum. Die ac nocte interpellas pro peccatis meis, orationem meā perferas ad patrem tuū. Et tu Dñe sancte pater digneris respicere sup preces meas, sicut respexisti sup munera Abel. Digneris me liberare ab igne & pœna perenni, & ab omni tormento qd' parasti iniquis: per bonum et bñdictū Iesum Chrm̄ saluatorē nostrū, per quē ibi laus, honor, uirtus, et gloria in secula seculorū. Amen.

SERMO AVGVSTINI DE SANcto Cypriano martyre, pius ac lectu dignus.

Ermonem à nobis debitū auribus et cordibus uestris exigit tam grata, et religiosa solennitas, qua passionem beati martyris celebramus. Tristis procul dubio tunc ecclesia fuit, et non dāno cadentis, sed desiderio recedentis, semp cupiēs uidere præsentē tam bonū rectorem, atq; doctorē. Sed quo affixerat solicitudo certaminis cōsolata est corona uictoris, & nunc non solū sine ulla tristitia, uerūetiam cū ingenti lætitia, cūcta quæ tunc gesta sunt legendo recolimus, dieq; isto nobis gaudere cōcessum est, nō timere. Neq; .n. formidamus terribiliter uenientem, sed expectamus hilariter redeuntē. Placet ita uniuersam illā fidelissimi, & fortissimi et gloriosissimi martyris passionē cum exultatione recordari præteritū, quam tūc fratres sustinuere futuram. Primò itaq; q pro fide confessionis Christi in exilium Turibin missus est, non sancto Cypriano aliqd nocitum, sed multū illi præstitū ciuitati. Quò .n. ipse mitteretur, ubi ille nō esset, pp cuius testi

Matth.28. monium mittebatur? Christus ergo, qui ait. Ecce ego uobiscum sum oĩbus diebus usq; ad cõsummationem seculi, in omni loco membrũ suum accipiebat, quocunq; furor inimici pellebat. O stulta infidelitas psequentis. Si quæris exilium quò christianus iubeatur ire: prius si potes, ĩueni unde Christus cogatur exire. De patria sua, in alienã te arbitraris excludere hoĩem Dei, in Christo nusquã exulem, in carne ubiq; peregrinũ. Sed iam me morare, et cõsiderare delectat post illud, qd' Cyprianus nõ sen serat, sed inimicus putabat exilium, qd ex ordine passionis ipsum consecutũ sit. Cum.n. Cyprianus sanctus martyr electus à

alias, Cuributana. Deo de ciuitate * Turibitana, in qua exilio præcepto Aspasij Pr̃ni pconsulis missus fuerat, regrederetur, in hortis suis manebat. Et inde quotidie sperabat uenire ad se, sicut ostensum erat illi. Quid iam fremeret psecutoris impetus aduersus cor semp paratũ, accedente ẽt Dñi reuelatione formatum? Qñ.n. desereret patientem, qui nõ est passus præoccupari nesciẽtem? Iam ergo q, ad eum passioni exhibendum duo missi sunt, qui eum ẽt secum in circulum leuauerunt, in medioq; posuerunt, et hoc diuinæ ammonitionis fuit, ut gaudens recoleret ad eius se corpus ptinere, qui inter iniquos reputatus est. Christus nanq; inter duos latrones ligno suspensus, ad exẽplũ patientiæ præbebatur. Cyprianus aũt inter apparitores ad passionẽ curru portatus, Christi uestigia sequebatur. Quid illud q, cum in alium diem dilatus apud custodes esset, atq; illhuc se multitudo fratrũ ac sororũ congregans pro fratribus pnoctaret, custodiri puellas præcepit, quãta intentione considerandũ, quanta laude prædicandum, quanto præconio cõmendandum est? Vicina corporis morte, nõ moriebatur in aĩo pastoris uigilantia pastoralis, & cura tuendi dominici gregis, usq; ad extremum uitæ huius diem mente sobria tenebatur. Nec excutiebat ab aĩo diligentiam fidelissimi dispensatoris, manus iam pxima cruenti carnificis. Ita se martyrẽ cogitabat futurũ, ut esse non obliuisceretur

episcopum, magis curans, quam rõnem pastorum principi de cõmissis sibi ouibus redderet, q̃ quid infideli proconsuli de fide ꝓpria rñderet. Amabat quippe eum, qui Petro dixerat. Amas me? Pasce oues meas. Matth. 16.
Et pascebat oues eius, pro qbus sanguinẽ fundere illum imitans properabat. Custodiri puellas praecepit, sciens se non solum habere simplicem dominũ, sed ẽt uersipellem aduersarium. Itaq; aduersus leonem aperte frementem in confessione uirile pectus armabat, aduersus insidiantem lupum in gregem sexum foemineũ muniebat. Ita uere sibi consulit, qui Deum iudicem cogitat, apud quem cãm gestae huius uitae, atq; ab illo sibi muneris iniuncti q́sq; dicturus est. Vbi oĩs homo recipit, sicut testatur Apostolus, quae per corpus gessit, siue in bonum, siue in malum. 2. Cor. 5.
Ita sibi cõsulit, qui ex fide uiuens, & satagẽs, ne ab extremo praeoccupetur die, extremum cõputat oẽm diem, et sic deus placidos mores ꝑducit usq; ad extremum diẽ. Ita sibi beatus Cyprianus episcopus misericordissimus, et martyr fidelissimus cõsulebat, et non sicut eum lingua subdola diaboli per os possessi aĩae impij iudicis monere uidebatur, dicẽs. Consule tibi. Cum.n. eius ĩmobilem mentem uideret, qñ ei dixit. Iusserunt te principes ceremoniari. Rñditq́; ille, non facio: adiecit & ait. Consule tibi: ipsa est lingua subdola diaboli, et si non huius qui nesciebat qd loqueretur, illius tñ qui per eum loquebatur. Loquebatur.n. proconsul non tam secundum principes hoĩes, quorum iussa sibimet iniuncta iactabat, q̃ secundum principes potestatis aëris, de quo Apostolus dicit. Qui operatur in filios diffidentiae. Ephes. 2.
Quem per huius quoq; linguam operari Cyprianus nouerat, qd' ipse non nouerat. Nouerat, inquã Cyprianus, cum à proconsule audiret. Consule tibi: qd' caro et sanguis dicebat stolide, hoc diabolum dicere subdole: atq; intuebatur in uno corpore duos, istum oculis, illũ fide. Volebat eum iste mori, uolebat ille coronari. Proinde circa istum placidus, circa illum cautus, hic aperte rñdebat, & illum uincebat. Fac,

inquit, quod tibi præceptum est. In re tam iusta nulla est consultatio. Dixerat quippe ille. Consule tibi. Consulit enim qui consilium, uel impertit, uel quærit. Sed consul non à Cypriano consilium accipere uolebat, sed eum potius, ut à se acciperet, ammonebat. At ille, in re, inquit, tam iusta nulla est consultatio. Non adhuc consulo, quia non adhuc dubito. Abstulit. n. mihi dubitationẽ ipsa iustitia. Iustus aũt, ut securus moriatur in carne, certus uiuit in fide. Præcesserunt Cyprianum multi martyres, quos flagrantibus exhortationibus suis ad uincendum diabolum accenderat. Et erat utiq; iustũ, ut quos ueridicus loquẽdo præmiserat, patiẽdo intrepidus sequeretur. Ergo in re tã iusta nulla est cõsultatio. Quid ad hæc dicamus, ųd ad hæc exultemus tanta conceptione gaudiorũ? In quid erũpat cor nostrũ, & os nostrũ, nisi in ipsam uenerabilis martyris ultimam uocẽ? Cum. n. Galerius Maximus decretũ ex libello recitasset: Thascium Cyprianum gladio aĩaduerti placet, rñdit ille: Deo grãs. Habentes igitur de rei tantæ memoria præsentis loci, festiuitatem solennissimi diei propositionem saluberrimi exempli, omnibus medullis nostris & nos dicamus. Deo gratias.

FINIS.

D. CAECILI CYPRIANI MARTYRIS AD FORTVNATUM de duplici Martyrio.

Vltifariã multisq; modis ago gratias Fortunate mihi in domino charissime, diuinæ benignitati, q, & tuam pietatem excitauit ad extimulandum officium meum, ut unico libello cõmilitonibus nostris materiã subministrarem, unde sibi gratia spiritus opitulante, munimẽta telaq; fabricarentur, aduersus persecutionũ incursus: et mihi qđ petebas conanti, non dedignata est adesse,

et qd' utriusq; nostrum opam nō passa est esse sterilem, hoc est, quod mei Fortunati pium desiderium bene fortunauit, et mini stri sui officiū uoluit esse gregis sui beneficium. Scribis.n. ex eo libro multum roboris et alacritatis accessisse strenuis, timidioribus aūt et infirmis tantum animorum esse additum, ut ex his quoq; per Dei grām certam uictoriam nobis ꝓmittere debeamus: eoq; libētius obtēperaui posterioribus tuis literis, quibus orat tua charitas, ut quoniā hoc auspicijs Dn̄i nostri Iesu Christi bene successit, addam uolumen alterū de duplici martyrij genere: quorū unum exhibetur, quam sæuit tortorum ĩmanitas: alterum occultius qdem est, sed nihilo minus fortem aīum postulat, multaq; diuinitus armatura cōmunitum. Vtinam et hoc munus Christi spūs per me fratribus, et cōmilitonibus nostris largiri dignetur, et quod dederit bene ꝓsperare, quēadmodum enim nihil sanctum, nisi illo sanctificante, nihil potens, nisi illo corroborante: ita nihil felix, nihil auspicatum, nisi illo ꝓsperante. Sanè et ur̄is precibus et domini bonitate fretus, aggrediar. Martyr, ut ijs quoq; notum est, qui Græcè nesciunt, testem sonat. Quanquàm aūt post exortā euangelicæ ueritatis lucem, ecclesiastica cōsuetudo cognominis huius honorem ꝓprie tribuere cœpit ijs, qui in tormentis usq; ad mortem perdurarunt in professione noīs Iesu Christi, & euangelicum instr̄m sanguine suo uelut obsignarunt apud incredulos: oīs tn̄ piorum uita testimonium reddit Deo: nō ꝗ ille cuiusquam egeat testimonio, qui ex se fons est æternæ gloriæ, ut nec ullis hominum honoribus fieri posit honoratior, nec ullis mortalium ignominijs obscurior. Sed tn̄ ita uisum est æterno illius diuinoq; cōsilio, ut suam bonitatem, sapientiam, potētiam apud hoīes per hoīes uelit illustrari: sicut mundum gubernari uoluit per Angelos, cum Angelorum ministerio non egeat, multaq; hoībus per hoīes largiatur, quæ per se dare poterat, qui quicqd uult nutu potest, et cui uoluisse fecisse est. Et quāquàm, ut dixi, ad illā ineffabilem

maiestatem nulla pertingit ignominia, tñ in scripturis ita loquitur, quasi per nos uel honoretur, uel ignominia afficiatᷓ. Nam in Deuteronomio cum Moyse expostulat, q apud populũ ob laticis penuriam murmurantem in Cades deserti Sin, ad aquas contradictionis non significarit ipsum inter filios Israel, & ob hanc offensam non est illi nec Aaroni datum ingredi terrã promissam, ac tot annis expectatam, sed tantũ è mõtis uertice procul aspicere licuit. Porrò quod dictum est sãctificare pro glorificare, qui literas Hebræorum callent, affirmant esse sermonis illius proprietatem, qd' ipsum tñ ex alijs scripturarum locis liquere potest, si minus illorum testimonio fidimus, quãquidem et in oratione dominica, Sanctificetur nomen tuum, dictum est pro glorificetur siue clarificetur nomen tuum. Sic & Corinthios exhortatur, ut glorificent ac baiulent Deum in corpore suo. Sicut.n.nomen Dei glorificatur uita piorum hominum, in quibus ipse per spũm suum operatur, quicquid faciũt boni: ita è diuerso polluitur & infamatur malefactis eorum, qui se Dei cultores profitentur. Quemadmodum et militis uirtus, aut serui probitas redundat in gloriam ducis aut heri, ita militis ignauia, aut serui nequitia dedecori est duci aut hero, propterea q horum mores magna ex parte pendent ab illorum moribus in quorum potestate sunt. Qui etiamsi prorsus absunt ab omni culpa, tamen popularis existimatio solet dominorum mores ex seruorũ moribus æstimare. Vnde etiam hic uidemus diuinam scripturam frequenter iuxta mortalium affectus loquentem, uelut in Leuitico de eo qui de semine suo dedisset idôlo Moloch, dicit. Quia polluit nomen sanctum meum. At quod ab hominibus sanctificatum est, pollui potest: Dei uerò nomẽ in se semper est gloriosum, apud homines tantum contaminatur, quemadmodum mendax infamia non polluit uirum integrũ. Sic & apud Ezechielem clamat nomen suum fuisse pollutũ inter gentes impijs moribus Israelitarum. Quin & beatißimus Paulus

scribens Romanis ex autoritate prophetæ dicit, appellans Iudæos legem profitentes, sed ea quæ lex uetat facientes, nomen Dei per uos blasphematur inter gentes. Et in oratione dñica, sicut attigi mō, ex autoritate redemptoris oramus, ut sanctificetur nomen Dei patris, hoc est, ut inclarescat, & illustretur apud homines, utiq; per hoīes, uel potius in hominib. Illustratur autem, si spiritus illius regnet in nobis, & si illius uoluntati obtemperetur in terris, quemadmodum in cœlis nulla est rebellio. Quoniam autē hoīes ex sese nihil habent uirtutis, quicquid per nos rectè geritur, cedit in gloriam Dei, et ideo thesaurum diuinæ potētiæ promit interdum ex uasis fictilibus, ut sublimitas sit uirtutis Dei, et nō ex nobis. Ergo quāquam omnis piorum uita martyrio suo glorificat Deum & Christum filiū eius, nullum tn̄ est illustrius testimonium apud hoīes, quā sanguinis, hoc est, uitæ propter Deum cōtemptæ, & mortis fortiter toleratæ. Reddiderunt & miracula testimonium diuinæ potentiæ, præsertim apud incredulos: nam his proprie data sunt signa, quemadmodum scribit beatus Apostolus, sed semp̄ efficacius fuit sanguinis profusi testimonium. Quot morbos insanabiles uerbo sanarat dn̄s? Quot cæcos illustrarat? Quot mancos, paralyticos ac debiles restituerat? Quot exanimes ad uitam reuocarat? Et tn̄ pauci credebant in eum, et audiebāt, In Beelzebub eijcit dæmonia. Cæterum ubi uentum est ad sanguinē, ibi deiectum est Satanæ regnum, ibi subactus est mundus. Cōmemorat & Ioan. Euangelista triplex in terra testimoniū, Spiritus, aquæ & sanguinis, quod efficacißimum est postremo recensens loco. Spiritum in columbæ specie descendentem super Iesum uidere meruit Ioannes Baptista, an alij uiderint incertū. Certè hoc testimonium Ioanni datum est, quo desineret dubitare de dn̄o Iesu, an ille esset qui baptizaret spiritu et igni. Aquæ testimonium uidit Ioan. Euangelista, nec satis cōstat, solus'ne uiderit, an cum multis. Erat quidē hoc ingens mysteriū

sacri lauacri, quo delentur peccata, sed uidit aquā simul effluere cum sanguine, qui nisi adfuisset, inefficax erat aqua. Quid enim ꝓdest aboleri peccata, nisi succedat uita iustitiæ, quā confert sanguis? Quanquam hi tres unū sunt: unus enim Deus est, qui ꝑ spiritū, aquam et sanguinē declarat hoīum generi uirtutē ac bonitatē suam: aut ideo dicuntur unum esse, quoniam undiq; sibi cōstat testimonium, nec ulla ex parte dissonat: quēadmodum quos arctißima iungit amicitia, ꝓp summum aīorum cōsensum, unus aīus esse dicuntur. Ac iuxta sensum craßiorem hæc tria præcipua sunt in hoīe uitæ argumēta, atq; etiā instrumenta. Quādiu enim pulmonis officio attrahitur uicißim ac redditur halitus, certū uitæ indicium est: unde loquendi cōsuetudine, spirare dicūtur, qui uiuunt, & expirasse, qui uitam finierunt. Quin & aīa Latinis flatus dicitur, ad Græcæ uocis imitationē, qui uentum anemon uocant. Sup hæc, sunt in ipso hoīe subtilißimi spiritus, à corde ubi fontē habent sparsi ꝑ uniuersum corpus, sed præcipue ꝑ arterias cōmeātes, licet et alijs partib. oībus misti: hi si subitò euolent, mortē præsentem adferunt: sin includantur, lenta ægrotatiōe cōsumunt hoīem. Adest & humor quidam naturalis, quē, ut arbitror, medici phlegma uocant, sparsus & ipse ꝑ uniuersum corpus. Huius usum nusquā sentimus euidentius, quā in sensu gustus. nisi enim hic admistus sit inter linguam & palatū, nullum erit palati iudiciū. Et tñ hæc sic mista sunt in hoīe, ut nō sit sanguis absq; spiritu & phlegmate, et pariter ad tuendam uitam cōferunt oīa. Videmus quoduis animal mori simulatq; sanguis effluxerit, et cōsumpto humore, quē medici radicalem uocant, nō aliter moritur homo, quā extinguitur lucerna cōsumpto oleo. Sed nimiū diu moramur in cōtemplatione naturæ, quod tamē nō inutiliter factum opinor à nobis, ut dilucidius fiat charitati uestræ mysterium, in cuius cōtemplatione ideo uersamur lubētius, quā salubrius. Nam iuxta naturæ cōsiderationem tunc ista magnā

uim habent, cum ĩ uiuo corpore sua munia peragunt: ac iuxta mysticam philosophiam, tunc demum plurimum ualent, cum corpus relinquunt. Nemo miratus est dominum humano more spirantẽ ac respirantẽ, sed cum in cruce clamore ualido emisisset spiritum, simul intellectum est, illum & uerum fuisse hominẽ, & uerum deum: hoĩem, quod iuxta naturæ ordinem, ubi uitalem flatum emisisset, desijt uiuere: Deum, quod simul cum ingenti clamore mortuus est, declarans se uolentẽ ac spõtaneum deponere uitam, quod humanarum uirium nemo nescit nõ esse. Sensit efficax testimonium spiritus uicinus Centurio: sic enim narrat beatus Marcus: Videns aũt Cẽturio qui ex aduerso stabat, quia sic expirasset, ait: Vere hic homo filius Dei erat. Quid morte abiectius iuxta carnem? sed nihil morte potẽtius iuxta spiritum. Erat & illud præter naturæ cursum, quod è latere exanimati corporis, sanguis & aqua profluxit, ut absolueretur triplex testimonium. Totum effudit spiritũ, ut nos respiraremus: quicquid erat humoris aquei reliquum, expreßit, ut nos ablueremur: quicquid resederat in corde sanguinis emisit, ut nos cõfirmaremur. Atq; haud scio an perperã faciam hæc tria inter se conferens, cum sint unũ, nõ natura, sed in mysterio. Siqua tamen est discretio, sanguis in testimonij ratione potißimum celebratur, quod in hoc scriptura testatur esse uitam animantis, & ob id à cibis submouebatur edicto legis: præterea magis est expositus hominum oculis sanguis, quàm spiritus aut aqua. Vita domini qui summus fuit martyr, quiq; & hodie pugnat & uincit in martyribus, plurimis fuit offendiculo, non iam loquor de Pharisæis & Scribis, ipsis etiam cognatis ac fratribus fuit detestabilis, cum dicerent illum in furorem uersum: sed mors illius non solum pijs, sed impijs etiam fuit admirabilis, nec alibi magis uerum fuit, quòd Dei uirtus in infirmitate perficitur. Ibi fracta est Satanæ tyrannis, ibi deuicti sunt inferi, ibi triumphatum est de zabulo, ibi deiectus

orcus, cœlum aptum. Nimirum hoc erat quod instante mortis tpe deprecabatur dñs: Pater clarifica filiũ tuum, ut filius tuus clarificet te. Quid hoĩe mortuo cõtemptius? Quis enim uel Cæsarẽ mortuũ metuat? Sed Christi morte quid efficacius? Velum tẽpli scissum est à summo usq; ad imum: terra cõcussa est, saxa discissa sunt, apta sunt monumenta, reuixerunt sepultorũ corpora, sol medio die obtexit faciem suã. Nunquam p oẽm uitam magis declarauit potentiam suam, mox refractis omnib. mortis repagulis uiuum se discipulis exhibuit. Nimirum hoc est, efficax illud sacrosancti sanguinis testimoniũ, qui solus potuit dirimere maceriẽ, quæ Deum ab hominum genere separabat, solus potuit unica litura delere totum illud chirographũ, quod erat cõtra nos, et Satanæ in nos ius uindicabat. Neq;.n. sanguis hircorum, aut uitulorum potuit abolere peccatum, umbræ erant illa typi futurorum. Nec ullus hoĩs sanguis poterat tollere peccatum mundi, præter unici agni sanguinem, cui Baptista tribuit testimonium, dicens: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi. Plus est tollere peccatum, quàm peccata: & peccatum nõ huius, aut illius, sed mundi: corpus enim peccati mundum uniuersum occuparat, hoc p Christum esse sublatum, sanguis ipsius pro nobis effusus reddit euidens testimonium: melius pro nobis loquens, ut inquit Apostolus, quã sanguis Abel. Siquidẽ ille clamans de terra loquebatur uindictã, at Christi sanguis de cruce clamans pacem loquitur, & reconciliationem. Quin idẽ sanguis quoniam à nobis bibitur, si modò dignè bibitur, clamat in cordib. nostris uerba pacifica et solatij plena. Et illhic triplex testimonium, licet spirituali quodã modo. Clamat spiritus, qui nobis arrabonis loco datus ẽ, Abba pater, testificans q, sumus filij Dei. Clamat aqua, per quam renati sumus, q, condonata sunt nobis oĩa peccata: & siquis adhuc dubitat, accedit sanguinis testimoniũ, clamantis, Quid adhuc hæsitas, quid adhuc pauitas tyrannum Satanam? ecce

Hebr. 12.

pretiū quo te redemit dei filius. Nisi te saluum uoluisset Deus, nō tradidisset unigenitum suum in mortē. Nemo maiorē charitatē habet, quàm ut aīam suam ponat pro amicis suis. Si nō est maius eximiæ beneuolentiæ testimoniū, quàm si quis uitam impartiat amico, grauius est dñici sanguinis testimoniū, qui pro inimicis effusus est. Effusus pro inimicis, fecit amicos et filios Dei, atq; ut cōsideremus hanc fore ꝑpetuā amicitiam, reliquit nobis edendam carnem suam, reliquit bibendum sanguinē, ut ꝑ eadem aleremur, per quæ sumus redempti. Sanguinis aspersione cōfirmatū est uetus testamētum, quēadmodum Hebræis scribēs præclare docet beatiss. Paulus: Christi sanguine consignatū, et corroboratum est nouum testamentum, hoc est, testamētum & pactum gratiæ, et remissionis peccatorum ꝑ sanguinē agni immaculati, qui in se recipere dignatus est totius mūdi peccatum, quod oēs ex Adam cōtrahunt qui prodeunt in hanc uitam, & cuius cōtagio peccant quicunq; peccant. Tanta aūt est Christi sublimitas, ut fortasse nō oporteat quēquam cæterorum hoīum cum illo conferre, nisi ipse nobis tantam fiduciam præbuisset, qui nō dedignatus sit discipulos suos uocare amicos, seruulos suos uocare fratres & cohæredes. Quēadmodū igitur ille suo mirabili testimonio clarificauit patrē, in hoc mūdo, atq; etiam in cœlis, ita testimonium illius quodam mō consummatur testimonio sanctorum, quasi sit una passio domini & seruorum. Id nequis existimet parum religiose dictum, beatus Paulus nobis patrocinatur, ita scribens Coloss. Qui nunc gaudeo in passionib. pro uobis, et adimpleo ea, quæ desunt passionum Christi in carne mea pro corpore eius, quod est ecclesia. Quis enim nescit fratres, quàm uberē prouentum effudit ecclesiæ seges, apostolorum ac cæterorum martyrum sanguine irrigata? Quò plus sanguinis effusum est, hòc magis ac magis effloruit multitudo fidelium, hòc latius sparsit suas propagines illa beata uitis, à Christo stirpe surgens, & occupans

orbem uniuersum, quacunq; patet ab oriente ad occidentē, ab aquilone usq; ad austrū. Ecce fratres dilectiss. à dñi redemptoris tpibus anni fluxerũt plus minus ducēti quadragnta, iamq; huius uitis palmites penè latius se sparserunt, quã Romanum imperium, efferas etiam nationes musto spiritus inebriantes, & quos nulla ferri uis domare potuit, emollit sanguis illius agni candidi. Qui naturæ causas scrutantur, narrant adamantē nulli chalybis duritiei cedentē, hircino sanguine maceratum, ictu malleorum dissilire: nullus aũt adamas corde saxeo peccatorũ durior. Hoc igitur cor ferreum, cor saxeum, cor plus quã adamantinum emollit sanguis Christi, et huius martyrum, qui supplerunt, quod illius passionib. deerat. Hoc argumento summus ille pastor, &, ut Petrus ait, princeps pastorum testificatus est se esse pastorē bonum, quia aĩam suam posuit pro ouib. nobis exēplum præbens, ut qui pro nostra qualicunq; portione uices illius gerimus, parati simus, et ipsi pro grege dominico sanguinē fundere, nisi malumus uideri mercenarij, quã pastores. Domini uerbis cõgruunt uerba discipuli. Cum enim dixisset se gaudere in passionibus quibus cõsummaret passiones Christi, ꝑpetiēs et ipse pro corpore Christi, quod est ecclesia, qualia passus erat Dominus, causam adiecit cur ea libenter pateretur. Cuius, inquit, factus sum ego minister secundum dispēsationē dei, quæ data est mihi in uobis, ut ĩpleam uerbum dei. Et alio quodam in loco scribit se repleuisse Euangelium. Sicut ergo mortibus martyrum cõsummantur passiones Christi, ita sanguine pastorum cõfirmantur promissa Christi. Nullum.n. instrumentum indubitabilius, quã quod tot martyrum sanguine signatum est. Hoc nimirum est implere uerbum dei, hoc est replere Euangelium. Sed interim grauissimus dolor oboritur aĩo meo dilecti, dum mecũ reputo, cum adhuc recēs ille Christi sanguis feruere debeat in cordib. fidelium, tam multos esse ĩ quib. refrixit charitas: atq; hoc grauius discrucior, ꝙ tales nõ

paucos pastores habeat ecclesia, qui nō solū nō opponunt corpora sua aduersus luporum incursus, uerumetiā ipsi lupos agunt, dum mactant ac perdunt aīas simpliciū, ipsi uentri suo, quæstui, & ambitioni seruientes: adeoq; non implent uerbum dei, ut illud cauponētur potius & impijs dogmatib. adulterēt: nec cogitant q, ille pastorum princeps seuerißimo iudicio reposcet singulas oues, pro quib. redimendis sanguinē suum fuderat, de manibus eorū. Sed illos suum manet supplicium: nūc melius est, ut omißis querelis nos inuicem ad officium quod Christo debemus, exhortemur. Triplex à Christo testimoniū accepimus, triplex illi testimonium reddamus oportet. Rudimenta fideliter tradamus baptizandis, perfectiora baptizatis. Cōfirmemus illos fructib. spiritus, ad cœlestem uitam prouocantes, & si res postulet, libenter etiam uitam cōmisso nobis gregi impēdamus, nostraq; morte uicißim deum clarificemus. Et necui uideatur mirum morte hoīum glorificari Deum, audi beatum Ioan. in Euangelio de Petro, cui dominus prædixerat fore, ut, ubi senuisset, ab alio cingeretur & duceretur quò nollet: ita loquentem, significans qua morte esset glorificaturus Deū. Quotquot igitur ab orbe cōdito propter Deū, propter iustitiā ac pietatē mortui sunt, morte sua glorificauerunt Deum. Nam eleemosynas, ieiunia, precationes, aliaq; pietatis exercitamēta simulant etiā hypocritæ: mortē nemo suscepit alacriter, nisi qui certò persuasum haberet, nihil aduersi posse accidere ijs, qui pſistunt in charitate Dei. Neq; tñ statim martyr est, qui occiditur: occiduntur & sicarij, & piratæ: nō supplicium facit martyrē, sed causa. Quòd siqui leguntur sibi fortiter cōsciuisse necem, aut infirmitas erat, morte quærēs dolorum finē, aut ambitio, aut demētia: nec hoc est testimoniū præbere Deo, id facere, quod et Deo displicet, et gentiū etiam legibus prohibetur. Plurimū interest inter barbaricam immanitatē, et martyrum modestißimam cōstantiam, ī se imbecillem, in

Christo fortē. Sunt qui certis artib. corpus stupefaciūt, ne sentiāt cruciatus, hoc mō se quidā malefici muniūt aduersus carnificū manus. Sūt et affectus impotētes, qui sensum adimūt aīo, ita ut uel mortē impauidi perferāt. Sed placidum illud ac mansuetum, illud humiliter sublime, & sublimiter humile nō uidemus nisi in Christi martyrib. Nō obtuentur trucib. oculis carnificē, nō minitantur tyrāno: magis dolent de illorū cæcitate, quā de suis afflictionib. Silicet clamat et in illis Christus, Pater ignosce illis: quia nesciunt quid faciunt. Nō aliud spectant quā in cœlum, ubi spem oēm habent repositam. Sic ipse dn̄s uelut agnus sine uoce ad mactationem ductus est: et si quā edidit uocē, ea magis declarauit animū mitē ac placidū, quā ullum potuisset silentium. Quàm blanda oratione cōpellat Iudam proditorē? q̄ placidè respōdit cæsus alapa? q̄ nihil ferocius loquitur Annæ & Caiphæ? quā tranquille respōdit Pilato? Deniq; cum Pharisæi ueluti uictores mouerent capita sua, amarissimis cōuicijs in illū debacchantes, ille mitissimus clamat, Pater ignosce illis, quia nesciūt quid faciunt. Nō igitur mori per se testimonium est, sed sic mori est testimoniū præbere deo. Stephanus iuuenis inter homicidas, agnus inter lupos, stabat placido angelicoq; uultu, & ad dn̄i exēplum orat pro lapidantib. nec alibi habet oculos quàm in cœlum. Illhic uidere meruit, cuius præsidio superior erat p̄sequentib. Qui uerò timet deum, non metuit hoīum sæuitias. Qui ex aīo diligit uitam cœlestē, facilè uilem habet animam, atq; illi cum B. Paulo, Viuere Christus est, mori lucrum. An non ingens lucrum est, hanc & breuem & innumeris malis cōtaminatam uitam cum sempiterna felicitate cōmutare? Hic dominus quēadmodum & in cæteris omnibus sese formam nobis exhibuit. Cum enim instaret extremus actus martyrij, quem aiunt in fabulis oportere esse optimum, secessit, abiecit sese in terram, prolixe atq; etiam frequenter, ac sanguineo sudore madescens nostræ naturæ in se ex-

preßit imbecillitatem, antè testatus animi tædium, ac tristitiam usq; ad mortē, ne nos in desperationem caderemus, si cum oīa mortem pn̄tem intentant, horrorē naturæ senserimus. Nisi.n. adesset sensus dolorū, nihil haberet admirabile martyrium: sed superare dolorem, corona dignum est. Horrere mortē, *naturæ est: uincere naturam animi fortitudine, gr̄æ est.* Oīa *potest* Paulus, *sed in eo qui ipsum corroborat. Sed qbus præsidijs uincitur naturæ infirmitas? si nos totos humi ,p̄sternamus, hoc est, si nihil oīno tribuamus uiribus nostris, si uigilemus et oremus instanter, si nostrā uoluntatem diuinæ uoluntati submittamus, dicamusq; illa ex aīo, ex toto corde.* Transeat *hic calix si fieri pōt, sed fiat non sicut ego uolo, sed sicut tu uis.* Noui *ego ac fleui quosdam magna animi fortitudine præditos, qui iam coronæ ,pximi defecerunt, et quem diu professi fuerāt, abnegarūt.* Quid *fuit in causa?* Dimouerant *oculos suos ab eo qui solus robur dat infirmis: intermiserant orationē, ac cœperunt ad humana præsidia respicere.* Cōtemplabantur *suæ naturæ uiriculas, cōsiderabant aculeos, ungulas, candentes laminas, ferrū, et ignem, reliquumq; carnificinæ apparatum, etiā aspectu horrēdum, & cruciatuū atrocitatem cum suis uiribus cōferebant, et ideo uictoriam amiserunt è manibus.* Vbi *qs ita cogitat, hoc possum, illud perpeti nō possum, nūquam feliciter peraget martyrium. Sed qui se totum tradit diuinæ uoluntati, non aliò spectās, quàm ad illius opem, is demū firmus est & inuictus.* Hoc *aūt fieri non pōt, nisi adsit uera ac uiuida fides, nihil hæsitans, nihil disquirens: ne cogitaris quanta sit tyranni sæuitia, quanta hominis imbecillitas, sed quāta sit domini uirtus, qui certat ac uincit in membris suis.* Ergo *ut à digreßione reflectamus ad id qd' erat institutum, quemadmodū domini mors potētior erat, quàm uita, ita uoluit martyrum suorū mortem esse potentem.* Quid.*n. infirmius quàm uinciri, damnari, cædi, cruciari, occidi, et ad carnificis arbitrium præbere corpus?* Hæc *species in-*

terdum misericordiam mouet etiam sæuißimis tyrãnis. Verum ubi iam ad monumenta martyrum pelluntur morbi, rugiũt dæmones, terrentur monarchæ, coruscant miracula, cõcidunt idola, tam apparet q̃ sit efficax ac potens martyrũ sanguis. Præsentia infirma, epistolæ graues, audiuit beatißimus gentium doctor: hoc & ad martyres rectè accõmodabitur, uita infirma et cõtempta, mors grauis ac potẽs. Iam non est par oĩum martyrum in tormentis alacritas, quemadmodum nec oẽs eodem genere mortis defunguntur. Tres illi beati pueri *in medijs flammis inuenere refrigerium, et septi innocuo elemento uelut in cõclaui canebãt hymnum dño.* Daniel *item circa noxam leonum sodalitio est usus.* Beatus Andreas, *ut habet humana quidem historia, sed satis probatæ fidei, gaudens sibiq; gratulans ibat ad crucem. Alij diutinis ac uarijs cruciatibus subinde moriuntur, nec tñ morte datur finire dolorẽ. Est igitur & illud ueri martyris, hoc quoq; totum arbitrio* Dei *cõmittere. Nouit ille quid expediat nobis, et quid ad ipsius gloriam maxime conducibile sit. Tantum illud aßidue cogitandũ est, siue uiuimus, siue morimur, dñi sumus. Nec sibi quisquam displiceat, si corpore pariter & aĩo sentiat grauem ac diutinam molestiam, tantum fidat ei cui certat, is nõ patietur quenquam tentari supra id quod potest, sed faciet etiã cum tentatione prouentum.* Quosdam electos *interdum patitur in tormẽtis deficere, ut agnoscant imbecillitatem suam, atq; eosdem pòst fortißimos reddit in certamine. Hac dispẽsatione* Petrus *ter abnegauit dominũ, ut edoctus quàm nihil posset suis uiribus, confirmaret fratres suos. Qũo aũt confirmaret? ut sibi diffisi, fiduciã oẽm collocarẽt in* Dño. *Sed iam tẽpus est, ut de altero martyrij genere disseramus charitati tuæ, de quo hoc etiam accuratius est disputandum, qđ occultum sit & oĩum temporum cõmune. Neq;.n. semp sæuiunt* Nerones, Diocletiani, Decij, *ac* Maximiani, *nunquã tñ cessat diabolus exercere* Christi *militiã pfessos. Et fortaßis erũt post*

hac donante Christo tempora, quibus nullæ tyrrãnorum persecutiones affligent ecclesiam, nunquã tñ defutura sunt certamina: nunquã martyria quibus hoïes pij glorificent Deum. Ecclesia qdem adhuc in hoc exilio militans, peculiaribus gaudijs applaudit ijs, qui in ꝓfeßione noïs Iesu aïas suas fideliter deposuerunt, & ad horum memorias magna cum alacritate concurritur: sed cœleste theatrum, angelorũ myriades et iustorum cum Christo regnantium innumerabilis populus applaudunt omnibus qui syncerã fidem, & charitatem inuictam, quam hñt erga dominum Iesum, integritate et innocentia uitæ testificãtur: nec solum profeßione fidei quæ, iuxta Paulũ, ore fit ad salutẽ, glorificatur Deus, uerũetiam confeßione cõmissorum. Hæc ne temere ex nobis ipsis loqui uideamur, adducẽda sunt scripturarum testimonia. Ergo nisi piorum uita cederet in gloriã Dei, Christus non diceret in euangelio, Vt uideant opera uestra bona et glorificent patrem uestrũ qui in cœlis est. Nec Paulus apostolus scriberet Corinthijs, Et in me clarificabant Deum. Confirmatur hoc et per repugnantiam ex his quæ diximus. Etenim si nomen Dei polluitur ac dehonestatur impia uita sui populi, utique bona illius uita cohonestatur. Dãnatur apud Apostolum et philosophorum impia sapientia, qui cum Deum cognouissent, non tñ eum ut Deum glorificauerunt. Sapientiam ꝓfitebãtur, & summam exhibebant stultitiã. Itaq; cum Deum esse profiterentur, tñ turpiter uiuentes & idólis sacrificantes, falso testimonio quodãmodo obscurabant Dei gloriam, quasi nec iustus esset nec uerax, aut quasi non unus esset sed multi, aut quasi saxis esset adsimilis. Id aũt euidentius etiã testatur beatiß. Paulus scribens ad Corinthios: Empti, inquit, estis pretio magno, glorificate et portate Deũ in corpore uestro. Ideo Deus redemit nos pretio sanguinis sui, ut semel à peccatis expurgati, deinceps uitam ipso dignã ageremus. Ac symbolum imperatoris gestamus impressum frontibus nostris, Quòd si gerens signum

Christi, præstet opera Belial, *non'ne dedecoratur ille cuius insignia gerimus? Cõtrà sicut imperator sibi placet de milite præstrenuo, sic existimans, illius uirtutem ipsi decori et ornamento esse: sic* Deus *gloriatur in his quos redemit, quos lauit, quos sanctificauit, quos spũs donatiuo dignatus est, si uitæ sanctimonia declararint* Dñi *grãm in ipsis non fuisse uacuã.* Si Paulus *gloriatur in discipulorũ pietate, gaudium et coronã suam illos appellans, qui nihil erat nisi dispensator alieni muneris, an non* Dñs *magis gloriatur, super his pro quibus mortuus est?* Iam *quod in libro* Iob *ad hunc modum Satanæ loquitur dominus, Num animaduertisti seruum meũ* Iob, *quõ non sit ei similis super terram, homo simplex et rectus ac timens* Deum, *&* *recedens à malitia: non'ne sermonem pfert de suo cultore gloriantis?* Beatus *aũt* Paulus *splendidiore etiam uerbo usus est scribens secũdam ad* Corinthios *epistolam,* Deo *autem gratia, qui semper triumphat nos in Christo* Iesu, *& odorem notitiæ suæ manifestat per nos, in omni loco, quia* Christi *bonus odor sumus* Deo. Melius *est nomen bonum super unguenta pretiosa. Scriptura gloriosam famam appellare solet odoramẽta.* Nõ *tñ* Deus *gloriatur hominũ more, sibi placens ac gestiens, sed nostrã salutem suam ducit gloriam: et ideo subiecit* Apostolus, In *his qui salui fiũt, & in his qui pereunt.* Qũo *glorificatur* Deus *in his qui salui fiunt?* Quoniam *in illis illustratur illius misericordia.* Qũo *in his qui pereunt?* Quoniam *in his declaratur illius iustitia.* Nunc *ipse sermonis cursus nos eò deduxit ut doceamus et peccatorũ confeßione glorificari* Deũ. Hic *occurrit protinus ex libro* Iesu Naue Achan, *qui quoniã contra diuinum edictũ sustulerat ex anathemate pallium coccineũ insigne, ac ducẽtos siclos argenti, ac linguam aureã siclorũ quinquaginta, populus* Israel *terga uertit hostibus: itaq;* Iosue *dixit* Achan, Fili *mi da gloriã dño* Deo Israel *et confitere, atq; indica mihi qd feceris, ne abscõdas.* Cõfessus *dedit pœnas, et auer-*

sus est furor Dñi. Ea cõfeßio clarificauit Dei iustitiã ac sapientiam: Sapiẽtiam, q̃ illius oculis nihil esset abstrusum: iustitiam, q̃ non sine causa passus esset hostes aduersus Israelem inualescere, quodq́; leges ipsius nullus hoīum impune uiolat. Nihil erat magni qđ surfuratus erat Achan, magnum tñ erat documentũ uniuerso populo, quãtum periculũ sit Dei iussa negligere, eiq́; uelle imponere, quasi quicquã illum fugeret, aut quasi faueret præuaricatoribus. Atq; ille quidem cum esset Iudæus ob unicũ peccatũ, qđ ipsi leue uidebatur, seuerißimas pœnas dedit lapidatus ab uniuerso populo, corporis interitu salutem aĩæ redimens. Non.n. iudicat Deus bis in idipsum. Sed quæ pœna manet illos, qui post tantam euãgelij lucem & grãm. posteaquam semel illuminati sunt, gustauerunt etiam bonum cœleste, et participes facti sunt spũs sancti, gustauerunt æque bonum Dei uerbum, uirtutesq́; seculi uenturi, in multa atq; ĩmania crimina relabuntur, crucifigentes sibimetipsis filium Dei, & ostentui habentes. Qui hoc sunt ẽt miserabiliores, q̃ cum tales sint, aspernantur tñ pnĩæ salutaris remedium, cõtemnunt ecclesiam, maternum gremium offerentem, & ad sanitatis instaurationem inuitãtem. Eiusmodi defectio, quantã putas ignominiam inurit ecclesiæ? nec ea ignominia non põt pertinere ad Christum, qui est caput ecclesiæ, & per oĩa suum esse ducit, qđ est corporis ac membrorũ ipsius. E diuerso, quanta totius ecclesiæ exultatio, cum qui lapsus est, per pnĩam ecclesiæ reconciliatur? Ac ne putemus hoc gaudium apud nos tantum esse, Dñm audiamus in euangelio κατὰ Lucam loquentem: Ita dico uobis, q̃ gaudiũ erit in cœlo, super uno peccatore pnĩam agente, q̃ super nonagintanouem iustis, qui non indigent pnĩa. Nam hac clausula finit parabolam de pastore, qui relictis nonagintanouẽ ouibus, unam, quæ à grege aberrauerat, multo labore quæsitam ac tandem inuentam, imposuit humeris suis, et caulæ restituit. Simili sentẽtia claudit parabolam de muliere, quæ drachmã perditam

inuenerat:Ita dico uobis, gaudium erit coràm angelis Dei *super uno peccatore pnĩam agente.* Nec *tñ hoc sic accipiendum est,quasi* Deo *& eius angelis gratius sit post lapsum redire ad pietatem,quàm citra lapsum perseuerare in ĩnocentia: Sed scriptura suo more loquitur secundum affectus humanos,illud testatum esse uolens,*Deo *gratißimam esse peccatorum conuersionem.* Non *enim quærit mortem peccatoris, sed magis ut cõuertatur et uiuat.* Atq; *interdum piorum boĩum lapsus quamuis enormes diuina dispensatione uertuntur in summũ ecclesiæ profectum. Sic lapsus est apostolorũ princeps, sic* Paulus *gentium doctor, sic* Maria Magdalene, *quibus nunc ecclesia præcipuè gloriatur, quorum lapsus cesserunt in stabilimentũ ac solatium domus* Dei. *Præterea nõ hic loquitur de uere iustis, sed de iustitia* Pharisaica, *quemadmodum alibi dicit,* Non *est opus sanis medico, sed male hñtibus.* At *non erant sani, quibus hoc dicebat* Dñs, *sed legis qualicũq; obseruatione tumidi, sibi uidebantur sani, & ideo non desiderabant medicũ.* Hæc *cũ ad hũc habeant modũ, desiderate frater, conemur aßiduis exhortationibus excitàre fidelium aĩos, ut tota etiam uita martyriũ, hoc est, testimonium reddat* Deo, *qd' adeò negligendum non est, ut nisi ea præcesserit, martyrium qd' sanguine perhibetur, non sit martyrium.* Frustra.n. *ceruicem præbueris carnifici, nisi prius occideris membra quæ sunt super terram, hoc est, affectus qui militant aduersus spũm, odium, inuidiam, auaritiam, superbiã, libidinem, quibus qcunq; seruit,* Deum *quodam modo abnegauit, et* Christum *ore ꝓfitens, uita* Satanã Deum *cõfitetur.* Nec *hic sermo debet cuiquã uideri durior, cum sit uerax ac salutaris.* Quicqd *homo quiuis* Deo *anteponit, sibi* Deum *facit, nec possumus duobus seruire dominis. unus enim est* Deus *ex toto corde, ex tota aĩa, ex tòtis uiribus diligendus.* Quisquis *igitur ore dicit, credo in unũ* Deũ, *et seruit auaritiæ, aut libidini, aut luxui, sibi mentitur, sibiq; repugnat, aliud lingua sonans, aliud*

animo celans, uoce tantum testimonium perhibens Deo, cũ uita Satanam colat. Efficacius aũt est uitæ, quàm linguæ testimoniũ. Non oĩs qui dicit, Dñe Dñe, intrabit in regnum, sed qui facit uoluntatẽ patris cœlestis. Hñt & opera suam linguam, hñt suam facundiã, ẽt tacente lingua. Ideo Dñs in euangelio κατὰ Ioãnem ita loquitur: Opa quæ dedit mihi pater ut pficiam ea, ipsa opa quæ ego facio testimoniũ perhibent de me. Quemadmodũ igitur bona opera pfitentur Deum: ita mala quodãmodo loquuntur, Non est deus, nec est sciẽtia in excelso. Quis nõ cõtremiscat, qs non inhorrescat, qs non laceret uestimẽta sua, qs non obturet aures suas, si tales uoces audiat ex christiano? Quantus horror, quãtus dolor occupat aĩos nr̃os, cum qs uictus tormentis iussus abnegare Christum, abnegat, et ad Iouis statuã thus adolet. Quàm trepidamus metuentes ne deus iratus fulmen in nos uibret iræ suæ, ne terra dehiscens nos absorbeat. Vt interdũ unius impietas, supplicij cõsortio multos inuoluat, et sunt scelera tam immania, ut uidisse quoq; aut audisse sit detestabile. Sed cur aliàs in simili crimine tam sumus conniuentes? Cur et nobis adeo blãdimur et alijs? At uide qd de talibus loqtur Apostolus scribẽs Tito: Profitentur se nosse deũ, factis aũt negant. Idẽ in priore ad Timotheũ de uidua quæ negligit familiã: Siqua aũt suorũ maxime domesticorũ curã non habet, fidẽ negauit, et est infideli deterior. Si fidẽ negauit, quæ negligentius habet suã familiã, qd dicturum putas de his qui se totos dediderunt Mãmonæ et uẽtri? De Christianis utiq; loqtur Paulus scribẽs Philippẽsibus, cũ ait: Quorũ finis ĩteritus, quorũ deus uenter est. Quos eosdẽ taxat scribẽs Romanis: Hmõi Christo domino nostro nõ seruiũt, sed suo uẽtri. Seruire, iuxta scripturarũ consuetudinem dixit pro colere. Ventrem colunt, eum quem hñt pro deo. Iam de auaritia manifestius etiam pronuntiat scribens ad Coloss. Mortificate, inquit, mẽbra uestra quæ sunt sup terram, fornicationem, ĩmunditiam, libidinẽ, con

cupiscentiam malam auaritiam, quæ est simulachrorum serui-tus. Execramur eos, qui ꝓcumbūt ad Dianæ simulachrū: quanto iustius eos execramur, qui toto pectore seruiunt Mămonæ, qui illi quotidie sacrificant? Et si auarus est idololatra, qui pecuniæ studio tenetur, qui quod hæreditate obuenit, aut industria partum est recondit, nec erogat in egenos: quid censendū est de his qui lenocinio, qui fœnore, qui rapto, qui fraude, qui calumnijs, qui opprimendis pauperibus rem accumulant? Atq; hæc idolorū seruitus non solū inuenitur inter christianos, uerūetiā, qđ gemendum est, inter episcopos. Porrò temulentia adeò cōmunis est Africæ nostræ, ut propemodum nō habeatur pro crimine. An non uidemus ad martyrum memorias christianum à christiano cogi ad ebrietatem? An hoc leuius crimen esse ducimus, q̃ hircum immolare Baccho? Mihi uidetur multo grauius si recta rōne uelimus expendere. Cum tyrannus dicit, Abnega Christum, et immola Ioui, et esto amicus noster, aut morere: sæpe lingua negat corde reclamante, et manus adolet thus, cū animus intus adoret Christum: quanquā hoc quoq; grauißimū est crimen, tñ aliquam impietatis culpam eleuat humanæ naturæ imbecillitas. Ibi Satanas tibi loquitur uoce tyranni: at quid tibi dicit idem per tuam concupiscentiā? Abnega Christum et esto diues, Sacrifica Mămonæ, et Christo nūtiū remittito. Quid est qđ pollicetur? aurū et argentum, inutilem materiam, nisi exerceas. Nec dicit morere, sed obiecta oculos, immo potius hoc dicit, Lucrare pecuniam ad breue tempus habiturus, et perde in æternum animā tuā. Et tñ hic sponte submittis genua Satanæ, et abnegato Christo, te totum illi măcipas. Quid aūt Christus? Meus esto, et uiue in æternum: cōtemne diuitias istas temporarias, et ego tibi centuplum reponam in hoc seculo, et uitā æternā in futuro, Relinque terrā, et accipe cœlū. Ac Deus ista pollicens deseritur, et zabulus tam nihili res easq; falsò ꝓmitttens adoratur. O fœdam defectionem. O turpem idololatriā. O iniquam

quam permutationem. Quo præmio solicitauit humani generis primos autores? Ostendit pomum, & dedit mortem. Mendacio fefellit. Non moriemini, *sed eritis sicut dij sciẽtes bonum & malum. Atque illi delusi, qualem dominum deseruerunt, et ad quem defecerunt? A qua felicitate exciderunt, & in quas ærumnas semet coniecerũt? Sed idem ille tenebrarum princeps, qui* Euæ *locutus est per serpentem, nobis loquitur per satellites suos ac ministros, p lenas & lenones, per eos qui pelliciũt ad amorem pecuniæ, ad ambitionem, ad uoluptatem, auocantes à synceritate quæ est in* Christo Iesu. *Idem ille loquitur nobis p concupiscentias nostras quæ uiuunt in membris nostris.* Nec *dicit quod homo tyrãnus, aut mihi obtẽpera aut morere, nec ostẽtat carceres, catenas, uncinos, sartagines, aut caminos incensos, non cruces, laqueos aut gladios, sed tantum cõtemne deum, renuntia uitæ cœlestis hæreditati, et cõmitte adulteriũ, & capies uoluptatẽ. Sed qualem?* Momentaneam, *et corporis tantum, quot autem amaritudinib. conditam? Infamia, periculo, super omnia uerò secreto cõscientiæ cruciatu.* Hæc *est esca zabuli, hoc autoramentum. Stipendium porrò quale est? Dicat maiore cum fide beatus* Apostolus: *Stipendium peccati, mors est.* Quæ *mors?* Corporis, *quam solam minitatur et inferre potest tyrannus homo?* Non, *sed mors gehennæ, quæ finẽ nescit.* Plus *potest homo tyrannus quã zabulus.* Ille *quodã modo cogit hominis naturam, hic nihil aliud potest quã solicitare, deijcere nõ potest, nisi assentiaris, contempsisse uicisse est.* Maior *itaq; uenia debetur,* Christum *in tormentis abneganti, quã spõte assentienti zabulo, cui credidisse est* Christũ *abnegasse.* Ille *mendax est & omnis mendacij pater, & illius promissa, quãtuncunque fronte blandiantur, nihil aliud sunt, quàm præstigiæ pellicientes in exitiũ.* Ne *qs itaq; sic sibi blandiatur,* Sum *peccator, amo pecuniam, seruio libidini, studeo honoribus, indulgeo uindictæ, deditus sum uoluptatibus, sed* Christum *nõ*

abnegaui. At reclamat tibi Paulus, factis abnegasti: reclamat tibi Dñs ipse, Nō potes duos dominos colere. Et interim horres abominandum thurificati aut libellati cognomen, ipse forٍtasse thurificatis ac libellatis deterior. Illos humanus metus uiolentior quàm ut hoīs natura poßit uincere, eò compulit, ut impias uoces promat lingua, reclamante conscientia: tu tam uili mercedula solicitatus sponte deficis ad eum, à cuius tyrannide te Christus suo sanguine redemit: cuius iā totus es factus, quemadmodum ait Apostolus: Empti estis pretio magno, & iam nō estis uestri. Huius militiam professus es ad salutare lauacrum, huic dedisti nomen, huius sacramenti initiatus es, accepisti donatiuū & pignus spiritus, ne quid dubitares de promisso stipendio, simulq; zabulo denuntiasti perpetuas inimicitias, renuntiasti omnibus illius pompis ac uoluptatibus, exsufflasti, exsibilasti, iurasti in uerba redemptoris, cumq; tot uitijs seruias, tibi places quòd nondum sis thurificatus aut libellatus. Siquis miles iuratus in uerba Cæsaris profugeret ad Turcam, & ex illius arbitrio faceret ea, quæ sciret ingratißima Cæsari, nōne comprehensus ad supplicium raperetur, ut desertor, ut periurus, ut perfuga? Quis autem audiret eum ita se defendentem, nō sum desertor, non abnegaui Cæsarem? An non mox audiret, quid refert, si lingua tacuit, re ipsa abnegasti, & plus quàm abnegasti, qui non solum deserueris militiam, uerum etiam ad tyrannū & hostem imperatoris tui irreconciliabilē transfugeris? Meritò fidelium aures abominantur apostatæ uocabulum, uerum hoc non ibi tantum execrandum est, cum incenso thusculo aut inscripto libello renuntiatur profeßioni nominis Christi, sed ubicunq; contēptis Christi legibus, obtemperatur Satanæ. Nec enim refert quid sonet lingua, quæ si sonet Christum, cum animus sit deditus criminibus, non est profeßio, sed hypocrisis, abnegatura Christum si metus urgeat, qui premit thurificatos aut libellatos. Atq;

in his rebus quæ sic inter se pugnant, ut neutra ferat alterius consortiũ, quoties hanc amplectimur, illam abdicauimus, quoties unam reiecimus, alteram agnoscimus: Cuiusmodi sunt lux & tenebræ, bellum & pax, mors & uita, deus & Belial, quẽadmodũ testatur et B. Paulus in secunda ad Corinth. Quæ.n. participatio iustitiæ cum iniquitate? aut quæ societas luci ad tenebras? Quæ autem conuentio Christi ad Belial? Adhæsisse Belial, est abnegasse Christũ, utcunq; lingua aut habitu Christũ profitearis. De hoc siquis simpliciorum dubitarit, dabo argumẽtum crassum & euidens. Fingamus tyrannũ ita loqui Christiano, incende thus Ioui, nihil addentẽ nec exigentẽ, ut Christum abneget, si adoleuerit, nõne cunctis manifestum erit illũ hoc ipso Christum abnegasse, quod Ioui fecerit thymiama, etiã si nihil proferat impium in Christum? Quẽadmodum qui magicis artib. utuntur, à quo malo nos domini misericordia liberauit, sicut à cæteris omnibus, quibus iuxta ueterem hominẽ quondam ambulantes tenebamur, tacitè Christum abnegant, dum cum dæmonibus habẽt fœdus. Iam si Macchabæi fratres unà cum matre maluerunt tot cruciatib. exanimari, quã carne suilla uesci, sic existimantes eum deum legis autorem negare, quisquis sciens ac uolens legis præcepta uiolat: quo pacto sibi blandiuntur, qui in luxu, temulentia, auaritia, rapinis, adulterijs, alijsq; criminibus consenescunt, quæ gentium etian leges noluerunt esse impunita? Et cum tot modis Christum abnegẽt, cum toties immolent dæmonibus, pro Christianis haberi postulant? Atq; in his sunt, qui palàm ista commitunt, ac propemodum etiam gloriantur in rebus pessimis, adeo non pudet aut piget admissorum, & tamen audent uenire in ecclesiam sanctorum, audent misceri gregi dominico. Tales interdum tolerat ecclesia, ne prouocati magis etiam perturbent populum dei. sed quid prodest non eijci cœtu piorum, si merueris eijci? Nam eijci remedium est, & gradus ad recuperandam sanita-

tem, eiectionē meruisse summa malorum est. Ac frustra miscetur cœtui sanctorū in tēplo manufacto, si submotus est à consortio dei et ab uniuerso corpore mystico Christi. Oportet aūt & illud cōsiderare, quātopere christiani abhorrent ab idolothytis, & ab ingressu fanorū, atq; ab ipsis etiam simulachris, cum B. Paulus clamet neq; idólū esse aliquid neq; idolothytū, multo minus fanum ex lapidib. constructum, est aliquid: & tn̄ plurimorum animus ea religione tenetur, ut mortem oppetāt citius quàm gustēt idólis immolatum, & inexpiabile piaculū esse ducant, si ingrediantur fanum Iouis aut Apollinis aut Dianæ, sé que putent cōtactu simulachri uehementer cōtaminari. Equidem probo taliū religionem, si sibi cōstet in omnib. Nūc proh dolor uidere est quosdā in his penè supstitiose trepidos, in alijs ubi grauior erat metuendi causa nimium esse securos. Per se nō inquinat animam contactus idóli, nec ingressus fani, nec esus idolothyti, sed per se polluit conscientiam amor pecuniæ, incestus, rapina, hypocrisis, et his similia mōstra. Quàm uerò congruit, horrere fani ingressum, nec horrere in tēplo sancto spiritui consecrato uictimas immolare dæmonijs? Clamat sanctus Paulus scribens Corinthijs: Nescitis quia tēplum Dei estis, & spiritus dei habitat in uobis? Siquis autem templum dei uiolauerit disperdet illum deus. Rursus in eadem epistola: An nescitis quoniam membra uestra templum sunt sancti spiritus, qui in uobis est, quem habetis à deo, & non estis uestri? Quòd si Christianorum pectora sibi consecrauit deus, ut in illis inhabitet per spiritum suum, illhic deliciatur & inambulat, illhic amat sibi offerri uictimam puram ī omni loco. Et qui in hoc templum Deo sacrum, eiecto sancto spiritu, inducit abominationes quas in mystica uisione conspexit Ezechiel, qui illhic sedē facit, Māmonæ, Veneri, Como, Baccho, alijsq; portentis, qui ibi dæmonibus immolat spurcißimas hostias, ueretur ingredi fanum gentium ne contaminetur? Proin-

de nemo sibi frustra blandiatur, Deus nõ irridetur, constet sibi nostra religio, nec alios detestemur, ipsi grauiorib. obnoxij cri minib. nec alibi simus religiose timidi, alibi impudẽter impij. Sed Christum semel ꝓfessi tota uita reddamus illi testimoniũ, & undiq; glorificemus illum, obediẽtes illius præceptis, ut in hoc cognoscant homines ꝙ uere fidimus illi, ꝙ ex animo diligimus illum, & ꝙ non simulatè ad sacrũ lauacrum addiximus nos illius militiæ. Beatus Apostolus prædixit, nulli piè uiuere uolenti in Christo Iesu defuturam persecutionẽ. Si deest tyrannus, si tortor, si spoliator, nõ deerit cõcupiscẽtia, martyrij materiam quotidianam nobis exhibens. Postremò hæc ipsa mala quæ secum defert uita mortalium, quæq; pijs cum impijs communia sunt, martyrij coronam nobis parabunt, si placidè, si cum gratiarum actione pertulerimus. Neq; priuati sunt martyrij gloria, quicunq; uiolenta morte cõsummati non sunt. Quis autem ausit Abraham patriarcham, uel huius filium Isaac, uel beatũ Iob eximere è martyrũ numero? Quæ carnificinæ grauius torserunt corpus, quã patriarchæ mentem torquebant naturæ affectus, cum incunctãter ad dei iussum appararet immolare filium unicum et unicè charũ, in quo tota spes erat illi posteritatis? Quid defuit Isaac martyrio, qui nihil obmurmurãs passus est se colligari & imponi busto? nec expauit in ceruicem uibratam machæram? Cuius autem martyriũ audebimus conferre cum his quæ passus est Iob? Quod si quis adhuc diffidit sermoni nostro, certe beati Pauli uerbis non poterit diffidere. Is scribens ad Hebræos orsus ab Abel usque ad Gedeonem, ingentem sanctorum catalogum recenset, in quo plures sunt, qui non defuncti sunt morte uiolenta, immo pauci sunt qui sic mortui sunt, & tamen de omnibus pronuntiat: & hi testimonio fidei probati inuenti sunt, perspicuè declarans etiam uita bona peragi martyrium fidei. Ecclesiæ quidem usus discernit illos cognominibus, martyres appellans eos, qui uio-

lenta morte decesserunt, confessores, qui constanter in cruciatibus ac minis mortis professi sunt nomen domini Iesu, parati mortem oppetere, uel potius martyrij supremã coronam ambientes: apud deum tamen quicũq; carnem suam crucifixerunt cum uitijs & cõcupiscentijs, quicũq; Christo uerè commortui sunt, eiq; in baptismo consepulti sunt, ut iam non sibi uiuant, neq; mundo, cui semel mortui sunt, sed ei qui pro ipsis est mortuus, martyres sunt, nec martyrum corona fraudabũtur: in primis autẽ monachi, qui uerè monachi sunt ac uirgines, quæ uerè uirgines sunt. Neq; *enim locus desertus, saccus pro ueste, legumen pro cibo, neq; ieiunia neq; chameuniæ monachum absoluunt: sub his inuolucris interdum latet animus ualde mundanus, quod ita deprehenditur, si ad munus aliquod ecclesiasticũ uocẽtur: ibi uideas quosdam ex illis facillimè uinci delicijs, impatientiores iniuriarũ, appetẽtiores uindictæ quã quiuis alius sit ex media plebe.* Q*uid causæ est?* Q*uoniam corpus exercuerunt magis, quàm animum, cum beatus* Paulus *doceat, q. exercitatio corporalis ad modicũ utilis sit, pietas ad omnia ualeat.* Non *hæc dixerim quòd improbandi sint, qui talibus modis castigant corpus suum & in seruitutem redigunt, sed quòd Satanas mille instructus artibus, nonnunquam illudit incautis, transfigurãs se in angelum lucis, & ex huiusmodi corporum exercitamentis inducit illis falsam sanctimoniæ persuasionem, cum que intus madeant spiritualibus uitijs, & sibi & alijs habentur pij.* T*alis erat iustitia* Ph*arisæorum, cui prælata est iudice* Ch*risto publicani iniustitia.* I*ta sunt & uirgines fatuæ, quæ solidam existimãt pietatem corpus habere uiro ĩtactum, cum animus auaritia, superbia, inuidia & obtrectatione sit corruptissimus.* S*unt & falsò uiduæ, quæ dum uiuunt in delicijs,* Ch*risto mortuæ sunt.* I*n summa tamen quisquis uerè* Ch*ristianus, cuiusq; status aut ordinis, habet certamina sua, habet crucem suam: quam si patiẽter tollit, si constanter sustinet, te-*

stimonio suo glorificat dominũ, tantum ne sibi uindicet laudẽ bonorum operum. hoc enim non est glorificare deum, sed clarificare seipsum. Habet unusquisq; fideliũ agones suos, habet aduersarium zabulum, habet agonothetam deum, habet theatrũ nõ solum ecclesiæ & angelorũ, sed & infideliũ, quẽadmodum dicit Paulus ad Corin. Spectaculum facti sumus mũdo et angelis & hominib. Si uincimus, gloriantur angeli, gloriãtur et fidelium ecclesiæ, gloriatur & ipse Christus in mẽbris suis. Sin uincimur ignauia nostra, triũphat satanas cũ angelis suis, insultant nobis increduli, ac deum contumelijs afficiunt, dicentes: Ecce qui iactant se redemptos à tyrannide satanæ, qui prædicant se mortuos mundo, nihilo minus uincuntur à cupiditatibus suis quàm nos, quos dicũt adhuc teneri sub regno satanæ. Quid prodest illis baptismus? quo dicunt exui ueterem hoĩem cum actibus suis, & indui nouum qui secundum deum creatus est. Quid prodest illis spiritus sanctus, cuius arbitrio dicũt se temperari? Cur semper in ore habent, Euangelium, cũ tota uita discrepet ab Euangelij præceptis? Quanto creditis pudore suffunditur ecclesia, cum hæc ingeruntur ab hostibus, nec habet quo refellat opprobria? Nõne uidemus totum ecclesiæ cœtũ dimittere uultus atq; erubescere, quoties aliqua uirgo quæ Christo nupserat, dilapsa ex angelico contubernio deficit ad stuprum aut coniugium? Quantus mœror occupat omnium nostrûm animos, sed præcipuè pastorum, si quando Christi miles tormentis inferior, renuntiauit imperatori suo? Quantus autem ex aduerso Satanæ triumphus? Itaque fratres dilectissimi, si uere diligimus Deũ, si quotidie petimus ex animo, Sanctificetur nomen tuum, summo studio aduigilemus, necubi polluamus nomen illius, sed et morte & uita glorificemus illum, iuxta beati Pauli monita, uiuentes sine querela, ut simplices filij Dei, sine reprehensione in medio nationis prauæ & peruersæ, inter quos luceamus sicut luminaria in mundo,

uerbum uitæ continentes ad gloriam Christi Iesu regis & agonothetæ nostri, qui suum esse ducit quicquid in membris ipsius geritur. Patiamur cum illo, ut cum illo glorificemur ĩ die dñi. Nos hic illũ clarificemus apud homines, ut ille nos clarificet claritate sua corã angelis suis: Cum, ut inquit B. Petrus, uenerit glorificari in sanctis suis: Nemo coronatur nisi legitime certauerit: & hi qui corruptibilem coronam ambiunt, ab omnib. se abstinent, nihil nõ facientes quod ad uictoriã conducit: quid nos facere conuenit, ut assequamur illam immortalis uitæ coronam incorruptibilem & immarcescibilem in cœlis? Hic si quis roget, quo pacto quis poßit esse martyr sine sanguinis effusione? quisquis hoc animo sequitur iustitiam, ut mortẽ citius admissurus sit, quàm uelit à iustitia deflectere, huic prompta uoluntas pro martyrio deputabitur. Deus enim nõ æstimat quẽquam ex euentu rerum, sed ex affectu. Cur enim ille fraudetur martyrij gloria, p quem nõ stetit, quò minus martyriũ peregerit? ut contrà mercedẽ apostatæ ferret, quisquis hoc animo uiuit, ut Christum negaturus sit, si iactura bonorum, aut corporis cruciatus, aut mors sit accipienda. Qui ob paululum pecuniæ peierat, an is uerebitur abnegare Christũ, si tota res periclitetur, si intentetur infamia, carcer & mors? Qui ob febriculã ad incantatricum remedia confugit, an is malit cruciatus morte tristiores perferre quàm Christo renuntiare? Immo qui toties ob breuem carnis delectatiunculam, ob momentaneam gloriam deficit à Christo, uitam habebit uilem pro Christo? Nec hunc tyrannus fecit apostatam, sed ad tyrannum acceßit apostata. Vt autem est similis certandi ratio, ita iisdem armis fratrum animi cõmuniendi sunt ad has pugnas, quibus ostendimus confirmandos ad martyrium. Fides est quæ pugnat & superat in martyribus, nec quisquam deficit in tormentis nisi fidei defectu. Orandus igitur aßidue Deus, ut fidem in no

bis augeat. est enim Dei donum, et illi debetur omnis uictoriæ gloria. Ingeramus illorum animis & infigamus, quàm horren dum crimē sit omnis idololatria, quàm seuere punita sit à Deo sub lege uetere, quot millia trucidarit Moses ob uitulū aureū. Deinde proponatur cōparatio manifestæ idololatriæ, cum immolatur simulachris: & occultæ, cum contempto Deo obeditur per cōcupiscentiā Satanæ. Deinde cōtrantur īter se Deus fons oīs boni, & zabulus oīs malitiæ princeps, ostendatur & inæqualitas cōtubernij: in altera parte sunt filij Dei, cōciues an gelorum & hæredes beatæ īmortalitatis: in altera, filij Belial, societas omniū dæmonum & hæredes gehennæ. Cōtratur & impar militiæ genus, cōparentur diuersa stipēdia. Hæc si prius fuerint persuasa, et intimis infixa uisceribus, facilis erit uictoria. Nūc fides multis natat in labijs, cum in corde aut nulla sit, aut uehemēter langueat. Quis. n. non ꝓfitetur qđ in Deutero nomio legimus? Audi, dominus Deus tuus, dominus unus est. Et, dominū Deum tuum adorabis, et illi soli seruies. Quis non quotidie recitat ore, Credo in Deum patrem oīpotentem? At non credit in Deum, qui non in eo solo collocat totius felicitatis suæ fiduciam: nec uuum habet Deum ac Dñm, qui per scor tationem, per luxum & auaritiam Satanæ facit imperata? nec illi soli seruit, qui seruit uentri, qui deditus est huic mundo, qui totus in prauo positus est. Ethnici putant plures esse deos, & hoc tibi uideris perfectus christianus ꝙ persuasum habes unū esse Deum? quid magni facis? Idem credunt Iudæi, qui quotidie blasphemāt filium Dei in synagogis suis, idem credunt dæmones et cōtremiscunt. Si uere credis in deum, crede iustum & ue racem: iustum in remunerandis pijs, et puniendis impijs: ueracem in promissis. Crede nō esse spem salutis, nisi per filiū eius, quem pro nobis oībus tradidit in mortem: crede nihil accidere mali posse ijs, qui se toto illius uoluntati tradiderunt & in illo perseuerant. Hoc est credere in deum patrem, hoc est credere

in filium eius, hoc est credere in spiritum sanctum, unum Deū, & ecclesiam sanctam mysticum Christi corpus, extra quā non est salus, & in qua non est pernicies. Quisquis in tali petra pedes animi fixerit, aduersus omnes tentationum incursus stabit immobilis. Exempli gratia, *Lacessitus es conuicio, suggerit tibi caro uindictæ cupiditatem, priusquàm respondeas, sic cogita tecum.* Hunc *maledicum hominem subornauit zabulus, ut me deijciat, ac deiectum perdat: sed ausculta quid suadeat imperator tuus cui militas:* Beati, *inquit*, mites, *quoniam ipsi possidebunt terram.* Et, *Mea est uindicta, et ego retribuā. quid suadeat fortissimus ille* Christi *dux* Paulus, Non *uosmetipsos uindicantes charissimi, sed date locum iræ.* Zabulus *dicit*, Fruere *uindicta, & perde uitam æternam.* Deus *dicit*, Vince *in bono malum, & noli resistere malo, & accipe cum filio meo possessionē regni cœlestis.* Mox *dispice, utri potius expediat obtemperare.* Dicit *tibi per concupiscentiam tuam zabulus*, Mœchare *et fruere temporaria corporis uoluptate, et esto meus seruus, & cohæres gehennæ.* Audi *potius quid dicat tibi* Deus, *Sperne temporariā uoluptatē, & accipe centuplum bonæ conscientiæ gaudium in hoc seculo, & uitam æternam in futuro, & expende utri potius sit auscultandum.* Suggerit *tibi per carnis affectum ueluti per* Euam *Satanas*, Viue *genialiter: ex aduerso dicit* Christus, Beati *qui lugent, quoniā ipsi consolationem accipient.* Ad *eundem modum de cæteris tentationibus, obijce tentatori clypeum scripturarum in quibus tibi loquitur* Deus, *non minore fide, quàm si tibi coràm ore ad os loqueretur.* Ex *his torrentibus sume tibi lapides, quibus deijcias superbum* Goliath. Habes *exēplum à domino tuo: sic ille prostrauit zabulum, nec deijcias animum si sæpius inuadat, ac subinde maioribus machinis aggrediatur, nihil potest aduersus eū qui tecū est.* Dic *illud* Ioannis, Maior *est qui in nobis est, quàm qui in isto mundo.* Succurrat *illud domini dictum.* Confidite

quoniam ego uici mundum. His rationibus si Christi miles fue rit exercitatus ad conflictum, in dies comperiet suum antagonistam debiliorem. Nec tamē remittendæ sunt excubiæ, si quando hostis simulabit trāquillitatem, sed obseruans illius insidias dicat cum beato Abacuc: Super custodiam meam stabo, et gradum figam super petram, omni custodia seruans cor meum, ne quà pateat aditus obambulanti quærentiq; quem deuoret. Tutissimum autem cordis munimentum est sobrietas, cum instanti oratione, iugiq; scripturarum meditatione. Omnis enim scriptura diuinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendū, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia, ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus. Ex hac igitur colligendæ sunt sententiæ, quas ad manum & uelut in procinctu habeas, ut his protinus serpentem caput erigentem deijcias: nullus est enim animorum morbus, cui non præsens remedium diuina scriptura suppeditet: hinc comparanda sunt exempla piorum, sed præcipue Christi, quibus se quisq; uel animet uel consoletur. Venio nunc ad illa mala quæ uel ipsam naturam hominis comitantur, uel fortuitu uidentur inferri. Hæc quoq; pius animus & ad pugnandum instructus, sibi uertet in materiam coronæ. Exemplo faciam quod dico clarius. Excutitur aliquis facultatibus suis, siue bello, siue naufragio, siue rapina. Ne protinus hic cogitet laqueum, aut rationem malis artibus sarciendi quod perijt, sed ita secum loquatur, Dominus est qui tentat me an diligam ipsum ex toto corde. Ipse dedit, ipse abstulit, sit nomen domini benedictum. Gratias agat quòd acceperit ex Domini benignitate, agat gratias quòd amiserit ad probationem fidei. Si hæc dixerit eo animo, quo dixit sanctus Iob, cum illo mercedem accipiet. Nec enim Dominus æstimat, quantum quis perdat, sed quàm patienter: quemadmodum non respicit, quantum aliquis largiatur egentibus, sed quo animo. Habes aliquis filium unicè charum, eo te mors orbat

præmatura, pestilentia spoliat te chariβimis, sponsa, liberis, amicis, ferto patienter, & dic, Domino ita uisum, & sic fortas sis et nobis expediebat, & nostris, sit nomen domini benedictum. Sunt & morbi qui non minus atroces habent cruciatus, quàm ulla potest inferre tortorũ sæuitia, ueluti pleuresis, ischias sis, podagra, paralysis, calculus, renum et uesicæ exhulceratio. Tale siquid acciderit, ne mens exasperetur ad impatiẽtiam, ne lingua erumpat in uoces blasphemias, sed cũm beato Dauid et Heli sacerdote dicat, Dominus est, faciat quod bonũ est in oculis ipsius: ita mala quæ non inferũtur ob Christi profeβionem, uertemus nobis in coronam, & Christo in gloriam. Ac fiet fortasse ut dominus nostra tolerantia propitiatus, aut auferat afflictiones, aut mitiget: qđ si non fit, tamen hac ratione faciemus, ut quod animo impatienti fuisset intolerabile, fiat patientia mitius. His atq; huiusmodi argumentis non desinemus nos inuicem exhortari ad illustrandam domini gloriam, cuius titulum et insignia gerimus. Præstemus illi martyrium in suo quisq; statu & ordine, nõ solum in aduersis, uerũetiam in prosperis. In aduersis agnoscamus amorem patris flagellantis nos ad correctionem, & gratias agamus charitati qua diligit nos ut filios, quos abdicare non uult, sed emendatos recipere. In prosperis æquè gratias agamus illius bonitati qua consolatur nos ut tentationum pondus poβimus sustinere: ita fiet ut tota uita nostra nihil aliud sit, quàm testimonium, declarans apud credentes et incredulos, sapiẽtiam, bonitatem, misericordiam ac ueritatem Dei patris, & filij illius, & spiritus sancti. Amen.

FINIS.

CARMEN DE CRVCE REdemptoris, Romæ ſcriptum per D. Cyprianum.

Viſquis ades medijq́; ſubis iam limina templi,
Siſte parum: inſontemq́; tuo pro crimine paſſum
Aſpice me: me conde animo, me pectore ſerua.
Ille ego qui caſus hominum, miſeratus acerbos,
Huc ueni, pacis promiſſæ interpres, & ampla
Communis culpæ uenia, hic clariſſima ab alto,
Reddita lux terris, hic alma ſalutis imago.
Hic tibi ſum requies, uia recta, redemptio, ueræ
Vexillum fidei, et ſignum memorabile uitæ,
Te propter, uitamq́; tuam ſum Virginis aluum
Ingreſſusq́; & factus homo, atq; horrentia paſſus
Funera, nec requiem terrarum in finibus unquam,
Inueni. ſed ubiq; minas, & ubiq; labores,
Sordida prima mihi in terris magalia uide
Hoſpitia in partu, ſociæq; fuere parenti.
Hic mihi fuſa dedit, bruta inter inertia primum
Arida in anguſtis præſepibus, herba cubile:
Primos in pharijs uixi regionibus annos
Herodis regno profugus reliquosq́; reuerſus
Inuidia, ſemper ieiunia ſemper & ipſam
Pauperiem extreman & uerum inferiora ſecutus
Semper agens monitis humana ſalubribus almæ
Ingenia ad ſtudium probitatis, aperta ſalubris
Plurima doctrinæ iniungens miracula. Quare
Impia Hieruſalem, rabidis exercita curis

Inuidiæ, sæuisq; odijs, & cæca furore
Insonti, est pœnis letalibus ausa cruenti
In cruce terribili, mortem mihi quærere? Quæsi
Latius ipse uelis distinguere: Siq; per omnes
Ire iuuet gemitus, & mecum sentire labores,
Collige consilia, insidiasúe, meiúe nephandum
Sanguinis innocui pretium, & simulata clientis
Oscula, & insultus, & sæuæ iurgia turbæ,
Verbera prætenta, & promptas ad crimina linguas
Fige animo & testes, & cæci nephanda Pilati
Iudicia, ingentemq; humeros, & fessa prementē
Terga crucem, atq; graues, horrenda ad funera gressus.
Nunc me, nunc uero desertum extrema secutum
Supplicia, & dulci procul à genitrice leuatum
Vertice ad usq; pedem me lustra. Ecce aspice crines
Sanguine concretos, & sanguinolenta sub ipsis
Colla comis, spinisq; caput crudelibus haustum
alias, super Vndiq; diua pluens uiuum * sub ora cruorem.
Compressos speculare oculos, & luce carentes
alias, conspice Afflictasq; genas, & arentem * aspice linguam
Felle uenenatam, & pallentes funere uultus.
Carne manus clauis fixas, tractosq; lacertos,
Atq; ingens lateris uulnus. Cerne inde fluentam
Sanguineam, fossosq; pedes, artusq; cruentos.
Flecte genu, lignumq; crucis uenerabile adora,
Flebilis, innocuo terramq; cruore madentem,
Et me nonnunquam, deuoto in corde, meosq;
Fer monitus: sectare meæ uestigia uitæ.
Ipsaq; supplicia inspiciens, mortemq; seueram
Corporis, & uarios memorans animiq; labores,
Disce pati aduersa, & propriæ uigilare saluti.
Hæc monumenta tibi, siquando in mente iuuabit

Voluere, si qua fides animo, tibi forte meorum,
Debita, si pietas, & gratia digna laborum
Surget, erunt ueræ stimuli uirtutis. Eruntq;
Hostis in insidias clypei, quibus acer in omni
Tutus eris, uictorq; feres certamine palmam.
*Hæc monumenta, tuos, si * labilis sensus amantes* alias, subdis
Auertent sensus, fugiente decoris ab umbra,
Mundani ijq; struent, ne spe captatus inani
Mobilis occiduis, fortunæ fidere rebus,
Auferis: & uitæ sperare fugacibus annis.
Et te nimirum, sic ista caduca uidentem
Secula, & exutum, patriæ melioris amore
Orbis opes: rerumq; usus: & uota priorum
Moribus elicient sacris, uitæq; beatæ,
Spesq; graues inter pœnas, & rore fouebunt
Cœlesti: pactiq; boni dulcedine pascent
Purpuream donec animam, expectata relicto
Corpore, sublimes cœli reuocabit ad oras
Gratia, ubi curas, omnemq; exuta laborem
Angelicos ubi læta choros aciesq; beatas
Sanctorum associans, æternæ pacis amœna
Perpetuo, felix mecum regnabit in aula. **Amen.**

EIVSDEM AD CRVCIFIXVM ELEGIA.

Cur sic despectus rigida super arbore pendes?
Tam diram pateris cur bone Christe necem?
Cur tenerum tanto macerauit uerbere corpus?
Transfixitq; tuas gens maledicta manus?
Cur sic horrendo lacerauit cuspide plantas?
Cur cerebrum traxit spina cruenta tuum?
Quid fuit erroris in te, quid criminis unquam?

Qui sic afflictus, sic laceratus obis?
Cur pateris tantos sanctorum sancte dolores?
Quos neq; famosus fur tolerare solet?
Proh dolor infelix ego sum cui congruit ignis,
Qui mereor stygias uiuus adire domos.
Has ego proteruus debeo persoluere pœnas:
Hæc me sanguineum mors furibunda decet.
Tu uero innocuus, quo nunquam purior alter,
Cur geris immeritam agne benigne crucem?
Pro me cuncta quidem suffers, mea crimina portas:
In cruce tu moreris, ne crucifigar ego.
Quas tibi pro tantis referam dulcißime grates
Saluator? meritis nil satis esse potest.
Vt tamen exiguam uel saltem in parte rependam,
Quæ potero tota munera mente feram.
Omne igitur toto mihi quod contingit in orbe,
Atq; animus iuncto corpore semper habe.

RESPONSIO CRVCIFIXI.

Huc me sydereo descendere iußit olympo,
Hic me crudeli uulnere fixit amor.
Langueo, nec quisquam nostro succurrit amori,
Quem nequeunt duræ frangere iura crucis.
Pungentem capiti dominum portare coronam
Fortis amor docuit, uerbera tanta pati.
Felle sitim magni Regis satiauit amaro:
Pectus ut hauriret lancea fecit amor.
De me solus amor potuit proferre triumphum:
Ille pedes clauis fixit, & ille manus.
Si cupis ergo animi mihi signa rependere grati,
Dilige: pro tantis sat mihi solus amor.

FINIS.

INDEX RERVM AC SENtentiarum, quæ sunt notatu dignæ in hoc opere.

*

FINIS.

